

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ДО СВІТУ
ЧЕРЕЗ МОВИ

AD ORBEM
PER LINGVAS

НАРАТИВИ
СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ
У СВІТОВІЙ ГЕОПОЛІТИЦІ

Матеріали Міжнародної
науково-практичної відеоконференції

18–19 травня
2023 року

"Ad orbem per linguas. До світу через мови". Матеріали Міжнародної науково-практичної відеоконференції *"Наративи сучасної України у світовій геополітиці"*, 18–19 травня 2023 року. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2023. 552 с.

Матеріали конференції присвячено дослідженню актуальних проблем сучасного мовознавства, літературознавства, методики мовної освіти, а також педагогічних, психологічних, культурологічних та історичних аспектів розвитку освіти.

Друкуються за рішенням вченої ради
Київського національного лінгвістичного університету
Протокол № 16 від 20 квітня 2023 року

Матеріали друкуються в авторській редакції.

© Видавничий центр КНЛУ, 2023

МОВОЗНАВСТВО. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО. ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО. ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОСТКОВІДНИЙ ПЕРІОД: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Александренко Є. Я.

Київський національний лінгвістичний університет

Учасники освітнього процесу, які відчули на собі перехід між 2019–2020 роками, стикнулися з новою нормою взаємодії, пов'язаною із соціальним дистанціюванням, що тепер стало частиною нашого життя. Covid-19 значною мірою вплинув і продовжує впливати на навчальний процес та освіту в цілому, а локдаун змусив повністю переосмислити способи викладання, зокрема іноземної мови. Науковців та студентів по всьому світу вже зараз турбує майбутнє після завершення пандемії, адже залишається багато невирішених питань.

Диджиталізація або **цифровізація** освіти відіграє життєво важливу роль, оскільки освітні заклади досі переважно працюють віддалено або у змішаному режимі. Раптовий перехід від навчання в аудиторії до цифрових класів змінив підхід до роботи зі студентами, контактуючи через екран електронних пристроїв. *Очна* форма навчання, що раніше домінувала в усіх країнах, тепер поступається *дистанційній*, яку обирають приблизно дві третини студентів світу.

З початку 21 століття численні дослідження показали, що *інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ)* формуватимуть майбутнє вищої освіти, проте невелика кількість університетів у всьому світі вжили фундаментальних заходів для інтеграції **ІКТ** у свої навчальні програми до початку пандемії. Три роки потому навіть ті заклади, що відставали в інтеграції **ІКТ** до навчальних планів, активно користуються та впроваджують численні *системи менеджменту навчального процесу (LMS)* або *платформи для відеоконференцій (VCP)*, які вже змінили способи викладання інформації та сприйняття процесу навчання незалежно від предмета викладання, тому іноземна мова не стала винятком (UNESCO, 2016; Isssroff & Scanlon, 2002; Howell, 2012).

Онлайн-навчання та цифрові платформи, які стали реальністю у викладанні іноземної мови, мають наступні переваги:

1. покращують запам'ятовування інформації та заощаджують час на навчання
2. студентам набагато зручніше навчатися вдома
3. середовище навчання знаходиться в зоні комфорту
4. процес навчання складається з індивідуальної навчальної програми певної тематики з інтерактивними вставками у вигляді ігор, вікторин або ідео
5. програма курсу стає більш гнучкою та зручною для студента

З цього випливає, що цифрове навчання іноземної мови має бути об'єднане із традиційним у майбутньому після завершення пандемії за умови підвищення цифрової грамотності викладачів та вчителів іноземної мови, організації навчання через залучення студентів до спільних продуктивних завдань з деяким урахуванням їхнього рівня володіння іноземною мовою та вдосконалення методології викладачів іноземної мови у використанні сучасних цифрових технологій (Gorban & Nalivaiko, 2020).

Отже, освітяни прийняли новий виклик, актуальний і досі – організовувати заняття з іноземної мови віртуально і застосовувати **цифровізацію робочого процесу** на заняттях, зумовлену кризою через пандемію, перетворюючи таким чином новий формат навчання на потужний і ефективний інструмент викладання зараз та у майбутньому.

Навчання іноземної мови за допомогою комп'ютера є комплексним рішенням застосування технологій у вивченні та викладанні мови й прогнозовано має стати невіддільною частиною викладання для його підтримки та вивчення мови не залежно від її типу, навичок студента чи змісту програми. Технологічна інтеграція незабаром буде неминучою у всіх елементах навчального плану, тому має бути ретельно спланована викладачами, які повинні розуміти, як використовувати технології та методи навчання, що лежать в основі практики, а також обрати правильний цифровий інструмент для досягнення бажаних результатів навчання.

ЛІТЕРАТУРА

- Gorban, D. D., & Nalivaiko, L. (2020). Education in the post-coronavirus world: the place of information and innovative technologies. 3.13. Injection of microcirculatory system and microcirculation into the robot with the introduction of doxorubicin and metabolic preparations.
- Howell, J. (2012). Teaching with ICT: Digital pedagogies for collaboration and creativity. Oxford University Press.
- Isssroff, K., & Scanlon, E. (2002). Using technology in higher education: An activity theory perspective. *Journal of Computer assisted learning*, 18(1), 77–83.
- UNESCO (2016). Futures for higher education and ICT: Changes due to the use of open content.
<https://iite.unesco.org/publications/3214745/>

ПРОВИНА ВЦІЛІЛОГО. ВІДТВОРЕННЯ ЗАСОБІВ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПЕРСОНАЖА З ПТСР В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ В. ВУЛФ “МІСІС ДЕЛЛОВЕЙ”

Алімова А. Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Засоби невербальної комунікації художнього персонажа, як і його “невербальний портрет” загалом (Осіпова, 2019, с. 286), є важливим

складником цілісного образу, який відкриває шлях до прочитання контекстуальних елементів художнього тексту. Інтерпретація невербального портрету персонажа уможливило декодування всіх його характерних рис, що набуває особливого значення для прочитання образу персонажа з психічними розладами чи порушеннями. Повноцінне відтворення усіх компонентів невербального портрету такого персонажа у перекладі забезпечує правильне сприйняття образу читачами перекладеного тексту та розкриття елементів значення, наявних у тексті оригіналу.

Посттравматичний стресовий розлад, або ПТСР, має цілу низку проявів, які характеризують невербальний портрет художнього персонажа. Одним із найвідоміших художніх текстів, важливу роль в яких відіграє персонаж із ПТСР, є роман Вірджинії Вулф “Місіс Делловей”. Септімус Воррен-Сміт – ветеран Першої світової війни, який пережив загибель близького друга і відтоді страждає від почуття провини та страху, деперсоналізації та дереалізації тощо (Chang, 2016). Тарас Бойко відтворив невербальний портрет Септімуса в українському перекладі роману, застосовувавши тактики відтворення засобів невербальної комунікації персонажа з ПТСР, які експлікували семантику раптовості, різкості, підкреслили повторюваність проявів цього розладу та висвітлили його вплив на стосунки персонажа з дружиною.

Зокрема, перекладач неодноразово застосував тактику додавання для відтворення відірваності Септімуса від реальності та раптовості його реакції на спроби дружини залучити його до спілкування. Елементом, що додається до номінації засобу невербальної комунікації у перекладі для відтворення цього ефекту, часто стає частка “аж”: “*jumped, started*” – “**аж** сіпнувся, **аж** здригнувся”, “*He started violently*” – “Він **аж** здригнувся”, “*why, when she sat by him, did he start*” – “Чому він, коли вона сіла біля нього, **аж** кинувся”. Додавання інших елементів теж дозволяє перекладачу відтворити гостроту реакції персонажа: “*as if she had interrupted him*” – “ніби вона відірвала його **від чогось важливого**”, “*close to his ear*” – “біля **самого** його вуха”, “*which, concussing, broke*” – “які **щоразу** здригалися й розбивалися”, “*frown at her, move away, and point at her hand*” – “подивився **скоса** на неї, відсунувся, **відсахнувся**, показав на її руку”, “*He was talking*” – “Він говорив **сам до себе**”, “*who was brave, crying*” – “його **відзначили за хоробрість, а тепер невідь-чого** плакав”. Прийом додавання допомагає перекладачеві не лише підкреслити специфічні риси поведінки персонажа, а й акцентувати певні аспекти його стосунків з дружиною. Так, у перекладі фрагменту “*her cheek against his*” Т. Бойко залучає елемент векторності, відсутній в оригіналі: “**тулячи до нього свою щоку**”, і таким чином відтворює прагнення Лукреції встановити зв’язок із Септімусом, її потребу в родинному теплі та ніжності. Відтворення іншого фрагменту – “*and she felt he was going from her and she caught him by the arm*” – “відчула, що він **хоче** німи від неї, і **вхопила** його за руку” – створює ефект волюнтаризму, що теж додає напруженості в тлумачення стосунків Септімуса й Лукреції, адже виникає враження, що настрої та думки Септімуса певною мірою

добровільні, а не лише прояви психічного розладу, з якими він не може впоратися.

Поведінка й комунікація Септімуса почасти відтворена крізь призму сприйняття Лукреції, чий потік свідомості зафіксовано у різних частинах роману. Т. Бойко у перекладі номінації “*stared/staring*,” що часто вживається для позначення невербальної комунікації Септімуса, керується настроєм Лукреції, яка спостерігає за чоловіком. У звичайному стані ця номінація відтворена словами “*дивиться/дивлячись/вдивлявся*”, але у фрагменті, що відображає втому і відчай жінки, цей засіб виражений стилістично маркованим “*втупиться*”. Зміщення акценту з невербальної комунікації Септімуса на її сприйняття Лукрецією в перекладі привертає увагу до труднощів, з якими стикаються близькі тих, хто страждає на ПТСР: в оригіналі “*look at it terrified*” виражає страх Септімуса, тоді як переклад “*так моторошно дивився на ту руку*” більше характеризує відчуття Лукреції як іншого учасника невербальної комунікації. Натомість подекуди адресованість невербальної комунікації Септімуса, зумовлена ПТСР, нейтралізується у перекладі: “*or clutching her and telling her to write*” – “*а тоді каже їй, аби вона писала під його диктовку*”, що знижує образність фрагменту та пом’якшує окремі прояви ПТСР.

Для відтворення засобів невербальної комунікації, що не містять агресії, а втілюють лише страх і відстороненість Септімуса, перекладач використовує стилістично марковані відповідники: “*take her hand*” – “*ехонув руку*”, “*He could not feel*” – “*Він нічогосінько не відчував*”, посилюючи образність персонажа з ПТСР. Натомість Т. Бойко повторює стилістично нейтральне слово “напади” у перекладі таких фрагментів: “*these sudden thunder-claps of fear*” – “*ці напади страху*”, “*Impulses came upon him sometimes?*” – “*В нього іноді стаються напади?*”. Цей перекладацький вибір дещо знижує образність, проте відповідає уявленням сучасного читача про ПТСР як порушення психічного стану з певним термінологічним апаратом та клінічно визначеною симптоматикою.

Отже, відтворення засобів невербальної комунікації персонажа з ПТСР в українському перекладі романі В. Вулф “Місіс Деллоуей” відбувається з використанням прийомів додавання і видалення слів та зміни стилістичного реєстру відповідника, що призводить до експліцитного вираження специфіки невербального портрету персонажа, підкреслення ролі його оточення та наближення образу до сучасних уявлень про цей психічний розлад.

ЛІТЕРАТУРА

- Осіпова, Т. (2019). *Невербальна комунікація та своєрідність її омовлення в українському дискурсі: феномен вербалізації невербаліки*. Видавництво Іванченка І. С.
- Chang, A. (2016). The Unseen Wounds of War. *The American Journal of Psychiatry: Residents Journal*, 11(1), 14.

ІДЕОЕТНІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ОДИНИЦЬ ФРАЗЕО-СЕМАНТИЧНОГО МІКРОПОЛЯ “ЩАСТЯ” В СУЧАСНІЙ АРАБСЬКІЙ МОВІ

Аль-Зоабі А. Х.

Київський національний лінгвістичний університет

У нашій роботі було докладено зусиль для вивчення концепцій ідеоетнічних аспектів фразеоло-семантичного поля “Емоцій людини” в сучасній арабській мові. Емотивність як соціокультурний феномен відображає складний комплекс людських почуттів, що відображається в мові та культурі. Арабська мова не є виключенням, оскільки вона містить багату систему фразеосемантичного поля емоцій. Дослідження цієї теми є важливим в контексті розуміння культури та спілкування з представниками арабських країн.

Фразеологія – це галузь лінгвістики, яка вивчає фразеологічні одиниці, що мають стійке комплексне значення, властиве для цілої фрази. Одним з найважливіших аспектів фразеології є її емотивна складова, тобто виражені відчуття та емоції фразеологічною одиницею. Вплив емотивності на утворення та використання фразеологічних одиниць у мові важко переоцінити, оскільки саме емоції часто стають причиною виникнення фразеологізмів та визначають їхнє вживання та інтерпретацію в мовленні.

Багато арабських та українських науковців присвятили свої дослідження вивченню емотивної лексики та її ролі в арабській та українській мовах. Їхні роботи сприяють розширенню наших знань про фразеологічні одиниці, що виражають емоції, та допомагають нам зрозуміти різноманітні культурні особливості в мові. Серед відомих арабських науковців, що працюють у цій сфері, можна відзначити Мухаммада Аль-Хаммаді (2017), Зейнеб Аль-Бахр (2016), Абдуллах Аль-Муаммарі (2015), який вивчав емоційну лексику у сучасній арабській мові.

У цій роботі ми розглянемо фразеологічні одиниці мікрополя “щастя”. Щастя – психологічний стан повного задоволення. У загальному розумінні це задоволення своїм життям в усіх його проявах, задоволення станом речей на даний момент. Відчуття гармонії із внутрішнім та зовнішнім світом (Гриньова, Ярмоленко, Павлова, Паламарчук, Супрун 2018). Щастя може бути сплеском короткочасної емоції, а може й бути довгостроковим почуттям.

Ядром цього мікрополя виступають наступні фразеологічні одиниці: на сьомому небі від щастя – لَا تَسْبِغُ الدُّنْيَا مِنَ الْفَرَحِ مِنَ السَّعَادَةِ (букв.: світ не вміщає всієї радості та щастя). Тут ми також виокремили синонімічний ряд: طَارَ مِنَ الْفَرَحِ (букв.: полетів від щастя), خَرَجَ مِنْ جِلْدِهِ فُرْحًا (букв.: вийшов зі шкіри від щастя). Варто зазначити, що виокремити щастя від радості в арабській мові надзвичайно складно, фразеологічні одиниці подібні і використовуються в обох випадках сема “радість”, тобто فُرْحًا.

Периферійна зона представлена наступними одиницями: народитися під щасливою зіркою – وُلِدَ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ або مَوْلُودٌ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ (букв.: народився

в ніч Аль-Кадр); плаває, як вареник у маслі – عَاشِشَ عَيْشَةَ الْمُلُوكِ (букв.: живе життям королів), радість переповнювала його – كَانَ فِي سَعَةِ رَعْدٍ مِنَ الْعَيْشِ (букв.: у світі світів), радість переповнювала його – غَمْرَهُ الْفَرْحُ – رَفَى قَلْبَهُ (букв.: його серце затремтіло). Також, сюди можемо віднести відому і часто використовувану ідіому “бути на сьомому небі від щастя”. В арабській мові використано такий аналог: لَا تَتَسَّعُ دُنْيَاهُ مِنَ الْفَرْحِ (букв.: і світ не вміщає його радості) (الميداني, 2004).

Тут ми спостерігаємо наскільки поняття щастя збігається в арабській та українських мовах. В арабській мові, як і в українській, ми бачимо, що щастя асоціюється з легкістю. Використання релігійних понять у мові Корану не дивна річ, тому ми можемо це спостерігати в деяких наведених висловах.

Розподіл фразеологізмів за полями та мікрополями значно полегшує зрозуміти менталітет народу. Ми можемо спостерігати, як саме використовують носії мови ідіоми, які слова використовують. На нашу думку, чим глибше ми розуміємо менталітет носіїв мови, тим глибше ми можемо вивчити мову і наблизитись до повного розуміння арабського народу. Актуальність даної теми залишається невичерпною, оскільки повне дослідження фразеологічних одиниць з урахуванням їх емотивної складової є неможливим.

ЛІТЕРАТУРА

- Гриньова, О. М., Ярмоленко, І. А., Павлова, О.А., Паламарчук, О.Ю., Супрун, Т.І. (2018). *Психологія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів*. Видавничий дім “Слово”.
- البحر، ز. م. ح. (2016). الدلالات العاطفية في اللغة العربية الحديثة. السعودية: الدار العصرية.
- الحمادي، م. (2017). مجال الكلمات العاطفية في اللغة العربية المعاصرة [The field of emotional words in modern Arabic language]. الإمارات العربية المتحدة: دار زايد للثقافة الإسلامية.
- المعمرى، ع. (2015). المناظر اللغوية لمصطلحات الحب والعاطفة في اللغة العربية. الكويت: دار الثقافة العربية للنشر والتوزيع.
- الميداني، أ. (2004). مجمع الامثال. مكتبة مشكاة الاسلامية، 831 ص.

СМИСЛОВІ АКЦЕНТИ В РЕЧЕННЯХ З “把” ТА “被”

Ан Дон

Київський національний лінгвістичний університет

У китайській мові існує три основні моделі речень: просте речення (主动句), пасивне речення (被动句), речення з “把” (“把” 字句).

Основна структура простих речень: підмет (主语) + дієслово(谓语动词) + об’єкт (宾语).

Основна структура пасивних речень: Об’єкт (реципієнт дій) + “被” Суб’єкт (виконавець дій) + дієслівний присудок (谓语动词)

Основна структура речень з “把”: Суб’єкт (виконавець дій) + “把”+об’єкт (реципієнт дій) + дієслівний присудок (谓语动词).

Теоретично кожен шаблон речення можна перетворити на два інших шаблони речень, наприклад:

主动句:儿子 + 写完了 + 作业。

被动句:作业 + “被”(儿子)+ 写完了。

“把”字句:儿子 + “把”作业 + 写完了。

Насправді, речення може мати від трьох моделей до єдиної. Це зумовлено тим, що кожна модель має різний смисловий акцент.

Фокус простого речення – “неділимий”, він прямо описує дію або подію. Три компоненти речення – суб’єкт (виконавець дій), – дієслівний присудок (дія) і об’єкт (реципієнт дій) однакові за важливістю, жоден із яких не є більш або менш важливим. Найголовніше – “опис подій”.

У фокусі пасивних речень – “реципієнт дій”, причому особливу увагу слід звернути на те, що в таких реченнях дія над об’єктом часто має негативну конотацію або конвенційно сприймається поганою (Wang, 2010).

Приклад:

钱包被小偷偷了 Гаманець викрав злодій (“крадіжка” конвенційно сприймається як щось погане)

作业被儿子写完了 Син написав домашнє завдання (домашнє завдання + “被”(син) +написав). Такі пасивні речення насправді дуже рідкісні, оскільки речення немає негативної конотації й дія не сприймається негативно.

Фокусом речень з “把” є доповнення після дієслова. Тобто результат дії, тривалість, частота, напрямок, ступінь тощо. Якщо речення не має доповнення, його, як правило, не можна перетворити на речення з “把”(за винятком деяких особливих випадків, таких як римування у віршах тощо) (王, 1990).

Приклад 1:儿子写完了作业。 можна перетворити на речення з “把”:

儿子把作业写完了。

В цьому випадку завдяки 把 дієслово виноситься на кінець задля підкреслення результату доконаної дії “зроблено”.

Приклад 2:儿子每天晚上写作业。

Як правило, його не можна перетворити на речення з “把”:

儿子每天晚上把作业写。 X

Тому що в цьому реченні немає доповнення.

Перегляньте деякі приклади нижче:

强台风吹倒了许多大树。 ✓

Сильний тайфун повалив багато великих дерев. (речення виражає загальну подію, яка сталася)

许多大树被强台风吹倒了。 ✓

Потужним тайфуном було повалено багато великих дерев. (речення акцентує негативне відношення мовця)

强台风把许多大树吹倒了。 ✓

Сильний тайфун повалив багато великих дерев. (речення акцентує наслідки)

▲ Вирази трьох моделей речень усі правильні, але смислові акценти різні.

书被(她)放到书架上了。 ✓

Книгу (вона) на полицю поставила. (акцент на об'єкті поведінки)
她把书放到书架上了。 ✓

Вона поставила книжку **на полицю**. (акцент на доповненні – напрямок)
她放书到书架上了。 X

Вона поставила книжку на полицю. X

(Речення має доповнення й без “把” структура речення є незбалансованою, частина перед дієсловом замала, а частина після дієслова завелика. Структура речення неправильна.)

▲ Тільки пасивні речення і речення з “把” мають смислове забарвлення, а моделі простих речень не мають ніякого смислового акценту.

德国每年生产四百万辆汽车。 ✓

Щороку в Німеччині виробляють чотири мільйони автомобілів.

(При описі фактів усі частини речення однаково важливі.)

每年四百万辆汽车被(德国)生产。 X

Щороку (в Німеччині) виробляється чотири мільйони автомобілів. X

(Це речення не може бути виражене пасивною формою речення, бо факт не може бути емоційно забарвленим)

德国每年把四百万辆汽车生产。 X

Щороку в Німеччині виробляється чотири мільйони автомобілів. X

(Це речення не можна виразити реченневою схемою “把”, тому що в реченні немає доповнення, а слово “把” зайве й є надмірним)

▲ Тому в цьому випадку тільки модель простого речення є правильною, а модель пасивного речення та речення з “把” не допускається.

ЛІТЕРАТУРА

Wang, Y. (2010). On the Definition and Classification of Passive Sentences in Modern Chinese. *Journal of Language Teaching and Research*, 1(6), 945–949.

王, 还. (1990). “把”字句和“被”字句. 上海教育出版社.

СУЧАСНІ КОРПУСНІ ІНСТРУМЕНТИ В ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ СТУДІЯХ

Анохіна Т. О.

Київський національний лінгвістичний університет

На часі українські корпусні студії активно розвиваються, з'являються нові праці з корпусної лінгвістики, лінгвісти залучають лінгвостатистичний підхід до встановлення міжривневих відносин у мові (Жуковська, 2004).

У своїх розвідках науковці оперують новим термінологічним апаратом, що постійно оновлюється. Сучасні дослідження доповнюються лексикографічними працями (Коломієць, 2022), які допомагають перекладачам та викладачам залучати бібліотеки текстів до власних розвідок.

І хоча деякі аналітики стверджують, що більшість ділових перекладів виконуватиме штучний інтелект, оскільки такі перекладачі зможуть опрацювати значно більший обсяг тексту швидше, ніж люди (Shih, 2019).

Все ж таки залишається робота перекладачів–редакторів, які будуть обізнані з технічними можливостями, формуючи редакторську базу з перекладачів.

Так, наприклад, Південна Корея провела конкурс перекладів між командою професійних перекладачів і нейронним машинним перекладом (від англ. *neural machine translation*), що позначається аббревіатурою NMT. Як показало це дослідження, нейронний машинний переклад з корейської на англійську виявився визнано “незручним” і точно не від носія мови 90 % тексту. А це все ж таки дає надію перекладачам, що на наступне десятиліття робота в перекладачів–людей все ж таки буде (принаймні, приблизно на 10 %).

На часі перекладачі можуть отримати доступ до перекладацьких корпусів, а це фактично можливість отримати перекладацьку пам’ять, яку використовують перекладацькі інструменти. Таким чином працюють перекладацькі програми, які використовують корпуси для пошуку та уточнення перекладацької роботи (наприклад, *Wordfast*).

З метою поліпшення перекладацьких навичок майбутні перекладачі звертаються до текстів–оригіналів та перекладів. Корпус текстів дозволяють залучити більше текстів, знайти більше елементів порівняння та вирішувати перекладацькі задачі в більш короткі терміни, що стає можливим завдяки надзвичайно стрімкому пошуку інформаційних ресурсів, в тому числі і лінгвістичних, в сучасному диджиталізованому світі.

Мінімальним корпусом є оригінальний твір та його переклад/переклади. З метою засвоєння іноземної мови та для того, щоб виявити найкращий переклад, звертаємось до корпусного менеджера *AntCont*, який дозволяє швидко аналізувати тексти та виявляти найліпший варіант перекладу, перемикаючи варіанти перекладу за допомоги опції пошуку за ключовим словом.

В корпусному менеджері аналізувати можна як один текст, так і певну кількість текстів, які становлять перекладацький навчальний корпус. Тут варто аналізувати як вже надруковані переклади, так і аналізувати ретрансляції, які допомагають поліпшити переклад, елімінувати лакуни, виявити делітовані або евфемізовані елементи, які попали під цензуру редактора, що подекуди трапляються в найкращих перекладах.

Аналізувати можна окремо переклади, які вже мали місце та різняться за роками. Тобто можна порівнювати переклади та відчувати, які зміни надають певні епохи. Варто також звернути увагу, як змінюється лексика, жаргонізми, сленг.

Також можна порівнювати злиті тексти, які можливо створити автоматично інструментами злиття (від англ. *align*). Такі тексти можуть мати теги злиття або іншу додаткову нетекстову інформацію, яку можна прибрати за бажанням.

Для того, щоб працювати з більшою кількістю порівнюваних текстів, можливо використовувати такий корпусний інструмент, як *SketchEngine*, що дозволить упорядкувати власний корпус онлайн. Основні функції системи складаються з наступних корпусних інструментів:

- робота з конкордансами (від англ. *concordance* (застосовується в корпусі для пошуку словоформ, лем, фраз, частин мови);

- пошук частиномовних елементів за допомогою спеціальної мови для корпусу – CQL (від англ. *Corpus Query Language*);
 - створення списку лексичних запитів, його зберігання та аналіз;
 - визначення частоти вживання, пошук слів, лем, N-грам або ключових слів;
 - платформа надає можливість працювати з ключовими словами та пошуковими одиницями, надаючи статистичні дані, обрахунок яких є автоматичним;
 - існує можливість доступу до тезаурусів, а також укладання та зберігання власного корпусу;
 - інструмент має набір програм для компіляції корпусів, із залученням власних матеріалів, доступних корпусів та веб-ресурсів;
 - існує можливість розмічення корпусу для академічного використання.
- На протизвагу від офлайнового корпусного менеджера *AntConc*, інструмент *SketchEngine* має бути передплаченим, оскільки завдяки платформі відбувається зберігання інформації.

Перспективним є як розробка теоретичної бази корпусної лінгвістики, яка межує на перетині з математичною лінгвістикою, так і практичні заняття перекладу, які надають уявлення, як саме можуть використовуватись корпуси текстів в перекладознавстві.

ЛІТЕРАТУРА

- Жуковська, В. В. (2004). Лінгвостатистичний підхід до встановлення міжрівневих відносин у мові: лексика і граматика. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, (19), 243–246.
- Коломієць, В. О. (Укл.) (2022). *Короткий англо-український словник з комп'ютерної лінгвістики*. Видавничий центр КНЛУ. <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/2589>
- Thomas, J. (2016). *Discovering English with Sketch Engine: Workbook And Glossary*. Versatile.
- Shih, J. (2019). *How Artificial Intelligence is Reshaping the Translation Industry*. <https://bit.ly/3n8GzET>

ДО ПИТАННЯ ПРО ВІРТУАЛЬНУ МОВНУ КАРТИНУ СВІТУ

Артёмова Є. О.

*Український державний університет
імені Михайла Драгоманова*

За останні роки *мовна картина світу (МКС)* стає все більш популярною й актуальною темою, та є об'єктом сучасних досліджень науковців. Про це свідчать роботи багатьох вчених, що працюють у галузі

педагогіки, філософії, культурології, психології, соціології, літератури, психолінгвістики тощо.

На наш погляд, *МКС*, без сумніву, є одним з фундаментальних понять сучасної лінгвістики, положення якої знайшли відображення в роботах численних вітчизняних та зарубіжних дослідників та дослідниць, як-от І. Голубовська, І. Драч, С. Єрмоленко, В. Жайворонок, А. Загнітко, Н. Залеська, І. Заремська, Л. Компанцева, Л. Лисиченко, О. Селіванова, Р. Стефурак, З. Хожієва, Т. Хоменко, Й. Цінкен, А. Яремчук та багато інших.

Спіраючись на праці вищезгаданих та інших дослідників, відзначимо, що поняття *МКС* було вперше використано у фізиці наприкінці XIX – на початку XX століття. Пізніше з’являються роботи в інших галузях різних наук, зокрема в лінгвістичних, головна думка яких полягає в тому, що мова, якою ми говоримо, визначає нашу сприйнятливність до світу та нашу здатність сприймати та описувати певні явища в навколишньому середовищі. Відповідно до цієї теорії, наша мова впливає на нашу здатність мислити та розуміти світ навколо нас.

Для більш детальної характеристики нашого дослідження доречно навести декілька визначень ключового поняття. Так, у тлумаченні А. Загнітко *МКС* – це “1) те саме, що внутрішня форма мови; 2) вияв у категоріях (значною мірою й у формах) мови уявленнє певного мовного колективу про будову, елементи та процеси дійсності в її співвідношенні з людиною, що постає основною фігурою мови і як мовець, і як основна активна особа світопорядку, про який сама людина говорить ...” (Загнітко, 2012). О. Селіванова *МКС* визначає так: “... це представлення предметів, явищ, фактів, ситуацій дійсності, ціннісних орієнтирів, життєвих стратегій і сценаріїв поведінки в мовних знаках, категоріях, явищах мовлення, що є семіотичним результатом концептуальної репрезентації дійсності в етносвідомості” (Селіванова, 2006). В. Сухенко пише, що “під мовною картиною світу звичайно розуміють зафіксовану в мові та специфічну для конкретного мовного колективу схему сприйняття дійсності; з допомогою цього поняття з’ясовують специфіку буття людини, цілого” (Сухенко, 2013).

Дотримуючись вищевикладених визначень, переходимо до основної теми нашої роботи, що пов’язана з Інтернетом. На нашу думку, з появою Глобальної Мережі, значна кількість загальноприйнятих, уже досліджених понять, явищ тощо, набуває нових значень, змісту, тобто відбувається так звана трансформація: реальність → віртуальна реальність, комунікація → інтернет або електронна комунікація, дискурс → інтернет-дискурс, мовна особистість → віртуальна мовна особистість, нікнейм → віртуальний нікнейм тощо. Такий самий логічний ланцюжок можна застосувати, на наш погляд, коли ми говоримо про *МКС*, яку можна розглядати та вивчати як *віртуальну мовну картину світу (ВМКС)*. Тут вважаємо доречним зазначити про дослідження Л. Компанцевої, яка підкреслює: “парадигма, що формується в лінгвістиці Інтернету, зафіксована в її термінологічній системі, що підтверджується появою понятійного апарату, властивого виключно цій галузі знання (інтернет-комунікація, віртуальна мовна особистість,

віртуальна мовна картина світу, віртуальний дискурс, гіпертекст та ін.)” (Компанцева, 2008).

Попри те, що мовознавці вже використовують у своїх роботах термін *ВКМС*, нами поки не було зафіксовано точного визначення цього поняття, але, наприклад, у роботі Н. Залеської знаходимо: “... у користувача соціальної мережі формується своя особлива, “мережева” картина світу, свій “сетикет”, своє коло прецедентних феноменів. Люди, знайомі і не знайомі зі спілкуванням у соціальних мережах, – це два принципово різні типи комунікантів, навіть якщо вони належать до одного соціального прошарку...” (Залеская, 2018).

На наш погляд, також потрібно звернути увагу на певні дискусійні моменти, що виникають при появі нового терміна: це стосується не тільки детального визначення *ВКМС*, але і єдиної назви: тобто питання, чи можна, наприклад, вважати синонімічними поняття *мережева (мовна) картина світу* та *віртуальна мовна картина світу*, залишається відкритим.

Отже, беремо сміливість стверджувати, що *ВКМС* – це абсолютно нове поняття сучасної лінгвістики, зокрема інтернет-лінгвістики. При цьому не викликає жодних сумнівів, що такий феномен потребує детальних досліджень у межах новітньої науки й не лише. Уважаємо, що *ВКМС* є багатогранним, складним феноменом, подальше всебічне та ґрунтовне дослідження якого вбачається нам актуальним й дискусійним, але дійсно потрібним й перспективним для новочасних філологічних наук.

ЛІТЕРАТУРА

- Загнітко, А. П. (2012). *Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни* (с. 13). ДонНУ.
- Залеская, Н. А. (2018). *Языковая картина мира пользователей социальной сети (на примере сайта Facebook)*. Картина мира через призму китайской и белорусской культур. Сборник статей международной научно-практической конференции (с. 55).
- Компанцева, Л. Ф. (2008). *Интернет-лингвистика когнитивно-прагматический и лингвокультурологический подходы: монография* (с. 405). Знание.
- Селіванова, О. О. (2006). *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія* (с. 365). Довкілля-К.
- Сухенко, В. Г. (2013). *Специфіка слова як мовної одиниці та мовного образу*. Наукові записки (с. 376). Видавництво Національного університету “Острозька академія”.
- Хожиева, З. Б. (2021). *Типы картин мира в контексте современной лингвистики*. International Journal of Multidisciplinary Research (с. 14–17). Peer Reviewed Journal.
- Zinken, J. (2008). *Linguistic pictures of the world or language in the world. Metaphors and methods in ethnolinguistic research*. Etnolingwistyka, 20 (p. 51–62).

ОСОБЛИВОСТІ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ У КОРЕЙСЬКІЙ МОВІ

Барабаш А. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Серед книжних стилів офіційно-діловий окреслено найбільш чітко. Він обслуговує правову та адміністративну діяльність при спілкуванні в державних установах, у суді, при ділових та дипломатичних переговорах: ділове мовлення забезпечує сферу офіційно-ділових відносин та функціонує в галузі права та політики. Цей стиль реалізовується в текстах законів, указів, договорів, угод, розпоряджень, актів, у діловому листуванні комерційних та адміністративних утворень тощо.

Варто враховувати й умови спілкування, які у діловій сфері визначають появу такої типової для офіційно-ділового стилю риси, як стандартизованість (шаблон, форма). Стандартизація ділового мовлення – одна з найбільш помітних рис офіційно-ділового стилю. Цей процес розвивається в основному у двох напрямках: у широкому використанні готових словесних формул, що вже утвердилися, трафаретів, штампів; у частій повторюваності тих самих слів, форм, зворотів, конструкцій, у прагненні до однотипності способів вираження, у відмові від використання виразних засобів мови. Важливим є те, що стандартизація, перш за все, “сприяє, з одного боку, досягненню однозначності вираження змісту, з іншого ж є засобом мовної економії, забезпечуючи тим самим мінімальну надмірність вираження” (박갑수, 1994).

Оскільки у правових відносинах все регламентовано, а спілкування здійснюється за певними стандартами, які полегшують спілкування, тому і мовленнєвий стандарт, шаблон є тут необхідним, доцільним і виправданим. Саме через це важливу роль у діловому мовленні відіграють фразеологізми, стійкі словосполучення, які в більшості своїй мають термінований характер і аж ніяк не відрізняються емоційністю та експресивністю, які взагалі притаманні фразеології.

Наприклад, фразеологізацію у текстах офіційно-ділового стилю можна часто зустріти через наступні стійкі звороти: –을/를 말한다, –을/를 포함한다, –을/를 가진다, –(으)로 추종하다, –에 관하여 준용한다, 해석되어서는 아니된다, –년간 존속한다.

Мовленнєвим втіленням основних функцій права сприяє така стильова риса, як точність, що не допускає інакшого тлумачення. Точність формулювань правових норм та необхідність абсолютної адекватності їх розуміння (тлумачення) – ідеал законодавчих текстів, що спонукає до “безвідмовної” реалізації регульовальної функції права. Неясність цих формулювань, припущення неоднозначних тлумачень заважають здійсненню основної функції права, підривають його непорушність та авторитет. (박성수, 2005)

Ще варто зазначити, що офіційно-діловому мовленню властива свого роду безособовість вираження, точніше, неособистий характер спілкування

та мовлення. За винятком деяких небагатьох жанрів (накази, заяви), висловлювання в діловій сфері існує не від імені конкретної людини, що пише, а від імені держави. Відповідно, висловлювання у формі закону встановлення походить від “особи” узагальненої, абстрактної. У мовленні це викликає граматичну ослабленість форм особи, що знаходить вираження у значеннях та функціонуванні відповідних мовленнєвих одиниць: перш за все дієслова та особистих займенників.

Це відчувається у мовній структурі ділових висловлювань, насамперед у синтаксисі. Характерне також широке вживання умовних конструкцій, оскільки у багатьох текстах (статутах) потрібно обговорювати умови правопорушень та правопорядку. Необхідністю деталізації викладення пояснюється ускладнення простих речень відокремленими зворотами, однорідними членами речення, що тягне за собою збільшення розмірів речення (한동오, 2005). Наприклад, для офіційно-ділового стилю характерні такі звороти: -에 관하여, -가능하며, -에도 불구하고, -에 얽매이지 않고, -과 상관 없이, 사유로, 말미암아, - 경우, -할 때 і так далі.

Оскільки в текстах державних актів зазвичай потрібно не лише доводити щось, але й встановлювати та регламентувати, цим текстам не властиві міркування. Саме відсутність цього способу викладу різко відрізняє офіційно-діловий стиль від наукового. Сам по собі цей факт знаходить відображення в мовній структурі ділових висловлювань, насамперед у синтаксисі: “іменні конструкції переважають над дієслівними, а складносурядні речення над складнопідрядними, особливо над підрядними причини” (이인모, 1980). Характерно, що кількість засобів вираження логічності та послідовності викладу у діловому мовленні втричі менше, ніж у науковому. Однак широко використовуються умовні конструкції, оскільки в багатьох текстах потрібно обумовлювати умови правопорушень та правопорядку.

Характерними рисами ділової мови є також особлива офіційність висловлювання і беземоційність (своєрідна “сухість”). Серед різних мовленнєвих засобів, характерних для ділового мовлення, варто відзначити вживання спеціальної термінології: 당사자, 청구, 피고인, 계약서, 합의서, 보증서, 서약서 і так далі.

Таким чином, можна сказати, що синтаксичну ускладненість офіційно-ділового стилю компесують кліше та стандартизація. Офіційно-діловому стилю характерні відповідні лексико-граматичні особливості, такі як переважання лексики китайського походження, складні граматичні конструкції, широке використання непрямої мови та форм модальності.

ЛІТЕРАТУРА

- 박갑수. 국어문체론. 서울, 1994. 651 с.
박성수. 문체와 글맛. 서울, 2005. 238 с.
이인모. 문체론. 서울, 1980, 534 с.
한동오. 문체번역의 기교. 서울, 2005. 218 с.

ГОЛОВНІ ПОНЯТТЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МЕТРИКИ У ЗАСТОСУВАННІ ДО ДАВНЬОАРАБСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Бастун М. В.

Київський національний лінгвістичний університет

У науковій літературі, присвяченій класичній арабській метриці, піднімається ряд дискусійних питань. Одне з них – яку метричну одиницю слід обрати в якості базової одиниці для аналізу. Арабські класичні філологи, слідом за аль-Халілом, в якості мінімальних одиниць розглядали *харф* (літера), *сабаб* (зав'язку) і *ватід* (кілочок), причому практично в якості одиниць аналізу використовувались сабаби й ватіди (кожний у двох різновидах: зав'язка легка, зав'язка важка, кілочок прив'язаний, кілочок відв'язаний). А. А. Долініна користується при аналізі традиційною для європейської класичної поезії системою коротких і довгих складів, що дозволяє співставити арабську систему віршування з європейськими. Такого ж методу дотримується й Г. Вайль. Д. Ф. Фролов за основу метричного аналізу бере просодично неподільні групи харфів, котрі не припускають паузи всередині себе (від 2 о 7 харфів, що відповідає максимально можливій довжині слова в арабській мові). Сучасні автори, котрі намагаються застосувати в метричному аналізі арабських віршів генеративний підхід, відштовхуючись від системи аль-Халіла, виділяють такі ієрархічні рівні, як рядок, піврядок, стопа, кілочок, зав'язка (Дж. Мейлінг), слабкі та сильні доли (А. Прінс), або ж альтернативні мінімальні одиниці просодичного аналізу: Н (двоморні односкладові), L (одноморні односкладові), LL (двоморні двоскладові) і т.д. (К. Голстон, Т. Ріад).

Важливим є також питання щодо наявності наголосу в класичній арабській мові і, відповідно, його роль у метричній структурі арабського вірша. Існують різні уявлення про ритмічну природу арабського віршу – її розглядають як квантитативну, акцентну, акцентно-квантитативну. Кожен з цих поглядів має своїх прибічників.

Д. Г. Гінцбург, виходячи з теорії С. Гюйяра, стверджує зв'язок між арабською класичною поезією і музичною традицією арабів, і відтак виводить закони віршування з законів музичного ритму. При цьому основою віршового ритму він вважає наголос (*ictus*), який є, на його думку, є одним з головних факторів мовлення. Застосовуючи для позначення кількості звучання елементів віршу нотний запис, він позначає наголошених складів за допомогою нот з довготою більшою у півтора рази, ніж для ненаголошених складів такої ж якості; тобто, на його думку, наголос є центральним елементом структури класичного арабського віршу.

Для А. А. Долініної існування в арабському вірші ритмічного наголосу, ікту, не викликає сумніву. На її думку, саме важливістю ікту пояснюється розташування в зовнішніх колах аль-Халіла саме тих розмірів, у яких членування стопи на кілочки та зав'язки є недвозначним, і відповідно недвозначно визначається сильна доля стопи та її ритмічний наголос. Ті

розміри, для яких можливі кілька варіантів членування стопи, розміщуються у внутрішніх колах, і сильна доля стопи та наголос недвозначно визначаються відповідно до розмірів зовнішніх кіл.

Г. Вайль також дотримується думки, що ритмічний наголос відігравав значну роль в арабському вірші, і навіть вважає, що головною метою аль-Халіла при створенні системи кіл було саме зафіксувати місце ритмічного наголосу, оскільки інших засобів для цього не було.

І. М. Фільштинський характеризує класичну арабську просодію як квантитативно-ударну, в якій словесний наголос є нестабільним, може падати і на довгі, і на короткі склади і не обов'язково співпадає з метричними акцентами. Відповідно, схема розміру може містити нейтральні склади, котрі не несуть наголосу, не беруть участь і створенні основного ритму і є нестабільними у відношенні довготи, тобто можуть бути або довгими, або короткими. Функція їх полягає у тому, що вони додають у вірш ритмічні варіації, котрі прикрашають його. Тобто, питання наявності словесного наголосу у класичному арабському вірші є дуже важливим з огляду на проблему ритмічної варіативності вірша відносно базових моделей.

Д. Ф. Фролов, аналізуючи погляди різних дослідників, доходить висновку, що наголосу в класичній арабській мові не було, і відтак він не міг відігравати ролі у метриці. Сильним аргументом на користь цієї думки є той факт, що жоден з арабських класичних філологів не згадає про існування наголосу, і відповідний термін в арабській лінгвістичній традиції відсутній.

МЕТОНІМІЯ В АРАБСЬКІЙ МОВІ ЯК СТИЛІСТИЧНИЙ ПРИЙОМ ЛЕКСИЧНОГО МОВНОГО РІВНЯ

Бачуріна М. В.

Київський національний лінгвістичний університет

За своєю натурою араби екстраверти, а це означає, що вони не тримають та не приховують у собі емоції чи почуття, а, навпаки, намагаються вихлюпнути їх назовні. За нашими спостереженнями, цей процес “викиду” емоцій виражається не лише фізіологічними реакціями (сміх, плач), рухами, жестами, але й експресивно-емоційним мовленням. Проблема полягає в тому, що усталені мовні одиниці зі своїм дійсним значенням не завжди можуть передати всі почуття оточенню. В такому разі на допомогу приходять стилістичні виражальні засоби, серед яких ми розглянемо метонімію.

Метонімією називається перенесення назви з одного предмета на інший на підставі їхньої суміжності. На відміну від метафори, метонімія не передбачає якої-небудь подібності між предметами, які позначаються (Fodor, 1998). Метонімія, що має місце в усіх мовах світу, широко використовується і в арабській мові. Арабське дієслово *كنى*, від якого утворено слово “*كنيابة*”, означає “натякати, давати знати знаком”. Крім того, на основі цього дієслова утворено поняття “*كنية*”, що означає “прізвисько”, яке складається зі слів

“أم” або “أب” (“мама когось”, “батько когось”) та імені сина. Такі ізафетні імена використовуються і в наш час із метою уникнення фактичного називання імені (Dichy, 2003). Наприклад, якщо в жінки на ім’я Асма є син Мухаммад, то її прізвище, утворене за вищезгаданою ізафетною конструкцією, матиме такий вигляд: أم محمد (أسماء) – мати Мухаммада (Асма). Таким чином, на наш погляд, тут також є елемент натяку. На відміну від метафори, в якій виключається можливість буквального розуміння, натяк не виключає можливості того, що мовець хотів передати саме основний смисл, який міститься в метонімії. Звідси, якщо хтось скаже: زيد صدنت دراهمه – “У Зейда заіржавіли дiргами”, натякаючи на скупiсть Зейда, то потiм вiн може заявити, що не мав на увазi саме це, а просто говорив, що дiргами заiржавiли. В якостi прикладу варто розглянути i наступне прислiв’я: المدخن لا يسرق بيته ولا – (اميل، 2004) – “Палiя не пограбують крадiї i не вкусить собака”. Тут iдеться про те, що палiй ночами буде кашляти настiльки сильно, що крадiї не наблизяться до його житла, i навить собаки боятимуться таку людину.

В арабській мові можна виділити три види метонімії:

1) Метонімія за ознакою, якістю (الكناية عن الصفة). Вказує на яку-небудь ознаку, особливість, якість предмету чи людини (висота, ширина, колір, краса, сміливість, щедрість, жадібність і т.д.). Наприклад, عمر طويل النجاد – “Перев’яз меча Омара довгий”. Це твердження дає нам зрозуміти, що Омар високий за зростом, а не просто те, що перев’яз його меча довгий. З цього натяку ми дізнаємося про одну з якостей Омара.

2) Метонімія за носієм ознаки (الكناية عن المصوف). Цей вид метонімії вказує не на ознаку, а на самого носія ознаки. Наприклад, الضاريين بكل ابيض – مخذم والطاعين مجامع الاضغان – “Тих, хто б’є (по шиї ворогів) будь-яким білим сiчним (мечем) i протикає мiсця скупчення ненавистi”. В цьому поетичному уривку автор хвалить людей, якi гарно володiють мечем i вмиють зачепити серце словами (цi двi чоловiчi якостi дуже цiнувалися арабами). Але слово “серце” тут передається не вiдкрито, а словосполученням “мiсця скупчення ненавистi”, i це – натяк на носiя ознаки.

كسرت زينب موطن حب عثمان – “Зейнаб розбила вогнище кохання Османа”.

В цьому прикладі під “вогнищем кохання” розуміється серце. Крім того, в якості прикладів можна навести широко вживані словосполучення:

سفينة الصحراء – буквально “корабель пустелі”, але означає “верблюд”;

ذوات الصهيل – дослівно “власники іржання”, тобто “коні”;

بنات الهواء – дослівно “доньки повітря”, але розуміється “літаки”.

3) Метонімія за зв’язком ознаки з носієм ознаки (الكناية عن النسبة). Цей вид метонімії дає нам зрозуміти, що носій ознаки володіє якою-небудь якістю, але вона виражається не вiдкрито, а присвоюється предмету, яким володiє носiй ознаки. Наприклад, الرفق لا يفارق ظلي – “М’якість не розлучається з моєю тiнню”. Автор цього висловлювання хоче сказати про себе, як про людину м’язку i добру.

Метонімія в стилістиці арабської мови вважається одним із видів літературного забарвлення висловлювань. Її застосування – характерна риса утворення прислів’їв. За зовнішніми жартівливими метонімічними

висловлюваннями завжди стоїть актуальна думка. Наприклад, коли бідна людина говорить губернатору: أشكو إليك قلة الفئران في بيتي – “Я скаржуся на малу кількість мишей у моєму будинку”, то насправді він хоче вказати на малу кількість їжі в його будинку. Природно, коли у будинку майже немає їжі, то в нього не заходять миші. За допомогою метонімії мовець може виражати свої думки, не роблячи при цьому відкритих заяв (Шайхуллін, Зиганшин & Зиляева, 2008).

Отже, оскільки емоції пронизують усі сфери людського життя, то вони знаходять своє відображення і в мові, де залягають пластами у формі експресивних засобів та стилістичних прийомів. Останні, у свою чергу, представлені на різних мовленнєвих рівнях, проте найяскравіше їх можна дослідити на лексичному, куди відноситься і описана нами метонімія, яка в арабській мові має свої особливості, а саме характеризується імпліцитними натяками.

ЛІТЕРАТУРА

- Шайхуллін, Т. А., Зиганшин, Э. М., & Зиляева, А. Н. (2008). *Стилистика арабского языка: Учебное пособие*. Магариф.
- Dichy, J. (2003). Kinâya, a tropic device from Medieval Arabic Rhetoric. *Proceedings of the 5th Conference of the International Society for the Study of Argumentation*, University of Amsterdam, 25–28 June 2002. Amsterdam.
- Fodor, J. (1998). *Concepts: Where cognitive science went wrong*. Oxford University Press.
- د. إميل بديع, يعقوب (4002). الأمثال الشعبية اللبنانية. طرابلس: مكتبة السائح.

КИТАЙСЬКА МОВА ТА ЇЇ ДІАЛЕКТИ: ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ

Беля В. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Серед вітчизняних та зарубіжних китаїстів звичним є використання поняття “китайська мова та її діалекти” на позначення лінгвістичної ситуації в Китаї. Між тим, впродовж минулого століття низка дослідників неодноразово висловлювала думку про необхідність докладного переосмислення цього питання та потребу уточнення критеріїв класифікації сино-тибетської сім’ї мов. Як зауважує Н. Френсіс (Francis, 2016), в офіційних доповідях та професійній літературі в Китаї тибетську та інші мови тибето-бірманської групи, якими розмовляють національні меншини, недвозначно категоризують як і надають статус окремих мов. Водночас до китайської компоненти, як виглядає, застосовують інші стандарти для визначення рівнів та гілок мов, непрямо викремлюючи категорію китайської мови не як групи, а як однієї мови (с. 140).

На думку Дж. Дефренсіса (DeFrancis, 1984), сам термін “китайська мова” – це абстракція, що фактично охоплює множину взаємонезрозумілих форм мовлення. Як зауважує дослідник, від двох третин до трьох чвертей населення Китаю розмовляють мовою, яку позначають широким терміном “путунхуа” (“загальноприйнята мова”). В середині цієї категорії існують відмінності, які приблизно за масштабами відповідають відмінностям між британською, американською та австралійською різновидами англійської мови. З іншого боку, від чверті до третини населення країни розмовляють мовами настільки відмінними, що вони є взаємно незрозумілими. Вже за оцінками, які висловлював Чжао Юаньжень, ці форми мовлення є настільки віддаленими, як нідерландська та англійська або французька та іспанська, або французька та італійська (с. 39).

Як відзначає В. Меєр (Mair, 1991), давньокитайський термін “fangyan”, який незмінно, нерелективно та автоматично перекладають як “діалект”, серед іншого, здавна застосовувався китайськими чиновниками та вченими також і до не-синітичних мов, як-от корейської, монгольської, маньчжурської, в’єтнамської та японської, а іноді й до західних мов (с. 4). З іншого боку, як показують дослідження, в основі офіційної “мандаринської” мови (гуаньхуа) періоду пізньої династії Мін цілком міг лежати нанкінський “діалект”, тоді як впродовж періоду династії Тан стандартним був “діалект” Чан’ань, зрештою, навіть під час заснування Китайської республіки у першій чверті минулого століття мала місце бурхлива дискусія стосовно національної мови, де в якості кандидатів пропонували кантонську, шанхайську, пекінську та інші (с. 23–24).

Як зазначає Н. Френсіс (Francis, 2016), в основі концепції “fangyan” в сучасній китайській науці лежить уявлення про те, що мови двох спільнот людей є діалектами, а не окремими мовами, якщо обидві спільноти належать до одного регіону, користуються спільною стандартною мовою і системою письма та історично є нащадками спільної прамови (с. 139). Насправді, вважає дослідник, всупереч популярному уявленню про лінгвістично-нейтральне, “логографічне” письмо з прямим доступом до значення, аналіз ієрогліфів під час читання активує всі компоненти лінгвістичної компетенції, включаючи фонологічну. Така закономірність стосується не лише національної мови путунхуа, а й “діалектів”, тому, приміром, “кантонська мова” не є просто лексиконом стандартної китайської мови, загорнутим у кантонську фонологію, і як наслідок, для носія “мандаринської”, який не володіє достатньою мірою кантонською, текст кантонською виявиться переважно незрозумілим (с. 145).

Крім того, зауважує В. Меєр (Mair, 1991), у багатьох випадках ієрогліфи стандартизованої мови не відповідають жодним словам у діалектах, а, з іншого боку, часто є неможливим знайти відповідні ієрогліфи для деяких діалектних слів, а коли історико-філологічні дослідження виявляють такі ієрогліфи, вони можуть бути вже застарілими або такими, що змінили своє значення в стандартизованій мові, або ж такими, що не мають читання, співставного з пекінським діалектом (с. 19). Фактично, більшість різновидів

китайського мовлення ніколи не існували у писемній формі та не були точно записані у традиційних тетраграфах (fangkuazi), тому наявність спільної писемності не може виступати критерієм визначення діалектів китайської мови (с. 5). Крім того, у випадках, коли “діалекти” мають писемну форму, розбіжності у фонології, лексиці, орфографії та граматиці бувають настільки значними, що представники різних fangyan майже не здатні зрозуміти матеріали, написані іншим “діалектом” (с. 7).

З урахуванням всіх цих аргументів В. Меєр (Mair, 1991) доходить висновків, що: а) термін fangyan не дорівнює терміну “діалект”, б) китайська, або синітична, – це група, а не мова, с) “мандаринська” – це не діалект, а повноцінна мова, або точніше, гілка мов усередині синітичної групи, d) сучасна стандартна “мандаринська” є національною мовою Китаю, е) т. зв. “діалекти” є окремими мовами всередині китайської, або синітичної, групи мов, f) відгалуження китайської, або синітичної, групи ще належить встановити, g) “мандаринська” не є синонімом “китайської мови” (с. 12–13). У протилежному випадку, якщо ми категоризуємо юе, путунхуа, міннань, у, хакка як діалекти єдиної китайської мови, такий самий підхід всередині індоєвропейської сім’ї мов має згрупувати італійську, іспанську, португальську, каталонську та румунську як діалекти єдині “романської” (Francis, 2016, с. 141).

ЛІТЕРАТУРА

- DeFrancis, J. (1984). *The Chinese Language: Fact and Fantasy*. University of Hawaii Press.
- Francis, N. (2016). Language and dialect in China. *Chinese Language and Discourse* 7(1), 136–149. <https://doi.org/10.1075/cld.7.1.05fra>
- Mair, V. H. (1991). What is a Chinese “dialect/topolect”? Reflections on some key Sino-English linguistic terms. *Sino-Platonic Papers*, 1(29), 1–29.

ВИКОРИСТАННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ ПРОГРАМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПЕРЕКЛАДУ У СТУДЕНТІВ–ТЮРКОЛОГІВ

Березовська Н. С.

Київський національний лінгвістичний університет

Розвиток інформаційних технологій впливає на усі сфери життя, зокрема перекладацьку галузь, та сприяє створенню нових інструментів, які полегшують процес перекладу. У той час як технології продовжують щоденно змінюватися, від перекладачів очікується швидка адаптація до найновітніших засобів, що використовуються в практиці перекладу. У реалізації цього важливу роль відіграють навчальні заклади, які готують висококваліфікованих перекладачів. Про це також зазначає Ентоні Пім у своїй статті “Технології перекладу та навчання міжкультурному діалогу:

що робити, якщо ваша пам'ять перекладів не хоче з вами розмовляти” (Рум, 2007), проте додаючи, що “Роль лінгвістичних навчальних закладів, ймовірно, має обмежуватися тим, щоб розповісти про наявні інструменти (зокрема, лідерів ринку), загальні стратегії їх використання та дозволити студентам надалі самостійно досліджувати технології” (Рум, 2007).

Залучення інформаційних технологій до перекладацького процесу бере свій початок ще в 1950-х роках, коли з'явився машинний переклад. Вперше машинний переклад був здійснений у 1954 році Леоном Достертом з Джорджтаунського університету та Пітером Шеріданом з IBM за допомогою пристрою IBM701 (Chan, 2015). А перший прототип інструменту автоматизованого перекладу, відомого як *Translation Support System* (з англ. Система підтримки перекладу), був розроблений ALPS у Юті у середині 1980-х років. Незважаючи на те, що “Система підтримки перекладу” була багатомовною та мала систему керування глосарієм, яка забезпечувала доступ до раніше перекладених виразів, її було вилучено з ринку наприкінці 1980-х років (García, 2005). З 2005 року почалася сучасна ера CAT-інструментів: програмного забезпечення для автоматизації перекладу, коли компанія SDL придбала Trados і запустила у 2009 році SDL Trados Studios. На сьогодні ж існує багато технологічних інструментів, які полегшують перекладацький процес. Вони дозволяють зробити переклад стандартизованим, а завдяки пам'яті перекладів і глосаріїв перекладачу не потрібно додатково перекладати вже наявні терміни та речення. Ці інструменти дозволяють керувати сукупними базами даних, створених під час попередніх перекладів перекладачів, та виявляючи схожість між текстами та поточним проектом, полегшують та прискорюють роботу над новим перекладом. Такі програми мають на меті забезпечити узгодженість між усіма перекладеними текстами зі схожим змістом.

Використання автоматизованих програм забезпечення перекладу, яке раніше розглядалося лише як один із можливих варіантів реалізації перекладацької діяльності, стало необхідністю, особливо при виконанні великих за обсягом перекладацьких проектів. Однак можливості, які пропонують ці програми, не обмежуються лише перекладом. Їх можна активно використовувати під час навчання іноземної мови, зокрема при підготовці майбутніх перекладачів-тюркологів. У цьому процесі важливо розуміти, що мета, яку слід поставити при залученні інформаційних технологій до навчання перекладацької майстерності, полягає не в тому, щоб навчити студентів користуватися технологічними інструментами при здійсненні перекладацької діяльності, а в тому, щоб майбутні перекладачі опанували навички самонавчання, вирішення проблем та командної роботи (Donald Kiraly, 2000).

Наприклад, одним із завдань заняття з практики перекладу із залученням системи автоматизованого перекладу SmartCAT може бути набуття студентами досвіду використання такого інструменту. Однак це не повинно бути основною метою курсу. Використання автоматизованих програм забезпечення перекладу у процесі навчання перекладу дозволяє студентам-

тюркологам практикувати такі навички як розв'язання перекладацьких проблем за допомогою технологічних інструментів, швидкий пошук необхідної інформації, уміння аналізувати слова, вирази та речення у контексті, до якого вони належать, робота у команді, самонавчання та критичне мислення, які є невіддільною частиною перекладацького процесу. Можливість укладання глосаріїв дозволяє не лише дати уявлення студентам про процес створення словника з використанням комп'ютерних програм підтримки лексикографічних робіт, а й сприяє опануванню іноземної мови, формує поняття про національно-культурну специфіку мовних одиниць. Іншими словами, технологічні інструменти, а зокрема автоматизовані програми забезпечення перекладу, слід розглядати як "інструмент" у процесі розвитку навичок, необхідних кваліфікованим перекладачам.

Отже, інструменти, які інформаційні технології пропонують перекладачам, експертам у міжкультурній комунікації, швидко розвиваються та стають невіддільною частиною перекладацького процесу. Опанування цих програм є важливим елементом навчання майбутніх висококваліфікованих перекладачів, адже вони забезпечують формування перекладацьких навичок та дозволяють підготувати перекладачів, які будуть відповідати сучасним вимогам на ринку праці.

МОРФОЛОГІЧНІ СИНОНІМИ В МОВІ ГІНДІ

Бесєдіна В. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Мова має невичерпні можливості для вираження найрізноманітніших думок, почуттів та настроїв. У мові існує велика кількість засобів, що дозволяють по-різному передавати певні поняття. До цих засобів у першу чергу відносяться синоніми – слова, які близькі за значенням, але відрізняються смисловими або стилістичними відтінками. Синоніми – це універсальне мовне явище, оскільки воно є типовим для різних мов світу. За допомогою синонімів можна чітко висловити власні думки, урізноманітнити мову, зробити її образною і виразною. Спільність значення синонімів пояснюється тим, що вони називають одне поняття. Сутність синонімів визначається наявністю в них різних відтінків значення.

Синонімічні зв'язки та відносини наявні в різних сферах мови: у лексиці, морфології, фразеології та синтаксисі. Морфологічні синоніми представлені різними морфологічними формами та відрізняються стилістичним забарвленням. Це варіанти форм слів на позначення певного поняття. На відміну від лексичних синонімів для них менш характерно емоційно-експресивне забарвлення. Морфологічні синоніми пов'язані одним спільним граматичним значенням, вони виражають його відтінки, являючи собою варіанти граматичних форм, які бувають багатозначними і можуть мати синонімічні різновиди.

Таким чином, морфологічними синонімами називаються дві або декілька граматичних форм, властивих одному і тому ж слову, які розрізняються засобами граматичного вираження, відтінками спільного граматичного значення, а також стилістичним вживанням.

Деякі морфологічні синоніми бувають стилістично нейтральні, але значна частина морфологічних синонімів відрізняється в експресивному і функціонально-мовному відношенні.

В мові гінді розрізняють наступні основні види морфологічних синонімів:

а) прості та складні дієприкметники недоконаного виду, наприклад: *nachti larki* та *nachti hui larki* – дівчина, яка танцює; *chitr banate bachche* та *chitr banate hue bachche* – діти, які малюють; *kheton men kam karte kisan* та *kheton men kam karte hue kisan* – селяни, які працюють в полі;

б) прості та складні дієприслівники недоконаного виду, наприклад: *lokgit gate* та *lokgit gate hue* – сніваючи народні нічні; *sarkar ke feislon ki sarahna karte* та *sarkar ke feislon ki sarahna karte hue* – схвалюючи рішення уряду; *pratiyogita jitte* та *pratiyogita jitte hue* – пермагаючи в змаганнях;

в) форми інтенсивного аспекту дієслова, наприклад: *nashta banata he* або *nashta bana leta he* або *nashta bana deta he* – готує сніданок; *khilouna tora* або *khilouna tor diya* або *khilouna tor dala* – зламав іграшку; *hansa* або *hans diya* або *hans para* – засміявся;

г) граматичні форми ступенів порівняння прикметників, утворені за допомогою службових слів та суфіксів санскритського походження, наприклад: *sabse sundar* та *sundartam* – найкрасивіший; *sabse uncha* та *uchchatam* – найвищий; *sabse priy* та *priyattam* – наймиліший;

д) стягнені і нестягнені форми давального відмінку особових займенників, наприклад: *ise, isko* – йому, їй; *hamen hamko* – нам; *tumhen tumko* – тобі.

Так, складні форми дієприкметника і дієприслівника, а також стягнені форми займенників давального відмінку частіше вживаються в літературній мові, а форми інтенсивного аспекту дієслова характерні для розмовної мови гінді. Форми наказового способу дієслів також мають експресивні відтінки і вживаються в різних стилях мови гінді.

Морфологічні синоніми, так само як і лексичні, не ґрунтуються лише на принципі взаємозамінювання форм. Взаємозамінюватися можуть не тільки синонімічні граматичні форми, пов'язані спільним граматичним значенням, а й такі, що виражають різні граматичні значення, але в процесі мовлення можуть замінюватись іншими, виступаючи, таким чином, паралельними формами, які теж є об'єктом морфологічної стилістики.

Синонімічні форми з'являються в мові з ряду причин: у зв'язку з внутрішніми процесами розвитку мови; внаслідок взаємодії усного й писемного, книжного й розмовного мовлення; через наявність різних функціональних стилів, а також виходячи з потреби вираження відмінних один від одного значенневих та емоційно-експресивних відтінків. В мові співіснують сучасні і архаїчні граматичні форми, а також різноманітні діалектні граматичні форми, що синонімізуються з літературними. Морфологічні діалектні синоніми досить часто

зустрічаються в усній мові представників різних етнічних груп населення Індії та в сучасній художній літературі зі стилістичною метою.

ЛІТЕРАТУРА

Русанівський В. М., Тараненко О. О. (Ред.). (2004). *Українська мова: енциклопедія. Українська енциклопедія. Українська енциклопедія.*
Пономарева О. Д. (Ред.). (2001). *Сучасна українська літературна мова.* Либідь.

ФАХОВА МОВА ТЕЛЕНОВИН: ШЛЯХИ АНАЛІЗУ ТА ПЕРЕКЛАДУ

Білоус О. М.

Київський національний лінгвістичний університет

Засоби масової інформації щодня повідомляють про актуальні події з усього світу. Вони транслюють інформацію не тільки між країнами, а й виступають посередниками між різними культурами. Таке посередництво здійснюється в першу чергу завдяки перекладу іншомовного матеріалу. У сучасному глобалізованому світі зростає потреба в перекладі теленовин (*актуальність*).

Завдання перекладачів, які працюють у цій галузі, полягає в подоланні міжкультурних бар'єрів та створенні каналів міжкультурної комунікації. Перекладацька діяльність як процес подолання міжкультурних бар'єрів (*об'єкт*) є важливим фактором у процесі міжнаціональної комунікації через засоби масової інформації. У нашому випадку ми розглядаємо конкретний різновид ЗМІ – теленовини. Проте слід відмітити, що в межах перекладознавчої науки результати досліджень текстів засобів масової інформації були представлені лише окремими прикладами у фаховій вітчизняній та зарубіжній літературі. Ґрунтовного аналізу перекладу німецькомовних засобів масової інформації українською мовою (*предмет*) досі немає. Німецькі дослідниці Крістіна Шеффнер та Сюзана Баснетт зазначають: “Роль перекладу новин часто недооцінюється або зовсім не береться до уваги” (Bielsa, 2009). Зважаючи на той факт, що процеси, які протікають під час інтерлінгвальної обробки текстів засобів масової інформації та питання їх перекладу майже не досліджені, ми присвятили нашу розвідку саме дослідженню фахової мови теленовин “Deutsche Welle” (DW) та особливостям їх перекладу українською (*завдання*). Адже: 1) теленовини продукують значну частину сучасного словникового запасу та ґраматичних інновацій; 2) переклад теленовин стимулює запозичення іншомовного словникового запасу. На відміну від інших фахових мов, мова телевізійних новин не просто документує нові елементи словникового запасу, а сприяє їх входженню у загальний вжиток. Мова знаходиться в динамічному розвитку, постійно змінюється, пристосовуючись до потреб

сучасного суспільства. Засоби масової інформації сприяють цьому та прискорюють зміни в мові.

Суть теленовини як односторонньої публічної комунікації. Теленовини відіграють значну роль у контексті розвитку міжнародних відносин різних країн світу. Звичайно, в першу чергу, до перекладу звертаються в друкованих виданнях, які виходять кількома мовами, наприклад, Deutschland, National Geographic Magazine тощо. Однак за останні роки значно зріс попит на переклад текстів теленовин. На це вплинуло розповсюдження аудіовізуальних каналів міжнародної інформації, таких як Euronews, BBC, France 24, DW. Теленовини “DW” на разі перекладаються тридцятьма мовами світу, серед яких і українська, адже переклад теленовин “DW” українською мовою певною мірою впливає на рівень інтеграції України в європейський простір. Завдяки якісно виконаному перекладу жителі України можуть дізнаватись про актуальні події політичного та економічного характеру в Європі та світі, про найновітніші досягнення в галузях медицини, техніки, екології, соціології тощо.

На думку німецького дослідника в області медіа-лінгвістики Ульріха Шмітца перш ніж написати текст новин, журналісти та редактори обробляють та “відфільтровують” велику за об’ємом кількість інформації із різноманітних джерел: прес-служб, спілок, інформаційних служб тощо. 99% подій на планеті не висвітлюються у новинах лише тому, що телевізійні служби не дізнаються про них. Але це ще не все: понад 99% новин, про які все ж дізнаються телевізійні служби, ніколи не будуть донесені до глядачів, тому що вони, на думку редколегії, недостатньо важливі, фрагментарні або надто полемічні. Мова йде про жорсткий відбір матеріалу, який потрапляє на телебачення. Як правило, у теленовинах висвітлюються події національного та міжнародного значення у різних сферах людської діяльності. Хоча локальні телеканали, зазвичай, не дотримуються цієї тенденції, висвітлюючи події, актуальні в своєму регіоні (Schmitz, 2015).

Розрізняють дві центральні функції теленовин: функцію інформування та функцію формування публічної думки. Функція інформування полягає в наданні масовій аудиторії актуальної інформації про події в різноманітних сферах людської діяльності. Під функцією формування публічної думки слід розуміти вплив на формування публічної свідомості та суспільних норм, тим самим реалізується функція соціального контролю. Спираючись на функції новин, виділяють відповідні комунікативні завдання теленовин: а) надання об’єктивної інформації, тобто орієнтація на факти, та б) цілеспрямований вплив на думку глядача. Текст теленовин ретельно продуманий, тому глядач, зазвичай, не відчуває очевидного впливу на свою особистість та його думки.

Фахова мова теленовин. Продукування тексту теленовин. Телебачення – це поєднання зображення та звуку, тому фахова мова телебачення є частиною мультимодального процесу, який передбачає взаємодію озвученого/написаного тексту, рухомих/нерухомих зображень, музики, тональності тощо. Зазвичай, телевізійні служби новин встановлюють власні вимоги до мови теленовин, однак існують загальні правила, яких дотримуються

всі редактори теленовин. В процесі перекладу вагомого значення набуває збереження прагматики тексту оригіналу та перенесення її в текст перекладу засобами мови перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

Bielsa, E. (2009). *Translation in global news*. Routledge.
Schmitz, U. (2015). *Einführung in die Medienlinguistik*. WBG.

ЛІНГВІСТИЧНИЙ ПЕЙЗАЖ ВОЄННОЇ УКРАЇНИ

Бобчинець Л. І.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасній лінгвістиці є популярним дослідження лінгвістичного пейзажу, де особливу роль відіграють іноземні мови, насамперед, англійська: роль англійської мови в лінгвістичному пейзажі Львова вивчала Т. Козак (2019), гру слів, у тому числі двомовну, у лінгвістичному пейзажі іспанських та українських міст проаналізовано Л. Бобчинець (2021). А. Павленко (2010), досліджуючи лінгвістичний пейзаж Києва у діахронічному вимірі, наголошує на його двомовності або багатомовності (р. 149), що на нашу думку, є актуальним і сьогодні, оскільки ергоніми або власні назви міста також є багатомовними, часто білінгвальними блендами. Вчені Лондрі та Буріс (1997) визначили лінгвістичний ландшафт як репрезентацію мов у громадських місцях міст, співвідношення мов, у якому мовні знаки, вулична реклама, написи на будівлях здійснено в громадській сфері міського середовища (р. 24). Ми визначаємо лінгвістичний пейзаж як складне соціокультурне та лінгвосоціологічне явище, що потребує лінгвістичного та екстралінгвістичного аналізу, враховуючи прагматичні особливості, мовні й культурні контакти, а також взаємодію між номінатором і сприймачем або споживачем.

Останні події нашої країни викликали появу нових крилатих висловів, що відображають настрої сучасного суспільства. Мета нашого дослідження – аналіз семантики та стилістичного забарвлення новинок лінгвістичного пейзажу України воєнного стану. Лінгвістичний пейзаж, за яким ми спостерігали в Києві, нараховує значну кількість лексичних одиниць, фраз і речень, пов'язаних з агресією Російської Федерації, які стали крилатими гаслами і здобули популярність. З'явилися образні й образні фрази, а також пісні на вищезазначену тематику.

За структурою патріотичні вислови є стверджувальними та окличними простими реченнями: *Все буде Україна! Разом до перемоги! Доброго вечора, ми з України. Україна понад усе. З Україною в серці*. Стали популярними й вирази англійською мовою: *Ukraine forever. Pray for Ukraine. What's your superpower? – I am Ukrainian*. Вислови й заклики, у тому числі з нецензурною лексикою, можна побачити на вивісках ресторанів, кіосків,

обмінних пунктів, магазинів, рекламних щитах: *Слава українській нації і п-ць російській федерації! Руський ваєнний корабль, пашол нах*й*. В обмінних пунктах та на сайтах деяких банків можна побачити замість наявності рубля: *Рос. рубль – х-й*.

У період воєнного стану виникли неологізми в українській мові: *рашисти* (Russian + fascist), *русня* (зневажливо, з алюзією на інші слова з таким же суфіксом). Особливу увагу привертають ергоніми або комерційні назви, пов'язані з воєнними реаліями. Так, наприклад, у Києві з'явилися ресторан *Bayraktar*, кав'ярня *Bayrakava* (бленд: *байрактар* + *кава*), пункт продажу шаурми *Javelin shaurma*.

Слід зазначити, що почали виготовляти одяг, переважно футболки, а також такі аксесуари, як сумки, що містять антиросійські й проукраїнські вислови: *Буде тобі, враже, так як відьма скаже* (рима), *З бандитів російських робить примар БАЙРАКТАР* (рима). *Рашистам* (неологізм) *несе останній удар БАЙРАКТАР. БАЙРАКТАР – найкращий пастух баранячих отар. Україна у моєму серці. Я українка – я цим пишаюсь. Україна – моя земля. St Javeline. The protector of Ukraine. Щоб забрати в українців мрію, недостатньо спалити найбільший у світі літак. Мрія ніколи не вмирає. Від вогню міцніє наша мрія. Мрію не знищити. Мрії не горять. Мрію не спалити* (Гра слів, заснована на омонімії). *Квітни, як Україна. А ви думали, що Україна так просто? Скажи па-ля-ни-ця. В чому моя суперсила – я українка. Україна – це я. Їжа й напої також містять патріотичні написи, наприклад, морозиво: *With love from Ukraine*; шоколад: *Brave enough to be Ukraine. Made of bravery* (на фоні українського прапора); кава Gemini: *Russian warship f*ck yourself. Добрий вечір, ми з України*. На цигарках також відображено патріотизм: *Зроблено в Україні. Купуй українське. Підтримуй своїх!**

Іноземні організації підкреслюють свою солідарність з Україною та висловлюють підтримку такими фразами: *I love Ukraine. We stand with Ukraine. Stand for Ukraine. Solidarity with Ukraine*.

Зневажливе ставлення до воєнної агресії виявляється у написанні *російська федерація, путін, росія* з маленької літери або менускулізація. Патріотичне ставлення до Української держави виражено в піснях з почуттям гумору: пісня “Геть з України, москаль некрасівий” містить російське слово *некрасівий*, написане українською. Пісня Тараса Боровика про турецький безпілотник “Байрактар” є одним із перших хітів війни, який переклали англійською, арабською, турецькою. У пісні російські нападники мають зневажливі назви: *рашисти, окупанти, орки, баранячі отари* тощо.

Лінгвістичний пейзаж воєнної України містить нові ергоніми, неологізми, пісні, анекдоти, що свідчить про патріотичні настрої та критичне ставлення до країни-агресора. Найголовніша гра слів у воєнному лінгвістичному пейзажі *Мрію не зруйнувати* заснована на омонімії – назва літака *Мрія* та *мрія* як загальноживане слово. Прогнозуємо появу інших пісень, крилатих висловів, а також анекдотів як жанрів воєнного лінгвістичного пейзажу України.

ЛІТЕРАТУРА

- Бобчинець, Л. І. (2021). Словогра в іспанських і українських ергонімах: способи творення та функції. *Вісник КНЛУ, Серія Філологія*, 24(2), 9–16.
- Козак, Т. (2019). Англomовний колорит лінгвістичного пейзажу українського міста (на основі аналізу мовного ландшафту Львова). *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*, 11(2), 77–82.
- Landry, R., Bourhis, R. (1997). Linguistic landscapes and ethnolinguistic vitality, An empirical study. *Journal of Language and Social Psychology*, (16), 23–49.
- Pavlenko, A. (2010). Linguistic Landscape of Kyiv, Ukraine: A Diachronic Study. *Linguistic Landscape in the City*, eds. Elana Shohamy, Elezer Ben-Rafael, Monica Barni. Multilingual matters, 133–150.

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНЦЕПТУ ПРИРОДА В РОМАНАХ В. ВУЛЬФ: СЕМАНТИКО-КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ

Бойцян Л. Ф.

Київський національний лінгвістичний університет

Новітній рівень розвитку науки позначений зростанням інтересу провідних лінгвістів до студіювання мовленнєвої діяльності людини в усіх іпостасях її буття як основи вивчення мовної системи. Питання про сутність концепту як відображена у певний спосіб концептуальна картина світу, а також система лексичних засобів репрезентації картини світу набуває нового бачення при використанні засад когнітивного підходу.

Комунікативна поведінка виявляється у дискурсі-спілкуванні за допомогою тексту. Беручи участь у спілкуванні, мовці оформлюють свої потенції у вигляді комунікативних вчинків, які відповідають прийнятим у суспільстві форматам спілкування – комунікативним жанрам, які сприймаються як відносно стабільні, непідвласні модифікаціям (Карасик, 2001).

Когнітивна лінгвістика оперує не мовними елементами, а одиницями, особливими за своєю природою, які є носіями найрізноманітнішої інформації і повністю або частково матеріалізуються в мові, для найменування яких функціонує термін концепти (Попова, 2007).

Актуальність роботи визначається потребою виявлення механізму функціонування апозитивних конструкцій у руслі когнітивно-дискурсивного напрямку вивчення мовних явищ (Вежбицкая, 2011). Мета роботи полягає у встановленні шляхом концептуального аналізу основних засад, що структурують вербалізацію концепта ПРИРОДА в романах В. Вульф.

До наукової розробки проблеми когнітивних досліджень мови вагомий внесок зробили багато діячів сучасної філологічної науки, що особливо стосується таких розділів як лінгвокультурологія та когнітивна лінгвістика.

У лінгвістиці останнього десятиліття особливу увагу викликають концепти, відмічені лінгвокогнітивною специфікою, що здатні тим чи іншим чином характеризувати носіїв визначеної етнокультури. До таких концептів відносимо ПРИРОДУ, встановленню структури якого є метою даної статті (Petruck, 2018).

У англійській мові дослідження апозиції позначене існуванням розбіжностей у трактуванні цього явища як самостійного типу синтагматичного зв'язку, з одного боку, і різновиду атрибутивного, з іншого. У широкому розумінні до апозитивних відносять усі відокремлені члени речення, які функціонують як означальні або уточнюючі конститuentи по відношенню до іменника. Використовуючи інструментарій генеративної парадигми аналізу синтаксичних структур, ми позначаємо апозитиви у складі апозитивних конструкцій не як ізольовані іменники чи їх синтаксичні еквіваленти, а як іменні фрази, які можуть бути поширенні або непоширенні (Gavis, 2003).

У вербалізації концепта ПРИРОДА у романах В. Вульф особливий представляють апозитивні конструкції, які виражені метафорами концептуального типу, оскільки в даній статті метафора розглядається як один із засобів реалізації адресованості художнього тексту. Пропонований аналіз функціонування метафори базується на встановленні трьох аспектів адресованості, які можуть бути відтворенні за допомогою метафори та віділенні на основі можливих аспектів читацької присутності у тексті.

Механізм формування напруження у сучасній англомовній прозі обумовлений властивостями самого метафоричного переносу, зіставленням семантичних концептів, які фактично не підлягають зіставленню.

Метафора, з одного боку, пропонує певну подібність її семантичних референтів тому, що вона повинна бути зрозумілою, а з іншого боку, несхожість між ними, оскільки метафори покликані створювати новий смисл.

Апозитивні конструкції, представлені метафорами концептуального типу, зумовлюють стереоскопічність та евристичність у відображенні їх властивостей поєднувати різні концепти та забезпечувати вихід читача в новий концептуальний простір, тоді як сугестивність та енігматичність віддзеркалюють деякі особливості читацької рецепції та інтерпретації і носять більш оцінний характер (White, 2017).

Виходячи із зазначених вище властивостей апозитивних конструкцій, ми розглядаємо їх формування у вербалізації концепта ПРИРОДА, застосовуючи до цих одиниць методик семантичного та концептуального аналізу. Функціонування апозитивних конструкцій вербалізації концепта ПРИРОДА у сучасній англомовній прозі є спробою дослідження концептуальних метафор, виражених апозитивами різного типу, присвячених реалізації концепта ПРИРОДА у романах В. Вульф.

Для того, щоб глибше дослідити метафоричний образ, покладений в основу метафори ПРИРОДА, необхідно також згадати і про позамовні етнокультурні чинники, які сприяли дослідженню цієї мовної одиниці в мові.

Пристрасть до споглядання прекрасних предметів, особливо природи, наклали відбиток на мистецьку техніку В. Вульф, відтворюючи її внутрішній

світ, індивідуальну свідомість, своєрідність вражень, які вербалізують вічність спілкування з природою, репрезентуючи концептуальну метафору NATURE IS ETERNITY:

Distant views seem to outlast by a million years (Lily thought) and to be commuting already with a sky which beholds an earth entirely at nest.

Захоплення та милування красою природи Англії, яка рятує, очищає ество, сутність людини провокують вербалізацію концептуальної метафори NATURE IS A MIRROR, яка є однією з найпоширеніших в опануванні творчості В. Вульф:

It was difficult blandly to overlook them, to abolish their significance in the landscape, to continue, as one walked by the sea, to marvel how beauty outside mirrored beauty within.

Таким чином, концептуальний аналіз романів В. Вульф, що репрезентує метафоричне зображення концепта ПРИРОДА на основі словесних поетичних образів у творчості письменниці свідчить про те, що культурна відміченість мовних одиниць обумовлюється їх співвіднесеністю з культурно важливими стереотипами, культурною специфікою внутрішньої форми.

ЛІТЕРАТУРА

- Вежбицкая, А. (2011). *Семантические Базовые концепты. Языки славянских культур*.
- Карасик, В. И. (2001). *Языковой круг: личность, концепты, дискурс*. Генезис.
- Попова, З.Д. (2007). *Когнитивная лингвистика*. АСТ.
- Gavis, J. (2003). *Cognitive Poetics in Practice*. Routledge.
- Petruck, M. (2018). *Cognition and Language*. International Computer Science Institute.
- White, R. (2017). *Corpus Linguistics*. University of Nottingham.

СУЧАСНІ МЕСЕДЖІ ЯК МАРКЕР НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ (ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ)

Бондар М. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Повномасштабна російська агресія проти України стала поштовхом до колосальних зрушень у самоідентифікації українців. Вплив різних за своєю природою факторів (політичних, економічних, соціальних, психологічних та ін.) призвів до консолідації нації, згуртованості українців не лише в Україні, але й за її межами. У такі складні моменти дуже важливу роль відіграють вербальні формули самоідентифікації, які, окрім первинної функції – маркера національної ідентичності, виконують також функцію психологічної розрядки.

При викладанні української мови як іноземної ознайомлення з такими крилатими висловлюваннями є важливою складовою лінгвокраїнознавчої інформації, яку отримують студенти-іноземці на заняттях. Актуальність не викликає сумнівів, оскільки ці вирази постійно використовуються в текстах мас-медіа, у підписах до мемів, у відео в соціальних мережах, дописах та коментарях тощо й потребують додаткового коментування, щоб у студентів сформувалися стійкі асоціації на основі історичної довідки, філологічного здогаду.

Серед сучасних меседжів можна виділити дві основні групи: 1) з'явилися під час російсько-української війни (цитати з популярних пісень, “вербальні паролі”, питання-відповіді, трансформовані гасла у мемах); 2) виникли раніше (на різних етапах національного відродження) і знову повернулися до активного вжитку (здебільшого мова йде про патріотичні гасла, вітання). Щодо “вербальних паролей”, то маються на увазі слова й вирази, які виявилися складними окупантам для вимови й таким чином також є маркером української етнічної ідентичності: *“Кропивницькі паляниці зі смаком полуниці продавались у крамниці біля Укрзалізниці”*. Так само, як і запитання-відповідь: *“Чий Крим? Крим – це Україна”*.

Одним з яскравих прикладів трансформації загальноживаних та часто вживаних конструкцій є *“Вірю в Бога!”* – *“Вірю в ЗСУ!”*.

Потребують додаткових пояснень видозмінені гасла, які виникли в результаті неправильного тлумачення українського вислову. Наприклад, заклик *“Смерть котам!”* і його трансформація в російському медіапросторі *“Смерть котам!”* з інтерпретацією *“українці не люблять котів, тому бажають їм смерті”*. Спостерігається уподібнення однакових за вимовою слів в російській (“котам”) та в українській (“катам”) мовах, але різних за значенням.

Інша класифікація базується на критерії походження: 1) авторські; 2) народні. Так пісня часів козаччини, національного відродження в XIX столітті, української революції початку XX століття *“Ой у лузі червона калина”* набула популярності та відродилася після її виконання Андрієм Хливноком, лідером українського музичного гурту “Бумбокс”, на Софіївській площі у перші дні повномасштабного наступу. Слова *“Ой у лузі червона калина похилилася, Чогось наша славна Україна зажурилася. А ми тую червону калину підіймемо, А ми нашу славу Україну, гей! гей! розвеселимо!”* стали символом незламності, нескореності українського народу у всьому світі.

Автор висловлювання може бути встановлений, відоме джерело походження, але мовцями він вживається без будь-яких додаткових знань про авторство та джерело походження. Наприклад пісня Мері й Віктора Винника, слова із приспіву якої, стали крилатими:

*“Ні, я з України – це навпроти Європи,
Це там, де Хрещатик, це там, де Дніпро.
Ні, я з України – проти вас я не проти,
Але мені треба знати, хто тут хто...
Так, я з України! Так, я з України!”*

Часто вживається модифікована фраза “*Ми з України. Це у центрі Європи*”. Вона схожа на фразу із треку PROBASS & Hardi, українського гурту електронної музики, “*Доброго вечора, ми з України!*”. Цей трек переглянуло 15 мільйонів глядачів, було створено 800.000 тисяч відео у ТікТок. Автором фрази є український музикант, фронтмен і вокаліст гурту “*ДахаБраха*” Марко Галаневич.

Ще одна крилата фраза “*Батько наш – Бандера, Україна – мати, Ми за Україну будемо воювати!*” із повстанської пісні про тяжко пораненого в бою вояка УПА, якого оплакує мати, стала популярною завдяки флешмобам та забороні на росії.

Серед національних гасел нового часу – “*Слава Україні!*” – гасло популярне серед українських націоналістів під час Української революції 1918–1921 рр., у 20–30-ті роки ХХ століття та після проголошення незалежності України, під час Євромайдану (2013–2014 рр.) та російсько-української війни. З 2018 року – військове вітання.

Патріотичне гасло “*Слава нації!*” (повний варіант: “*Слава нації – смерть ворогам!*”) набуло популярності в УНСО в 90-их роках ХХ століття як привітання українських націоналістів. Нині також поширилося серед військових.

Ще одне революційне гасло “*Україна понад усе!*” (1918 р., напис на пам’ятній медальї з нагоди перейменування канонерського човна на “*Запорожець*”) було популярне серед українських націоналістів та учасників Євромайдану 2013–2014 рр.

Авторство слогана-надії про деокупацію українських територій “*Все буде Україна!*” приписують патріотці з Луганщини Олені Степовій (псевдонім), яка трансформувала вислів “*Все буде Донбас!*” з вірою в Перемогу України.

Складні часи, важкі випробування, які випали на долю українського народу, стали поштовхом до національного самовизначення, консолідації нації, усвідомлення пріоритетних векторів розвитку (європейський вибір, українська мова, єдина помісна церква в Україні, сильна армія). Тому викладання української мови в іноземній аудиторії має відповідати вимогам часу, давати актуальний мовний матеріал та формувати необхідні фонові знання, що викликатиме неабиякий інтерес до країни, яка примусила говорити про себе весь світ та є взірцем справжнього героїзму та прагнення до свободи та незалежності.

ДО ПИТАННЯ ПРО СИРКОНСТАНТНИЙ КОМПОНЕНТ У СВІТЛІ ТЕОРІЇ КОМПОЗИЦІЙНОГО СИНТАКСИСУ

Бруцька В. С.

Київський національний лінгвістичний університет

Основним теоретичним положенням композиційного синтаксису є теза про наявність у реченні, як знаку, двох семантичних аспектів (денотативного і сигніфікативного), яку висунув ще у дев’ятнадцятому столітті Г. Фреге

(Frege, 1892). У рамках цієї теорії постулюється принципова неізоморфність двох структур: структури відображуваної ситуації (денотата) та структури логічного змісту речення (пропозиції, сигніфіката), яким властиві дві бінарні ознаки: направленість/ненаправленість, статичність/динамічність, котрі можуть співпадати/не співпадати при накладанні пропозиції на ситуацію (Bogushevich, 1997).

Постулати композиційного синтаксису про неізоморфність денотативної і сигніфікативної структур та необхідність їхньої кореляції у процесі формування семантики речення висувають питання про результат співвідношення денотата і сигніфіката речення (Ivanova-Mitsevich, 2007). Автори теорії композиційного синтаксису виходять з того, що сигніфікат і денотат є структурами різного походження, взаємодія яких створює специфічну для кожного окремого речення конфігурацію, котра містить у собі релевантні характеристики компонентів денотативної структури та елементів структури сигніфіката. Їх об'єднує те, що лише їхня взаємодія дозволяє реченню виконувати свою основну – комунікативну – функцію (Левицький, 2010).

При цьому автори теорії композиційного синтаксису дотримуються думки, що на глибинному рівні аналізу семантичної структури речення, яка являє собою сукупність семантичних ознак та можливих варіантів їхнього поєднання (так званих фрейлів) (Fillmore, 1985), необхідно відштовхуватись від дієслова, у значенні якого потенційно міститься усе речення, і що саме дієслово визначає кількість актантів відображуваної ситуації (Чейф, 1975).

У рамках теорії композиційного синтаксису визначають два типи сигніфіката пропозиції: *атрибут* для аргументів та *сирконстант* (компонент, що визначає різні обставини ситуації) для предикатів (Bogushevich, 1997). Предикат кожної пропозиції виявляє аргументи у реченні через відмінки актантів та сирконстантну складову, яка відображує внутрішню чи зовнішню характеристики ситуації. Тобто у пропозиції характеризатор визначається як зовнішній або внутрішній сирконстант, який іноді може також займати актантні позиції через неізоморфність пропозиції і ситуації. Рівень аналізу речення визначає різні способи відтворення сирконстантів у референтній семантиці речення.

Визначення наявності внутрішнього характеризатора у заданій ситуації починається з ретельного осмислення словникових дефініцій дієслів, відбір яких здійснюється у такій послідовності: 1) наявність у дефініції обраного дієслова сирконстантної семи з відповідним якісним показником; 2) наявність опозиції транзитивності/нетранзитивності (перехідності/неперехідності); 3) наявність опозиції каузативності/некаузативності.

Визначення зовнішнього характеризатора відбувається через систему трансформацій, на основі яких із усього масиву матеріалу відокремлюється те, що теоретично не може імплікувати сирконстантний компонент (Ivanova-Mitsevich, 2007). Поетапне визначення наявності внутрішніх та зовнішніх характеризаторів дозволяє зрозуміти глибинний сенс дієслів різних семантичних груп.

Докладна характеристика семантики дієслова може бути досягнута шляхом визначення усіх параметрів, необхідних для характеристики дії. У значенні дієслова відображається також ситуація, у якій відбувається дія; ця ситуація містить у собі й адвербіальну сему, що забезпечує дієслову великі контекстуальні зв'язки у мовленні. У значення дієслова може бути інкорпоровано не лише поняття про дію, а й про спосіб її здійснення або її напрямку. Для (категоріальної) ситуації руху/локації, наприклад, характерними є два універсальні компоненти: причини або способу твору дії.

У зв'язку з цим увагу дослідників привертають до себе наявність сирконстантних позицій у тексті, які відзначаються при створенні просторових моделей текстів, та вплив сирконстантів на семантичну структуру речення, на розвиток лексичного значення дієслова (предиката). Проте не різнобічний рівень дослідженості двох позицій композиційного синтаксису – атрибутів та сирконстантів – відкриває нові перспективи проведення подальшої дослідницької роботи над проблемами визначення синтаксем, надає можливості класифікації речень у залежності від типу сирконстантів та розгляду впливу сирконстантних позицій на референційно-семантичну характеристику речення.

ЛІТЕРАТУРА

- Левицький, А. (2010). Композиційний синтаксис: досягнення і перспективи розвитку. *ARS GRAMMATICA. 4та Міжнародна наукова конференція*. 27–37.
- Чейф, У. (1975). *Значення і структура мови*.
- Bogushevich, D. (1997). Outline of the compositional syntax. *Proceedings of the 16th international congress of linguists*. 1–21.
- Fillmore, Ch. (1985). Frames and the Semantics of Understanding. *Quaderni di Semantica*. Parma, 6, 2, 222–254.
- Frege, G. (1892). Über Sinn und Bedeutung. *Zeitschrift für philosophische Kritik*. 25–50.
- Ivanova-Mitsevich, I. (2007). Variability of formal presentation of situations. *Мова і культура: матеріали 16ї Міжнародної наукової конференції*. Київ, 10, 3, 277– 281.

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ТЕКСТУ

Бугайчук О. В.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

У зв'язку з актуальними подіями у світі багато науковців займається проблемами визначення та дослідження особливостей військового дискурсу, розглядаючи його у сучасних напрямках лінгвістичних студій.

На думку І. Басараба (2022), “тема війни в сучасних художніх, публіцистичних та наукових текстах вважається прямим відображенням подій та явищ, що мають зараз місце у всьому світі і в Україні зокрема. Станом на сьогодні військова тематика є однією з найактуальніших. Вона глибоко проникає у різні твори та жанри. Військові дії мають згубний вплив на кожного з нас, тому така ситуація указує на абсурдність війни в цілому, важливість миру та необхідність зберегти його” (с. 129).

В. В. Погонєць (2019) розглядає “військовий дискурс” як “текст, що є комунікативною підсистемою мовлення у сукупності з позамовними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими чинниками” (с. 68). До компонентів військового дискурсу науковець відносить дискурс військових про війну та їхню діяльність (побут, навчання т. ін.), політиків про війну, а також дискурс журналістів, які висвітлюють військові події за допомогою засобів масової інформації.

Указуючи на те, що “за формою військовий дискурс поданий монологічним (накази, доповіді, розпорядження, зведення, промови, статті, огляди тощо) та діалогічним спілкуванням (військовослужбовців, журналістів, політиків та ін.)”, В. В. Погонєць (2019) стверджує, що “можна виділити два основні види військового дискурсу: формальний та неформальний військовий дискурс. Щодо словникового складу формальний дискурс представлено літературною (як нейтральною, так і термінологічною) лексикою та фразеологією. Формальний військовий дискурс характеризується вживанням вузькоспеціальної та міжгалузевої термінології” (с. 67–68).

У своєму дослідженні ми дотримуємося точки зору В. В. Балабіна (2002) про те, що “неформальний військовий дискурс представлений розмовною (як літературною, так і не літературною) лексикою та фразеологією, до останньої відносяться професіоналізми та жаргонізми” (с. 17). Під професіоналізмами військової сфери дослідник розуміє “еквіваленти або аналоги військових термінів, а під військовим жаргоном – ненормативну, неформальну, стилістично знижену, функціонально обмежену мову військовослужбовців, що використовується з метою здійснення певних мовленнєвих функцій (експресивної, оціночної тощо)” (с. 17).

На думку В. В. Погонєць (2019) “неформальний військовий дискурс включає в себе безпосередньо неформальне спілкування у військовому середовищі та за його межами. Це спілкування представлено лексикою та фразеологією розмовного характеру. Здебільшого неформальний військовий дискурс репрезентовано художніми текстами або репортажами військових кореспондентів з місць подій. В основі неформального військового дискурсу лежить повсякденне спілкування військових. Розглядаючи дискурс у двох його складниках – тексті і контексті – важливо зазначити, що для неформального військового дискурсу контекст є вкрай важливим” (с. 68–69). В. В. Погонєць (2019) окремо виділяє тексти, що мають “міждискурсивний статус та займають проміжне положення між двома частинами військового дискурсу, формальною та неформальною”

(с. 69). До таких текстів відносять військову публіцистику, яка є військовою лише за своєю тематикою та має риси, притаманні газетним та публіцистичним текстам.

До власне військових матеріалів М. О. Зайцева (2013) відносить “науково-технічні матеріали та акти управління, пов’язані з життям та діяльністю військ та військових установ. Військово-мистецька література, військова публіцистика та військово-політичні матеріали є військовими лише за своєю спрямованістю й тематикою і в основному мають такі риси, які взагалі мають всі суспільно-політичні, публіцистичні і художні тексти” (с. 97).

Окремої дискусії потребують поняття “військовий” та “воєнний”, “тексти на військову тематику” та “тексти на воєнну тематику”. Як стверджує І. Басараба (2022), “поняття “військовий” має досить широке значення і автоматично включає в себе набагато вужче поняття “воєнний”. Під поняттям “воєнний” прийнято вважати все “те, що стосується війни”. Поняття “військовий” традиційно вживається з ustalеними термінами та поняттями, котрі використовуються при інтерпретації художніх текстів, в яких йдеться про якісь військові події, описуються побут, життя, особливості та військово-культурні аспекти певного народу” (с. 129).

Геополітична ситуація у світі та в Україні викликає стурбованість щодо національної безпеки у світі. Обсяг досліджень у військовій царині в останні десятиріччя значно збільшився, що зумовлено високим рівнем загроз військових подій, розвитком сучасної військової освіти. Питання військових місій, військової допомоги та військового фінансування потребують негайного вирішення. Всі ці фактори призвели до популяризації вживання військових термінів, жаргонізмів тощо у засобах масової інформації та публіцистиці.

ЛІТЕРАТУРА:

- Балабін, В. В. (2002). Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу [Автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка].
- Басараба, І. (2022). Функціональні особливості художнього військового тексту. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 52(1), 128–133. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/52-1-18>
- Зайцева, М. О. (2013). Особливості перекладу термінів у текстах на військову тематику. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 10(9), 96–102. <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6757/Zaitseva.pdf;jsessionid=139241CC1595E7D91C26FF6719DE4248?sequence=1>
- Погонець, В. В. (2019). Особливості англomовного військового дискурсу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 39(2), 67–70. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.39.2.17>

ВПЛИВ КОМУНІКАТИВНОЇ СИТУАЦІЇ ТА УМОВ СПІЛКУВАННЯ НА СУГЕСТИВНЕ МОВЛЕННЯ ПІДЛІТКА

Бурка Н. А.

Київський національний лінгвістичний університет

Останнім часом значно посилюється інтерес лінгвістів до проблеми актуалізації емоцій і почуттів у сугестивному мовленні взагалі та комунікативній поведінці підлітків зокрема.

В обов'язі поглиблення наукових уявлень про комунікативну ситуацію та умови перебігу сугестивної поведінки мовця більшість дослідників приділяє значну увагу опису провідних ознак феномену виникнення комунікативної ситуації та визначенню її як поняття.

Щодо безпосереднього визначення наукового поняття комунікативної ситуації, то його адекватне трактування знайти у лінгвістичних джерелах важко. Так, наприклад, Селіванова О. О. (2011, с. 39) визначає комунікативну ситуацію як онтологічну форму організації комунікативного процесу, яка характеризується замкненістю, цілісністю, системністю, діяльнісною динамічністю. На відміну від неї Н. І. Формановська (Формановская, 2002, с. 56) бачить комунікативну ситуацію як складний комплекс зовнішніх умов спілкування та внутрішніх станів комунікантів, що представлені в мовленнєвій поведінці – висловлюванні, дискурсі. Хоча ми не знаходимо вагомих підстав вважати комунікативну ситуацію певною формою організації комунікативного процесу, оскільки як це показано у працях (Бурка, 2020, 2022) вона радше є взаємопов'язаною та взаємозумовленою сукупністю комплексів немовленнєвих факторів-чинників, що завдяки емоційно-психічній реакції мовця як на будь-який подразник й визначають специфіку реалізації ним комунікативної ситуації, у той же час вважаємо, що системну природу їх впливу авторкою підкреслено вірно. У другому визначенні також досить чітко наголошується на взаємодії складного комплексу (тобто системи) зовнішніх умов спілкування з емоційно-психічною системою комунікативної поведінки мовця.

Тобто, якщо описувати комунікативну ситуацію як лінгвістичне явище, то з погляду системного підходу її слід вважати оточуючим середовищем, у якому відбувається стохастичний саморозвиток мислемовлення та мислєдій мовця, наслідком якого постають особливості його сугестивної комунікативної поведінки.

У міждисциплінарній моделі (Бурка, 2020) нами розглядаються такі чотири системи взаємопов'язаних чинників: 1 – соціально-політична, 2 – ситуативно-комунікативна, 3 – психічно-генетична, 4 – фізіологічно-станова, що впливають на психічні механізми актуалізації сугестивної мовної поведінки підлітка. При цьому доведено (Бурка, 2022) доцільність подальшого упорядкування універсальних ознак, що, зазвичай, відіграють роль чинників сугестивного мовлення підлітка, саме у межах кожної отриманої таким чином системи зазначеної моделі.

Окремої уваги заслуговує, на наш погляд, лінгвістичне знання, накопичене дослідниками для наукового опису та провідних факторів чи ознак, які відіграють роль структурних елементів та зав'язків між ними, сукупність яких і створює кожен з чотирьох згаданих вище систем. На думку Р. Якобсона, стандартна комунікативна ситуація має такі складники: 1) адресант; 2) адресат; 3) контакт; 4) повідомлення; 5) контекст; 6) код (Jakobson, 1980, p. 81). У розумінні Дж. Серля й Д. Вандервекена (1986) невербальний контекст як система складається з п'яти елементів: 1) мовець; 2) слухач; 3) час; 4) місце; 5) наміри, бажання, а також інші психологічні характеристики мовців. Інші дослідники В. І. Беліков і Л. П. Крысин (Беликов & Крысин, 2001, с. 61) виокремлюють вісім компонентів комунікативної ситуації: 1) мовець (адресант); 2) слухач (адресат), 3) відносини між мовцем і слухачем і пов'язана з цим 4) тональність спілкування (офіційна, нейтральна, ворожа, дружня, 5) мета; 6) засіб спілкування (мова або її підсистема – діалект, стиль, а також позамовні засоби – жести, міміка); 7) спосіб спілкування (усний/письмовий; контактний/дистантний); 8) місце спілкування. В результаті опрацювання цієї та додаткової інформації нами (Калита & Бурка, 2022) було сформовано вербально-графічний образ узагальненої моделі супервертності чинників на засоби актуалізації мовленнєвої поведінки у вигляді надсистеми, яка складається з трьох систем: піраміда духовного буття підлітка, система зовнішніх чинників і система внутрішніх чинників.

Викладене дає підстави вважати, що побудована за такою логікою модель супервертності чинників на засоби актуалізації сугестивної комунікативної поведінки може слугувати надійною основою поглиблення існуючих міждисциплінарних уявлень щодо феномену комунікативної ситуації взагалі.

ЛІТЕРАТУРА

- Беликов, В. И., & Крысин, Л. П. (2001). *Социолингвистика*. Российский государственный гуманитарный университет.
- Бурка, Н. А. (2020). Система чинників та механізми породження сугестивної мовної поведінки підлітка. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 46(1), 59–62.
<https://doi.org/10.32841/2409-1154.2020.46-1.13>
- Бурка, Н. А. (2022). Систематизація універсальних ознак сугестивного мовлення підлітків. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія*, 25(2), 9–17.
<https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2022.274922>
- Калита, А. А., & Бурка, Н. А. (2022). Енергетичний вплив комунікативних чинників на засоби мовленнєвої поведінки підлітка. *Закарпатські філологічні студії*, 21(1), 168–176.
<https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.21.1.31>
- Селіванова, О. О. (2011). *Основи теорії мовної комунікації*. Чабаненко Ю. А. Серль, Дж., & Вандервекен, Д. (1986). Основные понятия исчисления речевых актов. В Петров (Сост.), Новое в зарубежной лингвистике (Вып. 18, с. 242–265). Прогресс.

- Формановская, Н. И. (2002). *Речевое общение: коммуникативно-прагматический подход*. Русский язык.
- Jakobson, R. (1980). *The Framework of Language*. University of Michigan Press.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОНОСЕМАНТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Валігура О. Р.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасні мовознавчі студії, спрямовані на інтегральне вивчення проблеми лінгвістичної зображальності, тобто встановлення асоціативно-символічних зв'язків плану вираження з планом змісту, є надзвичайно актуальним напрямом лінгвістичних розвідок. У межах цих досліджень продовжує активно розвиватися фоносемантика як порівняно недавно сформована лінгвістична наука, що має своїм предметом звукозображальну (звуконаслідувальну або ономатопеїчну та звукосимволічну) систему мови, яка вивчається з позицій просторових і часових, тобто в пантопохронії.

У контексті нашого дослідження варто наголосити, що сам термін *фоносемантика*, який трактується вітчизняними лінгвістами як комплексна мовознавча наука, що інтегрує відповідно до її мети елементи фонетики, семантики, лексикології та низки інших дисциплін (Калита 1998), у західноєвропейських та американських дослідників поки що не набув широкого вжитку. Замість нього західноєвропейські та американські дослідники використовують термін *іконічність*, що означає природний зв'язок форми та значення у мові (Perniss & Vigliocco, 2014).

Аналіз сучасних теоретичних та експериментально-фонетичних досліджень, присвячених проблемам лінгвістичної зображальності, дозволив умовно визначити два основних підходи до висвітлення цього питання. Головними представниками першого підходу, який можна розглядати як західноєвропейський та американський, є Л. Хінтон, Й. Ніколс та Дж. Охала (Hinton et al., 2010). Вітчизняні дослідники А. А. Калита, В. І. Кушнерик, В. В. Левицький, Н. Л. Львова, З. С. Насікан є представниками другого, так званого східноєвропейського, напряму фоносемантики. При цьому різниця між підходами достатньо вагома і певним чином створює бар'єр для ґрунтовного вивчення асоціативно-символічних зв'язків плану вираження з планом змісту.

Відповідно до першого підходу, зображальність (*iconicity*) є невід'ємною властивістю мови, що позначає мотивований зв'язок форми та значення у мові (Perniss & Vigliocco, 2014, p. 1–2). У мовленні вона виражається шляхом *звукосимволізму*, який поділяють на чотири типи, а саме на: *тілесний*, в основі якого лежить зв'язок з фізичним або емоційним станом мовця, *імітативний*, який втілюється шляхом ономатопеїчної лексики та не залежить від емоційного та фізичного стану мовця, *синестезійний*, який трактується як акустична символізація неакустичного явища, за умов якого

певне вживання одиниць сегментного та супрасегментного рівнів може передати основні властивості і характеристики явища або предмету, такі як розмір, форма, напрям, рух; *конвенційний*, або *традиційний*, в основі якого лежать асоціації фонем або їх сполучень, тобто фонестем з різними значеннями (Hinton et al, 2010, p. 1–8).

Згідно з другим підходом, який є більш традиційним для східноєвропейських країн, у тому числі й для України, зображальність є мовне явище асоціативно-символічного зв'язку між звуком та значенням (Кушнерик, Савчук, 2021), а тому складає основу звукозображальної системи. Ця система складається із *звуконаслідувальної* та *звукосимволічної* підсистем. Перша (звуконаслідувальна) підсистема включає *ономатопеї*, які ґрунтуються на закономірному фонетично умотивованому зв'язку фонемного складу слова з акустичною ознакою денотата. Важливою властивістю другої підсистеми є *звукосимволізм*, який інтерпретують як мотивований зв'язок між фонемами та неакустичними ознаками денотату на основі реальної або уявної схожості зі звуковим складом слова.

Безумовно, такий підхід до дослідження асоціативно-символічних зв'язків у мові є фундаментальний, проте він зосереджується здебільшого на засобах сегментного рівня, оскільки у плані вираження мова йде лише про звуковий склад слова. Відтак супрасегментний рівень, який грає надзвичайно важливу роль у встановленні мотивованого характеру мовного знака, залишається поза увагою. Однак, цілком обґрунтовано уявляється думка А. А. Калита (1998, с. 131) про необхідність внесення до сфери фоносемантичних досліджень інтонації, нерозривно пов'язаної зі звуком, звукосполученням або комплексом звуків, які у сукупності визначають специфіку їх функціонування.

Цей підхід успішно впроваджується українською дослідницею З. С. Насікан, яка вивчає просодичну організацію фоносемантичних комплексів в емоційному мовленні на матеріалі сучасного англomовного кінодискурсу (Насікан, 2019). Нею запропоновано визначення фоносемантичного комплексу як сукупності засобів сегментного та супрасегментного рівня, які формально здатні відтворювати основний зміст висловлення, у результаті чого реалізується асоціативно-символічний зв'язок плану вираження з планом змісту.

Отже, викладене вище дозволяє стверджувати, що врахування здобутків обох лінгвістичних традицій та залучення компонентів інтонації до об'єктів досліджень, також вивчення взаємодії одиниць сегментного та надсегментного рівнів у площині фоносемантики може стати надійним підґрунтям для подальшого вивчення проблеми лінгвістичної зображальності.

ЛІТЕРАТУРА:

Калита, А. А. (1998). Фоносемантика у загальній системі фоносемантичного знання. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія 8: Мовознавство, 1*, 130–135.

- Кушнерик, В., Савчук Т. (2021). Фоносемантичні явища як мовні реалії. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Германська філологія*, 831–832, 166–173.
- Насікан, З. С. (2019). *Просодична організація фоносемантичних комплексів в емоційному мовленні (експериментально-фонетичне дослідження сучасного англомовного кінодискурсу)* (Кандидатська дисертація). Київський національний лінгвістичний університет, Київ.
- Hinton, L., Nichols, J., & Ohala, J. J. (2010). *Sound Symbolism*. Cambridge University Press.
- Perniss, P., & Vigliocco, G. (2014). The bridge of iconicity: from a world of experience to the experience of language. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 369(1651). <http://dx.doi.org/10.1098/rstb.2013.0300>

НОМЕНКЛАТУРНІ ОДИНИЦІ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО ВІЙСЬКОВОГО ЛЕКСИконУ

Василенко Д. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Початок ХХІ століття позначився у США входженням збройних сил країни у поетапний процес суттєвих перетворень, що отримав назву “революції у військовій справі” (РВС) – “*Revolution in Military Affairs*” (RMA), яка виявляється у створенні військово-технологічних і організаційно-управлінських передумов переходу до ведення війни нового покоління. Як зазначає Е. Маршалл (1998), директор управління оцінок Міністерства оборони США, “революція у військовій справі є значною зміною природи війни, зумовленою застосуванням новітніх технологій, які у поєднанні з інноваціями у військовій доктрині, оперативних та управлінських концепціях, фундаментально змінюють характер і способи ведення військових операцій” (Schneider, Lawrence, & McKittrick, 2002, p.65). Об’єктом вивчення є англомовні військові номенклатурні одиниці початку ХХІ століття які значно збагачують словниковий склад англійської мови.

Мета дослідження полягає у виявленні структурно-семантичних особливостей номенклатурних одиниць, що входять до складу сучасної військової лексичної підсистеми. Матеріалом дослідження слугують військові номени, отримані шляхом суцільної вибірки і зафіксовані лексикографічними джерелами – англомовними словниками військових термінів. (Bowyer, 2004), United States. Joint Chiefs of Staff. (Ред.), (2001).

Номенклатурні одиниці військової сфери (від лат. *nomenclatura*, перелік, список) представлені словесними знаками, символами у вигляді окремих літер, цифр, графічних знаків, комбінаціями слів і символів, що слугують для найменування окремих видів військової зброї і техніки, відображення їх розмірів, особливостей конструкції, приналежності до певних моделей .

Нові слова, що виникають завдяки скороченню побудовані на основі існуючого лексикограматичного матеріалу і у відповідності до закономірностей словотворення англійської мови. Відбувається лише структурна трансформація лексичних одиниць. Нами виокремлюються такі типи військових скорочень, як: 1) ініціальні абревіатури: алфавітизми (**GLSDB** (англ. *Ground-Launched Small Diameter Bomb*) – “бомба малої діаметра наземного запуску”); **MLRS** (англ. *Multiple Launch Rocket System*) індекс M270, реактивна система залпового вогню (РСЗВ). звукові (акроніми) (**ATACMS** (англ. *Army TACTical Missile System* – *Армійська тактична ракетна система*) – американська балістична ракета малої дальності. **NASAMS** (абр. від англ. *Norwegian Advanced Surface to Air Missile System* – *норвезька вдосконалена ракетна система земля–повітря*) – норвезький зенітний ракетний комплекс середньої дальності. **HIMARS** (англ. *High Mobility Artillery Rocket System*) M142 – реактивна система залпового вогню (РСЗВ) (**JATO** [ˈdʒeɪtəʊ] – *Jet-assisted take off*); звуко-літерні (**FRAGO** [ˈfræɡəʊ] – *Fragment of an Order*); літерно-звукові (**JDAM** [ˈdʒeɪdæm] – *Joint Direct Attack Munition*); 2) комбіновані літерно-цифрові сполучення **AIM-120 SL-AMRAAM** – американська всепогодна керована ракета класу “повітря – повітря” середньої дальності. Ракети даного класу призначені для ураження повітряних цілей за межами прямої видимості цілі. **4GW** (*Fourth Generation Warfare*) “війни, в яких одна сторона використовує нетрадиційні тактики, у тому числі і терористичні”; **FA-18** – “американський літак–винищувач”. 3) номінативно-цифрові сполучення **Tornado F3** – “літак–перехоплювач”, **M982 Excalibur** – високоточний артилерійський снаряд калібром 155мм . 4) комбіновані мовні одиниці, які складаються з двох компонентів, один з яких є графічним знаком (літери), а інший – повним словом: battlefield **WMD** “тактична оперативна зброя масового знищення”; **T-day** - “день, коли президент може оголосити часткову мобілізацію”. (URL:[https://uk.wikipedia.org/wiki/JDAM/GLSDB/M142_HIMARS/MLRS/ATACMS/AIM-120_AMRAAM/T-day\(зброя\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/JDAM/GLSDB/M142_HIMARS/MLRS/ATACMS/AIM-120_AMRAAM/T-day(зброя))). У процесі творення військових складових скорочень відкидаються окремі морфеми. Скороченню, головним чином, підлягають: 1) ініціальна частина слова (афери): chute < parachute; 2) середня частина слова (синкопи) wears < weapons; 3) фінальна частина слова (апокопи): jet < jet-propelled. Джерелом поповнення військових номенклатурних одиниць є загальнонавчана лексика. Певні слова загальнонавчаної лексики є назвами дивізій та інших військових підрозділів. Вони належать до таких тематичних груп як: 1) *фауна* (*Blackhawk, Buffalo(es), Panther, Rattlesnake(s), Wildcat, Grizzly, Wolverine, Cobra, Raptor*). 2) *флора* (*Acorn, Cactus, Cloverleaf, Ivy*). 3) *явища природи* (*Tornado, Typhoon, Cyclone, Rainbow, Sandstorm, Sunset, Sunshine, Lightning, Thunderbolt, Starstreak, Darkstar*). 4) *американські індіанці* (*Pathfinder, Prairie, Iroquois, Indian Head*). 5) *визвольний рух* (*Empire, Liberty, Liberator, Victory*). Такі назви містять *реаліоніми* – імена об’єктів, які існували раніше або існують зараз, і міфоніми, імена вигаданих об’єктів (*Angels, Argonaut, Thunderbird, Orion, Phantom, Titan*).

ЛІТЕРАТУРА

- Bowyer, R. (2004). *Dictionary of Military Terms*. Third edition. Bloomsbury Publishing PLC.
- Schneider, B. R., & Grinter, L. E. (2002). *Battlefield of the Future: 21st Century Warfare Issues*. University Press of the Pacific.
- United States. Joint Chiefs of Staff. (Ред.). (2001). *Department of Defense dictionary of military and associated terms*. Joint Chiefs of Staff.
- [https://uk.wikipedia.org/wiki/JDAM/GLSDB/M142_HIMARS/MLRS/ATACMS/AIM-120_AMRAAM/T-day\(зброя\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/JDAM/GLSDB/M142_HIMARS/MLRS/ATACMS/AIM-120_AMRAAM/T-day(зброя)).
- http://www.dtic.mil/doctrine/jel/new_pubs/jp1_02.pdf.

ФРАЗЕМОТВІРНА СЕМАНТИКА КВАНТИТАТИВІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Васько С. Р.

Київський національний лінгвістичний університет

Когнітивна фразеосемантика є новим напрямом у лінгвістиці, основне завдання якої полягає в інтерпретації значення фразем як результату пізнання явищ навколишнього світу, де смислоутворювальну роль виконує їх компонентний склад. У зв'язку з такою постановкою наукової проблеми компонентний склад фразем варто розглядати не в аспекті поєднання окремих слів у стійку сполуку, а крізь призму взаємодії внутрішньої форми, образності й мотивації. Внутрішня форма фраземи репрезентує зв'язок між значенням її прототипу та готовим фраземним значенням, утвореним, як правило, на основі переосмислення окремого її компонента. Внутрішня форма тісно пов'язана з "лінгвокультурною мотивацією" (Заваринська І. Ф.), яка вказує на спосіб і засіб її репрезентації у фраземному значенні. Образність фраземи відображає механізми кодування інформації про світ, пов'язані з особливостями ментального світогляду народу.

Ступінь образності фраземи, як правило, визначається на основі переосмислення значення ключового компонента та витоків і джерел лінгвокультурної мотивації. З-поміж компонентів фразем найбільш дискусійними у плані вивчення способів трансформації значення та реконструкції мотиваційної основи дослідники називають семіологічний клас квантитативних знаків, або квантитативів.

Поняття квантитативності має всі ознаки когнітивної категорії, оскільки її репрезентанти відображають результати пізнання кількісних параметрів дійсності та параметрів вимірювання величин. Сприймаючи світ і втілюючи результати свого пізнання в практику, людина спершу винайшла два способи визначення кількості: за допомогою рахунку, що дає число, і за допомогою вимірювання, що дає величину.

Одними з перших, хто розпочав філософське тлумачення символіки чисел у контексті їх застосування для пізнання світу, були представники

школи Піфагора, які через сакралізацію чисел намагалися пояснити основи буття та його гармонії. Варто навести відомі слова Піфагора, який говорив: “Все у світі є числа”, “[...] наймудріше – число” і “Все розташоване відповідно до числа”.

Найбільш сакралізованими виявилися числа від одного до дев'яти, “нуль”, а згодом – числа “сто” і “тисяча”, що замикали арифметичний ряд.

Однак у процесі осмислення раціонального кількісного бачення світу, математики припустили, що первинними в міфопоетичному осмисленні світу були все ж таки не числа, а “множина” з властивою їй образно-смісловою символікою.

З-поміж квантитативів із неозначено-кількісним значенням множини варто звернути увагу на різноманітні вимірювачі величин, які мають особливу фраземотвірну семантику.

Це насамперед вимірювачі просторових понять (*mile, yard, inch*); маси (*ton, pound, ounce, bushel*); часу (*day, hour, minute, month*); грошових знаків (*pound, penny, dollar*), у внутрішній формі яких закодована семіотична опозиція “багато – мало”, наприклад, “багато”: *give him an inch, and he'll take an ell*; “мало”: *penny wise and pound foolish*. В останньому прикладі квантитатив *penny* буквально означає “дрібна монета”.

Окрему і донині не вирішену проблему квантитативного фразеосеміозису, пов'язаного з опозицію “багато – мало”, становлять фраземи на зразок *in dribs and drabs (in small amounts or a few at a time)*, де імпліцитно наявний неозначено-кількісний прояв характеристики чогось. Розкриття фраземотвірної семантики таких одиниць потребує розроблення нових методик аналізу і становить перспективу подальших досліджень квантитативів як компонентів фразем англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

Заваринська, І. Ф. (2022). *Фразеологізми з онімним компонентом в англійській, польській та українській мовах: лінгвокультурологічний аспект*. Осадца Ю.В.

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ЧЕСЬКОЇ ЕКЗОТОПОНІМІЇ

Ващенко О. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Відповідно до української лінгвістичної термінології екзонімами вважаються це топонім або етніонім, що не вживається відповідно місцевим населенням або народом, зокрема і на офіційному рівні. Своєю чергою вони поділяються на *екзотопоніми* (іншомовні назви топонімів) та *екзоетніоніми* (іншомовні назви етніонімів).

У чеській термінології на подібний термін не натрапляємо, а під терміном “екзонім” (чес. *exoputim*) розуміється “зовнішнє” позначення, форму

власної назви (наприклад, географічний топонім, особисте ім'я, антропонім тощо), якою позначають люди іншого культурного ареалу (мови, регіону, країни тощо). предмети та особи за межами цієї території.

Чеські науковці, відповідно до останнього визначення Робочої групи з топонімічної термінології Групи експертів Організації Об'єднаних Націй з географічних назв, конкретизували даний і термін і стверджують, що: “*české exonymum je považována domácí podoba jinojazyčného zeměpisného jména jakéhokoli zeměpisného objektu, který leží vně hranic České republiky, tedy mimo oblašt působnosti spisovného českého jazyka*”.

У цьому дослідженні будемо послуговуватися терміном “екзотопонім”, який точніше характеризує предмет дослідження.

Історія чеського народу в Чехії та Моравії тягнеться у сиву давнину. І в силу політичний, економічних, воєнних відносин, як і верхівка країни, так і звичайний мешканець стикалися з назвами нових чужих міст, сіл, поселень. Про це свідчать літописи та подорожні оповідання.

У своїй праці “*Vývojové etapy a současný stav české exonymie*” Мілан Гарвалік запропонував розглядати розвиток чеських екзонімів, у нашому випадку екзотопонімів, у три етапи.

1. Від раннього середньовіччя та аж до зламу 18–19 ст.

У той час екзотопоніми потрапляли до чеської мови переважно через ділові, політичні та навчальні поїздки за кордон, чималу роль відігравали переклади іноземних творів, особливо Біблії. Власні форми іншомовних топонімів виникали спонтанно. Основну роль у створенні екзотопонімів відігравала розмовна або почута форма назви, яку мандрівники адаптували до своєї мови, особливо на рівні фонетики, морфології та словотвору. Саме це і призвело до того, що часто оригінальні назви суттєво різнилися від чеських новотворів.

У 863 р. Велику Моравію відвідали слов'янські просвітителі, проповідники християнства, творці кириличної абетки, перші перекладачі богослужбових книг – Кирил і Мефодій. І саме з ними пов'язана поява такого екзотопоніма, як *Soluň* (укр. Салоніки), що походить від назви грецького міста Thessaloniki (Θεσσαλονίκη).

З того ж часу реєструються такі екзотопоніми, як от: *Řím* замість *Roma*, *Neapol* замість *Napoli*, *Florence* замість *Firenze*, *Benátky* замість *Venezia* та ін.

2. Від Просвітництва до середини 20 ст.

Звісно цей період можна проривним. Адже в цей час політично та економічно зростає Європа. А це нові міжнародні, дипломатичні, економічні наукові та культурні взаємини, це нові подорожі. Увага приділяється вивченню іноземних мов. Однак треба зауважити, що в цей час чеська мова була поневолена німецькою, тож і переважна більшість екзотопонімів перекладалися через посередництво німецької. Як зазначає М. Гавралік: “на відміну від попереднього періоду, це робилося штучно, часто методом калькування”. Тож замість *Köln* – *Kolín*, *Leipzig* – *Lipsko*, *Wien* – *Videň*.

3. Із середини ХХ ст. до тепер.

Цей період має особливості, відмінні від попередніх етапів розвитку чеської екзотопонімії. Стрімкий розвиток міжнародних зв'язків, економічна та політична інтеграція, масовий туризм і постійно наростаюча кількість інформації з різних куточків світу привносять нову тенденцію: зникають старі та з'являються нові екзотопоніми.

В 60–80-х рр. ХХ ст. був пік видавництва двомовних/тримовних словників. Центром створення подібних словників була Московія, тож за основу для перекладу брали саме російський варіант. На жаль, чимала кількість українських топонімів у чеську мову входили через посередництво російської мови. Саме це пояснює, чому і до сьогодні чеські словники подають не *Kyjiv* а *Kyjev*, не *Lviv* а *Lvov*, не *Zaporižžj* а *Zaporožje* та ін.

Чехи відкривають для себе країни Сходу і навпаки Схід відкриває для себе Чехію. На сьогодні в Чеській Республіці мешкає багато в'єтнамців, які є третьою найбільшою національною меншиною, після української та словацької.

Подібні етнотопоніми в чеській мові мають дві форми, причому як на фонетичному, так і на графічному рівні. Наприклад, китайське місто 廣州 (*Guangzhou*) має форми *Kanton* та *Kuang-čou*, в'єтнамське місто Hà Nội графічно відтворено у такий спосіб *Hanoj*.

Передавання екзотопонімів є складною перекладацькою проблемою. І за їх переклад має братися спочатку мовник, фахівець, який знається на тонкощах мови, з якої перекладає та мови, на яку перекладає. Часто густо не знання певних фонетичних чи граматичних правил призводить до неправильного відтворення того чи іншого екзотизму. Наприклад, відоме чеське місто *Plzeň* українською перекладають як *Пльзень*. Однак це груба помилка. В чеській мові немає м'якого л, тож правильний переклад лише *Пльзень*.

ЛІТЕРАТУРА

- Čáslavka, I., Štusáková, H., & Vyskočilová, P. (1982). *Vžitá česká vlastní jména geografická*. Geografické názvoslovné seznamy OSN – ČSSR.
- Harvalík, M. (1998) *Vývojové etapy a současný stav české exonymie*. 81, 240–244. <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7473>
- Harvalík, M. (б. д.). EXONYMUM. CzechEncy-Nový encyklopedický slovník češtiny. <http://www.czechency.org/slovník/EXONYMUM>

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ІСПАНІЇ

Веліканова Г. М.

Київський національний лінгвістичний університет

Забезпечення високої функціональності людини в умовах стрімких змін сучасного світу зумовлює до постійного реформування галузі освіти. З метою забезпечення сучасного освітнього середовища Іспанія також адаптується до цих змін і впроваджує інноваційні освітні системи та технології на усіх рівнях.

Основною тенденцією залишається *діджиталізація* навчання, яка стала викликом ще за часів пандемії. Луїс Мігель Бельда, директор з комунікацій університету UDIMA (Університет дистанційної освіти Мадриду) впевнений, що вищий навчальний заклад повинен реагувати на нові потреби ринку одразу, а це вимагає впровадження нових моделей навчання, які частково виходять за рамки класичного поєднання викладач–студент, а також залучення нових технологій, наприклад, таких як гейміфікація (Kini, 2021).

Діджиталізація освіти в Іспанії отримала новий поштовх у розвитку з появою освітніх платформ, таких як Udacity, Coursera, Udegy та EdX. Ці платформи створені для забезпечення підходу *безперервного навчання*, який вимагає частого оновлення та наповнення компетенцій за допомогою нових моделей, таких як мікронавчання або нанонавчання. Новою тенденцією в сфері онлайн-навчання в Європі стали курси, які викладають знаменитості та відомі професіонали своєї справи. Платформи Masterclass і Maestro (остання створена BBC) пропонують такі можливості, як методика навчання письма з Джулією Дональдсон, кіно з Мартіном Скорсезе або бізнес з Бобом Айгером (Marr, 2023).

Впровадження *штучного інтелекту* називають найбільш трансформаційною технологією XXI століття. В навчальному процесі Іспанії штучний інтелект забезпечує підтримку роботи викладача, окрім автоматизації повторюваних завдань під час створення контенту для студентів, швидшого оцінювання чи виконання адміністративних завдань. Ця технологія також тісно пов'язана з персоналізацією навчання, оскільки дозволяє створювати педагогічні стратегії, адаптовані до кожного учня.

Віртуальна (VR) та доповнена реальність (AR) – це дві форми розширеної реальності, які стають все більш популярними в системі освіти Іспанії. У навчальних закладах з'являються підручники з доповненою реальністю, які містять зображення, які “оживають” під час перегляду через камеру смартфона, дозволяючи учням або студентам ближче познайомитися з чим завгодно – від давньоримської архітектури до внутрішньої роботи людського тіла. Музеї та місця, що представляють історичний або науковий інтерес, також все частіше впроваджують доповнену реальність у своє середовище та виставки, щоб створити більш захоплюючі освітні можливості (Marr, 2023).

Як зазначає директор з комунікацій Університету Алькала Роберто Альварес: “Включення нових технологій у всі галузі знань допомагає переосмислити різні дослідження, і ця ситуація змушує нас оновити практично всі навчальні пропозиції та запропонувати нові бачення, за допомогою яких можна моделювати навчання майбутніх професіоналів” (Kini, 2021).

Ринок праці Іспанії вимагає багатопрофільних професіоналів з великою здатністю до аналізу та вмінням адаптуватись до змін. Саме тому зросла кількість *навчальних програм з міждисциплінарним підходом*,

в яких соціальні та гуманітарні предмети поєднуються з технічними та економічними.

Модернізація освітнього процесу Іспанії включає розвиток *системи STEAM-освіти*. На VIII он-лайн зустрічі EDUCACIÓN 3.0 “STEAM-освіта: студенти підготовлені до роботи майбутнього” одним зі спікерів було зазначено, що в 2030 році близько 65% учнів початкової школи матимуть роботу, “якої ще не існує”, багато з них пов’язані зі сферою STEAM, а тому трансдисциплінарний підхід до навчання предметів STEAM культивує численні навички та знання, які будуть дуже корисними студентам у майбутній професійній діяльності (Educación 3.0., 2023).

Варто зазначити ще одну тенденцію у вищій освіті Іспанії – *дуальна університетська підготовка*. Така форма здобуття освіти передбачає поєднання навчання студента як в університеті, так і на підприємстві. Сусана Аспілікуета, керівник з комунікацій Мондрагонського університету (Mondragon Unibertsitatea) Країни Басків, одного із новаторів в цій галузі, вважає, що “важливо працювати з активними методологіями, які дозволяють відчувати реальність під час процесу навчання”. Таким чином студент університету отримує необхідні навички для швидкого виходу на ринок праці та збільшення мотивації до навчання, а роботодавець – підвищення якості підготовки фахівців (Kini, 2021).

Інтернаціоналізація та білінгвальна підготовка. У глобалізованому світі університети виділяють все більше і більше ресурсів для укладення угод про співпрацю з іншими університетами чи інституціями за межами Іспанії та Європи. Таким чином, студенти бакалаврату можуть отримати міжнародний досвід під час навчання, включаючи отримання національного та міжнародного університетського диплому. А двомовна підготовка дає змогу залучати все більше студентів з інших країн до навчальних закладів Іспанії (Kini, 2021).

ЛІТЕРАТУРА

Educación 3.0. (2023). *La formación STEAM y su relación con el futuro laboral de los estudiantes*. EDUCACIÓN 3.0.

<https://www.educacionrespuntocero.com/encuentros-3-0/formacion-steam-2/>

Educación 3.0. (2023). *Las tendencias educativas y tecnológicas que marcarán 2023*. EDUCACIÓN 3.0.

<https://www.educacionrespuntocero.com/noticias/tendencias-educativas/>

Kini. (2021). *9 tendencias en la educación superior | Y ahora qué*. Y Ahora Qué | Carreras, Selectividad, Dónde Estudiar, Notas de Corte.

<https://yaq.es/reportajes/9-tendencias-la-educacion-superior>

Marr, B. (2023). *Estas son las cinco principales tendencias en educación de 2023 – Forbes España*. Forbes España.

<https://forbes.es/tecnologia/235563/las-cinco-principales-tendencias-en-educacion-de-2023/>

МІФОРИТУАЛЬНИЙ ТА КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТИ ПОСТГУМАНІСТИЧНОГО РОМАНУ КАДЗУО ІШІГУРО “КЛАРА І СОНЦЕ” (2021)

Висоцька Н. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Британський письменник японського походження Сер Кадзуо Ішігуро – один з найвидатніших прозаїків сучасності, лауреат Нобелівської премії з літератури (2017). У своїх восьми романах він, кожний раз по-іншому, синтезує культурні коди, вироблені у річищі множинних традицій Заходу та Сходу, що надає його творчості неповторної аури.

Одною з граней дослідження багатомірності людини, що завжди складало ядро художніх шукань Ішігуро, стала обґрунтована стурбованість письменника етичними вимірами впровадження новітніх технологій, які піддають традиційні уявлення про людське безпрецедентним випробуванням на міцність. Так, у романі “Не відпускай мене” (2005, екранізація 2010 р.) йшлося про моральну легітимність клонування в альтернативній реальності Англії кінця ХХ ст. А в ході знайомства з його останнім за часом написання твором “Клара і Сонце” (2021, укр. пер. Г. Лелів, 2022) читачеві, що дізнається про коротке “життя” робота Клари з її власної розповіді, доводиться переформулювати для себе питання про сутність та межі людського.

Ці літературні рейди на територію науково-технічного прогресу вписуються у проблематику постгуманістичних студій, які набули популярності в останні десятиліття ХХ та на початку ХХІ ст., – добу, визначену Р. Пеппереллом як “стан постгуманізму” (праці С. Ніколза, Н. Бедмінтона, К. Гейлз, Д. Геревей, К. Вулфа та ін.). За С. Ніколзом, майбутнє людини пов’язане з “роботизацією у найширшому сенсі – чи то як техногенного підсилення можливостей людини, чи то як передання машині інтелектуальних функцій” (Nichols, 1988), а К. Гейлз підсумовує: “Таким чином, у постгуманізмі немає істотних відмінностей або абсолютних кордонів між тілесним існуванням і комп’ютерною симуляцією, кібернетичним механізмом та біологічним організмом, телеологією роботів і людськими цілями” (Hayles, 1999, р. 3). Роман Ішігуро надає багатий матеріал для тестування положень постгуманізму у змодельованій ним реальності недалекого і при цьому не дуже втішеного майбутнього. Але метою цих розмислів є не так постгуманістичний, як культурологічний аспект твору, де успіхи у розробці штучного інтелекту у продуманій химерності конвергують з прадавніми міфоритуальними віруваннями та практиками, а також з розвиненою інтертекстуальною мережею, яка відсилає до низки культурних та літературних традицій.

Насамперед, згадаємо про заявлений вже у назві особливий зв’язок між Кларою та Сонцем. За волею автора, суто технічний феномен живлення робота від сонячної енергії набуває у штучній свідомості Клари рис міфологічного поклоніння Сонцю як універсальній життєдайній силі, що зі зрозумілих причин простежується у багатьох релігіях Сходу та

Заходу, як язичницьких, так і полі- чи монотеїстичних (зороастризм, релігія перуанських інка, мітраїзм, синтоїзм, слов'янські вірування тощо). Саме тому смисловими центрами оповіді стають два відвідання Кларою занедбаної стодолі, що виступає сакральним простором її ритуального спілкування із Сонцем, під час якого вона просить світило надати допомогу її хазяйці, смертельно хворій дівчинці Джозі. Так у романі актуалізується підмічене багатьма науковцями парадоксальне на перший погляд сходження найсучасніших науково-технічних уявлень з архаїчними, до-свідомими системами світосприйняття первісної людини.

Наступний традиційний мотив – це мотив жертвності, ризикування власним добробутом, а то й життям заради іншого, пов'язаний з епізодом віддання Кларою значної частини необхідної для її функціонування субстанції для врятування Джозі (як вона гадає). Цей мотив у західній культурі співвідноситься, насамперед, із жертвою Христа. Втім, окрім цієї очевидної алюзії, в Ішігуро виникають інтертекстуальні паралелі з класичною літературою, зокрема, з так само христоцентричними казками О. Вайльда “Щасливий принц” (1888) та “Зоряний хлопчик”(1891). Вайльдівська опозиція “людина – її зображення” (“Портрет Доріана Грея”, 1890) також відлунює в романі у сюжетній лінії створення штучної копії Джозі. Водночас, мотив жертвності васала (робота) на користь його повелителя, як і вся поведінка Клари щодо родини, де вона опинилася в ролі “штучного приятеля” Джозі (ШП), корелює з японським кодексом честі самурая Бусідо, де саме така поведінка приписана молодшому за рангом щодо старшого.

З антиутопічним напрямом в літературі ХХ ст. пов'язане соціальне тло роману. В зображеному Ішігуро майбутньому в інших, більш витончених формах продовжує існувати класова нерівність, що з дитинства визначає долю людини, прирікаючи її на певний статус у суспільстві. І знов у дещо футуристичному творі виникають відлуння англійської класики – у сценах спілкування Джозі з її товаришем, хлопчиком Ріком, в силу певних обставин нижчого від неї за статусом, у розповіді Клари раз по раз лунають інтонації економки Гелен Дін (роман Емілі Бронте “Буремний перевал”, 1847), котра ділиться спогадами про складні стосунки любові–ворожнечі між знайдою Гіткліфом та дворянкою Кетрін Ерншо.

Таким чином, роблячи цікавий художній внесок до як ніколи актуальної сьогодні дискусії щодо небезпеки – але, мабуть, і неминучості – вторгнення штучного інтелекту у людське середовище, Кадзуо Ішігуро спирається на множинні культурні й літературні здобутки Заходу та Сходу, що посилює глибину його напрочуд людяного роману про робота “Клара і Сонце”.

ЛІТЕРАТУРА

Hayles, K. (1999). *How We Became Posthuman: Virtual Bodies in Cybernetics, Literature, and Informatics*. Chicago: University of Chicago Press.

Nichols, S. (1988). *Post-Humanist Movement Manifesto*.

<http://posthuman.org/wpimages/wp11ea53d0-05-06.jpg>

ОКАЗИОНАЛЬНА СУБСТАНТИВАЦІЯ ЯК РІЗНОВИД ГОЛОФРАЗИСУ У РОМАНІ П'ЄРА ДАНІНОСА "UN CERTAIN MONSIEUR BLOT"

Вітомська Н. М.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасна французька мова тяжіє до номінативних конструкцій. П'єр Данінос використовує, зокрема, ознакову субстантивацію. Так повнозначні частини мови, навіть вигуки, а нерідко й все речення набувають ознак слів-понять. З'являються конструкції на позначення рис того чи іншого персонажа, перебігу події, особливих станів, почуттів, іноді загальних понять чи пікантних ситуацій, як до прикладу в зображенні:

– занадто турботливої половинки: *lève-toi, pas comme ça, si tu te mets le dos à la lumière je ne vois rien, tourne-toi, tiens-toi droit* (Daninos, 1960, p. 59); *les femmes veulent savoir, "savoir sur quel pied danser"...* "en avoir le coeur net" (ibid., p. 86);

– обманутої дружини: *Dans mon cas, il s'agissait, je l'ai dit, d'une secrétaire. Mais eut-elle été exploratrice ou mannequin, cela n'aurait rien changé à l'affaire. La femme dont on tombe amoureux n'est jamais celle qui, à la rigueur, aurait été admise comme "possible". Le "Tu aurais pu franchement en choisir une autre!" retentit quelle que soit la femme "choisie"*. Оказіонально субстантивовані слова змушують текст звучати по-особливому, додаючи йому виразності та експресивно-інформативного навантаження. Скажімо, сукупність рис типового француза пана Бло на тлі шляхетного товариства, запам'ятується завдяки субстантивації:

– звуконаслідування: *Moderne petit rosé égaré dans les clos-vougeot et les haut-brion, il semble faire un "plouf" dans un océan de noblesse* (ibid., p. 190);

– особової форми дієслова: *Hier gagne-petit tout juste bon à aller jouer en cachette l'argent du loyer, je suis devenu le sagace calculateur... sans jamais pour autant mettre en péril l'équilibre budgétaire du foyer* (ibid., p. 181);

– прислівникового виразу: *financièrement parlant, cela ne constitue pour moi qu'un-à côté* (ibid., p. 270);

– дієприкметника доконаного виду в парі з субстантивованим якісним прикметником: *Ce trop gueulé à courre, trouvaille de génie, vous situait aussitôt son homme... après un très valable en soi* (ibid., p. 225);

– вигуку: *Un "Ah bah !?" et son homme mobilise ! Un "Ah bah !?" – et voilà tout le monde au lit ! L' "Ah bah !?" est quelque peu égrillard, rabelésien: "Racontez-moi ça vite !" (ibid., p. 230).*

Так, до прикладу, президент–генеральний директор вітаючись із підлеглими, поблажливо додає: *"Bonjour Blot ... ça va ? ... Je vous fait confiance !"* С'єст з авел "Il faut me faire des miracles", une des formules de prédilection de patron (ibid., p. 23); Побудована за принципом висхідної градації, така розмовна імплікатура "connu de toute la maison, le "ça va ?... Je vous fait confiance !" нарощує контекстуальне навантаження та виразність сказаного: le "Ça va ?" ou le "ça va quoi ?... Je vous fait confiance !" est prononcé sur un ton aigu et nasillard qui n'admet aucune contrariété, tel le "Alors... la soupe est bonne?"

” du général: il va de soi que le Président–Directeur général, malgré *son quoi*, n’a ni le temps ni le l’envie de savoir que ça ne va pas (ibid., p. 24).

На особливу увагу заслуговує голофразис, графічне оформлення якого включає лапки, дефіс, курсив. Укупі такі засоби індивідуально-авторського словотвору дозволяють лаконічно подати ситуацію з ноткою паризького стьобу і знаменитої французької самоіронії. Номінативні та атрибутивні компоненти домінують у цих конструкціях на позначення гротескового:

– у стосунках людей: *Quels que soient la pureté de vos sentiment, ... vous n’êtes, Tristan, qu’un-beau-salaud; On a pris un malin plaisir à négliger l’innombrable troupeau bêlant des hommes qui-ne-demandent-que-ça, des veufs, des divorcés, pour s’attaquer à un foyer* (ibid, p. ٧٤); *C’est fou ce qu’il y a de gens, l’été, sur les plages, qui peuvent dire en un clin d’œil si le vent est sud-sud-est ou nord-nord-ouest* (ibid, p. 126); *Messieurs, je ne “mange pas de ce pain-là !” J’aime mieux continuer mon petit bonhomme de chemin”. Mais son bon sens tenait bon. Il ne se laisserait pas abuser : il continuerait son petit bonhomme de chemin ... au bout duquel il trouverait, bon an mal an, ses petits milliards* (ibid., pp. 136–137);

– у зображенні явищ та традицій: *Déjà triste en lui-même, ce dessus de piano où stagne un Czerny (Pologne) ou un Clementi (Italie), dans l’attente de la mélancolique répétitrice-dont-la-famille-a-eu-des revers, est de surcroît endeuillé par les photos jaunies d’une demi-douzaine d’ancêtres figés dans le mariage, l’uniforme ou la première communion* (ibid., p. 161);

– в означенні понять: *Ces matins-là, je pense aux me. J’en ai assez de me. Je donnerais n’importe quoi pour ne plus entendre Barnage commander: “Il faudra me préparer tout ça pour ce soir !” Le “Faites-moi ça pour demain sans faute!”... qui évoque le “Refaites-moi ça au propre!” des professeurs et le “Nettoyez-moi ça en vitesse!” des adjudants* (ibid, p. 40); *Mais comment aurais-je pu prévoir que Thérèse serait un jour hantée par le désir d’être comprise dans ce que les journaux appellent le “Tout-Paris”... ? Le moyen la chiffonne* (ibid, pp.185–186); *Erreur fondamentale. Devant n’importe quel carré, quel cercle, quel pâté – surtout, surtout ne jamais parler de l’enfant-qui-pourrait-en-faire-autant* (ibid., p. 216);

– у подіях і метаморфозах: *je reçois du “cher ami” à la longueur de la journée. Le me est en regression complète: voilà quinze jours que personne ne m’a dit: “Il faut me voir ça pour demain!”* (ibid, p. 170); *Toute la lyre y passa: j’étais l’infatigable travailleur ... l’honnête homme, l’Ami sûr dont-l’éclatant-succès-rejaillissait-sur-la-Maison-tout-entière* (ibid., p. 172).

Використання оказіональних іменників дозволяє автору стисло окреслити характер, колізію, подію, голофразисна конструкція ж імплікує миттєве враження про персонажа чи ситуацію. Створюючи нові відтінки семантичних значень, вони займають чільне місце серед лексико-синтаксичних засобів художнього письма.

ЛІТЕРАТУРА

Daninos, P. (1960). *Un certain Monsieur Blot*. Hachette.

МОВА ВОРОЖНЕЧІ СТОСОВНО БІЖЕНЦІВ У ПІВДЕННІЙ КОРЕЇ: РІЗНОВИДИ ЗА ОБ'ЄКТОМ СПРЯМУВАННЯ

Водяницька Т. С.

Київський національний лінгвістичний університет

У новітній історії, після Корейської війни громадяни Південної Кореї, яка вважається моноетнічною країною, стикалися з питаннями інтеграції іноземців у суспільство переважно у випадках, коли самі виїжджали на постійне чи тимчасове проживання за кордон. Ситуація змінилася з демократизацією Республіки Корея, і, починаючи з початку 90-х років ХХ століття, кількість іноземців, які постійно перебувають у країні, почала зростати. Це були як іноземні працівники та студенти, жінки, що приїхали для одруження з корейськими громадянами, так і біженці з менш благополучних країн.

Завдяки віддаленому розташуванню, відносній екзотичності мови та культури, а також не в останню чергу стриманій політиці стосовно надання офіційного захисту біженцям, Корею переважно минули хвилі біженців, які спостерігалися у старій Європі та Північній Америці, у зв'язку з подіями у країнах Південної Америки, Східної Європи та Африки. Водночас, Південна Корея була та є привабливою для вихідців з географічно та культурно ближчих азійських країн, зокрема тих, які історично пов'язані з нею, таких як В'єтнам або Північна Корея.

На відміну від інших іноземців, біженці характеризуються тим, що створюють навантаження на систему соціальних послуг приймаючої країни, тоді як їх внесок до економіки може бути відкладений у часі. Разом із історичним піддрунтям відносин із країною походження біженців та різницею у культурі, це створює передумови до виникнення напруження у відношенні громадян приймаючої країни до тих, хто просить про захист. Таке напруження не може не відобразитися у мові; водночас, використання мови ворожнечі по відношенню до біженців, які прибувають до країни, не може не впливати на суспільні настрої та зрештою, на політичні рішення стосовно їхньої подальшої долі.

Якщо на початку 90-х років біженці у корейській суспільній думці асоціювалися з “людьми у човнах”, які прибували з В'єтнаму, то вже з середини 90-х і до 2010-х рр. питання біженців стало переважно питанням про тих, кому вдалося втекти з Північної Кореї. У 2018 році корейське суспільство широко обговорювало біженців з Смену, близько 500 з яких скористалися можливістю безвізового в'їзду на острів Чеджу, що для Кореї є великою кількістю людей, які одночасно шукають притулку (백일순 & 구기연, 2021).

За класифікацією, якою послуговуються Лі Хьонджу, Лі Янгсук, Шін Сингвон, Ю Мінсок та Лі Хьонджу (2020), до мови ворожнечі належать “вирази, у яких проявляються негативні стереотипи”, “презирливі, образливі та погрожуючі вирази”, а також “вирази, що підбурюють до дискримінації або насильства”. Ті чи інші прояви мови ворожнечі можна було спостерігати у корейському дискурсі по відношенню до всіх перелічених груп біженців.

Водночас, тип виразів, які використовувалися у публічному дискурсі, відрізнявся залежно від об'єкта спрямування мови ворожнечі.

Не дивлячись на те, що для корейського суспільства в'єтнамці залишалися “іншими”, попередньоможна стверджувати про відсутність широкої громадської дискусії стосовно політики по відношенню до біженців у відповідний період. Це може бути пов'язано як з тим, що на початку 90-х років Південна Корея завершувала перехід від авторитарного до демократичного правління і участь громадськості у прийнятті політичних рішень була обмеженою, так і з тим, що для багатьох вихідців з В'єтнаму за наполягання корейського уряду Корея стала лише транзитною країною (Vanvolkenburg, 2018). Відповідно, хоча у медіа з'являлися деякі поблажливі вирази стосовно в'єтнамців, у публічному дискурсі не спостерігалось погроз або закликів до насильства. На противагу цьому, історія з еменцями мала найширший можливий розголос, включно з петицією до президента із закликом до висилки їх з країни та обговоренням питання “справжнього” та “несправжнього” біженства.

Водночас, по відношенню до обох груп мова ворожнечі починалася з негативних стереотипів – однак, якщо у випадку в'єтнамців мова йшла про темніший колір шкіри чи недостатнє знання корейської мови, то у випадку з чоловіками, які виїхали з Ємена, частиною публічного дискурсу було обговорення того, що вони потенційні терористи та гвалтівники, а також не ті, за кого себе видають. О Хемін (2019) стверджує, що у цій ситуації тривога, для якої було “достатнє підрунтя”, перетворилася на ненависть. Тоді як на думку Юн Инджу (2022), проблема ніколи не полягає у самих біженцях, а причиною політизованої ненависті є бажання змістити відповідальність за проблеми, які вже присутні у суспільстві, або досягти власних політичних цілей.

ЛІТЕРАТУРА

- 백일순 & 구기연. (2021). 국내 신문 기사로 살펴본 한국의 난민 이슈의 변동. *대한지리학회지*, 56(2), 129–147.
<https://doi.org/10.22776/kgs.2021.56.2.129>
- 이현재, 이양숙, 신승원, 유민석 & 이현주. (2020). 서울시 혐오표현 예방을 위한 용역: 결과 보고서 (51-6110000-002435-01). 서울특별시.
<https://news.seoul.go.kr/gov/files/2021/03/60473564965274.08542641.pdf>
- 오혜민. (2019). 혐오가 된 '충분한 근거가 있는' 불안. *젠더와문화*, 12(2), 157–191.
http://www.iws.or.kr/data/board_old/05%EC%98%A4%ED%98%9C%EB%AF%BC-7%EC%B0%A8.pdf
- 윤은주. (2022). 정치화된 혐오 표현에 대한 비판. *한국여성철학*, 37.
<https://doi.org/10.17316/kfp.2022.5.37.1>
- Vanvolkenburg, M. (2018, Dec. 20). South Korea's Resettlement of South Vietnamese War Refugees. *Sino-NK*.
<https://sinonk.com/2018/12/20/south-koreas-resettlement-of-south-vietnamese-war-refugees/>

МОТИВ САМОТНОСТІ У РАННІЙ ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ЙОСАНО АКІКО

Вознюк Г. А.

Київський національний лінгвістичний університет

Йосано Акіко (与謝野晶子, 1878–1942) – видатна японська поетеса початку ХХ ст., відома неперевершеними образами у стилі романтизму. Авторка популярної збірки віршів *みだれ髪* (“Мідарегами” – “Скуйовджене волосся”, 1901 р.). У ній поетеса розкрила саму суть людської душі, продемонструвала зазвичай приховані жінкою з консервативного японського суспільства емоції: жагу кохати і бути коханою. Одним з найголовніших образів, які створила Акіко, є “країна кохання” – уявна країна вічної молодості і весни, де лірична героїня без перепон і осуду могла бути разом зі своїм коханим. Мотив кохання, палкого та щирого, іноді забороненого, є провідним у творчості поетеси, проте, на нашу думку, Акіко не вдалося б зобразити його так щиро, якби не мотив самотності, що був також присутній у дебютній збірці авторки.

Ковалів Ю.І. (Ковалів, 2007) визначає поняття мотиву в літературознавстві як “стійкий формально-змістовий компонент художнього твору”, “усвідомлену причину творчості”. Мотивом можуть бути почуття, уявленні, ідеї, інтереси, переживання, що фактично є рушійною силою творчості автора. Він відрізняється від теми, яка є загальнішою семантичною одиницею, тобто складається із сукупності різних мотивів. (Ковалів, 2007)

Збірник “Скуйовджене волосся” авторства Йосано Акіко налічує 399 віршів жанру *танка* (5–7–5–7–7) та розділений на шість розділів: “Пурпурово-фіолетовий”, “Човен з квітів лотоса”, “Біла лілея”, “Двадцятирічна дружина”, “Танцівниця” і “Весняне серце”. Основними мотивами збірки – є кохання та пристрасть ліричної героїні, що в основному демонструється авторкою через яскраву палітру кольорів (пурпурового, червоного) та п’яного почуття щастя. Однак, присутні й інші мотиви, що надають збірку Акіко ще більшої глибини.

Розділ “Двадцятирічна дружина” – найбільш песимістична частина збірки. Саме в ньому мотив самотності розкривається найбільше. Розділ містить вірші періоду, коли Йосано Акіко чекала на запрошення свого майбутнього чоловіка поета Йосано Теккана (1873–1935) до Токіо, але той вагався й тягнув із рішенням щодо долі його попереднього офіційного шлюбу. Більшість поезій цього розділу про нещасливе кохання, очікування, зневіру, а також у ньому з’являється тема смерті. Розділ закінчується декількома віршами, що описують життя поетеси вже після переїзду до Токіо та одруження з Текканом, а також ревності до чоловіка, який на той момент вже мав значну популярність як поет і подорожував, читаю лекції в різних містах. Ще один розділ, де мотив самотності також з’являється у поодиноких віршах – це “Весняне серце”. Тут – вірші створені після приїзду поетеси до Токіо та непривітної зустрічі оточенням її чоловіка–поета.

Серед традиційних художніх засобів жанру *танка*, за допомогою яких реалізується мотив самотності поетеси, найяскравішим є сезонні слова *кіто* (季語). Це слова-образи, які вказують на традиційно закріплену за ними пору року. “Сезонні слова” здатні не лише розширити тло лаконічних форм японської поезії, а й створити необхідну автору атмосферу. Мотив самотності найчастіше присутній у віршах, де використані осінні *кіто*. Наприклад (запропонований переклад наш): “сезонне слово” 雁 (“*карі*” – дикі гуси): 雁よそよわがさびしきは南なりのこりの恋のよしなき朝夕 (вірш № 387). “Курличуть гуси дикі./ Тепер на півдні десь – / моя самотність. / З кохання ж, що лишилося, / немає користі ні в день, ні уночі”; “сезонне слово” 椎の実 (“*шій-но-мі*” – плід каштану): 秋を三人椎の実なげし鯉やいづこ池の朝かぜ手と手つめたき (вірш № 196). “На тім ставку, / де восени ми втрюх / каштани коропам кидали, / від вітру вранішнього / руки замерзли”. Ще один традиційний художній засіб – “*каке-котоба*” (掛詞) – гра слів, яка ґрунтується на омонімії та полісемії слів у вірші. Наприклад: омонімічна пара “*акі*” (秋, “осінь”) та “*акі*” (“охолодження”). 秋の衾あしたわびし身うらめしきつめたきためし春の京に得ぬ (вірш № 202). “Немов осіння, ковдра./ Гіркота й печаль/ мене чекають завтра./ Холодний досвід в Кіото на весні/ пізнала я, на жаль”. “*Акі но фусума*” – можна перекласти двома способами: “осіння ковдра” та “холодна ковдра”. У першому випадку підкреслюється сезон, який пригадує лірична героїня, а в другому випадку – настрій самотності, який переважає зараз. (Вознюк, 2021)

Можемо зробити висновок, що окрім мотиву кохання, що забезпечує загальний піднесений тон збірки “Скуйовджене волосся”, цілий розділ у ній містить мотив самотності як основний. Описуючи почуття зневіри і самотності, Йосано Акіко використовує осінь, як тло, що поглиблює відповідні відчуття. Навіть описуючи весняні дні, поетеса вдається до їх порівняння з осінніми холодними днями. Крім того, для реалізації мотиву самотності у своїх віршах, письменниця вміло користується традиційними художніми прийомами характерними для японського поетичного жанру *танка*, зокрема *кіто* (“сезонними слова”) та *каке-котоба* (омонімічними парами). На нашу думку, завдяки мотиву самотності, поетесі вдалося природніше і глибше зобразити почуття юної закоханої жінки, що стало однією з причин популярності збірки як серед сучасників Йосано Акіко, так і тепер.

ЛІТЕРАТУРА

- Вознюк, Г. А. (2021). *Поетична спадщина Йосано Акіко: Проблеми традиції та новаторства* [Кандидатська дисертація, Київський національний університет імені Тараса Шевченка]. Науково-консультаційний центр.
- Ковалів, Ю.І. (2007) *Літературознавча енциклопедія: у двох томах. Т. II*. Академія.
- Beichman, Janine. (2002). *Embracing the Firebird: Yosano Akiko and the Birth of the Female Voice in Modern Japanese Poetry*. University of Hawai'i Press.
- 与謝野, 晶子. (2012). 『みだれ髪』. 青空文庫.
http://www.aozora.gr.jp/cards/000885/files/51307_47033.html

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ПІДТЕКСТУ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Галич О. Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Інтертекстуальність – це експліцитні та імпліцитні зв'язки тексту чи висловлювання з попередніми, сучасними та потенційними майбутніми текстами. Текстовою реалізацією категорії інтертекстуальності постає інтертекстема – лінгвістичний засіб реалізації інтертекстуальних зв'язків, одиниця інтертексту, функціональний представник прототексту, міжрівневий реляційний (співвідносний) сегмент змістової структури тексту, утягнений у міжтекстові зв'язки.

У процесі взаємного текстового проникнення, поглинання та адаптації одного тексту до іншого утворюються нові значення. Переклад – це процес трансформації мови в текстовій мережі, діалогічне спілкування між автором оригіналу, перекладачем і читачем у часі та просторі, інтерактивний процес відбору, поглинання, створення та варіювання. При цьому перекладач як посередник між автором тексту оригіналу та читачем тексту перекладу має ознайомитися з певною кількістю попередніх текстів, які прямо чи опосередковано пов'язані з авторським задумом, тематикою та конотацією цільового тексту. Від суб'єктивності перекладача значною мірою залежить, чи зможе переклад бути успішним (Long, 2020, с. 1108). Саме тому:

1) **перекладач як читач** повинен спочатку уважно прочитати оригінальний текст, використовуючи інтертекстуальні знання, пов'язані з текстом оригіналу, щоб повністю зрозуміти його значення, повною мірою виявляючи суб'єктивну ініціативу та ретельно інтерпретуючи оригінальний текст (Sun, 2008, с. 11);

2) **перекладач як інтерпретатор** повинен зрозуміти текст на вищому рівні та ретельно розтлумачити текст оригіналу; як інтерпретатори перекладачі мають, насамперед, бути ознайомлені з відповідними літературними темами та історичним і соціальним підґрунтям тексту, а також володіти всіма видами навичок або стратегій, необхідних для вираження незнайомого змісту і, водночас, уміти досліджувати та відображати літературні конотації тексту (Scholes, 1988, с. 116).

Інтертекстуальність, тобто вкраплення в текст інших текстів у вигляді цитат, алузій, ремінісценцій, є найвиразнішою ознакою постмодернізму, невідтворення якої в перекладі порушує постмодерністську поетику.

Кожне прочитання тексту – це нова інтерпретація, яка залежить від багатьох чинників, зокрема особистості й досвіду читача, його пресупозицій, культурної ситуації, стереотипів тощо. Це дає перекладачеві величезну свободу: перекладач, як і всякий читач, сам переймає роль автора, переклад перетворюється на своєрідну “трансформацію”, поняття адекватності втрачає сенс, а перекладач стає видимим й активним учасником цієї трансформації (Кам'янець, 2010, с. 23).

Домінантою відтворення інтертекстуальних одиниць у перекладі є передача смислової напруги між “своїм” і “чужим” словом, сплетіння яких створює ігрове поле постмодерністського тексту, що призводить до виникнення у читача перекладу асоціативних вібрацій і складає основу для “генерування” смислів (Грек, 2006, с. 86):

Комбінування стратегій очуження та одомашнення є найбільш адекватним способом відтворення інтертексту у перекладі.

ЛІТЕРАТУРА

- Грек, Л. В. (2006). *Інтертекстуальність як проблема перекладу (на матеріалі англomовних перекладів української постмодерністської прози)*: дис. на здоб. наук. ступеня канд. філолог. наук: 10.02.16 “Перекладознавство” / Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
- Кам’янець, А. Б., Некряч Т. Є. (2010). *Інтертекстуальна іронія і переклад*: Монографія. Видавець Карпенко В. М.
- Long, Y., Yu G. (2020). Intertextuality Theory and Translation. *Theory and Practice in Language Studies*. 10(9), 1106–1110.
- Scholes, R. E., Comley N. R. (1988). Text book. *An introduction to literary language*. St. Martin’s Press.
- Sun, S. (2008). Intertextuality theory and translator’s identity. *Journal of Hebei university of science and technology*. 4, 180–182.

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ “ЗНАННЯ”, “ВЧЕННЯ” В КИТАЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЯХ

Геворгян К. Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Фразеологічні одиниці є яскравим відображенням національної культури та її колориту. У фразеологізмах відображаються історичні факти, таємниці, народна мудрість, гумор та кмітливість. Фразеологізми китайської мови завжди були однією з найцікавіших тем для дослідження через те, що в лаконічній, образній формі часто відображаються історичні, культурні події, особливості сприйняття різних явищ та навколишнього середовища, стосунків між людьми, характеру або емоцій людей, їх досягнень та розчарувань. Саме тому, особливу увагу науковці приділяють вивченню лінгвокультурологічного аспекту формування фразеологічної системи мови. Одним з напрямів дослідження у сучасній лінгвокультурології є вивчення фразеологічних засобів вербалізації різних концептів, а також вивчення культурної семантики мовних знаків, яка формується підчас взаємодії представників різних мов та культур.

Концепт – є центральним поняттям лінгвокультурології. Сучасні мовознавці приділяють немало уваги вивченню і дослідженню поняття

“концепт”, формулюючи різні підходи до вивчення даної теми, а саме: лінгвокогнітивний, лінгвокультурологічний та семантичний. Культурно значущі концепти займають важливе місце в індивідуальній та колективній мовній свідомості, чим і обумовлюється надзвичайна актуальність їх дослідження саме за допомогою апарата лінгвокультурології на прикладі фразеологічних одиниць.

Картина світу в різних національних культурах складається з різних образів, різних стереотипів та різних символів. Представники різних культур по-різному сприймають і виражають засобами рідної мови ті чи інші реалії, поняття та концепти. Разом з тим, різні поняття і концепти можуть мати однакові або відмінні способи реалізації в різних мовах світу, що особливо яскраво проявляється у фразеологічних одиницях (Селіванова, 2008).

Знання є результатом людської практики в розумінні об’єктивного світу і включають факти, описи інформації або навички, набуті в процесі набуття освіти та практики. Знання – це систематизоване розуміння, отримане людиною з різних джерел, яке було розширене, узагальнене та об’єднане. У філософії вивчення знань називається епістемологією, а набуття знань містить у собі безліч складних процесів: відчуття, комунікацію і міркування. Знання також можна розглядати як найфундаментальніший елемент, що становить людський інтелект; воно послідовне, справедливе й оцінюється як істинне або хибне за логікою, а не за позицією.

Проаналізувавши тлумачення складових частин слова “知识”, наведемо варіанти його перекладу:

- 1) знайомий, приятель;
- 2) знайомитися; спілкуватися;
- 3) знати; розрізняти;
- 4) здатність розпізнавати речі;

5) результат або підсумок пізнання людиною природи і суспільства, включаючи як емпіричні, так і теоретичні знання.

Таким чином, фразеологічні одиниці китайської мови, в яких репрезентується концепт “знання”, характеризують процес пізнання на різних етапах реалізації процесу пізнання: наявність знань, способу їх використання та часу отримання знань, які можна прослідкувати на наступних прикладах.

1) Наявність знань або володіння знаннями, які підкреслюють те, що “знання” має таку конотацію: знання – це сила, мудрість, інформація; те, що є найбільшим скарбом і чим не можна хвалитися, наприклад:

知识可羨, 胜于财富 – zhīshì kě xiàn, shèng yú cáifù – можна заздрити знанням, вони перемагають багатство;

2) Спосіб або шлях отримання знань, процес отримання знань, пізнання світу і себе особисто:

学如不及, 犹恐失之 – xué rú bù jí, yóu kǒng shī zhī – вчиться так, немов ви постійно відчуваєте брак своїх знань, і так, немов ви постійно боїтеся розгубити свої знання;

3) Спосіб використання знань. Фразеологізми, які реалізують концепт “знання” з точки зору застосування знань для напрацювання вмінь на навичок, застосування знань на практиці, а також накопичення досвіду з метою набуття нових знань. Наприклад:

不见不识, 不做不会 – bù jiàn bù shí, bù zuò bù huì – тільки досвід дає знання та навички (букв. “не знаєш того, чого не побачиш, не знаєш того, чого не зробиш”).

4) Час отримання знань або втрата знань. Фразеологізми, які яскраво демонструють той факт, що для китайців надзвичайно важливо безперервно отримувати знання протягом всього життя, наприклад:

活到老, 学到老 – huó dào lǎo, xué dào lǎo – вік живи – вік учися; вчитися ніколи не пізно.

Таким чином, репрезентація концепту “знання” у китайських фразеологізмах яскраво демонструє те, що знання в першу чергу мають соціальну цінність, є однією з головних складових життя китайського народу, які роблять людину благородною.

ЛІТЕРАТУРА

Селіванова, О. О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*. Полтава.

СИНЕСТЕЗИЯ І МЕТАФОРА: КОГНІТИВНІ МЕХАНІЗМИ ТВОРЕННЯ

Герасімова І. А.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження когнітивних механізмів творення метафор докладно описав М. Блек у своїй фундаментальній праці “Мовні універсалії та теорія мовленнєвих актів” (Language Universals and Linguistic Typology). Вчений розкриває сутність поняття стандартизовані мовні моделі, в основу яких покладено дію когнітивних механізмів, що дозволяють мозку сприймати та інтерпретувати мовні сигнали (Black, с. 22–23).

З-поміж таких когнітивних механізмів М. Блек називає *категоризацію*, за результатами якої відбувається об’єднання об’єктів, явищ й ідей у певні категорії. Категоризація як механізм є однією з універсалій, що забезпечує стандартизацію мови і сприяє загальному розумінню носіїв певної мови, незважаючи на відмінності в мовленні.

До когнітивних механізмів учений відносить ще й операції *узагальнення та абстракції*, які допомагають сприймати, обробляти інформацію, зводячи її до загальних понять, а також класифікувати об’єкти та відображати їх теж у поняттях (Black, с. 23–39).

Прикладом стандартизованої мовної моделі є концептуальна метафора (Black, с. 19–29), яку вчений ототожнює із синестезійною метафорою. У зв’язку з цим постає питання про співвідношення власне синестезійної метафори з явищем синестезії. Наприклад, Ф. Стрік-Ліверс термін

“синестезійна метафора” протиставляє терміну “синестезія” і вважає, що останній стосується фізіологічних процесів стимуляції одного сенсорного каналу в результаті активації іншого (Strik-Lievers, с. 85),

Тимчасом існує й інший погляд (Дж. Лакофф) на явище синестезії, згідно з яким її розглядають як окремих когнітивний механізм мови, заснований на принципі аналогії між двома або більше сенсорними модальностями, зазначаючи при цьому, що синестезія не має іншої спеціальної форми вираження, аніж форма метафори (Deroy, Spence).

Виходячи з цього, припускаємо, що зведення синестезії до метафори є цілком обґрунтованим і що синестезійна метафора є особливим типом метафори, у когнітивній структурі якої обидві концептуальні сфери є сенсорними. Утворення синестезійних метафор пов'язане з тими ж когнітивними механізмами, які лежать в основі продукування будь-якої метафори, починаючи з пошуку концептуальної подібності між двома сферами перцептивного досвіду.

Дослідники (О. В. Борисович, Т. А. Чаюк), які намагалися розкрити когнітивні механізми творення синестезійних метафор, підтверджують їх полімодальний характер, відображений у різних комбінаціях міжчуттєвих образів (зорових, слухових, смакових, ольфакторних, тактильних, температурних). Назва, пов'язана з одним відчуттям, переноситься на сферу позначення іншого відчуття (Борисович, Чаюк). Проте, наприклад перенесення у різних лінгвокультурах може бути різним, незважаючи на універсальний характер когнітивних механізмів їх творення.

ЛІТЕРАТУРА

- Борисович, О. В., Чаюк, Т. А. (2020). Мовна синестезія та синестезійна метафора. “*Південний архів*” (філологічні науки).
<https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2020-82-8>
- Black, M. (2004). More things in heaven and earth: Some reflections on the “explosion” of meaning. In R. W. Gibbs & G. J. Steen (Eds.), *Metaphor in cognitive linguistics* (pp. 23–39). John Benjamins Publishing
- Deroy, O., Spence Ch. (2013). Why we are not all synesthetes (not even weakly so). *Psychon Bull Rev*, 20, 643–664.
<https://link.springer.com/article/10.3758/s13423-013-0387-2>
- Lakoff, G., Johnson M. (2003) *Metaphors We Live*. Chicago.
- Strik-Lievers, F. (2017). Figures and the senses Towards a definition of synaesthesia. *Review of Cognitive Linguistics*, 15(1), 83–101.

ПРИНЦИПИ УКЛАДАННЯ СЛІВ У ТЕЗАУРУСИ

Глей А. М.

Київський національний лінгвістичний університет

На сьогодні термін “тезаурус” отримав широке розповсюдження та є об'єктом численних досліджень у гуманітарних (Асмукович І. В., Рейда О. А.),

суспільних (Мацюк Г. Р., Місько Н. В.), технічних (Басікало О. В., Брайчевський С. М., Гладун А. Я., Рогушина Ю. В.) галузях науки, що пов'язано з його вагомим прикладним значенням.

Уперше термін “тезаурус” був використаний в XIII ст. ученим Брунетто Латіні у назві систематизованої енциклопедії “Книга про скарб” (Місько, 2015; Тур, 2014).

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови встановлено декілька значень тезауруса: “Одномовний (тлумачний або тематичний) словник, який прагне максимально охопити лексику даної мови. Словник, що подає лексику певної мови в усьому її обсязі з прикладами їх використання в тексті. Словник, в якому слова, що належать до якої-небудь галузі знань, розташовано за тематичним принципом і показано семантичні відношення між лексичними одиницями” (Бусел, 2005).

Словник іншомовних слів вказує на грецьке походження терміну, що в перекладі означає “скарб”, і визначає його в широкому розумінні як “сукупність понять з певної галузі науки, нагромаджених людиною чи колективом”, та у вузькому розумінні – “словник для пошуку слів якоїсь мови за їхнім змістом” (Мельничук, 1974).

Тезауруси містять термінологію, відповідні поняття та визначення, що дає можливість формувати семантичні зв'язки. Також у тезаурусах між термінами можуть існувати окремі семантичні відносини (синоніми, антоніми, пароніми, гіпоніми, гіпероніми тощо) та асоціативні зв'язки (Басікало та Яхимович, 2016; Брайчевський, 2022).

Відповідно до історії створення тезаурусних словників сформовано три основні типи тезаурусів: тематичні словники (представлені слова, об'єднані спільною темою); власне тезауруси, або ідеографічні словники (відображають хід думки від загальних розумових категорій і понять до слів мови); аналогічні словники (поєднують алфавітний принцип викладу слів і розбиття слів по смислових групах) (Рейда та ін., 2020).

Тезауруси за мовою виконання розрізняють одномовні і багатомовні. Одномовні тезауруси орієнтовані на структуру однією мови. Серед них найбільш відомі тезаурус Роже, Merriam-Webster Thesaurus, Visual Thesaurus. До багатомовних тезаурусів, орієнтованих одночасно на структуру декількох мов, відносяться EuroWordNet, GEMET (General Multilingual Environmental Thesaurus), BalkaNet (Асмукович, 2013). Багатомовним тезаурусам властиві зв'язки еквівалентності між термінами на різних мовах.

Відповідно до тематичної спрямованості тезауруси поділяють на загальномовні (WordNet, GermaNet, MultiWordNet) і спеціалізовані (NASA Thesaurus, SNOMED CT., MeSH, AGROVOC). До складу загальномовного тезауруса входять слова всіх частин мови і стійкі сполучення слів. Спеціалізований тезаурус представляє терміносистему певної галузі науки або об'єднує слова за тематикою (Асмукович, 2013; Мацюк, 2020).

Процес укладання тезаурусів є складним і вимагає досить глибоких знань наукової термінології окремої галузі науки. Можна виокремити три основні технологічні фази побудови тезаурусів (Басікало та Яхимович, 2016; Гладун та Рогушина, 2008):

1. Виділення лексичних одиниць (формування словника).
2. Розробка набору семантичних зв'язків.
3. Актуалізація зв'язків (встановлення зв'язків між термінами).

Дотримання послідовності та чіткості виконання зазначених технологічних фаз сприятиме результативності процесу формування і укладання якісного тезауруса.

ЛІТЕРАТУРА

- Асмуківич, І. В. (2013). Принципи побудови двомовного тезауруса фахової мови авіації. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки*. <http://eprints.zu.edu.ua/15252/>
- Басікало, О. В., Яхимович, О. В. (2016). Автоматизоване визначення лексичних онтологій з тезаурусу технічного спрямування. *Оптико-електронні інформаційно-енергетичні технології*, 1, 26–38.
- Брайчевський, С. М. (2022). Створення тезаурусів нормативно-правової інформації в умовах цифровізації. *Інформація і право*, 1(40), 61–71.
- Бусел, В. Т. (ред.). (2005). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Перун.
- Гладун, А. Я., Рогушина, Ю. В. (2008). Основи методології формування тезауруса з використанням онтологічного та мереологічного аналізу. *Штучний інтелект*, 4, 53–61.
- Мацюк, Г. Р. (2020). *Тезаурус як інструмент інформаційного забезпечення міждисциплінарних наукових досліджень* (автореф. дис. ... кандидата наук соц. ком.). Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Київ, Україна.
- Мельничук, О. С. (ред.). (1974). *Словник іношомовних слів*. Головна редакція УРЕ.
- Місько, Н. В. (2015). Основні дефініції дослідження проблеми розвитку наукового тезауруса вітчизняної теорії управління освітою (остання чверть ХХ – початок ХХІ століття). *Науковий вісник Донбасу. Педагогічні науки*, 4(32). [http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2015/N4\(32\)/index.html](http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2015/N4(32)/index.html)
- Рейда, О., Івлева, К., Братусь, Т. (2020). Дослідження лексикографічних джерел лінгвістичної концепції тезауруса. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 33(2), 126–129.
- Тур, О. М. (2014). Теоретичні передумови тезаурусного опису терміносистеми. *Вісник Харківської державної академії культури*, 45, 167–172.

**ФОРМУВАННЯ МОДЕЛЕЙ
СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНОЇ СТРУКТУРИ РЕЧЕНЬ
З ДВОВАЛЕНТНИМИ ДІЕСЛІВНИМИ ПРЕДИКАТАМИ
З ЗАГАЛЬНИМ ЗНАЧЕННЯМ НАДАДАННЯ РУХУ
АБО НАДАДАННЯ ПЕВНОЇ ФОРМИ ОБ'ЄКТОВІ**

Гмиря Л. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Валентнісні типи предикатів із загальним значенням надання руху або надання певної форми об'єктові формують речення структурної схеми **S – Vf – Obj**.

Речення, утворені за цією структурною схемою, можуть представляти різні семантичні структури. Такі предикати програмують своєю семантикою обов'язкове заповнення позицій суб'єкта і об'єкта, яким на формально-граматичному рівні відповідають підмет і додаток. Речення цієї моделі формують такі валентні типи предикатів:

1) дво-тривалентний предикат у двовалентній реалізації. Напр.: ... *Мати молодої затримала на мені погляд і відвернула голову, байдужа* ... (Р. Іваничук);

2) дво-тривалентний предикат у тривалентній реалізації. Напр.: *Малі цокотять ложками об миски і, стверджуючи, хитають головами замість відповіді* (В. Барка).

Морфолого-синтаксичне втілення цієї схеми обмежене, оскільки об'єктна позиція додатка реалізована у формах знахідного або орудного відмінків. У таких конструкціях форми знахідного й орудного відмінків, що програмовані двовалентним дієслівним предикатом із загальним значенням надання руху або певної форми об'єктові, не передбачають прийменниково-відмінкових форм, що зумовлює відсутність варіантів синтаксичних схем речень.

Структурна модель **N1 – Vf – N4**. Форма знахідного відмінка поєднується:

1) з дієсловами з загальним значенням надання руху об'єктові (*випростовувати, відстовбурчувати, піднімати, сіпати, хилити*): *Дівчина задерла голову* (В. Симоненко); *Дягіль потупив очі, дурнувато бгикнув* (Ю. Збанацький); *Лько сіпнув руку, крутнув Мошком й ступив до дверей* (В. Винниченко). Можливий такий варіант прочитання речення:

“хто – Vf – що”

Дівчина похилила голову;

2) з дієсловами з загальним значенням надання певної форми об'єктові (*викривляти, витріщати, горбатити, надувати, розгинати*): *Бобренчиха все губи затискала, нікуди з дому Гриця не пускала* (Л. Костенко); *Вона [Зіна] широко розплющила очі, підняла брови і мовчки дивилась на мене* (В. Винниченко); *Тягнибіда розігнув шию і подививсь за Десну* (О. Довженко). Можливий такий варіант прочитання речення:

“хто – Vf – що”

Хлопець примружує очі.

Структурна модель **N1 – Vf – N5**. Форма орудного відмінка поєднана:

1) з дієсловами з загальним значенням надання руху об'єктові (*здвигати, махати, розводити, смикати, тріпати*): *Дядько Тилимон, допомагаючи Таранатому, також **посмикує віжками*** (Є. Гуцало); *Кінь **махав головою**, ніби розуміє людину, і шелестить щирим золотом гриви* (М. Стельмах); *З останньої парти підвелось кирпатеньке **дівчатко**, невстріливо **закліпало очиями*** (Г. Тютюнник). Можливий такий варіант прочитання речення:

“хто – Vf – чим”

Продавець розводить руками;

2) з дієсловами з загальним значенням надання руху об'єктові, що супроводжується певними звуками (*гупати, клацати, лопотіти, стукати, шарудіти*): *Секретар чмокнув, **клацнув язиком** – та так хвацько, що луна пішла ...* (В. Земляк); *Лопотіли [лебеді] **крилами** і **рожевим пір'ям*** (В. Симоненко); – *Не може бути! – сказала роздратовано **Ірця** і **тупнула ногою*** (В. Домонтович). Можливий такий варіант прочитання речення:

“хто – Vf – чим”

Співак притупує ногою.

Структурна модель **N1 – Vf – N4 (N5) (Adv Facult)**. Для повної реалізації семантики дієслова у синтаксичній конструкції не менш важливими виступають несубстанціальні характеристики – різноманітні локальні, темпоральні, ознаки причини, інтенсивності та деякі інші, що мають вирішальне значення для правильного функціонування дієслова у реченні.

Можна визначити найбільш релевантні адвербіальні характеристики дієслів:

(Adv **temp**) – з часовим значенням; (Adv **inten**) – інтенсивності дії / стану; (Adv **man**) – способу дії; (Adv **caus**) – причини; (Adv **loc**) – місця дії / стану; (Adv **orig**) – джерела походження; (Adv **result**) – результату, наслідку.

На думку О. І. Леути (2007), всі інші типи характеристик (порівняння, якісні, кількісні тощо) не пов'язані тісно з семантикою дієслова і тому розглядаються як факультативні поширювачі (с.138).

Ця структурна модель представлена такими реченнями: *І **Аня** вже **давно** не **вигинає** розкішний **стан** перед моїм вікном ...* (Р. Іваничук); *Прокіп **підняв брови** **сторчка*** (Г. Тютюнник); *Хитнула [Оля] **запитливо** **головою**, що мало означати: “**Прийдеш?**”* (Р. Іваничук); *Він [козак] **повертав** **навсібіч товстою шиєю**, а “**оселедець**” так і **танцював** на **круглій** **голові*** (К. Мотрич).

Отже, двовалентні дієслова з загальним значенням надання руху або надання певної форми об'єктові допускають альтернативне керування. Форма орудного відмінка виражає відношення неспрямованої дії суб'єкта з певною настановою у використанні об'єкта, а форма знахідного – відношення активної дії суб'єкта, спрямованої на об'єкт.

ЛІТЕРАТУРА

Леута, О. І. (2007). *Семантико-синтаксичні параметри українського дієслова*. Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова.

ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ МЕТАДИСКУРС: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Гнезділова Я. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Махія Л. М.

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

Поштовхом до активного вивчення метадискурсу, у тому числі фармацевтичного (Коломієць, 2020; Малий, 2014; Mil et al., 2004), послугували дослідження з метакомунікації в психотерапії, особливо випадки порушення мовлення, невдач встановлення міжособистісного контакту та розвитку нормальних соціальних стосунків (Basavanthappa, 2007; Boggs, 2011; Safran et al., 2009; Watzlawick et al., 1967), порушення у здатності людини інтегрувати й конструктивно долати афективні стани (Safran et al., 2009), вирішувати проблеми, що виникають у комунікативній співпраці між психотерапевтом і пацієнтом (ibid, p. 292), уникати комунікативних невдач у роботі медперсоналу (Basavanthappa, 2007; Boggs, 2011) тощо. Фармацевтичний метадискурс є результатом нових викликів, що стоять зараз перед фармацевтами, котрі окрім професійних знань, вмінь та навичок надання фармацевтичної допомоги кожній людині, яка їй потребує, включають в себе й навички спілкування з відвідувачами аптек (Mil et al., 2004). Відповідно, при підготовці медпрацівників та фармацевтів обов'язково приділяється увага метакомунікації (Basavanthappa, 2007, p. 164; Boggs, 2011, pp. 164–165) як важливому і впливовому факторові у визначенні ефективності міжособистісного спілкування (Гнезділова, 2021, сс. 80–81). Фармацевтичний метадискурс реалізується у двох аспектах.

По-перше, уміння фармперсоналу використовувати метакомунікацію для порозуміння з клієнтами відіграє виключну роль у наданні первинної фармацевтичної допомоги та способів покращити якість життя пацієнта шляхом стимулювання правильного використання призначених ліків (Mil et al., 2004). У такому разі до метакомунікації вдаються з метою встановлення контакту з відвідувачем, з одного боку, а з іншого – щоб заспокоїти, дійти згоди, схвалити призначений лікарем процес лікування, наголосити на правилах прийому ліків тощо.

По-друге, вміння адекватно, обґрунтовано, точно та вичерпно донести інформацію до кінцевого споживача інформаційно-консультативної послуги є гарантією успіху та конкурентоспроможності як окремої аптеки так і цілих аптечних мереж (Малий, 2014).

В обох випадках метакомунікація виступає інструментом впливу на пацієнта. Відповідно, нагальною вважається вирішення питання впливу метакомунікативних висловлень на відповіді клієнтів (Boggs, 2011, p. 164).

Як наслідок, метакомунікація є основним компонентом компетенцій, визначених проектом *Pharmaceutical Care* (Mil et al., 2004). Метакомунікація

робить комунікацію ефективною. У рамках вищезазначеного проєкту встановлено підвищення результативності прийняття ліків, зростання рівня розуміння клієнтів і їх задоволення, адже у професійних відношеннях “лікар – фармацевт – пацієнт / клієнт” використовуються фармацевтичні метакомунікативні вміння, що демонструють висловлення співрозуміння, передачу тепла, надійність і поважливу наполегливість.

Метакомунікація в фармакології як і “терапевтична метакомунікація” (*therapeutic metacommunication*) (Safran et al., 2009, p. 299) виступає діалогічною формою ментальної практики і через відповідне маркування робить очевидним те, що комунікується імпліцитно. Така метакомунікація є цілеспрямованою (*metacommunication is targeted*) (ibid, p. 302), і направлена вона на вирішення відповідної проблеми в рамках надання інформаційних послуг провізором клієнту (Малий, 2014, с. 61). Повнота, точність, адекватність інформації, що надається її споживачам, у тому числі і манера її представлення, характеризують якість інформаційно-консультативної послуги, є запорукою ефективної співпраці провізора та споживача і, в кінцевому рахунку, якості та конкурентоспроможності аптечної організації.

ЛІТЕРАТУРА

- Гнезділова, Я. В. (2021). *Когнітивно-дискурсивні моделі англомовної маніпулятивної метакомунікації* (Дис. доктора філолог. наук). Київський національний лінгвістичний університет. Київ, Україна.
- Коломієць, Т. В. (2020). *Педагогічні технології формування фахової комунікативної компетентності студентів фармацевтичних спеціальностей у закладах вищої освіти* (Дис. доктора філософії). Національний медичний університет імені О. О. Богомольця. Київ, Україна.
- Малий, В. В. (2014). Дослідження розривів у маркетингових комунікаціях аптечної організації як інструменту для підвищення ефективності роботи роздрібного сектору фармацевтичного ринку. *Управління, економіка та забезпечення якості в фармації*, 5(37), 56–62.
- Basavanthappa, B. T. (2007). *Psychiatric Mental Health Nursuring*. Jaypee Brother Medical Publishers (P) Ltd.
- Boggs, K. U. (2011). Communication styles. In E. C. Arnold & K. U. Boggs (eds.), *Interpersonal relationships: professional communication skills for nurses* (Chapter 9, pp. 163–175) (6th ed.). Saunders.
- Mil van, J. W., Schulz, M., & Tromp, T. F. (2004). Pharmaceutical care, European developments in concepts, implementation, teaching, and research: a review. *Pharm World Sci*, 26(6), 303–311.
- Safran, J. D., & Belotserkovsky, J. N. (2009). Affect regulation, metacommunication and mindfulness in action. *Hellenic Journal of Psychology*, 9, 292–309.
- Watzlawick, P., Beavin, J. H., & Jackson, D. D. (1967). *Pragmatics of human communication*. Norton.

ТЕМА ОБМАНУ В КНИЗІ БУТТЯ

Голець О. Я.

Київський національний лінгвістичний університет

Книга Буття є першою книгою Біблії (в єврейській традиції вона є першою книгою Тори). Саме вона описує головні структурні риси світу, який, за авраамічною традицією, створив Бог. Саме в цій частині Біблії міститься опис самого процесу творення світу та людини і задаються всі головні параметри цього світу.

Однією з тем, до якої звертається Книга Буття є тема обману. Вперше ми читаємо про обман, коли йдеться про змія, який спокусив Адама та Єву послухатися Бога і з'їсти плід з Дерева пізнання добра і зла (Біблія, 1962, Буття 3:13). Далі тема обману вже стосується людської брехні. Спочатку ми бачимо прояви неправди в поведінці Каїна, який намагається уникнути відповіді щодо вбитого ним брата (Біблія, 1962, Буття 4:9), потім приклади обману ширяться. Обман, найчастіше виступає як спроба приховати правду, щоб уникнути якихось неприємних наслідків. Саме в такому контексті ми бачимо використання цієї теми в історії Авраама і Сарри. В своїх мандрах Авраам неодноразово видає свою дружину Сарру за свою сестру, боячись за своє життя (Біблія, 1962, Буття 12: 11 – 20, 20:1 – 16). Незважаючи на те, що неправда тут часткова, оскільки Сарра була також і сестрою (а не лише дружиною) Авраама, але це фальшування породжує образу і серйозно загрожує благополуччю обманутих. Але тема обману в сюжетах з Авраамом хоч і стає повторюваною, все ж не розкривається детально.

Найбільш деталізовано та ретельно тема обману виписується в історії Якова, який був другим, молодшим, сином Ісаака і Ревекки (Біблія, 1962, Буття 27 – 38). Право спадкоємництва й родової першості належало, за звичаєм, його старшому брату, Ісаву, але Ревекка більше любила молодшого сина, який був розумнішим та чутливішим від Ісава і хотіла саме його зробити спадкоємцем. Також Ревекка пам'ятала, що сам Бог їй сказав, що старший стане слугою молодшому (Біблія, 1962, Буття 25:23). І Яків, за материнської підтримки (а інколи і за прямого втручання) спочатку використовує недолугість та втому старшого брата, обмінюючи його право родової першості на сочевичний суп, а потім цілеспрямовано ошукує свого батька, видаючи себе за свого старшого брата перед вже сліпим Ісааком. Ревекка та Яків обманюють та зловживають довірою Ісаака та Ісава не зі страху, а для того, щоб отримати незаконні блага.

Текст Книги Буття нам подає цю історію в достатньо нейтральній тональності, без моралізаторства. Нам не вказується напряму, наскільки погано чи не погано вчиняють Ревекка та Яків, обманюючи довіру Ісаака. Але далі ця історія так само нейтрально і без зайвого моралізаторства показує нам різні епізоди життя Якова, які наповнені постійним обманом та зловживанням довіри. Тепер вже всі навколо ошукують його і саме його довірою зловживають. Спочатку Якова обдурює його тесть, Лаван, який пообіцяв за сім років безкоштовної праці Якова віддати йому в дружини

свою молодшу доньку, Рахіль (Біблія, 1962, Буття 29:15 – 28). Замість Рахілі Лаван підсовує на весільний обряд свою старшу доньку і Яків змушений взяти некохану жінку в дружини і працювати ще сім років задармо, щоб отримати в дружини ще й свою кохану.

Далі, коли Яків зі своєю сім'єю покидає Лавана, дружини Якова самочинно крадуть в свого батька домашні реліквії, роблячи свого чоловіка безсвідомим співучасником крадіжки (Біблія, 1962, Буття 31). Пізніше, так само, у Якова за спиною, його сини, в якості помсти за честь своєї сестри, вбивають народ, який, довірившись Якову, домовляється з ним про спільне родинне приязне майбутнє. В результаті, Яків впадає у відчай, розуміючи, що гріх цих злочинів лягає на весь рід (Біблія, 1962, Буття 34). Але тема обману в історії цього чоловіка ще не вичерпана. Найгірший прояв зловживання довірою та омані пов'язаний з улюбленим молодшим сином Якова, Йосипом. Його, батькового улюбленця, старші брати, через свої ревнощі, продають у рабство в Єгипет, а батькові кажуть, що він загинув.

Отже, в історії Якова ми бачимо достатньо детальне опрацювання теми обману. Ревекка, обдурюючи свого чоловіка задля улюбленого сина, в результаті змушена відправити Якова у вигнання і більше ніколи в житті його не побачить. Яків, обманюючи свого брата Ісава, буде багато років жити в страху як втікач і лише розкаяння та вибачення перед братом примирить їх. Запущене коло обману, яке запускають Ревекка та Яків, буде постійно обертатися до Якова брехнею та постійними зловживаннями довірою від його найближчих людей. Так, не вдаючись до постійного моралізаторства, Біблія чітко описує до яких наслідків приведе обман.

ЛІТЕРАТУРА

Огієнко, І. (Пеп). (1962). Біблія.

<https://www.wordproject.org/bibles/uk/index.htm>

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ

Голінко А. М., Василевська Т. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Актуальність. Питання про особливості використання інтерактивних технологій для формування мовної компетенції студентів набуває все більшої актуальності у зв'язку зі зростанням популярності різноманітних Інтернет-платформ у різних навчальних закладах світу (Warschauer & Healey, с. 562). Ця проблема на сьогодні не є достатньо вирішеною і потребує подальшого дослідження.

Мета. Метою розвідки є аналіз, виокремлення та дослідження переваг використання мультимедійних засобів, притаманних для освітнього процесу під час вивчення іноземних мов.

Матеріали та методи. Огляд зарубіжних і вітчизняних наукових літературних джерел, аналіз матеріалів періодичних видань.

Результати. Використання інтерактивних технологій у вивченні іноземних мов має багатогранний потенціал для революціонізації цього процесу та досягнення студентами вищого рівня володіння даною дисципліною. Інтерактивні технології, такі як ігри, онлайн вправи, інтерактивні відео та аудіо матеріали, можуть допомогти студентам покращити свої мовні навички, надаючи цікавий та ефективний досвід навчання (Городенська, с. 135). Зокрема, застосування інтерактивних технологій, графічних елементів, тестів та інших ігрових форм дозволяє зробити процес навчання більш привабливим для студентів, стимулюючи їхню мотивацію до активної участі під час освітнього процесу. Значну роль у підвищенні ефективності навчання мов відіграє надання миттєвого зворотного зв'язку студентам під час виконання завдань (Кузьменко, с. 71). Це дозволяє їм в режимі реального часу виявляти та коригувати помилки, що відбувається у форматі взаємодії як з викладачем, так і з інтерактивними засобами. Таким чином, використання інтерактивних технологій у навчанні мов є необхідним елементом будь-якої мовної програми та відображається у різноманітних педагогічних дослідженнях як дієвий та доказаний спосіб покращення результативності навчального процесу (Комарницький, с. 40). Іншою перевагою використання інтерактивних технологій є те, що вони дозволяють забезпечити персоналізований та адаптивний досвід навчання. Інтерактивні технології можуть бути налаштовані на відповідні потреби та інтереси кожного студента та можуть адаптуватися до темпу та стилю їх навчання. Цей підхід може допомогти забезпечити відповідний рівень підтримки та виклику для студентів, що може бути критичним для їх успішності у вивченні мови (Shon & Kim, с. 410). Існує кілька типів інтерактивних технологій, які можуть бути використані під час освітнього процесу, включаючи онлайн платформи, мобільні додатки та інтерактивні дошки. Онлайн платформи, такі як Zoom або Google Meet, можуть використовуватися для дистанційного навчання та співпраці, що може бути особливо корисним для студентів, які не можуть відвідувати заняття в офлайн форматі (Hubbard, с. 25). Мобільні додатки, такі як Duolingo або Memrise, пропонують інший досвід вивчення мови, який можна використовувати в дорозі та надають персоналізований зворотний зв'язок (Голуб & Лобода, с. 68). Інтерактивні дошки та інші інтерактивні інструменти можуть бути використані для створення захоплюючих та інтерактивних візуальних матеріалів, які можуть допомогти у закріпленні концепцій вивчення мови. Наприклад, викладачі можуть використовувати інтерактивні дошки для відображення переліку лексичних одиниць, правил граматики та інших матеріалів з вивчення мови у візуально привабливому та інтерактивному форматі, що слугуватиме каталізатором у формуванні мовної компетенції (Thorne & Reinhardt, с. 569). При впровадженні інтерактивних технологій у вивчення мови важливо забезпечити їх ефективне використання. Це означає, що викладачі повинні надавати чіткі інструкції з використання інструментів та моніторити прогрес студентів, щоб переконатися, що вони рухаються в напрямку своїх мовних цілей. Крім того, науково-педагогічні працівники

повинні забезпечити використання інструментів та технологій, які відповідають рівню та потребам студентів. Наприклад, мобільний додаток, розроблений для початківців, може не підходити для більш досвідчених мовних вчителів.

Висновки. Інтерактивні технології мають потенціал модернізувати вивчення іноземних мов, тому вони повинні бути невід’ємною частиною будь-якої освітньої програми.

ЛІТЕРАТУРА

- Голуб, Т. В., & Лобода, І. О. (2019). Використання інтерактивних технологій на заняттях із вивчення іноземної мови в умовах вищого навчального закладу. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогіка*, 1(14), 67–72.
- Городенська, К. В. (2018). Інтерактивні технології у викладанні іноземних мов: переваги та недоліки. *Науковий вісник Чернівецького університету*, 869, 136–140.
- Комарницький, Ю. О. (2016). Використання інтерактивних технологій у процесі вивчення іноземної мови в навчальних закладах. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 4, 39–45.
- Кузьменко, О. В. (2017). Використання мультимедійних технологій у процесі вивчення іноземної мови. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 6, 70–77.
- Шевченко, Л. М. (2018). Інтерактивні технології як засіб активізації мовленнєвої діяльності студентів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість вчителя*, 27, 40–43.
- Hubbard, P. (2016). *Language learning with technology: ideas for integrating technology in the language classroom*. Cambridge University Press.
- Thorne, S. L., & Reinhardt, J. (2008). Bridging activities, new media literacies and advanced foreign language proficiency. *CALICO Journal*, 25(3), 558–572.
- Warschauer, M., & Healey, D. (1998). Computers and language learning: an overview. *Language Teaching*, 31(2), 57–71.
- Shon, Y. M., & Kim, H. (2016). Computer-mediated communication for language learning: current applications and future directions. *Educational Technology & Society*, 19(2), 408–416.
- Lee, L. (2013). Using web-based corpora in language teaching. *Language Learning & Technology*, 17(1), 4–13.

ПІДСИЛЮВАЛЬНІ ЕЛЕМЕНТИ

У ЗАХІДНОДАВНЬОГЕРМАНСЬКИХ ЗАПЕРЕЧНИХ КОНСТРУКЦІЯХ

Городілова Т. М.

Київський університет імені Бориса Грінченка

У запропонованому до розгляду повідомленні йдеться про становлення германської моделі заперечного узгодження (англ. NC “negative concord”) у декларативних реченнях. Матеріал дослідження, отриманий шляхом

вилучення реченневих утворень із зазначеним типом заперечення із корпусів *Helsinki Corpus*, *Titus Thesaurus*, *Bibliotheca Augustana* (близько 40% конструкцій із заперечним узгодженням із загальної кількості заперечних речень), дає змогу визначити вищезазначену модель як граматичну константу західногерманських мов IX–XIII ст. (W. P. Lehmann, 2005–2007). У текстах цього періоду засвідчено певні зрушення у парадигмі заперечних маркерів, до яких прилічують негативні клітики/частки, пор.: двн.-англ. *na* 'none', *nalles*, *nāfre* 'never', *na-with*, *naht* 'not anything', двн.-нім. *nioman* 'no one', *ni(o)with* 'nothing', *nio* 'never', *nihein* 'no one', двн.-сакс. *niouuiht* 'nothing', двн.-фриз. *na(w)et*, *naut*, *nat* 'nothing', напр.:

- (1) (двн.-нім.) *Nalles sie dhrie goda* – 'Not at all are they three gods' (Isidor);
- (2) (двн.-нім.) *Drof ni forahetet ir iu* – 'Do not be afraid at all' (Otfrid);
- (3) (двн.-англ.) *Ne hie huru winedrihten wiht ne logon* – 'On their lord beloved they laid no slight' (Beowulf);
- (4) (двн.-англ.) *And helle gatu naht ne magon ongean hi* – 'And the gates of hell may not ought against it' (Aelf. Hom.);
- (5) (двн.-сакс.) *That ic an minumu hugi ni [gidar] uuendean mid uuihti* – 'That I in my mind not dare change with anything' (Heliand);
- (6) (двн.-сакс.) *Ni sculun us belgan uuiht* – 'They shall not anger us at all' (Heliand);
- (7) (двн.-фриз.) *Thu ne skalt thines godis noma nawet idle untfa* – 'You shall not use your God's name in vain' (R1 IV 23–24).

Такі заперечні конструкції з додатковими елементами утворюють моделі із заперечним узгодженням, де два і більше заперечних елементів, які є повноцінними частинами мови на зразок неозначених займенників, іменників тощо, підсилюють полінегативну модель (J. Fleischer & O. Schallert, 2011, p. 239).

Поява нових підсилювальних елементів на зразок частиномовних одиниць, які семантично упрозорюють поданий у реченні заперечний контент, на наш погляд, свідчить про перші ознаки граматикалізації, а також про вплив системного чинника (=тиск системи – Т. Г.), тобто намаганнями системи усунути семантично порожні клітики. До таких підсилювачів належить двн.-нім. *wiht* ('thing'), двн.-англ. *wiht* ('(any)thing'), дв.-сакс. *uuiht* ('anything'), двн.-фриз. *awet* ('thing'). Лексико-граматична одиниця *wiht* ('thing') поступово декатегоризується у *ni(o)uuiht* 'no thing' і виявляється тим елементом, який дозволяє з часом позбутися множинного заперечення у германських мовах. Наприкінці давнього періоду германських мов (XI ст.) частина емпатичних засобів заперечення зникає, тоді як заперечний маркер *niouihht/nawihht/nowihht* поступово втрачає свій первісний прислівниковий зміст, таким чином просуваючись далі шляхом граматикалізації. Займенник *niouihht/nawihht/nowihht* зазнає десемантизації, демонструючи початок процесу граматикалізації наприкінці давнього періоду.

Англійська мова демонструє певну девіацію у загальному процесі становлення реченневого заперечення у германських мовах, у якій сформувалася модель AUX VERB NOT, структурно відмінна від реченневого

заперечення інших германських мов (Buniatova, 2021, pp. 97–109). Натомість у давній період розвитку досліджуваних мов германські мови є характерологічно подібними у реалізації реченнєвого заперечення. Це явище розглядають як синхронну константу цих мов, яка простежується у писемних пам'ятках IX–XI ст. (W. P. Lehmann, 2005–2007).

Аналіз матеріалу дає змогу зробити припущення стосовно певних зрушень у спільногерманській моделі реченнєвого заперечення, про що свідчить поява додаткового підсилювального елемента у її структурі. У подальшому спільна тенденція розвитку моделі, засвідчена у IX–X ст., виявляється перекритою процесами, пов'язаними з аналітизацією англійської мови, фіксацією в ній SVO-моделі порядку слів, втратою V-обмежувача і як наслідок зміни її типологічного профілю.

Ми припускаємо, що це перша спроба створення граматичної конструкції, яка свідчить про взаємозв'язок дискурсу і граматики, оскільки поява частиномовної одиниці *wiht*, а не семантично збліднених клітиків *ne/ni* свідчить про відносну стабільність системи (=граматики). У введенні частиномовного елемента вбачаємо нову закономірність, що повинна була б привести до утворення граматичної моделі, яка виокремилася у процесі комунікації (Hopper, 1998).

У подальшому, первісна тенденція із залученням повноцінних частиномовних одиниць на зразок (*nio*)*wiuit* не отримала розвитку, а елімінація множинного заперечення відбувається лише в ранньоновоанглійській і німецькій періоди.

ЛІТЕРАТУРА

- Beowulf. (2000). Seamus Heany (ed.). New York/London: W. W. Norton & Company.
- Buniatova, I. (2021). Elimination of grammatical redundancy in the history of English: The case of negative constructions. In R. Kiełtyka (Ed.) *Studies in linguistics, anglophone literature and cultures: Studies in the evolution of the English language*, 32, 97–109. Peter Lang.
- Fleischer, J., Schallert, O. (2011). *Historische Syntax des Deutschen. Eine Einführung*. Narr Francke Attempto Verlag.
- Heliand. Bibliotheca Augustana (n.d.).
https://www.hs-augsburg.de/~harsch/germanica/Chronologie/Niederdeutsch/09Jh/Heliand/hel_intr.html
- Homilies of Aelfric. *Passio Apostolorum Petri et Pauli* (n.d.).
<https://www.gutenberg.org/files/38334/38334-h/38334-h.htm>
- Hopper, P. (1998). Emergent Grammar. In *The New Psychology of Language*. Michael Tomasello (ed.). Mahwah: Erlbaum.
- Isidor Hispalensis. Titus (n.d.).
<https://titus.uni-frankfurt.de/texte/etcs/germ/ahd/isidor/isido.htm>
- Lehmann, W. P. (2005–2007). A Grammar of Proto-Germanic [Text]. In J. Slocum (ed.), *The University of Texas at Austin, Linguistics Research Center*.

Otfrid von Weißenburg. Das Evangelienbuch. Titus.

<https://titus.uni-frankfurt.de/texte/etcs/germ/ahd/otfrid/otfri.htm>

R1. Erster Friesischer Rüstringer Text. (1840). In *Friesische Rechtsquellen*.
By Richthofen, Karl Otto Johannes Theresius, Freiherr von (Hrsg.).
Nicolaische Buchhandlung.

https://archive.org/stream/friesischerechts00rich/friesischerechts00rich_djvu.txt

РОЛЬ ХЕДЖІВ У ВСТАНОВЛЕННІ ДОВІРЛИВИХ ВІДНОСИН МІЖ КОМУНІКАНТАМИ В АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Грежук Ю. В.

Київський національний лінгвістичний університет

В умовах сьогодення, де такі важливі поняття, як чесність і щирість нівелюються дедалі більше, майже не перше місце займає проблема встановлення довірливих відносин між співрозмовниками в процесі комунікації. Для досягнення поставленої прагматичної цілі комуніканти схильні застосовувати різні тактики і стратегії, що здійснює вагомий вплив на отримання довіри співрозмовників, і це не завжди має свої позитивні наслідки.

Однією із таких комунікативних стратегій, які нині викликають досить значний інтерес у лінгвістиці, й зокрема у прагматиці, є “хеджинг” (hedging). Вище зазначений термін ввів у науковий простір Джордж Лакофф. Хеджинг застосовується для позначення текстових стратегій використання мовних засобів як інструментів у певному контексті для досягнення певних комунікативних цілей (Markkanen & Schröder, 1997). Неможливо не відзначити, що хеджинг – це своєрідна стратегія збереження обличчя (face-saving strategy), що допомагає уникненню непорозумінь, неточностей, сприяє пом’якшенню категоричності, встановленню більш довірливих відносин, вираженню своєї невпевненість, скромність та вихованість, ухиленню від точної відповіді, а також зняттю з себе в деякій мірі відповідальність за сказане.

При встановленні довірливих відносин між співрозмовниками вагоме значення відводиться принципу ввічливості (*the Politeness Principle*) – вихованість, інтелігентність, освіченість і розум завжди викликають великий інтерес, повагу та певного роду довіру. Зокрема, звертаючись саме до такої комунікативної стратегії, як хеджинг, слід простежити роль хедж-маркерів (hedge-markers) як засобів вираження невпевненості, нечіткості й розмитості. Дані мовні одиниці визначаються як один або декілька лексико-синтаксичних елементів, які використовуються для зміни пропозиції, що в залежності від контексту можуть бути залучені для реалізації різних комунікативно-прагматичних цілей.

Саме в даному аспекті необхідно підкреслити, що розмитість і нечіткість, яку несуть за собою в процесі спілкування хедж-маркери, можуть бути проінтерпретовані одночасно з позитивної та негативної точок зору. З одного боку, засоби вираження невпевненості допомагають м'якше донести правдиву інформацію, якою би важкою і прикрою вона не була, а з іншого боку, вони можуть бути залучені з метою приховання якого-небудь життєвого факту.

Звернемося до діалогу, взятого з фільму відомого американського кінорежисера Robert Zemeckis "Flight", де яскраво простежується одночасне вираження позитивного та негативного впливу застосування хедж-маркерів у процесі встановлення довірливих відносин між комунікантами:

– *I've known you 11 years and you're gonna stand here and tell me you and Trina went to dinner and you drank two glasses of wine? Sounds like a nice restaurant, Whip, which one was it?*

– *You have to tell them it was an ordinary day. I mean it was an ordinary day. You know I was in shape to fly. You have a problem with saying that?*

– *It's a lie. Whip, it's a lie (Zemeckis, 2012, pp. 1, 17, 40).*

Досвідчений пілот Вільям "Віп" Уїтaker після бурхливої ночі, рясної випивки і "доріжки" кокаїну здійснює рейс у своє рідне місто. Під час польоту у літака відмовляє система управління, він стає практично некерованим. Життя понад сотні пасажирів у небезпеці, але дивом Уїтакеру вдається здійснити аварійну посадку в, здавалося б, безвихідній ситуації. Майже всі, хто знаходився на борту, залишилися живі, що розцінюється як справжнє диво. Проте, тепер Вільяму загрожує ув'язнення, оскільки в процесі розслідування у його крові було виявлено сліди алкоголю і наркотиків. Перед нами постає розмова Вільяма та його асистентки Маргарет, де пілот просить її збрехати: сказати, що все було нормально, і він був придатний до польоту. З даного діалогу ми можемо простежити, що Вільям говорив невпевнено, намагався зняти з себе відповідальність, однак, довірився Маргарет. Це була свого роду маніпулятивна стратегія, оскільки вони давно працювали разом, і Маргарет не змогла би його зрадити. Крім того, відзначимо нівелювання постулату якості (maxim of quality) – слід говорити правду й уникати неточної інформації (Grice, 1989).

Таким чином, майже кожна лінгвістична одиниця або вираз можуть бути проінтерпретовані як хедж. У цьому контексті слід відзначити, що немає жодної лінгвістичної одиниці, яка би за своєю природою виступала у якості хеджу, але вона може набути цих якостей в залежності від комунікативного контексту. Хеджинг визначається як один або кілька лексико-синтаксичних елементів, які використовуються для зміни пропозиції, або ж як ціла стратегія. Проаналізувавши приклад із кінематографії, можна відразу помітити постмодерністську тенденцію відходу від дискурсу категоричності до дискурсу у межах принципу невизначеності, що може бути протрактовано по-різному.

Отже, хедж-маркери, які виступають мовними засобами реалізації комунікативної стратегії хеджинг, можуть застосовуватись для зміни характеру власного висловлювання та впливу на напрямок інтеракції для досягнення поставленої прагматичної цілі. Таким чином, хеджі можуть нести як позитивний підтекст у якості донесення прикритої інформації у більш пом'якшеному вигляді, так і нівелювати постулат правдивості та здійснювати маніпулятивний вплив на співрозмовників, що теж не завжди має негативний підтекст в залежності від конкретно складної ситуації та свідчить про дотримання принципу ввічливості.

ЛІТЕРАТУРА

- Grice, P. (1989). *Studies in the Way of Words*. Harvard University Press.
- Markkanen, R., & Schröder, H. (1997). Hedging: A Challenge for Pragmatics and Discourse Analysis. In R. Markkanen & H. Schröder (Eds.), *Hedging and Discourse: Approaches to the Analysis of a Pragmatic Phenomenon in Academic Texts* (pp. 3–18). Walter de Gruyter.
- Zemckis, R. (Director). (2012). *Flight* [Film]. Paramount Pictures, ImageMovers, and Parkes & MacDonald Image Nation.

ФЕНОМЕН “КРИЗИ ІДЕНТИЧНОСТІ” У ЯПОНЬКОМУ СОЦІАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ

Гричук Ю. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Японське суспільство, особливо у післявоєнний період (1945 р. ~) зазнало значних змін, і цей процес триває. Соціальні зміни у суспільстві можна розглядати як комплексний феномен вищого рівня, що містить у собі потяг до глобалізації; зіткнення Японії з “Іншим”, представлене потоком іноземних працівників; політичні та економічні зміни й поява нового суспільства споживачів, яке стало домінуючим способом щоденного життя, своєрідною матрицею, в рамках якої живуть майже всі сучасні японці (Eades, Jill, Vefu, 2000). Процеси трансформації у сучасному японському соціумі, які були спричинені глобалізаційними процесами, актуалізували проблему збереження національної, культурної ідентичності. Адже у період всеохоплюючих трансформацій дедалі частіше згадуються такі явища, як “криза ідентичності” (“identity crisis” або “identity vacuum”). Японія являє собою надзвичайно цікавий об’єкт для дослідження у цьому контексті.

Коротко окреслимо концепцію ідентичності. Як зауважує японська дослідниця М.Оба (2000), поняття ідентичності можна визначити як уявлення щодо свого самовизначення “хто я є” або “хто ми є”. До того ж, важливим є те, щоб інші члени суспільства визнавали вимогу іншого на самовизначення (самоідентифікацію), адже без визнання іншими членами суспільства

самовизначення особи можна кваліфікувати як лише її уявлення про себе (self-image). Також дефініція “я” та “ми” паралельно висвітлює поняття “іншого”, тож наголошується різниця між “я” / “ми” та “іншим”. У випадку, коли йдеться про ідентичність у контексті міжнародних відношень, потрібно також розглядати питання подвійної контигенції, тобто яким чином взаємодія партнерів залежить від обставин та вибору, що здійснює кожен з тих, хто взаємодіє, – тож йдеться про неоднозначність реакцій. Саме таке розходження у розумінні / сприйнятті реакцій одне одного може призвести до виникнення кризи ідентичності.

XXI ст. розглядається як таке, що поставило Японію перед феноменом, що можна кваліфікувати як “криза цінностей”. На думку групи вчених, основою цього є постмодерністський підхід до індивіда і соціума. Зазначимо, що сучасна епоха позначається терміном “післясучасність” (цей термін було запропоновано британським соціологом З.Бауманом). Як зазначає японський дослідник Н.Ояма (1990), у післявоєнний період японська система цінностей успішно перейшла з комунітаристичної моделі на індивідуалістичну.

Індивідуалізм як такий позначає баланс між правами індивіда на свободу, рівність та соціальні обов’язки. Однак, за зауваженням чеської дослідниці К. Войтишкової (2015), Японія надала досить великого значення свободі та праву на самовизначення індивіда й рівність. До того ж, наголошується, що схильність до індивідуалізму такого типу, що мав інтенсивний прояв, також виражалася у праві на самовизначення та розвиток участі у політичній діяльності особливо у 60–70-х рр. XX ст. Тим не менш, цей перехід супроводжувався відстоюванням своїх егоїстичних інтересів, поступовим розпадом місцевих спільнот, збільшенням кількості нуклеарних сімей, сімей з одним з батьків та розлучень, що було подібним до ситуації в Європі та США, не наголошуючи вже такі явища, як відчуття відчуження від суспільства (т.зв. “хікікоморі”, яп.引き籠り), а також тривожна кількість випадків жорсткого поводження у японських школах. Вищезазначені явища також можна розглядати як результат післявоєнної урбанізації Японії. Остання характеризується притоком населення з регіонів у міста, що мало як наслідки зазначене нижче. В той час, коли післявоєнна японська економіка досягає свого піку, дещо “викривлюючи” основні потреби та обов’язки й спрямовуючи спілкування у сім’ї у споживацьке русло, що створює дисбаланс між матеріальним і духовним, формується покоління яке не може стати гарним прикладом для своїх дітей (особливо йдеться про переслідування цілей в плані кар’єри, недостатнє піклування про сім’ю тощо), у яких це в майбутньому стає причиною прояву індивідуалізму та кризи ідентичності. Вважається, що після 1991 р., коли економіка “фінансової бульбашки” пішла на спад, більшість представників тогочасного молодого покоління опинилася у стані “кризи ідентичності”. Ця ситуація стала також причиною появи так званого суспільства без зв’язків (яп.無縁社会 “муен шйакай”), однією з особливостей якого є брак комунікації (Rosyida, 2021).

Таким чином, коротко окресливши ситуацію у післявоєнній Японії, можна резюмувати, що економічне зростання, а також “здування фінансової бульбашки”, яке тривало більше десятиліття, стали одними з найвагоміших причин, що призвели до такого феномену, як криза ідентичності, що також має місце у XXI ст.

ЛІТЕРАТУРА

- Eades J.S., Jill, T., Befu, H. (Ed). (2000). *Globalization and Social Change in Contemporary Japan*. Trans Pacific Press, Melbourne.
- 大庭三枝(OBA, Mie).2000. 国際関係論におけるアイデンティティ/ 日本国際政治学会編『国際政治』第124号「国際政治理論の再構築」(二〇〇〇年五月), 137-162 .
- Nao, Oyama (1990). Some Recent Trends in Japanese Values: Beyond the Individual-Collective Dimension. *International Sociology* 5, 445-59.
- Vojtíšková, K. (2015). The Crisis of Japanese Identity in the 21st Century *Asian Studies III (XIX)*, 1, 129-144.
- Hamdan Nafiatur, R. (2021). Tokyo Zentai Club: Subculture or Identity Crisis over Youth in Japan Urban Area? *International Journal of Social Science And Human Research*, 4 (3). 397-403.

ПРИЧИНИ Й ОБСЯГИ ГІБРИДНОГО СЛОВОТВОРЕННЯ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРІ

Гриненко О. Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасному українському комунікативному просторі набуло поширення поняття гібридності, яке застосовують на означення нестандартних, еkleктичних явищ та об'єктів, що мають суперечливі ознаки: *гібридна війна, гібридне авто, гібридна популяція, гібридне мистецтво, гібридний формат навчання, гібридне захисне покриття, гібридна дипломатія* та ін. Якщо раніше поняття гібриду, гібридизації стосувалося переважно генетики, біології і означало “схрещування між собою двох або більше вихідних батьківських форм, які спадково відмінні за однією або комплексом ознак” (Завірюха, 2008), то в сучасному суспільному житті воно відбиває тенденцію до поєднання протилежних сутностей в матеріальних і духовних надбаннях людини.

Серед причини популярності гібридизації у нашому суспільному житті дослідники називають глобалізацію, зміну моделей взаємодії зі світом, ревалоторизацію колективного інтелекту, визрівання нової ціннісної парадигми, толерування інакшості, прагнення українців інтегруватися в більш розвинену систему, бажання перейняти кращий світовий досвід (Мірончук 2019, с. 16). Безперечно, активна глобалізація, поява нових інтегрованих технологій, розвиток науки, обмін досвідом, прагнення

зберегти свою ідентичність і водночас набути ефективніших ознак – усе це сприяє появі гібридних утворень у промисловості, суспільно-політичному житті і мові. Цілком логічно, що суспільні тенденції до гібридизації буття зазнають відображення у мові.

Мовна гібридизація – це процес утворення нових слів шляхом поєднання різномовних компонентів. Слова-гібриди переважно позначають нові поняття, вирізняються незвичним звучанням, привертають увагу сприймачів, а тому швидко стають популярними.

На розвиток мовної гібридизації впливає як загальні світові тенденції до пошуку нових синкретичних форм буття, так і власне лінгвістичні чинники: активне запозичення іншомовної лексики, намагання увідповіднити рідну мову з лексичними новаціями інших мов, зростання кількості людей, які вільно володіють різними мовами і неминуче їх змішують.

Запозичені елементи проходять різні ступені освоєння: фонетичний, графічний, граматичний, лексико-семантичний. Однією з форм адаптації чужомовної лексики до системи української мови є залучення її до словотворчих процесів – використання її як твірної основи для формування нових слів. З одного боку, це свідчить про те, що запозичена одиниця вже повністю прижилася в мові, набула системних зв'язків з питомою лексикою. З іншого боку, продуктом такого словотворення стають гібридні слова, не завжди милозвучні й природні для сприймачів.

Ставлення мовознавців до гібридних слів не однакове. Одні вважають, що “гібридизація сприяє збагаченню мови (її поняттєвого поля) і зміцнює її життєстійкість, оскільки прокладає шляхи для формування нових стійких зв'язків між семантикою питомих слів, їхніх словотвірних та лексичних рядів і лексем змішаного гібридного типу, що називають нові поняття та реалії” (Клименко 2008, с.200). Інші переконують, що “англізація українськомовного комунікативного простору зумовлена низькою мовною свідомістю громадян, їхнім намаганням перейти на “більш статусну мову”, що вподібне українське мовлення з домішкою англізмів до суржику (Баган 2020, с. 49). Для точного визначення ролі й можливої шкідливості гібридних слів важливо з'ясувати їхні семантичні й граматичні особливості.

За семантикою гібридні слова поділяємо на такі групи:

1) терміни суспільно-політичної й економічної сфер (*мажоритарник, конкурентноспроможний, спонсорувати, депозитний, девальваційний, піарник, піаритися, офшорний, ексочільник, русофоб, українофіл, самоізоляція* та ін.);

2) слова із царини освіти й культури (*інфопростір, онлайн-навчання, офлайнове навчання, хоумскулінговий, олдскульний, скілозорієнтований, апгрейдити, спойлерити, тьюторство, дистанційка* та ін.);

3) новотвори в галузі моди (*фешенебельний, трендовий, гламурний, міксувати, фешн-вечірка* та ін.);

4) лексика, пов'язана з комп'ютерними технологіями (*м'ютити, шерити, постити, юзати, нікнеймчик, аватарка, гіфка, спамити, сканселити, стримити, заскринити, фейсбучний* та ін.);

5) гібридні одиниці на позначення оцінки та стосунків (*топовий, кринжовий, шеймити, ангрити, тригерити* та ін.);

6) новотвори, що виникли на тлі війни в Україні (*байрактарити, джавелініти, донатити, задвохсотити, наволонтерити, бандеромобіль, макронити* та ін.).

Отже, вживання гібридних слів у сучасному українському комунікативному просторі пов'язане з розширенням певних сфер суспільного життя, появою нових реалій і технологій, бажанням осучаснити традиційні мовні засоби. Формально вони відповідають граматичній системі української мови і свідчать про суспільний попит на нову адаптовану лексику.

ЛІТЕРАТУРА

Завірюха, П. Д. (2008). *Генетика: Словник*. НАУ.

<http://kursak.net/genetika-slovnik-najbilsh-vzhivanix-terminiv-i-ponyat/>

Клименко, Н. Ф., Карпіловська, Є. А., Кислюк, Л. П. (2008). *Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі*. Видавничий дім Дмитра Бураго.

Мірончук, Т. А., Одарчук, Н. А. (2019) Поняття гібридності в сучасному україномовному інформаційному просторі: мовознавчий аспект. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*, 1 (13). 15–20.

Баган, М. П. (2020). Англізація сучасного українськомовного комунікативного простору: причини, основні вияви та наслідки. *Українська мова*. 1. 38–53.

СЕМАНТИЧНІ ПАРАЛЕЛІ ТЕРМІНА “РЕЗИЛЕНТНІСТЬ” ЗІ СТИМУЛАМИ КРИЗА, КРАХ, СТРЕС, ТРАВМА

Гришук Ю. В.

Київський національний лінгвістичний університет

У дослідженнях виконавців наукової роботи молодих вчених “Корпусно-експериментальна діагностика резилентності представників різних лінгвокультур та розробка поведінкових моделей їх адаптації до кризових явищ” проаналізовано принципи побудови термінологічного поля “резилентність” (Громова, 2022), розглянуто поняття “резилентність” (від лат. *ge* – назад, *salire* – стрибати; буквально означає “відскочити”) в історичному ракурсі (Громова & Капранов, 2021) та як феномен психолінгвістики (Громова, 2021). Зроблено висновок, що “воно спрямовано на характеристику процесу(-ів) позитивної(-их) адаптації(-й) людини до важких життєвих обставин (можуть фіксуватися в словах-стимулах), які дають змогу встановити й ідентифікувати показники переважання таких процесів” (Громова & Капранов, 2021, с. 36).

Таблиця 1

Автор	Визначення терміна “резилентність”
<i>резилентність як процес адаптації</i>	
G. Bonanno (2004)	динамічний процес встановлення позитивної адаптації в контексті несприятливих подій; здатність особистості підтримувати психологічну рівновагу під час потенційно небезпечних ситуацій. Ресурсна адаптація до обставин, що змінюються.
N. Hiebel, ... & F. Geiser (2021)	контекстно-адаптивний багатовимірний процес адаптації
A. Masten, J. Cutuli, J. Herbers, M. Reed	моделі позитивної адаптації під час або після значних негараздів (Киреева, 2018)
<i>резилентність як процес відновлення</i>	
Чиханцова О., Гуцол К. (2022)	здатність людини відновитися до “достресового” стану після стресових і травмувальних ситуацій за допомогою особистісних ресурсів, тобто не адаптуватися під нові реалії, а повернутися до попереднього звичного життя без втрат для фізичного та психічного здоров’я
M. Fraser	здатність людини повертатися до нормального стану після потрясінь, це своєрідна “пружність” – здатність “гнутиися, але не ламатися” (Киреева, 2018)
E. Miller (2003)	здатність швидко відновлювати фізичні та душевні сили
N. Garnezy	здатність до відновлення та підтримки адаптивної поведінки у відповідь на стресову подію (Selivanova, 2020)
<i>резилентність як психічний стан</i>	
З. Киреева, Є. Односталко (2018)	позитивний психічний стан, що задає напрямок збереженню/підтримці самоідентичності людини у важкій життєвій ситуації
M. Rutter (1985)	феномен взаємодії захисних факторів і факторів ризику, індивідуальних, сімейних і соціокультурних впливів
N. Henderson (2013)	внутрішні захисні фактори, що сприяють підвищенню стійкості
C. Pemberton (2015)	здатність людини залишатися “гнучкою” в думках, почуттях і поведінці під час життєвих розладів або тривалих періодів тиску

<i>резилентність як здатність людини приймати оптимальні рішення для подолання життєвих негараздів</i>	
S. Vanistendael	здатність людини гідно, а не за будь-яку ціну, долати життєві труднощі; здатність людини захищати власну цілісність, коли вона відчуває сильний тиск (Киреева, 2018)
J. Sutton (2019)	здатність та тенденція до “відскоку” від негараздів
F. Luthans, G. Vogelgesang, P. Lester (2006)	можливість справлятися із негативними емоціями, зумовленими травматичною подією з метою нормалізації функціонування і запобігання дезадаптації

Теоретичний аналіз резилентності (*табл. 1*) показує, що термін асоціюється з адаптацією (приспосувальні реакції у відповідь на дію внутрішніх і зовнішніх факторів) та відновленням (здатністю у переломний момент відновитися до попереднього стану), стійкістю перед змінами, яка виражається в здатності приймати оптимальні рішення для подолання несприятливих кризових явищ, використовуючи внутрішні та зовнішні ресурси.

У попередніх наукових розвідках (Капранов, Черхава, Грищук, Івановська & Волошина, 2022) для кожного стимулу (*криза, крах, стрес, травма*) було виокремлено семи. Можна зробити висновок, що у зазначених дефініціях терміна “резилентність” представлено: 1) спільні дефініційні ознаки (*зміна, переломний момент*), які при аналізі окремих складових частин доповнюються додатковими смисловими ознаками, зі стимулом *криза* (грец. κρίσις – рішення; поворотний пункт): архісема ‘зміна’ (інтегральні семи: ‘вихід / закінчення чого-небудь’, ‘злам / загострення / розлад’, ‘поворотний пункт / переломний момент’); 2) спільні дефініційні ознаки (*закінчення, припинення*), які при аналізі окремих складових частин доповнюються додатковими смисловими ознаками, зі стимулом *крах* (інтегральні семи: ‘фінансова неспроможність’ (диференційна сема ‘ліквідація чогось-небудь’), ‘втрата / припинення діяльності’ (диференційні семи: ‘припинення існування’, ‘закінчення чогось-небудь’); 3) спільні дефініційні ознаки (*приспосовання, реакція*), які при аналізі окремих складових частин доповнюються додатковими смисловими ознаками, зі стимулом *стрес*: архісема ‘напруга / напруження’ (інтегральна сема ‘кризовий стан організму’ (диференційні семи: ‘стан організму у формі напруження’, ‘стан організму у формі специфічних приспосувальних реакцій у відповідь на дію внутрішніх факторів (стресорів)’, ‘стан організму у формі специфічних приспосувальних реакцій у відповідь на дію зовнішніх факторів (стресорів)’, ‘стан організму у формі специфічних приспосувальних реакцій у відповідь на дію внутрішніх і зовнішніх факторів (стресорів)’), градуальна сема ‘реакція організму на різні фактори (стресори)’ (диференційні семи: ‘реакція організму на внутрішні фактори (стресори)’, ‘реакція організму на зовнішні фактори (стресори)’, ‘реакція організму на внутрішні і зовнішні фактори (стресори)’, ‘реакція

організму на будь-які інші фактори (стресори)’); 4) спільну дефініційну ознаку (*реакція*), яка при аналізі окремих складових частин доповнюється додатковими смисловими ознаками, зі стимулом *травма* (інтегральна сема ‘напруга / напруження’ (диференційні семи: ‘кризовий стан організму’, ‘реакція організму на різні фактори (стресори)’).

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні семантичних паралелей терміна “резилентність” з асоціатами стимулів *криза, крах, стрес, травма*.

ЛІТЕРАТУРА

- Громова, В. (2021). Поняття “резилентність” у психолінгвістиці. *InterConf*, 77, 127–130.
- Громова, В. О. (2022). Англійськомовні лексичні одиниці CRISIS, PANDEMIC, STRESS, ADVENTURE, OPPOSITION та українськомовні лексичні одиниці КРИЗА, ПАНДЕМІЯ, СТРЕС, ПРИГОДА, ПРОТИСТОЯННЯ як лексеми-стимули при створенні термінологічного поля “resilience” / “резилентність”. *Місце України у розвитку світової науки: матеріали доповідей СХІІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, 382–387.
- Громова, В. О., & Капранов, Я. В. (2021). Термінологічне поле поняття “ступінь резилентності” у психолінгвістиці. *The scientific heritage*, 68, 34–37.
- Капранов, Я. В., Черхава, О. О., Грищук, Ю. В., Івановська, Б. О., & Волошина, О. В. (2022). Комп’ютерне опрацювання результатів вільного асоціативного експерименту (на основі отриманих від англійців і поляків реакцій на стимули із семантикою резилентності). *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*, 25(1), 43–56.
- Киреева, З. А., & Односталко, Е. С. (2018). Трансформация компонентов состояния резилентности в трудной жизненной ситуации. *Вісник ХДУ. Серія Психологічні науки*, 2(1), 52–57.
- Чиханцова, О., & Гуцол, К. (2022). *Психологічні основи розвитку резильєнтності особистості в період пандемії Covid-19: практичний посібник*. Київ. 128 с.
- Bonanno, G. A. (2004). Loss, trauma, and human resilience: Have we underestimated the human capacity to thrive after extremely adverse events? *American Psychologist*, 59, 20–28.
- Henderson, N. (2013). Havens of Resilience. *Educational Leadership*, 71(1), 22–27.
- Hiebel, N., Rabe, M., Maus, K., Peusquens, F., Radbruch, L., & Geiser, F. (2021) Resilience in Adult Health Science Revisited – A Narrative Review Synthesis of Process-Oriented Approaches. *Front. Psychol.* 12:659395. doi: 10.3389/fpsyg.2021.659395
- Luthans, F., Vogelgesang, G. R., & Lester, P. B. (2006). Developing the psychological capital of resiliency. *Human Resource Development Review*, 5(1), 25–44.
- Miller, E. D. (2003). Reconceptualizing the role of resiliency in coping and treatment. *Journal of loss and trauma*, 8, 239-246.

- Pemberton, C. (2015). *Resilience: A practical guide for coaches*. Open University Press.
- Rutter, M. (1985). Resilience in the face of adversity. *British Journal of Psychiatry*, 147, 598–611.
- Selivanova, O., Bystrova, N., Derecha, I., Mamontova, T., Panfilova, O. (2020). Studying the phenomenon of resilience: problems and prospects. *World of Science. Pedagogy and psychology*, 3(8), 1–10.
- Sutton, J. (2019). *What is Resilience and Why is It Important to Bounce Back?* <https://positivepsychology.com/what-is-resilience/>

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПЕРСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ–РЕАЛІЙ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Даліда А. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Термін “реалія” у теорії перекладу вживається для позначення властивих певній мові “елементів культури”, що не зустрічаються в інших мовах. До реалій відносять речі, які використовують у побуті: *їжа*, *напої* (دوغ: дуг; باقلوا: пахлава; زعفران: шафран; گز: гяз), *побутові заклади* (چایخانه: чайхана; حمام: хамам), *одяг* (چادر: чадра; حجاب: хіджаб); *транспорт* (درشکه: дорощке (кінна каляска)), *географічні назви* (تهران: Тегеран) тощо. Часто реалії є частиною фразеологічних одиниць, які набувають національно-специфічного значення. У сфері фразеології реалії відображені двома способами: або як окремий лексичний компонент, або як фразеологізм у цілому. Від перекладача залежить, наскільки точно такий фразеологізм буде передано мовою–перекладу. Помилки при перекладі фразеологічних одиниць виникають у тому випадку, якщо перекладач не може розпізнати фразеологізм у тексті та вдається до калькування (буквального перекладу), намагаючись перекласти його як звичайне сполучення слів, що може спотворити зміст тексту–оригіналу. Хоча перекладачу не варто часто зловживати калькуванням, Р. П. Зорівчак (1989) зауважує, що цей прийом зберігає всю національну специфіку фразеологізму, ілюструючи спосіб мислення іншого етносу, адже читач повинен постійно відчувати, що він читає іншомовний твір, у якому присутні реалії іншого життя (с. 82).

Найбільш вживаними способами досягнення адекватного перекладу фразеологічної одиниці є: знайти повний еквівалент у мові–перекладу; замінити схожим фразеологізмом, але з деякими відхиленнями від оригіналу; використати описовий переклад, тобто пояснити фразеологізм за допомогою вільних словосполучень. Оскільки реалія не надає можливості віднайти повний еквівалент у мові перекладу, найчастіше перекладачі вдаються до опису, рідше – замінюють схожим за змістом фразеологізмом.

Фразеологізми перської мови у своєму складі також мають компоненти–реалії. Найскладніше перекладати фразеологізми, у складі яких є реалії на

позначення власних назв (історичних або релігійних постатей). Для здійснення адекватного перекладу таких фразеологізмів можливо поєднати буквальний та описовий переклад або знайти фразеологічний аналог у мові–перекладу.

لیلی را بچشم مجنون باید دید (Охріменко, 2011, с. 67) (букв. Лейлі треба бачити очима Маджнуна). مثل لیلی و مجنون (Охріменко, 2011, с. 67) (букв. як Лейлі та Маджнун). Спираючись на фонові знання історії перської літератури, перекладач має знати, що Лейлі та Маджнун – це твір іранського поета Вахші Бафкі, який розповідає про трагічне кохання. Іранці тлумачать цей вираз наступним чином “на закохану людину потрібно дивитися закоханими очима”. Перекладаючи цей фразеологізм українською мовою, краще використати інших героїв, про трагічну історію кохання яких точно знає український читач – Ромео і Джульєтта.

عشقم به اون مرد مثل عشق مجنون به لیلی نمادی از عشق پاکه...
цеого чоловіка є символом чистої любові, як любов Маджнуна до Лейлі (Ромео до Джульєтти).

این زوج مثل لیلی و مجنون ...
ця пара, як Лейлі та Маджнун (Ромео та Джульєтта).

Іншим прикладом фразеологізму–реалії у перській мові є фразеологічна букв. як легко стати Муллою, як) ملا شدن چه آسان آدم شدن چه مشکل (одиниця важко – людиною). Мулла – служитель релігійного культу в мусульман. також називають обізану, освічену у чомусь людину. ملا У перській мові Для українського читача постать Мулли є невідомою, тому при передачі фразеологізму українською мовою, краще уникати буквального перекладу – **“освіченим стати легше, ніж людиною”**, тобто рівень освіти нічого не говорить про саму людину, як особистість, її якості та характер

چشمت را درویش کن (букв. зроби свої очі Дервішем). Головним героєм цього фразеологізму є мусульманський монах Дервіш, якому дозволяли лише молитися і віддавати все своє майно бідним. Дервіш ніс слово “Корану” і допомога йому вважалася побожною справою. Іранці тлумачать цю лексичну одиницю як настанову “будьте чистими у помислах і зберігайте свою гідність”. Саме слово درویش також з’явилося у лексичному складі перської мови у значенні “проста, сором’язлива людина”. В українській мові можемо використати фразеологічний аналог **“простий смертний”**, що означає якою не була б людина: багата чи бідна, з освітою чи без, перед Богом усі рівні.

Легше знайти еквівалент в українській мові до перських фразеологізмів у складі яких є реалії на позначення побуту іранців: نگوید که دوغ من ترش است کسی (букв. ніхто не скаже “мій дуг кислий”). Дуг – кисломолочний іранський напій. Еквівалентом в українській мові, схожим за змістом до перського, є фразеологізм **“кожна жаба своє болото хвалить”**; با آب حمام دوست گرفتن; (букв. з водою хамама отримати друга). Хамам у східній культурі означає “баня”. Іранці тлумачать цей фразеологізм як “те для чого не потрібно докладати великих зусиль”. Українським еквівалентом можуть виступати фразеологізми **“як раз плонутти”**, **“як собаці муху з’їсти”**.

Отже, перекладач може зіткнутися з труднощами перекладу перських фразеологізмів–реалій на українську мову через національно-культурні

відмінності. Саме тому перекладач повинен мати не лише високий рівень знань мови, але й фонові знання з історії перської літератури, історії Ірану, аби виявляти серед текстів фразеологічні одиниці та вміти їх тлумачити.

ЛІТЕРАТУРА

- Зорівчак, Р. П. (1989). *Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (на матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою)*. Видавництво львівського університету.
- Охріменко, М. А. (2011). *Персько-український словник емотивної фразеології*. ДП “Волинські старожитності”.

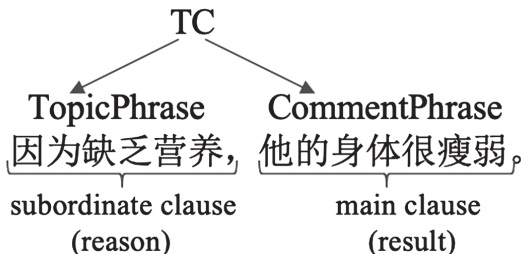
КАУЗАЛЬНІ ВІДНОШЕННЯ У СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ В КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ Ч. ЛІ Й С. ТОМПСОН

Далте О. Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Універсальна логіко-філософська категорія каузальності у лінгвістиці проявляється в рамках вужчої функційно-семантичної категорії каузативності. Вибір засобів передачі семантики причиновості значною мірою залежить від мовної картини світу та лінгвокультури мовця. Це дослідження має на меті проаналізувати засоби передачі каузальних відношень у сучасній китайській мові для підтвердження гіпотези про те, що вона належить до топікових мов.

Ч. Лі та С. Томпсон (1989) стверджують, що китайську мову слід відносити до топікових мов, тобто таких, де прості речення будуються з урахуванням семантичного протиставлення відомої інформації про реальний стан речей (“топіку”, що стоїть на початку речення) та її уточнення за допомогою додаткової інформації, яку мовець прагне передати реципієнту (“коментаря”, який займає місце після “топіку”) (стр. 26). Розвиваючи цю ідею, Х. Гасде і В. Поль (1996) зазначили, що у складно-підрядному реченні причини, залежна частина зазвичай займає місце “топікової фрази”, так як вона позначає “незмінну даність”, або “першопричину”, і призводить по певного наслідку, який розкривається у головній частині речення та займає місце коментаря. Наприклад:

[Yīnwèi quēfá yíngyǎng, tāde shēntǐ hěn shòuruò.] – укр. *Він дуже схуд через погане харчування.* (Дослівно: З причини недоставати харчування, його тіло дуже худе). Варто зауважити, що з цього прикладу очевидно те, що для української літературної мови не характерна топікова структура китайської мови, адже при перекладі виникає потреба у залученні перекладацьких трансформацій.

Хоча у більшості випадків топікова фраза передує коментарю, однак інколи залежна частина підрядного речення причини все ж таки може займати позицію після головної. Лі Фан (2014) зазначає, що зміна звичної структури з моделі “причина–наслідок” на “наслідок–причина” насамперед пов’язана з бажанням емоційно підкреслити суб’єктивну думку мовця. Аналізом таких ситуацій з урахуванням когнітивного підходу займався китайський мовознавець Шень Цзясюань (2003, стр. 196), який розглядав реалізацію функційно-семантичної категорії каузативності на трьох рівнях – дії (кит. 行域 [xíngyù]), знання (кит. 知域 [zhīyù]) та мови (кит. 言域 [yán yù]):

A. 因为张刚还爱小李, 所以他回来了。(модель: “причина–наслідок”)

[Yīnwèi Zhānggāng hái ài Xiǎolǐ, suǒyǐ tā huíláile.]

укр. *Чжан Ган повернувся, тому що він досі любить Сяо Лі.*

(Дослівно: З причини Чжан Ган ще любить Сяо Лі, тому він повернувся).

B. 张刚还爱小李, 因为他回来了。(модель: “наслідок–причина”)

[Zhānggāng hái ài Xiǎolǐ, yīnwèi tā huíláile.]

укр. *Чжан Ган досі любить Сяо Лі, через це він і повернувся.*

(Дослівно: Чжан Ган ще любить Сяо Лі, з причини він повернувся).

C. 晚上还开会吗? 因为礼堂里有电影。(модель: “наслідок–причина”)

[Wǎnshàng hái kāihuì ma? Yīnwèi lǐtángli yǒu diànyǐng.]

укр. *Увечері запланована зустріч? [Так.] Тому що будуть показувати фільм.*

(Дослівно: Увечері ще проводити зібрання? – З причини у залі є фільм).

У реченні, яке описує дію (приклад А), думка, яка її виражає (他回来了) займає місце коментаря, а першопричина цієї дії (张刚还爱小李) – місце топікової фрази з урахуванням звичної структури “причина–наслідок”. Однак, у випадках В та С, звична модель є недоцільною. Як вже зазначалось, топікова фраза має описувати те, що є даним, а коментар – доповнювати інформацію. У прикладі В, знання про стан речей незмінне (张刚还爱小李), тому воно і буде виступати топіковою фразою, яка далі уточнюється з пояснення причини (因为他回来了). У прикладі С, мовець ставить запитання (晚上还开会吗?), на яке він/вона ще не мають відповіді. Тому це запитання і виступає в ролі топікової фрази, що потребує подальшого коментаря, який розкриє причину певного стану речей (因为礼堂里有电影). Як бачимо, хоча у сучасній китайській мові частина складнопідрядного речення, що розкриває семантику “наслідку” іноді передує тій, що реалізує семантику “причини”, однак це тільки додає аргументів на користь гіпотези Ч. Лі та С. Томпсон (1989) про топіковість китайської мови, адже приклади В та С все одно доводять, що на першому місці стоїть відома інформація, до якої ми надаємо додатковий коментар.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що як на рівні каузативної конструкції складно-підрядного речення причини (приклади А і В) так і на рівні тексту каузативної макро-ситуації (приклад С), засоби передачі семантики причиновості мають чіткий топковий характер, тому що навіть у емоційно-забарвлених реченнях, які передають суб'єктивну думку мовця, відома інформація завжди передують уточненню. Отже, аналіз засобів реалізації семантики логіко-філософської категорії каузальності у рамках функційно-семантичної категорії каузативності підтверджує гіпотезу про топковість китайської мови.

ЛІТЕРАТУРА

- Gasde, H. D., & Paul, W. (1996). Functional categories, topic prominence, and complex sentences in Mandarin Chinese. *Linguistics*, 34(1), 263–294.
- Li, C. N., & Thompson, S. A. (1989). *Mandarin Chinese: A functional reference grammar*. University of California Press.
- Li, F. (2014). *Subjectivity in Mandarin Chinese: The meaning and use of causal connectives in written discourse*. (Doctoral dissertation). Utrecht University.
- 沈家煊. (2003). 复句三域 “行、知、言”. *中国语言*, 3(1), 195–204.

ЕТИМОЛОГІЧНА МЕТАФОРА У РОЗВИТКУ СЕМАНТИКИ СЛІВ (НА ПРИКЛАДІ ІСПАНЬКОГО СЛОВА FLAMENCO)

Данилич Ю. О.

Київський національний лінгвістичний університет

У мові як системі умовних знаків, які виконують функцію відображення категорій мислення, мовні явища часто утворюють свого роду спектр, у якому один колір поступово та непомітно переходить в інший таким чином, що важко провести однозначно відповідні розмежування. Полісемантичну структуру будь-якої лексеми можна представити як своєрідний мовний спектр, де окремі лексико-семантичні варіанти значень утворюють ціле значення цієї лексеми у відкритій лексичній системі мови. Семантична схожість/відмінність окремих лексико-семантичних варіантів слова базується на протиставленні цілого і частин.

У процесі історичного розвитку мови іспанське слово *flamenco* отримало цілу серію лексико-семантичних варіантів, далеких від значення кольору, але достатньо приблизно зберігаючих відтінок кольору, що є поняттєвою основою розвитку багатозначності цього слова. Значення “фламандський”, “циганський”, “повнокровний”, “квітучий” (частіше про жінку), “розв’язний”, “зухвалій”, “худий”, закріпилися за фонетичною оболонкою *flamenco* практикою загального вживання. У чому причина такого зіткнення назв у слові, історично зумовленим сферою вживання – нідерландське *flamming* “фламандець”? Фламандці – народність, що живе у Франції, Бельгії

(більшість населення) та Нідерландах. В Іспанії цих людей називали за червоним кольором шкіри. Птах з класу лелек фламінго (червонокрил) також своєю назвою зобов'язаний червоному кольору, у фламінго забарвлення пір'я рожеве. “*Rosados flamencos y deferentes variedades de patos poblaban también las lagunas y riachos que se deslizaban por las pampas...*” (Coloane, 1975, p. 197). – “*Muy flamenca, guapetona – dijo el jorobado...*” (Baroja, 1965, p. 59).

Фонетична оболонка іспанського слова *flamenco* з усією очевидністю вказує на етимон *flamma (llama)* “полум'я”, “вогонь”, “відблиск полум'я”. Латинське *flamma* означало також “полум'я блискавки, блискавка”; перен. “світло, сяяння, блиск”; “жар, спека”; “жар лихоманки”, “запал”. Як бачимо, в межах іспанського слова *flamenco*, як і в межах його етимона, узагальнені різнорідні поняття, і це зумовлено природою слова, складною, багатоаспектною та поліфункціональною одиницею в динаміці мови та мовлення. Дія загальномовного закона полісемії пояснює розвиток семантики *flamenco*. Але динаміка процесів еволюції *flamenco* зумовлена не тільки явищами системи мови. Тут має місце складне переплетіння мовних та позамовних чинників: біологічного, психологічного, соціального та естетичного характеру. Той елементарний компонент змісту, що стало та однозначно характеризує позначене словом *flamma* явище, знаходить реалізацію в компонентній структурі слова *flamenco*. *Flamma* – “полум'я” має забарвлення червоного кольору та його відтінків. І якими б не були мотиви співвідношення різних асоціацій, що часто утворюються в глибинах свідомості носіїв мови, важливо відмітити безсумнівне співвідношення поняття “червоний” з внутрішньою формою слова *flamenco*.

Словник Королівської Академії Іспанії надає близько одинадцяти значень цього слова. Воно позначає також живописний стиль, який розвинувся у Фландрії між XV і XVII століттями. І одне із значень, що на сьогодні є найбільш поширеним, це культурна подія або її виконавець, що має народний андалузський характер та часто циганське коріння.

До недавнього часу, за словами Умберто Тоскано, поширеною була думка Шухардта про те, що циган називали *flamenco* в пам'ять історичного переходу цього племені через Германію та Фландрію (Toscano, 1965). Для нас у даному випадку не так важливо, чи дійсно фактор міграції циган слугував основою найменування їх словом *flamenco*. Вочевидь таке найменування має більш глибоке соціальне коріння, про що досить недвозначно сказано Ж. Коромінасом (1990), пояснивши походження іспанського слова *flamenco* від нідерландського *flaming*: “*En España se aplicó a la persona de tez encarnada, por tomarse el flamenco como prototipo de los pueblos nórdicos*” (Corominas, p. 268).

Як бачимо, сенсорно-перцептивний фактор не залишився осторонь від процесів розвитку семантики іспанського *flamenco*. Асоціативне зближення людей за кольором шкіри знаходить своє відображення в етимології слова. Поняття кольору */tez encarnada/* виступає у якості поєднувальної ланки в лексико-семантичних варіантах “фламандський” і “циганський”: етимологічно вихідному і метафорично похідному значеннях. Етимологічна

метафора, яка може бути простежена в історії мови, втрачає образність, але не втрачає своєї здатності в розвитку засобів найменування.

ЛІТЕРАТУРА

- Baroja, P. (1965). *Aurora Roja*. Consejo Nacional de Cultura.
- Coloane, F. (1975). *Cuentos*. Casa de las Americas.
- Corominas, J. (1990). *Breve diccionario etimológico de la lengua castellana*. Gredos, S. A.
- Toscano, H. (1965). *Hablemos del Lenguaje*. Ed. por. Joshua B. Powers, Inc.
- Treccani. (s. d.). Flamenco. In Vocabolario Treccani online. Ultimo accesso: 14 marzo 2023.
<https://www.treccani.it/vocabolario/flamenco/>
- Real Academia Española (s.f.). *Flamenco*. En *Diccionario de la lengua española*. Recuperado en 21 marzo de 2023, de: <https://dle.rae.es/flamenco>

КОНЦЕПТ “MENACE” (“ЗАГРОЗА”) У ДИСКУРСІ ФРАНЦУЗЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ

Девос А. О.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Соціальна реклама займає особливе місце у житті сучасної людини і віддзеркалює актуальні проблеми та події у суспільстві. В умовах сучасного глобалізованого соціокультурного середовища та гібридних загроз (повномасштабна російська агресія, пандемія Ковід-19), коли потенційна небезпека може виникати звідусіль, соціальна реклама як вид рекламної діяльності значно розширила свою сферу впливу. Сьогодні соціальна реклама – це не тільки заклик протидіяти сучасним загрозам та не нехтувати правилами особистої безпеки, але й заклик вакцинуватися і вести здоровий спосіб життя. У епоху викликів, які постали перед нами з початком російської військової агресії, сфера впливу соціальної реклами значно розширилася не тільки в Україні, але й у всіх інших країнах світу.

Сучасна соціальна реклама постає у центрі наукових досліджень представників різних наук та галузей, включаючи весь спектр різнобічних філологічних досліджень, оскільки вона є дзеркалом процесів, що відбуваються у суспільстві, відбитком зміни його ціннісних пріоритетів та появи нових концептів, які реалізуються за допомогою мовних засобів.

Сучасні дослідники розглядають мову як універсальний засіб концептуалізації явищ дійсності. Лінгвоконцептологія – нова галузь міждисциплінарного знання, яка виникла наприкінці ХХ-го ст. і зарекомендувала себе як життєздатна наука дисципліна з чітко окресленим об'єктом і предметом. Вона є “міждисциплінарним інтегративним підходом до розуміння і моделювання свідомості, пізнання, спілкування, діяльності” (Степанов, с. 34).

Термін “концептосфера” науковці розглядають і як концептуальну модель світу, і як концептуальні сфери, що репрезентують певну предметну галузь.

А оскільки концепт (за лінгво-логіко-філософським підходом) є інформацію про актуальні або можливі стани речей у світі, можемо говорити про природність рухомості і множинності концептосфер різних дискурсів, серед яких і рекламний. Сучасні наукові пошуки в царині концептології порушують питання про концептосфери рекламного дискурсу для усвідомлення впливу феноменів життєвої філософії на характер рекламної комунікації, її можливостей у реалізації різних ідей (Приходько; Степанов; Grunig).

У вузькому розумінні концепт постає як феномен життєвої філософії, як буденний аналог світоглядних понять, що закріплені в лексиці природних мов і що забезпечують стабільність і спадкоємність духовної культури етносу, тобто як найважливіша культурно значуща категорія внутрішнього світу людини (В. І. Карасик, Н. А. Красавський, М. В. Піменова, З. Д. Попова, А. М. Приходько, Г. Г. Слишкін, Ю. С. Степанов та ін.).

У широкому розумінні концепт інтерпретується як нашарування ціннісних конотацій на значення слова, тобто будь-який вербалізований зміст якоюсь мірою відзначено етнічною специфікою (Приходько, с. 50).

Зокрема проаналізувавши соціальну рекламу Франції, ми дійшли висновку, що її концептуальне поле розгорнуто навколо мегаконцепту “MENACE” (“ЗАГРОЗА”), який реалізується через загрозу для життя та здоров’я, а також через загрозу для навколишнього середовища, яка є опосередкованою загрозою для життя людини. Відповідно цьому мегаконцепту підпорядковуються такі семантико-формульні концепти, які утворюють опозицію “загроза–захист”. Концепт “MENACE” (“ЗАГРОЗА”) розкривається також через причину цієї загрози та через її наслідок.

Проаналізувавши французьку соціальну рекламу проти шкідливих звичок, ми дійшли висновку про те, що концепт “ЗАГРОЗИ” актуалізується тематичною ділянкою “залежності” та вербалізується наступними лексемами: “*l’esclave*” – раб, людина, життя якої належить комусь іншому; “*l’accro*” – неологізм, термін, створений для опису людини, яка знаходиться у сильній залежності від чогось; “*dépendance*” – залежність саме від шкідливих звичок. Також, ми можемо спостерігати такі семантичні одиниці як страх та недбалість, означених відповідно лексемами “*peur*” та “*on s’en fou*”.

У деяких рекламних повідомленнях зустрічається лексема “*responsabilité*” – відповідальність не тільки за себе, а й за того, хто поряд з вами. Людина, яка палить у приміщенні, змушує вдихати нікотин усіх інших людей, які також знаходяться всередині. Слід звернути увагу, що для французької соціальної реклами є досить характерним вживання інтенсифікатора міри “*trop*” – занадто, акцентування надлишковості; вигуку “*Stop!*” як заклик зупинитися та схаменутися. Наведемо приклади слоганів:

Також у деяких рекламних повідомленнях актуалізується не просто ідея залежності, а результат, до якого вона призводить – хвороба, недієздатність, часткова інвалідність, тощо. Наведемо декілька прикладів семантичних одиниць, якими виражено цей результат: “*décès*”, “*mort*” – смерть, “*perte de mémoire*” – втрата пам’яті, “*stérilité*” – безпліддя, “*meurtriers*” – смертельні загрози.

Таким чином ми бачимо, що концепт “ЗАГРОЗИ” у французькій соціальній рекламі з семантичної точки зору передається вербально такими поняттями: хвороба, страждання, обмеження фізичних та соціальних можливостей, інвалідність, неможливість насолоджуватися життям, смерть.

ЛІТЕРАТУРА

- Приходько, А. М. (2008). *Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики/ Анатолій Миколайович Приходько*. Прем'єр.
- Степанов, Ю. С. (2001). Семиотика концептов // Антологія “Семиотика”. 603–612.
- Adam, J.-M. (2000). *Analyses du discours publicitaire*. Éditions Universitaires du Sud.
- Grunig, B.-N. (1998). *Les mots de la publicité / Blanche-Noëlle Grunig*. CNRS.

КАРТИНА СВІТУ АНГЛІЙЦІВ ТА УКРАЇНЦІВ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ (НА МАТЕРІАЛІ ЗАГОЛОВКІВ BBC NEWS)

Дейкун О. П.

Київський національний лінгвістичний університет

Відмінності в структурі свідомості носіїв різних мов, важливі для перекладознавства, представлені в **картині світу**, яку в закордонній лінгвістиці позначають терміном worldview “світогляд” (Gountier, Couto, 2022). Картину світу розглядають як упорядковане тлумачення реальності, що охоплює погляди, цінності, ідеї та думки, що формують уявлення про світ (Bellizzi, 2022).

Оскільки картина світу охоплює універсальні знання, тобто спільні для носіїв усіх мов, і специфічні для носіїв різних мов, транслятологія спирається на її складники, представлені концептами. Останні містять комплексну інформацію про відображуваний предмет або явище, яка сформувалася внаслідок пізнавальної діяльності особистості та суспільства (Лікіна, 2022, с. 43). Під час тлумачення заголовків з англійської мови українською назви концептів вилучають, додають або змінюють в аспекті рівня категоризації.

Вилучення назви концепту з перекладеного заголовка зумовлено його відсутністю в картині світу українців, пор.: “No Trousers Tube Ride: Trouserless travellers take to Tube for event – У Лондоні пасажери проїхалися в метро без штанів. Вперше після пандемії” (BBC 09 Jan 2023). У перекладеному заголовку вилучено конструкцію “No Trousers Tube Ride”, котра репрезентує суто британський молодіжний захід – поїздки в метрі без штанів.

Вилучення назв трьох концептів, втілених у конструкції в перекладі, застосовують, бо вони є частиною картини світу українців, пор.: “Kherson: Russia to withdraw troops from key Ukrainian city – Росія оголосила, що залишає Херсон і виводить війська з правого берега Дніпра” (BBC 09 Nov

2022). У наведеному англійському заголовку виокремлюємо чотири концепти: топонімний “Kherson”; загальний, втілений у конструкції “key Ukrainian city”, де означення “key” вказує на місце міста в межах країни, а атрибут “Ukrainian” представляє концепт країни. Позаяк поєднання трьох концептів оригіналу конструкцією “key Ukrainian city” належить до української картини світу, її вилучають у тлумаченні.

Додавання до перекладеного заголовка посилання на український загальновідомий концепт застосовують для привернення уваги читача через апеляцію до його емоцій, пор.: “Ukraine’s Banksy stamps feature art of Putin in judo match” – “ПТН–ПНХ”. В Україні випустили марку з зображенням Бенксі й посланням для Путіна” (BBC 26 Feb 2023). У витлумаченому заголовку введено посилання на концепт опору путіну, котрий репрезентовано абрєвіатурою–слоганом “ПТН–ПНХ”, що активує в українських читачів емоцію ненависти. У тексті перекладеного повідомлення згадану назву концепту опору путіну знову інтенсифікують абрєвіатурою “ПТН–ПНХ”, яку відображено в оригіналі лише конструкцією “a phrase with an abbreviated expletive addressing the Russian leader”, пор.: “A phrase with an abbreviated expletive addressing the Russian leader has been added to the bottom left corner of the stamps.” – “У нижньому лівому куті марки шість літер – відома нецензурна фраза про російського лідера – “ПТН–ПНХ”.

Другий різновид додавання охоплює зміну перспективи й передбачає узагальнене іменування концепту оригіналу в перекладі, пор.: “Crystal Palace letter arrives more than 100 years late” – “Лист з британського курорту доставили через 100 років. Що в ньому” (BBC 16 Feb 2023). Унаслідок зміни перспективи концепт лондонського району, репрезентований конструкцією “Crystal Palace” і невідомий українській аудиторії, замінено узагальненим концептом курорту, позначеним конструкцією “з британського курорту”.

Зміна рівня категоризації концептів для уточнення або узагальнення їхніх назв має два різновиди: перехід із базового рівня в оригіналі на субординатний у перекладі та навпаки – з субординатного на базовий. Категоризація має три рівні класифікації референтів: базовий, що репрезентує інформацію на рівні сенсомоторного сприйняття; субординатний, який вказує на прояви базового рівня; суперординатний, що позначає загальне поняття (Rosch, 1978, с. 28–40).

Перехід назви концепту оригіналу з базового рівня на субординатний в перекладі висвітлено такою парою заголовків, пор.: “Ukraine war: Liberated town shows human cost of Russia’s defeat” – “Ціна перемоги. Як живе Лиман після відступу росіяв” (BBC 04 Oct 2022). В англійському заголовку конструкція “liberated town” репрезентує концепт звільненого міста на базовому рівні, а в перекладі – топонімом “Лиман” на субординатному рівні категоризації, адже в картині світу англійців відсутній концепт конкретного українського міста.

Перехід від іменування концепту на субординатному рівні в оригіналі до базового тлумачення в перекладі відбувається в такій парі заголовків, пор.: “Met Police officer David Carrick admits to being serial rapist” – “Офіцер

поліції Лондона зізнався, що він серійний гвалтівник” (BBC 16 Jan 2023). У заголовку оригіналу концепт лондонської поліції репрезентовано на субординатному рівні категоризації назвою “Met Police”. У перекладі конструкція “поліція Лондона” представляє концепт на базовому рівні категоризації, позаяк англійська назва держоргану “Met Police” не входить до картини світу українців.

Отже, під час пояснення перекладу назв концептів у заголовках спираємося на картину світу, що охоплює універсальні та специфічні знання носіїв мов. У перекладі назви специфічних концептів вилучають у разі їхньої відсутності в картині світу українців; додають для звернення до емоцій українських читачів; змінюють рівень їхньої категоризації для адаптації до знань цільової аудиторії.

ЛІТЕРАТУРА

- Bellizzi, K. (2022). Cognitive Biases and Brain Biology Help Explain Why Facts Don't Change Minds. *Neuroscience News*.
<https://neurosciencenews.com/facts-worldview-21233/>
- Gontier, N., Couto, D., & Fontaine, M. (2022). Introduction: Language and Worldviews. *Topoi* 41, 439–445.
- Rosch, E. (1978). Principles of categorization. In Allan Collins & Edward E. Smith (eds.), *Readings in Cognitive Science, a Perspective from Psychology and Artificial Intelligence*. Morgan Kaufmann Publishers. P. 312–322.
- Ликіна, В. В. (2022). *Вербалізація концепту ДЕМОКРАТІЯ у сучасному англomовному політичному дискурсі: когнітивно-риторичний аспект*.
<http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/2646>

МАРКЕРИ МОДАЛЬНОСТІ У СУЧАСНОМУ НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ДІЛОВОМУ ДИСКУРСІ

Декало О. О.

Київський національний лінгвістичний університет

З метою взаємодії з адресатом дискурсу адресант продукує вербальне повідомлення, беручи до уваги соціальний контекст, тобто обставини в яких відбувається спілкування. Орієнтація в контексті (місце і час комунікації, зв'язки між учасниками, їхні статуси, соціальні ролі, норми і культурні чинники, прийняті у суспільстві, психологічні особливості мовців) має суттєве значення для кодування і декодування інформації у комунікативних висловленнях (Бацевич, 2009, с. 72–73).

При продукуванні мовлення відбувається реалізація такої категорії дискурсу як модальність. Вона виражає реальні / ірреальні відношення висловлення до дійсності, цільову настанову мовця або суб'єктивну кваліфікацію ним повідомлення та поєднує чотири головні компоненти комунікативної ситуації: адресанта, адресата, зміст висловлення й дійсність, у якій відбувається комунікативний процес (Селіванова, 2008, с. 462).

У будь-якому висловленні можна виділити два логічні блоки: основний зміст, що міститься у диктунній частині, та його модальну частину (модус), яка виражає індивідуальне судження мовця відносно викладених фактів (диктуму), тобто об'єктивну константу події і її суб'єктивну змінну як вияв волі й почуттів мовця (Селіванова, 2008, с. 462). Модус є комплексом суб'єктивних значень, які встановлюються адресантом повідомлення у процесі комунікації, а модальність є одиницею суб'єктивного прагматичного спрямування, що передає відношення змісту висловлення до дійсності у значенні реального чи ірреального.

Об'єктивна модальність, яка граматицізована способами дії дієслів: реальним (передається дійсним способом дії) й ірреальними (виражена умовним і наказовим способами дії); суб'єктивна модальність позначена іншими мовними засобами, а саме: повнозначними дієсловами зі значенням модальності (деякими перформативними модальними дієсловами, іменниками, прикметниками), вставними словами, частками, порядком слів, синтаксичними конструкціями тощо (Селіванова 2008, с. 462). У прагматичному ключі об'єктивна і суб'єктивна модальності можуть слугувати засобами формування інтенційно-стратегічних програм учасників дискурсу з урахуванням їхніх психологічних станів, статусно-рольових відносин та соціальних потреб.

На основі проаналізованих фрагментів сучасного німецькомовного ділового дискурсу наведемо кілька прикладів використання маркерів модальності. У першому прикладі (Weck, 2007, 00:35:28–00:36:26) дійсний спосіб, пов'язаний з часовою конкретизацією, є носієм об'єктивно-модального значення реальності: *Wenn du jetzt also einen Erfolg vorweist, gibt es keine Veranlassung Marie Gruber fest anzustellen*. Адресантка спілкування Мерседес Вайдемани у своєму висловленні намагається, демонструючи власну підтримку адресату, спонукати його до позамовної дії: нарешті представити довгоочікуваний продукт, щоб усунути конкурентку. Висловлення передано граматичною формою теперішнього часу дійсного способу, хоча на основі пресупозиції відомо, що зазначена дія має відбутися у майбутньому.

В інших прикладах маркерами суб'єктивної модальності в сучасному німецькомовному діловому дискурсі виступають окремі лексичні одиниці, носії конкретних прагматичних значень, так і засоби синтаксису. У наступних комунікативних висловленнях засоби вираження модальності передають значення невпевненості, припущення адресанта дискурсу, можливості чи необхідність конкретних дій:

“Möglich. Normale Bank schreibt keine Verluste. Herr Berger, wie lange schätzen Sie, wenn Sie brauchen, einen Interessenten für die Firma zu finden?” (Weck, 2007, 00:07:07–00:08:26).

“Neun Wochen. Herr Weidemann, leider so viel krieg ich bei meinem Aufsichtsrat nicht durch. Aber ich kann sechs Wochen Zahlungsaufschub geben, aus altem Verbund unserer Familien” (Weck, 2007, 00:10:12–00:11:53).

“Moment, wir wollen doch alle, dass die Sanierung einem Volk hilft. Nicht wahr? Dazu brauchen wir verlässliche Termine und einen realistischen Stand Ihrer Vorbereitung” (Enders, 2012, 00:23:59–00:25:00).

“Die in Leipzig wollen das ganze Werk auf Optimierung durchleuchten. Du weißt, was es heißt. Das bedeutet Entlassungen, Gehaltskürzungen und gedrückte Preise. C. Schneider wird heute im Laufe des Tages bei Ihnen eintreffen. Simon, wir dürfen diesen Controller nicht aus unseren Augen lassen. Keine Sekunde. Wir müssen verhindern, dass dieser Typ Unsinn anrichtet...” (Niessner, 2012, 00:10:40–00:11:58).

Експліковані засоби вираження суб’єктивної модальності фіксуються у вигляді модальних дієслів, які утворюють групу претерито-презентних дієслів у німецькій мові (*können, müssen, dürfen, wollen, wissen*), проте зустрічаються також і прислівники (*möglich*), модальні слова (*leider*).

У сучасному німецькомовному діловому дискурсі спектр значень модальності досить різноманітний: значення комунікативної мети висловлення (твердження, питання, спонукання), встановлена комунікантом суб’єктивна оцінка висловлення, а також значення реальності або ірреальності, необхідності, можливості, невпевненості, припущення, заборони, заперечення тощо; вона має здатність виражатися за допомогою різних граматичних засобів і лексичних модифікаторів, вибір яких базується на цільових настановах учасників інтеракції.

ЛІТЕРАТУРА

- Бацевич, Ф. С. (2009). *Основи комунікативної лінгвістики*. Видавничий центр “Академія”.
- Селіванова, О. О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*. Довкілля-К.
- Enders, S. (Director). 2012. *Geliebtes Kind* [Motion Picture]. Deutschland: Thevisen Filmproduktion in Zusammenarbeit mit RheinFilm.
- Niessner, A. (Director). 2012. *Willkommen in Kölleda* [Motion Picture]. NDF Berlin GmbH.
- Weck, P. (Director). 2007. *Die Rosenkönigin* [Motion Picture]. Lisa Film Produktion GmbH.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕРМІНІВ “ПОДОВЖЕННЯ” І “ПОДВОЄННЯ” ПРИ ОПИСІ ФОНЕТИЧНИХ ЯВИЩ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ

Дементьєва Т. С.

Київський національний лінгвістичний університет

При поясненні фонетичних явищ японської мови викладачам на практиці часто доводиться оперувати японськими чи англомовними термінами через недостатню кількість спеціальних навчальних посібників з японської фонетики українською мовою, що може подекуди ускладнювати розуміння тем студентами. На нашу думку, недостатньо просто дати визначення явища іноземною мовою в супроводі короткого пояснення, але важливо дати повне всебічне розуміння всіх процесів у явищі, що розглядається. Японські

фонетичні явища 長音 /чѳѳон/ і 促音 /сокуон/ зазвичай не викликають особливих проблем при вивченні, але з досвіду викладання фонетики можемо зробити висновок, що підбір точних українських відповідників до японських термінів значно спрощує засвоєння матеріалу і його подальше практичне використання.

Слово 長音 складається з двох ієрогліфів із значеннями “довгий” та “звук”. В результаті маємо термін “довгий звук”, що вимагає додаткового пояснення – мова йде лише про голосні звуки. В англійській навчальній літературі можемо знайти відповідник “long vowel” – “довгий голосний”. Українські японознавці доречно називають такі звуки “довгими” чи “подовженими” (на протилежності коротким). Так, наприклад, Комарницька Т. і Комісаров К. (2012) зазначають, що голосний звук може бути “довгим”, склади “подовжуються”, а фонетичне явище можна окреслити як “подовження голосних”, з чим ми повністю згодні. Більше запитань виникає при спробі перекласти термін 促音. Другий ієрогліф той самий – “звук”, а перший має безліч визначень, таких як *стимулювати, посилювати, примушувати, закликати, тиснути* тощо. Тобто можемо приблизно описати словосполучення як “посилений/ простимульований звук”. Також у терміна 促音 існує синонім つまる音 /цумару он/, де перше слово серед інших сенсів має значення *бути заблокованим/ загородженим* (наприклад, ніс чи горло), *бути під тиском*, що досить близько описує процес вимови звуків на позиції після малої つ. В англійській літературі можемо зустріти термін long consonant (“довгий приголосний”), але для позначення 促音 переважно зустрічаємо відповідники double consonant і geminate consonant (“подвійний/ подвоєний приголосний звук”).

Приголосні звуки, так само як і голосні, бувають короткі і довгі (Ham, 2001), але передача довготи приголосного по своїй суті – його подвоєння, такі “довгі” звуки є не довгими, а подвоєними. 促音 на письмі позначається маленькою つ, яка ставиться перед морами, приголосні яких при вимові будуть подвоюватись. При цьому ми не чітко промовляємо подвоєний приголосний (/т.т/, /п.п/ тощо), а затамовуємо на ньому подих і після маленької паузи вимовляємо один приголосний звук. Але це не означає, що приголосний один: його дублікат “відділяється” і закриває попередню відкриту мору, утворюючи довгий закритий склад. Питання в тому, чи доречно на практиці співставляти такий процес із поняттям довготи. В ресурсах мережі інтернет, освітніх блогах і Вікіпедії, куди студенти часто заглядають при дослідженні чогось, автори переважно перекладають іноземні статті без детальних пояснень. Зокрема, у статті Вікіпедії “Довжина (фонетика)” бачимо тезу: “Існують довгі голосні звуки і довгі приголосні звуки” без додаткових уточнень, довгі приголосні звуки – це які? Схоже бачимо, наприклад, у статті “Японсько-українські системи транскрипції та транслітерації”: “Довгі приголосні записуються подвоєнням відповідних українських приголосних”. На нашу думку, подібні формулювання можуть натомість лише заплутати дослідника-початківця. В українській навчальній літературі ситуація краща, хоча подекуди також має неточності. Наприклад, в українському коментарі до підручника

「みんなの日本語」(Егава та ін., 2009), автори подають тему читання слів із 促音 під назвою “Читання слів з маленьким つ”, хоча надалі згадується, що “звук стає *подвоєним*”. Комарницька Т. і Комісаров К. (2012) називають 促音 “асимільованими *подвійними* приголосними” і надалі оперують терміном “*подвоєння* приголосного”. А Біляніна Т. і Соколовська М. (2012) згадують 促音 лише в підпункті про регресивну асиміляцію без озвучування терміну, але в наступному підрозділі під назвою “Емфатичні *подовжені* приголосні” використовується словосполучення “*подвоєння* приголосної”. Далі у тексті можемо зустріти “*подвійні* приголосні” та “*подвоєні* приголосні”.

Отже, як бачимо, навіть при малій кількості україномовної навчальної літератури термінологія хоч і подібна, але все одно дещо різниться. Ми ж вбачаємо за необхідне уніфікувати українські відповідники японської термінології і пропонуємо використовувати у майбутніх наукових та навчальних доробках з фонетики, яких в українському японознавстві поки недостатньо, єдиний переклад для терміну 促音: приголосні звуки називати “подвоєними”, а явище – “подвоєнням приголосних звуків”, що перегукується із англійськими відповідниками та наближується до сенсу, закладеного в ієрогліфи, а поняття довгої співставляти лише з голосними звуками для уникнення плутанини і зручності вивчення на практиці.

ЛІТЕРАТУРА

- Біляніна, Т., & Соколовська, М. (2012). *Методичні рекомендації до вивчення дисципліни “Основна іноземна мова (японська)”*. РВВ ДНУ.
- Егава, Х., Покровська, О., Федоришин, М., & Шітанда, с. (Ред.). (2009). *Мінна по nihongo (Японська для всіх), початковий рівень I. Переклад і граматичний коментар* (А. Букрієнко, М. Івахненко, М. Наугольна & М. Столяренко, Пер.). Львівська політехніка.
- Комарницька, Т., & Комісаров, К. (2012). *Сучасна японська літературна мова: теоретичний курс* (Т. 1). Видавничий дім Дмитра Бураго.
- Banno, E., Ikeda, Yo., Ohno, Yu., Shinagawa, Ch. & Tokashiki, K. (2011). *Genki. An integrated course in elementary Japanese (2nd ed.)*. The Japan Times.
- Nam, W. (2001). *Phonetic and Phonological Aspects of Geminate Timing*. Routledge.
- 国際交流基金日本語国際センター. (1991). 日本語はつおん. 英語版. 株式会社凡人社.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В РАМКАХ КОРЕЙСЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІОКУЛЬТУРИ

Дем'янова Д. І.

Київський національний лінгвістичний університет

Незважаючи на значну активність лінгвістів, науковців, перекладачів та інших діячів у сфері вивчення мови як корейської, так і української, все ж

варто зазначити і таке важливе питання, як поєднання соціально-культурних чинників, а також розуміння мови як культури, адже із зростанням соціально-економічної співпраці Республіки Кореї та України, це питання є більше ніж просто про вивчення мови та про навички перекладацької практики, а також це і про співпрацю, взаємоповагу та розуміння ментальності та традицій народу один одного.

Щодня у 21 сторіччі Південна Корея та Україна стають країнами все ближчими не лише в питанні економічної співпраці, а й на рівні обізнаності людей, життя яких аж ніяк не пов'язане з Кореєю, але які все-одно так чи інакше, більше і більше дізнаються про східний світ і його тенденції, традиції, культуру, релігію тощо. Саме тому це питання не стосується лише перекладачів та людей, що так чи інакше співпрацюють з Кореєю, а й усіх інших людей різних професій, не залежно від статі та вікової категорії.

Міжкультурна комунікація – це наука, що вивчає особливості вербального і невербального спілкування людей, що належать до різних національних та лінгвокультурних спільнот. (Манакін)

Розглядаючи міжкультурну комунікацію через призму саме ділового спілкування та проблеми, з якими можуть зіткнутись люди, що не мають досвіду взаємодії зі східним світом, як таким, ми можемо побачити різні питання, що потребують ознайомлення. Ознайомлення з міжкультурною комунікацією гостро необхідне людям таких професій, як менеджери, політики, дипломати, консули, туристичні агенти, для яких знання культурно-ментального світу Кореї постає особливо актуальним. Серед аспектів міжкультурної комунікації можна виділити такі.

Лінгвістичний аспект чужої культури. Коли майбутні перекладачі вивчають іншу мову, то, як правило, роблять це через свою мову, тож вивчення мови фактично сповільнюється і спотворюється, адже нейронні зв'язки утворюються набагато довші, ніж могли б бути. Наприклад, слово “стілець” у дітей відразу асоціюється з візуальним предметом, тож дітям легше запам'ятати слово, бо нейронний зв'язок є коротшим. У дорослих цей процес є подовженим і виглядає так: візуальний предмет – “стілець”, як слово в українській мові – 의자, як слово в корейській мові. Саме така методика вивчення іноземної мови і ускладнює часом правильність розуміння слова. Візьмемо до прикладу слово 상 – стіл. В нашій україномовній картині світу слово стіл визначається як предмет меблів, що має довгі ніжки та горизонтальну поверхню (국어 사전). В корейській же картині світу слово 상 床 (стіл) є поняттям з низькими ніжками, бо традиційно за ним сиділи на підлозі. Саме через історично різне сприйняття, здавалося б, очевидних і однакових речей і деформується подальша міжкультурна соціо-комунікація, бо кожен представник різної культури і нації сприймає слова по-різному.

Незнання 눈치. Не обізнаність щодо такого поняття як 눈치 (нунчі) – мистецтва відчувати і розуміти ситуацію (Хонг) теж часто призводить до того, що корейці і українці по-різному сприймають ситуацію та натяки. У такого поняття як нунчі немає конкретного варіанту перекладу, але воно відображає здатність до розпізнавання і розуміння без слів. Наприклад,

співпрацюючи з корейцями необхідно розуміти не лише такі базові правила етикету, як поклін, форма одягу тощо, а й розуміти і розрізняти де вам відмовляють, говорячи “Ми ще подумаємо”, або “До зустрічі”, що абсолютно і точно не означає, що люди готові дійсно обміркувати вашу пропозицію. Або, наприклад, правильне сприйняття натяків, зокрема виразу “방이 좀 더운 것 같은데” (“Щось в кімнаті якось жарко”) буде не просто виразом для підтримання діалогу, а повноцінним натяком відкрити вікно або двері.

Ми розглянули лише найважливіші аспекти, з якими може зіткнутись людина, що раніше не мала досвіду співпраці з корейцями, але також є ще багато інших міжкультурних питань, які потребують як детального розгляду, так і ознайомлення з ними усіх, хто має намір правильно розуміти корейським ментальний, історичний та культурний підтекст.

Масштаби та інтенсивність міжкультурної співпраці лише підштовхують нас до вивчення і дослідження цих питань, їх розуміння та осмислення, порівняння та співставлення своєї української культури з корейською. Тож, для вирішення актуальних питань, нам потрібно більш широко досліджувати не лише мовно-лінгвальні питання, а й міжкультурні питання в тому числі.

ЛІТЕРАТУРА

- Манакін, В. М. (2012). *Мова і міжкультурна комунікація. Навчальний посібник*. Видавничий центр “Академія”.
- Юні, Хонг (2019). *Нунчі. Корейське мистецтво емоційного інтелекту*. О. Мала (Пер.). Книжковий клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”.
- 국어 사전. *Корейський тлумачний онлайн-словник. The academy of Korean studies.*
<https://encykorea.aks.ac.kr>

ПРИНЦИПИ СУЧАСНОГО НАВЧАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОГО ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Деркач І. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Із прискоренням глобалізації та поширенням міжнародних ділових зв'язків в Україні зростає потреба у висококваліфікованих спеціалістах. Змінюються вимоги до підготовки сучасного фахівця та до рівня володіння іноземною мовою, яке стає необхідністю для людини. Таким чином, поширюється нова тенденція у вивченні іноземної мови – розвиток міжкультурного іншомовного спілкування, який базується на принципах сучасного навчання. Міжкультурні вміння та навички включають: здатність привести до спільного знаменника рідну й іноземну культури; культурну чутливість і здатність визначити й використати різні стратегії для контакту

з представниками інших культур; здатність виконувати роль культурного посередника між рідною культурою та іноземною, успішно долати міжкультурні непорозуміння та конфліктні ситуації; здатність долати стереотипи у стосунках.

Принципи навчання – це вихідні положення, які визначають вимоги до навчального процесу в цілому і до його складових. Теоретичний аналіз наукових праць свідчить, що проблема реалізації сучасних принципів навчання міжкультурного іншомовного спілкування у процесі навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах освіти ще не була предметом спеціального дослідження. Отже, слід зазначити, що до основних принципів відносять: дидактичні, психологічні та методичні принципи, зміст яких суттєво змінився у зв'язку з розвитком педагогіки та суміжних з нею дисциплін. **Принцип свідомості** відноситься до числа провідних дидактичних принципів, які реалізуються на заняттях з іноземної мови. Слідування цьому принципу передбачає розуміння студентами змісту іншомовного мовлення, усвідомлення одиниць, із яких складається мова, способів користування такими одиницями. **Принцип активності** передбачає мовленнєву активність студентів у ході заняття, що означає напруженість психічних процесів у діяльності студента, які стосуються уваги, пам'яті, формування і формулювання думок за допомогою засобів іноземної мови. **Принцип наочності** – один із провідних принципів навчання. Його необхідність обґрунтовується діалектикою переходу від чуттєвого сприйняття до абстрактного мислення в процесі сприйняття. Принцип наочності можна трактувати як спеціально організований показ мовного та екстралінгвістичного матеріалу з метою його кращого розуміння, засвоєння та використання в мовленнєвій діяльності. **Принцип комунікативності** – провідний принцип сучасного навчання іноземних мов. Слідування принципу комунікативності передбачає організацію активної творчої діяльності студентів: постійне звернення до мови як засобу спілкування, широке використання колективних форм роботи, увага до проблемних ситуацій, які відображають інтереси студентів, і творчі види завдань, паралельне засвоєння граматичної форми та її функції в мовленні. **Принцип урахування рідної мови студентів** передбачає урахування труднощів мови, що вивчається, які викликані розбіжностями в системі рідної мови студентів та іноземної мови.

Принцип взаємопов'язаного навчання видам мовленнєвої діяльності передбачає навчання мови з одночасним формуванням чотирьох видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання та письма). **Принцип професійної спрямованості навчання** (урахування спеціальності) передбачає урахування майбутньої спеціальності та професійних інтересів студентів на заняттях з мови та іншим дисциплінам навчального плану.

Таким чином, обґрунтовані принципи сучасного навчання міжкультурного іншомовного спілкування взаємопов'язані і їх поетапне втілення відкриває перед викладачем нові можливості та надає нові інструменти досягнення ефективності навчального процесу.

ЛІТЕРАТУРА

- Бацевич, Ф. С. (2009). *Основи комунікативної лінгвістики*. Видавничий центр “Академія”.
- Бігич, О. Б. (2013) *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика*. Ленвіт.
- Нараєв, В.М. (2007) *Методика викладання у вищій школі*. Центр учбової літератури.
- Bennett, M. J. (1998). *Basic Concepts of Intercultural Communication*. Intercultural Press.

ВТОРИННЕ КОРЕНЕУТВОРЕННЯ В СУЧАСНИХ АРАБСЬКИХ ДІАЛЕКТАХ МАШРИКА

Джавад А. Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Словотвірна система арабських діалектів загалом і сучасних діалектів Машрика зокрема демонструє таку інноваційну особливість як можливість утворення нових слів не від етимологічного кореня, а шляхом вторинної деривації або роздвоєння первинних коренів. Це явище отримало назву “вторинне коренеутворення” (Иванова, 2003, с. 3). Значна частина таких діалектних лексичних одиниць утворилася за традиційними словотвірними моделями від вже похідних основ, а некореневі приголосні такої основи сприймаються як кореневі в новому дериваті.

Основною категорією мотивуючих слів виступають імена. Вторинне коренеутворення може поділятися на: а) внутрішнє (мотивуючою основою виступає арабський корінь); б) зовнішнє (“первинною” основою виступає великий фрагмент слова або запозичені лексичні одиниці) (Иванова, 2003). Існують дані про наявність щонайменш 320 нових діалектних коренів вторинного утворення, від яких у діалектах Машрика формуються різні деривати. Найбільш продуктивним виявляється утворення за допомогою чотирибуквених основ. Зокрема в єгипетському діалекті налічується близько 50 новоутворених трибуквених коренів і понад 150 – чотирибуквених (Петрова, 2011, с. 148).

У низки новоутворених діалектних дієслів простежується зв'язок з арабською мотивуючою основою: *tārīh* “дата” (від *'arraha* “датовати”) → *tarrāh* “датовати”; *timsāh* “крокодил” → *tamsaḥ žildo* “ставати товстошкірим” (нечутливим) “; *ḥam'ana* “заспокоювати (щодо когось) (I пор. 4-букв. дієслова) “ → *stahman* заспокоїтися (щодо когось) (X пор. 3-букв. дієслова); *tag'īd* “зморшка, складка” (масдар II пор.) → *tza'wad* “ставати м'ятим” (II пор. 4-букв. дієслова); *'aswad* “чорний” → *tsōdan* “вважати дурною прикметою”.

Багато чотирибуквених дієслів в арабських діалектах утворено від арабських дериватів з основою, поширеною за допомогою зовнішньої афіксації. Серед похідних мотивуючих імен – значна частина дериватів з префіксом *m-*. Приклади із сирійського діалекту: *maskīn* “бідолаха” →

tmaskan “прибіднятися”; *mišwār* “прогулянка” → *tmašwar* “прогулюватися”; *mašyaha* “благочестя” → *tmašyah* “ставати благочестивим”.

Типовою рисою в сирійському діалекті є утворення деяких чотирибуквених дієслів від трибуквених основ, розширених за допомогою додаткового четвертого приголосного (частіше всього *n*): *ḡahš* “молодий віслук” → *tžahšan* “поводитися як віслук”; *šahwa* “пристрасть” → *tšahwan* пристрасно бажати; *hilw* “солодкий” → *thalwan* “їсти солодке”.

Чотирибуквені дієслова є найпродуктивнішим засобом для утворення дериватів від запозичених лексичних одиниць. Основа утвореного дієслова сприймається як непохідна, і всі чотири приголосних виступають в якості кореневих: *tilifūn* “телефон” → *talfan* “телефонувати”; *faylasūf* “філософ” → *ifalsif* “філософствувати; сперечатися про дрібниці”. Будь-які іншомовні основи, незалежно від етимологічної структури, кількості складів і типу моделі, підпорядковуються арабським словотвірним типам. Такі “вторинні” корені складаються лише з приголосних фонем запозичених лексем: *argile* “кальян” → *argal* “курити кальян”; *būdra* “пудра” → *bōdar* “пудрити”.

Зазвичай новоутворені чотирибуквені дієслова позначають дію, пов’язану з мотивуючим іменем. В арабській літературній мові вони утворюються для позначення абстрактних процесів або нових понять і науково-технічних термінів: *‘ālam* “світ” → *‘awlama* “глобалізація”. У діалектах цей процес набув набагато ширших масштабів і поширився на предмети й реалії повсякденного життя, особливо для позначення нових явищ і понять (Holes, 1995, с. 116). Значна кількість таких дієслів та їхніх дериватів в арабських діалектах свідчить про продуктивність цього засобу. Приклади із єгипетського діалекту (Badawi, Hinds, 1986): *fazlīn* “вазелін” → *fazlīn* “застосовувати вазелін”/ *fazlana* (масдар)/ *ifazlīn* “бути обробленим вазеліном”; англ. *captain* “капітан” → *itkabtīn* “здавати себе за командира, поводитися владно”; англ. *service* “обслуговування” → *sarwis* “подавати на стіл”/ *sarwasa* (масдар)/ *itsarwis* “бути поданим”. У деяких випадках діалектні дієслова утворюються від іншомовного дієслова (це характерно передусім для молодіжного сленгу): англ. *cancel* “скасовувати” → *kansil* “скасовувати”/ *itkansil* “бути скасованим”.

Отже, потенційно будь-яка іменна структура чотириконсонантного складу може бути основою для утворення дієслова, і саме цей засіб є одним із найважливіших джерел поповнення лексичного складу арабських діалектів.

ЛІТЕРАТУРА

- Иванова, М. А. (2003). *Активные процессы корнеобразования в современных арабских обиходно-разговорных языках и диалектах* [Автореф. дис. канд. филол. наук]. Институт востоковедения РАН.
- Петрова, Ю. І. (2011). *Єгипетський діалект арабської мови: специфіка структури та функціонування*. Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАНУ.
- Badawi, El-S., Hinds, M. (1986). *A Dictionary of Egyptian Arabic (Arabic-English)*. University of Cambridge, the American University in Cairo.
- Holes, C. (1995). *Modern Arabic: Structures, Functions and Varieties*. Longman Publishing.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ КЛИЧНОГО ВІДМІНКА В ІНОЗЕМНІЙ АУДИТОРІЇ

Доброштан Т. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з відмінних рис української мови є кличний відмінок (або вокатив), який використовується під час звертання до особи чи неживої істоти.

Тривалий час в українському мовознавстві був поширений термін “клична форма”, а термін “кличний відмінок” увів у мовознавчу науку А. Кримський у своїй праці “Украинская грамматика” у 1907 році. Дослідженням вокатива займався багато вчених, серед яких слід назвати такі прізвища: О. Безпояско, Ф. Бацевич, І. Бойко, І. Вихованець, К. Городенська, с. Єрмоленко, М. Скаб, Є. Тимченко, К. Шульжук а інші.

Перед тим, як перейти до вивчення кличного відмінка в іноземній аудиторії, доречним стане вивчення наказового способу дієслів в українській мові. Потрібно відпрацювати утворення простої і складеної форм наказового способу в однині та множині (наприклад, *Читай! Читаймо! Пиши! Пишімо! Хай/ нехай читає/ пише! Хай/ нехай читають/пишуть!*), а потім переходити до засвоєння форм кличного відмінка.

У кличному відмінку можуть вживатися імена, по батькові, прізвища. Закінчення слова у кличному відмінку (-е, -є, -о, -у або -ю) залежить від його закінчення у називному.

Напочатку вивчення кличного відмінка в іноземній аудиторії потрібно запам’ятати правила утворення цієї форми:

1) Іменники на -а, -(і)я, -я у кличному відмінку матимуть закінчення -о, -е, -(і)є, -ю (Ганна – Ганно, суддя – судде, Марія – Маріє, бабуся – бабусю),

2) Іменники на -к, -ок, -о, на г, к, х та на шиплячі (крім ж) матимуть закінчення -у (батько – батьку, синок – синку, товариш – товаришу, Жак – Жаку). Але в цій групі потрібно запам’ятати слова, в яких відбувається чергування: Олег – Олеже, Бог – Боже, чоловік – чоловіче, юнак – юначе,

3) Іменники м’якої групи матимуть закінчення -ю (вчитель – вчителю, учень – учню, Андрій – Андрію),

4) Безсуфіксні іменники твердої групи матимуть закінчення -е (Богдан – Богдане, Павло – Павле),

5) Іменники середнього роду на -а, -я та іменники у формі множини не змінюються (дитя – дитя, діти – діти, дівча – дівча).

Слід звернути увагу на випадки, коли звертання складається з двох слів (з імені та по батькові, а також з іменника та імені). Тоді змінюватися будуть обидва слова: Оксана Тарасівна – Оксано Тарасівно, друг Іван – друже Іване. Але якщо звертання складається з іменника та прізвища або ж з прикметника/ займенника та іменника, то форму кличного відмінка матиме лише одне слово у словосполученні – іменник, друге ж вживатиметься у називному відмінку: пан Ковальчук – пане Ковальчук, шановний пан – шановний пане.

Для закріплення та відпрацювання навичок утворення форм кличного відмінка в українській мові, а також форм наказового способу дієслів іноземцям пропонуються різноманітні практичні завдання. Наведемо деякі з них у нашій роботі.

Завдання 1. Утворіть форму кличного відмінку від імен: Сара, Муад, Сакура, Реза, Камран, Озгюр, Буряк, Реджеп, Умут, Онур, Мехмет, Лейла.

Завдання 2. Напишіть правильно речення зі звертаннями.

1. (Мама), де моя кава? 2. (Володимир), куди ти йдеш? 3. (Наталя), де твій тато? 4. (Тарас), де наш викладач? 5. (Подруга), де твій телефон? 6. (Павло), де Галя? 7. (Брат), допоможи мені купити подарунок. 8. (Друг), дай мені його зошит. 9. (Андрій), напиши це речення. 10. (Анастасія), читай, будь ласка, цей текст. (Мацюк, 2017, с. 34).

Завдання 3. Прочитайте мікродіалоги. Підкресліть іменники у кличному відмінку. Зверніть увагу на вживання дієслів у формі наказового способу.

1) – Привіт, Максиме! Куди ти ідеш?

– Привіт, Марку! Я іду в деканат. А чому ти запитуєш?

– Я теж іду в деканат.

– Добре. Ходімо разом!

2) – Добридень, Ганно Іванівно!

– Добридень, студенти. Відкривайте, будь ласка, зошити, пишіть число. Тепер відкривайте підручники на сторінці 45. Сергію, читай голосно текст.

3) – Професоре, у мене знову багато помилок у домашній вправі.

– Максиме, будь ласка, не поспішай, пиши уважно.

4) – Алло, мамо! Це я, Іван.

– Алло, Іване, говори, будь ласка, голосно! Я тебе погано чую.

5) – Діти, ви сьогодні дуже добре працювали на уроці. А зараз перерва. Відпочивайте 15 хвилин

– Дякуємо, Світлано Петрівно!

6) – Алло, це деканат?

– Так, слухаю вас.

– Скажіть, будь ласка, декан сьогодні працює?

– Так, працює. Але ідіть швидко, тому що за 30 хвилин починається перерва.

Завдання 4. Від цих іменників утворіть форму кличного відмінку.

А) Юрій Петрович, Ніна Іванівна, Жак, Том, Олена, Ірина, Марк, Андрій, Ахмед, Мунія, Імад, Самір, Джаміль, Рая, Тарас, Галина, Катруся;

Б) мама, батько, дівчина, юнак, чоловік, жінка, дядько, тітка, бабуся, дідусь, брат, сестра, сусід, сусідка, друг, пан, пані, добродій, добродійка, професор, президент, директор, інженер, секретарка. (Вальченко, 2011, с. 117–118).

ЛІТЕРАТУРА

Вальченко, І. (2011). *Ласкаво просимо!: навчальний посібник з української мови для іноземних студентів: у 2-х ч.* ХНАМГ.

Мацюк, Г. (2017). *Українська мова. Практичний курс для іноземців: навчальний посібник.* ФОП Паляниця В. А.

ІНТЕНЦІЯ МОВЦЯ В КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕНЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Долішня Н. Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

У світлі сучасних тенденцій у науці загалом та лінгвістиці зокрема для того, щоб побудувати вичерпну теорію комунікації чи ефективну теорію дискурсу, потрібно організувати комплексне вивчення різних аспектів та елементів цих теорій, залучаючи знання як із споріднених, так і з суміжних наук. Одним із таких, міждисциплінарних за своєю природою, понять є явище інтенції мовця. Це поняття, по суті, є об'єднавчим фактором для численних досліджень на перетині комунікативно-прагматичної та когнітивно-дискурсивної парадигм. Мета нашої роботи – розглянути явище інтенції мовця в контексті досліджень штучного інтелекту (ШІ) та з'ясувати, наскільки значущою є взаємодія цих двох понять.

Стрімкий розвиток галузі комп'ютерної науки, що займається розробкою алгоритмів та методів, які дозволяють комп'ютерним системам виявляти та імітувати інтелектуальну діяльність людини, включаючи розуміння мови, планування, вирішення проблем, навчання та самовдосконалення, припадає на 80–90-ті рр. ХХ століття (Cohen et al., 1990). Американський дослідник у сфері ІТ та ШІ Філіп Р. Коен та його канадський колега Гектор Дж. Левеск (1990) вивчають можливості моделювання комунікації між агентами (мовцями) за допомогою комп'ютерних систем та проєктують спеціальну логічну модель, яку пропонують взяти за основу для механізованої моделі раціональної поведінки. Це допомагає їм розробити системи зі ШІ, здатні до пристосування до змін у цілях, інтенціях та мотиваціях агентів під час взаємодії, і, відповідно, сприяє кращому розумінню та моделюванню взаємодії агентів (мовців) у таких розумних системах (Cohen & Levesque, 1990).

У роботі “Плани як складні психологічні установки” Марти Е. Поллак (1990), американської дослідниці у галузі інформатики та штучних інтелектуальних систем, фокус уваги переміщається з вивчення поняття інтенції на дослідження внутрішньої структури планів. М. Поллак (1990) переконує, що плани потрібно аналізувати як певну конфігурацію переконань та інтенцій у моделі зі ШІ (р. 83). Дослідниця використовує цей аналіз у розробці своєї теорії розпізнавання планів (*a theory of plan recognition*), суттєвою перевагою якої, на думку автора, є те, що теорія враховує розбіжності між переконаннями різних агентів (мовців) у комунікативній ситуації (Pollack, 1990).

Спираючись на праці Дж. Р. Сьорля про колективні інтенції та на вищезгадану розвідку М. Е. Поллак, американські науковиці у сфері ШІ Барбара Дж. Грос та Кендіс Л. Сіднер розробляють формальний аналіз спільних для агентів (мовців) планів, за яким два агенти переконані у тому, що 1) кожен агент для досягнення результату має намір виконувати свою роль у спільній діяльності та 2) кожен агент виконуватиме свою роль тоді і тільки тоді, коли інший агент зробить так само (Cohen et al., 1990, р. 11).

На основі наведених наукових праць можна зробити висновок, що від самого початку досліджень вчені розуміють, що поняття інтенції є невід’ємним компонентом у роботі штучних інтелектуальних систем, оскільки уможливорює розпізнавання мови, а відтак обробку та аналіз інформації, навчання, розпізнавання та складання планів, розв’язання складних питань, адаптацію до змінних умов взаємодії (зокрема, мовленнєвої). Інтелектуальні системи можуть бути корисними для автоматичного аналізу великої кількості текстів та пошуку інтенцій та мотивацій учасників комунікації (“Introducing ChatGPT,” n. d.). Одними із найдосконаліших сучасних моделей ШІ є GPT-3.5 та GPT-4, створені компанією OpenAI. На базі GPT-3.5 функціонує мовна модель ChatGPT, яка розуміє та генерує людську мову на дуже високому рівні (op. cit.).

У художніх творах прикладом такої розумної системи зі ШІ можемо назвати Термінатора, кіборга з високопродуктивним нейропроцесором, завдяки якому він здатен розпізнавати мову та наміри інших і реагувати на них, планувати свою діяльність, вчитися, що ми бачимо з уривку нижче. На запитання мовця 1 (John) про те, чи може він, Термінатор, навчатися і цим бути більше схожим на людину, мовець 2 (Terminator) відповідає ствердно.

01:10:50 John: *Can you learn? So you can be, you know, more human? Not such a dork all the time?*

Terminator: *My central processing unit is a neural-net processor, a learning computer. But Skynet presets the switch to “read-only” when we are sent out alone (Cameron, 1991).*

Отже, у цій розвідці ми з’ясували, що доцільно вивчати явище інтенції мовця в контексті досліджень ШІ, оскільки така двостороння взаємодія є обґрунтовано перспективною.

ЛІТЕРАТУРА

- Cohen, P. R., & Levesque, H. J. (1990). Rational interaction as the basis for communication. In P. R. Cohen, J. Morgan & M. E. Pollack (Eds.), *Intentions in communication* (pp. 221–255). Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Cohen, P. R., Morgan, J., & Pollack, M. E. (1990). Introduction. In P. R. Cohen, J. Morgan & M. E. Pollack (Eds.), *Intentions in communication* (pp. 1–13). Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Introducing ChatGPT.* (n. d.). OpenAI. Retrieved March 14, 2023, from <https://openai.com/blog/chatgpt>
- Pollack, M. E. (1990). Plans as complex mental attitudes. In P. R. Cohen, J. Morgan & M. E. Pollack (Eds.), *Intentions in communication* (pp. 77–103). Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- Cameron, J. (Director). (1991). *Terminator 2: Judgment Day* [Film]. Carolco Pictures, Pacific Western Productions, Lightstorm Entertainment, LeStudio Canal+.

ЕВФЕМІЗАЦІЯ НОВОМОВИ ТОТАЛІТАРНИХ ДЕРЖАВ ЯК ІНСТРУМЕНТ В ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙНАХ

Дубровська І. Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Особливої актуальності у наш час набуло дослідження мови тоталітарних держав (Масенко, 2017; Manteniotti, 2017; Dhouib, 2018). Для дефініції цього поняття існують різні синоніми, окрім уведеного Дж. Орвеллом терміна “новомова”, – “антимова, мова Совдепії, дерев’яна мова, суконна мова, мова конвою, квазімова, енкратичний соціолект, новояз” (Масенко, 2017, с. 11). Важливими рисами новомови є сугестійна функція – вплив на рецепієнта з метою переформатування його картини світу, а однією з характеристик – евфемістична, яка полягає в приховуванні справжньої сутності явища, вуалюванні дійсності за рахунок створення нейтральної чи позитивної конотації. Таким чином, евфемізована новомова стає більш ефективним засобом впливу на свідомість людини, аніж використання мови в її прямій номінативній функції. В сучасній дійсності ця специфічна новомова стає могутньою зброєю тоталітарних держав в інформаційних війнах.

Характерними особливостями евфемізованої новомови як засобу впливу на рецепієнта є дихотомія та десемантизація значень і понять, перевага оцінювання над значенням, шаблонність, маніпулювання гіперболами, лозунговість. Наприклад, за часи тоталітарного режиму колишньої НДР виразом “*antifaschistischer Schutzwall*” – “антифашистський захисний/захисна вал/стіна” називали Берлінський Мур, призначений, начебто, для захиста громадян від зовнішніх ворогів. (Kordon 2002, с. 317). Історичним фактом є, однак, сотні загиблих громадян НДР, які намагались перетнути цю стіну і втекти на Захід, не кажучи вже про арешт лише за спробу втечі.

Однією з рис новомови є дихотомія понять (напр., “друг–ворог”). “Ворогами” тоталітарних держав були представники різних національностей та соціальних прошарків, які виявлялись незручними для влади. Так, наприклад, словом “фашист” за часи існування НДР номінували американців та громадян ФРН, а путінська влада почала використовувати цю десемантизовану номінативну одиницю для найменування українців, європейців та громадян колишніх республік СРСР, які чинили спротив колоніальному режиму.

Слово “ein Volk”, яке часто вживалось ідеологами націоналсоціалізму, стало популярним і в НДР. На думку с. Шретера, це можна пояснити тим, що “антифашистська НДР” перейняла не лише лексику, а й ідеологію гітлерівської диктатури (Schroeter, 1994, с. 191). Російські ЗМІ також дуже часто використовували вираз “один народ”, виправдовуючи захоплення Донбасу.

У художній літературі НДР “ворога” називали словами *Bandit* (Якобс К.-Х.), *Kapitulant* (Нойш Е.), *Schädling* (Йонсон У.), *Sektierer* (Бредан Ю.), *Versöhner*

(Марон М.). Негативна конотація створюється за допомогою суфіксів *-ler, -ant, -ismus* (Schroeter, 1994, с. 50).

Головний герой романа К. Кордона “Крокодил на шиї”, засуджений в НДР за спробу втечі у Західну Німеччину, згадує про те, що в німецькій мові того часу функціонувало багато слів, запозичених з російської мови, напр., *wachsame Tschekisten Traktoriſt, Bandit, Dispatcher*. Частина цих слів використовувалась для позначення нових реалій, а інша – являла собою евфемізовані одиниці новомови, напр., *“staatsfeindlichn Verbindungen”, “feindlich-negative Kräfte im Westen”, “Freie Wahlen! nationale Unabhängigkeit”*. (Kordon, 2002, s.594). Сутність цих евфемізмів розкриває сам головний герой: *“Frieden” war ein Wort, mit dem alle Einwände toteschlagen werden konnten. Mauertote, Diktatur, Stalinismus – was soll’s? Hauptsache Frieden*. (Kordon, 2002, s.520).

Характерною рисою мови тоталітарних режимів сьогодення є евфемізація універсальний понять. Наприклад, слово “хлопок” є евфемізмом, за яким приховано справжнє значення слова “вибух”, “задымление” означає “пожежу”, “жесткая посадка” – “катастрофу”.

У мові сучасних російських і білоруських ЗМІ евфемізованими є також слова і вирази, які означають агресивні дії та поняття. Замість слова “війна” з метою приховування справжнього жорстокого характеру військових дій вживаються вислови “*интернациональный долг*” (часи СРСР). “*специальная военная операция, денацификация, защита народа Донбасса, защита мирного населения*”, захоплення інших країн виправдовують виразами “*Anschluß*” або “*воссоединение*”. Невдачі на війні вербалізуються за допомогою евфемізмів “*перегруппировка, свертывание, переброска войск*”, “*щёлквание*” українського конфлікту. Евфемізмом “*частичная мобилизация*” називають повну мобілізацію, пом’якшуючи і приховуючи справжній характер цього явища для населення. Так само назви псевдодемократичних і антинародних республік названі евфемізмами *DDR, “народная республика*” тощо.

Отже, евфемізовані новомовні одиниці були і є ефективним засобом інформаційної пропаганди колишніх і сучасних тоталітарних режимів. Вивчення механізмів цих мовних одиниць є цікавим, необхідним і перспективним напрямком лінгвістичних досліджень сьогодення, а результати цих досліджень можуть стати справжньою зброєю протидії інформаційним війнам сучасних тоталітарних держав.

ЛИТЕРАТУРА

- Коляда, Е., Кондрук, А. (2015). Евфемізми як засіб маніпуляції в політичному дискурсі. *Актуальні питання іноземної філології*, 2, 97–103.
- Масенко, Л.Т. (2017). *Мова радянського тоталітаризму*. ТОВ “Видавництво “КЛІО”.
- Kordon, K. (2002). *Krokodil im Nacken*. Beltz & Gelberg, Weinheim.
- Schroeter, S. (1994). *Die Sprache der DDR im Spiegel der Literatur*. Walter de Gruyter.

АКТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ФОЛЬКЛОРНОГО ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ

Дяченко Н. Л.

Київський національний лінгвістичний університет

З'ясування тісного взаємозв'язку мови й мислення крізь призму досліджень картини світу дозволяє з оновлених позицій розглянути мовні та мовленнєві явища у різноманітних ракурсах. У цьому плані запропоноване Ж. Фоконьє розуміння ментальних просторів як конструкцій, відмінних від мовних структур, що реалізуються в різного роду дискурсах згідно з настановами, представленими в мовних виразах, визначило вектор опрацювання французьких фольклорних поетичних творів у руслі когнітивного і структурно-композиційного підходів.

Фольклорні твори для дітей, серед яких казки, пісні, загадки, вже були предметом наукових розвідок, а саме: структура народної казки; вербальний, паравербальний, прагматичний та акціональний плани існування фольклорного тексту; структурна модель текстів легенд, замовлянь, загадок, міфів; образи і мотиви творів дитячого фольклору; суб'єкт фольклорного твору в просторі й часі. Фольклорні твори реалізуються в системі стійких текстів, що передаються безпосередньо від покоління до покоління і мають важливе значення для регулювання дитячої ігрової та комунікативної діяльності.

Дитячий фольклор – це результат узаємодії усної творчості дитинства і фольклору дорослих. Твори дитячого ігрового фольклору, а саме французькі дитячі лічилки є трансформованим описом реальності, що уможливує розгляд питання про принципи художнього перетворення дійсності в ментальному просторі. Ментальний простір є середовищем формування й функціонування системи ідей, ідеалів, цінностей, стереотипів людей і, відповідно, нації, а будь-які його трансформації безпосередньо пов'язані з буттям і перспективним поступом народу.

Ментальний простір є когнітивним утворенням, що виникає в процесі дискурсивної діяльності, постійно модифікується і будується в режимі реального часу й зберігається в оперативній пам'яті учасників бесіди. Це база даних інтелектуального та життєвого досвіду людини, за допомогою яких наповнюється смислом думка, висловлена в процесі бесіди або читання. У ментальному просторі тимчасово зберігається релевантна для суб'єкта інформація, а також результати її перетворень у процесі сказаного співрозмовником або прочитаного. Ментальний простір призначений не для відображення реального стану речей, а створюється як засіб здійснення суб'єктивної розумової діяльності.

З позицій когнітивної лінгвістики ментальний простір французьких дитячих лічилок є концептуальним утворенням, яке будується безпосередньо в процесі мислення і говоріння, і втілює образ того, як людина думає і говорить про ті чи інші речі: реальні, передбачувані чи вигадані. Підтверджено, що

теорія концептуальної інтеграції є ефективною у процесі пошуку і виявлення подвійних смислів французьких дитячих лічилок.

Комплексний підхід, який передбачає використання наративного мапування й застосування принципів теорії концептуальної інтеграції і блендингу уможливило як виявлення прихованих метафоричних сюжетів і образів, так і ефективне розшифрування подвійних смислів французьких дитячих лічилок. Запорукою їхнього адекватного розуміння є наявність активізація фонових культурно-енциклопедичних знань індивіда, а також його здатність до побудови відповідних концептуальних схем на зразок когнітивної метафори.

У лінгвокогнітивному аспекті дослідження виявлено, що основою втілення ментального простору французьких дитячих лічилок є мовна гра. Мовна гра розуміється як когнітивний феномен, що відображає ментальний ракурс особистісного бачення світу і дозволяє створювати нові лінгвістичні одиниці на основі асоціативних механізмів поєднання відомого з чимось пізнаваним.

Мовна гра реалізується у текстах французьких дитячих лічилок на семантико-синтаксичному, фонологічному й лексичному рівнях і відображає національно-культурну специфіку світобачення французів. Багатий арсенал синтаксичних, фонологічних і семантичних одиниць взаємодіє комплексно, створюючи складну багаторівневу систему, що окрім текстотвірної, реалізує функцію естетичну; у виразне аудіальні асоціації, які є смисловими чинниками й основою створених у ментальних просторах французьких дитячих лічилок сюжетів і образів. Серед особливих стилістичних засобів і прийомів створення мовної гри у французьких дитячих лічилках найбільше розповсюджені каламбур, повтори (анафора, епіфора, епанафора, анепіфора), антитеза, персоніфікація, римовані співзвуччя (монорим, ономапоєа, алітерація, асонанс).

У структурно-композиційному аспекті основою французьких дитячих лічилок виступає композиційний фрагмент – відрізок тексту з ознаками текстотвірної та композиційної одиниці, що репрезентує окрему текстову ситуацію через комплекс мовних засобів.

Комплексне виявлення в світлі актуальних підходів до дослідження лінгвокогнітивних засобів творення фольклорного поетичного тексту й елементів його структурно-композиційної будови розкриває перспективи у теоретичному і в практичному планах, які вбачаються у застосуванні запропонованої методики у процесі дослідження франкомовного фольклору, зокрема у жанрах ігрових поетичних творів.

ЛІТЕРАТУРА

- Белехова, Л. І. (2011). Види мапування як лінгвокогнітивної операції формування новообразів (на матеріалі американської поезії). *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Л. Українки. Серія Філологічні науки*, 3(1), 21–25.
- Кагановська, О. М. (2014). Можливі світи і наратив крізь призму текстових концептів. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного*

- університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство), 2, 52–57.*
- Fauconnier, G., & Turner, M. (2006). Mental Spaces. Conceptual Integration Networks. In D. Geeraerts (Ed.), *Cognitive Linguistics: Basic Readings* (pp. 303–371). Walter de Gruyter GmbH & Co. KG.

ЗРОСТАННЯ ПОПУЛЯРНОСТІ КОРЕЙСЬКОЇ МОВИ ЧЕРЕЗ ВСЕСВІТНЮ ПОПУЛЯРІЗАЦІЮ КУЛЬТУРИ ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ

Євченко Д. С.

Київський національний лінгвістичний університет

Досить тривалий час Південна Корея, або як її ще називають, – “країна вранішньої свіжості”, була закритою країною, тож досить тривалий час людям було мало, що про неї відомо. Але, як зазначив Kim Bok-rae (2015) у своїй роботі “Past, Present and Future of Hallyu (Korean Wave), починаючи з 1990 років феномен корейської хвилі, або “Халлю”, почав поширюватись по Південній Азії та материковому Китаю. Цей феномен пов’язаний з корейською музикою, серіалами, фільмами, модою, їжею та косметикою, які стали популярними у Китаї, Тайвані, Гонконзі, В’єтнамі і т.п.

На сьогоднішній день, продукція та товари корейського виробництва масово потрапляють на ринки інших країн, що призводить до їх розповсюдження серед населення. Продукція знайшла відгук як серед молоді, так і серед людей більш старшого віку. Корейський кінематограф, корейська техніка, корейські засоби догляду за обличчям – це те, що так приваблює людей.

Популярність корейських серіалів, або дорам, серед молоді набуває все більших і більших масштабів щороку. Корейський кінематограф може запропонувати велику палітру серіалів або фільмів на будь-який смак: драми, мелодрами, романтичні комедій і т.д., – кожен може знайти собі жанр до смаку. Результатом цього, стало можливо отримувати капітал не тільки в самій країні, а й за її межами, наприклад з Японії. До того ж, у таких країнах як Японія, Китай, Сингапур і т.д. зросла кількість випуску їх власних фільмів. Завдяки Інтернету є можливість поринути у культуру Південної Кореї навіть знаходячись на великій відстані.

Корейська косметика – це ще один із видів продукції, яка набуває все більшої популярності. Ті, хто цікавився, як корейцям вдається так молодо виглядати, тепер можуть замовити собі косметику прямо звідти, зробивши всього лише пару кліків в Інтернеті.

Те саме стосується і музики – корейські групи і виконавці стали настільки популярними, що звідусіль можна почути вже знайомі мотиви. По всіх країнах молодь створює кавер-команди, аби мати змогу навчитися так само гарно танцювати як і їх улюблені виконавці. Люди, які розділяють спільні інтереси приєднуються до так званих “фандомів” і мають змогу товаришувати і спілкуватись з однодумцями по всьому світу.

Збільшення кількості і якості фільмів, музики та серіалів допомогло у поширенні Корейської хвилі.

Всі ці аспекти значно посприяли поширенню зацікавленості не лише в культурі, а й у мові. Зі збільшенням інтересу пов'язаного з культурою, люди прагнуть розуміти акторів, виконавців без допомоги словників, які часто можуть помилятися при перекладі, почали самостійно, або на курсах чи за допомогою викладачів вивчати корейську мову. Корейська мова, на відміну від китайської мови, має алфавіт, що значно полегшує вивчення. Необхідно всього лише декілька годин і вже є можливість читати найелементарніші слова.

На даний момент, корейська мова посідає 14 місце в світі за популярністю і друге місце в світі за темпами розвитку після хінді. Отже, така зацікавленість всім тим, що пов'язано з Південною Кореєю сприяє все більшій популяризації культури та мови.

ЛІТЕРАТУРА

Kim Bok-rae (2015). Past, Present and Future of Hallyu (Korean Wave). *American International Journal of Contemporary Research Vol. 5, № 5.*

<https://martinroll.com/resources/articles/asia/korean-wave-hallyu-the-rise-of-koreas-cultural-economy-pop-culture/>

https://www.koreatimes.co.kr/www/culture/2022/03/199_325603.html

МОБІНГ ЯК ВИЯВ ДЕВІАНТНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Ельнікова Н. І.

Харківський національний університет внутрішніх справ

Комунікація, що є багатограним процесом своєрідного обміну інформацією, транслює емоційний і/або розумовий зміст між співбесідниками, поширюється на більшість сфер життєдіяльності людини і суспільства. Не є винятком і галузь професійної діяльності, у якій спілкування репрезентовано як організаційну комунікацію. Сьогодні усе частіше працівники різноманітних закладів піддаються прихованому психологічному насильству, зокрема глузуванню, остракізму, приниженню, дискримінації, нав'язаним заборонам, цькуванню – усім варіаціям мобінгу. Лінгвісти тривалий час вивчають тенденції і процеси, що виникають в інформаційно-комунікативному середовищі – інтернеті, досліджуючи взаємодію співрозмовників у віртуальному просторі через комунікативний підхід, у межах якого текст є ключовою складовою акту комунікації. Мобінг як вияв деструктивного та соціально негативного мовленнєвого акту в українській лінгвістиці є малодослідженим, що й зумовлює актуальність цієї наукової розвідки.

Як соціально-психологічне явище мобінг з'явився значно раніше, ніж його почали досліджувати науковці, наприклад, у Європі та США цей

феномен вивчають із початку 1960-х рр., в Україні почали розробляти мобінг останні десятиліття. Існує значна кількість наукових підходів у вивченні мобінгу, його структури, механізмів, функцій. Теорії і засоби у студіюванні мобінгу з точки зору психології репрезентовані в дослідженнях таких науковців, як О. Качмар, В. Оверчук, Є. Потапчук, О. Адамчук, Т. Хмельнича, у правовому аспекті – В. Гончарук, Т. Коляда, В. Тимошенко, Н. Швець, Л. Щетініна, у педагогічній площині – М. Шимановський, Т. Алексеєнко, О. Третяк, О. Корабльова. Серед лінгвістичних наукових розвідок питання мобінгу опрацьовували В. Посмітна, Т. Лелека, Д. Штайн, Е. Баллард. Таким чином, мовознавчий аспект вивчення мобінгу досі майже не висвітлювався у вітчизняних лінгвістів, а отже, ця проблема потребує ґрунтовного дослідження.

Як зауважує М. Шимановський, “обов’язковою умовою цькування (мобінгу) є замкненість колективу, некерованість взаємин з боку суспільства, відсутність цілеспрямованого контрольованого виховання уповноваженими на це особами” (Шимановський, с. 14). Водночас О. Качмар констатує, що “мобінг визначається тільки тоді, коли має не одноразові, а систематичні, регулярно повторювані вияви в поведінці й ставленні, які виходять за межі доброзичливих чи соціально схвалювальних норм” (Качмар, с. 58). Зазначені фактори слугують фундаментом для перетворення поодиноких фактів агресії на мобінг, що виявляється, на жаль, у всіх різновидах установ, демонструючи загалу наявність усіх форм девіантної комунікації.

Етимологічно термін “мобінг” (англ. *mobbing*) є похідним від англійського іменника *the mob*, що в перекладі означає натовп, агресивну юрбу, яка здатна вчиняти колотнечу, англійське дієслово *to mob* інтерпретується в значенні “атакувати юрбою”. Уперше цей термін увів австрійський дослідник К. Лоренц 1958 р., позначаючи ним феномен атаки групою дрібних тварин могутнішого звіра (Lorenz). У 60-х рр. ХХ ст. шведський лікар П. Хайнеман у своїх дослідженнях порівняв агресивну поведінку тварин із жорстокими діями дітей щодо однолітків, після публікації яких термін “мобінг” став поширеним. Сучасне формулювання терміна вперше застосував практичний психолог Г. Лейман на початку 80-х рр. ХХ ст., номінуючи ним агресивну поведінку людей у трудовому колективі. Відповідно до Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню)” мобінг тлумачиться як “систематичні (повторювані) тривалі умисні дії або бездіяльність роботодавця, окремих працівників або групи працівників трудового колективу, які спрямовані на приниження честі та гідності працівника, його ділової репутації, у тому числі з метою набуття, зміни або припинення ним трудових прав та обов’язків, що проявляються у формі психологічного та/або економічного тиску, зокрема із застосуванням засобів електронних комунікацій, створення стосовно працівника напруженої, ворожої, образливої атмосфери, у тому числі такої, що змушує його недооцінювати свою професійну придатність” (Закон України...).

Розглядаючи мобінг як форму девіантної комунікації, можна стверджувати, що когнітивна стратегія ненормативного спілкування цілеспрямовано

знищує недруга психоемоційно, адже принижуючи співрозмовника, агресор у такий спосіб відчуває власне піднесення. Отже, мобінг є сукупністю комунікативних тактик девіантної комунікації в організаційному дискурсі. Комунікативними засобами мобінгу є деструктивна критика, приховування інформації, поширення пліток, перемивання кісток іншої людини з одностумцями, образливі коментарі в бік колеги (прямі й опосередковані), потаємна протидія, плетіння інтриг, висміювання, соціальне ігнорування, репрезентовані на всіх мовних рівнях.

Таким чином, мобінг є досить поширеним явищем в сучасному українському суспільстві, яке має на меті не лише приниження іншої особи, а й її дискредитацію, що виявляється через тактику девіантної комунікації. Студіювання стилістично маркованих одиниць мобінгу в лінгвістичному аспекті уможливить своєчасне виявлення комунікативних аспектів мобінгу та вживання відповідних заходів. Необхідно підвищувати обізнаність людей у важливості міжкультурної взаємодії без агресії в установах усіх рівнів.

ЛІТЕРАТУРА

- Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню)” 2759-IX (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-IX#Text>
- Качмар, О. В. (2016). Мобінг як різновид психологічного насильства в трудовому колективі. *Актуальні проблеми філософії та соціології: Науково-практичний журнал*. (14). 58–61.
- Шимановський, М. М. (2015). Проблема мобінгу в учнівському середовищі. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. (2). 13–17.
- Lorenz, K. (1967). *On Aggression* (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003209249>.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ

Єнько С. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Більшість дослідників дотримуються наступного визначення рекламного тексту. “Рекламний текст – це будь-яка форма неособистого представлення і просування ідей, товарів і послуг, метою якої є створення впливу на читача в прямій формі, або закріплення його ставлення до рекламованого об’єкта”. Реклама – це не просто оголошення, повідомлення, ознайомлення, нагадування, а й засіб залучення уваги, створення іміджу і популярності. Рекламний процес спрямований головним чином на формування і закріплення у свідомості адресата стійких стереотипів способів життя, мислення, моралі і моральності, що є невід’ємною частиною формування суспільної свідомості.

Мова реклами охоплює коло різноманітних явищ, і залежно від видів і форм реклами (науково-технічна, побутова, газетна, журнальна, радіо, теле,

кінореклама і т.д.) робляться висновки про приналежність використовуваних мовних засобів до того чи іншого функціонального стилю. Слід зазначити, що комплексного вивчення мови реклами, наскільки можна судити, поки не проводилося: досліджувалися окремі види реклами, окремі типи рекламних текстів, а висновки робилися по відношенню до мови реклами в цілому. У результаті реклама з однаковою легкістю потрапляє практично у всі відомі функціональні стилі. Очевидно, однак, що конкретні типи рекламних текстів не знаходяться в однозначному співвідношенні з яким-небудь певним стилем. Так, поява реклами в газеті, суспільно-політичному чи науковому журналі не є автоматичним свідченням її приналежності відповідно до газетного, публіцистичного або наукового стилю.

Звичайно, різні типи рекламних текстів мають свою специфіку, але загалом рекламу можна віднести до інформативно переконуючого різновиду текстів.

Соціальна реклама також має свої власні особливості. Саме про них йтиметься нижче.

Отже, наше завдання було в тому, щоб порівняти цей тип реклами з наймасовішим видом реклами – комерційною, і виявити специфіку перекладу текстів соціальної реклами.

Порівнявши чималу кількість рекламних матеріалів обох видів, ми можемо відзначити, що комерційна реклама відрізняється від соціальної наступними особливостями:

1. наявність великої кількості прикметників, прислівників та дієприкметників другого типу, які використовуються для більш образного опису товару чи послуги;

2. наявність оказіоналізмів, певного ритму та структури, які необхідні для того, щоб слова реклами мимоволі запам'ятовувалися цільовою аудиторією;

3. загальна позитивна подача без наміру створити емоційний вплив на людину та змусити її переглянути свої погляди та переконання.

Рекламний текст, згідно з виведеним нами визначенням, є особливим жанром, який відповідно до різновиду має свої особливості. Робота з кожним із них потребує особливого підходу та плану дій. У ході аналізу текстів соціальної реклами, нами було виявлено низку моментів, які можуть стати каменем спотикання під час перекладу, а також запропоновано низку кроків для їх вирішення.

Зокрема, під час роботи із текстами соціальної реклами перекладачеві варто дотримуватися наступних кроків:

- 1) перегляд відеоролика соціальної реклами з метою первинного ознайомлення;

- 2) визначення проблематики та подальшого плану робіт і прийняття рішення у тому, що саме необхідно: переклад чи локалізація;

- 3) повторний перегляд необхідний для поглибленого вивчення екстралінгвістичного вмісту, а саме музики, емоцій персонажів, символів, залишених режисером та іншого, тобто того, що може стати контекстом під час перекладу;

4) перш ніж переписувати текст самостійно, має сенс спочатку спробувати знайти його в інтернеті. Це можуть бути як субтитри до відео, так і офіційний скрипт, викладений на сайті організації, що профінансувала рекламу;

5) Запис скрипту. Якщо скрипт реклами знайти не вдалося, його запис проводиться вручну, проте при цьому існує ризик допустити деякі неточності, оскільки сприйняття на слух пов'язане з низкою труднощів у вигляді особливостей мови, сторонніх шумів, а також незнайомої лексики.

6) Аналіз скрипту. Виявлення семантичних полів, граматичних конструкцій, особливої лексики. Визначення потенційних труднощів, які можуть виникнути під час перекладу.

Соціальна реклама має велику варіативність тем, отже, і вирізняється великою різноманітністю використовуваної лексики. Крім цього, тексти соціальної реклами відрізняються великою кількістю засобів емоційної виразності та речень особливих типів. Також, на відміну від комерційної реклами, у ній особлива увага приділяється екстралінгвістичному контексту.

Отже, тексти соціальної реклами мають велику стилістичну і тематичну різноманітність, у зв'язку з чим робота з ними пов'язана з низкою проблем і вимагає систематизації. До того ж, незважаючи на велику кількість соціальної реклами, на українську мову перекладається лише мала її частина, чим і визначалася актуальність нашої роботи.

ЛІТЕРАТУРА

- Іванова, К. А. (2005). Копірайтинг. Секрети створення рекламних і PR-текстів. Санкт-Петербург, 122–130.
- Краско, Т. И. (2004). Психология рекламы. Е. В. Ромат (Ред.). Студцентр. Способы реализации концептов в англоязычных рекламных текстах (б. д.). https://studbooks.net/848084/literatura/klassifikatsiya_reklamnyh_tekstov.
- Newmark, Peter (2008). A Textbook of Translation. Pearson Education Limited.

ІНТЕГРАЦІЯ ТА СИНТЕЗ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО І КОГНІТИВНОГО ПІДХОДІВ В ДОСЛІДЖЕННІ ФОЛЬКЛОРНОГО КОНЦЕПТУ

Єсипович К. П.

Київський національний лінгвістичний університет

Антропоцентрична парадигма сучасної лінгвістики активізує та спрямовує лінгвістичні дослідження на вивчення етнокультурної специфіки мовної концептуалізації людиною навколишнього світу, її особистісних і соціальних проявів пізнання через мову, мовленнєву комунікацію, аналіз когнітивних процесів людини, а саме зберігання, трансляція та інтерпретація необхідних знань та стимуляція мисленнєвої діяльності. У царині антропоцентричної парадигми сформувалися й успішно розвиваються такі

напрями лінгвістичних досліджень, як лінгвокультурологія, когнітивна лінгвістика, психолінгвістика тощо.

В лінгвокультурології антропоцентризм мови проявляється через взаємодію мови і культури, їх взаємозалежності та діалозі. Лінгвокультурологія являє собою є комплексну наукову дисципліну синтезуючого типу, яка вивчає взаємозв'язок і взаємодію культури і мови в її функціонуванні та відображає цей процес як цілісну структуру одиниць у єдності їх мовного та позамовного (культурологічного) змісту за допомогою системних методів. методи з орієнтацією на сучасні пріоритети та культурні установи (систему норм і загальнолюдських цінностей).

Завданням культурології є дослідження самосвідомості людини у її зв'язку з природою, суспільством, історією, мистецтвом та іншими сферами її соціокультурної реалізації. Лінгвістика вивчає світогляд, через відображення та фіксацію у мові мовної картини світу у вигляді ментальних моделей. Предметом лінгвокультурології виступає діалог мови та культури.

Концепти, репрезентовані в текстах епічного фольклору, вперше розглядаються в рамках проблем їх мовної реалізації, певною мірою поєднуючи лінгвокультурну та когнітивну парадигми. Такі антропоцентричні концепти є своєрідною проекцією явищ національної культури крізь призму мови. Вони є своєрідними ментальними утвореннями, які вербалізуються в мовній картині світу епічного фольклору.

Синтез лінгвокультурологічного та когнітивного підходів у дослідженні антропоцентричних концептів зумовлені найглибшою природою мовних фактів, поєднуючи взаємодію мови та культури, мови та світогляду.

Короткого зупинимося на описі основних понять і особливостей лінгвокультурології та когнітивної лінгвістики з метою виявлення специфіки мовної концептуалізації людини в текстах епічного фольклору, що має лінгвокультурологічне підґрунтя.

Ключовими поняттями когнітивної лінгвістики є поняття інформації та її обробки людським розумом, поняття структур знань та їх представлення в людській свідомості та втіленою у мовні форми.

Когнітологія, та дисципліни які вона поєднує, а саме когнітивна лінгвістику, когнітивна психологію та когнітивна соціологію, намагається відповісти на питання щодо принципів організації людської свідомості, процедури пізнання світу.

Лінгвокультурологія вивчає процеси становлення, розвитку, функціонування свідомості в культурно-історичному аспекті, тому інваріантність для неї актуальне змістовне наповнення концепту (концепт відображає результати людської діяльності). А оскільки саме у свідомості відбувається взаємодія мови та культури, будь-яке лінгвокультурологічне дослідження є водночас і когнітивним дослідженням (Жаркинбекова, 2004).

Поєднання лінгвокультурної та когнітивної парадигм у рамках лінгвістичної концептології при вивченні антропоцентричних концептів дозволить найбільш цілісно відтворити багатогранний образ людини, зображений у мовній картині світу різноманітних текстів епічного фольклору.

Ключовою фігурою при такому аналізі є людина в її культурі та її мові. Людина починає досліджувати засоби репрезентації культури через мову, визначати роль символів, метафор, фразеологізмів, які зберігаються у мові протягом століть. Створення ментальних просторів, як динамічних форми ментального досвіду, що актуалізуються в умовах пізнавальної взаємодії суб'єкта зі світом, створює підґрунтя для мисленнєвого руху.

Нашу наукову розвідку присвячено дослідженню антропоцентричних концептів, репрезентованих в текстах епічного фольклору, переважно з лінгвокультурологічних позицій, і ми вважаємо доцільним розглядати інші концепти на основі різноманітних наукових парадигм. Природа концептів досить складна, тому існують різні підходи до розуміння та визначення концептів.

Автономне дослідження різних сторін “мовного життя” особистості і суспільства неминуче поставило питання про реконструкцію цілісного, “об'ємного” образу людини, зображеного в мовних і концептуальних картинах світу. А, отже, на цьому новому етапі розвитку сучасної лінгвістичної парадигми постає завдання систематизації та синтезу вже отриманих лінгвістичних даних, подальшого поглиблення та аналізу культурних і мовних фактів з метою реконструкції моделі людини, що склалася протягом тривалого часу в мовна свідомість мовців”.

ЛІТЕРАТУРА

- Жаркынбекова, К. Ш. (2004). *Языковая концептуализация цветов в казахском и русском языках*.
- Темиргазина, З. К. (2005). *Антропологическая лингвистика и культурная антропология в современной системе гуманитарных знаний*. Нұр-Принт.

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ДІАДИ ПОНЯТЬ ДИСКУРС – ТЕКСТ VS ІНТЕРДИСКУРС – ІНТЕРТЕКСТ У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Жалко Д. Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Дві пари понять **дискурс – текст** й **інтердискурс – інтертекст** залишаються не просто об'єктом лінгвістики, а власне когнітивної лінгвістики, у контексті визначення їх взаємозв'язку та надання їм спеціального статусу.

Розглядаючи першу діаду понять **дискурс – текст**, варто згадати їх традиційні визначення: якщо *дискурс* – це процес, то *текст* – це результат цього процесу, який є матеріально зафіксованим.

Друга діада понять **інтердискурс – інтертекст** засвідчує наступний крок після першої діади **дискурс – текст**. Тобто на сьогодні можна

говорити про те, що акценти давно змістилися і дискурс так само, як і текст набуває інших статусів – статусу інтердискурсивності й інтертекстуальності. Це пояснюється тим, що концепція **інтердискурсу** зводиться до того, що вона є “дискурсивним та ідеологічним простором, у якому розгортаються дискурсивні утворення з їх співвідношенням, домінуванням, підпорядкуванням та протиріччям” (Чан Кім Бао). Іншими словами, інтердискурс формується на межі дискурсів, тобто включає не лише інформацію про дискурси, а й про міждискурсні відношення. Тому інтердискурс є ширшим феноменом, ніж дискурс.

Що стосується інтертексту, то тут варто згадати позицію Р. Барта, який стверджує: “Кожен текст є інтертекстом; Інші тексти присутні в ньому на різних рівнях у більш-менш відомих формах: тексти попередньої культури та тексти навколишньої культури. Кожен текст є новою тканиною, зітканою зі старих цитат. Уривки культурних кодів, формул, риторичних структур, фрагменти соціальних ідіом тощо, – всі вони поглинені текстом і змішані в ньому, оскільки завжди до тексту та навколо нього існує мова. Інтертекстуальність, як необхідна попередня умова для будь-якого тексту, не може бути зведена до проблеми джерел та впливів; вона є загальним полем анонімних форм (походження яких рідко можна виявити), несвідомих або автоматичних цитат, що даються без лапок” (Barthes, 2001).

Як підсумок, зазначимо, що дискурс обов’язково сприймається разом із текстом, або навпаки, тому для діади термінів **дискурс – текст** характерними є взаємопроникнення та взаємоперетворення. Окрім цього, у сучасному мовознавстві діада **дискурс – текст** трансформувала в діаду **інтердискурс – інтертекст**.

ЛІТЕРАТУРА

Barthes, R. (2001). “From Work to Text”, The Norton Anthology of Theory and Criticism, (Ed. Vincent B. Leitch. Et al.). W. W. Norton and Company, New York and London, pp. 1470–1475.

ПРОСОДІЯ ЯК МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ КИТАЙСЬКОМОВНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Задорожна А. І.

Київський національний лінгвістичний університет

Успіх кожного політичного діяча сьогодні безпосередньо залежить від його вміння говорити перед аудиторією, оскільки саме публічні промови є основним знаряддям політичної боротьби та впливу на суспільну думку. Останнім часом основа увага в політичному красномовстві приділяється концепції культури мовлення, яка орієнтована на престиж особистісного начала у мовленнєвій комунікації. Особливе місце в ній посідають

риторичні навички мовця, зокрема володіння просодичним оформленням політичного дискурсу.

У межах позалінгвального підходу до вивчення дискурс-аналізу мова є соціальною практикою. Саме в контексті заявленої проблеми такий підхід до вивчення дискурсу є найбільш актуальним. Політичний дискурс є різновидом публічного дискурсу, що базується на політичній картині світу. Він спрямований на творення тієї картини, її зміну, використання для спонукання людей до тієї чи іншої політичної або соціальної діяльності. Політичний дискурс характеризується своїм специфічним набором ситуацій спілкування, типовими моделями мовленнєвої поведінки, певною тематикою, набором інтенцій та мовленнєвих стратегій, особливими лексичними, синтаксичними та фонетичними маркерами (Neogu, 2013, p.129).

Ефективність публічних виступів політиків визначається, з одного боку, специфікою конкретної промови, певними або відповідними її стильовими та жанровими нормами, а з іншого боку – інтенцією автора. При цьому надзвичайно важливо, щоб усі структурні й змістові елементи виступу були правильно оформлені просодично, оскільки встановлено, що в усному мовленні саме інтонація слугує ключем до правильної й адекватної інтерпретації аудиторією змісту промови згідно конкретних намірів мовця (Вольфовська, 2012, с. 92–94). Успішність публічного мовлення значною мірою залежить від його інтонаційного оформлення.

Фонетично-експериментальні дослідження свідчать про те, що озвучений політичний дискурс характеризується певним набором просодичних характеристик, які виокремлюють його серед інших видів усно-мовленнєвого суспільного дискурсу (Сотников, 2008, с. 124–125). Це має прояв у тому, що для досягнення основної функції політичного дискурсу, а саме функції впливу, використовуються різні просодичні засоби. Просодія створює певне модальне забарвлення текстів, особливе інтонаційне оформлення, підпорядковане основній комунікативній функції політичного дискурсу – функції впливу.

Є підстави вважати, що одним із головних факторів просодичного впливу в політичному дискурсі є фразова акцентуація, яка виявляється в тому числі і в особливостях членування мовленнєвого потоку на синтагми. Це зумовлює наявність смислових акцентів у тексті, які можуть розташовуватися на будь-якому слові або словосполученні у висловленні, залежно від його комунікативної значущості. У промові голови КНР Сі Цзіньпіна, яку він виголосив у жовтні 2022 року до представників комуністичної партії Китаю, можна чітко прослідкувати специфіку фразової акцентуації. Голова КНР ставив багато логічних і фразових наголосів саме на ті слова, які передавали сенс значущості роботи комуністичної партії Китаю та позначали важливі для майбутнього КНР тези.

“中国共产党已走过百年奋斗历程。我们党立志于中华民族千秋伟业，致力于人类和平与发展崇高事业，责任无比重大，使命无上光荣。”
Zhōngguó gòngchǎndǎng yǐ zǒuguò bǎinián fèndòu lìchéng. Wǒmen dǎng lìzhì

yú zhōnghuá mínzú qiānqīu wèiyè, zhìlì yú rénlèi hépíng yǔ fāzhǎn chónggāo shìyè, zérèn wúbǐ zhòngdà, shǐmìng wú shàng guāngróng. – *Комуністична партія Китаю пройшла через століття боротьби. Наша партія віддана протягом багатьох років народові Китаю, присвячує себе благородній справі задля миру та розвитку людства. Відповідальність надзвичайно велика. Місія почесна.*

Логічним наголосом у цьому уривку промови були позначені ключові слова: “奋斗历程” fèndòu lìchéng – *процес боротьби*, “千秋伟业” qiānqīu wèiyè – *велика справа/ обов’язок на довгі роки*; у той час як фразові наголоси спостерігаються у таких висловленнях: “责任无比重大, 使命无上光荣” zérèn wúbǐ zhòngdà, shǐmìng wú shàng guāngróng. *Відповідальність надзвичайно велика. Місія почесна.*

Доцільно також зазначити, що до просодичних засобів впливу належать темп і паузація. Вони сприяють виділенню значущих елементів тексту та адекватному усвідомленню комунікативного акту.

全党同志务必不忘初心、牢记使命，务必谦虚谨慎、艰苦奋斗，务必敢于斗争、善于斗争，坚定历史自信，增强历史主动。Quán dǎng tóngzhì wùbì bù wàng chūxīn, láojiè shǐmìng, wùbì qiānxū jǐnshèn, jiānkǔ fèndòu, wùbì gǎnyú dòuzhēng, shànyú dòuzhēng, jiāndìng lìshǐ zìxìn, zēngqiáng lìshǐ zhǔdòng. – *Усі партійні товариші не повинні забувати про свій первісний намір і пам’ятати про свою місію, повинні бути скромними та уважними, повинні бути готовими до боротьби та боротися, повинні бути твердими у своїй історичній впевненості і зміцнювати свою історичну ініціативу.*

У цьому уривку своєї промови пан Сі постійно виділяв паузами слово “务必” wùbì – *обов’язково необхідно, бути повинним зробити щось*. Темп його мовлення при цьому значно сповільнювався.

Як підсумок зазначимо, що китайськомовний політичний дискурс володіє особливим ритміко-мелодійним оформленням, у якому переважають такі просодичні характеристики, як фразовий та логічний наголоси, синтагматична і прагматична паузація та сповільнений темп вимови.

ЛІТЕРАТУРА

- Вольфовська, О. О. (2012). Ритм політичної промови як виразник риторичної майстерності мовця. *Наукові праці Кам’янець-Подільського нац. ун-ту ім. Івана Огієнка: Філологічні науки*, 29, 92–94.
- Сотников, А. В. (2008). Просодична актуалізація комунікативно-прагматичної динаміки тексту англомовної політичної промови. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету LINGUAPAX*, 17, 124–129.
- Neogu, Maria-Louela (2013). *Decoding Political Discourse*. Palgrave Macmillan. 中国共产党第二十次全国代表大会开幕会 – YouTube–20-й Всекитайський з’їзд Комуністичної партії Китаю.

МОВНИЙ ОБРАЗ РОСІЙСЬКИХ ВОЯКІВ ЯК ЗОВНІШНЬОГО ВОРОГА (НА МАТЕРІАЛІ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ)

Заскалета В. П.

Київський національний лінгвістичний університет

Одна з основних функцій мови – номінативна. Пізнане людиною отримує назву і з цією назвою “живе” у свідомості мовців. Функція називання особливо активна в часи соціальних потрясінь – воєн і революцій. У такі часи з’являються нові явища, предмети і поняття, відоме і знайоме може виявити себе в незвичайних обставинах по-іншому, набути нових ознак і властивостей.

Громадяни України вдячні ЗСУ, бійцям територіальної оборони за героїчний супротив російській армії, що втілено у відповідних численних найменуваннях українських воїнів (Заскалета, 2022), проте особливо докладно змальовують образ зовнішнього ворога.

Аналіз найменувань зовнішніх ворогів України з погляду об’єкта найменування дає змогу поділити їх на такі лексико-семантичні групи (ЛСГ): а) назви президента РФ; б) назви держави-агресора; в) назви росіян, що підтримують збройну агресію РФ проти України; г) назви російських вояків; ґ) назви, пов’язані із державами-сателітами РФ; д) інші назви, зумовлені війною. Варто зазначити, що чим тривалішою є агресія, то більша кількість неологізмів репрезентує кожен групу і кількість самих ЛСГ теж збільшується.

Дуже активно іменують українці російських вояків – людей, які безпосередньо чинять страшні злочини на території суверенної держави України, – використовуючи для цього готові слова відповідної емоційної конотації й легко утворюючи нові.

Непоясненна жорстокість, неабияка вишуканість представників ворожої армії у проведенні тортур українських громадян, масові вбивства цивільного населення і полонених, обстріли росіянами міст і сіл, знищення цивільної інфраструктури, пам’яток культури, церков, мінування різноманітних об’єктів, тотальне мародерство тощо спричинили актуалізацію таких негативно маркованих іменувань: *варвари* (руйнують усе на своєму шляху; якщо не можуть украсти – псують; далекі від цивілізаційного способу життя), *виродки* (люди, що втратили кращі людські якості), *вбивці*, *злідота* (викрадали в українців не лише дорогі речі (побутову техніку, транспорт тощо), а й постільну і натільну білизну та шкарпетки), *звірі* (жорстокі люди), *знуцальники*, *згряя хижаки* (хижак – пілот, який здійснює розбійницькі нальоти на мирну країну), *їуди* (заробляють гроші, убиваючи людей), *іроди* (ірод – лайл. “дуже жорстока, люта людина; кат, недолюдок” (СУМ, т. 4, с. 47)), *каїни* (натяк на братовбивство), *кати* (кат – перен. “той, хто тиранить, убиває, мучить; мучитель, недолюдок” (СУМ, т. 4, с. 116)), *катюги*, *мерзотники* (мерзотник – розм. “особа, здатна на всяляку підлість; негідник” (СУМ, т. 4, с. 667)), *нелюди*, *мародери* (грабують убитих та поранених після бою або мирне населення під час війни), *орки* (варвари з рисами звірів),

орда (натяк на неслов'янське, нехристиянське походження та констатація нецивілізованого поведіння в чужій країні), *падлюки*, *покидьки*, *потвори*, *скотиняки* (скотиняка – “груба, жорстока, підла людина” (СУМ, т. 9, с. 307)), *тварини*, *тварюки*, *терористи*, *убивці*, *чорти*, *шакали*. Частина іменувань, крім виразного негативного значення, має помітний зневажливий відтінок. Такі лексеми можуть позначати розумові здібності (*зомбаки*, *зомбі*, *недоумки*, *придурки*, *телепні*), фізичну підготовку (*здохляки*, *здохлятина*), соціальний (*злидота*, *злодії*, *зеки*, *злочинці*) та культурний статус (*засранці*, *лапті*, *лаптенні*, *примати*), вольові здібності (*сцикуни*), фізіологічні відхилення (*гвалтівники*, *збоченці*). Відтінок зневаги добре помітний також у збірних назвах, наприклад, у загальноживаних словах – *кацапня*, *наволоч*, *нечисть*, *солдатня*, вульгарному *сволота* та в неологізмах *москальня*, *оркотня*, *русня*. Таку саму емоційну конотацію має позначення російського війська як *недовійська* і *недоармії*. Своє ставлення до загарбників українці передають і за допомогою лайливих слів, називаючи їх *паскудами*, *лайн*, *гімно*.

Наслідком пошуку найвлучнішого слова на позначення російських загарбників стала лексема *свинособаки* – складне слово, що поєднує значення лексем *свиня* (“перен., лайл. неохайна людина” (СУМ, т. 9, с. 72)) і *собака* (“перен., зневажл. про злу, жорстоку, недобррозичливу і т. ін. людину” (СУМ, т. 9, с. 430)). Проти України воюють громадяни РФ різного стосунку до регулярних частин російської армії, що виявилось у відповідних найменуваннях (*мобіки*, *чмобіки*, *вагнерівці*) ворогів. З погляду деривації, найактивнішим способом творення назв російських вояків є спосіб вторинної номінації, зокрема деонімізація (*каїни*, *іроди*). З цією метою використано чи не весь репертуар лайливих слів. Цікавим є вживання назв росіян зі значенням, антонімічним до словникового. Так виникають неологізми–енантіосеми на кшталт “*визволителі*”, “*миротворці*”, “*брати*”, “*друга армія у світі*”. Значно поступається вторинній номінації афіксальний спосіб – префіксація (*недоармія*, *нелюди*, *недовійсько*) і суфіксація (*знущальники*, *зомбаки*, *кацапня*, *катюги*, *оркотня*), суфіксальна універбація (*мобіки* – мобілізовані військовозобов'язані), абрєвіація (*чмобіки*), складання (*лаптенні*, *свинособаки*) та складання із суфіксацією (*руськомириці*).

Отже, використовуючи лексичні та дериваційні ресурси мови, українці створюють докладний образ російських вояків як зовнішнього ворога, негативно змальовуючи їхні розумові здібності, соціальний та культурний статус, поведінку на території України тощо та водночас передаючи до них своє зневажливе ставлення.

ЛІТЕРАТУРА

- Заскалета, В. П. (2022). Образ українського захисника в дзеркалі мови (на матеріалі українськомовних дописів користувачів фейсбуку). *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Україна у транскультурному й мультимодальному світі”*. Видавничий центр КНЛУ, 91–93.
- СУМ. Білодід І. К. (Ред.). (1970–1981) *Словник української мови: В 11 т.* Наук. думка, т. 4, 1973, т. 9, 1978.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ПОСЛУГ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Ігнатенко В. Д.

Білоцерківський національний аграрний університет

В індустрії перекладу за останні роки відбулися значні зміни, які певною мірою співпадали із процесом інтернаціоналізації та глобалізації в українському суспільстві в цілому. Сьогоднішня ситуація на ринку перекладацьких послуг має певні особливості, які певним чином трансформують особистість сучасного перекладача.

З економічної точки зору велика кількість гравців на ринку породжує велику конкуренцію і разом з тим вимагає високого професіоналізму від учасників ринку. Учасникам ринку важко домовитися між собою, відсутня єдина платформа для уніфікації принципів перекладацької діяльності, що разюче відрізняє український перекладацький ринок від зарубіжного ринку. Також менше монополії на перекладацькому ринку сприяє активному його розвитку, зокрема можливість працювати фрілансером. Проте є і зворотна сторона цієї тенденції: надлишкова пропозиція породжує універсального перекладача, який має уміти перекладати тексти найрізноманітнішої тематики.

На перекладацькому ринку все частіше з'являються компанії, які функціонують у відповідності до світових тенденцій, створюючи компанії з надання повноцінних перекладацьких послуг, де створюють та продають “переклад” як продукт. Мається на увазі задіявання до процесу не лише безпосередньо перекладача в єдиній ролі, а нарешті усвідомлюється цінність роботи окремо менеджера, редактора, коректора тощо. Працюючи на базі цифрової платформи у форматі онлайн офісу, команда перекладацького бюро працює над замовленням як над цілісним проектом.

Разом з тим зберігається постійна тенденція до збільшення кількості документів, що вимагають перекладу. Зокрема рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС матиме наслідком також необхідність перекладу та оновлення різної документації, у тому числі за попередні роки на іноземну мову. Крім цього, відповідно до постанови Євросоюзу (Директива 79/112 / ЄЕС) вся технічна документація повинна бути перекладена на національні мови. Глобалізація і пов'язаний з нею зростання приведуть до колосального підйому в так званих секторах GILT (глобалізація, інтернаціоналізація, локалізація і трансакція). Європейський союз асоціацій перекладацьких компаній (EUATC) вважає, що на ринку перекладів в найближчі роки очікується щорічне зростання приблизно на 5%.

Все частіше перекладачі використовують інноваційні технологічні рішення у своїй роботі, щоб підвищити її швидкість і якість, доповнюючи та включаючи у свою компетентність уміння володіти машинним та автоматизованими системами перекладу (“кішки” або CAT-системи, тобто програми, які використовують технологію пам'яті перекладів (TM – translation memory)). Завдяки цим інструментам ринок перекладу виграє

в усіх аспектах тому, що може швидко задовольняти потреби клієнтів, гарантуючи при цьому високу якість продукту. Штучний інтелект знаходить різноманітне застосування в перекладі та локалізації – ця тенденція ще довго буде актуальною. Потенціал штучного інтелекту величезний. Очікується, що його використання буде відрізнятися все більшою досконалістю.

Зростаюча конкуренція у світовому середовищі та можливості, котрі доступні міжнародним компаніям, що використовують можливості локалізації, підтверджують, що це ключова область для розвитку на довгі роки. Локалізація включає створення контенту (від реклами до веб-сайтів, відео і т.д.), який буде ідеально підходити для конкретної аудиторії. У кожній культурі є свої особливості, котрі враховує локалізація. У результаті створюється враження, що контент був створений саме для тієї аудиторії, на яку він націлений. Клієнти можуть також звертатися до фахівців з постредагування, щоб їх переклади відповідали культурним особливостям та нормам цільової аудиторії.

Також з'являються нові види перекладу, такі як аудіовізуальний переклад, аудіодискрипція та транскреція. Для прикладу, послуги аудіовізуального перекладу і, зокрема, перекладу відео, користуються величезним попитом, цей попит продовжує зростати разом з непомірним попитом на відеоконтент. Аудіодискрипція (тифлокоментування) полягає у створенні окремої звукової доріжки із закадровим описом персонажа, предмета, простору або дії у відеопродукції для осіб з порушеннями зору та осіб з дислексією. Транскреція є передбачає, що перекладений текст повинен мати схожий ефект на читача як у вихідній мові, так і мовою перекладу. Транскреція часто використовується в маркетингу та вимагає особливих творчих навичок від перекладача.

У такому контексті годі і говорити про те, наскільки змінюється уявлення про перекладача у сучасному світі, яку важливу роль матиме переклад та як еволюціонує компетентність перекладача у конфронтації з великим обсягом та різноманіттям текстів для перекладу в нових умовах цифровізації. Основним гаслом для розвитку перекладацької галузі є локалізація, тобто стирання меж між різними картинами світу, максимальна адаптація до культурного коду мови перекладу і намагання зробити перекладача невидимим (“*translator invisibility*”) у цьому процесі.

ЛІТЕРАТУРА

- Вергун, Л. (2016). Транскреція як засіб міжкультурної комунікації. Інноваційні процеси економічного та соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід. У *Інноваційні процеси економічного та соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід* (с. 170–171). ТНЕУ.
- Притиченко, Г. (2021). Сучасні тенденції у перекладознавстві та їх вплив на роботу перекладача. *Молодий вчений*, 12(100), 222–225.
- Цверкун, Ю. (2021). *Тенденції перекладацької галузі у 2021 році*. <https://profpereklad.ua/ru/tendencii-perevodcheskoj-otrasli-v-2021-godu/>
- Venuti, L. (2017). *Translator's Invisibility: A History of Translation*. Taylor & Francis Group.

ДИСКУРСИВНЕ БУТТЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Ізотова Н. П., Потапенко С. І.

Київський національний лінгвістичний університет

У медійну епоху війна в Україні розгортається як на полі бою, так і в дискурсі, тобто суспільній практиці, що підпорядковує нашу мовленнєву діяльність. Найважливіша роль у висвітленні війни в Україні належить новинному і науковому дискурсам: перший – встановлює певну перспективу конструювання протистояння завдяки вживанню мовних засобів, а другий – виявляє формування способів її концептуалізації.

Для позначення війни новинні видання Великої Британії і США залучають різні конструкції, які розглядають як єдність форми і значення, укорінену в свідомості мовних користувачів внаслідок багатократного повторення (Hoffman 2022). Відповідно, винесені в назви рубрик конструкції закріплюють у свідомості аудиторії певне бачення війни. Її всезагальність відображена конструкцією “War on Ukraine” (The Sun, 26.02.2022). Місце розгортання позначене конструкціями “Ukraine invasion” (The Guardian, 10.03.2023), “Ukraine at war” (The Economist, 10.03.2023) та “War in Ukraine” (Washington Post і Financial Times, 10.03.2023). Нападник акцентується конструкцією “Russia-Ukraine war” (The BBC, The New York Times, The Telegraph, Newsweek, 10.03.2023). Остання видається найбільш прототиповою: вона чітко акцентує агресивну роль сусідньої держави; задіяна в найбільшій кількості видань; слугує основою для формування похідних конструкцій. Її можна трансформувати у структуру з протилежною послідовністю компонентів (“Ukraine-Russia war”), яка вводить повідомлення про успіхи української армії, напр., “Ukraine-Russia war: Bakhmut has “bought time” to plot Ukrainian counteroffensive” (<https://www.telegraph.co.uk/world-news/2023/03/11/ukraine-russia-war-latest-news-putin-missile-strikes-hypersonic/>). Крім того, ця конструкція допускає заміну іменник “war” на “conflict”, який пропонує розуміння війни з супутніми обставинами, напр., “Trending Russian-Ukrainian Conflict News” (<https://www.dailymail.co.uk/news/russia-ukraine-conflict/index.html?page=4>). Іменник “conflict” також задіяний у другорядних позиціях заголовків і новинних текстів для уникнення тавтології, напр., “Ukraine war: Russian pop megastar Alla Pugacheva condemns conflict” (<https://www.bbc.com/news/world-europe-62948146>). В англomовному новинному дискурсі іменник “crisis” відображає особливе ставлення до війни Китаю, напр., “But he said the global community should back bids to end the crisis peacefully and oppose the use or threatened use of nuclear arms, Chinese reports said” (<https://www.bbc.com/news/world-europe-63496195>). Натомість у руслі війни в Україні субстантив “crisis” функціонує в новинному дискурсі лише в складі конструкції “food crisis”, напр., “Food crisis: Ukraine grain export deal reached with Russia, says Turkey” (<https://www.bbc.com/news/world-europe-62254597>).

Наукове осмислення війни в Україні зосереджене на встановленні її впливу на суспільні практики в окремих країнах та у світі в цілому, про що, зокрема, свідчить низка статей у рубриці під назвою “Discourses of War: The influence of the war against Ukraine on discourses worldwide”, опублікованих на сайті Міжнародної асоціації дискурсивних студій (<https://discourseanalysis.net/dncwps>). Публікації розглядають зміни у ставленні до війни в Німеччині, в індійських медіа, її візуалізацію, діяльність українського керівництва до і після її початку.

Статті про ставлення німецького суспільства до війни в Україні зосереджені на трансформації публічної сфери і політичного простору країни з миролобного консенсусу до концептуалізації зброї як можливої реальності у зовнішній політиці (Jens Maesse); на медійній дискусії між таборами, які підтримують постачання Україні важкого озброєння й виступають проти нього (Julia Gunther); на порівнянні ставлення німців до українських і сирійських біженців (Katharina F. Gallant). Виявлено, що сенсаційність висвітлення російсько-української війни в індійському теленовинному дискурсі зумовлена необхідністю обґрунтування нейтральної позиції країни (Abhishek Roy & Pompu Paul), та встановлено, що візуальна репрезентація війни у традиційних і соціальних медіа здійснюється у спрощений спосіб з опертям на позицію “свій – чужий” задля апеляції до емоцій, які мобілізують людину до дії (Sybille Reinke de Vuitrago). Статті про Україну зосереджені на повільній інформаційній реакції керівництва країни перед війною, на відсутності державного органу, відповідального за контрпропаганду, на важливій ролі виступів Президента Зеленського на початку війни (Iryna Soldatenko), зокрема, показано, яким чином концепт України втілюється у свідомості британської аудиторії під час першого виступу Володимира Зеленського у парламенті країни (Serhiy Potapenko).

Організаційний розвиток наукового дискурсу, зумовлений війною в Україні, представлений так званою ad-hoc конференцією “Discourse of War and Peace: Reflections on and around the Aggression against Ukraine – DiscourseNet ad-hoc workshop” (<https://discourseanalysis.net/en/discourses-of-war-and-peace>). Головна риса ad hoc зібрань – швидкість і зосередженість на окремій темі. Оголошення про конференцію було оприлюднене 16.03.2022 року, а власне подія відбулася 14.04.2022 року. Видається, що нашим науковцям не вистачає практики ad hoc зібрань, спрямованих на обговорення нагальних дискурсивних подій.

Отже, дискурсивне буття війни в Україні виявляється у виникненні й укоріненні в новинному дискурсі низки конструкцій, призначених для її іменування, та в науковому осмисленні соціальних практик, що супроводжують війну, у різних країнах та в глобальній перспективі.

ЛІТЕРАТУРА

Hoffmann, Th. (2022). *Construction Grammar. The Structure of English*. Cambridge University Press..

ТРАНСМОДАЛЬНА СТИЛІСТИКА УКРАЇНСЬКОГО ВОЄННОГО ДИСКУРСУ: РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ І РЕЦЕПЦІЯ

Ізотова Н. П., Ситенька О. В.

Київський національний лінгвістичний університет

*Мир – чеснота цивілізації,
а війна – її злочин*

В. Гюго

Соціально-політичні виклики українського сьогодення мотивують науковців з різних сфер знань до переосмислення змісту базових концептів, що відбивають соціально-політичні і морально-етичні орієнтири людини в сучасному суспільстві. Картина світу нинішнього українця формується крізь призму концепту війна, який, хоча й супроводжує людство протягом усієї його історії, наразі набуває нових векторів інтерпретації. Концепт війна в Україні за своєю природою є, з одного боку, дискурсотвірним, що, поряд з іншими військово специфічними концептами, репрезентує український воєнний дискурс, а з другого, характеризується національною маркованістю.

Український воєнний дискурс представлений сукупністю різножанрових і різностильових текстів, для яких центральним є концепт війна в Україні. Фокус уваги цієї розвідки становить корпус різножанрових англійськомовних і українськомовних мультимодальних текстів, структура і семантика яких визначається з огляду на систему взаємопов'язаних між собою концептів – ментальних, національно-специфічних утворень, що сукупно об'єктивують у масовій мовній свідомості уявлення про війну в Україні. Мета дослідження полягає в розкритті когнітивно-семіотичних і дискурсивних особливостей маніфестації та сприйняття ключових концептів мультимодального українського воєнного дискурсу.

Мультимодальність, що є симбіозом лінгвістики і семіотики, передбачає комунікацію за допомогою різних семіотичних модусів, визначених Г. Крессом як “соціально сформовані і культурно задані семіотичні ресурси смислотворення” (Kress, 2010, p. 79). Декодування семіотичних модусів вимагає певних когнітивних й інтерпретативних зусиль з боку адресата, адже конструювання смислів під час мультимодальної комунікації здійснюється в декількох семіотичних режимах у трансмодальний спосіб.

Дослідження українського мультимодального воєнного дискурсу здійснено в нашій роботі за допомогою інструментарію *трансмодальної стилістики* – нової царини знань, яка розкриває специфіку трансмодального сприйняття мультимодального тексту. Трансмодальне прочитання базується на аналітичному підході до мультимодального тексту і передбачає інтеграцію всіх значень, що транслюються окремими семіотичними модусами, їх взаємодію і конструювання на цій основі трансмодального, тобто синтезованого, цілісного значення тексту (див. Hallet, 2018, p. 29).

З погляду репрезентації, трансмодальна стилістика представлена сукупністю прагма-стилістичних ефектів як результат відбору та комбінування різних семіотичних ресурсів, задіяних для вираження смислової канви тексту. З цих позицій трансмодальна стилістика висвітлює вмотивованість вибору того або іншого семіотичного ресурсу під час мультимодальної комунікації. В рецептивному аспекті, трансмодальна стилістика опредметнює когнітивно-рецептивні механізми конструювання трансмодальних текстових смислів на основі взаємодії семіотичних модусів. Трансмодальна стилістика здатна експлікувати певну гру семіотичними модусами у процесі конструювання трансмодальних текстових смислів, адже різні модуси пропонують різні можливості для продукування значень, зумовлені зокрема контекстом і прагма-стилістичними цілями комунікації (Maruo-Schröder, 2018, p. 88).

Аналіз відібраного ілюстративного матеріалу охоплює два етапи: 1) ідентифікація ключових концептів українського мультимодального воєнного дискурсу з подальшим з'ясуванням вербальних та невербальних засобів втілення таких концептів і виокремленням когнітивно-дискурсивного підґрунтя їх взаємодії; 2) проведення психолінгвістичного експеримента з метою виявлення когнітивно-рецептивних особливостей сприйняття українського мультимодального воєнного дискурсу.

Психолінгвістичний експеримент націлений на з'ясуванні низки важливих для когнітивно-дискурсивної інтерпретації ключових концептів українського воєнного дискурсу позицій, як-от спектр емоцій, викликаних змістом мультимодального тексту, їх інтенсивність; особливості асоціативного сприйняття таких текстів; з'ясування механізмів трансмодального конструювання значення окремого мультимодального тексту тощо.

Ключовими для проаналізованого корпусу текстів, що формують мультимодальний український воєнний дискурс, виявилися такі концепти: війна, Батьківщина, опір, перемога, єдність, гідність, незламність, національна ідентичність, українська армія, відплата за вчинені злочини, спустошення, розруха і бінарний концепт життя—смерть.

Трансмодальне конструювання змісту (поняттєвого, асоціативно-образного та ціннісного) зазначених концептів відбувається на основі декількох механізмів взаємодії між вербальним та невербальним модусами у структурі досліджуваних текстів, зокрема 1) *комплементарності* (семіотичні модуси доповнюють один одного, надаючи додаткову інформацію); 2) *підсилення* або *послаблення* (вербальний модус є головним, а невербальний його інтенсифікує / послаблює або навпаки); 3) *контрадикторності* (між семіотичними модусами виникають певні смислові протиріччя). Варто зауважити, що взаємодія різних семіотичних модусів виявляє принцип переключення “фігури” й “фону”, тобто акцентування одного семіотичного модусу (він утворює фігуру), в той час як решта модусів відходить на другий план (фон), а самі механізми взаємодії набувають експліцитного або імпліцитного характеру.

ЛІТЕРАТУРА

- Kress, G. (2010). *Multimodality. A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. Routledge.
- Hallet, W. (2018). Reading Multimodal Fiction: A Methodological Approach. *Anglistik: International Journal of English Studies*. 29(1), 25–40.
- Maruo-Schröder, N. (2018). Framing War: Teaching (with) the Graphic Novel *The Photographer*. *Anglistik: International Journal of English Studies*. 29(1), 87–101.

ПОХОДЖЕННЯ КОРЕЙСЬКОЇ МОВИ І ВПЛИВ ІНШОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У ФОРМУВАННІ КОРЕЙСЬКОЇ МОВИ

Кан Ден Сік

Київський національний лінгвістичний університет

Найбільш відомий вчений–дослідник походження корейської мови Г. Рамстедт відносить корейську мову в гіпотетичну алтайську мовну сім'ю (Ramstedt, 1928). А інший дослідник Н.Поппе, який успадкував погляди Рамстедта і активізував дискусію щодо походження корейської мови, висловив припущення, що корейська мова тісно пов'язана з алтайською мовною групою, але є не алтайською мовою, а лише алтайським субстратом (Ramstedt, 1949).

Разом з тим вчений В.Астон стверджує, що корейська мова має тісні зв'язки з японською мовою на рівні генеалогії. Відомий корейський вчений Лі Гі Мун також підтверджує, що ці дві мови мають тісні зв'язки. Корейська мова має довгу історію, і відомий дослідник історії корейської мови Кім Дон Со пропонує наступний розподіл історії корейської мови:

1. Давньокорейська мова – V–XIII ст.
2. Середньовічна корейська мова – XIV–XVII ст.
3. Сучасна корейська мова – XVIII – по т.ч.

Корейська мова на кожному етапі розвитку мала вплив інших мов. Так, на етапі давньокорейської мови вона мала найбільший вплив з боку китайської мови.

Під час етапу середньовічної мови – вплив монгольської мови, а на сучасному етапі – японської та англійської мови.

Звичайно, вплив інших мов значно збагатив і урізноманітнив корейську мову.

Сучасна корейська мова сформувалась протягом багатьох століть під впливом культури, писемності інших країн. У зв'язку з тим, що Корея з давніх часів контактувала з Китаєм і оскільки до створення корейської абетки *훈민정음* довгий час використовувалися китайські ієрогліфи *한자* найбільший вплив надала китайська мова.

Слід підкреслити, що деякі запозичення асимілювалися, стали власне корейськими, а деякі слова особливо в сфері управління, юрисдикції такі як *간런* (причетність), *변명* (пояснення) залишилися без змін.

Крім китайських запозичень багато запозичень з'явилося особливо в період монгольського правління, із мов народів півночі такі як:

깍 – з калмицької мови, 튀르르 – уйгурської мови, 말, 매 – з монгольської мови.

В сучасній корейській мові досить багато збереглося запозичень з монгольської мови: 군사 – військовий, 관직 – урядовий офіс, 가라말 – чорний кінь, 마톨 – воїн.

Як і запозичення з інших мов, запозичення з монгольської мови після тривалого користування перетворились у власне корейські слова: 가리, 고라니, 오랑캐, 보라, 사돈, 빗.

Із стародавніх часів існували також запозичення з тунгуської мови, але їх небагато, і збереглися лише у провінції Хамгьондо (함경도): 투먼강 – 두만강, 사부 – 신발, 오로시 – 가죽신, 너패 – 곱.

Багато запозичень з японської мови з'явилося в період анексії Кореї Японією (1910 р.) і стали власне корейськими: 구두 – взуття, 다다미 – мат з соломи, 오뎅 – страва, 우동 – лапша.

Крім того багато запозичень з японської мови, яку японці самі запозичили з європейських мов: 가방 – сумка, 빵 – хліб, 후라이냄비 – пательня, 마케즈 – відро, 타바꼬 – табак.

Основним джерелом запозичення в сучасній корейській мові є англійська мова: 깍 – gap, 네트 – net, 니켈 – nickel, 닉네임 – nickname, 데스크 – desk, 램프 – lamp, 울 – wool, 패션 – fashion, 보트 – boat.

Але є також багато запозичень і з інших західних мов.

З французької: 마담 – madam, 뷔페 – buffet, 비데 – bidet, 데생 – dessin, 카페 – cafe, 파라솔 – parasol.

З німецької: 루페 – lupe, 자일 – seil, 테마 – thema, 히스토리 – hysterie, 카테고리 – kategorie.

З італійської: 론도 – rondo, макарони – macaroni, 카지노 – casino, 탬포 – tempo, 코다 – coda.

З іспанської: 룸바 – rumba, 메디아스 – medias, 카카오 – cacao, 볼레ро – bolero.

З російської: 캄파니아 – кампанія, 토치카 – точка, 트로이카 – тройка.

З одного боку, якщо у мові є багато іншомовних запозичень, це означає що у мові наявне культурне розмаїття, а з іншого боку – це може означати і відносну бідність культури. Однак корейці чітко розуміють, що вміст рідної лексики характеризує традиції та особливості самобутньої національної культури, і тому, коли йде мова про дух національної мови чи про очищення національної мови, виникає питання про надмірне вживання іншомовних слів.

ЛІТЕРАТУРА

- Ramstedt, G. J. (1928). Remarks on the Korean language, MSFOu, 58, Helsinki.
Ramstedt, G. J. (1949). Studies in Korean Etymology, Suomalais-ugrilainen Seura.
Poppe, N. (1960). Vergleichende Grammatik der altaischen Sprachen, Teil I: *Vergleichende Phonetik*, Wiesbaden.
Aston, W.G. (1879). A comparative Study of the Japanese and Korean Languages.
김우림. 국어의 역사. 서울, 2019, p.15–17
김동서. 한국어의 역사. 대구, 2017, p.25–27

SKETCH ENGINE ЯК ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИ УКЛАДАННІ КОРПУСІВ ТЕКСТІВ

Капранов Я. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Учені, які працюють у царині корпусної лінгвістики (ПРАЦІ), продовжують використовувати різне *спеціалізоване програмне забезпечення* (далі – СПЗ) (AntConc, Sketch Engine та ін.) для укладання корпусів текстів різних жанрів, типів, тощо. Причому вибір СПЗ залежить від поставлених дослідником освітніх, наукових, науково-технічних, а подекуди й професійних завдань.

На сьогодні широкої популярності продовжує користуватися програмне забезпечення Sketch Engine (від англ. *Sketch* – “ескіз” й *Engine* – “двигун”), розроблене компанією Lexical Computing Limited, заснованої в 2003 р. лексикографом і науковцем А. Кілгарріффом (Kilgarriff, n. d.). Назва Sketch Engine виникла завдяки одній з функцій – Word Sketch – односторінковій, автоматичній, похідній від корпусу граматичної та розмовної поведінки слова. Наразі ця система підтримує та надає корпуси понад 90 мовами (Word databases, language tools and solutions, n.d.). Sketch Engine містить три компоненти: (1) базову систему керування базою даних Manatee, веб-інтерфейс пошуку Bonito та веб-інтерфейс для створення корпусу та керування ним під назвою Corpus Architect (Sketch Engin, n. d.).

Мета Sketch Engine можна сформулювати так: (1) служити системою, яка дає змогу укладати великі масиви текстів з мінімальним набором анотаційних можливостей; (2) надати користувачам, які вивчають і досліджують мовну поведінку, шукати текстові колекції відповідно до лінгвістичних запитів; (3) укладати лексикографічні джерела (глосарії, довідники, словники, тощо) та ін.

Sketch Engine надає такі можливості: (1) word sketches. – автоматичний підсумок граматичної та розмовної поведінки слова на одній сторінці; (2) різниця в word sketch – порівнює та протиставляє два слова, аналізуючи їхнє зіставлення; (3) Thesaurus – автоматизований тезаурус, який знаходить слова з подібним значенням або з’являються в тому ж / подібному контексті; (4) пошук узгодженості – знаходить приклади словоформи, леми, фрази, теги або складної структури; (5) пошук спільної локації – аналіз спільної зустрічальності слів із відображенням найчастіших слів (до пошукового слова), які можна розглядати як кандидатів на збіг; (6) списки слів – створює списки частот, які можна фільтрувати за складними критеріями; (7) n-grams – генерує частотні списки багатослівних виразів; (8) термінологія / вилучення ключових слів (як одномовних, так і двомовних) – автоматичне вилучення ключових слів і термінів із кількох слів із текстів (на основі частоти та лінгвістичних критеріїв); (9) діахронічний аналіз (Trends) –

виявлення слів, частота вживання яких змінюється з часом (показати популярні слова); (10) побудова корпусу та керування ним – створюйте корпуси з Інтернету або завантажуйте тексти, включаючи тегування частини мови та лематизація, які можна використовувати як програмне забезпечення для аналізу даних; (11) паралельний корпус (двомовний) – пошук прикладів перекладу (корпус EUR-Lex, корпус EuroParl, корпус OPUS тощо) або створення паралельного корпусу з власних вирівняних текстів (Sketch Engine, n. d.) (Рис. 1).

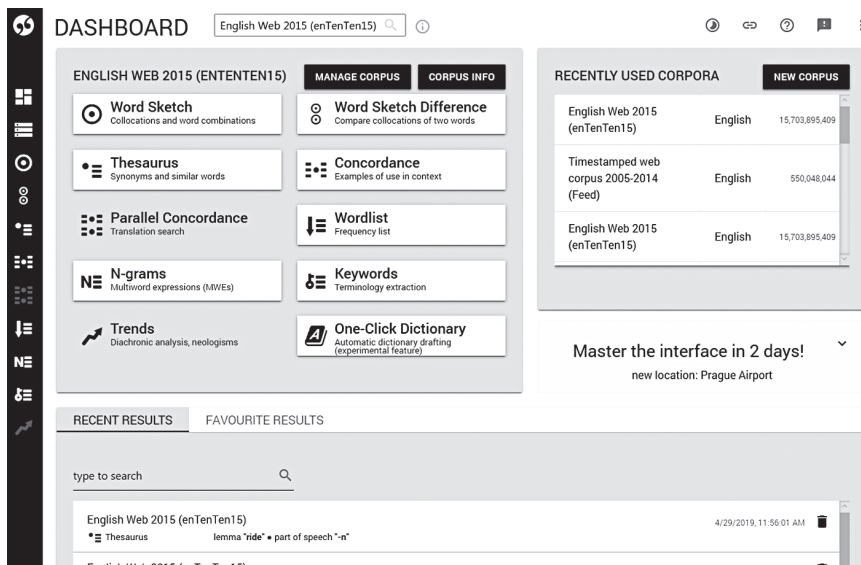

Рис. 1. Інтерфейс програмного забезпечення Sketch Engine і його ресурси

Як підсумок, можна підтвердити ефективність програмного забезпечення Sketch Engine, який надає можливості як дослідникам, які прагнуть укласти власний корпус текстів, так і тим, які є пересічними користувачами.

ЛІТЕРАТУРА

- Kilgarriff, A. (n. d.). *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Adam_Kilgarriff&oldid=1081476325
- Sketch Engine (n. d.). *Wikipedia*. https://uk.wikipedia.org/wiki/Sketch_Engine
- Word databases, language tools and solutions. *Lexical Computing (en-GB)*. (n. d.). <https://web.archive.org/web/20220409032628/>
<https://www.lexicalcomputing.com/>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗМОВНОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ В КВЕБЕКУ

Каратєєва Г. М., Кромбет О. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Канадська провінція Квебек є франкомовною федерацією, в якій французька мова є офіційною з 1974 року. У лінгвістичному плані Квебек відрізняється від своїх сусідів тим, що французька є єдиною державною мовою федерації. Франкомовний статус Квебеку регулюється Хартією французької мови (фр. *Charte de la langue française*), яка відома як “Закон 101” (фр. *Loi 101*), прийнятий 26 серпня 1977 та метою якого є захист французької мови, інтеграція іммігрантів до франкомовного суспільства тощо (Behiels, 2022). За дотриманням цього закону слідкує організація Квебекський офіс французької мови (фр. *Office québécois de la langue française*). У Квебеку використання французької мови є спадщиною колонізації, яка почалася приблизно в 1600 році на території Канади (Bigot, 2013).

Французька мова у Канаді і Франції може здатися, на перший погляд, однаковою, проте більш детальне дослідження дозволило виявити велику кількість особливостей, характерних лише для квебекської французької мови, зокрема на фонетичному та лексичному рівнях.

Характеризуючи фонетику розмовної французької мови Квебеку Д. Біго і Р. А. Папен (2013) виокремлюють “консервативні” або “типові” фонетичні особливості, до яких належать, по-перше, диференціація [a] переднього заду і [ɑ] заднього (*patte / pâte*); по-друге, збереження опозиції [oē] та [ē] в словах *un* і *lin*; по-третє, чітка різниця в вимові [e] закритого та [ɛ] відкритого, наприклад, *j'ai parlé / je parlais*; четверте, два варіанти вимови диграми *oi*, як [wa] чи [wa] в словах *trois, mois, noix* (с. 119). Деякі фонетичні опозиції притаманні французькій мові Парижу, а також деяким регіонам Франції, однак сьогодні нівелюються.

На відміну від сучасної французької мови Франції квебекському варіанту властиві фонетичні особливості, які використовувались у старофранцузькій мові: дифтонги та африкати. Дифтонгізація притаманна довгим голосним [ɛ, a, o, ə, ē, oē, ã, ã] в закритому наголошеному складі, наприклад, *pâte* [paɛt], *zone* [zoɛn], *neutre* [nœɛt], а також коротким голосним [ɛ, a, ə, œ] перед приголосними [ʋ] і [z] в закритому складі, наприклад, *père* [paɛʋ], *fort* [foɛʋ], *peur* [paœʋ] (Vaurot, 2017). Проте, спостерігається подовження голосних в закритому складі перед [v], [z], але дифтонгізація відсутня в словах *fleuve* і *loge*.

Канадський лінгвіст І.-Ш. Морен (2002) зазначає, що зубні **t**, **d** перед [i, y, j, ç] палаталізуються в африкати [ts, dz] (с. 119). Наведемо декілька прикладів: словосполучення *du chocolat divin* вимовляється в Квебеку [dzy-ʃo-kot-dzi-vɛ̃n]. Інший приклад: *Tu es parti dimanche et tu arriveras mardi avec de la tire d'érable et de la peinture* [tsy-es-paʋ-dzi-mãn-ʃet-tsy-a-vi-və-kas-maʋ-dzi-a-vɛk-də-la-tsi:v-de-ʋab-let-də-la-pɛ̃n-tsy-ʀə]. Варто зауважити, що вимова назалізованих голосних вимовляється слабше ніж у стандартній французькій мові (ibid.).

Характерною фонетичною особливістю розмовної французької мови в Квебеку є редукція певних звуків або заміна. Наприклад, **Chu** “je suis”: *Chu fatigué, chu tanné* або *T’sais?*; заміна французького займенника **il** на **y**: *Y peut pas v’nir, y’è malade* або жіночого **elle a** на **aa**: *aa pas le temps, aa mal au dos* (Dolatabadi, 2016).

Якщо говорити про особливості лексичного складу квебекської французької мови, вона характеризується архаїчністю та впливом англійської мови, оскільки лексика містить архаїзми (*barrer la porte* “зачинити двері (на ключ)”, *espérer* “чекати”) та запозичення з англійської мови (англіцизми).

Що стосується англіцизмів, то деякі запозичення адаптувалися без графічних змін: *boss, gang*; інші – шляхом додавання французьких закінчень, наприклад, *clairer* “прибирати зі столу” від англ. *to clear* або *watcher* < *to watch*; частина адаптувалися як кальки: *pâte à dents* “зубна паста” замість *tooth paste*; деякі французькі терміни (семантичні неологізми) набувають нових значень (*appliquer* в значенні “подати заявку на роботу”, *ambassade* “господиня”). Але, у французькій мові Квебеку часто використовуються терміни, що замінюють англіцизми, як і у стандартній французькій мові, наприклад, *arrêt* замість *stop*, *traversier* замість *ferry*, *épinglette* замість *pin*, *courriel* замість *e-mail* (ibid.).

Окрім того, розмовна французька мова Квебеку рясніє цікавими лексичними виразами, що використовуються в повсякденному житті та кардинально відрізняються від мови метрополії. Наприклад: *À tantôt!* фр. “À bientôt!”, *Pantoute!* фр. “Pas du tout”, *Tiguidou!* фр. “C’est d’accord!”, *Je suis tanné!* фр. “J’en ai marre” та багато інших (JeParsAuCanada, 2023).

Отже, розмовна французька мова Квебеку характеризується вживанням опозиційних звуків, дифтонгів, африкатів, специфічних лексичних виразів тощо. Але норма квебекського варіанту французької мови є об’єктом дискусій протягом довгих років та залишається невирішеною і сьогодні.

ЛІТЕРАТУРА

- Behiels, M. D., & Hudon, R. (2022, juin 8). *Loi 101 (Charte de la langue française)*. L’encyclopédie Canadienne.
<https://www.thecanadianencyclopedia.ca/fr/article/loi-101>.
- Bigot, D., & Papen, R. A. (2013). Sur la “norme” du français oral au Québec (et au Canada en général). *Langage et société*, 146, 115–132.
<https://www.cairn.info/revue-langage-et-societe-2013-4-page-115.htm>.
- Dolatabadi, H. (2016). Typologie des particularités lexicales des français parlés dans l’espace francophone. *HAL science*.
<https://hal.science/halshs-01904470>.
- JeParsAuCanada. (2023, mars 11). *Lexique québécois pratique: les essentiels du français de nos cousins*.
<https://www.jeparsaucanada.com/lexique/>
- Morin, Y.-Ch. (2002). Les premiers immigrants et la prononciation du français au Québec. *Revue québécoise de linguistique*, 31(1), 39–78.
<https://www.erudit.org/en/journals/rql/2002-v31-n1-rql538/006844ar/>
- Vaupot, S. (2017). Particularités phonétiques et phonologiques du français parlé en Europe et au Québec. *Linguistica (Ljubljana)*, 57, 331–342.
<https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-UQYBEQUE?&language=eng>

ЗООМЕТАФОРИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛЮДИНИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ)

Кендюшенко А. Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження одиниць мови у лінгвокультурологічному аспекті має важливе значення для оптимізації процесу міжкультурного спілкування представників різних культур. У лінгвістичних дослідженнях приділяють велику увагу вивченню образних засобів характеристики людини, до яких належить і зооморфна лексика. Зооморфний код культури є найбагатшим лінгвокультурологічним матеріалом, оскільки містить самобутні риси культури, світобачення та світосприйняття.

Основою зоометафори є стереотипний образ, який відображає найхарактернішу ознаку для даної тварини, образ, що легко осмислюється носіями мови. Людина пізнає свій світ у порівнянні зі світом тварин, тому зоометафора відіграє важливу роль у розвитку мовної картини світу. Так, в англійській мові широко представлені зоометафори, що характеризують ділові якості людини: *tiger* (тигр) – “сильний гравець”; *a lone wolf* (самотній вовк) – “людина, яка діє сама”; *barracuda* (барракуда) – “нечесний ділок”; *shark* (акула) – “шулер, шахрай; кишеньковий злодій”; *weasel* (ласка) – “проноза, слизкий тип”.

Спостереження над лексичним складом різних мов показують, що екстралінгвістична база зоохарактеристик досить однакова, тобто конотація образів тварин часто збігається у різних мовах світу. Проте зооморфізми різних мов, орієнтовані на ту саму реально існуючу тварину, можуть уявити її еталоном різних якостей і властивостей. Наприклад, дракон на Сході – священна істота, тоді як на Заході дракона завжди вважали винуватцем усіх бід.

На основі аналізу словникових статей тлумачних словників англійської та російської мов було проведено зіставний аналіз зооморфізмів. У ході дослідження було виділено зооморфізми, які мають відповідності в англійській та російській мовах, та одиниці, які не мають прямої відповідності.

У реальному житті природні риси, звички тварин об’єктивні, а ось форми їхнього відображення у свідомості людей різних країн суб’єктивні. Різниця у сприйнятті тварини відображає особливості національного осмислення позамовної дійсності. Те, що є позитивною рисою тварини для носія однієї мови, може бути неприйнятним для іншого. Наприклад, в англійській мові *cobra* (кобра) – симпатична жінка, а в російській *кобра* – зла жінка. Слово *goose* в англійській мові асоціюється з багатством, дурістю людини, у російській мові *гусь* (гусак) – з шахраєм, пройдисвітом, з тим, хто не викликає довіри.

Спостерігається в англійській та російській мовах розвиток близьких метафоричних значень. Наприклад, до спільних характеристик індивіда відносимо “працьовитість”, так, англійське *bee* називає працелюбну людину, що відповідає значенню російського зооморфізму *пчела* (бджола).

Серед зооморфізмів, пов'язаних з найменуваннями рис характеру людини, її інтелектуальних властивостей, які збігаються за значенням, відносяться зоометафори: англійське *fox* і російське *лиса* – в обох мовах так називають хитру людину; дурну людину в англійській мові називають словом *ass* і в російській словом *осел*. Близькі за значенням англійське *calf* – “недоумкуватий хлопець” і російське *теленочок* – “недосвідчений, наївний; надто простодушна людина”.

Зооморфізми, що характеризують людину як негарну, теж можуть збігатися або не збігатися за значенням у порівнюваних мовах: *cow* – “товста жінка” в англійській мові та зооморфізм *корова* – “товста, незграбна жінка” в російській мові. Негарну жінку, непривабливу дівчину називають англійською метафорою *crow*, у російській мові слово *ворона* у переносному значенні використовується для характеристики неухажливої людини. Зооморфізмом *обезьяна* (мавпа) в російській мові називають дуже негарну людину; англійське слово *monkey* не вживається для оцінки зовнішності людини, його використовують, говорячи про дурну людину. Англійське слово *bat* може бути використане для характеристики непривабливої молоді жінки, а в російській зоонім *летучая мышь* (кажан) не має метафоричного значення.

В англійській та російській мовах зоометафоричні фрагменти картин світу збігаються не повністю, що доводить специфічність національних статичних та динамічних мовних картин світу. В англійській мові національно специфічними є такі назви представників фауни: *beaver, cur, dotterel, duck, jay, mule, rook, skunk, vulture, woodcock*. Серед національно специфічних зооморфізмів у російській мові можна відзначити: *акула, бегемот, видра, гадюка, дятел, їжак, жаба, жайворонок, жираф, жук, зубр* та ін. Як показали спостереження, більшість цих образів виявилися або невживаними зовсім в англійській мові, або маловживаними.

Слід зазначити, що серед слів професійного жаргону в англійській мові у порівнянні з російською група зооморфізмів досить численна. Сюди відносяться, наприклад, зоометафори, що характеризують політичну діяльність людини: *lame duck* (кульгава качка) – означає політика, чий термін перебування на обраному посту добігає кінця; *poodle* (пудель) – “прихвостень; про людину, яка підлещується перед владою, хоче належати до будь-якої владної структури”.

Проведений аналіз словникових дефініцій зооморфізмів англійської та російської мов показав, що зоометафори в обох мовах, відображаючи особливості мовної інтерпретації дійсності, виявляють національну своєрідність образних найменувань людини. Порівняння, що здійснюються між найменуваннями представників фауни та оцінкою людини, сприяють підвищенню експресивності мовлення у порівнюваних мовах. При порівняльному аналізі зоометафор було виявлено переважання зооморфізмів з негативною конотацією в обох мовах.

КОРПУСНИЙ ТЕЗАУРУС ЯК РЕСУРС ДЛЯ ПОБУДОВИ СИНОНІМІЧНИХ РЯДІВ ЛЕКСИКИ

Киристюк А. А.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасному інформаційному суспільстві актуальним є питання застосування адекватних формальних моделей у лексикографії. Такі моделі дають можливість створювати сучасні інтелектуальні лінгвотехнології у природомовних людино-машинних системах (Широков, 2004). Однією з таких лексикографічних моделей є тезаурус.

Бісікало О. В. і Яхимович О. В. зазначають, що термін “тезаурус” використовується в галузі інформатики як складова частина інформаційно-пошукових систем. Учені пропонують розглядати тезаурус як: 1) словник, який відображає семантичні відношення між лексичними одиницями дескрипторної інформаційно-пошукової мови (дескрипторами) і призначений для пошуку слів за їх смисловим змістом; і як 2) контрольований словник термінів предметної області, що створюється для поліпшення якості інформаційного пошуку в певній предметній сфері (Бісікало & Яхимович, 2016).

У Sketch Engine, програмному забезпеченні для керування корпусом та аналізом тексту, зазначено, що корпусний тезаурус – це автоматично створений список синонімів або слів, що належать до однієї категорії (семантичного поля). Список створюється на основі контексту, у якому з’являються слова у вибраному корпусі. У більшості корпусів підтримуються лише іменники, прикметники, дієслова та прислівники.

Синоніми у корпусному тезаурусі визначаються автоматично на основі контексту, у якому вони зустрічаються. Це спирається на теорію розподільної семантики, за якою слова, які з’являються в тому самому контексті, мають схоже значення. Наприклад, у корпусному ресурсі *Sketch Engine* пошук синонімів здійснюється в такий спосіб: порівнюються ескізи слів усіх слів з тією самою частиною мови та перераховуються ті, які мають найбільшу частку спільних слів.

Якість тезауруса значною мірою залежить від насичених ескізів слів, які містять багато колокацій, що, отже, залежить від високої частоти пошукового слова, а також високої частоти потенційних синонімів. Це означає, що потрібен дуже великий корпус. Розмір близько 100 000 слів є мінімальним для отримання придатного для використання результату для слів з високою частотою.

У випадку, якщо два слова мають однакові сполучення, вони будуть зазначені як синоніми, навіть якщо значення не схожі. Такі випадкові неточності не роблять інструмент менш корисним. Щоб уникнути цього, можна використовувати більший корпус. Тезаурус для надзвичайно рідкісних слів (частота лише кілька сотень слів або менше) неминуче дасть погані результати або може взагалі не створити тезаурус.

За нашими спостереженнями, корпусний тезаурус автоматично створює списки синонімів для будь-якого слова за умови, що в корпусі знайдено

достатню кількість входжень. Перевагу такого ресурсу вбачаємо у можливості генерувати списки слів–синонімів для рідкісних слів, які не були б включені до традиційних тезаурусів. Наприклад, у словнику синонімів української мови (<https://1674.slovaronline.com/>) відображено 7 синонімічних лексем до слова *пандемія* (рис. 1). У той час, як тезаурус корпусного ресурсу Sketch Engine має 696 слів–синонімів до лексеми *пандемія* (рис. 2).

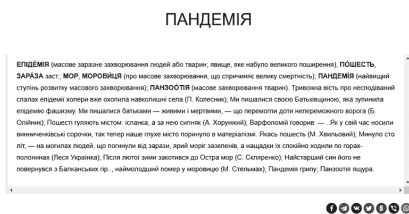

Рис. 1. Словник синонімів української мови

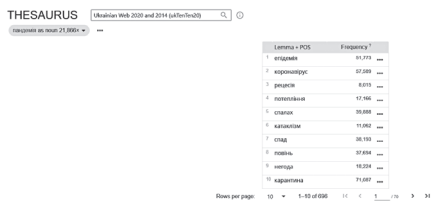

Рис. 2. Тезаурус корпусного ресурсу Sketch Engine

ЛІТЕРАТУРА

- Бісікало, О. В., & Яхимович, О. В. (2016). Автоматизоване визначення лексичних онтологій з тезаурусу технічного спрямування. *Опติко-електронні інформаційно-енергетичні технології*, 1, 26–38.
- Широков, В. А. (2004). *Феноменологія лексикографічних систем*. Наукова думка.
- Sketch Engine (n. d.). <https://app.sketchengine.eu/>

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

- Словник синонімів української мови (б. д.). <https://1674.slovaronline.com/>

ТРУДНОЩІ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНИХ НАВИЧОК НА СЕГМЕНТНОМУ РІВНІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Кирій А. С.

Київський національний лінгвістичний університет

Події останніх п'яти років внесли суттєві зміни в організацію освітнього процесу та вплинули на стрімке впровадження інноваційних технологій в закладах вищої освіти. Впродовж цього часу дистанційна форма набула статусу провідної форми навчання в багатьох університетах країни та зарубіжжя.

Згідно з наказом МОН України №466 від 25.04.2013 року “Про затвердження Положення про дистанційне навчання”, “1.2. Під дистанційним навчанням

розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу в спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій”.

Найбільш поширеним став синхронний режим роботи, коли викладачі та студенти організують онлайн зустрічі у зазначений час для проведення занять. Хоч відео конференції надають змогу учасникам навчального процесу бачити одне одного, проте це не є взаємодією віч-на-віч і тому створює певні труднощі.

Процес формування фонетичної компетенції як складової іншомовної комунікативної компетентності в умовах дистанційного навчання теж виявив низку випробувань як для викладачів так і для студентів. Найяскравіше це можна прослідкувати на прикладі роботи з формування слухо-вимовних навичок.

Першим бар’єром на шляху до ефективної організації роботи з сегментними одиницями фонетики в умовах онлайну стало проведення фронтальної роботи зі студентами. В умовах очного навчання ця форма роботи активно використовується для виконання вправ на рецепцію або хорового повторення. Однак, через нестабільний інтернет зв’язок та різну його швидкість в усіх учасників процесу, втрачається синхронність у вимові.

Попередній фактор вплинув на те, що замість фронтальної форми роботи викладачі все частіше використовують індивідуальну, коли студенти відповідають чи повторюють з увімкненими камерами та вимкненими мікрофонами. Такий підхід значно знижує ефективність роботи, бо викладач не має можливості виявити помилки в артикуляції чи випадки інтерференції рідної мови, як-от: оглушення дзвінкого приголосного вкінці слів чи нерозрізнення між довгими та короткими голосними в англійській мові. Що в свою чергу може призводити до виникнення вкорінених помилок (fossilized errors).

Інша перешкода полягає в організації парної та групової роботи онлайн. Ці дві форми роботи є традиційними для виконання студентами вправ на репродукцію. Сучасні платформи для проведення відео конференцій пропонують функцію розподілу учасників на окремі кімнати (сесійні зали). Проте викладач, перебуваючи в одній із таких кімнат з однією парою чи групою студентів, не може контролювати виконання поставленого завдання студентами, які перебувають в інших кімнатах, що може негативно впливати на результативність такої форми роботи.

Ще одним викликом онлайну є демонстрація навчального матеріалу та контроль його сприйняття. Сучасні платформи, що використовуються для проведення занять у синхронному режимі, мають один значний недолік. У той час як викладачі демонструють свій екран з необхідним матеріалом курсу: ілюстраціями, теорією, вправами тощо, вони не можуть бачити студентів, а лише свій екран. Це спричиняє дискомфорт, а також втрату контролю за присутніми на занятті студентами, їх діями та реакціями.

Варто зазначити, що студенти також можуть стикатися з труднощами в процесі вивчення фонем іноземної мови. Марк Хенкок на прикладі англійської мови показує, що в телекомунікаціях часто спотворюються оригінальні риси притаманні тому чи іншому приголосному звуку, як-от дзвінкість. Тому студентам досить часто важко розрізнити їх на слух.

Стрімкий перехід на дистанційну форму навчання з активним залученням новітніх інформаційних технологій вказав на слабкі місця в організації освітнього процесу. Зокрема з низкою труднощів зіткнулися викладачі працюючи над розвитком слухо-вимовних навичок студентів закладів вищої освіти. Тому необхідні подальші дослідження у сфері пошуку шляхів подолання таких викликів та методів навчання, які були б сумісними з технологіями, які наразі застосовуються.

ЛІТЕРАТУРА

- Бориско, Н. Ф. (2011). Методика формування іншомовної фонетичної компетенції. *Іноземні мови*, 3, 3–14.
- Coverdale-Jones, T. (2000). The use of video-conferencing as a communication tool for language learning: Issues and considerations. *Journal of Language Learning Technologies*, 32(1), 27–40.
- Hancock, M. (2020). *8 tips for teaching English pronunciation online*. Cambridge. <https://www.cambridge.org/elt/blog/2020/07/10/tips-for-teaching-pronunciation-online/>

КОНЦЕПТ ІДЕНТИЧНОСТІ В МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ ВИСВІТЛЕННІ

Кінтеро О.-Й.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема ідентичності є однією з найактуальніших тем для дослідження в гуманітарному дискурсі. Однак, говорячи про саме поняття ідентичності, виникає ситуація, яка, з одного боку, характерна для термінів широкого вжитку, але з іншого, спроба замкнутись у рамках лише якогось одного дискурсу призводить до зациклення та/або ігнорування значущої частини заявленої проблематики цього терміна. Тобто, кажучи, наприклад, “філософське/соціальне/етногенетичне поняття ідентичності”, варто бути вкрай обережним унаслідок міждисциплінарності самого концепту ідентичності, а також проблем, що їх він відображає.

Сама проблематика ідентичності активно обговорювалася в соціальному полі (термін П. Бурдье) ще з другої половини двадцятого століття. Зрештою, у своїй статті “За межами ідентичності” Р. Брубейкер і Ф. Купер найповніше розкрили проблему ідентичності не лише як концепту міждисциплінарного характеру, але й поняття певної наукової сфери. Основну тезу науковців можна зрозуміти так: жодна гуманітарна наука не здатна запропонувати

вечерпне визначення цього концепту, оскільки занадто широке його усвідомлення, часто без спроб якось узгодити суперечливі або незрозумілі моменти, призводить до розмивання його поняттєвого обсягу, і, навпаки, занадто вузьке – до втрати сенсу самого поняття. Так, дослідники вказували, що спроба віднести або категоризувати ідентичність незмінно стикаються з проблемами теоретико-методологічного та практичного характеру. Вищевказана проблема видається вельми серйозною, однак це не означає, що варто шукати заміну цьому поняттю, відкинувши його як безперспективну аналітичну категорію. Імовірно, одним із перспективних напрямів у цьому плані буде використання міждисциплінарного підходу, запропонувавши серію взаємодоповнювальних понять для розв'язання заявленої проблеми. (Brubaker & Cooper, 2000).

В свою чергу, А. Мелуччі, один із провідних аналітиків соціальних рухів і колективної ідентичності, також виділяє і таку проблему: “термін “ідентичність” зберігає свою семантичну невіддільність від ідеї незмінності і, ймовірно, з цієї самої причини певною мірою перешкоджає процесуальному аналізу” (Melucci, 1996).

Свій внесок у розуміння і розвиток поняття ідентичності (на рівні концепту, а не термінології) зробив ще З. Фройд, оскільки його психоаналіз був спрямований на виявлення ідентичності, яка цілком могла бути прихованою для самої особистості. Розвитком концепту ідентичності як соціокультурного феномену та закріпленням його на рівні міждисциплінарного поняття опікувався Е. Еріксон, використавши при цьому як психоаналітичний підхід, так і соціологічний та філософський підходи. Саме в його праці виокремлено основні аспекти розгляду концепту ідентичності: відчуття ідентичності, процес формування ідентичності, і безпосередньо сама ідентичність як результат процесу. Причому, Еріксон також встановив взаємозв'язок між особистісною та груповою ідентичністю (Еріксон, 1996).

Проблематикою ідентичності займалися також М. Соммерс і Г. Гіббсон. Власне вони ввели поняття “наративна ідентичність” і розробили наративний підхід до вивчення ідентичності. На їхню думку, ідентичність конструється наративністю, впливаючи на процеси та взаємодії як міжособистісного, так і інституційного характеру. Вони вважали, що значення наративної ідентичності полягає в тому, що вона дає нам змогу розвивати концепт ідентичності та водночас долати його усталеність, що часто можна зустріти в нинішніх підходах до соціальної діяльності. Поєднання наративності з ідентичністю залучає до аналізу цього феномену такі аналітичні категорії, як час, простір та аналітичну відносність, що виключаються за безумовного або “есенціалістського” підходу до ідентичності. (Somers & Gibson, 1994).

Тим самим ідентичність можна визначити не як перманентну властивість, а ставлення, результат процесу ідентифікацій, у який суб'єкти залучені в перебігу соціальної адаптації, опосередкованої соціальним полем. Ідентичність є продуктом соціальної взаємодії, що виникла як результат проекції індивідами на себе очікувань і норм інших. Наприклад, членами

етнічної групи – і тим самим носіями певної етнічної ідентичності – індивідів робить не завжди походження (біологічне чи культурно-історичне), а та роль, яку ці індивіди відіграють у соціальній взаємодії.

Щодо лінгвістичного аспекту концепту ідентичності, то лінгвістика сформувала кілька підходів до аналізу цього феномену: комунікативно-функціональний, когнітивний та дискурсивний.

У рамках комунікативно-функціонального підходу розглядаються моделі мовної особистості, що використовуються для конструювання ідентичності в процесі комунікації. Когнітивний підхід постулює розуміння ідентичності як когнітивної, психологічної властивості особистості, як результату роботи індивідуальної свідомості, структурованої когнітивними елементами (концептами, стереотипами тощо). З позиції цього підходу ідентичність розуміється як ментально репрезентована сукупність низки фрагментів культурно детермінованої картини світу (Матузкова, 2012).

Згідно з дискурсивним підходом, мається на увазі, що людині самим дискурсом пропонується певний тип ідентичності. Деякі автори, що дотримуються цього підходу, спираються на філософські та літературознавчі дослідження М. Фуко, Е. Бенвеніста, де розуміють ідентичність не як психологічну властивість особистісної або колективної свідомості, або результат діяльності свідомості індивіда, а як функцію дискурсу (Єніна, 2016).

Підсумовуючи сказане, слід зауважити, що розгляд концепту ідентичності у міждисциплінарному ракурсі є найбільш перспективним підходом до з'ясування цього феномену, зважаючи на його складність і багатоаспектність.

ЛІТЕРАТУРА

- Бергер, П., & Лукман, Т. (1995). *Соціальне конструювання реальності: трактат із соціології знання*.
https://ktpu.kpi.ua/wpcontent/uploads/2014/02/0458680_BCA67_piter_berger_lukman_t_socialnoe_konstruirovanie_realnosti_tr.pdf
- Еріксон, Е. (1996). Ідентичність: юність і криза.
https://bookap.info/vozrast/erikson_identichnost_yunost_i_krizis/load/doc.shtml
- Єніна, Л. В. (2016). Ідентичність як дискурсивний концепт і механізми дискурсивної ідентифікації. *Політична лінгвістика*, (6), 159–167.
- Матузкова, О. П. (2012). Міждисциплінарні наукові підходи до вивчення ідентичності. *Мова і культура*, (15), 79–86.
- Brubaker, R., & Cooper, F. (2000). Beyond “Identity”. *Theory and Society*, 29(1), 1–47.
- Hall, S. (1996). *Who Needs “Identity”?. Questions of Cultural Identity*
https://www.academia.edu/4362995/Hall_S_Questions_Of_Cultural_Identity
- Melucci, A. (1996). *Challenging Codes: Collective Action in the Information Age*. Cambridge University Press.
- Somers, M. R., & Gibson, G. D. (1994). *Reclaiming the Epistemological “Other”: Narrative and the Social Constitution of Identity*. *Social Theory and the Politics of Identity*. Blackwell.

ОСОБЛИВОСТІ ПОСТМОДЕРНІЗМУ ТА ПОСТСТРУКТУРАЛІЗМУ ЯК ОСНОВНИХ ТВОРЧИХ МЕТОДІВ СУЧАСНОСТІ

Клеофастова Т. В.

Київський національний лінгвістичний університет

У наш час цифрових технологій, сучасну людину з особливою наполегливістю починають цікавити питання власного існування як індивіда, та як особистості. Вона прагне знайти своє місце у складній структурі соціуму, але цей процес передбачає оновлення смислових зв'язків, і загалом самого уявлення про модус буття.

Наука, як відомо, неспроможна дати відповіді на багато питань, які ставить перед людиною життя, попри навіть використання штучного інтелекту. Однак її допитливий розум не зупиняється у пошуках істини ні за яких умов.

Нині у світовому науковому співтоваристві активно обговорюється питання масштабного антропологічного переходу до моделі розвитку, в якому гуманітарне знання домінує над технологічним. При цьому виявляються особливі лакуни у мисленні людини, які не можна подолати за допомогою наукової логіки, таким чином, об'єктивно, починають включатися механізми пізнання, пов'язані з мистецтвом, зокрема, з художньою літературою.

Домінуючу роль у пізнанні соціального світу починає відігравати особистісний компонент художника–творця, письменника. У цьому відношенні, включаються як інтелектуально-чуттєві здібності автора–творця, так і його надчуттєве бачення, коли поряд з повсякденною дійсністю розкривається бачення реальності віртуальної. Тобто, використовуючи наукову термінологію, у методологічному ланцюжку “аналіз–синтез–синкретиз”, акцент має бути зроблено на останній позиції. У такому разі художній текст стає унікальним інструментом пізнання дійсності будь-якої культурно-історичної епохи.

Літературознавці–структуралісти прагнули до створення особливої “морфології” літературного тексту, через знаходження загальних законів та правил побудови художнього твору. Вони зосередили свою увагу не на тому, що означає і який сенс несе літературний текст, а на взаємовідносинах притаманних його внутрішнім елементам, що веде до використання універсальних структурних законів, за якими створюється будь-яка літературна форма.

На зміну структуралізму в останній чверті ХХ століття прийшли різні текстоцентричні методології, що об'єднуються загальним терміном – постструктуралізм. Особливе місце серед цих літературознавчих шкіл посідає деконструктивізм. Засновник деконструктивізму французький дослідник Ж. Деррида приводить думку про автономію та ізольованість художнього тексту (Деррида).

Особливість його позиції така, що текст художнього твору відразу після створення втрачає зв'язок з об'єктивною дійсністю, нічого фактично

в ній не позначає, ніщо не відображає, а живе своїм власним життям, за особливими текстовими законами. І найкраще, що можуть зробити читач і літературознавець – це віддатися вільній грі з текстом, знаходячи в ньому будь-які смисли та тлумачення.

Важливим терміном, що пов'язує постструктуралістичну теорію та практику з постмодерністською, є поняття “текст”. Текст розуміється постструктуралістами та постмодерністами не як носій інформації, пам'яті, культури, а як єдиний, об'єктивно існуючий смисл літератури. Для авторів постмодернізму – єдино існуюча реальність – це текст, а те, що ми сприймаємо за дійсність, не більше, ніж наше уявлення про неї. Постмодернізм розробив особливу стилістику художнього тексту, засновану на пародії, ремінісценціях, алюзіях, іронії, колажі тощо (Борисов).

Важливим також є те, що текст, на думку, письменників постмодерністів стає універсальною моделлю реальності. У суперечках про постмодернізм існують дві точки зору, абсолютно протилежні та непримиренні. Одні автори вважають, що постмодернізм – найживіша та найактуальніша частина культури нашого комп'ютерного століття, інші стверджують, що постмодернізм – це естетичне свавілля та смерть культури та літератури. При цьому важливе головне – сучасне літературознавство торкається глибинних універсалій та архетипів людського мислення, що в епоху постмодерну має незмірну цінність.

ЛІТЕРАТУРА

Борисов, В. П. (2015) *Постмодернізм*. Директ – Медиа.
Деррида, Ж. (2007). *Позиції*. Академічний проект (Філософські технології).

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ УМОВИ В СУЧАСНІЙ ЯПОНСЬКІЙ МОВІ

Клепак А. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Японська мова відома своєю різноманітністю граматичної та семантичної синонімії на позначення різних станів предметів, дій тощо. Умовність – не є винятком. Традиційна описова граматики японської мови розрізняє чотири засоби, які служать для вираження умовних антецедентів: -reba, -tara, -to та -nara. Однак, окрім вищезазначених виділити ще один тип засобів вираження умови в японській мові – реверсивна умова, до складу якої входять конструкції -temo, -noni, -ga. (Takubo, 2006)

Підбір відповідного засобу вираження умови буде залежати від взаємодії умови та наслідку який буде спричинено нею.

Функцією конструкції -to – вираження постійних результатів. Під постійними результатами мається на увазі, що це незмінний, сталий факт.

Цей засіб вираження умовності використовується для природних явищ, звичних дій, запрограмованих дій тощо. Окрім того -to використовують для вираження фактичних умов. У цьому контексті цей засіб вираження умови використовується по відношенню до дії, що відбулась у минулому.

雨が降ると涼しくなる。Ame ga furu to suzushiku naru. – Якщо [підє] дощ, [будє] прохолодно.

質問すると先生はすぐに教えてくれた。Shitsumonsuru to sensei wa suguni oshietekureta. – Коли [я] запитав, учитель одразу [мене] [цьому] навчив.

Функція конструкції -ba полягає в тому, щоб виражати гіпотетичні умови, наприклад, якщо гіпотеза справджується, відбудеться певна дія. У такому типі речень наголошується умовна частина, а не результативна.

葉を飲めば治ると思う。Kusuri wo nomeba naoru to omou. – [Я] думаю, що [я] одужаю, якщо прийму ліки.

-taga, на відміну від конструкцій -to, -ba може використовуватись для позначення як гіпотетичних ситуацій так і фактичних. Головною принциповою відмінністю відвищеперелічених конструкцій – наголошення на результаті, а не умові. І у випадку бажання наголосити на умовній частині, конструкцію -taga можна замінити відповідною до ситуації конструкціями -to, -ba.

Фактична умова: 夏が来たら日本に行く。Natsu ga kitara nihon ni iku. – Якщо настане літо, [я] поїду до Японії.

Гіпотетична умова: 試験に受かったら泣くと思う。Shiken ni ukettara naku to omou. – [Я] думаю [я] буду плакати, якщо [я] здам іспит.

Засіб вираження умови -naga використовується виключно у контексті як відповідь опоненту.

日本語を話せる人はいる? 日本語ならサラさんです。Nihongo wo hanaseru hito wa iru? Nihongo nara Sara san desu. – Чи є людина, яка говорить японською? Говорячи про японську, то [найкраще її знає] Сара.

Реверсивні умови використовуються для позначення алогічних зв'язків у реченні.

Конструкції temo є “навіть якщо. Конструкція -temo використовується у гіпотетичних ситуаціях, її еквівалентом в українській мові буде вираз “навіть якщо”. Також, на протигагу вищезазначеним конструкціям, -temo може використовуватись для переліку декількох гіпотетичних ситуацій.

お金がなくても一人で住んでも僕は幸せだ。Okane ga nakutemo hitoride sundemo boku wa siawase da. – Я щасливий, навіть якщо [у мене] немає грошей [та я] живу один.

Для конструкції -nani відповідниками в українській мові є вирази “незважаючи на” або “попри”. Цей засіб вираження умови містить у собі негативну конотацію, скаргу або здивування.

疲れているのに寝れない。Tsukareteiru nani negarenai. – [Я] не можу заснути, незважаючи на [той факт, що я] втомився.

Форма реверсивної умови, що позначається конструкцією -ga виражає протиставлення, аналогом буде “але”, “хоча”. Однак, на відміну від

конструкції -*noni* не містить у собі негативної конотації, а використовується для констатації певного факту.

綺麗だが、バラには棘がある。Kirei da ga, bara ni toge ga aru. – [Це] красиво, але у троянд є шипи.

Загалом, хоча вивчення умовності має довгу та складну історію, є багато підходів, які ще потребують дослідження в майбутньому. Дослідження засобів вираження умови в японській мові може бути корисною не тільки для вивчення японської мови, але й для міжмовної комунікації. Ми сподіваємося, що представлені конкретні спостереження, допоможуть стимулювати подальші дослідження, спрямовані на краще розуміння взаємодії між природною мовою, логічним висновком і людським пізнанням.

ЛІТЕРАТУРА

Takubo, Yukinori. (2006). *Jōkenbun to modariti*. [Doctoral dissertation, Kyoto University]. Kyoto University dissertation. Kuline Open. <https://m.kulib.kyoto-u.ac.jp/webopac/TD00034717>

КЛАСИФІКАЦІЯ ОЦІННИХ ПРЕДИКАТІВ У СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Ковальчук Ю. Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Оцінні предикати є предметом дослідження сучасних лінгвістичних студій, зокрема, когнітивної лінгвістики, адже ґрунтуючись на особливостях сприйняття та оцінки суб'єктом навколишньої дійсності крізь мовні явища, когнітивна лінгвістика визначає механізми розумової діяльності людини. У свою чергу, оцінний предикат – є механізмом реалізації оцінки у мовленні, адже це найбільш змістовно і інформативно навантажена частина судження, яка містить суб'єктивну оцінку мовця щодо навколишньої дійсності (особи, предмета, явища). Оцінні предикати у сучасній китайській мові виражають суб'єктивну оцінку об'єктивного світу носія китайської мови.

Результати останніх досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених (Любимова, 2021; McNally & Stojanovic, 2017; Carla Umbach, 2021), висвітлюють механізми реалізації оцінки в сучасній китайській мові на всіх мовних рівнях, зокрема, лексичному, синтаксичному, морфологічному й інтонаційному. Вищезазначені праці також слугують науковим підґрунтям для класифікації оцінних предикатів за способом вираження суб'єктивної оцінки суб'єкта до навколишньої дійсності: 1) оцінні предикати особистого смаку; 2) одномірні оцінні предикати; 3) багатомірні оцінні предикати; 4) естетичні предикати.

Оскільки суб'єктивна оцінка є результатом пізнання і сприйняття суб'єктом навколишньої дійсності, і є складовою частиною мовної картини світу, систематизація оцінних предикатів у сучасній китайській

мові відповідно до їх функціонування є центральною ланкою у дослідженні МКС Китаю. Адже дослідження особливостей вживання і функціонування певного типу оцінних предикатів у текстах різних функціональних стилів уможливають висвітлення процесу мислення і сприйняття китайського народу.

Проаналізуємо класи оцінних предикатів, відібраних за довільною вибіркою з текстів різних функціональних стилів.

Перший клас: 1) 经常锻炼身体有益身心健康。Jīngcháng duànliàn shēntǐ yǒuyì shēnxīn jiànkāng. *Регулярні фізичні навантаження корисні для вашого фізичного і психічного здоров'я.* 2) 天生我才必有用，眼前纵有挫折，我也不会妄自菲薄。Tiānshēng wǒ cái bì yǒuyòng, yǎnqián zòng yǒu cuòzhé, wǒ yě bù huì wàngzìfěibáo. *Я народжений щоб бути корисним, навіть якщо попереду на мене чекають невдачі, я не стану недооцінювати себе.*

Оцінні предикати у наведених прикладах (有益 yǒuyì корисний; 必有用 bì yǒuyòng бути корисним) є предикатами утилітарної оцінки, тобто вказують на оцінку предмета / процесу / явища з погляду на користь, або можливість служити засобом для досягнення певної цілі. У першому прикладі простежується оцінка ситуації, а в другому – оцінка суб'єкта.

Другий клас: 这孩子聪明好学，如此下去，将来一定有出息。Zhè hái zi cōngmíng hàoxué, rúcǐ xiàqù, jiānglái yīdìng yǒu chūxī. *Цей хлопець розумний і старанний у навчанні, якщо так буде і надалі, він буде подавати великі надії у майбутньому.* 2) 这种想法是非常愚蠢的。Zhè zhǒng xiǎngfǎ shì fēicháng yúchǔn de. *Ця ідея нерозумна / дурна.* 3) 这个实验很有意思，随着不停地搅拌，水慢慢变红了。Zhège shíyàn hěn yǒuyìsi, suízhe bù tíng de jiǎobàn, shuǐ màn màn biàn hóngle. *Цей дослід дуже цікавий, у процесі постійного помішування, вода повільно червоніє.*

У наведених прикладах оцінні предикати (聪明 cōngmíng розумний; 有出息 yǒu chūxī подавати великі надії / перспективний; 愚蠢 yúchǔn нерозумний / дурний; 很有意思 hěn yǒuyìsi цікавий) є предикатами інтелектуальної, або психологічної оцінки. Слід зазначити, що такі предикати можуть описувати не тільки властивості суб'єкта (1 приклад), а й надавати оцінку ситуації / явищу / процесу (2, 3 приклади), адже така ситуація / явище / процес оцінюється з огляду на розумову діяльність, або психологічний стан суб'єкта (учасника вказаного процесу).

До третього класу відносяться предикати етичної або нормативної оцінки – предикати, що вказують на співвідношення ситуації / поведінки з завчасно заданою шкалою або нормою. Наприклад: 1) 打退堂鼓的做法是不对的。Dǎtuìtángǔ de zuòfǎ shì bùduì de. *Відступати неправильно / здаватися не можна.* Оцінний предикат 不对的 bùduì de неправильно репрезентує оцінку ситуації, за якої відступати, відповідно до завчасно заданої норми, було би неприпустимо.

До четвертого класу належать оцінні предикати універсальної оцінки, що позначають загальну оцінку добре / погано. Наприклад: 1) 这个人虽然有些毛病，但是本质是好的。Zhège rén suīrán yǒuxiē máobìng, dànshì běnzhǐ shì hǎo de. *Це хороша людина, хоча й має певні недоліки.* У контексті цього речення,

предикат 好 **hǎo** *хороший* вказує на загальну оцінку суб'єкта (добре). 2) 不知什么缘故, 小红今天的情绪很不好。 Bùzhī shénme yuàngù, Xiǎo Hóng jīntiān de qíngxù **hěn bù hǎo**. *Невідомо з якої причини, у Сяо Хун сьогодні поганий настрої*. Предикат 很不好 **hěn bù hǎo** *поганий* вказує на загальну оцінку настрою суб'єкта.

Отже, оцінні предикати у сучасній китайській мові класифікуються: за способом вираження суб'єктивної оцінки людини до навколишньої дійсності; за структурно – функційними особливостями.

ЛІТЕРАТУРА

- Любимова, Ю. С. (2019). Засоби реалізації категорії оптативності в сучасній китайській мові. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, 43 (6), 154–157.
- McNally, L., & Stojanovic, I. (2017). Aesthetic Adjectives. In *The Semantics of Aesthetic Judgments*, edited by James Young, Oxford: Oxford University Press, 17–37.
- Umbach, C. (2021). Evaluative predicates. *Leibniz-Zentrum Allgemeine Sprachwissenschaft Berlin / Universität Köln*, 1–31.

НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНТЕНТ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ НЕЙМІВ

Козловська Л. С., Терещенко С. І.

*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

На початку 21 ст. неймінг як частина брендингу, що базується на імені продукту, привертає неабияку увагу фахівців різних галузей діяльності та науковців, перетворюючись на одну з пріоритетних маркетингових стратегій розвитку багатьох компаній. Дослідники визначають його суть як створення назви для певного продукту, послуги, компанії чи торгової марки, а також проведення комплексного аналізу власне назви, створення брендової легенди, визначення маркетингової стратегії при виборі торгової марки. Очевидно, що сфера маркетингу тут інтегрована з лінгвосферою в обробленні словесної інформації і виявленні її впливу на споживача, у графічному оформленні товарного знака, фірмового стилю чи упакування тощо.

У вітчизняному мовознавстві не так багато робіт, присвячених спробі створити лінгвістичну теорію неймінгу (Н.Слухай, О. Тепла). Сучасні науковці виокремлюють кілька можливих напрямів його дослідження: аналіз комерційних назв на матеріалі різних мов, дослідження таких номінацій з позицій лінгвокультурології, лінгвопрагматики, соціолінгвістики, семантики й функціональної стилістики та ін., різних сфер комунікації – економічної, юридичної, рекламної тощо. Можна стверджувати, що неймінг як вагомий елемент потужного бренду в ракурсі лінгвістичному є основою для створення дієвого імені за законами окремої мови та психолінгвістики, саме

тому важливо обирати адекватні лінгвальні способи та засоби його творення. Цікавим, на наш погляд, є дослідження складу та динаміки українських неймів, оскільки назви–лексеми найбільш чутливі до змін у соціальному та економічному житті суспільства.

Сучасний український контент неймів постає, зокрема, з поєднання іншомовної лексики та національно маркованих одиниць, що мають сильний культурний потенціал. Першу групу становлять національні за змістом та формою назви, упізнавані для представників саме української мовно-культурної традиції: мережа магазинів *Гая Балувана*, бар *Багрянний*, м'ясний ресторан *Наживо*, ресторан *Жар і М'ясо*, ресторани *Чорноморка*, *З ніг на голову*, кафе *Квадрат*, книгарня–кав'ярня “*Книжковий Лев*”, кафе *Парасоля*, кафе *Квіткова мафія*, крамничка *Червоне та біленьке*, бістро–бар *Публічний*, ресторан *Тісто*, *сир і тітка Белла*, пекарня *Завертайло*, ресторан *Ресторація Бачевських*, ресторан–музей *Гасова Лямпа*, кафе *Криївка*, ресторан *Красиво Є*, кафе *МамаЦілувала*. Очевидно, що ці назви оригінально продовжують традицію (металургійні комбінати *Азовсталь*, *Криворіжсталь*, кафе *Каштан*, кафе *Чайка*, кінотеатр *Лінія кіно*, кінотеатр *Планета кіно* і под.) використовувати засоби власної мови для створення бренду, орієнтованого насамперед на внутрішнього споживача.

У сучасних реаліях війни спостережено тенденцію до активного створення національного контенту: переселенці, відкриваючи заклади після релокації, називають їх на зразок кафе *Незалежність* (підприємці з Херсона), *Ха* (піца з Харкова), бар *Характерники* (підприємці з Бердянська).

До другої групи на основі проведеного аналізу можна зарахувати нейми, що підтримують тренд використання іншомовної лексики: кав'ярня *Right Coffee Bar*, кав'ярня *Frank Coffee*, кафе *Beef Meat & Wine*, кафе *Fair Finch*, кафе *Best Way to Cup*, кав'ярня *Feliz Coffee & Food*, кав'ярня *Yellow Place*. Варто зазначити, що використання іншомовної лексики, переважно англійської, в українському неймінгу явище не нове (пригадаймо, наприклад, назви компаній мобільного зв'язку *Kyivstar*, *Vodafone Ukraine*, *Lifecell*, *Ukrtelecom*, *Triolan*), проте на сьогодні досить потужне, спричинене різними факторами – орієнтацією на більш широку, зокрема й іноземну, аудиторію, прагненням інтегруватися в інший цивілізаційний вимір.

Щодо третьої групи, то вона унаочнює інший актуалізований неймінговий тренд, у якому назву подають латиницею. З одного боку, це “інтернаціоналізує” нейм, з іншого – залишає в ньому національну змістову конотацію: ресторан *Idealist*, ресторан *Svitanok*, кав'ярня *Chornobyl Coffee*, бренд одягу *Vovk*, пончикова *Ponchuk Boy*, пивний магазин *Konteyner*, пивний бар *Varvar Bar*, кафе *Yaskravi*, мікрокав'ярня *Mala*, популярна мережа *EspressoHolic*, ресторан *Toloka*. На межі між цими двома групами можна виокремити назви, у яких елементи оформлені власне мовними та іншомовними засобами: *Petrus-ъ Знамениті Фелафелі*, *BeerЖа food&mood*. Сюди належать нечисленні назви з транслітерованими кирилицею іншомовними лексемами. Наприклад, ресторан *Very Well Cafe* в рекламних текстах може перетворюватися на *Вері Велл кафе*, що є його офіційно зареєстрованою назвою.

Зауважимо, що завуальовані транслітеруванням назви на зразок *Pervaya Shaurma* на Троєщині, *Otdohnuli, Pivna Duma* на Позняхках являють собою, імовірно, несвідому/свідому спробу уникнути очевидного російськомовного варіанта в називанні, а нейми на зразок кафе *Кудрява кава* засвідчують незнання норм українського літературного стандарту.

Отже, проаналізований сегмент національного контенту неймів уможливив виокремлення кількох тенденцій його наповнення: за рахунок власне мовних одиниць, іншомовних лексем, поєднання елементів різних мов, зокрема української та англійської. Неймінгові практики актуалізують тренд до використання в назві латиниці та кирилиці. Так сучасне бізнесове середовище враховує запит суспільства на українське слово.

ПРИНЦИПИ УКЛАДАННЯ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО СЛОВНИКА З ПСИХОЛОГІЇ

Коломієць В. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Процеси інтеграції і глобалізації, які характеризують життя у сучасному світі, сприяють реалізації програм міжнародного академічного обміну і навчання, розширенню міжнародної співпраці, зростанню професійних контактів між представниками різних країн. У зв'язку з цим актуалізується завдання підготовки фахівців, здатних брати повноцінну участь у міжкультурній комунікації.

Вирішення вказаного завдання можливе лише за умови досягнення високого рівня володіння іноземною мовою професійного спрямування, для забезпечення якого потрібна якісна навчально-методична і довідкова література, зокрема спеціалізовані перекладні словники. Останнім належить провідна роль у формуванні іншомовного термінологічного словникового запасу фахівця.

Метою нашої роботи є створення англо-українського словника з психології, покликаного репрезентувати мінімум спеціальної лексики, необхідної фахівцям у галузі психології, які використовують англійську мову для здійснення міжкультурного професійного спілкування. Він призначений насамперед для студентів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти спеціальності 053 Психологія. Проте словник також може стати у пригоді аспірантам, науковцям, психологам–практикам, а також усім, хто цікавиться проблемами психології. Завдання словника полягає в тому, щоб дати користувачеві уявлення про сучасний стан англомовної психологічної терміносистеми і допомогти йому оволодіти системними основами термінології їхньої спеціальності.

Орієнтація словника на використання, в першу чергу, в якості довідкової бази у процесі навчання англійської мови професійного спрямування стала визначальним фактором у формуванні принципів відбору термінів для

словника, джерельної бази термінів і джерел українськомовних еквівалентів англomовних психологічних термінів. Основними вимогами до джерел словника були достовірність, загальноприйнятість, універсальність, актуальність, доступність інформації.

На відміну від інших схожих видань було вирішено укладати словник не на основі наявних лексикографічних джерел, а шляхом суцільної вибірки термінів із новітніх англomовних підручників зі вступу до спеціальності “Психологія” для університетів, розміщених у інтернеті у вільному доступі. Хоча за ступенем актуальності інформації підручник поступається іншим текстам наукового стилю, він випереджає їх за критеріями надійності, загальноприйнятість, універсальності і доступності інформації. Безперечною перевагою підручника як джерела перекладного спеціалізованого словника є наявність дефініцій термінів і максимальна точність представлення термінів і понять. Ще однією причиною вибору підручників у якості основного джерела термінів було те, що у них викладено найважливіші факти із усього обсягу тематики, яка відповідно до рекомендацій Американської психологічної асоціації щодо змісту курсу “Психологія: вступ до спеціальності”, включає відомості про різні школи і напрямки розвитку психології, основні питання загальної і соціальної, експериментальної і клінічної психології, когнітивної і вікової психології, психології особистості і шкільної психології, біопсихології і психології психічного і фізичного здоров’я, консультування і психотерапії. Нарешті, використання підручників дозволяє чітко визначити хронологічні рамки майбутнього словника, що набуває особливої важливості у зв’язку зі стрімким розвитком психологічної науки. У процесі роботи над укладанням реєстру словника вирішено також використовувати тлумачний словник психологічних термінів Американської психологічної асоціації [<https://dictionary.apa.org/>]. В якості джерел українськомовних еквівалентів англomовних психологічних термінів обрано підручники і наукові статті з психології та тлумачні словники психологічних термінів українською мовою.

Другою відмінністю розроблюваного словника від переважної більшості інших схожих праць буде наявність у його словниковому реєстрі термінів із суміжних з психологією наук, таких як філософія, фізіологія, медицина, математика тощо. Хоча вказані терміни не входять до власне психологічної терміносистеми, вони є невід’ємною частиною наукового психологічного дискурсу, тому потрібно мати принаймні загальне уявлення про їхнє значення, для того щоб бути повноправним учасником професійного діалогу із зарубіжними колегами.

Третя особливість словника полягає в тому, що він міститиме загальнонавчальну лексику, яка широко вживається в англomовному науковому психологічному дискурсі.

Нарешті, до реєстру словника включатимуться не тільки іменники, але також і дієслова, прикметники і прислівники, а поряд із однослівними термінами подаватимуться терміни–словосполучення.

Отже, найголовнішим критерієм додавання лексичних одиниць до реєстру словника є їхня цінність для професійного спілкування. Інші важливі

критерії – це системність, здатність до терміноутворення, синхронність і нормативність. Частотність вживання лексичних одиниць розглядається нами як допоміжний критерій їх цінності. Нижнім порогом для включення лексичної одиниці до реестру словника є її вживання у трьох підручниках зі вступу до спеціальності.

Обраний спосіб укладання словникового реестру словника відповідає запитам часу і дозволяє виділити базовий мінімум найсучаснішої спеціальної психологічної лексики адекватного обсягу і повноти, який стане для користувачів надійним орієнтиром у англomовній терміносистемі обраної ними спеціальності і значно спростить їхню роботу над своїм спеціальним словниковим запасом, звільнивши їх від необхідності звертатися до довідників з інших наукових галузей чи з'ясовувати спеціальне значення загальноновживаної лексики за допомогою універсальних словників.

РИТМІЧНА ГРУПА ТА РИТМІКО-ПРОСОДИЧНІ ФАКТОРИ НА ЗАНЯТТЯХ З ПРАКТИЧНОЇ ГРАМАТИКИ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Комірна Є. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Одним із важливіших понять французької мови є поняття ритмічної групи: у мовленнєвому потоці наголошеним є не окреме слово, а група слів, яка утворюється за певними правилами та об'єднана одним наголосом. Така група слів утворює фонетичну групу або фонетичне слово у французькій мові, яка не співпадає з лексико-граматичним словом. М. Грамон (1963), який користується семантичним критерієм, пропонує термін ритмічної групи як “послідовність слів, яка передає одну просту ідею, складає один ритмічний елемент та має тільки один наголос на останньому складі.” (с. 105–106). Окреме слово має наголос на останньому складі: *re 'tite*, але, якщо дане слово вживається з іменником в препозиції до нього, то наголос падає на останній склад іменника: *une petite mai 'son*.

Особливе значення дане поняття набуває на початковому етапі вивчення французької мови для студентів, які починають вивчати французьку мову з нульового рівня. З перших занять вступного корективного курсу, одночасно з вивченням звуків французької мови, студенти мають засвоїти особливості акцентуації мовленнєвого потоку, ритму та інтонації в залежності від комунікативної мети. На заняттях вступного корективного курсу студенти–дебютанти набувають навичок артикуляції, інтонації французької мови разом із граматичними навичками. У зв'язку з цим, згадаємо академіка Льва Щербу (1963), який наголошував на тому, що оволодіти іноземною мовою означає оволодіти її звуковою системою та ритміко-інтонаційною структурою (с. 11–20). Саме на початковому етапі вивчення французької мови, важливим є звернути увагу студентів на граматичні фактори формування ритмічної групи, що означає опановувати

співвідношення між фонетичним та лексико-граматичним слово: Я вивчаю французьку мову.

J'étu 'die / la langue fran 'çaise.

Поняття ритмічної групи невід'ємно пов'язане з поняттям наголосу у французькій мові: у реченні стільки наголосів, скільки ритмічних груп. У наведеному прикладі, фрагменті вірша Р. Десноса (1944) "Le Pélican", ми бачимо, що кількість ритмічних груп є тотожною кількості наголосів:

Le capitaine Jonha 'tan / étant â 'gé / de dix-huit 'ans /

Cap 'ture / un 'jour / un péli 'can / dans une 'île / d'Extrême-o 'rient.//

Два класи повнозначних слів, іменники та дієслова, утворюють ритмічну групу із службовими словами, які їм передують. Такий граматичний матеріал, як вивчення службових частин мови (артиклі, присвійні, вказівні, неозначені прикметники, особові займенники, прийменники), складні часи, слугує основою для вивчення реалізації коректної акцентуації, певного ритму та інтонації в межах ритмічної групи:

Tu me le dis. – Tu ne me le dis pas. – Tu me le dis ? – Me le dis-tu ? –

Je te le dis ! – Je ne te le dis pas !

Tu me le dis. – Tu ne me le dis pas. – Ne me le dis-tu pas ?

Je te le rappelle. – Rappelle-le-moi !

Je le dis. – Dis-le ! – Je te le dis ! – Dis-le-moi !

Vous dites. – Vous me l'avez dit. – Vous ne me l'avez pas dit.

В межах ритмічної групи реалізуються такі фонетичні явища, як:

– пересування тонічного наголосу: Vous par 'lez. // Vous parlez 'bas. //

Vous ne palez 'pas. // Vous ne palez pas 'bas. // C'est une 'robe. //

C'est une robe 'bleue. // C'est une robe bleu 'clair. //

– Зв'язування та зчеплення, які сприяють утворенню відкритому складу:

Elle imite un autre accent. – [ε-li-mi /-tœ-no-trak-'sã //].

– Випадіння або вимова [ə]-випадного:

notre école – [nɔ-tre-'kɔl], votre professeur – [vɔ-trə-prɔ-fe-'sœ:r].

Окрім того, стирання, перерозподіл кордонів слова у ритмічній групі сприяє появі омонімії: petites 'roues / petits 'troues, la ten 'sion / l'atten 'tion. Зазвичай, пауза між ритмічними групами в межах однієї синтагми відсутня. Але, оскільки, у французькій мові, розрізнявальна функція тонічного наголосу обмежена через перевагу характеристики довготи над двома іншими, силою та тонічними змінами, – за П. Леоном (1992), тільки за допомогою граматичної паузи на стику слів можна зняти двозначність: petites # 'roues / petits # 'troues, la # ten 'sion / l'atten 'tion (с. 100–101). Наголос сприяє розрізненню значення таких словосполучень, як le maître d'hô 'tel (адміністратор) від le 'maître de l'hô 'tel (хазяїн готелю); il va à l'é 'cole (з одним наголосом означає "він навчається в школі") від il 'va à l'é 'cole (з двома наголосами – "він йде до школи").

Отже, вивчення поняття наголосу, яке невід'ємно пов'язане з поняттям ритмічної групи у французькому мовленнєвому потоці, може включати комплексний підхід: на заняттях з практичної граматики: на певному граматичному матеріалі (артиклі; особові, присвійні, вказівні, неозначені

прикметники та займенники; відносні займенники; дієслово; складні часи; пряма – непряма мова; іменники; прикметники; питальне речення; заперечне речення), необхідно працювати над нормативною акцентуацією студентів, над певним емоційним забарвленням, голосовими модуляціями, логічним та афективним наголосом і т. д., що спонукає студентів реалізувати вивчені правила утворення ритмічної групи та реалізації просодичних факторів на практиці та сприяє кращому розумінню взаємозв'язку між фонетичними та граматичними явищами.

ЛІТЕРАТУРА

- Grammont, M. (1963). *Traité pratique de prononciation française*. Delagrave.
Desnos, R. (1944). *Chantefables et Chantefleurs*.
<http://www.unjourunpoeme.fr/poeme/le-pelican>
Léon, P.-R. (1992). *Phonétisme et prononciations du français*. Nathan.
Щерба, Л. В. (1963). *Фонетика французского языка*. Высшая школа.

НОВА УКРАЇНЬСКА АВТЕНТИЧНІСТЬ У ДЗЕРКАЛІ РЕБРЕНДИНГУ УНІВЕРСАЛІСТСЬКОЇ МАКРОЕТИКИ

Комісар Л. П.

Київський національний лінгвістичний університет

На часі в українському суспільстві особливо гостро постають філософські питання трансформації категорій “ідентичність” та “автентичність”, що по-новому відображені крізь призму національної гідності на глибинному присутньому рівні. Які ж чинники формування персональної та спільної ідентичностей є контроверзами ідеологічним нарративам, класичним і сучасним? Наскільки така ідентичність відповідає запитам універсалізму (приміром, прав людини) і макроетики? Чому коректно (і чи взагалі коректно) говорити про ребрендинг універсалістської макроетики?

На нашу думку, нормативна перевага макроетики кінця ХХ століття поступається у воєнних українських реаліях етиці автентичності (у сенсі концепції Ч. Тейлора), претендуючи на постановку питання: що зараз означає бути автентичним собі і своїй нації, тобто бути собою? Адже саме “взаємини особистості зі спільнотою складають той простір, у межах якого відбувається діалогічний процес формування особистої ідентичності” (Тейлор, 2013, с. 11). На думку ж українського філософа с. Кримського, стрижнем самоідентифікації особистості є її духовність, пов’язана з автентичністю / ідентичністю як факторами “саморозбудови особистості”. “Сьогодні ми вже не маємо дефіциту ідей – на ХХ сторіччя людство, здається, винайшло вже всі ідеї власного порятунку, але щодалі відчутнішим стає дефіцит людських якостей. А вони надійніші, на них більше можна покладатися, ніж на абстрактні ідеї. На мою думку, проблема людських якостей – це і є проблема монадності особистості, проблема особистісної репрезентації свого часу”

(Кримський, 2011, с. 144). Постає логічне питання: чи існують засадничі критерії, здатні належним чином кореспондувати тріаду “національна гідність / ідентичність / автентичність”? Звернімося до кількох визначень концепту ідентичності. Так, у глосарії до збірки “Культурні цінності Європи” пропонується визначати ідентичність як “суб’єктивне відчуття (соціальної) належності, внутрішньої цілісності та біографічної неперервності” (Культурні цінності Європи, 2014, с. 549). Натомість Ф. Фукуяма наголошує, що “ідентичність” як поняття має багато значень, у деяких випадках – це соціальна роль, а в інших – основна інформація про особу (особисті дані): “Я вживатиму слово “ідентичність” у конкретному значенні; передусім ідентичність виростає з розмежування між внутрішнім “я” і зовнішнім світом суспільних правил і норм, який не визнає належним чином цінності й гідності внутрішнього “я”. Але тільки в наші часи утвердилася думка, що справжнє внутрішнє “я” цінне саме по собі, а зовнішнє суспільство систематично його недооцінює. Не внутрішнє “я” потрібно змушувати відповідати суспільним правилам, змінюватися повинно само суспільство” (Fukuyama, 2018, р. 19). У сучасному українському соціально-філософському дискурсі “саме ідентичність на основі громадянськості відіграє важливу роль у виборі між двома системами: тоталітарною і цивілізаційною. Більшість суспільств надають перевагу цивілізаційній демократичній системі, адже вона є системою можливостей, у той час як тоталітарна є світом володаря, де діють шекспірівські правила” (Поліщук, 2022, с. 28). Отже “ідентичність служить паспортом для легалізації нарративу певної нації, громади чи групи. При цьому ідентичність замінює всі фактори культурного детермінізму, такі як: біологія, раса, колір шкіри чи соціальний клас – усе, що сприймається як доля. Для ідентичності не існує долі, вона сама є рухомою для сучасного світу” (Поліщук 2022, с. 28).

Підсумуємо. Як видно з позиції українського філософа с. Кримського, ідентичність самому собі – це можливість стати “монадною” особистістю, тобто особистістю, здатною репрезентувати свою епоху, свій час, свою націю, і ця можливість зараз реально з’явилася у більшості людей. Наскільки ця можливість реалізується, інша справа. На нашу думку, саме така реалізація – це питання національної гідності кожного сучасного українця, ба більше, *обов’язок* кожного свідомого українця *мати* таку гідність і бути здатним її *реалізувати на рівні самоідентифікації власної автентичності*. Тож тріада національна гідність / ідентичність / автентичність досліджується переважно аксіологією, а реалізується на рівні етичної “звичаєвості” – у сенсі особистої моральної відповідальності сучасної людини (перед собою, іншими, соціумом, історією). Така персональна відповідальність не оминає амбівалентних і часто суб’єктивних критеріїв формування автентичних цінностей як вартостей (а не універсалистських імперативів!) у дзеркалі ідентифікації “самості”, – тієї духовної особистості-персони, яку так влучно описав засновник філософської антропології М. Шелер. Отже, виокремлення провідних критеріїв становлення персональної самоідентичності та її вплив на

формування сучасних вимірів соціальних ідентичностей здійснюється в оптиці аксіологічного, культурного і соціального бекграундів. Без зайвого пафосу можна стверджувати, що питання залишається відкритим, адже окреслена в нашій розвідці присутня тріада конститує нову українську автентичність, яка, як відкритий проект, віддзеркалює чисельні фактори ребрендингу універсалістської макретики.

ЛІТЕРАТУРА

- Fukuyama, F. (2018). *IDENTITY. The Demand for Dignity and the Politics of Resentment*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Бесіди з Кримським: Остання касета (спілкувалася Т. Чайка). (2011). *Філософська думка*, 1, 128–145.
- Йоас, Г., Вігандт К. (Ред.). (2014). *Культурні цінності Європи*. ДУХ І ЛІТЕРА.
- Поліщук, О.С., Поліщук, О.В. (2022). Ідентичність та колективна дія – системний підхід. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*, 2 (36), 24–29.
- Тейлор, Ч. (2013). *Етика автентичності* (А. Васильченко, пер.). ДУХ І ЛІТЕРА.

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ПОМИЛОК ПІД ЧАС НАВЧАННЯ УСНОМУ ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ АРАБСЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Кононенко В. Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Психолінгвістична класифікація перекладу розрізняє перекладацьку діяльність на письмовий та усний переклад. Усний переклад – це передача одноразово запропонованого тексту вихідної мови у вигляді тексту мови перекладу, який лише умовно можна проконтролювати та через брак часу виправити (Кияк, Науменко, Огуй, 2008, с. 34).

Навчання усному перекладу потребує дотримання послідовності у процесі формування вмінь та навичок даного виду мовленнєвої діяльності за умови переходу від елементарних до більш складних. Особливості поетапного та послідовного становлення механізмів аудіювання визначають рівні розуміння усних повідомлень (Ушакова, с. 2014).

Формування вмінь та навичок аудіювання у студентів – майбутніх перекладачів арабської мови є одним з головних моментів опанування усного перекладу. Важливо враховувати усі аспекти аудіювання як виду мовленнєвої діяльності. Одним із таких аспектів є аналіз джерел помилок під час усного перекладу.

Було виділено декілька груп слів, які викликають труднощі при перекладі і є джерелами помилок під час аудіювання. А саме: імена власні, дні тижня і місяці, числівники, незнайомі і малознайомі слова.

Імена власні, або оніми. Було помічено, що імена власні, назви міст, держав, політичних та громадських організацій під час аудіювання погано сприймаються на слух студентами, а під час перекладу взагалі опускаються. В арабській мові існують імена власні, що не збігаються за звучанням з українською мовою, і тому, часто є джерелами спотворення під час усного перекладу. Наприклад, صَقْلِيَّةٌ – Сицилія, الدَّارُ النُّبُضَاءُ – Касабланка, المَجْرُ – Угорщина. Точне запам'ятовування мовних одиниць і моделей забезпечується шляхом неодноразового їх повторення. При перекладі найбільш вигідним є багатократне вживання мовних одиниць, що підлягають засвоєнню.

Дні тижня і місяці. Було визначено, що дні тижня і місяці легко сприймаються, якщо диктуються за чергою, у своїй послідовності, і перекладаються з помилками, якщо подані врозкид. Це відбувається тому, що дні тижня і місяці, вирвані зі своїх систем послідовності, не зв'язуються з конкретною дійсністю, не викликають певних асоціацій. Слід також згадати, що в арабських країнах використовують кілька варіантів назв місяців, зокрема: європейські та традиційні назви місяців григоріанського календаря, та назви місяців традиційного ісламського календаря. Європейські назви співзвучні з українськими, і не викликають труднощів під час аудіювання. А от традиційні арабські назви місяців григоріанського та ісламського календарів зовсім не збігаються за звучанням з українською мовою. А отже, потребують особливої уваги. Вирішення цієї проблеми, окрім безпосередньо заучування цих лексичних одиниць, полягає саме у використанні вправ, які викликають певні асоціації.

Числівники. Ця група також позбавлена конкретних асоціацій. Числівники часто опускаються при перекладі та сприймаються неправильно. Труднощі, пов'язані з аудіюванням числівників пояснюються особливостями роботи смислової пам'яті, яка потребує конкретних асоціацій. Вивчення числівників є однією з найскладніших граматичних тем арабської мови. Ця складність зумовлена необхідністю одномоментно вирішувати кілька граматичних проблем, зокрема: з'ясувати рід обчислюваного; розкласти числівник на розряди, залежно від чого буде змінюватися відмінок обчислюваного; за необхідністю змінювати рід числівника на обернений до обчислюваного тощо. Така одномоментна розумова діяльність заважає швидкому мовленню, а отже потребує певного рішення. Тому після засвоєння теми студентам пропонується доведення навичок оперування числівниками до автоматизму. Допмагають в цьому такі засоби навчання, як комп'ютерні інтерактивні ігри, як наприклад, застосунок Kahoot! Таким чином, багаторазове повторення певних граматичних кліше підвищує подальшу швидкість їх побудови в процесі мовленнєвої діяльності і значно покращує сприйняття числівників на слух (Кононенко, Образцова, Джавад, 2022, с. 50).

Малознайомі або незнайомі слова. Процес аудіювання починається з виділення в єдиному мовному потоці ритмічно виділений звукових комплексів, найчастіше слів. Якщо ці слова не зрозумілі, то вони настільки привертають увагу студента, що в процесі аудіювання він затримується на них і шляхом здогадки намагається знайти їх значення, унаслідок цього втрачається решта

інформації. Один із шляхів вирішення цієї проблеми – це розвинення навички безперекладного розуміння тексту. Ця навичка формується, перш за все, за допомогою щоденного прослуховування аудіо-повідомлень мовою, що вивчається. Також, доцільно використовувати низку вправ, які направлені на розуміння незнайомої лексичної одиниці за допомогою контексту. Слід зазначити, що такі вправи мають використовуватися на постійній основі. Для усунення психологічного дискомфорту повинні будуватися від простого до складного – на першому етапі прості тексти, з мінімальною кількістю незнайомих слів, кількість яких має поступово збільшуватися.

Окреслені засоби навчання полегшують процес навчання усного перекладу, скорочують терміни подолання мовних труднощів, а також поліпшують якість сприйняття навчальної інформації.

Перспектива подальших розвідок передбачає розроблення й апробацію вправ на подолання труднощів, які виникають під час навчання усного перекладу, як сучасного засобу формування мовної компетентності у студентів – майбутніх перекладачів арабської мови.

ЛІТЕРАТУРА

- Кияк, Т. Р., Науменко, А. М., Огуй, О. Д. (2008). *Перекладознавство (німецько-український напрям): підручник*. Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”.
- Кононенко, В. Г., Образцова, Т. В., Джавад, Ахмад. (2022). Kahoot! як сучасний засіб навчання арабської мови: з досвіду формування граматичної компетентності у студентів – майбутніх перекладачів. *Вісник КНЛУ: Педагогіка та психологія* Том 37, 45–52. <https://doi.org/10.32589/2412-9283.37.2022>
- Ушакова, Н. (2014). Рівні розуміння усного повідомлення як підґрунтя формування аудитивних умінь. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*, (24), 94–101. https://periodicals.karazin.ua/language_teaching/article/view/1166

ДІЕСЛІВНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З КОМПОНЕНТОМ–ГЛЮТОНІМОМ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ ПЕРСЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Копчак О. І.

Київський національний лінгвістичний університет

У запропонованому дослідженні нами зроблена спроба проаналізувати лексико-семантичні особливості дієслівних фразеологізмів з компонентом–глютонімом сучасних перської і української мов. Об'єктом дослідження виступають масиви українських і перських фразеологізмів із компонентом–глютонімом у широкому розумінні (фраземи і перемії).

Компаративіські дослідження останніх десятиліть дали змогу встановити, що фразеологічний фонд будь-якої мови виступає найціннішим джерелом

інформації про культуру й менталітет певного народу, де зосереджені уявлення людей про міфи, обряди, звичаї, мораль, поведінку тощо. Утворення фразеологізмів зазвичай відбувається на образно-метафоричній основі, тому можна стверджувати, що фразеологізми беруть активну участь у формуванні мовної картини світу та національних культур. В свою чергу, переважна більшість дієслівних ФО виникла саме в результаті повного або часткового метафоричного переосмислення.

Фразеологізми з узагальненою семантикою процесуальності, яка об'єктивована в дієслівних граматичних категоріях виду, стану, способу, особи, часу, називаються дієслівними; тобто головне слово, яке несе смислове навантаження, виражено дієсловом. Більшість дієслівних фразеологічних одиниць стосуються людини, дії, що вона виконує, або в якому стані знаходиться. Найчастіше в межах речення такі ФО функціонують у ролі присудка (Корунець, 2003). Найпростішим дієслівним утворенням є поєднання дієслова з іменником: 1) укр.: попробувати кисллиць – *зазнавати покарання, докорів, тиску, терпіти*; додати солі (перцю) – *робити дотепнішим, гострішим, дошкульнішим, уїдливішим за висловлюванням*; недоїдати хліба – *довго і тяжко працювати, відмовляючи собі в найнеобхіднішому*; 2) перс.: *آبغوره گرفتن* – *плакати нещиро, вижимати з себе сльози* (букв. отримувати сік з недостиглого винограду), *كباب كردن* – *здавати комусь сильного болю*, (букв. “робити кебаб”); *سماق مکیدن* – *мати бажання, що не справджуються, тішити себе мріями* (букв. смоктати сумах).

Дієслівні фраземи є найчисленнішою групою в межах як української, так і перської фразеології. Однак в сучасній іраністиці на тлі аналітичного строю перської мови з її описовими формами питання встановлення об'єму і меж фразеології, і зокрема визначення статусу складного дієслова, залишаються відкритими. Основні ознаки дієслівних фразеологізмів формуються внаслідок взаємодії різнорівневих мовних факторів: семантичного (наявність процесуального фразеологічного значення), морфологічного (дієслівний компонент у ролі граматичного центра ФО), синтаксичного (фразеологізм виконує функцію присудка); а відсутність хоч однієї з названих ознак позбавляє фразеологізм статусу дієслівного (Тарануха, 2022).

Глютонічна термінологія (лат. *gluttio* “ковтати, споживати”) – сукупність спеціальних слів і словосполук, що функціонують у підмові харчування (Руденко, 2008). Образними компонентами і словами символами досліджуваних нами дієслівних ФО можуть виступати:

– власне глютоніми (назви сировини, страв, харчових продуктів, напоїв, номінації їжі без зазначення складу): 1) укр.: мазати пирогом зверху – *балувати, розпецувати кого-небудь*; водити хліб–сіль – *бути з кимось у дружніх стосунках, товаришувати*; 2) перс.: *در آش رشته گوشت دین* – *дуже здивуватися* (букв. побачити м'ясо в аш-реште); *ماستها را کیسه کردن* – *відступати* (букв. ховати свій маст (скисле молоко) назад у мішок);

– глютоніми–агенси (номінації осіб, які в будь-який спосіб добувають, вирощують, займаються обробкою і виробництвом їжі і харчових продуктів, або є споживачами їжі): 1) укр.: бути хлібосолом – *бути людиною, яка*

любить приймати й щедро частувати гостей; 2) перс.: نانخور داشتن – *мати залежних від тебе людей* (букв. мати їдунів);

– глютоніми–процесиви номінують в процеси підготовки харчів до приготування – створення продуктів, приготування і споживання їжі, визначення її якостей тощо: 1) укр.: маринувати мозок – *свідомо затримувати розв'язання, виконання чогось*; 2) перс.: کسی را تا آمادگی پختن – *переконувати когось* (букв. варити когось до готовності);

– глютоніми–органолептиви номінують якість страв, напоїв, сировини за запахом, виглядом, смаком звуком, дотиком та іншими характеристиками: 1) укр.: насолоджуватися букетом – *отримувати насолоду від приємного смаку чи аромату*; 2) перс.: بازار شیرین داشتن – *мати жваву торгівлю* (букв. мати солодкий базар);

– глютоніми–інструментиви (предмети, пов'язані із обслуговуванням процесу підготовки, приготування та споживання їжі та напоїв): 1) укр.: бути не у своїй тарілці – *почуватися непевно, незручно, ніяково*; 2) перс.: آب با غریبال پیمودن – *марно витратити час* (букв. просіювати воду через сито).

– глютоніми–локативи (місця приготування, споживання, продажу страв і напоїв тощо): 1) укр.: тинятися по шинках – *постійно пиячити, занедбуючи свої справи і обов'язки*; 2) перс.: بوی قهوه خانه گرفتن – *відпочивати, гарно проводити вільний час* (букв. отримати запах кав'ярні).

Проведений аналіз дає змогу стверджувати, що в українській та перській мовах дієслівні фразеологізми з компонентом–глютонімом дуже поширені і мають різноманітну яскраво виражену образну семантику.

ЛІТЕРАТУРА

- Корунець, І. В. (2003). *Порівняльна типологія англійської та української мов*: Навчальний посібник. “Нова книга”.
- Руденко, С. М. (2008). Семантика посткореневих морфем запозичених термінів глютонії. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*, 620. 233–238.
- Тарануха, Т. В. (2022). Семантика та структура дієслівних фразеологічних одиниць на позначення рис характеру людини в українській та німецькій мовах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 55. 90–92.

ЕВОЛЮЦІЯ ПОГЛЯДІВ НА “ЧЕСНОТИ” І “ВАДИ” У МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІЙ ТРАДИЦІЇ АНТИЧНОСТІ ТА СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Корольова Н. В., Лазер-Паньків О. В.
*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

Появою чотирьох основних чеснот ми завдячуємо Сократу, який, за словами Аристотеля, “περὶ τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς πραγματουόμενον καὶ περὶ τούτων ὀρίζεσθαι καθόλου ζητοῦντος πρώτου” (Aristot. Met. 13.1078b)

(досліджував моральні чесноти і перший намагався дати їм визначення). У Ксенофонта можна знайти їх класифікацію: σωφροσύνη (поміркованість) або ἐγκράτεια (стриманість, помірність), ἀνδρεία (мужність) і δικαιοσύνη (справедливість), та σοφία (мудрість), яка вважається чеснотою в цілому (Xen. Mem. 2.1.1; 3.9.5; 4.4.12; 4.5.7; 4.6.10). Далі вони були описані Платоном у діалозі *Πολιτεία* як такі, що необхідні для ідеального громадянина (Plat. Rep. 4: 427–435).

Римському світові доктрину чотирьох основних чеснот представили Марк Туллій Цицерон (Cic. Inv. 2.159) та прихильник доктрини стоїків Сенека (Sen. Ep. XCV, 55). Основні чесноти перераховані також у *Σοφία Σαλωμῶνος* (лат. *Liber Sapientiae*) (Sap. 8:7) та в *Μακκαβαίων Δ'* (4 Maccab. 1:18–19). Філон Александрійський, єврейський філософ і богослов, порівнював чотири основні чесноти з ріками (Phil. Leg. 1.63).

Християнська традиція розвинула античну теорію чеснот і санкціонувала її для потреб церкви. Святий Амвросій Медиоланський був першим, хто використав назву *virtutes cardinales* (Ambr. Expos. Luc. V, 62). Його погляди поділяв і Августин Блаженний (S. Aug. Moribus Eccl. 1, 15. 25). Григорій Великий, як і античні філософи, обстоював ідею гармонійного поєднання й співдії всіх чеснот (Gr. M. Moralia, 2, XLVIX, 2).

Для досягнення повної духовної досконалості й гармонії необхідні також теологічні чесноти, які скеровують життя людей до Бога. Їхній перелік був сформульований апостолом Павлом у Першому посланні до Коринтян: “*Νῦν δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μεῖζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη*” (лат. “*Nunc autem manet fides, spes, caritas, tria haec; maior autem ex his est caritas*”) (I Cor. 13:13) (*А тепер перебувають ці три: віра, надія, любов; але найбільша з них – любов (милосердя)*).

Вчення про чесноти отримує систематичну форму в рамках доктрини Томи Аквінського (Aquino. STh. I–II, 61–62).

Вади в алегоричній формі представлені вже в античних авторів, зокрема, в поемах Гомера. Однак уперше з позиції моралі їх осмислює Аристотель (Aristot. Nic. Eth. 1145a). Саме йому належить поняття *μέσσην*, згідно з яким чеснота – це вміння та бажання знаходити середину між двома крайнощами: надлишком певної якості та її браком (Aristot. Nic. Eth. 1106a). Тема “середини” була підхоплена Горацієм (Hor. Ep. 1.18, v. 9) і Томою Аквінським (Aquino. STh. I–II, 64).

Дихотомічні погляди на природу чеснот і вад відображені в трактаті *Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν* (лат. *De virtutibus et vitiis*), автором якого до XVI ст. вважався Аристотель (Cassouros, 2003, с. 516).

З часом вади, які протиставлялись чеснотам, почали ототожнюватись із гріхами. П'єр Абеляр у трактаті *Ethica seu Scito te ipsum* диференціює визначення вади й гріха (Abael. Eth., III). Так само й Тома Аквінський зазначає, що деякі з гріхів не є, власне кажучи, гріхами, а радше вадами, тобто схильністю до певних гріхів. При цьому “*peccatum est peius quam vitium, idest actus malus quam habitus malus*” (Aquino. STh. I–II, 71. 4) (*гріх гірший за ваду, тобто поганий вчинок гірший за погану навичку*).

Ранньовізантійський богослов Євагрій Понтійський у IV ст. розробив вчення про вісім лихих помислів (λογίσμοι), з яких походить уся гріховна поведінка: γαστριμαργία (обжерливість), порνεΐα (хить), φιλαργυρία (жадібність), λύπη (смуток), ὀργή (гнів), ἀκηδία (зневіра), κενοδοξία (марнославство), ὑπερηφανία (гордість) (Pont. Vit.). У християнській традиції вісім лихих помислів стали відомі завдяки працям Іоанна Касіяна. Він змінює послідовність їхнього розташування, переміщуючи гнів на четверте місце, а смуток – на п'яте, та стверджує, що перші шість вад з'єднані між собою певним послідовним зв'язком таким чином, що надмірність попередньої дає початок наступній (Cas. Coll. V, 10).

Список Євагрія ліг в основу Семи смертних гріхів, перелік яких 590 року оприлюднив Папа Григорій Великий. Він об'єднав *acedia* (зневіру) з *tristitia* (смуток) в одному гріху, названому “лінощі”, додав заздрість і виокремив *superbia* (гординю), зробивши її початком інших гріхів та змінивши їхню послідовність (Gr. M. Moralia, 31, XLV, 2).

Чесноти і вади, перелік яких було сформовано ще в добу Античності, становили основу морально-етичної традиції протягом декількох століть. Дихотомічний принцип існував поряд із принципом середини й врівноваження пристрастей. Церква використовувала уявлення про смертні гріхи, щоб допомогти людям приборкати їхні погані схильності, а найбільш вдалою для реалізації поставленої мети виявилась ідея протиборства вад (гріхів) та чеснот.

ЛІТЕРАТУРА

Casouros, M. (2003). Le traité pseudo-aristotélicien De virtutibus et vitiis, Dictionnaire des philosophes antiques. Vol. Supplément, Paris, 506–546.

НЕОЛОГІЗМИ КОРЕЙСЬКОЇ МОВИ ПЕРІОДУ COVID-19

Корсун М. Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Мова як живий та динамічний організм завжди однією з перших реагує на різкі зміни в соціумі. Будь-які військово-політичні конфлікти, протести, кризові ситуації, суспільні негаразди різного характеру одразу знаходять рефлексію у мові, зокрема через неологічні утворення.

Пандемія COVID-19 в прямому сенсі цього слова сколихнула світ, що не могло не вплинути на лексичні фонди світових мов, тому найактуальнішим неологічним кластером сьогодення є коронавірусний вокабуляр, який репрезентується словами та виразами, що виникли під впливом пандемії в період з лютого 2020 р. і до теперішнього часу.

Слід зазначити, що корінь ‘코로나’ (корона) став продуктивним у номінації для позначення предметів та явищ, пов’язаних з коронавірусом.

Наприклад:

코로나시대 – епоха корони

코로나이혼 – корона–розлучення

코로나세대 – корона–покоління

Важливим атрибутом пандемії та карантину стали медичні маски та тести.

Наприклад:

금스크 – “золота” маска

마코인 – маска–біткоїн

마스크 없무세 – працівник аптеки, який повторює, що масок немає, по за аналогією зі словом “앵무새” папуга

디아이와이 (DIY) 마스크 – саморобна маска

По мірі вирішення проблеми з постачанням масок почали з’являтися нові слова, пов’язані з заходами уряду у цій сфері:

공적마스크 – “громадські” маски, продаж яких контролювала держава

마스크 5부제 – система продажу масок у певні дні

У міру входження масочного режиму у повсякденне життя стали з’являтися такі слова, як:

마스크 프루프 – маскостійкий, зазвичай по відношенню до макіяжу

호모마스쿠스 – “хомомаскус”, люди в масках

마스크 화장법 / 마스크 메이크업 – прийоми макіяжу в умовах носіння маски

마꾸 – прикраса масок стікерами, стразами і т.п.

Осуду зазнали ті, хто не дотримується як слід масочного режиму:

텍스크족 – люди з масками на підборідді

노마스크족 – люди, які не надягають маски

Велика увага приділяється у Кореї соціальному дистанціюванню:

사회적 거리두기/생활속 거리두기 – соціальне дистанціювання

건강 거리두기 – дистанціювання для здоров’я

집합금지명령 – розпорядження про заборону масових зібрань

자가격리앱 – додаток з контролю за дотриманням режиму самоізоляції

고호트격리 – групова ізоляція

전자출입명부 – додаток для отримання електронної перепустки

Під час пандемії коронавірусу відбулися радикальні зміни у суспільстві, зумовлені неможливістю очної комунікації.

Зокрема, епідемія позначилася на проведенні вільного часу та дозволяла:

집콕운동 – спорт в умовах домашнього карантину

버추얼 런 – віртуальні змагання з бігу

랜선 술자리 – розпивання алкоголю онлайн

랜선 음악회 – онлайн концерт

Пандемія вплинула і на сферу освіти:

온라인개학 – початок навчального року онлайн

비대면시험 – онлайн екзамен

원격수업시대 – епоха уроків в дистанційному форматі

Пандемія стала важливим чинником, який вплинув на економіку, викликавши, зокрема, і неологічний бум у цій сфері:

코로나믹스 – корона–економіка

코로나대출 – видача кредитів під низький відсоток потерпілим від пандемії компаніям

Неологізми постійно нагадують нам, що мова – це знакова система, яка постійно змінюється й поповнюється. Неологізми відображають здатність мови розвиватися паралельно з розвитком суспільства, його культури та технологій.

Період Covid-19 безсумнівно, увійде однією з найяскравіших сторінок у мовну історію творення нових слів і стійких зворотів мови. І хоча неможливо спрогнозувати, скільки ще нових слів, пов'язаних із пандемією, з'явиться в корейській мові та чи приживуться вони в подальшому, однак цей феномен заслуговує на увагу й вимагає подальшого вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

- Lee, Soojin/Kang, Hyeonah/Nam, Kilim (2020): *COVID-19 Neologism Collection and Usage Pattern Analysis: A Consideration of Topic-Specific Neologism Extraction and Usage Pattern Analysis*. In: *Korean Lexicography* 36, 136–171.
- Metcalfe, Allan (2002): *Predicting New Words: The Secrets of Their Success*. Boston: Houghton Mifflin.
- Nam, Kilim (2015): *An Analysis of the Usage Change of Neologisms and the Criteria for Headwords in the Dictionary – Focused on 2005–2006 neologisms*. In: *Hangul* 310, 205–233.
- Nam, Kilim (2019): *Neologisms of 2019*. Seoul: Nation Institute of Korean Language
- Nam, Kilim/Lee, Soojin/Choi, Jun/Seo, Eun Young/Kang, Hyunah/Baek, Mi Kyung/Jeong, Heeyun/Kim, Hae-eun/An, Jin San (2021): *Neologism2020 – A new language of COVID-19 pandemic*. Seoul: Hankookmunhwa

ПРИНЦИП КОНТРАСТУ ЯК КОМПОЗИЦІЙНО-СТИЛІСТИЧНА ОСНОВА “ПЕРЕДМОВИ ДО “ЗАПИСІВ НА КАМЕНІ”” (“威蓼生序本”) АВТОРСТВА ЦІ ЛУШЕНА (威蓼生)

Костанда І. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Будь-який художній твір побудовано на контрастах: контраст – це виразний засіб, без якого неможливий художній текст (Bally, 1961). “Передмову до “Записів на камені”” можна розглядати як твір художньо-публіцистичного жанру: “публіцистичність” обумовлює аналітичність та належність передмови публіцистичного жанру, а система прийомів, завдяки яким реалізується естетична функція тексту формує “художність”. тексту є універсальними і реалізуються одночасно, без ієрархії (Deng, 2003).

Гіпотеза полягає у тому, що принцип контрасту, а також побудовані завдяки йому пари протилежностей, набувають концептуального характеру через експлікацію такого стилістичного засобу, як паралелізм. Повний текст “Передмови” можна розділити на чотири частини, у яких відповідно

обговорюються чотири аспекти “Сну у червоному теремі”, а саме: чудові художні досягнення, методи художньої творчості, художні ефекти, коментарі для читачів (Tong, 2011). Ці чотири аспекти взаємопов’язані і несуперечливі, творять статтю з глибокими ідеями, суворою логікою та чітко окресленими концепціями (Cao, 2011).

Ці Лушен підкреслив, що роман досягає більшого ефекту впливу, ніж майстерність описаних вище людей, тому що “в одній пісні я чую два голоси, а від руху однієї руки з’являються написи на двох дощечках, і це просто неймовірно! Дивовижний ефект. Якого неможливо досягти, було досягнуто в “Записках на камені”!” – це яскрава та інтуїтивна метафора Ці Лушена описує художню висоту, яку автор автора досяг і що ілюструє оригінальність самого твору (Wang, 2011).

Композиційний контраст – представлений протиставленням структурних елементів тексту: його назва може не відповідати змісту, а початок і кінець твору можуть перебувати у опозиційних відносинах, зав’язка сюжету призводить до зовсім несподіваної розв’язки, тощо. У всіх випадках створюється ефект ошуканого очікування.

У праці “Передмові до “Записів на камені”” Ці Лушена відзначено наступні важливі аспекти побудови контрасту:

1. Контраст, як лінгвокогнітивний принцип має характеристики, надзвичайно важливі для перлокутивної функції жанру передмови: логічність, схематизм, емоційність, протиставлення, яке сприяє запам’ятованості композиційних моделей, що впливають як на логіку, так і на почуття людини.

2. Головним мовним засобом реалізації контрасту виступає паралелізм.

3. “Передмова до “Записів на камені”” має різноманітний спектр лексичних засобів для вираження контрасту (які відповідно поділяються на ядерні і периферійні, залежно від мовної репрезентативності).

4. Семантичний контраст у тексті представлений образним і сюжетним контрастом. Використання прийому паралелізму для досягнення ефекту протиставлення має лінгвокультурну цінність, фіксуєчи ті чи інші біноми національного культурного коду.

ЛІТЕРАТУРА

- Bally, Ch. (1961). *Course in General Linguistics*. Peter Owen Publishers.
- Cao, Xueqin. (2011). *Qi Liaosheng's Preface to Stories of Stones*. People's Literature Publishing House.
- Deng, Qingyou. (2003). Qi liao sheng yanjiu (zhong). *Journal of A Dream of Red Mansions*, 2, 48–57.
- Tong, Liqun. (2011). Qi Liaosheng Preface writing time research. *Journal of Ezhou University*, 1, 51–62.
- Wang, Meng. (2011). On the Stylistic Features and Literary Value of Preface and Postscript of Novels in Ming Dynasty. *Journal of Chongqing Normal University*, 6, 52–59.

СЛОВОВІР ЯК СПОСІБ ПОПОВНЕННЯ СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ МОЛОДІЖНИХ СОЦІОЛЕКТІВ У СУЧАСНІЙ ЯПОНСЬКІЙ МОВІ

Кравець О. І.

Київський національний лінгвістичний університет

Природна мова постійно перебуває в процесі розвитку, і разом з цим відображує зміни, які відбуваються у соціальному житті людини. Поява будь яких нових явищ у житті суспільства неодмінно призводить до змін у словниковому складі мови. Виникають нові лексичні одиниці, змінюється морфологічна структура існуючої лексики, її фонетична подоба, лексичне значення та слововживання.

Молодіжний соціолект, у загальній мовній системі, є одним із найбільш активних каналів поширення мовних новоутворень. Динамічність та рухливість лексичного складу молоді найкращим чином фіксує реалії життя та відображає дійсний стан мови. Це проявляється, як у появі нових слів та значень, так і в зміні семантичної структури та об'єму лексичних одиниць.

А. Йонекава (米川明彦), з іменем якого пов'язані найвідоміші теорії молодіжних соціолектів Японії, зазначає, що вагомим джерелом поповнення молодіжного словникового складу та виникнення неологізмів у мові молоді є словотвір, який несе в собі дві основні функції: емоційно-експресивну та власне номінативну (米川明彦, 1996). Тим самим, лінгвіст підкреслює значимість словотвору не тільки, як джерела поповнення та збагачення словникового складу молодіжного соціолекту, а і, як засіб реалізації комунікативної функції.

Вивченню специфіки японського молодіжного словотвору присвячена низка робіт японських науковців сьогодення. Зокрема, Хоуін (方韻 2013) вивчав використання запозичень із стародавньої японської мови 「古語」 у сучасному молодіжному словотворі; Іноуе Іппей (井上逸兵 2006), Мацуда Кендзіроу (松田謙次郎 2006) вивчали молодіжний словотвір Інтернет простору, Кітахара Ясуо (北原康雄 2009) досліджував словотвірну модель 「KY式日本語」, Хоріо Кей (堀尾 佳以 2014, 2022) велику увагу приділив вивченню молодіжного словотвору у сучасних СМС та його вплив на зміну мови, тощо. Ґрунтовну класифікацію способів словотвору молодіжних соціолектів японської мови представив А. Йонекава (米川明彦, 2009). Науковець розподіляє способи словотвору вакамоного на дві групи: 1) новостворена лексика, яка не має аналогів у стандартній японській мові; 2) лексика створена через семантичні, морфологічні зміни уже існуючої лексики стандартної японської мови.

Суттєвого значення в системі основних способів номінації в молодіжних соціолектах набуває створення формально нової номінативної одиниці. Словотворення ж, у молодіжному мовленні слугує не стільки творенню нових одиниць, скільки творенню яскравих, образних слів, значна частина яких є експресивними модифікаціями літературної та розмовної лексики (堀尾, 2022).

Попри те, що всі словотвірні процеси у мові молоді відбуваються так само, як і в літературній мові, водночас, молодь у своєму прагненні до оновлення, творчості, оригінальності вдається до абсолютно нових відмінних форм

словотвору. Молодіжний соціолект, як підваріант мови, має власні правила словотвору не типові іншим складникам загальнонародної мови. При цьому, всі номінативні процеси відбуваються відповідно до потреб носіїв, які ними послуговуються, а посталі явища утворюють власну словотвірну систему.

Результати проведеного нами дослідження дозволяють стверджувати, що молодіжні соціолекти сучасної японської мови творяться за словотвірними моделями притаманними загальнонародній японській мові. А саме: морфологічний спосіб словотвору (афіксація, словоскладання, абрєвіація, запозичення, редуплікація); лексико-семантичний спосіб (виділення нових значень слова та розчеплення значень на омоніми) тощо. При цьому ватро зазначити, в основі молодіжного словотвору лежить творчий підхід з залученням стандартизованих загальномовних ресурсів. Аналіз фактичного матеріалу також показав, що для молодіжних словотвірних моделей, характерним є участь двох або декілька способів словотвору одночасно при творення окремих лексичних одиниць. У процесі творення нових лексичних одиниць, молодіжна мова також взаємодіє з іншими варіантами літературної мови: просторіччя, регіональні діалекти, інші соціолекти з яких носії молодіжних соціолектів запозичують лєксику для поповнення свого словникового складу. Всім лексемам, утвореним тим чи іншим способом молодіжного словотвору притаманна висока ступінь експресивності та емоційності. Характер таких новоутворень є доволі своєрідним, з огляду на особливість світосприйняття та психологію носіїв молодіжних соціолектів.

Як підсумок зазначимо, що вивчення словотвору сучасного молодіжного соціолекту, є цілком доцільним і перспективним у прогнозуванні процесу зміни та збагачення нормативної японської мови. А систематизація молодіжних способів словотвору відкриває нові перспективи у дослідженні словотвірних інновацій та розширює розуміння мовної картини світу сучасної японської молоді.

ЛІТЕРАТУРА

- 米川, 明彦. (1996). 現代若者ことば考. 丸善.
米川, 明彦. (2009). 集団語の研究. 東京堂出版.
堀尾, 佳以. (2022) 若者言葉の研究—SNS時代の言葉変化. 九州大学出版会.

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ СЕМАНТИКИ ПЕРЕКОНАННЯ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Кривошеєв Л. Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Семантика переконання є важливим аспектом мови, який відображає ставлення людини до фактів, ідей та інформації. В китайській мові існує багато засобів вираження переконань, які відображають різні нюанси та відтінки відношення до того, що говоритьсЯ. Їх спільною загальною метою

є запевнити співрозмовника у правильності чи абсолютній правдивості слів іншої людини, а також заклик до виконання певної дії.

Один зі засобів вираження переконань в китайській мові – це використання слів і фраз, які вказують на джерело інформації. Наприклад, слово 听说 *tīngshuō* означає “я чув”, і використовується, коли людина розповідає про щось, чого сама не бачила або не знає. “听说他的病情并不严重” *Tīng shuō tā de bìngqíng bìng bù yánzhòng* – Кажуть, його хвороба не важка. Не дивлячись на значення “подейкують”, мовець вірить в сказане, переконуючи, що воно є достовірним. “Я вважаю”, 认为 *Rènwéi*, у якості дієслова, буде вводити значення прогнозування, у поєднанні з власними переконаннями та думками мовця: 我就认为这样, 你却会不相信。 *Wǒ jiù rènwéi zhèyàng, nǐ què huì bù xiāngxìn* – Я вважаю так, але ти можеш мені не вірити. У цьому прикладі варто також звернути увагу на сполучник 却 *què* але, він вводить маніпулятивний елемент, ніби примушуючи реципієнта погодитися з думкою мовця, наперед зневажуючи власну позицію.

Слово 确定 *quèdìng* означає “впевнений”, і використовується, коли людина впевнена в правильності того, що говорить.

Інший засіб вираження переконань – це використання часток, які підсилюють або послаблюють семантику речення. Наприклад, частка “吧” (*ba*) вказує на те, що мовець не зовсім впевнений у своїх словах, і використовується для вираження прохання або клопотання: 这酒很霸道, 少喝点儿吧。 *zhè jiǔ hěn bàdào, shǎo hē diǎn er ba* – Цей алкоголь дуже сильний, будь ласка, пий трохи менше. Саме у цьому реченні ми можемо спостерігати “послаблене переконання” семантично виражене закликом “будь ласка”.

В окрему групу можна винести модальні прислівники достовірності, 的确 *díquè* означає “дійсно”, і використовується для підсилення переконання в правильності того, що говориться (Zhang & Cheung, 2022). Наведемо приклад: 听到这消息我的确很高兴 *Tīng dào zhè xiāoxī wǒ díquè hěn gāoxìng* – Почувши це, я був дійсно радий. У даному випадку, прислівник виступає в прямому значенні, підкреслюючи правдивість твердження мовця, ніби вмовляючи реципієнта, що це правда. Також сюди відносяться наступні: 当然 *dāngrán* звичайно, 显然 *xiǎnrán* очевидно, 确实 *quèshí* насправді, виражена ними семантика достовірності, може накладатися на речення, що вже має основну модальність, таким чином створюючи певну рамковість, додаючи реченню відтінків та нових значень: 她说得在理, 我当然听她的。 *Tā shuō dé zài lǐ, wǒ dāngrán tīng tā de*. – Вона каже правильно, я обов’язково її дослухаюся її слів.

Дуже часто у поєднання з вищезгаданими прислівниками ми можемо спостерігати вигуки, наприклад 当然啊! *Dāngrán a!* Звісно! При перекладі, 啊 відобразитися не буде, проте у китайському реченні розкриє семантику рішучості і водночас здивування. Подібний вираз, зазвичай можна почути в якості відповіді на яесь питання чи пропозицію, відображаючи повну згоду, чи рішучий намір щось зробити (Zhang & Han, 2018)

Найочевиднішим засобом вираження модальності переконання безумовно є використання модальних дієслів, таких як: 请 *Qǐng* – проху, 求 *qiú* – просити, 劝 *quàn* – радити; 让/叫/使 *ràng/jiào/shǐ* – змушувати (Любимова,

2019). Дані дієслова можна винести у окрему підгрупу, оскільки, у поєднанні з іншими дієсловами, вони здатні нести периферійне значення окрім свого основного, проте залишатися в межах категорії переконання, наприклад: 1. 我们劝他休息，他怎么也不依。 *Wǒmen quàn tā xiūxi, tā zěnte yě bù yī.* – Ми *вмовляли* його відпочити, проте він відмовився.

2. 客人们互相谦让了一下，然后落了座。 *Kèrénmen hùxiāng qiānràngle yíxià, ránhòu luòle zuò.* – Гості *пропонували* одне одному свої місця, а потім розсілися.

Звертаючи увагу на перший приклад, 劝 *quàn* лишається в нормах саме переконання, позначаючи заклик до респондента “відпочити”, проте являє собою значно пом’якшену версію імперативності. У другому прикладі 让 *ràng* передає периферійне значення прохання, на протизвагу значенню прямого примусу чи наказу.

У нашому дослідженні ми розглянули лише деякі з засобів реалізації семантики переконання, зважаючи на велику кількість лінгвістичних засобів у китайській мові, та актуальність проблеми у межах вітчизняного мовознавства, наша праця у подальшому може виступати ґрунтовною базою для інших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

- Любимова, Ю. С. (2019). Модальні модифікатори як ключові засоби реалізації модальності в сучасній китайській мові. *Південний архів (філологічні науки)*, 77, 46–49.
- Zhang, W., & Han, Y. (2018). Expressing Epistemic Modality in Chinese: A Corpus-based Study of Modal Adverbs. *Journal of Chinese Language and Computing*, 28(1), 1–18.
- Zhang, Y., & Cheung, A. K. F. (2022). A corpus-based study of modal verbs in Chinese–English governmental press conference interpreting. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1065077>

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ КРОССЕНС У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Кулешір М. М.

Київський національний лінгвістичний університет

Інтерактивні технології навчання іноземних мов давно довели свою ефективність і тому набули значної популярності як серед науковців, так і серед викладачів–практиків. Репертуар цих технологій надзвичайно широкий і складний. Однією з привабливих інтерактивних технологій є кроссенс. Буквально назва “кроссенс” (з англійської *cross sense*) означає перетин значень, перехрестя смислів. Кроссенс також називають грою ерудитів, асоціативною головоломкою, тренажером креативності, вправою для мозку, способом визначення індивідуального способу мислення, методом тлумачення снів. Такий

міждисциплінарний комплекс застосування кроссенсу певною мірою пояснює його атрактивність, яка ще більше посилюється гнучкістю цієї технології, що проявляється можливістю її використання у роботі з індивідами будь-якої вікової групи, починаючи від дошкільного віку. Можна говорити про вікову універсальність кроссенсу, адже прагнення особистісного розвитку є іманентною властивістю людини. Технічно кроссенс дійсно виглядає як головоломка. В чомусь він схожий на японські sudoku та кубик Рубика. Отже, кроссенс – це таблиця розділена на дев'ять квадратів: три на три. Кожен квадрат потрібно заповнити конкретним контентом. Найчастіше перевага надається візуальному наповненню, наприклад, фото, репродукції, графічні зображення, малюнки. Також в квадрати поміщають рисунки або формули. Кроссенс сумісний і з вербальним наповненням у вигляді надписів. Щоб розгадати кроссенс, потрібно встановити асоціативні зв'язки між сусідніми зображеннями–квадратами. У підсумку необхідно знайти дванадцять асоціативних відношень, оскільки в таблиці утворюється дванадцять пар сусідніх квадратів.

Візуалізаційний характер кроссенсу сприяє ефективності його застосування. Кроссенс як головоломка створює інтригу серед студентів, викликає інтерес до теми, мотивує до навчання, активізує когнітивні процеси. Як завдання, яке потребує осмислення, застосування фонових знань, кмітливості кроссенс є продуктивною платформою для діалогу та полілогу в навчальному процесі, для жвавої взаємодії між студентами та викладачем на рівні студент–студент, викладач–студент. Активна міжособистісна комунікація під час навчання сприяє соціалізації учасників навчального процесу. Обмін думками, поглядами, інформацією сприяє інтелектуальному розвитку студентів.

Кроссенс можна використовувати на різних етапах заняття з англійської мови. Так, на початку заняття для інтродукції теми та цілей. У таблиці кроссенсу в цьому випадку розташовані зображення, асоціативні зв'язки між якими ведуть до розгадування теми та завдань заняття. Для перевірки домашнього завдання у кроссенсі є зображення, що є референсами до матеріалу попереднього заняття. Тут метою є закріплення та повторення вивченого, а кроссенс виконує функцію візуальної навчальної опори. Створення проблемної ситуації на занятті із залученням кроссенсу інтенсифікує більш усвідомлений підхід до навчання, допомагає студентам досягати більшої автономії у навчанні. Робота в парах чи мікрогрупах може бути зосереджена на завданні скласти кроссенс на певну тему з подальшим обговоренням чи порівнянням створених головоломок. Кроссенс добре служить як вправа для підготовки до сприйняття тексту на етапі до читання, чи аудіювання, чи перегляду фрагмента. Узагальнення та систематизація вивченого тематичного матеріалу може також здійснюватися шляхом розгадування кроссенсу. Творче домашнє завдання, що передбачає самостійне складання кроссенсу, або творче індивідуальне завдання буде і цікаве, і корисне, і емоційне для багатьох студентів. Також кроссенс може відображати структуру уроку або аспекти теми, що вивчається.

При розгадуванні кроссенсу на заняттях з англійської мови не принципово з котрого квадрата починати. Використання цифрових технологій, наприклад Powerpoint, у побудові кроссенсу збільшує інтригу. Так, спочатку

демонструються фрагменти картинок у квадратах, а вже коли їх розгадали – повністю. У центральному квадраті можна помістити знак питання, який змінюється зображенням після розгадки. До речі, в цьому центральному квадраті зашифровують основну інформацію.

Асоціативно-логічні зв'язки у кроссенсі можуть бути як поверхневими (експліцитними – розгадати легко), так і глибокими (імпліцитними – розгадка може потребувати підказок). Відповідно слід при створенні кроссенсу враховувати фактор цільової аудиторії: рівень англійської мови, фонові знання, ерудиція, мотивація. Далі необхідно обрати тему або тематичний аспект. Потім підібрати дев'ять елементів (образів, понять) дотичних до цієї теми. Наступний крок – встановити відношення між елементами. Після цього слід розташувати обрані елементи у визначеній послідовності. А далі варто зосередити основну семантику в центральному елементі. Потім треба акцентувати особливості кожного елемента. Після цього необхідно знайти візуальні зображення, що співвідносяться з обраними елементами. На місце вибраних елементів необхідно підставити візуальні зображення. Останньою ланкою є створення асоціативного зв'язку між елементами та візуальними зображеннями на рівнях: елемент–елемент, елемент–візуальне зображення, візуальне зображення–візуальне зображення.

Знаходження асоціативно-логічних зв'язків є основою для комунікації під час навчання. Прикметно, що ці зв'язки часто-густо інтерпретуються по-різному при розгадуванні головоломки. Більш того, що складніші і глибші зв'язки, то більш різноманітні розшифровки – то цікавіший процес розгадування і комунікації.

Використання технології кроссенс у навчанні англійської мови як іноземної вимагає ретельної підготовки. Важливо звернути увагу, що на одному занятті доцільно використовувати не більше ніж одну-дві вправи. Кроссенс можна застосовувати у поєднанні з іншими інтерактивними технологіями, наприклад, “мозковий штурм”, “коло ідей”, “мікрофон”. Інтерактивні технології, кроссенс у їх числі, сприяють плеканню розумової гнучкості та всіх чотирьох типів інтелекту. Схожість вправи з кросвордом забезпечує її привабливість для користувачів “від 2 до 102”.

КОНОТАТИВНА СЕМАНТИКА ПРЕЦЕДЕНТНИХ МІФОНІМІВ АФРОДІТН / VENUS / АФРОДИТА / ВЕНЕРА В АНТИЧНИХ ТЕКСТАХ І В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРИ

Кульчинська О. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Вивчення прецедентних онімів відповідає антропоцентричній парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень. Індивідуальне ім'я, пов'язане з відомим текстом, – це специфічний складний знак, за допомогою якого мовці апелюють не до денотата, а до набору диференційних ознак прецедентного

імені. За визначенням мовознавців, прецедентні імена “входять до мовної картини світу лінгвокультурної спільноти, фіксуючи певний склад її мислення, логіку світосприйняття і світооцінки” (Лазер-Паньків 2013, с. 265), а тому, безперечно, заслуговують ретельного вивчення.

Потужними прецедентними одиницями вважаємо міфоніми – назви персонажів античної міфології, які набули різноманітних семантико-прагматичних характеристик унаслідок багатовікової актуалізації в літературних текстах, у складі паремій, крилатих висловів, фразеологізмів. Міфоніми слугують невичерпним джерелом збагачення й конотативного ошляхетнення сучасного комунікативного простору. Зберігаючи зв’язок, з античними міфами, вони нагадують нам класичні міфологеми, пропагують вічні етичні, естетичні, моральні цінності, спонукають сучасну людину до глобального осмислення принципів життя. Міф слушно вважають скарбницею зображально-поетичних засобів, “колискою” поетичної фантазії” (Лукаш 2006, с. 58).

Об’єктом нашого дослідження послугували прецедентні міфоніми *Ἀφροδίτη / Venus / Афродита / Венера*. Уважаємо актуальним порівняти спектр їхньої конотативної семантики в античних текстах і в сучасному українському комунікативному просторі. Досі такі хронологічно віддалені комунікативні середовища не порівнювали. Спробуємо довести, що прецедентні міфоніми античності досі релевантні для сучасного українського комунікативного простору, хоч і зазнали певних смислових трансформацій.

У давньогрецькій міфології *Ἀφροδίτη* – Афродита, донька Зевса та Діони, народжена з *ἄφρος* морської піни, богиня любові, жіночої краси, дружина Гефеста. Її епітетами були *χρυσῆ* золота, *ἑστέφανος* красиво увінчана, *φιλομειδής* ласкаво усміхнена, *Κυθήρεια* Кітерійська, *Κύπρις* Кіпріда, *ἑπιτάλιος* та, що несе кошик. У творах давньогрецької літератури ім’я Афродити використовувалося на позначення *сексуальної любові, задоволення* (Od. 22.444; Pi. O. 6.35 etc.), *палкої туги чи бажання* (E. IA 1264), *насолоди* (Id. Ph. 399), *краси, чарівності* (A. Ag. 419, Luc. Scyth. 11, D.H. Comp. 3). Сема “сексуальність” присутня також у лексемах, похідних від власного імені Афродіти, зокрема, у дієслова *Ἀφροδισίαζω* мати статеві стосунки (Hr. Vict. 3.73, Pl. R. 426a, X. Mem. 1.3.14, Id. Hier. 3.4, Arist. HA 581b17, etc), прикметників *ἄφροδισιακός* -ής, -όν *сексуальний, еротичний* (D.S.2.23, D.S.4.4); (субстантивовано) *сексуальний потяг* (PMag.4.404); *той, який має якості афродизіака* (Plin. HN 37.148; POxy. 1293.5) та *афродисіастікός, ή, όν розпусний, непристойний* (Arist. HA 488b4, Gal. 1.624); іменників *τὰ Ἀφροδίσια* *сексуальне задоволення* (Hr. Mochl. 36, Pi. N. 7.53; X. Mem. 2.6.22) та *ὁ ἀφροδισιαστῆς* *хтивий* (Polem.Phgn. 14); *орендар публічного будинку* (POxy. 511.3).

Давньоримська богиня *Venus Венера* – донька Юпітера та Діони, народжена (аналогічно до грецької Афродити) з морської піни, богиня краси, любові та шлюбу. У текстах римської літератури міфоніма *Venus* вживали у метафоричному значенні, зокрема, у поезії на позначення *любові* (PS), *краси, вишуканості* (CtI, H, Pl, Q). Саме такі конотації зумовили застосування міфоніма *venus* у значенні *венерин кидок* на позначення найвдалішого варіанту у грі в кості (H, Prp, Su). Сема ‘вишуканість, краса’ наявна також у похідних

від міфоніма *Venus* іменнику *venustus краса, привабливість* (C, AG, Pl), прислівнику *venuste красиво, вишукано* (Q, PJ), дієслові *venustare прикрашати* (Eccl), прикметниках *venustus, a, um витончений, привабливий* (Ter, Ctl, Ph, C, Q) та *venustulus, a, um гарненький, миленький* (Pl, Aus).

У сучасному українському комунікативному просторі міфоніми поширені в художніх творах, назвах, рекламі, соціальних мережах (меми, ніки) та ін. Міфонім *Афродита* може реалізувати романтичне значення, пор.: *через кілька днів моя жінка стане Афродитою* (М. Рудник). Міфонім *Венера* використовують як прецедентний символ жіночності та привабливості, пор.: *У мені **венера** відкрилася пізно*. Латинський міфонім *Venus (Венера)* “заземлюється” у вислові “венеричне захворювання” (що, на нашу думку, має конотацію, ближчу до давньогрецького міфоніма), а після усічення стає “венерою” і позначає саму хворобу, пор.: *Адже ми більше винуваті, аніж носії **венери**, бо є свідками* (В. Медвідь).

У сучасному українському комунікативному просторі міфоніми нерідко використовують для індивідуалізованої номінації об’єктів, але їх вибір не завжди належно обґрунтований. Наприклад, міфонім *Венера* цілком підходить для назви медичного центру, що лікує проблеми жіночого здоров’я, але застосування його як назви металочерепиці пояснити складно. Очевидно, у такий спосіб наголошують на її зовнішній привабливості. Після картини Яни Чернової “Білоруська Венера” вислів *білоруська **венера*** набув значення незаслужено скривдженої за політичними мотивами жінки, яка, за мірками античності, заслуговує, навпаки, захоплення і поклоніння.

Отже, у сучасному українському комунікативному просторі прецедентні міфоніми *Афродита* й *Венера* зберігають традиційну конотативну семантику, розвинену ще в античні часи, проте нерідко набувають нового нестандартного контексту для оцінного увиразнення певних особливостей сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА

- Лазер-Паньків, О. (2013). Особливості функціонування прецедентних антропонімів у давньогрецьких фразеологізмах. *Мовні і концептуальні картини світу*, 2(43), 265–270.
- Лукаш, Г. (2006). Міф і міфологічні конотоніми. *Λογος όνομαστικῆς*, 1, 58–65.

ПРОБЛЕМАТИКА ФАХОВИХ МОВ У МОВОЗНАВСТВІ

Курбаль-Грановська О. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Мови спеціального призначення або фахові мови є одним із фокусів наукових досліджень починаючи із середини ХХ ст. і до сьогодення, оскільки їхня поява і функціонування безпосередньо обумовлені вимогами

суспільства й суспільної практики. Важливість вивчення цього питання достатньо проілюструвати фактичними даними стосовно того, що навіть за приблизними підрахунками кількість мов для спеціальних цілей становить на сьогоднішній день приблизно 500 (Dahlberg, 1974, с. 420).

Актуальність дослідження фахових мов доводиться зростаючим інтересом західноєвропейських лінгвістів до цієї сфери лінгвістичних знань, що підтверджується регулярними європейськими симпозиумами з питань мов для спеціальних цілей. Перший з таких симпозиумів проходив у Відні в 1977 року, і у цьому ж місці з 8 по 10 липня 2015 року відбувся 20-й, ювілейний симпозиум, що ознаменував сорокову річницю першого заходу. 20-й симпозиум було присвячено проблематиці “Multilingualism in Specialized Communication: Challenges and Opportunities in the Digital Age” (Book of Abstracts, 2015).

Одне з перших визначень фахових мов запропоноване науковцем В. Шмідтом, який зазначав, що фахова мова є засобом оптимального порозуміння між спеціалістами певного фаху (Schmidt, 1971, с. 17), у такий спосіб акцентуюючи на функціональному ракурсі мов спеціального призначення.

Важливо відзначити, що функціональний аспект імплікований також у внутрішній формі, ономасіологічній структурі німецькомовних термінів-комполітів на позначення мов професійного вживання: “Fachsprache”, “Arbeitsprache”, “Berufssprache”, “Gruppensprache”, “Handwerkersprache”, “Sondärsprache”, “Standessprache” (Möhn, Pelka, 1984, с. 38). Що стосується українського термінознавства, то для характеристики мови спеціального призначення використовується термін “фахова мова”, що є калькою з німецького терміна “Fachsprachen”. У франкомовних країнах у аналітичних термінах на позначення фахових мов, подібно до німецьких термінів-комполітів, у “ознаковій” частині терміна відтворена конкретна сфера його функціонального призначення – наприклад, “France medicale” або “France chemie”.

Натомість в англійськомовній і українськомовній науковій літературі терміни на позначення фахових мов, “зберігаючи” сему на позначення функціонального аспекту, відзначаються більшою генералізацією: “Languages for special purposes”, “мови спеціального призначення”, “мови для спеціальних (специфічних) цілей” (Hutchinson, Waters, 1987; Півньова, 2014).

Актуальними проблемами усвідомлення і визначення фахових мов залишаються питання співвідношення фахової і загальнонаціональної мови, а також класифікації мов спеціального призначення.

У вітчизняному мовознавстві проблематика співвідношення фахової і загальнонаціональної мови є одним із дослідницьких фокусів у працях відомого українського лінгвіста Т.Р. Кияка, який одним із перших розвиває теорію фахових мов і обґрунтовує це поняття як лінгвістичний феномен (Кияк, 2007).

Аналіз досліджень, присвячених питанню про те, яке місце займає мова для спеціальних цілей в системі загальнонаціональної мови (Vausch, 1976; Вискушенко, 2015а) дозволив дійти висновку про виокремлення мовознавцями певних типів взаємозв’язків між мовою для спеціальних

цілей і загальнонаціональною мовою: фахова мова як самостійна підсистема загальнонаціональної мови; фрагмент національної мови, який створюється на її основі і є її невід'ємною частиною; навіть як “обмежене вживання загальноновживаної мови” (Buhlmann, Fearn, 1991).

Мова для спеціальних цілей розвиває лінгвістичні засоби загальнонаціональної мови, постійно співіснує із загальнолітературною лексикою, із переходом частини спеціальних слів до загальноновживаної мови, і навпаки (Halliday, 1969, с. 73–81).

ЛІТЕРАТУРА

- Півньова, Л. В. (2014). Мова спеціального призначення як об'єкт лінгвістичних студій. *Українська мова*, 4 (52), 117–126
- Bausch, K.-H., Schewe, W. H. U., Spiegel H.-R. (1976). Fach-und Gemeinsprache als kommunikations-soziologisches Problem. *Fachsprachen. Terminologie. Struktur. Normung*. Berlin, Köln, 124–135
- Book of Abstracts of the 20th European Symposium on Languages for Special Purposes (2015). *Multilingualism in Specialized Communication: Challenges and Opportunities in the Digital Age*. In Vesna Lušicky and Gerhard Budin (eds), Vienna, Austria, 8–10 July 2015, 136. Режим доступу: LSP2015_Book_of_Abstracts.pdf
- Buhlmann, R., Fearn, A. (1991). *Handbuch des Fachsprachenunterrichts. Unter besonderer Berücksichtigung naturwissenschaftlich-technischer Fachsprachen*. Berlin-München-Wien-Zürich-New-York, 192
- Dahlberg, I. *Wissensgebiete und ihre Benennungen*. Muttersprache, 1974, 6, 420–426
- Halliday, M.A.K. (1969). Existing Research and Future Work. *Language for Special Purposes*, 73–81
- Hutchinson, T., & A. Waters. (1987). *English for Specific Purposes: A learning-centred approach*. Cambridge: CUP, 183
- Möhn, D., Pelka, R. (1984). *Fachsprachen: eine Einführung*. Tübingen: Max Niemeyer, 171
- Schmidt, W. (1971). *Charakter und gesellschaftliche Bedeutung der Fachsprachen*. Leipzig, 125

ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПЕКІНСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІНОЗЕМНИХ МОВ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Лао Хуася

Пекінський університет іноземних мов

Викладання української мови в Пекінському університеті іноземних мов (ПУІМ) має двадцятилітню історію. Бакалаврська програма “Українська мова і література” була започаткована у вересні 2003 року Інститутом російської мови, і до першої групи входили 24 студенти, проте через

проблему фінансування після випуску першої групи в 2007 році було припинено навчання студентів із цієї спеціальності. Після ініціативи “Один пояс, один шлях” і за підтримки політики Міністерства освіти КНР щодо розвитку викладання непоширених мов у вересні 2016 року відновлено набір студентів на програму “Українська мова і література” на рівні бакалаврату з періодичністю 3–4 роки. Згідно з новішою версією навчальної програми 2021 року, це двомовна спеціальність (українська+російська). До програми приймають студентів, які 6 років вчили російську мову в середній школі та починають вивчати українську з другого семестру першого курсу. Крім традиційних мовних та літературних дисциплін, навчальна програма включає ще предмети з країнознавства України та перекладу. На третьому курсі студенти перебувають на стажуванні в українських університетах, між якими та ПУІМ діють угоди про співпрацю. На сьогодні університет випустив 3 групи студентів–україністів, які активно працюють в різних політичних і соціально-економічних сферах Китаю: у міністерствах та інших державних установах, у провідних державних та приватних підприємствах, у вищих навчальних закладах, у ЗМІ і тощо. У червні 2016 року при ПУІМ було створено Центр України, який, з одного боку, організує викладання української мови, а з іншого боку, проводить дослідження з українознавства, які охоплюють політику, економіку, зовнішню політику, культуру, історію та інші галузі. З моменту свого заснування Центр завершив 2 дослідницьких проекти Міністерства освіти КНР та опублікував багато робіт. Водночас Центр регулярно запрошує відомих китайських та іноземних експертів читати лекції з українознавства в онлайн/офлайн форматі, а також співпрацює з Посольством України в КНР та Відділом української мови Центральної китайської медіагрупи для організації спільних заходів з українськими національними та культурними особливостями, щоб розвивати наукові інтереси студентів і поглиблювати їхнє розуміння української мови, культури, звичаїв та традицій.

Незважаючи на досягнені успіхи, розвиток спеціальності “Українська мова і література” поки що стикається з деякими проблемами та викликами.

По-перше, брак викладачів. Наразі в університеті працює лише одна китайська викладачка української мови та одна українська викладачка як іноземний фахівець (у дистанційному форматі), тому існує нагальна потреба у прискоренні залучення та підготовки викладачів, які вільно володіють українською мовою. Зараз в університеті діє програма резерву викладачів, до якої включено магістрантів–відмінників, які бажають поїхати навчатися в аспірантуру до країни, мову якої вивчають, та після отримання ступеня кандидата наук працюватимуть викладачами в ПУІМ. У цій програмі бере участь і наш магістрант–україніст. Університет також залучає до свого викладацького складу українських викладачів, які мають багатий довід у викладанні української мови як іноземної.

По-друге, брак навчальних ресурсів. Викладання української мови в Китаї має не дуже довгу історію, і розвиток цієї спеціальності в китайських університетах загалом знаходиться на початковій стадії, тому

виданих китайцями навчальних підручників з української мови досить мало. У навчанні використовуються взагалі українські підручники, які з точки зору педагогіки не можуть бути повністю адаптовані для потреб китайських студентів і не завжди відповідають особливостям китайської аудиторії. Однак створення підручників не є одноденним процесом і не може завершитися за короткий проміжок часу, для цього потрібен час, накопичення досвіду і фінансування. Останніми роками Центром України видано 2 підручники з базової української мови та з базового українського мовлення, що є хорошим початком у справі забезпечення навчальною літературою студентів-україністів.

Крім того, пандемія коронавірусу з кінця 2019 року та вторгнення Росії в Україну в минулому році вельми негативно вплинули на якість навчання. Студенти поки не мають можливості поїхати в Україну на стажування, яке є важливою частиною підготовки фахівців-україністів, бо мовне середовище завжди має велике значення у вивченні іноземних мов. До того ж, довелося і організувати заняття української викладачки в дистанційному форматі, який має явні мінуси у викладанні іноземних мов порівняно з офлайн-викладанням.

Незважаючи на все сказане вище, спеціальність “Українська мова і література” має широкі перспективи у зв’язку з тим, що двосторонні відносини між Україною та КНР мають характер стратегічного партнерства, відбивають багаторічні традиції дружби і співробітництва між двома країнами. Наразі обома сторонами здійснюється робота, спрямована на започаткування нового етапу розвитку двосторонніх відносин шляхом піднесення їх на новий рівень. Тому можна сподіватися, що в найближчому майбутньому значно зросте попит на фахівців зі знаннями української та китайської мов, які продовжать сприяти поглибленню українсько-китайської співпраці у різних сферах і робити новий внесок у розвиток дружби між українським та китайським народами.

ЛЕКСИЧНІ ІННОВАЦІЇ У СУЧАСНОМУ ФРАНЦУЗЬКОМУ ЛЕКСИКОНІ

Лисенко Н. Є.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасній лінгвістиці загальноприйнятою є думка про те, що фіксація нової лексичної одиниці в тлумачному словнику відповідної мови є останньою ланкою в ланцюжку її входження до словникового складу цієї мови, так званої конвенціоналізації (Левицький, 2005). Цьому передують процес широкої медіації та активного вжитку новотвору, що з’явився внаслідок пошуку колективною мовною спільнотою релевантної номінації для певного явища (Pruvost & Sablayrolles, 2019, p. 13). Не підлягає сумніву вплив позамовних чинників – змін, що відбуваються в різних сферах

суспільного життя, – на появу й формування неологізму. У такий спосіб, знайомлячись із лексичними інноваціями, прийнятими словниками того чи того року, можна скласти враження про те, чим жило суспільство в цей період, якими були найвпливовіші фактори, що спонукали лексикографів обрати саме ці одиниці для чергового видання.

Варто зазначити, що видання французьких словників Larousse та Le Robert останніх років, зокрема 2021–2022 рр., були поповнені переважно термінолексикою, яка з'явилась у мові внаслідок пандемії COVID-19. У виданнях 2023 року спостерігаємо значно меншу кількість таких новотворів, одними з яких є прикметник та відприкметниковий іменник *covidé, m, adj.* на позначення людини, хворої на коронавірус; інновації *le covid long* – затяжний ковід – збереження хоча б одного із симптомів хвороби протягом місяця після зараження вірусом SARS-CoV-2, *le passe (sanitaire, vaccinal)* – сертифікат про вакцинацію проти інфекційного захворювання, зокрема COVID-19. Продовження уведення до словників так званої “ковідної” лексики свідчить про те, що, незважаючи на зменшення масштабів явища, проблема все ще залишається актуальною настільки, що провокує активну мовотворчість.

Лексичні інновації, які відбивають турботи французького сьогодення, тематично пов'язані зі станом довкілля: *écoanxiété, f* – занепокоєність, викликана екологічними загрозами для планети, *upcycling, m (angl.)* – переробка старих речей із метою надати їм нового життя;

різного роду дискримінаціями й боротьбою проти них: *glottophobia, f* – утиск через певні мовні відмінності й акценти, *grossophobia, f* – упереджене ставлення до огрядних осіб через їхню зайву вагу, *wokisme, m (angl.)* – рух проти будь-яких проявів притиску та несправедливості; особовий займенник *iel (iels)*, що спровокував справжню полеміку після його введення до онлайн-версії словника Le Robert у 2021 році та його паперової версії цього року з позначкою “рідковживане слово”, який має вказувати на небінарних осіб, котрі не вважають себе належними до жодної зі статей.

Розвиток інформаційних технологій представлено такими неолексемами, як літерна аббревіатура–англіцизм *NFT* (французькою – *JNF*) – невідтворюваний цифровий файл – віртуальний або фізичний об'єкт, – захищений від несанкціонованого доступу цифровим сертифікатом автентичності. Цікавим є факт, що Le Robert зафіксував цей новотвір у його англійській формі з позначкою “англіцизм”, тоді як Larousse містить його французький варіант. Слідом за лексемою *youtubeur (-euse)*, що з'явилася в словниках кількома роками раніше, був прийнятий подібний за способом творення неологізм – *instagrameur (-euse)* на позначення особи, котра провадить свою діяльність, розміщуючи фото й відео у своєму обліковому записі Instagram. Небезпеку, яка може чекати на користувача в міжмережжі, відбивають значення лексем *cyberharcèlement m*, – переслідування людини в Інтернеті, зокрема соціальних мережах, та *brouteur, (-euse)* – інтернет-шахрай (-ка). Остання належить до розмовного стилю і походить з африканської говірки.

Лексичні запозичення з івуарійської говірки, зокрема нуші, широко вживані у французькому молодіжному мовленні, потрапили цього року до

найвідоміших французьких словників (Sala Gisa, 2022, octobre 14). Окрім згаданої вище, популярності набула, завдяки пісні групи Magic System "Premier Gaou", лексична одиниця *go, f* на позначення дівчини, молодої жінки або подружки–коханої. Європеець, француз із метрополії, в Африці називається новотвором *babtou*, верланізованим від *toubab, m, adj*, що набуває пейоративного відтінку в сполученні з прикметником *fragile* і характеризує особу, котра удає із себе жертву.

Діалектна лексика також збагатила цьогорічний реєстр Larousse поблажливими номінаціями відпочивальників: *baignassoute, m* – той, хто приїхав до Шаранту витратити гроші на узбережжі Атлантики; *monchû, m* – шукач чистого повітря в Альпах, котрий не знає місцевих звичаїв, *pinzutu, m* – француз із континенту у відпустці на Корсиці, *horsain, m* – турист, що приїхав на відпочинок до Нормандії (*Compte-rendu du Petit Larousse 2023*).

Лексичні інновації, які увійшли до видань цього року зазначених словників – новотвори, зовнішні та внутрішні запозичення, – відбивають з одного боку, проблеми, що турбують французьке суспільство сьогодні, а з другого, – процеси, які відбуваються в самій мові, її динамічний характер.

ЛІТЕРАТУРА

- Левицький, А. Е. (2005). Актуальні проблеми розвитку неології (на матеріалі сучасної англійської мови). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 23, 16–21.
- Pruvost, J., & Sablayrolles, J.-F. (2019). *Les néologismes*. Presses Universitaires de France / Humensis.
- Sala Gisa, N. (2022, octobre 14). *La " go ", le " brouteur " et le " babtou fragile " font leur entrée dans Le Petit Robert*. Le Monde. https://www.lemonde.fr/afrique/article/2022/10/14/la-go-le-brouteur-et-le-babtou-fragile-font-leur-entree-dans-le-petit-robert_6145878_3212.html
- Compte-rendu du Petit Larousse 2023*. (2022, décembre 8). Club d'orthographe de Grenoble. <https://www.orthogrenoble.net/mots-nouveaux-dictionnaires/entrees-petit-larousse-2023/>

ЧАСТИНОМОВНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ТИПОЛОГІЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ І УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ: ГРАМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Лінійник Л. А.

Київський національний лінгвістичний університет

У межах зіставного дослідження фразеологічних одиниць (ФО) на позначення переміщення в просторі української й англійської мов було визначено частиномовну належність одиниць із метою встановлення їхніх ізоморфних і аломорфних структурних характеристик.

Матеріалом дослідження слугували 2020 ФО, дібраних методом суцільної вибірки із сучасних фразеологічних словників (940 фразеологізмів англійської мови та 1080 фразеологізмів української мови). Предмет розвідки – структурні особливості ФО на позначення переміщення в просторі в українській і англійській мовах.

За допомогою процедури фразеологічного опису ФО було співвіднесено з повнозначними й модальними словами, вигуками та реченнями, а також виокремлено субстантивні, ад'єктивні, адвербіальні та дієслівні ФО на позначення переміщення.

Субстантивні ФО зі структурою словосполучення було виявлено лише в англійській мові. Це, наприклад, *waltzing Matilda* (“бродяга, волоцюга”), *knight of the road* (“людина, що часто подорожує, як-от далекобієць, комівояжер, волоцюга тощо”), *a milk run* (“подорож, що здійснюється часто”; “регулярна доставка за певним маршрутом”) тощо.

Ад'єктивні ФО можна розділити на компаративні й некомпаративні:

– компаративні одиниці мають основу порівняння (тобто одиницю, з якою порівнюється об'єкт, що переміщується), а також відповідну структуру, наприклад: укр. *швидкий як стріла, прудкий як вітер*; англ. *as fast as one's feet (legs) can carry one, as swift (fast, quick) as an arrow* та ін.);

– некомпаративні ФО мають підрядну структуру. Такі одиниці виявлено лише в українській мові: *бистрий на ногу, легкий на ноги*.

Адвербіальні ФО поділяються на якісні й обставинні:

– якісні одиниці характеризують процес із якісного боку (його спосіб дії, міру, ступінь), наприклад: укр. *як сарана, як на сполох, без пересадки, сторч головою*; англ. *at a full jump, at breakneck speed, by the shoe leather express, by dead reckoning* тощо;

– обставинні одиниці позначають обставини, за яких відбувається дія (вказують на її місце, час, причину), наприклад: укр. *за синім морем, куди ноги несуть, на чотири вітри*; *by a roundabout route, by a short cut, back and forth* тощо.

Дієслівні ФО відзначаються наявністю опорного компонента – дієслова, наприклад: укр. *налягати на ногу, линди водити, летіти вітром*; англ. *to blow (away) the cobwebs from one's brain, to cross the water, to follow the scent*.

Варто зазначити, що з огляду на характер досліджуваного об'єкта стрижневим компонентом досліджуваних ФО обох мов є дієслово: якщо одиниці не дієслівні за своєю структурою, у контексті вони переважно вживаються з дієсловами руху.

Проведений аналіз свідчить про існування як ізоморфних, так і аломорфних структурних моделей ФО, що позначають переміщення в просторі в англійській і українській мовах. Відмінності можна частково пояснити традицією укладання українських і англійських фразеологічних словників, які не охоплюють одиниць певного типу. Наявність аломорфних структурних моделей обумовлюється відмінністю граматичних структур аналізованих мов.

ЛІТЕРАТУРА

- Білоноженко, В. М. та ін. (2008). *Словник фразеологізмів української мови*. Київ: Наукова думка.
- Walter, Elizabeth. (2005). *Cambridge International Dictionary of Idioms*. Cambridge: Cambridge Univ. Press.

КАТЕГОРІЙНІ СИТУАЦІЇ ПОБАЖАННЯ Й ПРОКЛЬОНІВ В КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОДАЛЬНОСТІ ОПТАТИВНОСТІ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Любимова Ю. С.

Київський національний лінгвістичний університет

У китайських лінгвістичних розвідках існує чимало досліджень дієслів на позначення семантики бажання, проте дослідження цієї семантичної категорії загалом носить доволі фрагментарний характер. У працях китайських лінгвістів увага приділяється таким дієсловом на позначення бажання, як 要 yào “хотіти; вимагати”, 想 xiǎng “хотіти; думати”, 愿意 yuànyì “бажати”, 肯 kěn “хотіти; погоджуватися щось робити” тощо. Проте, ці розвідки не несуть комплексний характер в контексті дослідження модальності оптативності.

Семантика бажання є комплексною, а, отже, потребує ретельного вивчення. На користь цього свідчить численна кількість досліджень, присвячених проблематиці трактування цієї категорії, а також розрізненню понять дезидеративності й оптативності. Зазвичай ці поняття пов’язують з категорією способу дієслова, втім, у зв’язку з браком морфологічного вираження способу дієслова в сучасній китайській мові, зазначені поняття можуть бути пов’язані не лише з формальними категоріями, а й семантичними.

Модальність оптативності визначається нами як акт волевиявлення, в якому реалізується бажання мовця зі вказівкою на виконання дії, про яку йдеться у висловленні, і ця дія має ознаку неадресованості (Любимова, 2016). Водночас, в оптативній ситуації завжди реалізується модальність, пов’язана з мовцем, і таким чином утворюється відповідна комунікативна рамка. Оптатив можна охарактеризувати як комунікативно-прагматичну категорію, яка має перформативну природу, оскільки значущість власне бажання йде від першої особи й пов’язана з моментом мовлення (Любимова, 2019). Предикат оптативних висловлень не включає ознаку каузації, містить лише ознаку бажаності, може бути як адресованим, так і неадресованим. до центра субполя оптативності належать дієслова зі значенням “хочу”, “бажаю”.

Як було зазначено вище, у китайськомовних лінгвістичних працях натрапляємо на розвідки щодо модальних дієслів зі значенням бажання. На окрему увагу заслуговують дієслова з семантикою побажання, як-от: 祝 zhù / 祝愿 zhùyuàn / 愿 yuàn “бажати” тощо, за допомогою яких лексико-граматичним способом формується конструкція “я бажаю комусь щось”. У такій конструкції згадування адресата може не бути, що легко

можна відновити, додавши займенник другої особи, і не змінюючи при цьому смисл речення.

Крім того, інтерес становить дослідження семантики прокльону як різновиду побажання, оскільки значення формується за допомогою зазначених вище дієслів зі значенням побажання, коли після них вказується побажання негативного характеру, аналогічно таким часткам в українській мові, як “нехай”, “бодай”, “щоб”, а також за допомогою дієслів 诅咒 zǔzhòu / 咒 zhòu “проклинати”, які виступають формальними показниками семантики прокльону.

Окрему групу становлять і побажання в епістолярному стилі, адже в них крім побажання завжди виражається і повага до адресата, причому часто досить гіперболізована. В китайській мові чимало чотирьохскладових сталих виразів присвячено привітанням зі святами й побажанням на знак прояву ввічливості. Наприклад, 祝您万事如意 / 事业有成 / 事事如意 / 身体健康 / 大吉大利 / 恭喜发财 *Бажаю Вам здійснення усіх бажань/ професійних успіхів/ удачі у всьому/ міцного здоров'я / щастя та благополуччя / великого багатства.* Або 愿你百事可乐、年年有乐事 *Хай всі твої справи йдуть легко й весело, хай кожен рік приносить щастя.* Варто зауважити, що у зазначених вище прикладах вживання дієслова з семантикою побажання є факультативним, ці вирази є сталими і широкоживаними з конкретною метою, і кожен носій мови розуміє, що це побажання, навіть без вказівки на це.

Як було зазначено вище, дієслова 祝 zhù “бажати”, 诅咒 zǔzhòu / 咒 zhòu – “проклинати” можуть реалізувати семантику побажання у вигляді прокльону. Наприклад, 1) 我诅咒你一辈子没有幸福! *Хай тобі до скону щастя не мати!*; 2) 我咒他被烧死, 被烧成灰! *Хай він згорить, згорить на попіл!*; 3) 祝你破产! *Бодай тобі збанкрутувати!* (ВСС语料库, б. д.).

За певних контекстуальних умов значення прокльону може реалізуватися за допомогою модальних дієслів необхідності 该 gāi “треба”, “бути зобов’язаним”, 要 yào “хотіти”, “бажати”. Наприклад, 你该死! *Щоб ти вмер!* Аналогічну функцію ситуативно мають спонукальні дієслова 让 ràng / 叫 jiào “робити так, щоб...”: 让你倒霉! *Нехай тобі всячина!* (ВСС语料库, б. д.).

Отже, з огляду на проаналізовані одиниці, які можуть реалізувати значення побажання й прокльону, можемо зробити висновок, що категорійні ситуації зі вказаною семантикою розташовуються на периферії поля оптативності, оскільки не мають спеціалізованих засобів реалізації в мовленні. Водночас із цим, категорійні ситуації побажання і прокльонів вирізняються своєю складністю в аналізі з-поміж інших категорійних ситуацій в контексті дослідження семантики оптативності й потребують подальшого ретельного вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

Любимова, Ю. С. (2016). *Функціонально-семантичне поле модальності в сучасній китайській мові* [Дис. канд. філол. наук, Київський національний університет ім. Т. Шевченка]. Репозитарій Київського національного університету ім. Т. Шевченка.
http://scc.knu.ua/upload/iblock/fdc/dis_Lyubymova%20Iu.S..pdf

Любимова, Ю. С. (2019). Засоби реалізації категорії оптативності в сучасній китайській мові. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 2(43), 154–157.
http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v43/part_2/Filologi43_2.pdf#page=154
BCC 语料库. (б. д.). BCC 语料库. <http://bcc.blcu.edu.cn/>

СФЕРИ КОНЦЕНТРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-МАРКОВАНИХ ЕЛЕМЕНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Макатер С. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Яценко Л. М.

Державний податковий університет

Територіальна і соціальна варіативність мови – це універсальна властивість, що забезпечує розвиток і функціонування мови за умов постійної модифікації комунікації.

Варіативність, варіант, варіантність, варіювання – поняття близькі, але не тотожні. Варіативність зазвичай розглядається як властивість, здатність, потенційна якість мови; варіант – реалізація властивості, здатності, потенційної якості; варіантність – сукупність реалізацій тієї ж властивості, здатності, потенційної якості; варіювання – вибір, зміна можливих нормативних реалізацій (варіантів) в залежності від специфічних характеристик акту комунікації. Національні варіанти мови, з одного боку, – тип мовної варіантності і, з іншого, – мовна диференціація за національною ознакою.

До національних варіантів лексики відносяться усі лексеми, що мають національну маркованість, на відміну від лексики, загальної для всіх національних варіантів мови. У тому числі не лише формальні варіанти слів (*акцентні, фонетичні, фонематичні, морфологічні*), але й синоніми, і лексеми, що мають семантичні та стилістичні розходження. Окремі слова одного варіанту мови не мають рівноцінної, еквівалентної відповідності в інших варіантах та однослівного еквіваленту, наприклад: AmE *downtown* – BrE *the business centre of a town or a city*; AmE *disaster area, distressed area* – BrE *a place which has suffered a lot of damage because of a disaster such as a flood, etc* (Crystal, 2008).

Універбація визначається необхідністю або ж її відсутністю у відповідному варіанті мови в іменуванні того чи іншого відрізка дійсності. При цьому враховується принцип економії, згідно з яким, важливі для суспільства явища позначаються лексично, а менш важливі – словосполученнями. Відображення в значенні якогось слова певного комплексу ознак предмету чи явища навколишньої дійсності, а в іншій мові (або варіантах мови) – низки ознак, що виражаються у значенні декількох слів, прийнято вважати

проявом національної специфіки умов життя і діяльності людей. Слово замінює словосполучення, коли позначувана ситуація стає достатньо частотною, а також, коли відповідна ситуація набуває соціальної значущості у тому чи іншому відношенні. Поява таких одиниць визначається наявністю лакун у тому чи іншому територіальному варіанті мови. Відсутність у лексичній системі мови або його територіальних різновидах слова для позначення того чи іншого поняття називається лакуною. Лакуни у лексичній системі мови виявляються не лише при зіставленні мов, коли одна мова не може виразити те, що інша не може залишити невираженим. Лакунарні явища з'являються й при зіставленні варіантів однієї мови. Такі одиниці називаються “бритицизмами”, “американізмами”, “канадизми”, “австралізмами” та “новозеландизми”, відповідно до кожного варіанту англійської мови, що розглядається.

Динаміка розвитку лексико-семантичних систем первинних національних варіантів англійської мови визначається в значній мірі тим, що вони виникли з “готового матеріалу”. Слід зазначити, що національно-марковані лексичні одиниці у кожному з варіантів, що розглядаються, складають відносно тонкий шар лексики, порівняно з загальноанглійськими. Так, американізм складають не більше 10% у загальній лексичній системі американського варіанту англійської мови. Число НМО коливається у національних варіантах англійської мови від 7–8% в CanE та NZE, а в AuE – до 12%.

Однією зі сфер максимальної концентрації елементів у національних варіантах є такий великий семантичний ареал, як “людина і суспільство”. Саме тут виявляються у найбільшій мірі специфічні риси життя народу – творця та носія мови. До цієї сфери відноситься організація суспільства, суспільного виробництва, фінансової діяльності, сталі традиції та побут, культура, освіта, робота юридичних служб, релігія, психологія і світовідчуття народу–носія мови, що й відображається у словнику у вигляді лексики, яка не має однослівних відповідників у інших варіантах мови.

Зіставне дослідження BrE, AmE, CanE, AuE і NZE показує, що усна форма мовлення є основним компонентом структури варіанту мови. У кожному з цих варіантів форм відрізняється за ступенем інтенсивності використання усічених (скорочених) лексем. Ступінь інтенсивності їх використання – значно вищий у AmE і CanE, ніж у BrE, і більш посилюється в усній формі мовлення AuE, яку дослідники П. Траджилл і Дж. Ханна (2017) характеризують як “усну стенографію”: When you hear the words “cuppa”, “diff”, “footy”, “fridge”, “speedo”, “telli”, “uni”, “ute”, and “vedgies”, you know that they mean, in that order cup of tea, differential, football, refrigerator, speedometer, television, university, utility (which is Australian for pick-up-truck)”.

Роль мовних британізмів, американізмів, канадизмів, австралізмів та новозеландизмів у формуванні національних варіантів мови є значною. НМО з'являються спочатку в усній розмовній мові. При формуванні національних варіантів мови і кодифікації їх норм, особливості усної розмовної і усно-літературної мови можуть відобразитися у літературній мові. Згідно з загальним положенням теорії національних варіантів мови, основним

компонентом структури варіанту мови є усна форма мовлення. Письмовий літературний варіант отримує другорядну роль.

ЛІТЕРАТУРА

- Crystal, D. (2008). *English as a Global Language* (3d ed.). Cambridge University Press.
- Trudgill, P., & Hannah, J. (2017). *International English: A Guide to Varieties of English Around the World* (6th ed.). Routledge. P. 176.
<https://doi.org/10.4324/9781315192932>

ВПЛИВ ЗВУКОЗОБРАЖАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ НА ЕВОЛЮЦІЮ СТРУКТУРИ СЛІВ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Малинюк І. В.

Київський національний лінгвістичний університет

У давньокитайській мові слова були односкладовими, а стійкі словосполучення чітко розподілялись на визначені типи. Проте односкладові слова, цілком завершені граматично, часто не зовсім вільні у своєму функціонуванні в мовленні і позбавлені внутрішніх актуалізуючих ознак, котрі створює сама структура складного слова. З'являється потреба в актуалізаторах, яка відчувається при вживанні неоформленого, особливо односкладового дієслова.

Односкладові слова через свою первісність у словниковому складі позначають конкретні одиничні дії, вчинки. Інша справа – двоскладові слова, які, виражаючи більш абстрактні поняття, характеризують вже не одиничні дії та вчинки, а заняття. Вони можуть позначати як дію, що відбувається в певний момент, так і дію постійну, повторювану, маючи цілком самостійний характер, вони не потребують обов'язкової актуалізації. Дослідження сучасної китайської мови переконливо довели, що низка морфем – компонентів складних слів, до того як потрапити до складу складних слів, в переважній більшості були повнозначними словами (陈, 1957). Процес перетворення слів у морфемі в китайській мові не пов'язаний із зміною значення і втратою категоріальних характеристик. У зв'язку з цим при синхронному дослідженні слів виявляється, що в сучасній китайській мові існує повна та редукована форми слів, що властиво і для звукозображальних слів. В той же час тяжіння до диморфемності продиктоване в китайській мові поєднанням морфем та слів за ритмічними правилами (王, 1990). В усному невимушеному мовленні ритмічні правила сполучуваності слів дотримуються не завжди, але на письмі і особливо при утворенні стійких сполучень вони виконуються доволі чітко. Пропонуємо прослідкувати вплив зміни звукозображальної лексики на поступову еволюцію структури слів китайської мови – від односкладовості до цілих комплексів, утворених односкладовим дієсловом способом редуплікації та триплікації. Серед поданих слів зустрічаються ономапопеї, идеофони,

вигуки і просто дієслова, що позначають звучання, тож узагальнено назвімо цю лексику звукозображеннями:

1. Односкладові звукозображення.

Модель А: 啪 pā – бах, бац, хлоп; 嘟 dū – гудіти; 噗 pū – паф, пах; 沙 shā – сишті, хрипті.

2. Двоскладові звукозображення.

Модель АА: 啪啪 pāpā – ба-бах, ба-бах; 嘟嘟 dūdū – ту-ту, гу-гу; 噗噗 pūpū – паф-паф, піф-паф; 沙沙 shāshā – шур-шур, шурх-шурх.

Модель АВ: 咕嘟 gūdū – буль-буль, бурчати; 啪啦 pāla – брень-брень; 劈啪 pīpā – тріскотня; 啪嚓 pāchā – бац.

3. Трискладові звукозображення.

Модель ААА: 咯咯咯 gēgēgē – гиготати, клацати; 噔噔噔 dēngdēngdēng – стукіт, тупіт; 嘭嘭嘭 pēngpēngpēng – тук-тук-тук.

Модель АВВ: 啪啦啦 pālālā – брень-брень; 咕噜噜 gūlūlū – бурчати, гуркотіти; 咕嘟嘟 gūdūdū – булькотіти, бурчати; 啪嚓嚓 pāchāchā – ба-бац.

Як бачимо, в похідних від А формах АА, ААА та ААВ повністю або частково застосовується спосіб редуплікації. Тобто, редуплікація – частий спосіб утворення слів, особливо звукозображальних.

Представлений в розглянутих прикладах семантичний словотвір є найбільш давнім, заснованим на переосмисленні значень існуючих слів у відповідності до законів асоціації за подібністю. Більш пізні синтаксичні форми редуплікації свідчать про безперервну словотворчу продуктивність звукозображальних одиниць, наявних вже у сучасній китайській мові.

Звичайно, сучасна китайська мова продовжує розвиватись і видозмінюватись, але принципи словотвору, в основному, залишаються незмінними. У мові людини нашого часу звукозображальна лексика становить своєрідний, але не надто актуальний клас слів. Проте не варто забувати про важливе значення, яке ця лексика відіграла на ключових етапах становлення та розвитку мови первісної людини. Адже саме тоді сформувалися характеристики, які зумовили еволюцію китайської мови до сучасного її вигляду.

ЛІТЕРАТУРА

陈, 淑浓. (1957). 现代汉语语法. 湖南.
王, 德春. (1990). 语言学通论. 江苏教育出版社.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ОНОМАТОПЕЇЧНОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧАСНІЙ МОВІ ІВРИТ

Марченко І. С.

Київський національний лінгвістичний університет

Ономатопея або звуконаслідування (згідно визначення Академії мови іврит: תצליל) – це слово або поєднання слів, звучання яких нагадує те, що вони позначають. Наприклад: дієслово פיצץ, іменник בקבוק. У

Стародавній Греції вважалося, що ономапоєа є джерелом всієї мови, але ця думка була відкинута традиційною наукою. Однак у порівняльному мовознавстві та різноманітних методах дослідження цей підхід все ще досліджується. Є підтвердження того, що значна частина розмовних мов справді походить від звуків (צליל). Термін описує як використання слів у природній мові, які були створені в результаті імітації звуків природи, так і розумне використання звуку, що імітує значення в літературі, риторичі та поезії.

Загалом в івриті як і в більшості мов світу є багато слів, які походять від звуків навколишнього середовища. Але цей зв'язок з часом був утрачений через зміни правопису та зміни форми мови з різних причин. Через неможливість однозначно довести розвиток слів від фонем, визначення фонетичного походження слів вважається ненауковою народною етимологією. Слово вважається звуконаслідуванням тільки в тому випадку, якщо чітко і навмисно збережено наслідування.

Зміни, які відбуваються в мові, іноді призводять до втрати першопочаткового звучання, призначеного для слова, таким чином слово перестає бути ономапоєм. Причинами втрати сонорного контексту в сучасній мові іврит є зміни у оголосах, що призводить до вимови, відмінної від початкової, вплив вимови приголосних, що змінюється відповідно до правил граматики, а також зміни голосних у деяких конструкціях мови іврит: відмінювання дієслова, його конструкції та мішкालів іменників.

У сучасному мовознавстві прийнято поділяти ономапоєа на різновиди:

1) акустична ономапоєа – група слів, які імітують звук референта, який вони описують. Добре відомим прикладом є назва птаха зозуля “קוקייה”, утворена шляхом наслідування його голосу.

2) фонокінетична ономапоєа або ж слова, що імітують звуки, утворені голосовими органами людини під час виконання певної дії: наприклад звук, який видає людина язиком і носом під час облизування, ковтання, смоктання (ינק, שקק, ליקק).

3) фонемафорична ономапоєа, а саме, слова, які людина виробляє член певної лінгвокультури для вираження почуттів чи переживань. У таких словах виділяються морфєми, які за своїм звучанням забезпечують зв'язок із коренем слова. Наприклад, дієслово “אוה”, яке походить від звуку радості або благального “אוה-אוה”.

4) візуальна ономапоєа – слова під час вимови яких у мовця виникає в уяві образ предмета чи ситуації. Прикладом слугує слово таємниця “סוד”, яке вимовляється при округленні рота, тобто інформація залишає людину з відкритим ротом від здивування.

У сучасному івриті ономапоєа лексика є досить поширеною, а тому можна виділити декілька напрямів її функціонування:

1) лінгвістичні репрезентації звуків тварин: – собака: гавкіт “נבך”; – кіт: нявкіт “ללה-מא”; – корова: “געו-מ”;

2) назви та окремі види тварин, які базуються на притаманних для цих тварин звуках.

3) іменники та прикметники, утворені від близьких до них звуків: пляшка “בִּקְבוּק”, утворений від звуку відкриття пляшки;

4) опис звуків:

– звук роботи: שכשוך, דינודון, צלצול, קשקוש, שקשוק, גרגור, רשרוש, מזוזם;

– опис говоріння: לחש, לחשש, גמגם, המהם, אנפף, הדהוד, הד, עד;

5) людина та її оточення:

– звуки пов’язані з реакцією тіла: רעד, רטט, בردد, קרר, קרה, שיהוק;

– слова, які описують втому та гортанні: נפש, נפש, נשם, נפח;

– слова зі свистячими: שרק, שר, לחש, נחש, לוחך, שקט, הס, שתק, אש;

– звуки води: טיפה וטפטוף, בעבוע, פעפוע, מקווה, מטר;

– звуки вогню (таким ономатопам притаманний звук פ): שרפה, אפר פ;

– слова пов’язані зі звуками щастя та радості: הלל, צחוק, שחוק, שיהוק, חכה, לצץ;

Варто зазначити, що в ізраїльській поезії також можна зустріти приклади звуконаслідування, оскільки поети часто вдаються до використання ономатопів за допомогою яких уточнюється значення кількох близьких до них слів, у яких вживається той самий звук. Цікавим прикладом такого використання слугує поезія Зелі Гуревич:

חופר חופר בחול נוזל

להפוך שטח לבור צל

Дієслово копати “חופר” є звуконаслідуванням, тому що звук “ח” імітує звук лопати, що проштрикує землю. Повторення цього звуку в інших словах перетворює процес копання на загальний звуковий образ. Крім того, звук “о”, який повторюється в наведених вище рядках загострює сприйняття глибини та підземності звуку (Kirtchuk, 2011).

ЛИТЕРАТУРА

Kirtchuk, P. (2011). Onomatopoeia in Hebrew. *HAL Open Science*, 2, hal-00602819v2.

ЛЕКСИЧНИЙ ПІДХІД ЯК ОДНА З ОСНОВ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Маслова Л. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасний мінливий світ вимагає від педагогів постійного пошуку нових методів і підходів, розгляду вже наявних технік і аспектів у іншому розрізі – все задля підготовки кваліфікованих спеціалістів достойного рівня. Почасти, своє місце основної віхи у розвитку навчання посідає комплексний підхід до застосування різноманітних методик. У нашій роботі розглянуто формування мовної особистості студента, а точніше – конкретний інструмент для її формування: лексичний підхід за М. Льюїсом.

Поняття “мовна особистість” уперше було використано німецьким мовознавцем Л. Вайсгербером, після чого цю ініціативу підхопив

В. Виноградов. Тим не менш, це поняття ще не мало чіткого визначення, а тому й не користувалося популярністю серед науковців. Лише після ґрунтовного аналізу теоретичних засад мовної особистості як такої в роботах Ю. Караулова, Л. Варзацької та Г. Богіна цей термін увійшов у більш широкий обіг мовознавчої спільноти. Подальшим розвитком теми мовної особистості як такої займалися такі вчені, як Г. Штейнталь, В. Вундт, О. Потебня, О. Шахматов, І. Сусов, М. Бірвіш, Е. Косеріу, В. Гак, Т. Дрідзе, Ф. Буслаєв та ін. Їхні праці дали поштовх до розповсюдження цього поняття у науковому середовищі та згодом і серед педагогів.

Розробкою ж лексичного підходу займався М. Льюїс, який описав цю методику в деталях в своїх працях. Докладно вивчали, аналізували та застосовували цей метод такі імениті вчені, як Д. Ларсен-Фрімен, Дж. Річардс, Т. Роджерс, У. Ріверс, Ф. Берс, та ін. Він відкрив нову віху у педагогіці, завдяки чому вдалося відійти від заучування до більш сучасних тенденцій з налаштування роботи мозку на лад, притаманний носіям мови, що вивчається.

Однак аналіз методичної літератури показав майже відсутність матеріалів з теми залежності між розвитком мовної особистості та використанням для цього лексичного підходу. Питання навіть теоретичного розгляду цих двох явищ лінгвістики висвітлене зовсім недостатньо попри їхню актуальність. Саме тому у даній роботі ми прийняли рішення приділити увагу цій темі та визначити роль лексичного підходу у формуванні мовної особистості.

Мовна особистість у психолінгвістиці – це людина, яка володіє сукупністю здатностей і характеристик, які обумовлюють створення та сприйняття нею текстів (висловлювань), що вирізняються мірою структурно-мовної складності та глибиною й точністю відображення дійсності (Калмикова та ін., 2008, с. 37).

На думку ж О. О. Селіванової, мовна особистість – іманентна ознака особистості як носія мови й комуніканта, що характеризує її мовну й комунікативну компетенцію та реалізацію їх у процесах продукування, сприйняття, розуміння й інтерпретації вербальних повідомлень, текстів, а також при комунікативній взаємодії (Селіванова, 2010, с. 445).

У зміст мовної особистості зазвичай вкладають такі компоненти: 1) ціннісний компонент змісту виховання, тобто система цінностей, або життєвих смислів; 2) культурологічний компонент, культура мови, правила мовленнєвої та немовленнєвої поведінки; 3) персональний компонент – те індивідуальне, глибинне, що є в кожній людині (Бородіна, 2015, с. 80).

Тобто мовна особистість людини тісно пов'язана із суспільно-культурним фундаментом, в якому вона росте й розвивається. Якщо ж говорити про формування мовної особистості у студента засобами іноземної мови, то важливу роль відіграє занурення у суспільно-культурне середовище мови, що вивчається, що вимагає ретельного підбирання продуктів мовлення носіїв для навчання. На нашу думку, цей процес можна порівняти з навчанням штучного інтелекту на базі величезної кількості

прикладів чогось, як-от текстів чи зображень: “особистість” штучного інтелекту формується саме на тих прикладах, які в нього завантажують, як і особистість, почасти мовна, учня чи студента використовує у якості фундаменту саме ті базові елементи мови, повідомлення, тексти, думки та погляди на світ, які відкладаються у їх пам’яті в процесі навчання. Саме тому ми вирішили серед усіх аспектів і розрізів процесу формування мовної особистості звернути увагу на лексичний підхід, адже він спрямований на розвиток способу мислення студента в рамках середовища мови, що вивчається, як у носіїв даної мови.

Лексичний підхід у викладанні мови походить від переконання, що будівельними блоками вивчення мови та спілкування є не граматика, функції, поняття чи якась інша одиниця планування та навчання, а лексика, тобто слова та словосполучення (Richards, Rodgers, 2001, с. 132).

Наприклад, відома американська методистка, автор кількох методик викладання англійської мови як іноземної, Діана Ларсен-Фрімен, зазначала, що зараз люди набагато більше усвідомлюють, що мова, хоча й частково керована правилами, складається з ряду лексикалізованих фраз (by the way; have a nice day), і лексикалізованих основ речень (I am very sorry to hear that...; I’d like to...; How about...) (Ancker, 1999, с. 6).

Як зазначає Крістіна Бареггі, лексичний підхід був задуманий як найкращий опис процесів засвоєння мови, який надає учням інструменти для розміщення “відповідних слів у відповідних місцях” (Bareggi, 2006, с. 2).

І це дуже важливе зауваження, адже лексичний підхід спрямований саме на вивчення лексичних фрагментів у різних контекстах, взаємодію з ними на рівні практики і сприяє кращому розумінню ситуацій, з чого випливає і краще подальше практичне використання набутих знань у власному мовленні, засвоюючи логіку мови з прикладу носіїв.

Отже, лексичний підхід відіграє ключову роль у вивченні стандартних словосполучень (паттернів) і кліше мови; завдяки ньому формується лексичний запас студента, який він може категоризувати за значеннями, підємислами, контекстами і т. п., розрізняти лексичні блоки вже по стилях по мірі роботи з текстами, та, звичайно, застосовувати на практиці, інкорпоруючи у власне мовлення; і, нарешті, в процесі засвоєння мовленнєвих повідомлень, що творять носії мови, вкладаючи свій соціокультурний бекграунд, формується й фоновий, культурний аспект мови, що вивчається. Усе це формує мислення студента вже іноземною мовою як на рівні лексико-граматичному, так і на рівні соціо-культурному. Тому на нашу думку лексичний підхід за М. Льюїсом є однією з важливих основ у контексті формування мовної особистості.

ЛІТЕРАТУРА

Бородіна, Н., Каленюк, С. (2015). Формування мовної особистості учнів як провідне завдання мовної освіти. *Studia methodologica*. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. 41. 79–84.

- Калмикова, Л. О., Калмиков, Г. В., Лапишина, І. М., Марченко, Н. В. (2008). *Психологія мовлення і психолінгвістика*. Переяслав-Хмельницький пед. ін-т.; “Фенікс”.
- Селіванова, О. О. (2010). *Лінгвістична енциклопедія*. Довкілля-К.
- Ancker, W. P. (1999). The Joy of Watching Others Learn: An Interview with Diane Larsen-Freeman. *English Teaching Forum*. 4, 2–9.
- Bareggi, C. (2006). Proper Words in Proper Places: Some “Modest Proposals” for Introducing the Lexical Approach into Your English Class. *Lang Matters*. 13, 2–4.
- Richards, J. C., Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ ПРОТЯГОМ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Матвієнко Т. І.

*Київський національний університет театру, кіно
і телебачення імені І. Карпенка-Карого*

Вивчення української мови іноземцями сьогодні набуває ще більшого значення через інтеграцію України у світове співтовариство та зміни в суспільній свідомості.

Перехід на дистанційне навчання, викликаний війною в Україні, став справжнім викликом для всіх, хто бере участь у процесі вищої освіти, – як викладачів, так і студентів.

Викладач може надавати студентам інформацію з доступної для них наукової, навчальної та методичної літератури, а також рекомендувати електронні ресурси та інші джерела інформації.

Важливе значення має наявність методичного забезпечення самостійної роботи студентів – сукупність педагогічних, педагогічно-методичних матеріалів, метою яких є надання необхідної інформації для повноцінного засвоєння дисципліни у вільний час шляхом опрацювання, критичного аналізу та осмислення таких матеріалів.

Науково-методичне забезпечення навчального процесу в університеті має на меті підвищення компетенції студентів для якнайкращого управління функціональними завданнями на основі науково обґрунтованих рішень з максимальною орієнтацією на індивідуальний процес навчання, враховуючи особливості подальшої професійної діяльності.

Логічна структурованість навчального матеріалу викладачем через його послідовне подання в навчальному процесі, а також використання ефективних завдань для самоперевірки, питань для поглибленого контролю дозволяє студентам досягати значних результатів на проміжних рівнях засвоєння навчальної інформації. Водночас слід зазначити, що

викладач не в змозі повністю забезпечити системність і послідовність самостійної роботи студентів, оскільки її формат часто є епізодичним, трудомістким, безладним, а часто навіть хаотичним (Валіт, Колоколова, Лагута, 2019, с. 87).

Використання Інтернет-ресурсів відкриває широкий спектр освітніх послуг, освітньої інформації, використання різноманітних інструментів для різних форм навчання, зокрема дистанційного, онлайн змагань та олімпіад, бібліотек, текстових архівів, інтерактивних енциклопедій та словників.

Викладання української мови як іноземної має відповідати потребам часу і базуватися на новітніх досягненнях науки і техніки. Інтернет-технології можна успішно використовувати на таких заняттях для надання студентам додаткової інформації з досліджуваного предмета, збору даних для створення комп'ютерної презентації, перевірки знань, роботи з онлайн-тестами, онлайн-словниками.

Серед багатьох платформ, які пропонують можливість користуватись навчальним контентом і, таким чином, навчатися дистанційно, варто звернути увагу на LMS Moodle (LMS – Система управління навчанням, англ. Learning Management System; Moodle – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне середовище навчання, модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище) (Офіційний сайт LSM Moodle).

Виходячи зі специфіки викладання мови, викладачі мають досвід проведення занять з таких інтерактивних платформ, як Google Classroom, аудіо- та відеоінструменти Zoom, Teams, Skype та найпопулярніші серед іноземців месенджери. Під час онлайн-навчання викладачі активно використовують презентації PowerPoint: для теоретичного пояснення граматики; повторення матеріалу; редагування лексичних тем та текстів. Українську мову викладає досвідчений викладач у форматі синхронних групових вебзанять із використанням відео, аудіо, презентацій, текстів, вправ та інтерактивних тестів.

Дистанційні курси на платформі LSM Moodle можуть бути особливо корисними для іноземних студентів дистанційного навчання, оскільки вони містять різні інструменти, які студенти можуть використовувати на власний розсуд.

Поєднання традиційних та інноваційних методичних підходів на практиці дозволить при навчанні мови підвищити ефективність навчального процесу, рівень знань студентів, значно збільшити ефективність їхньої пізнавальної діяльності та нівелювати наслідки воєнних дій у нашій державі.

ЛІТЕРАТУРА

- Валіт, О., Колоколова, А., Лагута, Т. (2019). *Українська мова для іноземних студентів: навчальний посібник*. ХНУ імені В. Н. Каразіна.
Офіційний сайт LSM Moodle. (б. д.).
<https://moodle.org/>.

АНГЛІЙСЬКОМОВНА ПОЛІТКОРЕКТНА ЛЕКСИКА: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Мелешкевич Л. М.

Київський національний лінгвістичний університет

Процеси глобалізації та інтеграції тісно пов'язані з економічним, соціальним, культурним розвитком суспільства і накладають відбиток на функціонування мови, утворення, зміну та архаїзацію мовних одиниць. Зміни спостерігаються на всіх мовних рівнях, у тому числі морфологічному, синтаксичному, але найбільш характерними вони є для лексичного рівня, оскільки саме лексика найбільш чутливо реагує на запити суспільства щодо здійснення ефективної комунікації. Використання політкоректної лексики уможливує досягнення взаєморозуміння у різних сферах спілкування.

Перекладознавчий та лінгвістичний аспекти політкоректної лексики були у центрі уваги наукових розвідок таких дослідників, як В. Б. Великорода, Н. М. Валуєва, І. М. Гаврилова, Л. Ю. Сінна, Е. О. Четвертак, Є. О. Снегирьова. Теоретичним підґрунтям вивчення особливостей перекладу політкоректної лексики можуть також слугувати роботи J. Adler, C. Iannone, W. Lippmann, H. Kohl, R. Perry, O. Д. Пономаріва.

J. K. Wilson констатує, що термін “політична коректність” уперше був вжитий у США у 1793 році під час слухання справи “Чізхольм проти Джорджії”. Суддя Джеймс Вілсон написав примітку, у якій заперечував проти формулювання поважного звертання *Сполучені Штати* замість *народ Сполучених Штатів*, яке є загальноприйнятим звертанням зараз. Політичну некоректність (*not politically correct*) суддя вбачав у тому, що саме народ, а не штати мали владу у США, а тому слід використовувати звертання *народ Сполучених Штатів* (Wilson, 1997, с. 3).

Енциклопедія “Британіка” відносить появу терміна “політична коректність” до періоду після російської революції 1917 року і пов’язує його з марксистсько-ленінським лексиконом. Термін увійшов у широкий науковий обіг у кінці 1970-х років і зараз використовується у описі соціальних груп, які ідентифікуються за зовнішніми маркерами, такими як раса, стать, культура чи сексуальна орієнтація (Roper, 2023).

О. Каптюрова висловлює думку, що ідеологічна та ментальна настанова покладена в основу концепту ПОЛІТИЧНА КОРЕКТНІСТЬ, прагнення подолати національні, культурні, етнічні, гендерні, політичні протиріччя та конфлікти у суспільстві (Каптюрова, 2013, с. 145).

Мовним втіленням політичної коректності є евфемізми, перифрази, інакомовлення, іншомовні вкраплення, алегорії як засоби приховання прямих найменувань реалій і понять, небажаних для порозуміння співрозмовників у певних ситуаціях (Карпіловська, 2017, с. 160).

Аналізуючи добір українського відповідника англійськомовного терміна “political correctness”, Є. Карпіловська звертає увагу на те, що в українській мові прикметник *коректний* у значенні “правильний; такий, що відповідає

суті обговорюваного, характеру ситуації спілкування” вживається для оцінки явищ суспільно-політичного життя, поведінки людей у ситуаціях публічного спілкування, в обговоренні тем, що перебувають у фокусі суспільної уваги, і реалізує це значення у таких словосполученнях, як *коректне ставлення, коректні вимоги, коректне тлумачення* (Карпіловська, 2017, с. 158).

Адекватний переклад політкоректної лексики відіграє надзвичайно важливу роль у мас-медійному та політичному дискурсах, оскільки настрої політично чутливої аудиторії можуть суттєво впливати на рейтинг та подальші перспективи як окремих політиків і засобів масової комунікації, так і політичних партій і медіа-корпорацій у цілому, змінюючи політичну ситуацію і посилюючи або послаблюючи певні політичні сили.

Дослідження перекладу політкоректної лексики англійськомовної преси засвідчує, що найбільш часто застосованими прийомами є дослівний та описовий переклад (Сінна, 2022, с. 286). Вивчення лінгвопрагматичного аспекту англійськомовної політкоректної лексики виявляє необхідність застосування лексичних, лексико-граматичних та лексико-семантичних трансформацій, які утворюють найбільший прошарок застосованих перекладацьких трансформацій, причому у процесі відтворення політкоректної лексики українською мовою характерними є такі перекладацькі прийоми, як описовий переклад і калькування (Совпенко & Федоренко, 2018, с. 121).

Труднощі перекладу англійськомовної політкоректної лексики можуть бути пов'язані з тим фактом, що в українській мові відсутня більшість відповідників, і тому переклад здійснюється шляхом калькування, опису, використання різноманітних лексико-семантичних трансформацій (Четвертак & Юрченко, 2018, с. 54).

ЛІТЕРАТУРА

- Каптюрова, О. В. (2013). Релізація концепту “політична коректність” в МАС-медійному дискурсі. *Мовні і концептуальні картини світу*, 43 (2), 137–146.
- Карпіловська, Є. (2017). Мова без “гострих кутів” (політкоректність у реаліях української мови та культури). *Культура слова*, 86, 156–167.
- Сінна, Л. Ю. (2022). Особливості перекладу політкоректної лексики в контексті евфемізації (на матеріалі текстів ЗМІ). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія*, 56, 283–287.
- Совпенко, М. О., & Федоренко, С. В. (2018). Особливості перекладу сучасної англійської політкоректної лексики. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Перекладознавство та міжкультурна комунікація*, (2), 116–122.
- Четвертак, Е. О., & Юрченко, Я. М. (2018). Труднощі та способи перекладу суспільно-політичних неологізмів і політично коректної лексики англійської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія*, 35 (2), 54–56.
- Roper, C. (2023, February 17). Political Correctness. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/political-correctness>.

КОНЦЕПЦІЯ 学 “НАВЧАННЯ” В КИТАЙСЬКІЙ КЛАСИЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ

Мерзлюк Д. О.

Київський національний лінгвістичний університет

В основі класичної конфуціанської філософії лежить ідея “цзюнь-цзи”, благородного мужа, який володіє високими моральними якостями (德 dé), проявляє шанобливість до старших (孝 xiào), а також слідує ритуалу (礼 lǐ). Благородний муж своїм прикладом веде інших, бере участь в управлінні державою, що здійснюється, в першу чергу, на основі морального авторитету.

Для Конфуція та його послідовників одним із головних шляхів формування благородного мужа є шлях постійного навчання (学 xué). Концепція постійного навчання для досягнення своєї мети – це одна з ключових ідей конфуціанства. Метою нашої розвідки є розглянути сприйняття концепції навчання в китайській класичній філософії, в першу чергу, в конфуціанстві.

Ієрогліфічний знак 学 xué “навчання, навчатися” (традиційний варіант – 學) походить від зображення двох рук, що плетуть сітку (в знаках цзягувень), семантика цього знаку може інтерпретуватися як “для того, аби плести сітки, необхідно набути знань”, звідси і значення ієрогліфу як “навчатися” (龐, 2007, с. 90). В період написів на бронзі до знаку було додано ключ 子 zǐ дитина для відображення значення, що процес навчання переважно спрямований на дітей. Словник “Шовень цзецзи” (说文解字) трактує поняття 学 xué навчання як 觉悟 juéwù “зрозуміти, усвідомити”.

В конфуціанській філософії навчання, вміння вчитися, любов до навчання – це наріжний камінь для формування цзюнь-цзи. Конфуцій наголошує, що постійне навчання – це невід’ємний елемент розвитку моральних якостей людини.

1. 君子学以致其道。Jūnzǐ xué yǐzhì qí dào. – Благородний муж вчиться, аби досягнути свого шляху

2. 学而时习之，不亦说乎。Xué ér shí xí zhī, bù yì yuē hū. – Вчитися і постійно повторювати – хіба це не радість для душі?

3. 学而不思，则罔；思而不学，则殆。Xué ér bù sī, zé wǎng; sī ér bù xué, zé dài. – Вчитися, та не обмірковувати, – це значить плутатися. Обмірковувати, та не вчитися, – це значить бути в небезпеці.

4. 学不厌，智也；教不倦，仁也。Xué bù yàn, zhì yě; jiào bù juàn, rén yě. – Постійно навчатися – це мудрість, невтомно навчати інших – це людяність.

Для Конфуція, любов до навчання – це одна з найвищих оцінок, яку тільки можна дати людині:

5. 哀公问：“弟子孰为好学？”孔子对曰：“有颜回者好学，不迁怒，不贰过，不幸短命死矣。今也则亡，未闻好学者也。”

Āigōng wèn:“Dìzǐ shú wèi hàoxué?” Kǒngzǐ duì yuē:“Yǒu yán huí zhě hàoxué, bù qiǎnnù, bù èrguò, bùxìng duǎnmìng sǐ yǐ. Jīn yě zé wáng, wèi wén hào xuézhě yě.”

Лу Ай-гун запитав: “Хто з твоїх учнів любить навчатися?” Конфуцій відповів: “Янь Хуей любив навчання, він не зривав свою злість на інших, не повторював помилок. Та доля дала йому коротке життя, він вже вмер. Зараз немає таких людей, і не чув, щоб хтось любив навчатися”.

Концепція навчання відобразилася також і в конфуціанській теорії управління державою. Поняття 大学 dàxué велике вчення, 大 – давнє читання tài, термін 大学 dàxué розуміється як наука про управління державою, про морально-етичні принципи, філософію тощо. Велике вчення (大学 dàxué) протиставлялося сяосюе (小学 xiǎoxué), “мала наука”. “Мала наука” починалася у віці восьми років, включала в себе навчання церемоніалу, зокрема спілкування з людьми, обходженню з людьми, а також навчанню шести мистецтвам: ритуал, музика, стрільба з лука на верхова їзда, математика та грамота (навчання ієрогліфічної писемності). У віці 15 років починалася вивчення “великого вчення”, а саме: проникненню у суть речей, справедливості, самовдосконаленню та управлінню людьми (教之以穷理、正心、修己、治人之道。 Jiàozhī yǐ qióng lǐ, zhèng xīn, xiū jǐ, zhì rén zhī dào.). Дасюе (大学), велике вчення розглядається в конфуціанській традиції як наука управління державою, в основі якої лежить пізнання сутності речей, виправлення думок та бажань, постійне самовдосконалення, гармонія та лад у родинних стосунках, і лише потім – лад в державі та мир у Піднебесній (吕, 2017, с. 15).

大学之道，在明明德，在亲民，在止于至善。

Dàxué zhī dào, zài míngmíng dé, zài qīnmín, zài zhǐ yú zhì shàn.

Шлях Великого вчення полягає у пізнанні світлої доброчесності, виправленні народу, ствердженні в досконалості (Мерзлюк, 2020, с. 153).

大学之道 Dàxué zhī dào – Шлях Великого вчення. Шлях, яким має пройти правитель, щоб стати досконалим. Шлях вдосконалення, яким мають слідувати мудрі. 大学者，大人之学也。 Dàxué zhě, dàrén zhī xué yě. – Велике вчення – наука правителів та високих чиновників, наука мудрих. (吕, 2017, с. 15).

Таким чином, в давньокитайській філософії навчання є одним з головних шляхів формування благородного мужа, що може реалізовувати “велике вчення” управління державою – шлях постійного навчання та пізнання суті речей, самого себе на суспільства

ЛІТЕРАТУРА

- Мерзлюк, Д. О. (2020). Велике вчення. *Китаєзнавчі дослідження*, 2, 153–159.
- 宠, 朴. (2007). 四书. 北京大吕文化传播优先公司.
- 吕, 留良. (2017). 四书讲义. 中华书局.
- 左, 民安. (2005). 细说汉字. 九州出版社.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ КРИЗОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ В УКРАЇНІ

Мірошниченко А. В.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасному світі з кожним роком зростає потреба у глибокому дослідженні психологічних проблем. Щодня народ України переживає емоційне напруження, втому, гнів, апатію, підвищений рівень тривоги, невпевненість, самотність, страх за майбутнє та зневіру. Порушення внутрішньої рівноваги (психічної, душевної, емоційної), що виникло в результаті зовнішніх впливів – називають кризою. Криза – це непередбачувана життєва ситуація яка перешкоджає пріоритетним цілям. Поняття кризи досить точно передає китайський ієрогліф 危机, де 危 – “небезпека”, а 机 – “можливість, важливий момент”.

Кризова психологія наразі набуває важливого значення в умовах війни. Війна – це загалом кризова ситуація, що змінює світогляд та впливає на психологічний стан людини. Більшість людей травмовані ситуаціями, які відбуваються під час війни, та самостійно впоратись з цим кризовим станом майже неможливо. Після пережитого стресу у людини може розвинути ПТСР (посттравматичний стресовий розлад). ПТСР – феномен пролонгованої дії гострого пережитого емоційного перенапруження.

Психолог – фахівець, який оцінює, діагностує, вивчає поведінку і розумові процеси, не бере відповідальність за рішення клієнта на себе та має запропонувати більше моделей як вийти з ситуації. Кризовий психолог допомагає клієнту впоратися з кризовою ситуацією, пережити важку життєву стадію, переосмислити здобутий досвід та знайти оптимальне рішення. Психіатр – лікар, що спеціалізується на психіатрії, ставить діагноз та втручається у лікування.

Стрес – це не те, що ми **відчуваємо**, а те, як ми **ставимось** до цієї ситуації. Постійний стрес в якому ми живемо протягом досить тривалого часу, впливає не лише на психічне здоров'я, а й на фізіологічне. Тому прогнозують збільшення психічних розладів та серцево-судинних захворювань.

За міжнародною класифікацією гострити стресу, можна виділити такі:

- 1) Втрата близької людини – найтяжкий стрес
- 2) Втрата “Я” та втрата майна – менш тяжкий стрес
- 3) Статус (робота та статус в суспільстві) – найменш тяжкий стрес

Зараз психологи більш детально заглиблюються в тему кризового консультування та кризової психотерапії, щоб більш якісно допомогти клієнтам. **Кризове консультування** необхідне тоді, коли трансформації, які відбуваються в житті особистості підконтрольні людині, і вона спроможна самостійно впоратися з ними. Кризове консультування, як правило, недовгострокове, і частіше за все ґрунтується на тактиках інформування. **Кризова психотерапія** на відміну від консультування є більш довгостроковою та включає роботу зі станом особистості та оцінку її стану протягом усього курсу психотерапії. У кризовій психотерапії велике

значення має дослідження відносин, що розвиваються між клієнтом і психотерапевтом, враховується динаміка цих відносин.

Кризові психологи намагаються знайти різні підходи та способи подолання кризового стану. З розвитком технологій та зв'язку з'являються нові можливості для дистанційної підтримки та лікування. Дистанційні інтервенції, такі як телефонні та відео конференції, допомагають психологам взаємодіяти з клієнтами.

Через те, що існує велика кількість людей з психологічними проблемами, які потребують допомоги, зростає необхідність у використанні таких методів, які покажуть максимальний результат за короткий термін. Серед них: **короткострокова психотерапія** та **короткострокова консультація**. Короткострокова психотерапія працює безпосередньо з симптомами і заявленими проблемами клієнтів, не ставлячи собі завдання фундаментальної трансформації їх особистості. Активно використовуються психологами когнітивні техніки, що дають змогу показати клієнту, як його особисті думки, щодо ситуації яка склалась, призводять до тих чи інших емоційних чи поведінкових наслідків.

Когнітивно-поведінковий напрямок досліджує мислення людини і те, як воно впливає на поведінку. У процесі розвитку особистості з самого дитинства мислення наповнюється низкою переконань, моделей, частина з яких допомагає жити якісно, а частина складає жорсткі шкідливі установки та думки, які заважають людині будувати гармонійні стосунки у соціумі. Когнітивно-поведінковий підхід орієнтований на виявлення та зміну таких переконань, думок, оцінок та стратегій поведінки людини для того, щоб допомогти подолати емоційні та поведінкові проблеми. Когнітивно-поведінковий напрямок – напрямок психотерапії, що найбільш швидко розвивається. Ефективність даного підходу, а також його здатність давати швидкий результат було доведено у численних дослідженнях.

Таким чином, можна зробити висновок, що кризова психологія та загалом кризове консультування набуває актуальності. Україна виходить на новий рівень та стрімко розвивається у сфері кризової психології.

ЛІТЕРАТУРА

Сіроха Л. В. (2022). *Факти здоров'я*.

Божко Л. (2022). *Що таке кризова психологія і коли потрібно звертатися до спеціаліста*. Факти.

<https://health.fakty.com.ua/ua/psykholohiia/shho-take-kryzova-psyhologiya-i-koly-potribno-zvertatysya-do-speczialista/>

Козачук С. А. (2020). *Кризовий стан сучасної психології як відображення невизначеності її наукової парадигми*. Міжнародний науковий форум "Простір гуманітарної комунікації".

<https://pgk.ffs.npu.edu.ua/--1/29-1-1>

УКРАЇНЬСЬКА ПІСНЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ КОМПОНЕНТ ХУДОЖНЬОЇ СИСТЕМИ С. ВАСИЛЬЧЕНКА

Могила Ю. А.

*Київський національний університет театру, кіно
і телебачення імені І. Карпенка-Карого*

Пісня як жанр, що належить до найпрезентативнішого національного фольклорного фонду і яка чи не найбільше акумулювала в собі всі відтінки та нюанси життя народу, відкривала перед С. Васильченком велику перспективу як найдощільнішого засобу в осягненні справжньої картини буття. Недаремно Леся Українка в листі до М. Драгоманова писала: “Коли де можна добачити вдачу народу, то се скоріше в ліричних піснях та в коломиїках”.

Для С.Васильченка пісня – це живий організм, це завжди важлива складова у гармонійній цілісності художнього твору, яка відкриває додаткові багаторівневі можливості у змалюванні навколишнього світу таким, яким він видається митцеві в процесі рецепції (у С.Васильченка – ще й з нахилом до імпресіоністичних тенденцій). Так, наприклад, у новелі “На хуторі” (названу критиками психологічним етюдом) пісня як складова одиниця загального цілого не тільки на своєму рівні виконує відведені їй функції. Вона – невіддільний складник у стильовій монолітності тексту. Зберігаючи рівноправну стиковку звичайності та незвичайності, простого і складного, низького й високого рангу висловлення, реалістичного й романтичного начала, вона значно розширює виражальні можливості всього твору загалом і приводить до потрібного автору поетичного ефекту зокрема. Адже пісенні образи, які загалом беруть початок з повсякденності, з самого життя, а отже, несуть глибокі думки та узагальнення про зрозумілі життєві явища, особливо активізують увагу реципієнта, залучаючи його до акту творчості, пов’язаного з явищем асоціативності. Бо асоціації в піснях – це важливий механізм багатовекторної апперцепції, що забезпечує принцип контекстуального зв’язку між образами в межах усього твору.

У центрі уваги цього твору – дівчина–підліток, наймичка. У змалюванні її портрету задіяні компоненти і романтичного, і натуралістичного начал. Здавалось би, що нічого зважливого немає в зовнішності бідної дівчини–сироти: у неї на голові – “навержене жмутом якесь ганчір’я, довга свита підперезана білою ганчіркою, на ногах великі мужичі чоботи, а в руках – батіг”. Одначе тут же на фоні підкреслено натуралістичного повістввання з’являються елементи іншої стильової структури: “З купи ганчірок визирає мармурове дівоче личко з дуже великими пречудними очима” (Васильченко, 1959, с.131). А вже далі в романтичному ключі постає образ цієї дівчини в іншій іпостасі – наділеної красивим голосом співачки, який зачаровує всіх у селі, бо вона не просто співає, вона живе життям пісенних персонажів. “Все кругом спить, тільки в яру хтось не хоче коритися снові й крає сонне повітря своїм молодим могутнім голосом” (Васильченко, 1959, с.132). То засмучено та стиха дівчина “докоряє зрадливому козакові, що

не по правді він з нею живе”, то скаржитесь “комусь, що не зазнала вона на світі розкошів, що марно проходять літа її по наймах у важкій роботі” (Васильченко, 1959, с. 133).

І хоч у пісні закладені сталі художні образи (нехай узагальнено, без додаткових деталей та уточнень, бо це така загальнофольклорна тенденція), вони в сюжеті актуалізують і свій власний художній потенціал, своє пряме призначення, і націлюють реципієнта на пошуки життєвої правди в дещо інших вимірах та проявах. Адже, зберігаючи вірність фольклорному джерелу, автор, для посилення якості висловлюваної думки, композиційно ускладнює його інформаційне поле додатковими ознаками через марення (видіння). “Дівчина заплющила очі, марить і співає. І ввижаються бідній дівчині в старих лахміттях, що не наймичка вона, не сирота ... Вона дочка—одиниця багатого батька. У неї шовком шиті сорочки, дорогії килими, дукачі срібні”. Та й козак – “такий хлопець, яких уже немає тепер: він у пишному вбранні, що сяє, як сонце. Під ним грає кінь вороний, а в того коня горять на ногах золоті підкови, срібні виблискують стремена” (Васильченко, 1959, с. 131).

Взаємодія двох різних, одночасно діючих рядів у змалюванні персонажа – внутрішнього і зовнішнього: таланту і тяжкої підневільної щоденності, поетичного бачення життя і нужденної безвиході – становлять змістову домінанту твору, де образ–картинка і образ–думка невіддільні, незважаючи на різний вимір їхньої сутності. Осмислення образу, відображеного словами і в словах, пропускається через свідомість персонажів та авторських коментарів. А пісня, яка має свої стійкі образи та свою систему творення асоціацій, закріплених та перевічених часом, у новелі оживає заново, вступаючи в нові взаємозв’язки та нові поєднання щодо авторського задуму.

Ліричне самовираження через пісню – це й безпосереднє розгортання образу головного персонажа (у ньому образ одержує свою власну інтерпретацію) і авторське ставлення до зображуваного. Тому так органічно в художню структурну цілісність входить і ударна, чітко сформульована кінцівка, забарвлена елементами публіцистики з нахилом до філософських узагальнень про долю талантів з народу в суспільстві без майбутнього: “І були вони, всі ті таланти рідного люду, ті найулюблені діти свого смутного краю, як і цеє вбоге й забите дівча, – люди з найбідніших бідні, з найтемніших темні, були наймитами у чужих людей і пасинками в долі” (Васильченко, 1959, с.134).

Проте С. Васильченко вважав за неприродне малювати життя своїх персонажів “одними сумними фарбами. І неприродне, і непотрібне, навіть шкідливе, я гадаю, що не слід навмисне гасити бадьорість, життєздатність, радість життя, яка мусить бути в усякому житті, навіть у житті сільської голоти... Це аж нітрішки не буде присипляти їхню класову обороноспроможність, – навпаки, буде стимулом до боротьби за світ, за сонце, за красу й радіощі в житті”.

ЛІТЕРАТУРА

Васильченко, С. (1959). *Твори в чотирьох томах*. Т.1.

КОНЦЕПТ “НОВОГО ЖИТТЯ” ЯК ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ ЕЛЕМЕНТ В ІНАВГУРАЦІЙНИХ ПРОМОВАХ АМЕРИКАНСЬКИХ ПРЕЗИДЕНТІВ

Мудринич С. Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

У роботі досліджується концепт “нового життя” в інавгураційних зверненнях президентів США. Розглядається політична мова, яка відображає поведінку людей у певній етнокультурній спільноті. **Мета** – з’ясувати особливості використання поняття “нове життя” в інавгураційних промовах президентів США. **Основні завдання**: дібрати слова, що відносяться до семантичної групи “новизна”; порівняти значення виділених слів із прикметником “новий”; здійснити компонентний аналіз лексем, які використовують промовці для опису своєї майбутньої політики; з’ясувати спільний семантичний компонент лексем, що мають спільну сему (диференційну семантичну ознаку) “новий”; визначити основні функції політичної мови. **Комплексна методологія** дослідження ґрунтується на принципах антропоцентризму, культурного детермінізму, історизму, що забезпечило ефективну реалізацію дослідження концепції “нового життя” в інавгураційних промовах президентів США. **Наукова новизна** полягає в спробі зрозуміти роль ідеї “нового життя” в інавгураційних зверненнях американських президентів та засобів її передачі.

Деякі вчені розуміють слово “новий”, яке використовується у промовах президентів, як символ процвітання нації (Savoy, 2010), і передає концепцію “нового життя”. Вважаємо це вузьким розумінням проблеми, принаймні, що стосується інавгураційних промов. Так, дослідники (А. М. Круз, Р. Гарабік, Г. Альтманн, Дж. Савой, А. Кайл, Е. Лім, Д. Маті, К. Кендалл) проаналізували не всі аспекти цієї проблеми, тому було приділено серйозну увагу передачі концепції “нового життя” в інавгураційних промовах президентів США.

Дослідження політичної мови викликало особливий підхід до аналізу лексичних одиниць, що складають семантичну групу “новизна”. Базуючись на цьому аналізі, ми виділили групу слів, які мають спільну сему “новий” і знайшли засоби вираження і стилістичні прийоми, які президенти використовували для вираження концепту “нового життя”.

Президенти змушують людей вірити в їхню здатність приймати нові рішення і змінювати ситуацію, привести націю до нового, кращого життя. Таким чином, головним завданням президентів є впровадження змін не “заради змін, а змін для збереження американських ідеалів – життя, свободи, прагнення до щастя” (Білл Клінтон. Перша інавгураційна промова). Зміна розуміється як невід’ємна частина самого поняття Америки, передбаченого батьками-засновниками: “Коли наші батьки сміливо проголосили світові нашу незалежність і наші цілі Всемогутньому, вони знали, що Америка, щоб вистояти, повинна буде змінитися (Білл Клінтон. Перша інавгураційна промова). Говорячи: “Система ніколи не підводила нас, але деякий час ми підводили систему”, Рональд Рейган наголошує на важливості особистих змін, зміни ставлення до американців у традиційно орієнтованій системі.

Джордж Буш дуже відвертий, коли заявляє, що “старі ідеї знову стали новими, тому що вони не старі, вони поза часом... “. Це підкреслює спадкоємність американської справи.

Прикметник “новий” часто використовується президентами в контексті необхідності відродження старих цінностей, духовного відновлення нації. Аналіз інавгураційного звернення американських президентів показав, що ідеї “нового життя” проходять через усю промову кожного президента.

Зроблено аналіз першої і другої інавгураційної промови Рональда Рейгана, інавгураційної промови Джорджа Буша, та двох промов Білла Клінтона. Ідентифіковано двадцять три лексеми (тринадцять дієслів, два прикметники, п'ять іменників і три прислівники) із загальною семантичною складовою, що відповідає поняттю “новий” і показано, що вони входять до семантичного поля “новизна”, створеного лексичними елементами з семою “новий”.

Отже, Рональд Рейган, Джордж Буш і Білл Клінтон подають ідею новизни у своїх промовах як повернення до минулого, до старих духовних цінностей і принципів правління. Щоб підкреслити ідеї новизни, президенти використовують різноманітні виразні засоби та стилістичні прийоми. Кожен виступ містить метафору, яка представляє ідеї, плани, розуміння. Лише друга інавгураційна промова Рональда Рейгана не містить нової оригінальної метафори для передачі ідеї новизни. Повтор або паралельні конструкції можна зустріти в кожній промові.

Таким чином, концепція “нового життя” відіграє важливу роль у політичному дискурсі. Отже, це дослідження можна розуміти не лише як приналежність до вузької сфери аналізу політичного дискурсу, а й до більш широкої галузі науки – лінгвістичної політичної науки.

ЛІТЕРАТУРА

- Köhler, R. (2017). *Exact Methods in the Study of Language and Text. Berlin –New York: Mouton de Gruyter.*
- Kyle, A.R. (2017). Influence of the Presidential Inaugural Address on Audience Perceptions of Candidate Image and the State of the Nation. *Portland State University.*
- Savoy, J. (2010). Lexical Analysis of US Political Speeches. *Journal of Quantitative Linguistics*, 2, 123–141.
<https://doi.org/10.1080/09296171003643205>

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙ В ІСПАНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХІІ–ХХ СТОЛІТЬ

Настенко С. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Емотивні особливості мови в наш час були і залишаються об'єктом вивчення науковців, серед яких вирізняємо дослідження В. Апресяна, А. Вент, Є. Петренка, О. Селіванової, В. Шаховського.

Засобом вираження почуттів різних авторів безперечно виступає мова. Саме вона є втіленням історичної та духовної спадщини тієї чи іншої країни. Наразі емотивна лексика включає денотативний компонент, який виражається через емоційний стан та конотативний складник, який виявляється в залученні позитивних і негативних значень, що виражаються за допомогою емотивно-навантажених лексичних одиниць (Вент, 2022, с. 39).

В. Ю. Апресян виділяє 4 типи мовних засобів вираження емоцій: клішовані, які представлені емоційними вигуками: *Oh, noche, oh, muerte, así, Fabio, oh, ciudad de los gitanos, ay, Dios mío, ay, que te pierdes, oh, carne, carne mía, mujer que amé y perdí*; вільні – мотивовані певним контекстом, які уводяться дієсловом на позначення емоцій: *alegrarse, enfadarse, odiar, lamentar, ofenderse, irritarse*; спеціальні лексеми, що наближені до вигуків і закріплені за певним згустком емоцій: *horrible, maravilloso, estupendamente, pobrecito*; стійкі конструкції, які прямо називають емоції через різного роду емоційні лексеми: *estoy triste, me siento perdido, estoy agradecido, yo, pues, Señor, mas, ay, qué pena!* (Петренко, 2018, с. 83).

У свою чергу В.І. Шаховський вирізняє такі лінгвістичні засоби на позначення вербалізації емоцій як: номінація емоцій, які представлені лексичними одиницями, які містять лише поняття про певні емоції; дескрипція – опис експресії шляхом інтонації, тембру голосу, міміки, обличчя: очей, губ; експлікація, яка виражається через конотативи, афективи, потенціативи (Шаховський, 2008). Функціональний принцип зумовлює розподіл вербальної комунікації шляхом інформативної (передача інформації), афективно-оцінної (вираження емоцій, почуттів), переконуючої (стимулювання дій), рекреативної (спілкування з метою розваги), ритуальної комунікації (соціально усталені дії з дотриманням норм) (Селіванова, 2011, с. 61).

Невербальні компоненти спілкування розглядають почуття, відчуття, образи, емоції, які не мають вербальної форми, проте в процесі комунікації стають підґрунтям інформації та впливають разом з вербальною репрезентацією. З точки зору прагматичного спрямування пропонується поділ комунікації на вербальну й аналогову, до якої відносяться всі невербальні компоненти (Селіванова, 2011, с. 60).

Базуючись на поетичному мовленні, яке тяжіє до емотивного та стилістичного забарвлення, поети вдало наповнюють зміст поетичних текстів емоційно-інформативним навантаженням висловлення. Можемо спостерігати прояв позитивних, негативних та почуттєво-нейтральних емоційних станів. Залежно від емоційного стану, іспанські автори можуть використовувати різного роду мовні засоби на позначення емоцій: від вигуків до використання фразеологічних одиниць, метафоричні, метонімічні переноси.

Отже, емоції вербалізуються шляхом вираження позитивних чи негативних конотацій, в залежності від різного роду почуттів: від гніву до радості, задоволення; від кохання до ненависті; від жалю до захоплення.

ЛІТЕРАТУРА

- Вент, А. В. (2022). Вербальне виявлення емоцій як об'єкт лінгвістичного дослідження. *Матеріали Міжнародної науково-практичної відеоконференції “Ad orbem per linguas. До світу через мови”*. КНЛУ. 38 – 40.
- Петренко, Є. М. (2018). До проблеми вербалізації емоцій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія*, 37 (4), 81– 84.
- Селіванова, О. О. (2011). *Лінгвістична енциклопедія*. Довкілля-К.
- Шаховский, В. И. (2008). *Лингвистическая теория эмоций*. Гнозис.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ (НА ПРИКЛАДІ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ)

Наумова Ю. С.

Київський національний лінгвістичний університет

Останні роки особлива увага дослідників приділяється питанню міжкультурної комунікації (МКК) як феномену і принципу організації соціальних відносин в контексті співіснування людей – представників різних культур. Адже в процесі міжкультурної комунікації поведінка індивіда зумовлена не тільки його приналежністю до певної мовної спільноти, але і до певної соціокультурної групи.

В силу своєї великої практичної значущості МКК є об'єктом наукової уваги лінгвістів, філософів, психологів, соціологів, культурологів тощо. До найбільш відомих теорій МКК відносяться теорія високо-та низькотекстуальних культур Е. Холла, теорія культурних вимірів Г. Хофштеде, теорія культурної грамотності Е. Хірша.

Зупинимось докладніше на дослідженні Е. Холла, згідно позиції якого характер і результати процесу комунікації визначаються, серед іншого, ступенем інформованості його учасників, яка, в свою чергу, залежить від щільності соціальних зв'язків і швидкості обміну інформацією між її членами. Відповідно до цього, можна виділити культури з “слабкою” і “сильною” контекстуальною залежністю. Носії висококонтекстуальних культур значну кількість інформації отримують через позамовний контекст – ієрархію, статус, манеру поведінки, специфіку проживання, зовнішній вигляд людини та ін.

Яскравими представниками висококонтекстуальної культури є японці, для яких розуміння соціального положення співрозмовника, його професійний рівень, приналежність до однієї соціальної групи, а також вік та інші параметри слугують вирішальним фактором для обрання власної моделі поведінки, що, відповідним чином відбивається у використанні необхідних для конкретної ситуації спілкування мовних засобів.

Також характерною ознакою спілкування японців є часте використання натяків, підтексту, фігуральних виразів і т.п., – це дозволяє уникати категоричності, що, в свою чергу значно допомагає, на їх думку, робити взаємодію приємною для всіх учасників спілкування. Слід зауважити, що й прагнення японців не використовувати у мовленні слово “ні” пояснюється саме їх орієнтованістю до мирного приємного спілкування, оминаючи категоричність та інші негативні прояви людської поведінки.

З іншого боку, японське “так” (яп. はい) виражає не тільки згоду, але і слугує знаком, що співрозмовник уважно слухає мовця і розуміє його, при цьому не обов’язково погоджується з ним. Необізнаність з подібною лінгвокультурологічною специфікою, як свідчить практика, можуть призводити до непорозумінь.

Ще одним прикладом поведінки японців як представників висококонтекстуальної культури може слугувати специфіка ведення бізнес-культури, коли враховуються багато факторів, починаючи з дотримання чітко визначених правил щодо виду візитівки співробітника компанії і закінчуючи специфікою дарування подарунків.

Наведене вище демонструє значущість знання особливостей іншомовної комунікації та необхідність його врахування при міжнародному, діловому та особистісному спілкуванні з представниками іншомовних культур.

Оскільки МКК відбувається при контакті з носіями інших культурних норм та звичаїв, ця взаємодія може бути пов’язана з дискомфортом, непорозумінням, породжувати конфліктні ситуації через розмежування “свій– чужий”. Адекватне знання про явища і цінності іншої культури, використання компенсаторних стратегій для запобігання конфліктів, а також ґрунтовні лінгвокультурологічні дослідження, пов’язані з МКК, можуть допомогти досягти порозуміння та значно підвищити ефективність спілкування з представниками іншого культурного співтовариства, що зумовлює необхідність розгляду цієї проблематики під час навчання ІМіК у ЗВО для формування у студентів міжкультурної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

- Донец, П. Н. (2011). *Основы общей теории межкультурной коммуникации*. Харьков: Штрих.
- Костенко, Д. (2018). Міжкультурна комунікація у сучасному світі // *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 30, 80–85.
- Hall E. T., Hall M. R. (1990). *Hidden Differences: Doing Business with The Japanese*. https://e-edu.nbu.bg/pluginfile.php/770582/mod_resource/content/1/Edward%20and%20Mildred%20Hall%20-%20Hidden%20Differences%201990.pdf
- 石井敏(2001)「現代社会と異文化コミュニケーション」石井敏・久米昭元・遠山淳『異文化コミュニケーションの理論 新しいパラダイムを求めて』 有斐閣ブックス.

ПЕРЕКЛАД КИТАЙСЬКИХ СЛОГАНІВ КИТАЙСЬКОЮ І УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ТЕОРІЇ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ

Нижгородцева А. О.

Київський національний лінгвістичний університет

У наш час рекламний слоган використовується різними компаніями як допоміжний засіб для просування своєї продукції. Вдалий рекламний слоган є чітким, лаконічним і прямим, його розглядають як частину ідентифікації компанії. Ця робота представляє теорію функціональної еквівалентності, яка фокусується на реакції реципієнта та перевазі змісту над формою. А головна функція реклами – вокативна, тобто функція викликання у покупців бажання купити. На цьому етапі теорія функціональної еквівалентності може бути орієнтиром для спрямування перекладу рекламного слогана, оскільки вона спрямована на досягнення еквівалентної або подібної реакції між реципієнтами вихідного тексту та реципієнтами цільового тексту.

Для Ю. Найда (1998; 2004) переклад є інструментом спілкування. Він підкреслює комунікативну функцію і враховує реакцію реципієнтів. Функціональна еквівалентність вимагає від перекладеного тексту гнучкої адаптації, щоб змусити реципієнтів правильно зрозуміти інформацію. Але треба зауважити, що реакція рецепторів полягає не лише в розумінні повідомлення на мові реципієнта, адже спілкування також може бути експресивним та імперативним. Ю. Найда (2004) такж ясно зазначав, що інформація містить не лише ідеологічний зміст, але й має певну форму, оскільки форма також виражає значення. Зміна форми означає зміну значення. Але якщо перекладений текст, який зберігає форму, не може отримати еквівалентний відгук у цільовій аудиторії, то слід відмовитися від форми, щоб звернутися до змісту.

Що стосується лексики, то китайський рекламний слоган має свої особливості. Наприклад, у китайському рекламному слогані фразеологія з чотирьох ієрогліфів дуже популярна через свою коротку структуру, глибоку конотацію, художню естетику та високий рівень резюмації, наприклад: “*国酒茅台，相伴辉煌*” (реклама алкогольних напоїв Маотай). Тоді як в українському рекламному слогані хоч і поширені короткі речення, але вони не мають вираженої чотирикратності. Тому, перекладаючи китайський рекламний слоган українською, ми повинні дотримуватися функціональної еквівалентності, щоб використовувати структуру в цільовій мові для адаптації до її характерних особливостей. Тож перекладом слогану могло б бути: “*Маотай. Разом до розкоші*”.

На синтаксичному рівні китайський рекламний слоган зазвичай характеризується вільними уривками, з кількома фразовими групами або деякими вільними словами. Однак український рекламний слоган

звичай являє собою завершене коротке речення зі щільною структурою. Наприклад, слоган IBM “Ми не в комп’ютерному бізнесі. Ми працюємо на результат” (англ. ориг. We’re not in the computer business. We’re in the results business) було перекладено китайською як “唯我电脑，成效更高”.

З точки зору риторики, як китайський рекламний слоган, так і український рекламний слоган використовують різні риторичні засоби, щоб прикрасити свої слогани, щоб зробити їх більш яскравими та чарівними, наприклад, порівняння, каламбур, уособлення, антитеза, повторення тощо. Однак у китайській рекламі існує певна риторика, якої немає в українській мові, наприклад анадиплоза, паліндром і мозаїка.

У китайській рекламі інколи наголошується на авторитеті (владі) в рекламі. Такі слова, як 国优、部优、省优、昔日宫廷秘方、皇家独享 часто з’являються, щоб підкреслити особливий статус продукту та переконати споживача у якості. Продукти, сертифіковані урядом або пов’язані з авторитетом в історії, мають більші переваги, щоб конкурувати з іншими продуктами та завоювати визнання покупців. Ситуація є зворотною у західних країнах, де відстоюють істину “Всі люди створені рівними” та сприймають владу як звичайну річ і вважають за краще насолоджуватися особистим життям і вільним вибором. На Заході, як і в Україні, люди в першу чергу вірять у себе. Тому наша реклама рідко підкреслює авторитет або владу, рекомендуючи продукцію.

В плані концепції часу Китай відрізняється від західних країн, оскільки Китай належить до культури, орієнтованої на минуле, а більшість західних країн належать до культури, орієнтованої на майбутнє. Для китайців майбутнє туманне, неоднозначне та невідоме, а те, що є реальним, існує тут і зараз, а теперішнє слід плекати та насолоджуватися ним. Тому в китайській рекламі часто можна зустріти такі слова, як 百年老店、宫廷配方、老字, які вдало апелюють до клієнтів, орієнтованих на минуле.

Як ми бачимо, функціональна еквівалентність Найда підкреслює орієнтацію на мову та культуру цільової аудиторії, а при перекладі реклами головною мета перекладача полягає не лише в тому, щоб цільова аудиторія, тобто клієнти, правильно зрозуміли зміст. Перекладена реклама має стимулювати бажання придбати та полегшити акт покупки продукту. Отже, текст перекладу має викликати експресивну та імперативну функції, і здатність тонко відчувати як лінгвістичні, так і культурологічні моменти може зіграти ключову роль у вдалому перекладі.

ЛІТЕРАТУРА

- Nida, E. A. (1998). *Language, Culture, and Translating*. Shanghai Foreign Language Education Press.
- Nida, E. A. (2004). *Toward a Science of Translating*. Shanghai Foreign Language Education Press.

АНГЛІЙСЬКА ТЕРМІНОЛОГІЯ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Никитченко К. П.

Київський національний лінгвістичний університет

Світовий туризм ХХІ століття носить масовий характер, що пов'язано з впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів. Туризм є глобальним чинником розвитку цивілізації та фундаментом економіки будь-якої країни. Тому останнім часом термінологія сфери туризму не одноразово привертає увагу лінгвістів і фахівців професійної діяльності, які сфокусували увагу на різних аспектах проблеми. Водночас англійська туристична термінологія є мало вивченою, оскільки переживає бурхливий розвиток і постійно поповнюється новими лексемами.

Ключовою частиною індустрії туризму є сфера готельно-ресторанного бізнесу, оскільки саме цей сегмент ринку безпосередньо займається комплексним обслуговуванням туристів. Відповідно, володіння англійською фаховою термінологією у сфері готельно-ресторанного бізнесу є запорукою ефективної бізнес-комунікації та необхідною складовою якісної професійної підготовки не тільки готельєрів і рестораторів, але й перекладачів у цій сфері.

Лексика готельно-ресторанного бізнесу носить гетерогенний характер, що спричинено взаємодією з іншими сферами суспільного життя: це і галузева лексика, представлена економічною, юридичною, транспортною, комп'ютерною термінологією, і спеціалізована лексика, а також загальнонаукова і загальноживана лексика. Поряд з термінами до корпусу слів входять і професіоналізми, що характеризуються більшою експресивністю та емоційністю. Все ж основу складає вузькоспеціальна термінологія на позначення реалій готельної та ресторанної сфери.

Англійська термінологія готельно-ресторанного бізнесу може бути стратифікована за семантичним критерієм на наступні підгрупи:

1) терміни на позначення типів помешкання: представлені номінаціями готелів за рівнем їх комфортності (*apart-hotel* “апарт-готель”), місцем розташування (*lakefront hotel* “готель на узбережжі озера”) чи цільовим клієнтом (*transient hotel* “транзитний готель”), тривалістю роботи (*seasonal hotel* “сезонний готель”) і т.д.;

2) терміни на позначення типів номерів: *superior deluxe* “покращений люкс”, *promo room* “акційна рекламна кімната”, *twin* “двомісний номер з двома окремими ліжками”, *STD* “номер Стандарт”, *Inside view* “номер з видом на атриум або внутрішню частину готелю”, які можна класифікувати за кількістю місць, комфортністю, видом з вікна тощо;

3) терміни для номінації видів харчування і розміщення: *FB* “повний пансіон” *dine around* “турпакет *dine around*, що передбачає харчування не в готелі”, *OB / RO* “без харчування”, *Bermuda plan* “Бермудський

план” (готельний тариф, який включає вартість розміщення і повного сніданку);

4) терміни для номінації послуг безпосередньо готельно-ресторанної сфери та супутніх послуг: *room service* “обслуговування в номері”, *conciierge service* “консьерж-сервіс”, *porter service* “послуги носія”, *valet parking* “послуги паркувальника”;

5) терміни на позначення персоналу та служб сервісу: *bellboy* “коридорний, посильний”, *busboy* “помічник офіціанта”, *doorman* “швейцар”, *maitre d’hotel* “метрдотель”, *receptionist* “портє”, *sous-chef* “су-шеф”;

6) терміни на позначення обладнання та інвентаря готелю: *double washbasin* “подвійний умивальник”; *toiletries* “туалетні приналежності”, *carbon monoxide detector* “детектор чадного газу”;

7) терміни для номінації діловодства та фінансів готельно-ресторанної сфери, які використовуються для оформлення звітів, ваучерів та інших документів: *occupancy report* “звіт про заповнюваність номерів”, *night audit* “нічний аудит”;

8) лексичні одиниці на позначення гостей готелю: *no-show* “гість, який не заселився”, *sleepout* “гість, який ночує не в своєму номері”, *overnight* “гість, який продовжує своє перебування в готелі на одну чи більше ночей”;

9) лексичні одиниці на позначення процесів функціонування бізнесу: *booking* “резервування, бронювання”, *run of the house* “розміщення гостя на розсуд готелю”, *room upgrade* “надання клієнту номеру підвищеного комфорту”, *extended stay* “довготривале перебування в готелі”.

Стосовно структури термінів готельно-ресторанної справи, усі терміни можна поділити на:

– прості, тобто ті, що складаються з однієї лексеми, або однокомпонентні (*catering* “кейтерінг”, *maid* “покоївка”, *hostel* “хостел”),

– складні, утворені з двох компонентів, що мають злитне написання, або пишуться через дефіс (*hot-spot* “хот-спот / зона покриття Wi-Fi”, *rollaway* “розкладачка”),

– складені терміни, утворені з декількох компонентів або словосполучення та термінологічні сполучення (*safe deposit box* “сейф”, *Quick Service Restaurant* “ресторан швидкого харчування”). Багатокомпонентні термінологічні сполучення представлені різними моделями. До прикладу, N+N+N (*guest history file* “файл із досьє клієнта”), A+N+N (*single occupancy rate* “тариф на одномісне розміщення в багатомісному номері”).

Вагому частину лексики аналізованої сфери складають скорочення, що позначають різні аспекти: *B&B* “система обслуговування, до якої входять ліжко і сніданок”, *AT* “проживання без харчування”.

Англійська терміносистема готельно-ресторанного бізнесу є відкритою системою, яка постійно поповнюється неологізмами на позначення нових реалій у цій сфері. А тому їх класифікація та пошук способів відтворення засобами інших мов окреслюють перспективу подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

- Плавуцька, І. Р., Баб'як, Ж. В., & Котовська, Т. І. (2019). Стратифікація англомовної лексики готельно-ресторанної сфери і особливості її перекладу українською мовою. *Кременецькі компаративні студії*. IX. 219–225.
- Hotel Terminology. (2023). Retrieved March 15, 2023, from <https://hotelterminology.wordpress.com/>

ДІЄСЛІВНА СИНОНІМІКА РУХУ В РОМАНІ І. БАГРЯНОГО “ТИГРОЛОВИ”

Обідченко О. О.

Волноваський ЗЗСО I-III ступенів №7

Волноваської районної ради Донецької області

Теоретичним дослідженням синоніміки займалися такі видатні мовознавці, як І. Білодід, Л. Булаховський, М. Жовтобрюх, Л. Мацько, А. Мойсієнко, Л. Полюга, О. Тараненко, О. Ткаченко, Д. Шмельова.

Проте недостатньо досліджено синоніміку окремого художнього твору або окремого письменника.

Саме тому тема доповіді є актуальною, оскільки вивченню синоніміки приділяється недостатньо уваги не лише на заняттях у навчальних закладах, а й при дослідженні лексики та мови творів українських письменників.

У своїй доповіді я розглядаю приклади дієслівної синоніміки роману Івана Багряного “Тигролови”, який до цього часу поки що не став предметом спеціального дослідження.

Метою дослідження є вивчення дієслівної синоніміки руху пригодницького роману І. Багряного “Тигролови”. При цьому постають завдання:

- 1) обґрунтувати теоретичні засади синонімії як мовного явища;
- 2) виявити склад дієслівних синонімів руху в романі І. Багряного “Тигролови”;
- 3) проаналізувати особливості дієслівної синоніміки руху в романі.
- 4) довести, що вивчати синоніми доцільніше на прикладах мови творів окремих письменників.

Аналізуючи дієслівні синонімічні одиниці у романі І. Багряного “Тигролови” я дійшла таких висновків:

- 1) усталеними у сучасній мовознавчій науці критеріями групування синонімічних рядів є такі: в синонімічні ряди об'єднуються лише мінімальні спільні значення слів; синоніми при тотожному значенні вживаються в одній загальній конструкції і мають сполучуваність, що частково збігається;
- 2) у дієслівні синонімічні ряди можуть поєднуватися не тільки дієслова, а й вигуки та фразеологізми, які у реченні виконують синтаксичну функцію присудка. Проте слід зазначити, що такі синоніми будуть контекстуальними;

3) специфічними рисами індивідуального стилю Івана Багряного є широке використання синонімічного багатства української мови; пріоритетне використання загальномовних синонімів; активне функціонування фразових синонімічних одиниць; значна кількість okazіональних синонімів.

Синонімія відображає лексичне багатство мови, створює складну й розгалужену систему, є невичерпним джерелом стилістики.

Українська мова має виразну синонімічну систему, особливо серед дієслів, які найбільш схильні до утворення системних зв'язків синонімічного типу.

Синоніми є важливим стилістичним засобом у художньому тексті, сприяючи точному і образному відтворенню думки та передачі емоцій.

Вивчення синоніміки художнього тексту допомагає розкрити закономірності використання синонімічних засобів українською мовою письменником та дає можливість поглибити знання про природу синонімів.

Українське мовознавство розрізняє синоніми за характером і ступенем синонімічних відношень, а також за характером додаткових значень.

Дієслова руху в українській мові мають особливості утворення видових пар, що відображається в їхній синонімічній структурі.

Одним із джерел поповнення і збагачення синоніміки у І. Багряного є індивідуально – авторська метафоризація.

Okazіональним синонімічним одиницям властива одноразовість уживання, що зумовлено індивідуальним характером переносно вжитих слів чи конструкцій залежно від конкретного зв'язку з певним контекстом.

Авторські дієслівні синоніми у романі письменника є необхідними: вони впливають на читача емоційно – експресивною насиченістю й відбивають ментальність українського народу.

Використовуючи саме ці синоніми, письменник досяг поставленої мети в передачі реальності дійства, яке відбувається.

Дієслівні синоніми відіграють дуже важливу роль у романі, виражають ментальність українського народу, дають оцінку характеризованому об'єкту (суб'єкту), уточнюють висловлювану думку, сприяють стилістичній виразності твору.

Розкриваючи характер персонажів, Іван Багряний враховує світосприйняття героїв, їх цінності та принципи виховання

Вивчення синоніміки художнього тексту може служити підґрунтям для порівняльного аналізу різних авторів, стилів та епох, відкриваючи унікальні особливості кожного.

Синонімія допомагає розкривати національні особливості мови та культури, показуючи, які поняття та явища вважаються значущими та відтворюються у мовних засобах.

Практичне значення дослідження у тому, що матеріали можуть бути використані у практиці викладання української мови та літератури у навчальних закладах, а також для укладання словника синонімів, вживаних у прозових творах І. Багряного, зокрема у пригодницькому романі “Тигролови”.

ЛІТЕРАТУРА

- Багрянний, І. (2000). *Тигролови. Морітурі*. Наукова думка.
- Бойчук, Н. П. (2014). Іван Багрянний “Тигролови”. Зображення нескореності українського духу в образі Григорія Многогрішного. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 34–36. 25–33
- Галич, О. А., Назарець, В. М., Васильєв, Є. М. (2001). *Теорія літератури*. Либідь.
- Дослідження з лексикології та лексикографії (1965).
- Дудка, О. О., Шевелева, Л. А. (2010). *Українська мова*. Парус.
- Жовтобрюх, М. А., Кулик Б. М. (1972). *Курс сучасної української літературної мови*. Вища школа.
- Історія української літератури ХХ століття. (1998). Либідь.
- Караванський, С. (1995). *Практичний словник синонімів української мови*. Кобза.
- Клочек, Г. (1998). *Романи Івана Багряного “Тигролови” і “Сад Гетсиманський”*. Степова Еллада.
- Ковальчук, О. (1999). Ми є. Були. І будем ми! *Вивчення роману Івана Багряного “Тигролови”*. №7. Дивослово. С. 36–41
- Лепеха, Т. В. (2010). *Українська мова*. Євшан – зілля.
- Мацько, Л. І. (1995). *Українська мова*. Либідь.
- Мовчан, Р. В. (1997). *Українська проза ХХ століття в іменах*. Компанія “Актуальна освіта”. Ч.1.
- Муравицька, М. П. (1983). Полісемія і синонімія. *Мовознавство*. № 1. с. 29.
- Непийвода Н. (1997). Синонімія виражальних засобів наукового стилю. *Дивослово*. №2. с. 18–21
- Нечитайло, О. І. (1982). Синоніми у перекладних словниках. *Мовознавство*. №1. с. 60–66.
- Новий довідник: Українська мова. Українська література. (2008). ТОВ “Казка”.
- Олійник, О. (2004) *Українська мова*. Вікторія.
- Почерніна, Г. М. (2017). Серце кожного поета і романтика мусить іти на Голгофу. Іван Багрянний. *Вивчаємо українську мову та літературу*. №3. С. 30–35
- Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія. (1973). Наукова думка.
- Тлумачний словник сучасної української мови. (2007). Арії.
- Українська мова. (1998). Центр підготовки абітурієнтів.
- Українська мова (1990). Либідь.
- Українська мова. (2011). Ранок.
- Українська мова (рівень стандарту): підручник для 10 кл. закладів загальн. серед. освіти. (2018). Навчальна книга – Богдан.
- Ющук, І. П. (1994). Практикум з правопису української мови. Освіта.
- Ярова, А. (2000). Дієслівна синоніміка руху у прозових творах Івана Багряного. *Дивослово*. №10. С. 16–20

CHATGPT ЯК ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ АРАБСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Образцова Т. В.

Київський національний лінгвістичний університет

У традиційних умовах навчання (наприклад, на лекціях в університеті чи на семінарах під час професійного навчання) не завжди існує можливість надати студентам індивідуалізовану навчальну підтримку або відповіді на кожен особистий запит студента індивідуально (Hobert & von Wolff, 2019, с. 301). Такий виклик орієнтований на інтелектуальні системи навчання, як-от: штучний інтелект, машинне навчання та чат-боти, інтерес до яких різко зріс за останні десятиліття.

Останнім продуктом, що спричинив багато дискусій у професійних, освітянських та академічних колах, є ChatGPT – чат-бот зі штучним інтелектом, прототип якого випустили у листопаді 2022 року. Він базується на основі мовної моделі, розробленої компанією OpenAI у 2018 р., яка пройшла навчання на великому наборі даних веб-сторінок і книг загальним обсягом понад 8 мільярдів слів (Бай & Дроздова, 2023, с. 13). Чат-боти використовуються в освіті як розмовні педагогічні агенти з початку 1970-х років. Педагогічні агенти, також відомі як інтелектуальні системи навчання, є віртуальними персонажами, які спрямовують користувачів у навчальних середовищах. Розмовні педагогічні агенти – це підгрупа педагогічних агентів. Вони характеризуються залученням учнів до діалогової розмови за допомогою штучного інтелекту (Kuhail, Alturki, Alramlawi, & Alhejori, 2022, с. 5).

ChatGPT може працювати з текстом, програмним кодом, формулами та числами – генерувати все, що йому зададуть. Можливості для використання ChatGPT практично безмежні, а сам інструмент здатен спростити роботу та підвищити ефективність працівників майже в будь-якій із існуючих галузей та сфер. ChatGPT працює на основі використання алгоритмів машинного навчання для аналізу тексту, що вводиться, і генерування відповідей, які покликані імітувати людську розмову. ChatGPT можна використовувати для найрізноманітніших цілей, включно з відповідями на запитання, наданням інформації та невимушеною бесідою (Бай & Дроздова, 2023, с.13).

ChatGPT є потужною технологією, яка завдяки своїй здатності генерувати природні мовні відповіді може бути використана для навчання іноземним мовам. Наразі в Україні для широкого загалу доступна версія із здатністю обробки текстових запитів. Виходячи з цього є можливість використання ChatGPT як технологію навчання іноземних мов для формування тих компетентностей, які не пов'язані з аудіюванням та говорінням.

Одним із можливих застосувань ChatGPT для навчання арабської мови є використання його в якості “розмовного партнера”, який може створювати діалогові ситуації для практики мовлення. Серед переваг використання даної технології для такої мети можна зазначити швидкі та досить грамотні

відповіді чат-боту, використання умовно-нескладної лексики, опція запиту виправлення помилок, пояснення або перекладу незрозумілих слів. Маючи такі можливості, викладач або студент, надаючи коректний запит в ChatGPT, може отримати досить якісні вправи з опрацювання лексики, побудови речень та текстів. Водночас слід зазначити і про наявні недоліки, серед яких неввірна обробка або майже повне незрозуміння запитів з теоретичної граматики. Тобто запит, що містить теоретичне питання з граматики, скоріш за все буде оброблений некоректно. Формування лінгвосоціокультурної компетентності також дуже обмежене функціоналом чат-боту і певними недосконалістями обробки та видачі інформації. Так програма може плутати між собою культурні явища різних країн, особливо коли це стосується видачі теоретичного матеріалу. Також, хоча і зазначається, що ChatGPT здатний зберігати деталі спілкування з користувачем під час тривалих діалогів, на практиці це не завжди відповідає дійсності. В той самий час користувач здатен скорегувати остаточний результат, усіяко доповнюючи свій запит.

Слід зазначити, що штучний інтелект досі перебуває на стадії розробки, а отже неточності та недосконалості технології ще певний час будуть супроводжувати спілкування в ChatGPT. Зокрема, проаналізувавши роботу ChatGPT арабською мовою на теми, які мають бути засвоєні студентами – майбутніми перекладачами арабської мови згідно робочих програм, можемо дійти таких висновків: ChatGPT можна досить ефективно використовувати для формування лексичної, семантичної, орфографічної компетентностей, а також арабомовної компетентності в діалоговому письмовому мовленні. Але наразі технологія є менш ефективною для формування лінгвосоціокультурної та граматичної арабомовних компетентностей. Функція обробки аудіовізуального матеріалу у повному обсязі поки недоступна користувачам в Україні, а отже застосування технології для формування пов'язаних з таким матеріалом компетентностей, зокрема в аудіюванні, на даний час взагалі є неможливим. Тому для досягнення бажаного ефекту під час навчання студентів важливо збалансувати використання ChatGPT з іншими методами та технологіями навчання.

ЛІТЕРАТУРА

- Бай, С. І., & Дроздова, Ю. В. (2023). Освіта в умовах диджиталізації. Виклики часу. *Диджиталізація у викладанні іноземних мов: вимога часу чи модний тренд?* Державний торговельно-економічний університет, 12–14.
- Hobert, S., & von Wolff, R. M. (2019). Say Hello to Your New Automated Tutor – A Structured Literature Review on Pedagogical Conversational Agents. *Proceedings of the 14th International Conference on Wirtschaftsinformatik, February 24–27, 2019, Siegen, Germany*, 301–314.
- Kuhail, M. A., Alturki, N., Alramlawi, S., & Alhejori, K. (2022). Interacting with educational chatbots: A systematic review. *Education and Information Technologies*, 28, 973–1018.

КОНЦЕПЦІЯ МЕТАФОРИ У РОЗУМІННІ У. ЕКО

Оксак Г. Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Література періоду постмодернізму, італійська зокрема, багата на такий стилістичний прийом як метафора інтерес до якого у дослідників тексту з плином часу тільки зростає, оскільки метафора широко використовується сучасними митцями у різних видах мистецтв і має потужний вплив на естетичне сприйняття твору. Саме тому питання відтворення метафори у перекладах художніх прозових італійських текстів є одним з головних завдань сучасних перекладознавчих студій.

Видатна постать сучасної світової літератури, філософ, семіотик, теоретик культур, письменник, літературний критик і публіцист У. Еко, досліджує метафору не тільки як явище та художній засіб але й зосереджується на певних специфічних проявах метафори у творчості, шукає шляхи досягнення її адекватного перекладу. Як стверджує У. Еко, метафора може відігравати важливу роль у створенні сенсу та нових знань.

У. Еко, намагається визначити структурно-семантичні особливості метафоричної подібності, і приходиться до висновку що метафора виходить із парадигми, коду та системи змісту. Таким чином, метафору можна визначити як заміну терміна іншим на основі відношення семантико-позиційної подібності (Еко, 1979, р.79).

Для У. Еко метафорична подібність має бути знайдена в коді; це схожість щодо притаманних відносин між семантичними маркерами, тобто інтерпретантами всередині семантичної мережі, яка в принципі набуває глобального формату. Подібність за У. Еко не має нічого спільного з передбачуваними онтологічними відносинами або структурою самої реальності, адже вона є цілісною, не мотивованою і залежить лише від набору правил і умов символічного характеру. Інакше кажучи, подібність визначається культурною спорідненістю. Отже, якщо ми хочемо мати можливість аналізувати й розуміти поняття подібності, ми не повинні звертатися до світу предметів і речей; подібність є суто семіотичною справою. Це також узгоджується з тим, що У. Еко не надає референту жодного місця у його визначенні знаку; він навіть говорить про “референтну помилку”, тобто помилкове припущення, що зміст виразу має якийсь відношення до відповідного референта. У. Еко не заперечує існування об’єктів у позасеміотичному світі, але він хоче уникати будь-яких онтологічних зобов’язань, зокрема, він зазначає, що коди створюють “культурний” всесвіт, який є поза часом і матеріальним світом, його існування можливе через “культурний порядок”, який суспільство використовує для передачі думок (Еко, 1979, р. 61).

Незалежно від того, чи розглядається референт як об'єкт, річ чи ідея, він не повинен бути предметом дослідження в рамках теорії значення.

У. Еко конкретизує: “Метафора [...] є функцією соціокультурного формату енциклопедії суб'єктів інтерпретації. З цієї точки зору метафори створюються виключно на основі багатой культурної структури, тобто на основі вмісту всесвіту, який уже організований у мережі інтерпретаторів, які семіотично визначають ідентичності та відмінності властивостей” (Еко, 1984, р. 127).

Отже, подібність стосується суто семантичної операції всередині коду, це подібність між інтерпретантами чи культурними одиницями; подібність залежить від культурної угоди, від того, як знаки визначаються за допомогою мови або іншої знакової системи, а не від того, яким чином речі існують самі собою. У зв'язку з цим ми також можемо згадати полеміку У. Еко з К. Леві-Стросом (Еко 1971, р. 350) і його відкидання системи систем, або апріорного природного коду, який, в силу аналогії, мотивований “міжлюдським” світом. Генерація сенсу, сенсотворення не залежить від будь-якої мотивації, отже, не потрібна жодна онтологічна система сутностей, що складає умову означення та комунікації.

Саме тому У. Еко може стверджувати, що подібність метафори має ґрунтуватися на випадкових, культурних конвенціях, і що подібність стосується того, наскільки сутності подібні в межах певної семантичної мережі. Згідно з У. Еко, метафоричну подібність можна винайти, а не тільки виявити.

Інколи адресат, який має справу з новою метафорою, лише підспудно або невиразно відчуває правомірність подібності і приписує творцю метафори вищий інтуїтивний хист, але насправді автор метафори може діяти лише в рамках семантичної мережі, що створює відношення подібності (Еко 1976, р.284).

Автор, вигадуючи метафору, часто практикує інтуїтивні знахідки, які адресат не завжди може швидко і правильно інтерпретувати, ось чому у читача складається враження про високі інтелектуальні здібності автора.

Розмаїття культурних кодів у різних культурних просторах, де перебувають автори художніх творів і читачі, що сприймають переклади цих творів, є однією з головних перекладацьких проблем відтворення метафор.

ЛІТЕРАТУРА

- Eco, U. (1979). *The Role of the Reader*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.
- Eco, U. (1984). *Semiotics and the Philosophy of Language*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.
- Eco, U. (1971). *Den frånvarande strukturen. Introduktion til den semiotiska forskningen*. Lund: Bo Cavefors Forlag.
- Eco, U. (1976). *A Theory of Semiotics*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.

ТРАДИЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ОНОМАТОПЕЇЧНОЇ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ КОРЕЙСЬКОЇ МОВИ)

Охріменко В. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Ономатопеїчна лексика постає перед нами як багатоаспектне явище, що потребує детального вивчення. Її вивчення має велике значення для розв'язання багатьох проблем мовознавства, а саме: формування мови, її походження, мотивованість мовного знаку, характер зв'язку між поняттям і словом тощо.

Необхідно відзначити, що перші спроби вивчення ономатопеїчної проблематики зводилися до тверджень про те, що мова виникла в результаті наслідування людиною звукових ознак предметів, що називаються. Останніми десятиліттями збільшується кількість праць, які присвячено ономатопеїчній лексиці різних мов (Левицький, 2009; Кобелянська, 2012). Згадки про звуконаслідувальні слова можна знайти також і в дослідженні Т. М. Возного (1981), яке присвячено словотвору східнослов'янських мов. У зазначеній праці автор робить спробу простежити словотвірну та семантичну структуру дієслів звуконаслідувального походження в східнослов'янських мовах. У всіх вищезгаданих роботах увага дослідників зосереджена передусім на звуконаслідувальних словах як на наочних прикладах мотивованості мовного знаку, що, безумовно, є надзвичайно актуальним на сьогодні.

Ономатопеїчна лексика сучасної корейської мови – це велика кількість слів, які іноді називають звуконаслідувальними і звукозображувальними словами. Існують декілька підходів до її вивчення, зокрема синхронний, діахронний та синхронно-діахронний підходи. До ономатопів корейської мови можна віднести такі одиниці: 1) лексеми, що представляють звуконаслідування як частину мови (синхронний); 2) похідні від звуконаслідувальних одиниць (синхронний підхід); 3) деякі вигуки (синхронний підхід); 4) зображувально-мотивована лексика, що містить звукообраз (синхронно-діахронний підхід); 5) лексика, яка втратила свій первинний звукообраз, але за умови етимологічного аналізу, може його виявити (діахронний підхід); 6) оказіональні слова-терміни, які не зафіксовані у словниках, але вживаються у спеціальній літературі.

Зазвичай у мовознавстві виокремлюють 3 групи ономатопів, зокрема й в сучасній корейській мові. Перша група складається з лексичних одиниць, які об'єднуються в одну частину мову або в один з розрядів вигуків, наприклад, *꼬끼오 꼬끼오* (kkokkio-kkokkio) – *кукуруку*. Друга група лексем мотивована одиницями першої групи, наприклад, *꼬끼오하고 울다* (kkokkiohago ulda) – *кужурікати*. У таких словах можна прослідкувати звукообраз, але слова набувають вторинної семантики, дераціонального оформлення, іншого граматичного статусу, тобто відбувається процес лексикалізації. У третій групі ономатопеїчна лексика сприймається лише носіями на інтуїтивному рівні лише на рівні частково відтворення формальних показників звуконаслідування

(деяких історичних суфіксів, редуплікації тощо), наприклад 아장 아장거리다 (ajang-ajang korida) – *шуктильгати*. Їх ониматопеїчний потенціал може реалізовуватися лише в контекстному вживанні, у художньому тексті.

Ониматопеїчна лексика у синхронії володіє специфічною структурою. Така лексика маркується у потоці мовлення і виділяється своєю формою, фонетичним змістом і синтаксичною функцією. У процесі інтеграції ониматопеїчних слів до лексичної системи корейської мови іноді втрачається за рахунок афіксів, але крім цього процес лексикалізації може реалізуватися за допомогою певних словотвірних моделей.

Для літературних і діалектних ониматопів характерною рисою можна вважати сполучуваність з формантами, що позначають інтенсивність. Цей факт насамперед пов'язаний з тим, що для будь-якої фонації однією з обов'язкових характеристик є інтенсивність, яка може виражатися на семантичному (наявність певної семи) і словотвірному (наявність певного форманта) рівнях.

Деякі фонеми корейської мови, що входять до складу ониматопа мають асоціативно-семантичний звуко ефект, так званий ониматопеїчний потенціал, що формується на основі диференційних ознак, які асоціативно пов'язують звучання реалії та її відтворення у мовленні.

Зважаючи на викладене вище, можемо констатувати, що ониматопеїчна лексика корейської мови – це потужний пласт лексичних одиниць, який широко представлений у сучасній корейській мові. Виокремлення тематичних груп і підгруп у складі корейської ониматопеї засвідчує поширеність цього мовного явища у корейській мові, що свідчить на користь визнання їхнього мовного статусу. У результаті етимологічної розвідки можна виявити велику кількість звуконаслідувальних слів, які своїм корінням сягають ониматопеї, але у процесі розвитку мови лексикалізувалися і втратили свій первинний звукообраз. Такі ониматопеїчні слова можна піддавати різним видам класифікацій зокрема тематичній, структурно-словотвірній, семантичній, функційній, що і становить перспективу наших подальших розвідок.

ЛІТЕРАТУРА

- Кобелянська, О. І. (2012). Консонантний звуко символізм японських ониматопеїч. *Мовні і концептуальні картини світу*, 40, 55–63.
- Левицький, В. В. (2009). *Звукової символізм. Мифы и реальность*. Рута.

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРСЬКИХ ЕМОТИВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

Охріменко М. А.

Київський національний лінгвістичний університет

Мова як глобальне явище постає перед дослідниками у вигляді різних категорій. Мовні засоби, що виражають емоційний стан людини є дуже різноманітними і специфічними. У першу чергу, віддзеркалення емоцій

посідає особливе місце у концептуальному просторі мови. Вони постають своєрідними формами концептуалізації оточуючого світу, формами мовної свідомості.

Складником такої емоційної картини світу є фразеологічні засоби вираження емоцій, так звані емотивні фразеологізми, що входять до фразеологічної картини світу. Дослідження таких фразеологічних картин світу, зокрема й на матеріалі перської мови, є важливим в межах антропоцентричної наукової парадигми, оскільки таким чином ми можемо пізнавати емоційний світ людини, а також усвідомлення її роді в оточуючому світі.

Проблема вербального вираження емоцій достатньо широко висвітлювалася у сучасній лінгвістичній літературі (Гладько, 2007; Гірняк, 2019). Мовні засоби вираження емоційної складової особистості, зокрема й емотивні фразеологізми, становлять важливу частину національного лексикону і тому теж неодноразово ставали об'єктом спеціального вивчення (Охріменко, 2011).

Національно-культурна специфіка внутрішнього контексту емотивних фразеологічних одиниць сучасної перської мови стає можливою за наявності в їхньому складі національно маркованих компонентів, зокрема власних імен, назв реалій тощо, а також завдяки розумінню тієї лінгвокультурної інформації, яка закладена у мотивуванні фразеологізму, тобто образності, семантиці, підтексті.

Традиційно основою вмотивованості емотивного фразеологізму вважають його внутрішню форму, яка розглядається як обов'язкова образно-символістична характеристика мовного знака. При такому підході актуалізується поняття лінгвокультурної мотивації, під якою ми розуміємо психоментальну операцію встановлення образності емотивних фразеологічних одиниць, яка ґрунтується на лінгвокультурній інформації, закодованій у символіці фразеологізму. Залежно від внутрішньої форми фразеологічної одиниці, мотивація може бути експліцитною (асоціативною) та імпліцитною (виявляється шляхом етимологічного характеру).

Джерелом такої лінгвокультурної інформації емотивного фразеологізму постають соціум, література, історія, релігія, на основі чого досліджувані одиниці можна класифікувати у фразеологічні моделі, зокрема:

1) фразеологічні одиниці з соціально-маркованим онімним компонентом, наприклад, *خون سیاوش* – *Кров Сійявуша*, тобто непримирима ворожнеча, незгасима ненависть (*Сійявуш* – один з героїв “Шах-наме”, його було вбито туранським царем Афрасіабом, що породило незгасиму ворожнечу й ненависть між Іраном і Тураном);

2) фразеологічні одиниці з прецедентним онімним компонентом, наприклад, *پیراهن عثمان کردن* (букв.: “робити сорочкою Османа”); *Осман* – перший “праведний” халіф. За наказом Османа було створено зведений текст Корану, який він прагнув зробити канонічним. Його було вбито у власному домі незадоволеними васалами, ім'я вбивць невідоме. За легендою, кров Османа оросила Коран, який лежав поруч. Такі “османівські” Корани стали надзвичайною реліквією для мусульман. Після загибелі Османа почалася громадянська війна в Халіфаті. Коли Моавійє, правитель Сирії з роду

Омейядів, виступив з військом проти четвертого “праведного” халіфа Алі, він причепив до свого стягу закривавлену сорочку Османа, як символ того, що Алі нібито винуватець загибелі халіфа Османа) – *перетворювати щось у привід для сварки, конфлікту; намагатися неправду видати за істину;*

3) фразеологічні одиниці з сакральним компонентом, наприклад, *پدر کسی را در آوردن (سوزاندن)* (букв.: “вирити з могили або спалити прах батька когось”); відповідно до законів зороастризму заборонено турбувати прах небіжчиків або спалювати померлих: вони дуже поважали вогонь, щоб використовувати його для знищення плоті. У давнину померлих залишали на оголеному гірському схилі або пустельному каменистому місці. Починаючи з часів середньовіччя померлих розміщали в спеціальних вежах (так звані “вежі мовчання”). Стерв’ятники, сонце, вітер робили свою справу. Чисті кістки збирали і заривали в землю) – *злісно сваритися.*

Зважаючи на все вищезазначене, маємо констатувати, що лінгвокультурна мотивація емотивних фразеологізмів перської мови пов’язана з образами, що містять лінгвокультурну інформацію, яку можна побачити у результаті переосмислення фразеологічної одиниці. Таке дослідження лінгвокультурної мотивації перських емотивних фразеологічних одиниць дає змогу глибше розкрити їх семантичні можливості, з’ясувати національно-культурну специфіку фразеологічних систем, зокрема перської і української.

ЛІТЕРАТУРА

- Гладько, С. В. Категорія емотивності: семантичний та функціональний аспекти. *Наукові записки*, 9, 146–151.
- Гіряк, О. Г. (2019). Емоція гніву у сучасній емотивній лексиці: теоретичний аспект. *Львівський філологічний часопис*, (5), 30–34.
- Охріменко, М. А. (2011). *Персько-український словник емотивної фразеології*. ДП “Волинські старожитності”.

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ПАРАЛЕЛІ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ГРОШОВИХ ВІДНОСИН (НА МАТЕРІАЛІ ПАРЕМІЙ)

Охріменко Т. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Гроші, що традиційно пояснюються як знаки вартості, які при купівлі–продажу виконують роль загального еквівалента та виражають вартість усіх інших товарів (Словник української мови, т. 3, 2014, с. 802), сприяють утворенню унікального культурного феномену, закоріненого в історії, матеріальній і духовній культурі людства, у його ціннісних орієнтирах. Відомо, що сутність грошей змінюється адекватно змінам характеру суспільних відносин, в яких вони функціонують, тому дослідники послуговуються терміном “грошові відносини” (Ющенко, 1998, с. 18–19).

Лінгвокультурний феномен грошових відносин об'єктивується чисельними мовними засобами, зокрема паремійним фондом польської та української мов. Ці мови, як слушно зауважують дослідники, зберегли потужну частину праслов'янської основи, мають багато спільних рис та фактів взаємопроникнення мовних елементів внаслідок постійних історико-культурних і міжмовних контактів (Кононенко, 2012, с. 17–19).

Лінгвоконцептуальний аналіз паремій “Польсько-українського фразеологічного словника” (Polsko-Ukraiński słownik frazeologiczny, 2016), в якому “пареміологія” та “фразеологія” розглядаються у широкому сенсі як корпус усіх відтворювальних одиниць зі стабільними семантично-синтаксичними зв'язками між їх компонентами та функціонуванням у мові в постійній, практично незмінній формі (Пясецька, 2015, с. 239), доводить існування низки паралелей концептуалізації грошових відносин.

Назви грошових одиниць та узагальнені назви грошей утворюють чи не найбільше польсько-українських фразеологічних еквівалентів (про високу фразеологічну активність родової назви грошових одиниць “pieniądze” і видової назви “grosz” див. (Крайчинська, 2004, с. 13)) та відбивають концептосферу грошових відносин із базовим родовим концептом PIENIĄDZE / ГРОШІ у кореляції з видовим концептом ДРІБНІ ПЛАТІЖНІ ЗАСОБИ (включаючи номінації “grosz”, “грош”, “копійка”, “шаг”, “шеляг”, “лепта”): *Kto nie ma grosza przy duszy – Kopiiuki (grosha) nema (nemaє) za dušeu y kogo; Placić (odpłacać, odpłacić) tą samą monetą – Платити (відплатити) тим же (мією самою монетою); Rzucić pieniądze (pieniędzmi); rozrzucić, syrać pieniądze – Сипати грішми (грошима, червінцями); Wdowi grosz – Лента вдовиці та ін.*

На значимість оцінно-образного потенціалу грошових номінацій малої вартості з-посеред назв усіх монет на території слов'янських земель вказував Б. Д. Грінченко, автор “Словника української мови”. Дійсно, у минулому “гроші” представляли сукупність дрібних монет (зокрема, в Україні “грош” вартував півкопійки), що сприяло виникненню словотвірних переосмислень зі значенням малого, але зрозумілого людині (укр. зменш.-пестл. *грошик, грошики, грошенята*, пол. *groszek*) або ж несуттєвого, незначущого (укр. фам. *грошва*, прост. *грошів*, пол. *grosz* – “drobna moneta”, *grosze* – “niewielka suma pieniędzy”).

До неповних фразеологічних еквівалентів концептосфери грошових відносин можна віднести такі, що втрачають при перекладі нумеративність, набувають нової атрибутивної ознаки (“добрий”, “щирий”, “чистий”), переосмислюють гроші в коді інших цінностей (“слово”, “правда”, “золото”): *Wtrącać (wtrącić) swoje trzy grosze – Додавати (докидати, додати, докинути) слівце; Brać (wziąć, przyjąć) co za dobrą monetę – Брати (узяти) що за щиру правду (за щире золото, за чисту монету)*. Фіксуємо утворення синонімічних рядів фразеологічних еквівалентів та аналогів – з нумеративним потрібним кодом, атрибутивною характеристикою (“зламаний”, “щербатий”), традиційно-народною образністю (“lod” / “крига”, “вода”, “зерно”, “сміття”): *Coś (jeść) niewarte (nie jest warte) trzech groszy, złamanego grosza; ktoś (jeść)*

niewart (nie jest wart) trzech groszy, złamanego grosza, szeląga – Зламано гроша (шага, шеляга) не вартий (не варт) хто; копійки щербатої не вартий (не варт) хто; копійка (гріш) ціна кому; Mieć pieniędzy jak lodu – Мати грошей, як сміття; (i) кури не клюють грошей у кого; Pieniądze idą (płyną) jak woda – Гроші течуть крізь пальці; гроші йдуть, як вода крізь решето.

До міжмовних польсько-українських фразеологічних паралелей концептосфери грошових відносин входять і звороти з відображенням антропних лінгвотипів та протоконцепту БАГАТСТВО: *Bogaty jak Krezus – Багатий, мов Крез; Każdy kupiec swój towar chwali; każda pliszka (liszka, sroka, srocza) swój ogonek (ogon) chwali – Кожний купець свій товар хвалить; всяк кулик до свого болота звик; кожна жаба своє болото хвалить; кожна лисиця свій хвостик хвалить.* Слід відмітити і фразеологічні еквіваленти грошових відносин із назвами супутніх економічних явищ, які знаходяться на периферії концептосфери, – ЦІНА, БОРГ, ПОЗИКА тощо: *Zadłużyć się po uszy; być (siedzieć, tkwić, tonąć) w długach – Влізти, залізти (влізати, залізати) в борги; загрузнути в боргах; топнутися в позиках; Dawać (dać) fory – Давати (дати) фору; Za wszelką cenę; bez względu na cenę – За всяку ціну та ін.*

Повний лінгвокультурний аналіз концептосфери грошових відносин на матеріалі польських та українських паремій є метою подальших розвідок.

ЛІТЕРАТУРА

- Кононенко, І. (2012). *Українська та польська мови : контрастивне дослідження*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Крайчинська, Г. В. (2004). *Функціонально-семантичний аналіз польських фразеологізмів з компонентами – назвами грошових одиниць* [Автореф. дис. канд. філол. наук]. Інститут української мови НАНУ, Київ.
- Пясецька, А., & Блюменталь, І. (2015). *Польсько-український фразеологічний словник (структура, зміст, перспективи). Система і структура східнослов'янських мов*. Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова.
- Piasecka, A., & Tulina-Blumental, I. (2016). *Polsko-Ukraiński słownik frazeologiczny*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

МЕДІАОСВІТА ТА МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК ЧАСТИНА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Падалко Я. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Сьогодні інформаційна війна є невід'ємною складовою російської агресії проти України. На відміну від військових дій, результати інформаційних війн видно не відразу. Але руйнувань від них не менше. Протистояти такій формі агресії може тільки медіаграмотна людина, формування якої є одним із завдань медіаосвіти. Бути медіаграмотними для українців зараз стало як ніколи актуально, адже війна зараз відбувається не лише на полі бою, але й в інформаційному просторі.

Після 24 лютого 2022 року вже нікого не потрібно переконувати, що медіаосвіта, медіаграмотність, формування стійкості до впливу дезінформації є питаннями національної безпеки.

У багатьох країнах виникають різні підходи до медіакультури та медіаосвіти. Існує думка, зокрема у словнику для міжнародного вжитку визначено, що медіаосвіта – це вивчення медіа, що відрізняється від навчання за допомогою медіа. І медіаосвіта (media education), і вивчення медіа (media studies) спрямовані на забезпечення медіаграмотності (media literacy). Чіткою також є вказівка на мету медіаосвіти: досягнення медіаграмотності.

Важливу роль у становленні та розвитку медіаосвіти відіграла ЮНЕСКО. Вважається, що вперше термін “медіаосвіта” (media education) було вжито в 1973 р. на спільному засіданні сектору інформації ЮНЕСКО та Міжнародної ради з кіно та телебачення. У документах ЮНЕСКО зазначено, що медіаосвіта – це навчання теорії та практичним умінням для опанування сучасними масмедіа, які розглядаються як частина специфічної, автономної галузі знань у педагогічній теорії та практиці. На думку фахівців ЮНЕСКО, медіаосвіта є частиною основних прав кожного громадянина будь-якої країни світу на свободу самовираження і права на інформацію та є інструментом підтримки демократії.

Активне застосування медіаосвіти в навчально-виховному процесі розпочалося в 1960-х роках у Великій Британії, Канаді, Німеччині, США, Франції. При цьому завдання медіаосвіти було сформувані інформаційну культуру та підготувати до життя в інформаційному суспільстві.

Значну увагу дефініції та проблемам медіаосвіти приділяють українські вчені. А. Литвин вважає, що медіаосвіта – це навчання на матеріалі та за допомогою ЗМІ, кінцева мета якого – медіаграмотність (Іванов, Волощенко, & Кульчинська, 2011). При цьому він ґрунтується на думці с. У. Гончаренка (1997), що “основним завданням медіаосвіти є підготовка нового покоління до життя в що основним завданням медіаосвіти є підготовка нового покоління до життя в сучасних інформаційних умовах” (С. 157).

У професійній освіті вважається, що медіаосвіта пов’язана з усіма видами медіа (друкованими, графічними, звуковими, візуальними тощо) і різними технологіями. Вона має дати, зокрема, майбутнім учителям іноземних мов (ІМ) можливість зрозуміти, як масова комунікація використовується в різних культурних соціумах, навчитися використовувати медіа в міжнародній комунікації.

Інформаційна грамотність допомагає всім сформувати вирішальну компетентність – вижити в ХХІ столітті. Упродовж останнього десятиліття важливість медіаграмотності отримала широке визнання в світі. Австралія, Нова Зеландія і Канада – лідери в запровадженні медіаосвіти.

Українські фахівці вже давно знайомі з поняттям та змістом медіаосвіти. Медіаграмотність в українських школах почали впроваджувати після ухвалення Концепції зі впровадження медіаосвіти в Україні в 2010 році. У 2016 році було переглянуто головні завдання та принципи впровадження

медіаграмотності й оновлено Концепцію. Із 2017 року розпочався наступний етап експерименту з медіаосвіти, який триває і зараз.

Велику роль у методичному забезпеченні вчителів відіграє Академія української преси, яка регулярно видає посібники для вчителів із медіаграмотності та приклади авторських уроків. Багато зусиль до розвитку медіаосвіти докладає “Детектор медіа”. Ініціативи з елементами медіаграмотності впроваджує USAID PACT/ENGAGE, волонтерський культурно-освітній проєкт “Жовтий автобус” та інші. Ці організації та установи, а також вищі навчальні заклади протягом останніх років підготували десятки підручників і навчальних посібників із медіаграмотності.

ЛІТЕРАТУРА

- Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогічний словник*. Либідь.
- Іванов, В., Волошенюк, О., & Кульчинська, Л. (2011). *Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд*. АУП, ЦВП.
- Литвиненко, О. В. (2018). Медіаграмотність громадян у контексті гібридних воєн: приклад України. *Молодий вчений*, 3(1). 259–263.

САЛІЄНТНІСТЬ У КОГНІТИВНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ МОВИ

Палатовська О. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Термін “салієнтність” (англ. *salience*, від *salient* – “помітний, видатний, випуклий, виступаючий, відомий”) вже досить давно використовується в когнітивних і суспільних науках – психології, нейрофізіології, соціології, політології, лінгвістиці та ін. У когнітивній психології та нейрофізіології салієнтність визначають як таку властивість або такий стан об’єкта, завдяки яким він помітно виділяється з-посеред безлічі навколишніх об’єктів, унаслідок чого людина фокусує на ньому увагу в першу чергу. Отже, салієнтність безпосередньо пов’язана з людською когнітивною системою і може характеризувати властивості як мовних, так і немовних об’єктів.

У мовознавстві салієнтність (в східнослов’янських дослідженнях часто використовують як синонімічний термін “когнітивна виділеність”) розглядається в когнітивній лінгвістиці, семантиці, соціо- та психолінгвістиці, а також в методиці навчання іноземних мов, але до сьогодні серед учених немає єдності щодо визначення цього феномену та його ефектів у процесі комунікації, а в межах різних лінгвістичних напрямів спостерігається множинність підходів до вивчення салієнтності (Палатовська, 2020; Boswijk, 2020; Falk, 2014; Schmid & Günther, 2016 та ін.). Розглянемо трактування поняття салієнтності та механізмів її впливу у когнітивних дослідженнях мови.

Один із основних постулатів когнітивної лінгвістики наголошує, що мовна діяльність є одним із видів когнітивної діяльності людини, а мовна

форма об'єктивує когнітивні структури людської свідомості та мислення. Отже, здатність людини до породження, сприйняття та зберігання лінгвальної інформації визначається іншими когнітивними феноменами – пам'яттю, увагою, мисленням тощо.

У мові салієнтність охоплює всі мовні рівні та поширюється на процеси породження адресантом вербального повідомлення, а також на його сприйняття, обробку і зберігання адресатом. Салієнтність впливає на розподіл уваги учасників комунікативної інтеракції, а саме: когнітивно виділені мовні об'єкти привертають до себе увагу в першу чергу, а нейтральні можуть залишатися поза увагою комунікантів. Після цього твердження, яке збігається практично у всіх розвідках когнітологів, виникає питання, за яким розходяться погляди дослідників салієнтності: які мовні об'єкти виступають когнітивно виділеними в нашій свідомості – нормовані (тобто типові, ядерні) чи нестандартні (тобто несподівані, периферійні)? Єдності у вирішенні цього питання поки що немає.

У когнітивній лінгвістиці науковці розглядають салієнтність і розподіл уваги мовця/слухача у процесах породження та сприйняття мовлення з діаметрально протилежних позицій неочікуваності / передбачуваності: з одного боку, рідкісні мовні явища роблять їх неочікуваними або дивовижними і, відповідно, більш помітними; з іншого – ядерні, частотні одиниці є доступнішими, легшими для відтворення, сприйняття і зберігання у свідомості носіїв мови, де вони залишаються когнітивно виділеними (Boswijk, 2020). Останньої позиції додержуються також представники когнітивної семантики (див., наприклад, в Giora, 2003), які вважають, що салієнтність є ознакою мовних об'єктів, які характеризує значна частотність вживання. І саме висока частотність робить їх когнітивно виділеними у свідомості мовців. Дослідження, сфокусовані на взаємозв'язку частотності вживання мовного об'єкту і швидкості його обробки комунікантами, свідчать, що частотні одиниці мови обробляються значно легше, залишаються салієнтними у ментальному лексиконі носіїв мови, першочергово активуючись, наприклад, у спонтанному мовленні (Палатовська, 2020). Під активацією у цьому випадку розуміємо процес завантаження необхідних мовних одиниць із довготривалої в короткочасну пам'ять індивіда та їх переміщення у фокус його уваги. При цьому центральні (ядерні, частотні) елементи певної мовної категорії мають більший потенціал до активації через свою когнітивну виділеність, ніж периферійні (нестандартні, нетипові). З цього моменту вони є когнітивно виділеними і можуть бути використані або відкинуті мовцем (пишучим) в результаті інтуїтивного або свідомого відбору мовних засобів.

Цілком поділяючи цей погляд на когнітивну виділеність, пропонуємо визначення цього феномену: салієнтність (когнітивна виділеність) – це здатність лінгвального об'єкта посідати таке місце в мовній свідомості індивіда, що робить його потенційно готовим до першочергової активації в конкретному комунікативному акті.

Перспективами цього дослідження є продовження вивчення ролі салієнтності у процесах породження, обробки та зберігання мовної

інформації, уточнення змісту цього когнітивного феномену і визначення його суттєвих ознак, ефектів та можливостей у процесі комунікації, а також встановлення взаємозв'язків між салієнтністю та комунікативною організацією різних типів усного та писемного дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

- Палатовська, О. (2020). *Російське складне речення в когнітивно-дискурсивному висвітленні (на матеріалі усної науково-професійної комунікації)*. [Дис. д-ра філол. наук]. Дніпровський національний університет імені О. Гончара.
- Boswijk, Vincent (2020). What is Saliency? *Open Linguistics*, 6(1), 713–722. DOI: 10.1515/opli-2020-0042
- Falk, S. (2019). On the notion of saliency in spoken discourse – prominence cues shaping discourse structure and comprehension. *TIPA. Travaux interdisciplinaires sur la parole et le langage*, 30. DOI: 10.4000/tipa.1303
- Giora, R. (2003). *On our mind saliency, context, and figurative language*. Oxford: Oxford University Press. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780195136166.001.0001
- Schmid, H.-J., & F. Günther. (2016). Toward a unified socio-cognitive framework for saliency in language. *Frontiers in Psychology* 7: 1110. DOI: 10.3389/fpsyg.2016.01110

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ ДІЛОВИХ ТЕЛЕФОННИХ ПЕРЕГОВОРІВ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ

Паршикова О. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Прискорення процесів інтеграції України в європейське та світове співтовариство обумовлює інтенсифікацію міжкультурного співробітництва, контактів між підприємствами та установами різних країн. Виклики останніх років внесли корективи в організацію міжнародної діяльності у всьому світі та детермінували її переважно дистанційний характер, внаслідок чого з'явилась потреба у спеціальній підготовці перекладачів до проведення переговорів іноземною, зокрема німецькою, мовою за допомогою телефонного зв'язку або таких цифрових платформ як skype, zoom, teams та інших.

Аналіз програм та навчальної літератури з німецької мови для студентів–перекладачів свідчить про відсутність у їх змісті тематики та навчальних матеріалів для забезпечення зазначеної підготовки. У відповідності з результатами проведеного нами у 2021 році анкетного опитування 107 студентів другого, третього і четвертого курсів факультету перекладознавства Київського національного лінгвістичного університету (КНЛУ) 93% опитаних вважають, що підготовці перекладачів до здійснення ділового

спілкування по телефону німецькою мовою приділяється недостатня увага як на заняттях з німецької мови як першої / другої іноземної мови, так і з теорії і практики усного перекладу.

З метою забезпечення відповідної підготовки майбутніх перекладачів нами було розроблено курс за вибором “Мистецтво проведення ділових телефонних переговорів німецькою мовою” для студентів третього курсу КНЛУ. Доцільність введення у навчальний план університету такого курсу за вибором була підтверджена у 2022/2023 навчальному році тим, що його обрали більше половини всіх студентів–перекладачів третього курсу КНЛУ.

Мета курсу полягає у формуванні у студентів бакалаврату професійної німецькомовної комунікативної компетентності у сфері ділового спілкування по телефону.

Проблемам формування у студентів умінь іншомовного ділового спілкування присвячена значна кількість публікацій науковців (М. Бабинець, Н. Зінукіна, М. Киянова, Т. Ключкович, І. Козубовська Г. Кочмінова, Є. Ксенчук, Л. Макар, Т. Назарова, О. Пермякова та ін.), однак методика підготовки майбутніх перекладачів до телефонного спілкування іноземною мовою до теперішнього часу практично не висвітлюється. Слід відмітити, що в останні десятиріччя у підручниках з німецької мови, які написані носіями мови (A. Buscha, A. Hering, G. Linghout, M. Matussek, S. Raven etc.), з’явилися розділи зі зразками німецькомовного ділового спілкування по телефону, відповідними лексичними одиницями та вправами, а також посібники з ділового спілкування німецькою мовою, зокрема і телефонного (“Begegnungen“, “Handelskorrespondenz“, “Geschäftskommunikation“, “Erfolgreich am Telefon und bei Gesprächen im Büro“).

Курс за вибором “Мистецтво проведення ділових телефонних переговорів німецькою мовою” розрахований на 30 навчальних годин, у тому числі 4 лекційних та 26 практичних занять

До першочергових завдань теоретичної частини ми відносимо ознайомлення студентів з основною термінологією та проблематикою курсу, зокрема з концепціями проведення успішних переговорів, цілями та завданнями ділових переговорів, етапами, стратегіями і тактиками їх проведення, автентичними прикладами успішних ділових телефонних переговорів німецькою мовою.

На практичних заняттях курсу формуються уміння майбутніх перекладачів проводити ділові переговори по телефону німецькою мовою, перекладати або коротко передавати їх зміст безпосередньому керівникові підприємства. Аналіз публікацій та аудіо/відеозаписів успішних переговорів дозволив виокремити основні з них: уміти підготувати необхідну для проведення переговорів інформацію та матеріали, ввічливо привітати колегу, представити свою компанію, коротко сформулювати необхідну інформацію та поставити важливі запитання, уважно слухати партнера по бізнесу та відповідати на його запитання, узагальнювати результати розмови, знаходити можливості для компромісних рішень, підводити підсумки. Для здійснення перекладу та передачі інформації рідною мовою важливе значення мають такі перекладацькі уміння і навички майбутніх фахівців, які

забезпечують знаходження головної інформації, розпізнавання смислових опорних пунктів, ймовірне прогнозування, контекстуальну догадку, запам'ятовування інформації, переключення з мови на мову, компресію та адаптацію тексту перекладу, використання перекладацьких відповідників, синхронізацію кількох видів діяльності, пошук й прийняття перекладацьких рішень (Л. М. Черноватий).

З опорою на запропонований Н. В. Зінуковою типологічний принцип були виділені найважливіші типові ситуації ділового спілкування по телефону, такі як встановлення контактів із зарубіжними фірмами, надання або запит інформації, обговорення пропозицій, реклама товарів, замовлення продукції компанії, обговорення умов укладення договорів, купівлі / продажу / доставки товарів.

Практичні заняття вибіркового курсу передбачають інтенсивне вправлення студентів у типових ситуаціях ділового телефонного спілкування німецькою мовою за допомогою професійно орієнтованих рольових ігор. Студентам пропонуються спочатку зразки успішного ділового німецькомовного спілкування у типових ситуаціях телефонних переговорів та спеціальні мовленнєві засоби для їх реалізації (Formulierungen), виконуються вправи та завдання щодо оволодіння ними. Після цього ставиться завдання щодо моделювання студентами телефонних переговорів у типових ситуаціях ділового німецькомовного спілкування та програвання створених ними текстів у режимі парної роботи.

ТИПОВІ ПОРУШЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ НОРМИ

Пашинська Л. М., Школа Г. М.

Київський національний лінгвістичний університет

Фразеологізми – стійкі звороти мови, які характеризуються семантичною цілісністю, синтаксичною неподільністю та відтворюваністю у процесі мовлення як готових словесних формул. Основними ознаками фразеологізмів також є дослівна неперекладність, незмінність складу та граматичної будови, метафоричність, образність, емоційно-експресивне забарвлення.

В українській мові в різних сферах функціонують запозичення з різних мов, напр.: з англійської – *синя панчоха* “стара дівка”, *перейти стежку* “заступити комусь шлях до здійснення чогось”; з німецької – *дивитися крізь пальці* “навмисне не помічати чогось”, *де собака заритий* “суть проблеми”; з французької – *повернутися до наших баранів* “повернутися до обговорення попередньої теми”, *мудрий суддя судити не квапиться*; з китайської – *закон не дивиться на поклон* тощо. І надзвичайно важливим при цьому постає питання перекладу фразеологізмів з однієї мови на іншу, оскільки прагнення точності перекладу не повинно зводитися до калькування, яке може спотворювати зміст фразеологізмів, призводити до втрати їхньої самобутності, автентичності, національно-культурної специфіки.

Мовознавці пропонують кілька способів передачі стійких одиниць іншими мовами:

1) точний переклад, який зберігає загальний зміст і характер фразеологізмів;

2) певні видозміни окремих складових частин стійких одиниць;

3) використання фразеологізмів тієї мови, на яку здійснюється переклад. Саме цей спосіб повністю виключає буквальный переклад і передає самобутній, яскравий колорит оригіналу.

Найпоширенішими проблемами щодо вживання фразеологічних зворотів в українській мові є такі:

1) порушення фразеологічної точності, напр.: треба *йдеться про* або *мова про* (а не *мова йдеться про*), *брати участь* (а не *приймати участь*); *мати рацію* (а не *бути правим*), *для годиться* (а не *для виду*), *незважаючи ні на що* (а не *не дивлячись ні на що*), *справа честі* (а не *питання честі*), *пішло нанівець* (а не *пішло прахом*);

2) дослівний переклад іншомовних усталених висловів, які в українській мові мають свої відповідники. Особливо поширеними тут виступають кальки з російської мови, яких потрібно уникати: треба *спало на думку* (а не *пришло в голову*), *опанувати себе* (а не *брати себе в руки*), *пасти задніх* (а не *бути позаду всіх*), *ні в сих ні в тих* (а не *не в своїй тарілці*), *знов за рибу гроші* (а не *оп'ять двадцять п'ять*), *замилувати очі* або *напускати туману* (а не *вішати лапу*), *світ за очі* (а не *куди очі дивляться*), *брати в лещата* (а не *брати в їжові рукавиці*), *про вовка промовка* (а не *легкий на помині*), *крига скресла* (а не *лід зрушився*), *проти ночі* (а не *на ніч глядя*), *просто неба* (а не *під відкритим небом*), *як муха в окропі* (а не *як білка в колесі*), *припасти до душі* (а не *запасти в око*), *впадати в око* (а не *кидатися в очі*); *шукай вітру в полі* (а не *днем з вознем не знайдеш*), *загойться, поки весілля скоїться* (а не *до весілля заживе*), *обоє рябоє* або *яке їхало, таке здибало* (а не *два чоботи пара*), *величатися, мов куций бик у череді* або *дере голову, як попова кобила* (а не *задирати носа*), з *Богом, Парасю* (а не *скатертю дорожка*);

3) порушення норм мовних штампів, напр.: не *займати посаду*, а *обіймати посаду*; не *крупні недоліки*, а *значні вади*; не *потерпіти провал*, а *азнати невдачі*; не *наносити удар*, а *завдавати удару*; не *поставити питання ребром*, а *ставити питання руба*; не *поставлена проблема*, а *порушена проблема*; не *залишити в спокої*, а *дати спокій*; не *ніяким чином*, а *аж ніяк*; не *завірити документ*, а *засвідчити документ*; не *закон вступає в силу*, а *закон набуває чинності*; не *переписка продовжується*, а *листування триває*; не *поступила пропозиція*, а *надійшла пропозиція*;

4) незнання точного значення фразеологізму, невміння правильно використовувати стійкі словосполучення: *геркулесові стовпи* “кінцева межа, край”, *вдарити по руках* “дійти згоди, домовитися”, *дати маху* “помилитися”, *звестися до нитки* “збідніти”, *лебедина пісня* “останній злет таланту”, *канути в Лету* “зникнути без сліду”, *стріляний птах* “досвідчена людина”, *спіймати облизня* “нічого не отримати”, *перейти рубікон* “зробити рішучий, безповоротний крок”.

Отже, головною ознакою літературної мови є її унормованість, тому в мовленні необхідно дотримуватися мовних норм і стандартів. Типові помилки і порушення фразеологічної норми знижують культуру мовлення, культуру думки, свідчать про недостатнє володіння мовою, її мовно-виражальними засобами.

ЛІТЕРАТУРА

- Гомзякова, О. Ю. (2013). *Основні шляхи перекладу англійських фразеологізмів*.
Гречина, Л. (2002). *Проблеми перекладу фразеологічних одиниць (на матеріалі німецької, української, латинської, російської мов)*.
Пашинська, Л. М. (2011). *Фразеологічні неологізми в сучасному українському мас-медійному дискурсі*.
Пашинська, Л. М., Школа, Г. М. (2019). *Порушення літературних норм у професійному мовленні*.
Токарська, А. С., Кочан, І. М. (2003). *Культура фахового мовлення правника*.
Світ.
Черней, Д. В., Бялик, В. Д. (2019). *Труднощі та способи перекладу англійських фразеологізмів*.

ХАРИЗМА ЯК МЕДІЙНО-ПОЛІТИЧНА ЗБРОЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ВОЄННОМУ ДИСКУРСІ

Петлюченко Н. В.

Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової

Доповідь присвячено феномену харизми як медійно-політичної зброї в українському воєнному дискурсі на прикладі медійних образів Володимира Зеленського (“героїчний полководець”), Віталія Кіма (“позитивний краш”) та Олексія Арестовича (“заспокійливий пророк”), які під час війни створили особисті харизматичні бренди і стали об’єктами захоплення у великої аудиторії українців. Під час соціально-політичних криз виникають великі очікування на харизматичних політичних фігур, які у період кризової або воєнної ситуації відмовляються від раціональних настанов і здійснюють емоційний мовленнєвий вплив, основою якого є стан максимального піднесення, запалу. У такому стані харизматичний лідер здатен надихатися великими ідеями й надихати інших. Домінуючі ЗМІ використовують вказані механізми, конструюють відповідний настрій і створюють глибокий емоційний зв’язок, в основі якого лежить ідеалізація образу публічної особистості, зокрема харизматичної (Petlyuchenko 2010, 2018).

Президент України Володимир Зеленський на сьогоднішній день є одним із найбільш обговорюваних у ЗМІ світових політиків, імідж якого міцно асоціюється із “героїчним полководцем”, що надихає на боротьбу і за яким треба йти у бій. Володимира Зеленського порівнюють із іншими харизматичними лідерами (“Уїнстон Черчїлл нашого часу”) або оспівують

у піснях як “українського супермена” зі “східним серцем, яке Захід втратив”. Розвиток особистісної харизми Володимира Зеленського від вчорашнього актора та коміка до героя нації відбувався у наступних політико-медійних площинах: від телезірки до президента незламної України (шоу-дискурс), від ролі вчителя історії Голобородька до історичної політичної фігури Володимира Великого або Уїнстона Черчіля (кіно-дискурс), від політика, який на початку війни був готовий до діалогу з агресором, до повної відмови від нього та рішучості вести війну до переможного кінця (політичний дискурс). Саме така героїчна харизма Володимира Зеленського стала мобілізуючою силою в російсько-українській війні, зокрема на медійному фронті (<https://theweek.com/politics/1011373/zelenskys-speech-was-heart-rending-it-shouldnt-change-us-policy>). Мобілізуюча харизма Володимира Зеленського розпочалась з його висловлення “*The fight is here... I need ammunition, not a ride*” і пов’язується із образом лідера–полководця, який бореться з неможливими шансами, щоб зберегти свою незалежність проти нещадних іноземних агресорів, досягаючи при цьому досягає міжнародної слави (<https://www.newstatesman.com/ideas/2022/12/volodymyr-zelensky-myth-ukraine>). Зарубіжні медіа вважають, що Володимир Зеленський здатний спілкуватися зі світом таким розумним, харизматичним, пристрасним і інтуїтивним способом. На думку деяких його прихильників, те, що зробило Зеленського таким надихаючим – його сміливість – це те, що він тепер повинен зменшити, щоб стати лідером (<https://edition.cnn.com/2022/03/08/politics/zelensky-ukraine-churchill-what-matters/index.html>).

На тлі війни стрімко зросла впізнаваність та популярність нових українських медійних харизматів – Віталія Кіма та Олексія Арестовича. На відміну від Володимира Зеленського, харизма якого скерована як на внутрішнього, так і зовнішнього адресата, Віталій Кім та Олексій Арестович відомі переважно в українському медійному просторі. Так, харизма Віталія Кіма, “позитивного краша”, пов’язується із його *впевненістю* та *гумором*, які демонструвались під час його відео-звернень до українців і завжди починалися фразою “Добрий вечір, ми з України”, а також неординарною манерою подачі відео, яка, на думку користувачі соціальних мереж, заряджала гарним настроєм, позитивом та оптимізмом (<https://wz.lviv.ua/life/453745-vitalii-kim-znamenytist-v-interneti-ta-krash-sered-molodi-pidbirka-temiv>). У свою чергу, харизма Олексія Арестовича, “заспокійливого пророка”, визначається його вмінням створювати *інформаційний спокій*, який формується його мовно-мовленнєвими компетенціями (використання метафор, емних зворотів, ретельна підготовка до ефірів, колекціонування міфів та ін.), тембральними характеристиками голосу (унікальна манера грати зв’язками, як це робить будь-який гарний виконавець на сцені) та привабливою зовнішністю (<https://u-news.com.ua/133699-u-chomu-sekret-kharyzmy-arestovycha-i-chomu-vin-dratuie-ukrainciv-rozbir-psykhologyni.html>). У перші дні війни Олексій Арестович був “голосом” президентської команди, який від імені влади доносив мільйонам українців прості та заспокійливі меседжі (“не панікуємо”, “влада дома”, “насправді ми чинимо

опір”, “все буде добре, ми переможемо”, “не опускаємо руки, не панікуємо”, “чим гірша ситуація, тим більше посміхаємося” та ін. (<https://www.bbc.com/russian/news-64292608.amp>).

Таким чином, харизматичні іміджи Володимира Зеленського, Олексія Арестовича та Віталія Кіма, які є різними за своїми мотиваційними настановами (мобілізувати, позитивувати, заспокоїти) та типом адресата (внутрішній, зовнішній), використовуються у медійному дискурсі як для підтримки морального духу та бойового настрою українців, так і донесення до зарубіжних союзників меседжів про те, що Україна може досягти успіху в цій війні й буде продовжувати йти вперед до перемоги.

ЛІТЕРАТУРА

- Petlyuchenko, N. V. (2010). *Homo charismaticus* in German and Ukrainian political discourses: A contrastive perspective. In *Cognition, communication, discourse. Series philology*, 2, p. 85–104.
- Petljutschenko, N. (2018). Grassroots-Charisma: Diskursive und experimentell-phonetische Identifikation potenzieller Charismatiker in der Graswurzelbewegung Deutschlands und der Ukraine. In *Odes'kyj lnhvistychnyj visnyk*, 11, p. 159–166.

ДЖЕРЕЛА ПОХОДЖЕННЯ ГРЕЦЬКИХ ПРИЗВИЩ

Петрова Г. Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Прізвища, як і інші антропоніми, з давних давен були предметом вивчення ономастики та вони привертали увагу не тільки науковців, але й кожної людини, що цікавиться своїм корінням, походженням свого роду та його історією. Антропоніміка виділилася в окрему галузь ономастики в 1960—1970-х роках. У 1960-х почалося системне наукове дослідження українських антропонімів. Походження та особливості українських імен та прізвищ досліджували Ю. К. Редько (1966), М. Л. Худаш (1980), Л. Т. Масенко (1990), В. О. Горпинич (2000), П. П. Чучка (2005) та інші. Грецькі прізвища також були предметом вивчення багатьох лінгвістів: А. Каландзакос (2000), Е. Каллігерос (2002), Г. Рігатос (2007), Г. Хатзікостіс (2018) тощо.

Прізвища, імена, імена по батькові, прізвиська є необхідними елементами людського спілкування і, то того ж, містять важливу інформацію про історію та культуру, специфіку побуту і вірувань народу, до якого вони належать.

Грецькі дослідники вважають, що прізвище та ім'я людини не тільки вказує на її соціальний клас, род чи батьківщину, але й має значення для соціальної поведінки, багато в чому сприяє формуванню враження про людину (тип імені, наскільки легко його вимовляти, багатоскладове воно чи односкладове). З усіх десятків тисяч родових імен у грецькій мові немає жодного, яке б не мало свого значення. Прізвище та ім'я, що дається людині

при хрещенні, це два слова, які супроводжують її протягом усього життя і навіть після. З цими двома словами людина займає своє місце в суспільстві, і з ними вона залишиться в пам'яті нащадків (Καλαντζάκος, 2000).

Прізвище являє собою індивідуальну назву особи, успадковану нею від предків, для одного з яких вона була вираженням якоїсь характеристичної ознаки (Редько, 1966). Люди не мали прізвищ із самого початку, оскільки в перших малих суспільствах у них не було потреби, кожна людина мала своє ім'я. Але з часом синоніміка багатьох імен викликала плутанину. З цієї причини людей потрібно було диференціювати за іменем батька чи діда, місцем походження чи професією, певними характеристиками (Χατζηκωστής, 2018).

В українській традиції виокремлюються чотири основні лексикосемантичні групи прізвищ, утворених від імен; за походженням або за місцем проживання; за соціальною (класовою) приналежністю або за постійним заняттям (професією); від якоїсь індивідуальної ознаки (найчастіше фізичної чи психічної властивості) їх першого носія (Редько, 1966). В грецькій – від власних імен та від прізвиська, від топонімів та за професією.

Вважається, що найчисельнішими в грецькій мові є групи прізвищ, утворених від топонімів та від прізвиस्क. У випадках, коли людина не була місцева, всіх цікавило, крім її імені, звідки вона прибула та звідки походить, тому людині давали спочатку прізвисько, пов'язане із місцем її походження, яке потім переходило на дітей та онуків і згодом ставало родовим прізвищем, наприклад, прізвище “Μανιάτης” походить від топоніма “Μάνη”, “Μωραϊτης” – від “Μοριά”, “Υψηλάντης” – від “Υψηλή”, “Αϊβαλιώτης” – від “Αϊβάλι”, “Αημιός” – від “Αήμνο”, “Σταμπούλης” / “Σταμπολής” – той, що походить із Стамбулу. Також на походження вказували певні суфікси та закінчення, наприклад: “-ίδης” / “-άδης” – для понтійців (греків, що є вихідцями з історичної області Понт на північному сході Малої Азії): *Τουντουλίδης, Κοντογιαννίδης, Πετρίδης, Γεωργιάδης, Καλκρεάδης, Φωτιάδης*; “-όγλου” – для вихідців з Малої Азії: *Πεσμαζόγλου, Κουρατζόγλου, Ασλάνογλου*; “-ούδης” / “-ουδάς” – для мешканців Македонії та Фракії: *Λαμπρινούδης, Νικολούδης, Σπανούδης, Φραγκούδης, Ψαρούδας, Μαρούδας*; “-άκης” – для мешканців Криту: *Παπαδάκης, Σαββάκης*.

Прізвища, що походять від прізвиस्क зазвичай засновуються на фізичних особливостях людини, наприклад: *Βραχνός* (“хрипкий, охриплий”), *Ζερβός* (“шувльга”), *Καμπούρης* (“горбатий, горбун”), *Λεβέντης* (“молодець, бозатир”); духовних і моральних якостях, наприклад: *Βιαστικός* (“швидкий, квапливий”), *Αγέλαστος* (“неусміхнений, похмурий”), *Θλιμμένος* (“засмучений”), *Κατεργαράκος* (“каверзний, шахрай”). Однак вони також можуть походити від порівнянь з тваринами (*Αλεπουδέλης* (“алепоу” – “лисиця”), *Γάτος* (“кіт”), *Λύκος* (“вовк”), *Ποντίκης* (“понтікі” – “миша”), з рослинами (*Γαρούφαλος* (“γαρίφαλο” – “звоздика”), *Καρπούζης* (“καρπούζι” – “кавуни”), *Πιπέρης* (“πιπεριά” – “перець”), *Ρεβίθης* (“ρεβίθι” – “горох”) або вказувати на спорідненість і вік (*Εγγονόπουλος* (“εγγονός” – “онук”), *Ορφανός* (“σιρόта”), *Παπούλια* (“παππούς” – “дідуся”)).

Прізвища, утворені від власних імен, складають значну групу. Вони можуть мати за основу ім'я у називному відмінку, наприклад: *Κωστής*, *Γεωργής*; у родовому: *Γεωργίου*, *Δημητρίου*; можуть також мати різні суфікси та зменшено-пестливі закінчення: *Στεφανίδης*, *Αθανασούλας*. Не лише чоловічі імена могли ставати прізвищами, але й жіночі, хоча це відбувалося доволі рідко, наприклад: *Ελένης*.

Чимало прізвищ, які вказують рід діяльності, професійну підготовку людини та її предка. В основному мова йде про професії, які зникли, які ми знаходимо лише у фільмах і піснях або які були замінені іншими або які все ще існують, але змінили форму, наприклад: *Αραμπατζής* (“*αραμπάς*” – “кучер, водій”); *Ταμπάκης* (“*ταμπάκια*” – “шкіряки”); *Κασάπης / Κασαπίδης / Κασαπίδου* (“*χασάπης*” – “м'ясник”). Звичайно, багато прізвищ пов'язані з християнською релігією (*Ανέστης*, *Χρήστος*, *Παναγίας*). Прикметники з першим компонентом “*παπά*” вказують на те, що в родині був предок, який у минулому був священником. Прізвище “*Χατζής*” використовувалося самостійно або як частина складеного імені та походить від арабського “*χατζ*”, що означає “*стояти перед божеством у святому місці*” або “*подорож до святого місця*”.

Дослідження походження прізвищ є джерелом глибшого пізнання історії, фольклору, культури та мови певної країни. Неабиякий інтерес становить подальше вивчення специфіки словотвору грецьких прізвищ.

ЛІТЕРАТУРА

- Редько, Ю. К. (1966). *Сучасні українські прізвища*. Наукова думка.
Καλαντζάκος, Ι. Α. (2000). *Όνόματα, επώνυμα, παρατσούκλια. Γλωσσολογία, ερμηνεία, ετυμολογία, μορφολογία, προέλευση*. Ελευθέρη σκέψις.
Χατζηκωστής, Γ. (2018). *Τα επώνυμα των ελλήνων της Κύπρου*. Φιλελεύθερο.

ПРИСВЯТА НА ЧЕШЬ ГЕТЬМАНА МАЗЕПИ В АРАБЬСКОМУ ЄВАНГЕЛІЇ XVIII СТ.: КОМПОЗИЦІЙНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Петрова Ю. І.

*Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського
Національної академії наук України*

На початку XVIII ст. вперше на Арабському Сході було запроваджено друкарство арабським шрифтом. Це відбулося зусиллями ієрарха Антіохійської Церкви, колишнього патріарха Афанасія III Даббаса. Перші дві книги арабською було надруковано на його прохання у Волощині у 1701 і 1702 рр., за фінансової підтримки господаря Костянтина Бринковяну. Друк книг для богослужбових потреб християн Сирії було продовжено у м. Алеппо, де близько 1705 р. Даббас заснував першу друкарню (Feodorov, 2016, с. 165).

1706 р. в Алеппо було надруковано Четвероевангеліє, а 1708 р. було видано його другий наклад (Kitāb..., 1708). Це стало можливим завдяки спонсорській допомозі гетьмана Івана Мазепи, відомого своїм покровительством Православному Сходу. На друк арабського Євангелія ним було зокрема виділено 3 тис. золотих (Книга..., 2021, с. 37). Наразі відомо про наявність 4-х примірників цього видання у різних бібліотеках світу, у т.ч. у Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського; останній нещодавно було видано факсимільним способом (Книга..., 2021). Ми мали змогу ознайомитися з примірником, який зберігається в Бібліотеці Румунської академії в м. Бухаресті (інв. № CRV 155 A).

Згідно з видавничою традицією тих часів, про меценатську допомогу на друк книги згадується на титульному аркуші (*bi-maṣraf al-sayyid al-amḡad Yūwānī Māzāba al-ḡitmān* “коштом преславного пана, гетьмана Івана Мазепи”), а також у додаткових текстах, які супроводжують видання. Це віршовані присвяти на честь гетьмана і передмова до Четвероевангелія. Присвяти на честь покровителів, меценатів, церковних ієрархів часто супроводжували їхні герби, які були важливим елементом оформлення книги.

Присвята Мазепі, розміщена після його герба, має грецьку й арабську версії. Грецький текст оформлено у вигляді двох епіграм, а арабський – відповідно як запитання (*su'āl*) і відповідь (*ḡawāb*) у вигляді бейтів; за змістом їхній текст дуже схожий. Відрізняється початок присвяти: грецький текст більш “історичний”, містить звертання до мецената з його розлогим титулом і оформлений як підзаголовок у вигляді колофона, тоді як арабський складений у формі чотирьох римованих бейтів і являє собою панегірик. Обидва тексти підписані від імені православних священнослужителів і мирян, які живуть в арабських землях.

Особливий інтерес з точки зору структури текста і стилістики становить передмова арабською, яка займає чотири сторінки книги і підписана колишнім патріархом Антіохійським Афанасієм III. Вона починається з розлогого звертання, адресованого благодійнику, зі згадкою його титулів. Інформації історичного характеру у цій передмові дуже мало; після багатьох риторичних вихвалень чесно гетьмана згадується зокрема про те, що він погодився власним коштом надрукувати Святе Євангеліє для православних християн, які живуть в арабських землях. Передмова побудована автором як проповідь – спочатку про благочестиве життя, що є джерелом істинного блаженства і щастя (*al-ḡibṭa al-ḥaḡīqiyya wa-l-sa'āda*), потім про добрі справи на користь ближнього, що є втіленням Євангельської заповіді “любити ближнього як самого себе” (*'an tuḥibba qarība-ka ka-dāti-ka*). За жанром цей текст цілковито вписується у традиції барокової проповіді, типової для європейської культури XVII – поч. XVIII ст., яка тісно переплітається з панегіриком. У цьому жанрі зустрічається багато цитат із Священного Писання, посилань на біблійні образи й події і згадки історичних особистостей; все це можна знайти і в передмові, присвяченій Мазепі.

Характерною стильовою рисою цього жанру була словесна вишуканість, гучна патетика. До 1-ої чверті XVIII ст. в Європі були популярними

віршовані передмови (Курганова, 2019, с. 103). Передмова на честь Мазепи, своєю чергою, написана у формі римованої прози (*sağ'*), яка була певним ідеалом арабської літературної традиції. Текст рясніє такими стилістичними прийомами як паралелізм (*al-rasūl al-faḍīl wa-l-bašīr al-ḡalīl* “доброчесний апостол і славетний благовісник”), антитеза (*a'māl al-faḍā'il wa-irḡāl al-raḍā'il* “творіння чеснот і відкидання пороків”), метафора (*širta la-nā rasūl^{an} tānīy^{an}* “ти став для нас другим апостолом”), риторичне питання (*hal yūḡadu fī l-'ālam šay' tābit^{an}* “чи є у світі щось незмінне?”) та ін. На лексичному рівні можна спостерігати вплив мусульманської традиції на термінологійний апарат арабомовних християн, зокрема у найменуванні сакральних текстів (*al-kitāb al-rūḥānīyū al-šarīf wa-l-muḡaḥaf al-rabbānīyū al-munīf* “благородне духовне Писання і велична божественна книга”).

Отже, можна констатувати, що в арабських присвятах гетьманові Мазепі спостерігається, з одного боку, вплив загальноєвропейських літературних практик епохи бароко, з іншого – традицій класичної арабської літератури із властивими їй мовно-стилістичними засобами побудови панегіричного тексту.

ЛІТЕРАТУРА

- Книга Чесного Непорочного Євангелія, Світильника, що сяє й освітлює* (2021), упор., передм. І. Осташ. Фонд пам'яті Блаженнішого Митрополита Володимира.
- Курганова, О. Ю. (2019). Присвяти, передмови та післямови до українських кириличних стародруків: проблеми та перспективи науково-бібліографічного обліку. *Бібліотечний Меркурій*, 2(22), 94–108.
- Feodorov, I. (2016). *Țipar pentru creștinii arabi: Antim Ivireanul, Atanasie Dabbās și Silvestru al Antiohiei*. Editura Istros a Muzeului Brăilei.
- Kitāb al-'Inḡīl al-šarīf al-tāhir wa-l-miḡbāḥ al-munīr al-zāhir* (1708). Алеппо.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Пиж Н. М.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з ключових тенденцій періоду кінця ХХ – початку ХХІ століття є національна ідентичність. У зв'язку з цим в сучасному науковому дискурсі досить часто зустрічаються такі поняття як гібридна ідентичність, дифузна ідентичність, транскультурна ідентичність, субнаціональна ідентичність тощо. Кожне з цих понять мають свої властивості та інтерпретації. Війна в Україні, що відбувається вже впродовж більше ніж року, є безперечним приводом для глибоких наукових та філософських роздумів щодо пошуку шляхів досягнення спокою в суспільстві – інформаційному суспільстві або ж суспільстві знань.

На сьогодні існує велика кількість наукових робіт, автори яких переважно стверджують, що університет, як освітньо-науковий майданчик, повинен бути центром, який не лише забезпечує якісною освітою, але й навчає людей спокійно розвиватися у конфліктному суспільстві.

Слід звернути увагу на те, що існує колективна наукова робота К. МакГліна, М. Українська освіта в умовах війни М. Зембіласа, З. Бекермана, Т. Галлахера “Peace education in Conflict and Post-conflict societies: comparative perspectives”, дослідження І. Пачеко “Conflict, Postconflict and the Functions of the University: lessons from Columbia and other armed conflict”, а також монографію Г. Хельског “Philosophising the dialogos way towards wisdom in education: between critical thinking and spiritual contemplation” (Pacheco, 2013). У представлених роботах автори намагалися висвітлити основні шляхи впливу війни на освіту, а також ті кроки, які у межах вищої освіти можна зробити задля подальшої перемоги над конфліктом.

На перший погляд може бути неочевидним зв'язок між освітою та війною, що обумовлені соціальними, культурними та особистісними конфліктами, оскільки, як традиційно відомо, освітня галузь виконує функції, які пов'язані з розвитком інтелектуального потенціалу людини. В умовах будь-яких соціальних змін, спричинених війною, освіта зазвичай сприймається як дещо другорядне, адже своєрідну першість у цьому плані посідає безпека членів суспільства, що, у випадку зовнішньої агресії, досягається за рахунок бозедатності військових.

Український вчений В. Кремень стверджує, що: “Людство дуже багато знає, проте багато чого вже не в змозі зрозуміти. Трагедія полягає в тому, що ми не усвідомлюємо, не розуміємо світ, що змінюється. На сьогодні розуміння – це складний процес міжособистісної взаємодії в світі, в якому вирішальна сила належить інформації та знанням. Інформація, якщо вона належним чином концептуалізована і передана, несе зрозумілість, але цього недостатньо для розуміння. Існує два типи розуміння: інтелектуальне (об'єктивне) і людське інтерсуб'єктивне розуміння. Інтелектуальне розуміння здійснюється через зрозумілість інформації та її пояснення. Останнє є необхідним для розуміння, але недостатнім. Розуміння завжди інтерсуб'єктивне, оскільки передбачає пізнання суб'єктом іншого суб'єкта. Розуміння обов'язково охоплює процес емпатії, ототожнення себе з іншим, вимагає відкритості, поваги та уважності” (Кремень, 2019).

Як стверджує В. Андрущенко, освіта є потужним засобом формування свідомості, світогляду, що дозволяє у подальшому його носіям реалізовувати принцип миру у політичній, державній, професійній діяльності. Навчання розв'язанню конфліктів сконцентроване на соціально-поведінкових проявах конфліктів (Андрущенко, 2019).

Зокрема, в статті 21 чинного Закону України “Про освіту” йдеться наступне: “Освіта наукового спрямування – це вид спеціалізованої освіти, що базується на дослідно-орієнтованому навчанні, спрямований на поглиблене вивчення профільних предметів та набуття компетентностей,

необхідних для подальшої дослідноекспериментальної, конструкторської, винахідницької діяльності” (Закон України про освіту, 2020).

Для здійснення якісної освіти в умовах війни громадянам, перш за все, необхідно мати високий рівень інтелектуальної культури. Людина, що оперує ґрунтовними знаннями помноженими на особисте бажання до справедливості, має зрозуміти, що застосування агресії ворога – є ознакою варварства.

ЛІТЕРАТУРА

- Андрущенко, В. П. (2019) Цивілізаційна цінність миру в освітньому контексті. *Освіта для миру: збірник наукових праць, 1*, 37–50. Видавництво Юрка Любченка
- Закон України “Про освіту”. (2020).
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- Кремень, В. Г. (2019) Освіта як запорука миру: шлях до людини. *Освіта для миру: збірник наукових праць*.
- McGlynn, C., Zembylas, M. ed., (2009). *Peace education in conflict and post-conflict societies: Comparative perspectives*. Springer, 273 p.
- Pacheco, I. F. (2013) *Conflict, postconflict, and the functions of the university: Lessons from Colombia and other armed conflicts*. Boston College University Libraries, 531.

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ТУРЕЦЬКИХ ІНСТРУКЦІЙ ДО МЕДИЧНИХ ПРЕПАРАТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Пілик В. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасний світ неможливо уявити без технологічних інновацій, які пронизують кожну сферу нашого життя, причому більшість винаходів має іноземне походження. Фармакологія – одна з галузей, що найбільш активно розвиваються, не є винятком. Щороку сотні нових лікарських засобів проходять клінічні випробування та з’являються в аптечних мережах з відповідною інструкцією – суворо регламентованим документом, в якому виробник вказує різноманітні характеристики лікарського препарату. Висувається ціла низка вимог до змісту інструкції: від опису назви, зовнішнього вигляду та фармакологічних властивостей до взаємодії з іншими препаратами, терміну придатності та умов зберігання. Збереження змісту при перекладі фармацевтичних і медичних текстів є головним завданням перекладача, тому що кожна помилка може мати серйозні наслідки для здоров’я та життя людини.

Науковий (медичний, фармацевтичний) переклад по праву вважається одним із найважливіших видів інформативного перекладу, до якого в першу чергу ставиться вимога адекватності, або прагнення інформативної рівнозначності вихідного та перекладного текстів.

Матеріалом для даного дослідження слугували інструкції до таких медичних препаратів, як Нурофен (Nurofen), Аспірин (Aspirin) та Theraflu Forte (Терафлю Форте) турецькою та українською мовами.

При перекладі торгових найменувань препаратів, як правило, користуються одним із найпоширеніших видів перекладацької трансформації, що застосовується переважно при перекладі власних назв, а саме, транслітерацією: *Nurofen – Нурофен, Aspirin – Аспірин, Theraflu Forte – Терафлю Форте*.

Інструкції до медичних препаратів як вид науково-технічної документації містять цілу низку медичних термінів та абревіатур. У більшості випадків зустрічаються абревіатури ініціального типу (утворені з початкових букв кожного слова у складі словосполучення) буквеного вигляду. Такі терміни здебільшого мають прямі відповідники в українській мові та передаються еквівалентами або калькуються: *MAOI (Monoamin oksidaz inhibitörü) – ІМАО (Інгібітори моноаміноксидази), NSAİİ (Non Steroidal Antienflamatuvar İlaçlar) – НІЗІІ (Нестероїдні протизапальні препарати)*.

Зважаючи на тісне співіснування фармакології з хімією та низкою інших наук, цілком природньою в медичних інструкціях є присутність відповідної термінології. Значну частину таких слів становлять латинські або грецькі терміни – це спеціальні наукові найменування, графічно та граматично оформлені за правилами латинської чи грецької мови. Здебільшого це хімічні компоненти препаратів, назви хвороб, симптомів та синдромів або патологічних станів: *magnezyum stearat – стеарат магнію, kroskarmeloz sodyum – кроскармелоза натрію*.

Серед типових синтаксичних особливостей можна виділити:

1) Використання простих речень з однорідними членами: *THERAFLU FORTE grip ve soğuk algınlığına bağlı ateş, üşüme, vücut ağrıları, baş ağrısı, burun tıkanıklığı hapşırma ve burun akıntısı gibi belirtilerini azaltır. – ТЕРАФЛЮ ФОРТЕ полегшує симптоми грипу та застуди, такі як лихоманка, озноб, ломота в тілі, головний біль, закладеність носа, чхання та нежить*.

2) Використання умовних конструкцій, що в українській мові часто відповідають складнопідрядним реченням з підрядними умовами: *Hamile iseniz veya hamile kalmayı planlıyorsanız, THERAFLU FORTE almadan önce doktorunuza danışınız. – Якщо ви вагітні або плануєте завагітніти, перед початком прийому препарату ТЕРАФЛЮ ФОРТЕ проконсультуйтеся з лікарем. ASPIRİN PLUS C'den uzun süre boyunca kullanmanız gerekenden fazlasını kullanmışsanız sersemlik hissi, baş dönmesi, baş ağrısı, kulak çınlaması, iştih kaybı, terleme, bulantı, kusma, zihin bulanıklığı gibi belirtiler görülebilir. – Внаслідок тривалої терапії або через передозування препарату АСПІРИН ПЛЮС С, можуть виникнути такі симптоми, як запаморочення, головний біль, шум у вухах, втрата слуху, нітливість, нудота, блювота, ознаки сплутаності свідомості*.

Серед стилістичних особливостей можна виділити активне використання канцеляризмів під час перекладу анотацій до медикаментів українською мовою: *İlacı kullanmadan önce doktorunuza veya eczacınıza danışınız. –*

Проконсультуйтеся з лікарем або фармацевтом перед застосуванням лікарського засобу.

Незважаючи на традиційну думку, що у науково-технічних текстах емоційно-забарвлені елементи не зустрічаються, в розглянутих інструкціях турецькою мовою простежується дещо інша тенденція, зокрема, на відміну від українських інструкцій в них використовуються запитальні речення: *THERAFLU FORTE ne için kullanılır?* – *Показання для застосування препарату ТЕРАФЛЮ*. Завдяки використанню цього засобу художньої виразності, автор акцентує увагу користувача препарату на тому чи іншому пункті, підкреслюючи важливість всебічного вивчення властивостей препарату.

Іншою відмінною рисою інструкцій турецькою мовою є їх “персоналізованість”, яка досягається за допомогою особових афіксів другої особи множини, що є нехарактерним для текстів українською мовою, тому речення варто перекладати, використовуючи безособові форми без явного вираження звертання до реципієнта: *THERAFLU FORTE’u yemeklerden önce veya yemeklerden sonra kullanabilirsiniz.* – *Препарат Терафлю Форте слід приймати до або після їжі. 25°C altındaki oda sıcaklığında ve kuru bir yerde saklayınız.* – *Зберігати в сухому місці при кімнатній температурі нижче 25°C.*

У результаті аналізу анотацій до лікарських препаратів турецькою та українською мовами, ми переконалися, що від перекладача вимагається вміння застосовувати низку міжмовних трансформацій при дотриманні норм мови перекладу та аналізувати чинні мовні медичні стандарти у перекладі, щоб максимально повно передати зміст тексту оригіналу.

УКРАЇНЬСКА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ВИСТУПАХ НА ЄВРОБАЧЕННІ 2003–2023: ДИНАМІКА ПОЛІТИЧНИХ НАРАТИВІВ

Плахотнюк Є. І.

Київський національний лінгвістичний університет

Історія участі України у Євробаченні (ESC) є центральною темою євровізійних студій, що засвідчують тривале протистояння пісенних політичних наративів країн Східної Європи, які розглядають цей майданчик як інструмент: а) промоції власної, звільненої від імперіалізму, ідентичності та/або б) насаджування власної політичної повістки (Kalman et al. 2019). Водночас бракує експланаторних розвідок, які б пояснили концептуальні та наративні засади механізмів ведення пісенних воєн за осмислення масовою аудиторією стратегічних питань, як от російська агресія. Це дослідження стосується *української ідентичності*, потрактованої тут як динамічний когнітивний процес пісенної самонаративізації та наративізації іншими учасниками конкурсу образу України крізь призму наскрізних мотивів, смислових “відбитків” культурно-історичного набутку українства (див. Grous 2021). Мотиви у свою чергу, втілюючись у художній образності

пісенних творів та їхньому мультимодальному вираженні крізь тексти, вокальні, музичні, візуальні та інші засоби, здатні активувати окрім ядерних периферійні наративи на фоні тієї чи іншої політичної подієвості. Отож, з метою визначення динаміки політичних автонаративів України та наративів про Україну на сцені ESC було проаналізовано: I) виступи України у періоді з 2023–2012рр. і 2013–2023 рр., II) іноземні виступи з елементами сюжетів про Україну за весь період конкурсу та III) усі виступи на конкурсі 2023 р.

Самонаративізація України виявляє два періоди. Протягом першого періоду домінує мотив звільнення від певного гніту: подекуди це кволе і непевне прощання із оманливим коханням (2003), революцій маніфест проти брехні (2005), ірраціоналізована форма слів, яку частина аудиторії розуміє як “*Russia, good-bye!*” (2007) чи вихід із тіні аб’юзивного партнера, для якого лірична героїня все ж співає зі сцени (2008 р.). Традиційним є мотив краси і спокусливості України як жінки, яка готова кохати, якщо лише прошепотіти їй ім’я і продемонструвати своє кохання (2006), жінки здатної на помсту і варту сцени (2008), жінки, яка здатна своєю сексуальністю здолати світову економічну кризу (2009), жінки–янгола на землі (2011) та господині, що вітає гостей–іноземців (2012). Проте найбільш впізнаваними стають композиції із мотивом свободи, що втілюється у нестримній енергії дикою танцю (Дикі танці, 2004) і танцю як універсальної мови (2007) та мотив колективної відповідальності у його екологічному апокаліптичному варіанті у композиції *Sweet people*, 2010р. Спільним же для усіх композицій є мотив втрачених можливостей, виражений явно, і.е. “*напевно, даремно була я надто чемна*” (2004), “*since I’ve lived in your shade, every step that I made brought me nothing but zero*” (2008) та приховано – у певному неназваному і безконтактному супротивнику, перешкоді чи невдоволеній потребі.

У другому періоді спостерігаємо загострення протистояння власне українського самонаративу із російською повісткою та оприявлення супротивника у низці наративів: мотив від-/переродження України (щойно перероджений метелик, що кидає виклик небезпеці (2013), чи весна, що прокидається від “ковідного сну” із заплітанням Шуму (2021)); мотив прискороного (історичного?) часу (Україна як закохана, що намагається викупити для свого щастя додатковий час (2014), час, який не йде на компроміси і завжди показує істину (2017), або час, що мов ранній соловей підштовхує її як ошукану шевченківську Катерину до прийняття рішення (2020)); мотив повернення додому/до себе (Україну втілює депортований кримськотатарський народ (2016) і мати, колисковою якої починається і закінчується життя її синів (2022)) та мотив незламності і спротиву України, яка стійко проходить випробовування силою волі, і перемагає танцем там, де від неї очікували смерті (2018), та України, яка відіграє роль захисниці на фоні ядерного шантажу (2023).

Паралельний аналіз виступів РФ засвідчує полярні мотиви: мотив хижацтва (2007), мотив подавлення емоцій як ознака стійкості (2018, 2019), мотив молитви, яка рятує РФ від спроб її зламати зламаною сім’єю європейських націй (2021), мотив миру та любові в розпал війни (2005*,

2013, 2014, 2015) та мотив маніакального утримання або переслідування (2006, 2009, 2011, 2014, 2016).

Під впливом війни в Європі на конкурсі Євробачення 2023 все ж з'явилася низка **воєнних мотивів**, що вловлюють різні настрої країн учасниць до подій в Україні. Серед найчастіших мотив утечі від небезпеки у неконтрольній веселощі і розваги (Фінляндія, Італія, Сербія, Словенія) чи відмови контактувати із загрозою (*I don't wanna be a soldier, I don't wanna have to play with real blood*, Швеція), мотив єдності та консолідації (Ірландія, Естонія, Албанія, Чехія), мотив колискової як переходу між світами живих і мертвих (Іспанія, Латвія), мотив висміювання небезпеки (хорв. *Onaj mali psihopat, mali, podli psihopat, krokodilski psihopat*, Хорватія) та мотив спротиву і прямої конфронтації із загрозою (Україна). Серед деяких виступів відзначаються і знайомі російські наративи.

Отож, попри позитивну динаміку, формування ідентичності України на міжнародній арені у воєнні часи перебуває у постійній конфронтації з РФ, що потребує творчих переосмислень нашої самопрезентації для широких кіл іноземних аудиторій.

ЛІТЕРАТУРА

- Grous, A. (2021). Eurovisions: Identity and the International Politics of the Eurovision Song Contest since 1956. *European Journal of Communication*, 36(4), 424–428.
- Kalman, J., Wellings, B., & K. Jacotine eds. (2019). *Eurovisions: identity and the international politics of the Eurovision song contest since 1956*. Palgrave Macmillan.

ЕВФЕМІЗМИ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Погоріла А. І.

*Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка*

У будь-якому суспільстві існують етичні норми та правила, яких необхідно дотримуватися, саме тому людина має остерігатися вживання певних виразів та мовних фігур, адже вони можуть образити деякі верстви населення з особливостями. Використання евфемізмів пов'язане з бажанням уникнення грубих та непристойних висловів, які не допускаються встановленими порядками та нормами поведінки суспільства.

Суспільне життя нерозривно пов'язане із політичною діяльністю, оскільки відображає явища суспільного буття, які потребують вуалітивного, прихованого змісту, з метою попередження конфліктів, уникнення грубих та неввічливих висловлювань тощо. За твердженням Ю. Швечкової, “політичні евфемізми є одним з найкращих інструментів реалізації комунікативних стратегій і тактик. Адже саме завдяки ним можливо максимально уникнути

будь-якої дискримінації, забезпечити ефективну мовленнєву співпрацю учасників комунікативного акту, врегулювати суперечки, вплинути на думку суспільства” (Швечкова Ю., 2021, с. 129).

Американські мовознавці Девід та Роджер Джонсон окреслюють поняття “політичний дискурс” як “формальний обмін аргументованими думками щодо вибору аргументованих варіантів за допомогою яких вирішиться соціальна проблема” (Johnson, D., 2000, с. 317). Грузинські дослідники Н. Кірвалідзе та Н. Самнідзе вважають за необхідне створення нової дисципліни – політичної лінгвістики, яка має на меті “дослідження не лише думок та дій, але й політичної мови як невід’ємної частини цього процесу” (Kirvalidze N., Samnidze N., 2016, с. 162). Дослідження політичного дискурсу не обмежується аналізом особливостей політичних текстів, дебатів. Дослідників цікавлять мовні засоби за допомогою яких політики впливають на думку громадськості та здійснюють контроль над нею. Розділяємо бачення О. Герус, що “в межах англомовного політичного дискурсу текст політичної промови – найефективніший вид публічного виступу серед інших жанрів (урядові обговорення, парламентські дебати, створення партійних програм тощо)” (Герус О. С., Кулик А. В, 2018, с. 32). Промову дослідники вважають інструментом для повідомлення та поширення інформації політичним діячем з метою отримання підтримки у адресата і, здійснюється за допомогою маніпуляцій, а саме широкого використання евфемізмів.

До політичного дискурсу відносять публічні виступи політиків, заяви політиків, політичних оглядачів та коментаторів, публікації у ЗМІ, матеріали спеціалізованих видань, що мають справу з різними аспектами політики. Враховується, перш за все, те, що основною функцією політичного дискурсу є функція впливу за допомогою мовлення, а лінгвістів цікавить те, які мовні та мовленнєві засоби використовуються для нав’язування політичних уявлень. Самою своєю суттю політичний дискурс є когнітивним, тобто таким, що має справу з передачею знань, з оперуванням знаннями особливого роду і, головне, зі створенням нових знань. Саме тому явище евфемії є таким поширеним у мові політиків, адже евфемізм як результат вторинної номінації може створювати новий покращений смисл. Для будь-якого політика є необхідним правильно розташувати, компоувати мовні одиниці, отож політичні евфемізми відіграють вагомий роль у правильному конструюванні політичного мовлення відповідно до прагматичних настанов комунікації.

Евфемізми у політичному дискурсі володіють значним функціонально-прагматичним потенціалом. Їхнє використання допомагає уникнути непорозумінь. Використовуючи їх у мовленні, мовець може толерантно уникнути конфліктні ситуації та ефективно вести масову комунікацію.

ЛІТЕРАТУРА

Герус, О. С. Кулик, А. В. (2018). Особливості функціонування евфемізмів та сленгізмів у сучасному англомовному дискурсі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*, 29(68)(4), 31–36.

- Швечкова, Ю. (2021). Політичні евфемізми як засіб реалізації комунікативних стратегій і тактик у політичному дискурсі (на матеріалі промов Терези Мей). *Актуальні питання гуманітарних наук.*, 6(35), 129–133.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2000). Civil political discourse in a democracy: The contribution of psychology. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 6(4), 291–317.
- Kirvalidze, N., Samnidze, N. (2016) Political discourse as a subject of interdisciplinary studies. *Journal of Teaching and Education*. 5, 161–170.

ВІК І СТАТЬ У ФОКУСІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Подкур І. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Питання, що стосуються характеру впливу екстралінгвістичного фактору статі, віку та соціального статусу мовця на смислову організацію дискурсу потрапило до фокусу уваги лінгвістів порівняно недавно. Актуальність дослідження особливостей просодичного оформлення дискурсу в залежності від його жанрових характеристик та особистості мовця зумовлена спрямованістю лінгвістики на вивчення мовленнєвих явищ у ракурсі взаємодії мови та соціуму, де мовлення розглядається як форма гендерної поведінки індивіда (Тищенко, 2019).

Метою розвідки є з'ясування особливостей організації мовленнєвого континууму представниками різної статі з урахуванням віку мовця.

Об'єктом дослідження є усні реалізації англійських текстів у виконанні представників чоловічої та жіночої статі.

У сучасній лінгвістиці пріоритетним все більше стає дослідження комунікативної компетентності людини, а в цілому – мовної особистості. На думку психологів, поведінка людини має природні передумови, але в її основі лежить соціально обумовлена, опосередкована мовою та іншими знаково-смисловими системами діяльність (Головин, 2001, с. 502). За визначенням Ф. Г. Самігуліної, мовна особистість – сукупність індивідуально-особистісних характеристик психофізіологічного і соціального плану, що накладають відбиток на мовленнєву поведінку людини, відображаючи при цьому її бачення навколишнього світу (с. 170).

Диференціація за ознакою статі в різних мовних колективах реалізується не однаково, до того ж чим вищий рівень розвитку суспільства, тим менше прослідковується диференціація за ознакою статі у мові, що його обслуговує.

У більшості мовних колективів статева різниця в мові не така значна, щоб її можна було поділити на автономні підсистеми. Вони або взагалі не закріплені системою мови (як, наприклад, у германських мовах), або носять периферійний характер, знаходячи свій вираз в обмеженій кількості особливих фонетичних чи граматичних форм (як, наприклад, у ряді слав'янських та романських мов). Диференціація за статтю в таких випадках

є, головним чином, наслідком різного використання одиниць загальної системи чоловіками та жінками, тобто обумовлена різницею в мовленнєвій поведінці представників різної статі. На думку П. Еккерт, специфіка гендерних, расових і класових відмінностей здебільшого визначається психологічними особливостями віку, який в кожний період життєдіяльності характеризується певним рівнем відповідальності, контролю, емоційності й розсудливості (Eckert, 2004).

Відмінності в мовленнєвій поведінці представників різної статі та їх вербальних здібностях прослідковуються з раннього віку. Вважається, що хлопчики мають “слабшу” або “повільнішу” здатність до оволодіння мовою. Вони становлять понад 70% тих, хто починає говорити пізно, порівняно з дівчатами їхнього віку, утворюють словосполучення в середньому на 3 місяці пізніше, ніж однолітки жіночої статі. Крім того, майже всі розлади розвитку, які переважно впливають на спілкування, мовлення та мовні навички, частіше зустрічаються у хлопчиків. Статева різниця в поширеності цих розладів особливо виражена при розладах спектру аутизму (1 дівчинка на кожні 4–5 хлопчиків). Відмінності між хлопцями та дівчатами більш старшого віку в мовній сфері також присутні, але вони значно менш виражені (Shir, Maja, 2019).

Дослідження просодичних характеристик непідготовленого мовлення мешканців м. Данді, що проводилося К. Бондар з урахуванням вікового та регіонального факторів, показало відмінності в просодичному оформленні мовлення представників різних вікових груп. Зокрема, дещо пришвидшений темп мовлення представників старшого покоління, порівняно з мовленням молодих інформантів, на думку К. Бондар, свідчить про недостатній рівень сформованості навичок говоріння у віці до 25 років. Мовлення шотландців старшої вікової групи характеризується більш різноманітним мелодійним репертуаром. Інформанти вживали більше спадних термінальних тонів і менше висхідних, що пояснюється впевненою манерою говоріння (Бондар, 2021). Різноманітні тенденції вікових змін темпу мовлення американців, представників трьох регіональних ареалів США отримано М.В. Чесноковою (Чеснокова, 2016). Але фактор статі при проведенні даних досліджень не враховувався.

Під час проведення аудиторського аналізу квазіспонтанних лекцій з дидактичної сфери у виконанні 6 лекторів–чоловіків та 6 лекторів–жінок (по три в двох вікових групах: 20–25 років та 45–60 років), вимова яких відповідає літературній нормі американського варіанту англійської мови (General American), встановлено, що при презентації лекційного матеріалу мовленнєва поведінка лекторів різної статі має певні особливості, порівняно з рисами, характерними для спонтанного мовлення. Зокрема, темп мовлення представників чоловічої та жіночої статі старшої вікової групи уповільнений, порівняно з темпоральними характеристиками представників молодшої вікової групи, за рахунок більшої тривалості незаповнених пауз та подовження синтагм; переважають спадна та рівна інтонаційні шкали. При цьому інформаційна та просодична організація лекційного дискурсу

жінок помітно відрізняється від норми спонтанного мовлення представниць жіночої статі і наближається до характеристик спонтанного мовлення чоловіків в обох вікових групах.

Перспективним вважаємо вивчення впливу віку лекторів чоловічої та жіночої статі на просодичну варіативність мовлення представників різноманітних соціальних груп.

ЛІТЕРАТУРА

- Бондар, К. (2021). Вікові особливості мовлення представників центрального регіону Шотландії. *The scientific heritage No 70*, 39–44.
- Головин, С. Ю. (2001). Словарь психолога–практика. Минск: ТетраСистемс.
- Самигулина, Ф. (2011). Речевое поведение как проявление языковой личности. *Матеріали VII міжнар. наук. конф. “Актуальні проблеми менталінгвістики”*. Черкаси.
- Тищенко, Т. (2019). Інтонація чоловічих негативних оцінних висловлень у сучасному англійському діалогічному мовленні. *Вісник Маріупольського державного гуманітарного університету. Сер. Філологія*, 21, 187–192.
- Чеснокова, М. (2016). *Просодическая динамика речи возрастных, гендерных и региональных групп англоязычной общности (инструментально-фонетическое исследование)* [Автореф. дис. канд. філол. наук].
- Eckert, P. (2004). Adolescent language. *Language in the USA: Themes for the Twenty-first Century*. Cambridge: Cambridge University Press, 361–374.
- Shir, A., Maja, C. (2019). Sex differences in early communication development: behavioral and neurobiological indicators of more vulnerable communication system development in boys. *Croat Med J. Apr 30;60(2)*, 141–149 <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31044585/>

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ COVID-19

Поляр А. Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Мова як живий та динамічний організм завжди однією з перших реагує на різкі зміни в соціумі. Будь-які військово-політичні конфлікти, кризові ситуації, суспільні негаразди різного характеру одразу знаходять рефлексію у мові. Одним із актуальних феноменів когнітивно-комунікативної діяльності людини, що логічно сформувався під впливом подій 2020–2023 рр. став дискурс COVID-19, утворений унаслідок відповідної комунікації у сфері епідеміології, політики, економіки тощо. До інтегральних складових англомовного дискурсу COVID-19 належать: 1) звернення фахівців у державно важливих сферах до громадян щодо стратегій подолання економічних проблем, які постали внаслідок локдауну, запобігання поширенню COVID-19 тощо; 2) новини щодо останніх тенденцій поширення коронавірусної інфекції,

інновацій у галузі медицини, подальших кроків, що чекають на світову спільноту; 3) інфографіка для надання рекомендацій населенню з питань лікування та запобігання коронавірусній інфекції; 4) повідомлення щодо подолання психологічних проблем, що могли постати в умовах пандемії, а також рекомендації про шляхи організації дозвілля на карантині тощо. Ураховуючи такий спектр текстів англомовного дискурсу COVID-19, варто зауважити, що галузевий діапазон повідомлень коронавірусної тематики (медицина, політика, економіка, основи гігієни, психологія, підприємництво тощо) зумовлює інтердискурсивність коронавірусного інформаційного простору, що трактується як явище взаємодії різних тематичних типів дискурсу, тобто інтеграцію множини галузей знань (Matthews, 2014, р. 98). Варто зауважити, що в науковій дискусії спостерігаються різні підходи до питання статусу мовномисленневих продуктів, утворених унаслідок поширення коронавірусної інфекції, у дискурсивній системі. Так, наприклад, дослідниці О. А. Бабелюк та Л. І. Дідух розглядають новотвори на позначення явищ COVID-19 в рамках епідеміологічного дискурсу, спираючись на домінантність медичних термінів у комунікації цього типу (Бабелюк, 2020, с. 5). Науковець Г. Мальдональдо зараховує мовну репрезентацію коронавірусних реалій до політичного дискурсу, керуючись тим фактом, що основний пласт повідомлень становлять усні промови політичних діячів (Maldonado, 2020, р. 16). Науковиці Т. В. Весна та Т. В. Телецька розглядають лексичні інновації, пов'язані з пандемією COVID-19, у контексті медіа-дискурсу, оскільки певні терміни, що мали обмежене фахове використання, опинилися у фокусі міжнародної суспільної свідомості та заповнили інформаційні майданчики (Весна, 2020, с. 85). Обґрунтовуючи необхідність виділення дискурсу COVID-19 як такого, що є особливим продуктом використання мови, необхідно зауважити про такі причини доцільності підходу до представлення цього дискурсу в загальному спектрі дискурсів: 1) стрімке збільшення текстів коронавірусної тематики на фоні чинної пандемічної напруги; 2) “неологічний бум”, що виник у результаті нових соціальних правил та тенденцій сучасного суспільства; 3) поява нових концептів (*coronavirus*, *lockdown*, *self-isolation* тощо) (Красницька, 2020, с. 149); 4) збільшення досліджень щодо впливу нових реалій на різні сфери життєдіяльності індивідів. Логічно сформувавшись унаслідок вищеподаних причин, англомовний дискурс COVID-19 є не лише засобом систематизації полігалузевих знань про коронавірус, а й становить значний інтерес у лінгвістичному та перекладацькому аспектах. У науковій дискусії до особливостей англомовних текстів коронавірусної тематики здебільшого зараховують залучення невербальних засобів (графічні та відеоелементи), високий рівень сугестії, насиченість текстів лінгвістичними інноваціями (неологізмами) (Бабелюк, 2020, с. 6), репрезентація яких у мові перекладу може становити певні труднощі. Така специфіка англомовного коронавірусного інформаційного простору пояснюється прагматичними вимогами комунікативної ситуації. Так, до повідомлення інтегруються мовні засоби з високим рівнем впливу на реципієнта через важливість подолання

пандемічної напруги, що є однією з основоположних інтенцій адресантів в рамках дискурсу COVID-19. Тобто головною метою адресантів повідомлень коронавірусної тематики можемо вважати ефективну “інформаційну та психологічну вакцинацію” населення, забезпечення усвідомлення громадянами (адресатами) серйозності ситуації, що склалася, глобальної значущості дотримання правил карантину тощо. Отже, англomовний дискурс COVID-19 варто розглядати як новий продукт комунікативно-когнітивної діяльності індивідів, що утворився на фоні пандемії коронавірусу, головним чином об'єднавши фонди знань про коронавірус у сфері епідеміології, політики, економіки тощо.

ЛІТЕРАТУРА

- Бабелюк, О. А., Дідух, Л. І. (2020). Способи творення неологізмів на позначення явищ COVID-19 в англomовному епідеміологічному дискурсі. *Львівський філологічний часопис*, 7, 5–12.
- Весна, Т. В., Телецька, Т. В. (2020). Лексичні інновації періоду коронавірусної пандемії. *Записки з романо-германської філології*, 44(1), 82–89.
- Красницька, К., Степанюк, Н., Долусова, Н. (2020). Глобальне явище CORONAVIRUS як новий концепт в англomовній лінгвокогнітивній картині світу. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 1(32), 148–153.
- Maldonado, G. O. (2020). Interactional Sociolinguistics in Political Discourse: An Analysis of Interactive Oral Excerpts in Contexts of the COVID-19 Pandemic. *Revista Científica Multidisciplinar Núcleo do Conhecimento*, 2(8), 15–27.
- Matthews, P. H. (2014). *The Concise Oxford Dictionary of Linguistics*. Oxford University Press.

КАНОНІЧНІ ФОРМИ ДАВНЬОПЕРСЬКИХ ІМЕННИХ СЛОВОФОРМ

Поздняков К. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Важливим елементом дослідження фонологічного морфологічного рівнів мови є визначення структурних співвідношень фонем у межах словоформи. У якості вихідного положення для визначення таких співвідношень було обрано поняття канонічної словоформи, запропонованого Ч. Хокеттом (Hockett, 1964 р. 284). Канонічними словоформами називають моделі комбінаторики фонем, що лежать в основі породження всіх морфологічних представлень певної мови. КФ записується як послідовність фонем, у якій С – позначає приголосну фонему, а V – голосну фонему.

У результаті проведення механічної вибірки іменників із корпусу давньоперської лексики, складеного Р. Кентом (Kent, 1950) та А. Баченхеймером (Bachenheimer, 2019), було сформовано реєстр

давньоперських іменників загальною кількістю 242 словоформи. Для аналізу власне давньоперських морфонологічних особливостей у реєстрі відсутня запозичена та неіндоєвропейська лексика, також відсутні власні назви із нечіткою етимологією або такі, що демонструють нетипові парадигми при словозміні. Було встановлено, що серед зареєстрованих словоформ мінімальна довжина давньоперської іменної словоформи складає 3 фонем, а максимальна 14 фонем. Знаючи межі довжини іменних словоформ, можемо обчислити кількість теоретично можливих канонічних форм для давньоперських іменних словоформ за допомогою формули $\sum = 2^n$, де n виражає кількість фонем, що входять до складу словоформи (Перебийніс, 1970). Так, для трьохфонемних словоформ кількість потенційних канонічних форм дорівнюватиметься 2^3 , тобто 8 моделей, для п'ятифонемних словоформ існує 2^5 , або 32 моделі, загальна кількість потенційно можливих канонічних словоформ для давньоперських іменних словоформ дорівнює 32760 моделей. Реальна кількість зафіксованих у текстах канонічних форм значно менша за теоретичну і дорівнює всього 48 моделям.

Однією з причин такої кількісної розбіжності є невеликий об'єм корпусу клинописних текстів і відповідно невеликий об'єм лексичного матеріалу. Також слід зазначити, що на кількість лексичного матеріалу впливає стилістичний реєстр і сюжетність клинописних текстів. Тим не менш, не вірним було б вважати, що на кількість визначених у цьому дослідженні канонічних форм впливає лише об'єм досліджуваного матеріалу, поле для реалізації комбінаторних варіантів фонем значно зменшуються за рахунок фонологічних заборон на з'єднання певних послідовностей звуків. Такі заборони можуть бути універсальними для всіх індоєвропейських мов, зокрема, неможливість поєднати у словоформі більше 4 зімкнених приголосних або 3 голосних підряд; обмеження можуть бути більш специфічним та стосуватись виключно індоіранських мов, наприклад, заборона на використання дентальних приголосних після певних назальних приголосних. Також обмеження на реалізацію канонічних словоформ накладаються наявною у давньоперській мові морфологічною системою до якої відноситься обмежена кількість деривативних типів основ та особливості парадигматичних реалізацій лексем, зокрема притаманний всім давнім індоєвропейським мовам розвинений синтетизм, виражений формально в аблауті та інших типах чергувань, які впливають на дистрибуцію фонем у межах словоформи.

Найбільшу варіативність фонемних комбінацій демонструють дев'ятифонемні словоформи, які реалізовані за допомогою 8 канонічних форм, напр. *ardastāna* (вікно) – VCCVCCVVCV; *xšāyaθiyānām* (цар) – CCVCVCVCVCVC. Наступними за комбінаторним потенціалом виступає група словоформ, що складаються з 5, 6 та 7 фонем, кожна з них має 6 канонічних форм для реалізації, напр. *gādm* (на троні) – CVCVC; *drauγam* (брехню) – CCVCVC; *asabāra* (кінотник) – VCVCVCV. Восьмифонемні словоформи із 5 канонічними формами займають третє місце з точки зору продуктивності фонемної комбінаторики, напр. *apadānam* (палац) – VCVCVCVCVC. Наступною

“war” та “invasion”: “13 days of fierce war” (Велика Британія), “16 days of war” (Польща), “20 days of full-scale invasion” (Канада), “three weeks of invasion / war” (Німеччина).

Формування враження опору розглядається з залученням лінгвокогнітивної методики “трансформації ідеї в ефект”, яка базується на поєднанні силових образ–схем, що пояснюють мовну семантику через взаємодію тіла людини з навколишнім середовищем (Johnson 1987). Відповідно, значення іменника *war* та його синонімів спирається на образ–схему ПРОТИДІЯ, що формується під впливом досвіду лобового зіткнення сил (Johnson 1987: 46). У її складі джерело сприймається негативно, а ціль – зі співчуттям. Опір як домінуюча сила пов’язаний з образ–схемою ПЕРЕШКОДА, яка уособлює бар’єр (Johnson 1987: 45) на шляху джерела протидії.

В аспекті послідовності творення ефекту опору аналізовані звернення Президента Зеленського утворюють дві групи: одні починаються з позначення війни–ПРОТИДІЇ з переходом до опору–ПЕРЕШКОДИ, а інші мають протилежну послідовність.

Своєю чергою, тексти першої групи мають два варіанти розгортання: від джерела або від цілі війни–ПРОТИДІЇ. З референції до росіян як джерела ПРОТИДІЇ починається формування ефекту опору в зверненні до парламенту Німеччини (Zelenskyu 2022a). Джерело характеризується конструкціями “full-scale Russian invasion of Ukraine”, “Russia is bombing our cities”, “the occupiers killed 108 children” тощо. Основний текст співвідносить Німеччину з опором–ПЕРЕШКОДОЮ, представленим уявним муром, що асоціюється з Берлінською стіною: “You are like behind the wall again. Not the Berlin Wall. But in the middle of Europe. Between freedom and slavery”. На цьому тлі заключна частина виступу закликає німецьких політиків піднятися над новоствореною стіною й зруйнувати її задля перемоги над росіянами: “You can see it all. If you climb over this Wall”.

З позначення можливих цілей війни–ПРОТИДІЇ починається формування ефекту опору у зверненні до парламенту Канади (Zelenskyu 2022b). З ними Президент співвідносить визначні канадські пам’ятки, які можуть повторити долю українського Харкова: “Our Freedom Square in Kharkiv and your Churchill Square in Edmonton. Imagine Russian missiles hitting its heart”. На цьому тлі росіяни зображені як джерела війни–ПРОТИДІЇ (“And then a terrible night... each of these 20, when the Russian militaries fire from tanks at housing estates”), а їх дії слугують основою для заклику до опору–ПЕРЕШКОДИ, позначеного дієсловами “stop” і “protect”: “We all have to do more to stop Russia. To protect Ukraine and protect Europe”.

Виступи, які починаються з референції до опору–ПЕРЕШКОДИ різняться способами зображення джерела останнього. Його потужність представлена єдністю між поляками та українцями, позначеною конструкцією “90 million of us together” та займенником “we” у зверненні до сейму (Zelenskyu 2022c). На цьому тлі вектор опору експлікується дієсловом “fight”: “We are fighting for such a bad time for Poland and the Baltic States to never come. We fight together. We have strength”. Натомість у виступі в парламенті

Великої Британії (Zelenskyu 2022d) творення ефекту опору починається зі співвіднесення українців з джерелом ПЕРЕШКОДИ, позначеної дієсловом “wage”: “13 days of fierce war, which we did not start and did not want. But we are waging it”. В основній частині тексту дії росіян як джерела війни–ПРОТИДІІ позначені дієсловом “fire”, рівновага між джерелом і ціллю – відвічним шекспірівським запитанням “To be or not to be?”. Враження опору–ПЕРЕШКОДИ посилюється цитуванням уривку хрестоматійної промови Вінстона Черчилля 1940 року, до складу якого входить численна група лексем зі значенням опору–ПЕРЕШКОДИ: дієслово “fought off” та одиниці “protest”, “stop”, “unbreakable”, “save”, “defend”.

Отже, ефект опору в міжнародному воєнному дискурсі Президента Зеленського формується у два основні способи: від війни–ПРОТИДІІ з висуненням одиниць на позначення її джерела або цілі до опору–ПЕРЕШКОДИ та від акцентування об’єданого або національного статусу джерела опору–ПЕРЕШКОДИ до війни.

ЛІТЕРАТУРА

- Johnson, M. (1987). *The Body in the Mind. The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reasoning*. The University of Chicago Press.
- Zelenskyu, V. (2022a). *Address by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyu to the Bundestag*.
<https://www.president.gov.ua/en/news/promova-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-u-bundesta-73621>
- Zelenskyu, V. (2022b). *Speech by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyu in the Parliament of Canada*.
<https://www.president.gov.ua/en/news/promova-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-u-parlamente-73581>
- Zelenskyu, V. (2022c). *Speech by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyu in the Sejm of the Republic of Poland*.
<https://www.president.gov.ua/en/news/vistup-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-v-sejmi-res-73497>
- Zelenskyu, V. (2022d). *Address by the President of Ukraine to the Parliament of the United Kingdom*.
<https://www.president.gov.ua/en/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-do-parl-73441>

ПОЛІТИКА ЯПОНІЇ ЩОДО РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Пророченко Н. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Повномасштабна агресія Росії проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 р., викликала різке засудження з боку світової громадськості. 2 березня на екстреній сесії Генеральної Асамблеї ООН була прийнята резолюція, що

закликала до негайного виведення російських військ з України. За резолюцію проголосувало 141 держава з 193 (Aggression against Ukraine, 2022). Погляд з Азії на події в Україні виявився не одноставним. При голосуванні за резолюцію ГА ООН Китай, Індія, В'єтнам і Лаос утримались, а КНДР проголосувала проти. Серед країн Південно-Східної Азії санкції проти Росії застосували тільки Японія, Сінгапур і Південна Корея.

Японія була однією з перших держав, що рішуче засудила війну, яку розв'язала проти України Росія. 28 лютого 2022 р. під час телефонної розмови із президентом України В. Зеленським прем'єр-міністр Японії Фуміо Кісіда висловив солідарність із народом України (Kishida Expresse, 2022). Між тим, і для Японії війна стала каталізатором суттєвих змін. Парламентом Японії вперше в його історії було прийнято заяву із засудженням дій Росії і відповідну резолюцію. Вперше в історії в парламенті Японії виступив іноземний лідер – український президент В. Зеленський (23.03.2022 р.). Вперше в історії Японія надала допомогу збройним силам іншої держави – України. Японська конституція забороняє надавати зброю, але уряд зробив виключення для нашої країни і вирішив надати нелетальне обладнання (дрони, каски, куленепробивні жилети, зимовий одяг, персональні аптечки, пайки та багато іншого), для чого знадобилися спеціальні рішення (Посол Японії, 2022).

Допомога Японії Україні є потужною та різноплановою: виділено кошти на підтримку українського бюджету (600 млн дол.), постачається гуманітарна допомога (обладнання для розмінування, електоробладнання, кошти на відновлення інфраструктури), на 14 млн дол. профінансовано постачання українського зерна в Африку за програмою Grain for Peace. За 2022 р. Японія надала Україні допомоги на 1,6 млрд дол. (Японська допомога, 2023).

Підтримка України залишається потужною не тільки на рівні уряду, а й суспільства. За опитуваннями серед населення Японія є абсолютним лідером в світі у підтримці України – 80% (Посол Корсунський, 2023).

Війна проти України суттєво змінила підходи Японії до зовнішньої політики, зробила її більш активною. Сьогодні Японія здійснює дипломатичні зусилля для підтримки України. Прем'єр-міністр Японії та посольства звертаються до тих країн, які ще не визначилися зі своєю позицією щодо війни, або все ще зберігають нейтралітет, щоб переконати їх підтримати Україну чи брати участь у міжнародних санкціях. З цією метою у період з 29 квітня по 6 травня 2022 р. прем'єр-міністр Фуміо Кісіда здійснив візити до Індонезії, В'єтнаму і Таїланду, а міністр закордонних справ Йошімаси Хаяші – до Казахстану, Узбекистану і Монголії.

Японія засудила Росію за порушення міжнародного права та міжнародного гуманітарного права, надала фінансову підтримку Міжнародному кримінальному суду (МКС) для порушення справ щодо злочинів проти цивільного населення і руйнування цивільної інфраструктури України (Посол Японії, 2022).

Японська влада запровадила проти Росії 15 різних пакетів санкцій (Посол Корсунський, 2023): країна позбавила РФ статусу найбільшого

сприяння в торгівлі, було вислано 8 російських дипломатів, запроваджено персональні санкції проти всього політичного керівництва Росії, “заморожено” активи російських банків, японські компанії або припинили, або припиняють діяльність у Росії. Загалом до списків санкцій Японії станом на 10 травня 2022 р. входили понад 200 російських компаній і організацій, а також понад 700 громадян Росії, Білорусії й псевдореспублік “ЛНР” і “ДНР” (Горбачик О. О. & Козій О. І., 2022, с. 486). У щорічному звіті про зовнішню політику (22 квітня 2022 р.) Токіо вперше від 2003 року назвав Курильські острови “незаконно окупованими” Росією (Japan readopts, 2022). Верховна Рада України офіційно визнала окупацію японських територій Росією 7 жовтня 2022 р.

Після вторгнення Росії в Україну японська влада переглянула ключові документи – стратегію національної безпеки та оборонну доктрину. Заявлено, що Японія дозволяє власним силам самооборони здійснювати удари на випередження, якщо є підтвердження про загрозу безпеці Японії. Країна Вранішнього Сонця збільшує бюджет на оборону до 320 млрд дол. протягом 5 років і стає третьою країною у світі за витратами на оборону (Посол Корсунський, 2023).

Позиція Японії залишається незмінною: вона вимагає щоб Росія вивела з України свої війська і дотримувалась норм міжнародного права. За словами прем'єр-міністра Фуміо Кісиди, Японія налаштована підтримати Україну, оскільки її дії разом із іншими країнами визначають майбутній стан міжнародного співтовариства.

ЛІТЕРАТУРА

- Горбачик, О. О., Козій, О. І. (2022). Позиція провідних країн Азії щодо російсько-української війни 2022 р. На прикладі Японії, Південної Кореї і Китайської Народної Республіки.
<https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-58>
- Посол Корсунський: Японія – наш головний партнер в Азії. *RFI*. 12.01.2023.
<http://surl.li/fofuz>
- Посол Японії: є одна річ, яка ясно показує необхідність реформи Радбезу ООН – це війна РФ в Україні. 29.12.2022.
<https://interfax.com.ua/news/interview/881352.html>
- Японська допомога Україні досягла \$1,6 мільярда доларів. 18.03.2023.
<https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3682047-aponska-dopomoga-ukraini-dosagla-16-milarda.html>
- Aggression against Ukrain: resolution / adopted by the General Assembly.
<https://digitallibrary.un.org/record/3959039?ln=en>
- Japan readopts hard-line stance on territorial dispute with Russia.
<https://www.japantimes.co.jp/news/2022/04/22/national/japan-russia-islands/>
- Kishida Expresses Solidarity with People of Ukraine. 28.02.2022.
<https://www.nippon.com/en/news/yjj2022022801213/>

ВІДТВОРЕННЯ ЕМОТИВІВ У АНГЛОМОВНИХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Редька І. А.

Київський національний лінгвістичний університет

Образи емоцій автора можуть оприявнюватися в поетичному тексті шляхом номінації, вираження або опису, що в результаті веде до появи мовленнєвих одиниць під загальною назвою “емотиви”. Під *емотивом* розуміємо мовленнєву одиницю, що використовується з комунікативним наміром передачі інформації про емоційне враження, почуття або внутрішній стан адресанта в тексті. Іншими словами, така мовленнєва одиниця виконує *емотивну функцію* (Шаховський В.И). У специфічному розгалуженні емотиви поділяються на *емотиви-номінативи*, *емотиви-експресиви* та *емотиви-дескриптиви*.

Нинішнє дослідження присвячене стилістичному аспекту перекладу поетичного тексту й керується питаннями про те, які стилістичні зсуви відбуваються при відтворенні емотивів засобами цільової мови та як стилістичні зсуви модифікують образи емоцій тексту-оригіналу. Матеріалом дослідження слугують англійськомовний вірш *If* (Кіплінг Р. Дж.) та версії його українськомовного перекладу (М. Рудницького, Д. Паламарчука, Св. Караванського, Є. Сверстюка, В. Стуса, М. Стріхи, М. Левіної, Д. Павличка, В. Чернишенка, Т. Малковича, О. Серединки), які є особливо актуальними в контексті сьогочасної України.

Образна система вірша *If* зорганізована довкола низки принципів англійського стоїцизму, що демонструє одну з традиційних рис справжнього англієця – риси емоційної стриманості. Важливо враховувати той факт, що написання аналізованого вірша (1895 р.) припадає на відносно стійкий період в історії Британії (з 1870 по 1945 рр.), який пов’язувався із новим етапом державотворення і характеризувався емоційною стриманістю британців (Dixon Th.).

В термінах когнітивної емотіології, емотивна траєкторія аналізованого поетичного тексту (=реконструйована синусоїдна крива, що передає особливості динаміки емотивного континууму в тексті) балансує між двома полярними поняттями триумфу й невдачі, за якими закріплені позитивна й негативна конотації відповідно, а отже й усталені емоційні забарвлення. Однак автор аналізованого вірша конструює відповідні образи, нівелюючи емоційні оцінки, пов’язані з цими поняттями. Отже, емотивна траєкторія вірша не містить розгорнутих флуктуатів (=відтинків, що передають емоційні піки), а радше тяжіє до точки афективного нуля – місця збалансованості образів емоцій або емоційної нейтральності. Аналізований текст містить низку емоціогенних ситуацій позитивної і негативної аксіології, втім емотиви, які виводяться із поведінкових настанов ліричного суб’єкта щодо них, скеровуються на афективний нуль. Такою є модель етноспецифічної емоції – британської стійкості – що формувалася в окресленому вище історичному періоді.

Аналізований поетичний текст містить поодинокі випадки емотивів–номінативів і емотивів–дескриптивів. Ними є випадки використання дієприкметника минулого часу *being hated*, герундію *don't give way to hating*, а також прикметника *loving friends*. Перші два випадки з'являються в межах одного речення *being hated* → *don't give way to hating*. В українськомовних варіантах перекладу цього фрагменту вірша можна простежити стилістичні зсуви: мовленнєвий жанр настанови, що втілюється у спонукальному реченні в тексті–оригіналі, трансформується в текстах перекладу: 1) емфатичним твердженням, що фіксує фактичну дію: *усім ненависний – не мстишся ти нікому* (МР); 2) умовним реченням у теперішньому часі [*коли*] в душі *ненависть тамувати вмієш* (СК); 3) умовним реченням у майбутньому часі: [*якщо*] *зненавиджений, ти зумієш участі не взявши в тому, повз наклепи пройти* (ДПлм); 4) емотивом–номінативом, що передає екстеріоризовану емоцію: *Оббреханий – мовчати і пройти / під поглядом ненависті, притому / Не грати цноти ані доброти* (ЄС); 5) умовним реченням, що містить емотив–експресив, метафору злоба – це всепоглинаючий вогонь: *як не займешся з їх злоби злобою* (Д,Пвл); 6) емотивом–номінативом, що передає ексеіоризовану трансформовану емоцію: *І люття не відплачував за лють* (МС); 7) дієприслівниковим зворотом, що передає емоційну нейтральність: *Не маючи ненависті бажання* (ТМ); 8) еомотивом, що передає полярне заміщення емоції: *На ненависть добром відповісти* (ОС), *спокійним будь, коли всі шаленіють* (МЛ). Наведені приклади із аналізованих поетичних текстів свідчать про трансформації в концептуальній структурі вірша, завдяки яким втрачається ключовий образ беземоційності, а натомість простежуються додаткові процеси емотивізації або емотивні зсуви. Під “емотивним зсувом” розуміємо механізм розгортання емотивної траєкторії тексту в протилежному від прогнозованого напрямі. В аналізованому тексті емотивні зсуви можна також простежити на основі наступних художніх виразів: *залізний спокій* (ВС); *облуда щастя й машкара нещастя* (ВС); *не зважай на вигуки дурні; щастя й лихо – вони ж близнята, це ти добре знай* (МЛ); *відкинувши весь лях* (МР); *як можеш задрити хвилині незабутній* (МР); *Коли не губишся в збентеженій юрбі, яка винить тебе у власному одчаї, коли тебе не злить мізерна погань* (СК); *Коли ти можеш всі свої надбання поставити на кін, аби за мить проциндрити без жалю й дорікання – адже тебе поразка не страшить* (ВС); *якщо на одну мить відчуєш щастя, пройшовши довгий і тернистий шлях* (ОС). З огляду на все вище згадане, можна зробити висновок, що “емоційний фонд” (термін О.Лука) українськомовних перекладів є багатшим на емоційні образи, в межах яких зафіксовано реагування на задану автором тексту–оригіналу подієвість.

ЛІТЕРАТУРА

- Кіплінг, Дж. Р. (2009). *Межжичасся: Поетичні твори* (англ. мовою з паралельним українським перекладом). Богдан.
- Шаховский, В. И. (2016). *Диссонанс екологічності в комунікативном круге: человек, язык, эмоции*. ИП Поликарпов И.Л.
- Thomas, Dixon (2015). *Weeping Britannia: Portrait of a Nation in Tears*. Oxford University Press.

ЛЕОПОЛЬД ВАЙС, ЛЕОПОЛІС, АСАД-ЛЕВ І МОВА УРДУ В СТАНОВЛЕННІ ІСЛАМСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ПАКИСТАН

Реутов Є. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Мандрівник, журналіст, письменник, перекладач і поліглот, Мухаммад Асад (1900–1992) багато зробив для розбудови, становлення і розвитку незалежного Пакистану, в якому він намагався втілити сучасні ідеї про правову мусульманську державу. Життя цієї людини стало одним із своєрідних мостів між Заходом і Сходом, а одним із визначних моментів у цьому житті стала зустріч і знайомство з видатним індійським мислителем, поетом і соціальним реформатором, Мухаммадом Ікбалом (1877–1938), автором концепції існування двох націй на субконтиненті – індуської і мусульманської. Ідеї, яка була втілена в реальність уже після його смерті з виникненням нової держави – Ісламської Республіки Пакистан. Мухаммад Ікбал чітко сформулював Асаду свої думки щодо розбудови нової мусульманської держави і переконав останнього залишитися в британській Індії, розробляючи інтелектуальне й ідеологічне обґрунтування цієї ідеї. Ікбал просить Мухаммада Асада, який був професійним журналістом, писати у провідні європейські газети про те, чому Пакистан має отримати незалежність, привертаючи увагу європейської громадської думки до цього питання. Відомо також, що Асад допомагав Ікбалу організовувати видання газет на урду, також і сам вивчав мову урду.

А народився цей видатний учений і мусульманський богослов, дипломат і політичний теоретик, у заможній єврейській родині, отримавши при народженні ім'я Леопольд Вайс. Поглиблено вивчаючи з домашніми вчителями іврит і арамейську мову, священні книги іудеїв – Талмуд і Танах, як він сам потім писав у своєму автобіографічному творі “Іслам на роздоріжжі”, був не дуже гарним учнем, знаходячи найбільше задоволення у фантастичних романах Жюль Верна, історичних і пригодницьких романах, ідеях Ніцше.

1918 року, після закінчення першої світової війни і розпаду Австро-Угорської імперії на купу самостійних держав, родина Вайсів переїжджає до Відня, де Леопольд починає університетські студії, два роки вивчаючи філософію та історію мистецтв. Проте майбутній перекладач англійською мовою Корану, а тоді ще звичайний студент, Леопольд Вайс більшість часу проводив не в університетських аудиторіях, а в міських кав'ярнях, беручи участь у жвавих дискусіях щодо концепцій психоаналізу чи аналітичної філософії. Молодіжно-інтелектуальне середовище столиці Австрії захоплювалося ідеями Зіґмунда Фрейда і філософією Людвіґа Вітгенштейна, музикою експресіонізму.

Але ні модний на той час психоаналіз, ні кінематограф, у якому він також починав працювати, ні сіонізм, з лідерами якого, зокрема і майбутнім першим президентом Ізраїлю, Хаїмом Вейцманом, молодий журналіст мав можливість спілкуватися завдяки своїм родинним зв'язкам, не стали основою його життя. У 1926 році Леопольд Вайс приймає в Берліне, де

він у той час живе і читає лекції в Академії геополітики, іслам, отримавши нове ім'я Мухаммад Асад. Так відбувся поворот бурхливої долі людини, якій судилося стати причетною до становлення кількох нових держав, що утворилися на карті світу після розпаду Британської імперії. Враження від цього періоду життя він описав у своїй найбільш відомій книзі “Шлях до Мекки”, в якій ідеться про духовне перетворення автора, про свідомий і щирий перехід із одного культурного середовища в інше.

Повертаючись до пакистанського періоду в житті Асада, слід згадати, що після проголошення незалежності Пакистану керівництво країни звертається до нього з пропозицією створити спеціальний державний ідеологічний департамент, метою якого стає розробка і формування тих засад, на які буде орієнтуватися у своєму подальшому розвитку Пакистан. У своїх статтях “Про ісламську конституцію” і “Створення ісламської конституції”, що були надруковані 1947–1948 року, Асад сучасною мовою зазначив головні принципи, які надають державі право називатися ісламською. Саме ці ідеї були взяті за основу при створенні чинної конституції Пакистану. Зокрема в ній була закладена така демократична норма, як можливість для жінок обіймати політичні посади. Свого часу це надало можливість Беназір Бгутто стати першою у світі жінкою – президентом ісламської держави.

І насамкінець вже можна розкрити той надзвичайно цікавий для нас факт, що місцем народження Мухаммада Асада насправді є українське місто Львів, на той час – одне з найрозвинутіших міст Австро-Угорщини. Тут і зараз знаходиться будинок по вулиці Пекарській, де жила сім'я його батьків. Хоча у подальшому його доля буде пов'язана з західноєвропейськими столицями (Відень, Прага, Берлін, Женева), або столицями країн мусульманського Сходу, проте дитинство і юність Леопольда Вайса пройшли саме у Львові. Ім'я Асад у перекладі з арабської мови означає – лев. Прийнявши рішення розпочати нове життя з новим іменем, учений втілює у ньому вплив пророка Мухаммада на своє світосприйняття, зв'язавши його з іменем, отриманим при народженні (Леопольд), а також зберігши пам'ять про своє походження з міста Лева (Леополіс).

2008 року площа перед головним входом в штаб-квартиру ООН у Відні була названа “Muhammad Asad Platz”, і варто наголосити, що це перша площа в Західній Європі, названа на честь мусульманина. Насправді ім'я Асада, одного з найвидатніших мусульманських богословів-європейців ХХ століття (ним написано близько 40 філософських праць) все ще мало відома навіть мусульманській частині світу. Дослідники зазначають, що якби свого часу львівський сходознавець Ярема Євгенович Полотнюк (1935–2012), засновник кафедри сходознавства Львівського національного університету, викладач перської і арабської мов, не видав невеликого нариса під назвою “Мусульманський лев зі Львова”, ми і сьогодні могли б не звернути увагу на цю неординарну особистість. Але зараз пам'ять про Асада, учня і послідовника національного поета Пакистану, Мухаммада Ікбала, повертається на українську землю. У 2015 році в місті його народження – Львові відкрито ісламський культурний центр, який названо на честь Мухаммада Асада.

МОТИВАЦІЙНА ПОЕЗІЯ ІКБАЛА – ДОЛАННЯ ОСОБИСТОЇ КРИЗИ І ПОГЛЯД У МАЙБУТНЕ

Реутов Є. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Як викладач мови гінді – державної мови Республіки Індія, – вважаю природним для себе намагання привернути увагу потенційної аудиторії до культури цієї країни, до тих здобутків, які свого часу допомагали їй здолати кризові етапи на її доволі непростому шляху. Індія – країна барвиста, строката, поліконфесійна, мультикультурна і багатомовна. Словосполучення на зразок “мова урду”, “поезія урду” у нас мало що говорять навіть лінгвісту, не кажучи про пересічного громадянина. Проте урду, яка визнана державною мовою в Ісламській Республіці Пакистан з населенням близько 200 млн., водночас є однією з офіційних, “конституційних” мов Республіки Індія, де неофіційно вважається мовою індійських мусульман, кількість яких у цій країні, за оціночними даними, вже дорівнює чисельності населення всього Пакистану. Отже, ця мова, якою володіють і в республіці Бангладеш (тривалий час мала назву Східний Пакистан), що входить за кількістю населення до першої десятки країн світу, як бачимо, не така вже й маловідома.

Одним із найвидатніших представників літератури цією мовою, яку мені свого часу теж довелося вивчати, а потім і викладати, вважається Мухаммад Ікбал (1877–1938). Можна сказати, що це ім’я в поезії урду важить приблизно стільки, скільки імена І. Котляревського або Т. Шевченка в поезії українській. Тому хотілося б спробувати провести паралель між громадянською позицією і творчістю авторів, які жили в абсолютно різних географічних та історичних умовах, але сприймаються у своїх країнах не лише як поети, а як мислителі, соціальні реформатори, педагоги і вчителі. Річ у тому, що День (народження) Ікбала, який відзначається в Пакистані як національне свято, співпадає з Днем української мови і писемності. Iqbal day святкується 9 листопада, а творчий спадок Кобзаря і пакистанського автора об’єднує, поза сумнівом, те, що називають мотиваційною поезією.

Мухаммад Ікбал, опанувавши глибину інтелектуальної думки і культури Сходу, отримав разом з цим блискучу європейську освіту та глибоке розуміння західної культури. Навчання в Кембриджі, ступень доктора філософії в Гамбурзькому університеті... Коло його інтересів було надзвичайно широким і всеохоплюючим – релігія, філософія, мистецтво, політика, економіка, відродження ісламської думки. Вважаючи, що мусульмани Сходу неодмінно мають вийти на рівень західних індустриальних і технологічних досягнень, він своїми поетичними творами і прозою нагадував і Заходу, і співвітчизникам про цінність релігії, втіленої у моралі.

Повертаючись до питання ціннісних орієнтирів у кризові періоди історії окремих країн чи людської спільноти в цілому, хотілось би зазначити, що одним із важливих чинників колективної соціальної

свідомості завжди був авторитет моральних лідерів суспільства, якими часто виступають представники не політичної, а саме творчої, культурної еліти. Поетичне слово, художнє слово споконвіку ставало виразником духовних пошуків і духовних скарбів народу. Історична пам'ять відсіює все поверхневе і легковажне, залишаючи у своїй скарбниці лише вагоме і значуще. Мабуть, кожне ім'я в поетичній скарбниці світової культури, це завжди Учитель, Педагог і Людина, яка намагається відшукати, розпізнати і вказати іншим той шлях, що приведе їх до гармонійного життя і кращої долі.

Свого часу мені довелося брати участь у конференції з нагоди ювілею Мухаммада Ікбала в Ісламабаді. Запам'ятався виступ літнього професора із Душанбе, який говорив про поезію Ікбала. Будучи двомовним автором, Ікбал творив на урду і на фарсі (перська), а таджицька мова майже не відрізняється від перської. Після розпаду Радянського Союзу таджицька молодь опинилася в певному вакуумі моральних цінностей і пріоритетів. Руйнувався світогляд, і поезія Ікбала, якого професор Абдушукур Абдусаторов порівнював у своєму виступі з біблійним Ноем, рятувала душі нового покоління, протистояла духовній кризі. Поезія Ікбала на фарсі, яку в Таджикистані читають без перекладу, стала дороговказом для цілого покоління пострадянського періоду, допомагаючи знаходити баланс між ідеологією ортодоксального ісламу та вимогами і викликами сучасного світу.

Ми теж переживаємо складний період власної історії, коли травмуються душі, а відчай має подолати непереможна впевненість молодого покоління у своєму майбутньому. Сил у цій боротьбі надасть творчість і рішуча креативність. І пошук нових ідеалів. Свого не цурайтесь, і чужому теж навчайтесь. Можливо, українська мова не настільки близька до мови Ікбала, як таджицька, але сучасний світ уже не той, що був колись. Географічні відстані та мовні бар'єри не є перешкодою для тих, хто прагне пізнавати.

Поезія Мухаммада Ікбала цілком доступна в англomовних перекладах, а пакистанська чи індійська молодь у соціальних мережах, на різноманітних форумах і в чатах завжди надасть дружню підтримку і підкаже, як правильно зрозуміти той чи інший вислів, те чи інше образне, метафоричне порівняння. Як це і відбувалося на наших університетських парах з мови урду, коли ми зі студентами робили перші спроби власних перекладів. На жаль, обмеження жанру тез позбавляють можливості навести відповідні приклади, які, сподіваюся, можна буде озвучити під час конференції.

Отже, роль і значення поезії в житті країни чи в житті окремої особистості складно переоцінити. Подібно до інших видів мистецтва, вона породжує творіння, вона здатна зігріти теплотою сердець, “обгорнути” власними думками і переживаннями. Поетичні рядки стають загальним надбанням і дбайливо передаються нащадкам. Можливо, таким чином накопичується найкраще, що є в людських душах і людському суспільстві, а поезія Сходу – це завжди неповторність...

ФРЕЙМОВА МОДЕЛЬ РЕЗИЛЕНТНОСТІ ЯК ЛІНГВОКОГНІТИВНА СТРУКТУРА

Решетник О. А.

Київський національний лінгвістичний університет

Фреймова семантика, як і будь-який науковий напрям, реагує на виклики сучасного світу, актуалізуючи інтерес до вивчення тих категорій, що відображають важливі для людини поняття в доленосні періоди її екзистенційного життя. В умовах загострення глобальних питань стабільності та безпеки всіх сторін людського існування особливої актуальності набувають проблеми, пов'язані з дослідженнями моделей поведінки представників різних соціумів в умовах кризових явищ і стресогенних ситуацій, а також способів їх адаптації до умов сучасної дійсності. Для характеристики нових реалій теперішньої Brittle (крихкої), Anxious (тривожної), Nonlinear (нелінійної), Incomprehensible (незрозумілої) дійсності, яка прийшла на зміну VUCA-світу, провідний науковий співробітник Інституту майбутнього Джеймс Кашіо у 2020 р. у роботі “Перед обличчям хаосу” запропонував навіть термін BANI-світ.

У зв'язку з такою постановкою наукової проблеми останнім часом у когнітивно орієнтованих науках почали оперувати терміном резилентність, під якою розуміють (American Psychological Association, 2015) процес і результат успішної адаптації до складного життєвого досвіду в напрямі особистісного вдосконалення за рахунок формування емоційної і поведінкової гнучкості відповідно до зовнішніх і внутрішніх умов BANI-світу.

Як психологічна структура, резилентність складається з внутрішніх (фізіологічних, індивідуально-емоційних, поведінкових) і зовнішніх (благополучне соціальне оточення) чинників адаптації до мінливих умов BANI-світу та складного життєвого досвіду (переживання кризи, травми, стресу тощо) у напрямку особистісного посттравматичного відновлення.

Водночас резилентність є лінгвокогнітивною структурою свідомості людини, організованою у вигляді динамічної фреймової моделі / схеми (Fillmore, Baker, 2010), що відображає, з одного боку, стереотипні ситуації поведінки людини, а, з іншого, може трансформуватися під впливом різних факторів для ідентифікації нової ситуації, що базується на такому ситуативному шаблоні (Володіна, 2011, с. 26).

Структура фреймової моделі включає об'єкти (поняття або назву фрейма), характеристики (слоти), їх значення та зв'язки між ними, які встановлюються за мережевим (синергетично-холістичним) принципом.

Назвою фрейму є термін і поняття РЕЗИЛЕНТНІСТЬ. Слотами фрейму – концепції КРИЗА, СТРЕС, ТРАВМА, адже вони завжди передують адаптації до подібних ситуацій і станів і подальшому відновленню.

Виходячи з цих припущень, представляємо фреймову модель резилентності як мережеву синергетично-холістичну комбінацію слотів–концептів КРИЗА, СТРЕС, ТРАВМА.

Слот КРИЗА. Значення слоту: 1. Ознаки кризи (визначення факторів та показників прояву кризи). 2. Типи криз (наприклад духовна, економічна, політична тощо). 3. Часовий проміжок (визначення тривалості кризи). 4. Інтенсивність кризи (визначення сили впливу кризи). 5. Реакції на кризу (фізіологічні, психологічні, аксіологічні тощо). 6. Результат кризи та відновлюваність (визначення можливих наслідків кризи).

Слот ТРАВМА. Значення слоту: 1. Тип травми (фізична, емоційна, психологічна тощо). 2. Часовий проміжок (визначення тривалості впливу травми). 3. Відновлювальність (визначення, наскільки швидко та якісно можна відновитися після травми).

Слот СТРЕС. Значення слоту: 1. Тип стресу (сімейний стрес, соціальний стрес тощо). 2. Часовий проміжок (визначення тривалості впливу стресу). 3. Ступінь стресу (визначення, наскільки сильним може бути стрес). 4. Реакція на стрес (визначення, у якій формі виражений стрес). 5. Відновлювальність (визначення, наскільки швидко та якісно можна відновитися після стресу).

Сконструйована структура фреймової моделі резилентності може бути деталізована відповідно до класифікації фреймів С. А. Жаботинської (1999), яка включає предметні, таксономічні, посесивні, акціональні та компаративні фрейми.

Предметний фрейм: Назва – Резилентність. Атрибути: фізіологічні (фізична витривалість), індивідуально-психологічні особливості (психологічна, емоційна стійкість, адаптивність, життестійкість тощо); зовнішні фактори благополучного соціального оточення; мінливі умови середовища та складний (кризовий, травматичний, стресогенний) життєвий досвід.

Таксономічний фрейм: Назва – Рівні резилентності. Атрибути: низький, середній, високий рівні резилентності.

Посесивний фрейм: Назва – Структура резилентності. Атрибути: індивідуально-психологічні особливості; зовнішні фактори соціального оточення.

Акціональний фрейм: Назва – Дії для формування резилентності. Атрибути: розвиток соціальних зв'язків, застосування практик mindfulness, заняття спортом, розвиток комунікативних навичок і навичок позитивного мислення тощо.

Компаративний фрейм: Назва – Резилентність та криза, травма, стрес. Атрибути: вплив кризових явищ, травматичних подій, стресогенних факторів на особистість та розвиток резилентності для якісної адаптації та зменшення їх впливу.

Підсумовуючи, зазначимо: фреймова модель резилентності – це синергетично-холістична комбінація концептуальних понять, що асоціюються у свідомості представників різних лінгвокультур із такими ситуаціями, як криза, стрес, травма, страх і є її слотами, які когнітивно й семантично експлікують вказані фрагменти сучасної дійсності (BANI-світу).

ЛІТЕРАТУРА

- Володіна, Т. С. (2011). Проблеми моделювання і поняття “когнітивна модель” з позицій сучасної лінгвістики. *Нова філологія*, (45), 25–30.
- Жаботинская, С. А. (1999). Концептуальный анализ: типы фреймов. *Вісник Черкаського ун-ту. Серія: Філологічні науки*, (11), 3–20.
- Fillmore, C. J., & Baker, C. A. (2010). Frames Approach to Semantic Analysis. У В. Heine & Н. Narrog (Eds.), *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis* (р. 313–340). Oxford Un-ty Press.
- VandenBos, G. R. (Ed.) (2015). *APA dictionary of psychology* (2nd ed.). Washington, DC: American Psychological Association.

ЗАСТОСУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-ІГРОВИХ ПРИЙОМІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

РибакOVA К. А.

Київський національний лінгвістичний університет

Граматика є важливою складовою вивчення іноземної мови та успішного опанування нею. Вона є одним із базових компонентів спілкування та має вирішальне значення для ефективного вираження й сприймання ідей.

Традиційно граматику вивчали із залученням дидактичного повторення теорії і відповідних одноманітних вправ на автоматизацію пройденого матеріалу. Як наслідок, застосування суто традиційного підходу під час навчання граматичної компетентності перетворювало її на нудну й нецікаву для студентів дисципліну.

Останні дослідження показали, що комбіноване поєднання традиційно-історичних і комунікативно-ігрових прийомів при навчанні граматики можуть значно підвищити результати та позитивно вплинути на мотивацію студентів. Такі підходи можна використовувати окремо або в комбінації, для задоволення потреб студентів у різних контекстах навчання.

Комунікативно-ігровий підхід у навчанні граматики передбачає інтерактивне використання різноманітних цікавих і креативних заходів, які на практиці допомагають учням опанувати та використовувати правила граматики в різноманітних дискурсах. Встановлено, що такий підхід у викладанні граматичної компетентності покращує знання з практичної і теоретичної граматики, поліпшує запам'ятання нового матеріалу і сприяє більш ефективному застосуванню отриманих теоретичних знань на практиці у реальних ситуаціях. Отже, такий комбінований підхід не тільки підвищує мотивацію учнів, але й допомагає їм зрозуміти граматичні правила та поліпшує автоматизацію застосування в актуальних життєвих контекстах.

Комунікативно-ігрові прийоми, які застосовуються під час навчання англійськомовної граматичної компетентності можна класифікувати на різних засадах на основі конкретних граматичних завдань, на яких вони зосереджені. Наводимо кілька прикладів категоризації граматичних ігор в залежності від мети навчання.

Перша група комунікативно-ігрових прийомів може бути застосована при навчанні **словотвору**, різних **частин мови** та властивостей відповідних **граматичних категорій**. Таки ігри зосереджені на відпрацюванні та закріпленні різних повнозначних і службових частин мови, таких як іменники, дієслова, прикметники, прислівники, артиклі та прийменники. Прикладами ігор у цій категорії можуть бути гра “Лінгвістичне бінго”, шаради, які описують частини мови та квести по типу “Полювання на скарби”, де “скарбами” є частини мови що вивчаються.

Так, наприклад, для вивчення іменників можна застосовувати кілька різних підходів, в залежності від цілей, структури та рівня складності:

1) Це можуть бути цільові ігри, спрямовані на визначення іменників (“Знайди іменники”, “Полювання на скарби”, “Іменникове бінго”, запам’ятовування тематичних іменників по принципу “Сніжного шару” тощо);

2) Ігри на категоризацію типів іменників та на виявлення і опис тематичних груп іменників (“Сортувальник іменників”, “Іменникові шаради”, командна гра “Намалой іменник” по типу “Pictionary”, описові ігри-підказки “Вгадай слово”);

3) Ігри на вживання тематичних іменників у контексті зв’язного речення (гра на швидкість “Склади першим речення із словом X”, імпровізовані оповідання із відкритим кінцем “Продовж історію із запропонованими словами”, карткові настільні або віртуальні інтерактивні ігри із визначенням тематично згрупованих іменників);

4) Ігри, спрямовані на вивчення морфологічної структури іменників (ланцюжкова гра “Визнач іменник”, гра на опанування іменникових словотворчих моделей за принципом афіксації, блендингу або словоскладання – “Генератор іменників”, гра на змінювання іменників за числами – “Генератор множини” тощо).

В залежності від мети, подібні ігри можна модифікувати і застосовувати при вивченні різних повнозначних частин мови.

Наступна група комунікативно-ігрових прийомів – це ігри з **часовими формами дієслова**. Подібні ігри зосереджені на відпрацюванні та закріпленні різних дієслівних часів, наприклад теперішнього простого, минулого тривалого та майбутнього доконаного часів. Види ігор у цій категорії включають граматичні естафети на відмінювання часових форм дієслова, різноманітні вікторини на окремі групи часів дієслова та складання речень у різних часових формах на манер гри “Ерудит”.

Третя група поєднує граматичні ігри з **модальними дієсловами**. Її мета – зосередження на відпрацюванні та закріпленні різних контекстних вживань і відтінків значень таких модальних дієслів як *can*, *could*, *should* й *must*. Ілюстрацією ігор у цій категорії можуть бути модифікація “Бінго” із використанням власно модальних дієслів і модальних словоформ які належать до різних тематичних груп або є взаємозамінними аналогами один одного. Також варто залучати наукові дискусії та дебати із застосуванням ввічливої модальності і вікторини на знання теоретичних засад вживання модальних дієслів.

Четверту групу представлено **синтаксичними** іграми на опанування **структури речення**. Тут відпрацьовуються та закріплюються різні за структурою, будовою, типом підрядності і метою висловлювання типи речень. Також, окремою підгрупою стоять ігрові завдання на опрацювання виділення різних **членів речення**. Прикладами цієї категорії можуть бути складання пазлів із структурами речень, синтаксичні естафети та квести на визначення типів речень.

Нами було приведено лише кілька груп комунікативно-ігрових прийомів які можуть бути застосованими під час навчання англійськомовної граматичної компетентності. Впровадження подібних інтерактивних прийомів сприятиме більш ефективному засвоєнню граматичного матеріалу і допоможе студентам залишатися мотивованими та зацікавленими у подальшому вивченні іншомовної граматичної компетентності.

QADAR: СЕМАНТИКА Й ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КОРАНІЧНОЇ ЛЕКСЕМИ

Рибалкін В. С.

Київський національний лінгвістичний університет

Семантичне поле арабського кореня QDR відзначається надзвичайно широкою полісемією. Засвідчено наступні його значення: 1) міць, міцність, могутність, влада, сила; 2) здатність, спроможність, талант, хист; 3) доля, фатум, фортуна, планида; 4) вирок, присуд, вердикт; 5) визначати наперед; 6) вимірювати, міряти, відміряти, знімати мірку, обмірювати; 7) термін, строк, період, проміжок часу; 8) міра, об'єм, обсяг; 9) вартість, ціна, цінність; 10) сума; 11) загибель, знищення, руїна; 12) випрямляти, розправляти; 13) каструля, горщик, баняк (Badawī, Abdel Haleem, 2008, p. 740–742).

Цими значеннями семантика кореня QDR не вичерпується: тільки в Корані зафіксовано 14 його деривативних словоформ. Вони зустрічаються в 132 місцях Святого Письма мусульман. Звернімося до двох ключових, дуже близьких за формою, а подеколи і значенням, іменних парадигм – QaDaR^{un} та QaDR^{un}. Перша лексема (*qadar*) фіксується в Корані 11 раз, друга (*qadr*) – 7.

Лексему *qadar* більшість іншомовних перекладів тлумачать у трьох значеннях: 1) розмір, міра, об'єм, обсяг: “Він послав з небес воду, і вона потекла вибалками – *меншими й більшими* (буквально – “*відповідно до їхнього розміру*”)” (XIII: 17); 2) час, тривалість, строк: “...до певного часу” (LXXVII: 22); 3) доля, приречення, визначеність наперед: “Ти, Мусо, залишався деякий час серед мадянського народу, а потім прийшов, за визначенням долі, сюди” (XX: 40).

Так само у трьох значеннях в Корані зафіксовано й лексему *qadr*: 1) стан, статус, вартість, гідність, положення, місце, повага, пошана: “Вони не воздали Аллахові належним чином” (буквально – “не вшанували гідною повагою”, XXXIX: 67); 2) міра, час, строк, термін: “Аллах для кожної речі

визначив міру” (LXV: 3) – як і *qadar*; 3) семантика слова тут також збігається зі значенням (3) попередньої лексеми, що особливо виявляється в контексті сури ХСVII, та її перекладах.

Я. С. Полотнюк власний варіант назви сури як “Призначення” не сприймав впевнено, додавши далі коментар: “Це слово має ще й значення “могутність”, а тому інколи й назву ночі перекладають як “Ніч Могутності”. Однак ще в 1902 р. А.Кримський писав: “...Ніч Приречення (у нього – російською мовою “Определение”), в котру прийшло перше одкровення і про яку йдеться у цій сурі, це 24 рамадана”. До нього значення слова *qadr* так само тлумачив Г. Саблуков, а після – М.-Н. Османов, А. Гафуров та Е. Кулієв. У словнику Х. Баранова теж маємо: *surat al-Qadr* – сура “Приречення” (97).

Лексема *qadr*, як і її паралельна форма *qadar*, разом із тим має значення і “могутність”. З цієї причини багато перекладачів (Д. Богуславський, Б. Шидфар, М. Піктхол, Дж. Арбері, Р. Парет та ін.) потрактовують назву сури саме так. М. Алі та, відповідно, Садецький, подають переклад (уруслі тлумачень арабської екзегетики: Ібн Кясір, Сабуні) як “Величчя”, “Благородство”. Таким чином в усіх перекладах Корану європейськими мовами в розумінні значення лексеми *qadr* ми бачимо ще більше розбіжностей, а дехто подеколи взагалі надає перевагу її транслітерації без перекладу. І тільки новітні іншомовні тлумачення дедалі частіше схиляються до розуміння аналізованої лексеми у значенні “доля” (*Destiny* – англійською, *Destino* – італійською, *Destinée* – французькою, *הגורל* – іврит тощо). Слід додати, що за найбільш давніх часів саме в цьому значенні лексема фігурує в джаглілійській поезії племені зуб’ян за 100 років до гіджри (525 р.). Подальший семантичний розвиток вокабули відбувався в інших поетичних творах доісламської доби.

Вживання вокабули *qadar* зафіксовано пізніше, за рік до гіджри (621 р.), в мекканській сурі Корану (LXXVII: 22) у первинному значенні “строк, час, термін” з наступним розширенням семантики у пізніших сурах.

Висновки:

1) Збіг значень “доля, визначеність наперед, приречення” в обох аналізованих лексемах автохтонна лексикографія пояснює наявністю діалектного варіювання (Dictionary). На нашу ж думку, цей феномен утворився внаслідок контамінації – схрещення двох близьких лексем, які, перебуваючи в парадигматичних і семантичних відношеннях між собою, одночасно спливали у свідомості мовця при потребі позначення певного поняття. Внаслідок цього вони перепліталися або тісно поєднувалися в межах новоутвореної одиниці. Це можна (і треба!) враховувати в пошуках оптимальних відповідників при тлумаченні сакрального тексту. В якості прикладу такого підходу подаємо наш переклад найбільш контроверсійного коранічного пасажу (Сура ХСVII. Приречення) в наступній редакції:

“В ім’я Аллаха, Всемилостивого, Всемилосердного!

1. Ми зіслали тобі Його (Коран) в Доленосну Ніч (Ніч Приречення – араб. *qadr*).
2. А чи знаєш ти, що таке Доленосна Ніч? 3. Доленосна Ніч краща від тисячі місяців! 4. Цієї ночі ангели та Дух Святий сходять з призову Господа свого для всякого [Його] повеління. 5. Вона – мир до вранішньої зорі!”.

2) Варто зазначити що від лексеми *qadar/qadr* походить також назва мусульман–суннітів – *кадарітів*, які виступали проти концепції свободи волі, вважаючи, що людська доля визначена Аллахом наперед.

ЛІТЕРАТУРА

Badawi Elsaïd M., Abdel Haleem Muhammad (2008). *Arabic-English Dictionary of Qur'anic usage*. Leiden-Boston. 1069 p.
Dictionary: The Doha Historical Dictionary of Arabic.
<https://www.dohadictionary.org/dictionary/%D9%82%D8%AF%D8%B1>

УД ЯК СИМВОЛ ІДЕНТИЧНОСТІ В РОМАНІ АХМАДА АЛЬ-КАРМАЛАВІ “ЛІТНІ ДОЩІ”

Рибалкін С. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Ахмад аль-Кармалаві – єгипетський письменник, народився у Каїрі в 1978 році. У дитинстві з родиною проживав у Кувейті, там здобув середню освіту при Міжнародній американській школі. Подальше навчання вирішив продовжити на батьківщині, де обрав фах архітектора в Американському університеті в Каїрі. А. Аль-Кармалаві дотепер працює за спеціальністю, займаючись літературною творчістю, як зазначає сам письменник, ночами. Прозовий дебют А. Аль-Кармалаві відбувся 2012 року зі збіркою оповідань “Перший Аббас”, і потому, упродовж кількох років, з 2014 по 2021, аль-Кармалаві написав п’ять романів і видав ще одну збірку малої прози.

Архітектурна справа та літературна творчість у житті А. Аль-Кармалаві органічно поєднуються із захопленням музикою. Власне, ці три складові є ключовими елементами роману “Літні дощі”, котрий, за два роки після публікації, було відзначено престижною Книжковою премією імені шейха Заїда (2018). Композиція твору складається з кількох сюжетних ліній, що, поєднуючись, розповідають про апокрифічну спадщину суфійського шейха Ібада аль-Мосулі. Прибувши до Єгипту з Іраку, він згуртував навколо себе прихильників уду – традиційного близькосхідного музичного інструменту, і заснував суфійський орден, де музика є способом містичного пізнання світу. Ніхто достеменно не знає, чи існував шейх аль-Мосулі насправді, чи він – історична містифікація.

Оповідь повертає читача у сьогодення, до спекотних галасливих вуличок Каїру, серед яких, немов оаза спокою і благочестя, розташувалося Агентство аль-Мосулі. Це – вікова споруда, архітектурна та культурна пам’ятка, у стінах якої дотепер навчаються та служать духовні нащадки шейха. Вони передають молодому поколінню давнє мистецтво ручного виготовлення музичних інструментів і навчають своїх адептів гри на уді за методикою суфійського ордену. Агентство – центральний образ роману; воно пов’язує долі усіх сюжетних персонажів, котрих об’єднує пристрасть до музики. Проте погляд

на долю Агентства і розуміння цінності уду у кожного різне: для шейха Закіра музика – це служіння Аллаху, Юсуф вбачає у ній шлях до самореалізації, Зіна – спосіб поєднати Схід із Заходом і познайомити світ із багатою арабською культурою. Тут і постає ключова проблема, порушена у романі: у свідомості представників різних етносів, культур та поколінь музика, її інструментарій, мода, аксіологічні цінності – докорінно відрізняються. Закір Расалян, набожний шейх і керівник Агентства, що кілька років працював у Німеччині і навіть там одружився, виховував доньку Зіну і зробив блискучу кар’єру, а потім “раптово усе покинув аби повернутися до Єгипту” (Аль-Кармалаві, 2023) – докладає усіх можливих зусиль із метою залишити цивілізаційний спадок незайманим: у віковичному спокої, куди не дістається галас каїрських вуличок. Так само шейх не бажає, аби до Агентства, при якому діє суфійський тарикат аль-Мосулі, потрапляли сторонні, на його думку, люди та ідеї. У цій боротьбі шейх Закір змушений встигати діяти водночас на кількох фронтах: стримувати занадто новаторські потуги молодого покоління і при цьому відстоювати перед ісламістами–салафітами право суфійського ордену на існування. Уд для Закіра Расаляна – священний символ його боротьби, оскільки є безпосереднім інструментом релігійних та містичних практик суфійського ордену. Уд має бути лише ручного виготовлення, з правильної деревини, кожен інструмент – єдиний у своєму роді, неповторний і унікальний навіть у межах колекції, виготовленої окремим майстром.

І якщо суфійський шейх, чие ім’я – Закір – вже є символічним, означаючи “той, хто часто практикує *зікр* – згадує Аллаху в молитві”, а позиція самого персонажа виглядає непохитною, поміркованою та виваженою, то погляди молоді – інших центральних героїв твору – змінюються у ході сюжету. Усім серцем люблячи та поважаючи шейха Закіра, котрий змінив йому батьків, яких Юсуф втратив, юнак палко бажає робити все якомога краще, коли Закір Расалян доручає йому керування справами Агентства. Проте на своєму шляху Юсуф стикається з тими самими протиріччями й складнощами: дотриматися балансу між збереженням культурної спадщини, її переосмисленням та примноженням. Безперечно, уд – унікальний музичний інструмент, для Юсуфа він – уособлення душі арабського Сходу, його прекрасної культури, котру, на думку Зіни – варто обов’язково просувати у світі. Консерватизм представників арабського суспільства, де, за висловлюванням одного з персонажів твору, “годинникова стрілка рухається немов у зворотному напрямку” (Аль-Кармалаві, 2023), не дає змоги поглянути на музику й ширше – на власну культурну спадщину – як на бренд, коли автохтонне мистецтво стає товаром глобального ринку. Силуючись визначитись із власною позицією, Юсуф не може зрадити ідеалам шейха Закіра, проте розуміє: слова Зіни – теж раціональні, а її ідеї на кшталт розробки електронного міді-синтезатора, що програмно відтворює затишене звучання уду – мають принести Агентству користь. Та чи можна перетворювати суфійський орден на центр арабської поп-музики, джазу та техно? Чи не втратить Агентство аль-Мосулі своєї сутності, коли на зміну традиційному, хоч і обмеженому у можливостях і темпах розвитку, мистецтву, прийде

нестримна “індустріалізація” музики? Чи може у електронного уду бути душа, втілена у найтонших індивідуальних відтінках звучання, якщо корпус зроблено з пластику промисловим способом? Роман Ахмада аль-Кармалаві “Літні дощі”, що вийшов друком в українському перекладі у 2023 р., має відкритий фінал, сюжет торкається низки актуальних суспільних проблем: бідності, згубних способів проведення дозвілля, ісламського фундаменталізму, зростання дітей у неповних або конфліктних сім'ях з подальшими труднощами соціалізації, конфлікту поколінь.

ЛІТЕРАТУРА

Аль-Кармалаві, А. (2023). *Літні дощі* / переклад з арабської Сергія Рибалкіна. Видавництво Анетти Антоненко.

ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВOTBІРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ АНТРОПОНІМІЧНИМИ ПОХІДНИМИ В ЧАСИ СКЛАДНИХ ПОДІЙ І ВИКЛИКІВ

Рибачківська Л. Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Після 24 лютого 2022 року життя кожного з нас змінилося. З переосмисленням багатьох речей і із змінами в побуті змінюється й мова. І це природно, адже в мові відображається навколишня дійсність і матеріалізується, об'єктивується наше мислення. Зміни у суспільстві та в різних сферах життєдіяльності людини, нові історичні події вносять помітні корективи в словотвірну систему української мови, сприяють появі інноваційних слів і значень, що відображають нові факти життя соціуму. Надзвичайно помітні новотвори серед антропонімії, які “кодують” різноаспектну інформацію про особливості життя певної епохи. Їхня кількість помітно збільшується у складний період розвитку суспільства, яким для України стала російсько-українська війна 2022 р.

Сучасний етап розвитку дериватології характеризується намаганням систематизувати словотвірні одиниці на нових концептуальних чи методичних засадах, переглянути й уточнити наукові поняття, що сформувалися впродовж кількох десятиліть становлення цієї науки, яка широко представлена працями із загальної теорії словотвору, виконаними на матеріалі *української мови* (С. Ф. Бевзенко, П. І. Білоусенко, З. О. Валюх, К. Г. Городенська, Є. А. Карпіловська, Н. Ф. Клименко, М. Я. Плющ). Мовні інновації відображають в собі весь спектр емоцій українського народу до агресора, його політичних прибічників у Європі та світі. Проаналізовано антропонімічні похідні в українській мові, вилучені шляхом репрезентативної вибірки із сучасних україномовних засобів масової інформації: програм і передач радіо й телебачення, газет, журналів. Найбільшу групу складають похідні, утворені на основі прізвищ відомих осіб як в Україні, так і в світі. Найінтенсивніше в ролі вершин залучаються

іменники, творення яких зумовлене потребою номінації осіб, предметів, явищ, а саме: онімні похідні від прізвищ відомих політиків, урядовців, керівників впливових партій (*зеленківці, Зе, макронити, шойгувати, арестовлення, баїденотерапія, путінферштеер*). Причиною цього стала насиченість життя політичними та суспільними подіями в державі за останні роки.

У мережі вигадали сучасний “словник” української мови. До нього увійшли жартівливі вислови, які утворилися із популярних під час війни слів або словосполучень.ТСН.ua публікує народну творчість із прикладами використання: **макронити** – робити дуже стурбований вигляд щодо певної ситуації, усім це показувати, але нічого не робити по суті. Приклад: *Та плювати йому на навчання. Тільки макронить з цього приводу і все!* **Арестовлення** – заспокійливе повідомлення. Приклад: *Я постійно відправляю своїм родичам арестовлення* (Війна ТСН, 2022).

В українському політичному сленгу з’явилися нові вирази – “**макронити**” і “*валяти Шольца*”. Перше означає “переливати з пустого в порожнє, теревенити без пуття”, друге – “постійно обіцяти і нічого не робити, забивати баки” (Високий Замок, 2022).

Паралельно почалась робота над створенням організації юних **зеленківців** під гучною назвою “*Зе! Молодіжка*” та жіночого крила партії “*Слуга народу*” – “*Зе! Жінки*” (Український Тиждень, 2021).

Варто також наголосити, що саме завдяки мові засобів масової інформації, вони весь час перебувають “на слуху”, стають загальновідомими, активно обростаючи похідними дериватами й інтенсивно поповнюють суспільно-політичний словник мови.

“Нова” лексика певного історичного періоду кодує широку інформацію про особливості економічного, політичного, культурного життя своєї епохи. І чим важливіша епоха для певного суспільства, чим більше насичена вона життєво важливими подіями, тим активніше реагує мова творенням нових слів, що забезпечують і вимоги суспільства, і вимоги мови, що розвивається (Муромцева, 1985).

У сучасній лінгвістиці спостерігається значний інтерес до проблем ономастики, тобто вивчення власних імен, зокрема антропонімів, які займають особливе місце в українській, англійській та взагалі у будь-якій мові світу. Динамізм дериваційних процесів у будь-якій мові, зумовлений інтра- й екстралінгвістичними факторами, найбільш помітно проявляється в масмедійному дискурсі, який швидко реагує на всі зміни у соціально-політичній, економічній і культурній сферах людської діяльності та відбиває відповідні лексичні інновації.

ЛІТЕРАТУРА

- Муромцева, О. Г. (1985). *Розвиток лексики української літературної мови в другій половині XIX – на поч. XX ст.* / О. Г. Муромцева. Вища школа.
- Ліщенко Ю. (2022). *Політика*. Високий Замок.
- <https://wz.lviv.ua/cartoon/460842-khto-makronyt-i-valiaie-sholtsa>

Хмельницька В. (2022). *Війна*. ТСН
<https://tsn.ua>

Малко Р. (2021). *Політика*. Український Тиждень.
<https://tyzhden.ua/sluha-narodu-zalyshytys-u-hri/>

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З ЯПОНСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Родзінська О. Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Переклад фразеологічних одиниць – актуальна тема для сучасних перекладачів, оскільки саме передача іншомовних фразеологізмів викликає ряд труднощів при усному та письмовому перекладі.

Фразеологічна одиниця – це семантично зв'язане сполучення слів, яке відтворюється у мовленні у фіксованому співвідношенні семантичної структури та певного лексико-граматичного складу (Пономарів, 2001). В японській мові поняттю фразеології як розділу лінгвістики відповідає японський термін 成句論 /seikuron/, відповідно поняттю фразеологізму 成句 /seiku/ (Комарницька, 2012).

Головна складність перекладу фразеологізмів полягає в тому, що фразеологічному складу кожної мови притаманні свої характерні риси і більшості фразеологічним оборотам однієї мови немає рівноцінних еквівалентів в інших мовах. Отже передати їх слово в слово зазвичай неможливо, через те, що вони являють собою єдиний образ, звідси – необхідність їх розгляду, як єдине семантичне ціле; а заміна їх словами в прямому значенні може спричинити зникнення атмосфери звичних читачу образів (Гомзякова, 2018).

Відмінності в картині світу, культурі, світосприйнятті різних народів зумовлюють неможливість, в ряді випадків, взаємозамінити фразеологізми при перекладі. Наявність у мові перекладу повних або часткових еквівалентів дозволяє при перекладі фразеологізмів більш точно передати зміст оригіналу, включаючи і ідіоматичну складову цієї одиниці перекладу. У разі їх відсутності перекладачам доводиться використовувати інші нефразеологічні способи.

Виділяють такі основні способи перекладу ФО (Гомзякова, 2018):

1. Фразеологічний еквівалент – фразеологічні одиниці в рідній мові, які повністю відповідають по змісту фразеологізму в іншій мові, і які базуються на одному з ним образі. Як правило, це інтернаціональні вирази, які несуть біблійно-міфологічний чи літературний характер.

壁に耳あり /kabe ni mimi ari/. Значення: “І стини вуха мають”. 求めるものは見いだすであろう /motomeru mono wa miitazu dearou/. Значення: “Хто шукає, той знайде”.

2. Фразеологічні аналоги. У разі відсутності фразеологічного еквівалента в мові перекладу підбирається фразеологізм з таким же переносним значенням, але заснований на іншому образі.

雀の涙 /suzume no namida/. Буквальне значення: “З горобину сльозу”. Аналог: “Кіт наплакав”. 鬼の涙/oni no namida/. Буквальне значення: “Бісові сльози”. Аналог: “Крокодилячі сльози”.

3. Дослівний переклад (калькування) фразеологічних одиниць. Іноді перекладач, намагаючись зберегти образність оригіналу при перекладі фразеологізму, який немає ні еквіваленту, ні аналогу в рідній мові, вдається до дослівної передачі образу в іноземній фразеології. Такий спосіб може бути застосований в тому випадку, якщо в результаті калькування отримаємо вираз, образність якого легко сприймається українським читачем та не створює враження непридатності загальноприйнятим нормам української мови. Дослівний переклад не є фразеологічним перекладом, бо він не використовує готові фразеологічні одиниці, які є у мові перекладу, а кожного разу створює новий образний зворот, чужий рідній мові, хоча зрозумілий.

学問に近道なし /gakumon ni chikamichi nashi/. Значення: “Нема короткого шляху до знань”.

4. Описовий переклад. Якщо фразеологізм не має в рідній мові еквіваленту або аналогу, а дослівний переклад міг би привести до малозрозумілого буквалізму, перекладачеві необхідно відмовитись від передачі образності та використовувати описовий переклад – з поясненням змісту фразеологічної одиниці за допомогою вільного сполучення слів:

アドバルーンを揚げる /adobaru:n wo ageru/. Буквальне значення: “Запустити повітряну кулю з рекламою”. Значення: “Повідомити частину інформації, щоб подивитися реакцію співрозмовника”.

На відміну від української мови, в японській мові дуже багато фразеологізмів було запозичено з китайської мови, саме тому адекватна передача сенсу можлива при дослівному переклад лише тих ідіоматичних одиниць, походження яких має загальний корінь, як у випадку біблеїзмів або літертурних висловів. Тому найчастіше для перекладу фразеологічних одиниць з японської на українську мову використовується описовий переклад та фразеологічні аналоги.

ЛІТЕРАТУРА

- Гомзякова, О. Ю. (2018). *Основні шляхи перекладу англійських фразеологізмів*. <https://int-konf.org/uk/2013/nauka-i-zhittya-suchasni-tendentsiji-integratsiya-u-svitovu-naukovu-dumku-23-25-05-2013/303-gomzyakova-o-yu-osnovni-shlyakhi-perekladu-anglijskikh-frazeologizmiv>
- Комарницька, Т. К., Комісаров, К. Ю. (2012). *Сучасна японська літературна мова: теоретичний курс: в 2 т. Т.1*. Видавничий дім Дмитра Бураго.
- Пономарів, О. Д., Різун, В. В., Шевченко, Л. Ю. (2001). *Сучасна українська мова*. Либідь.
- 石田・ブリシラ(2002). 慣用句の意味を分析する方法. 東京: 開拓社.

ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ “НАДЛИШКОВИХ” АНГЛОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У ФРАНЦУЗЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Рубан В. О.

Київський національний лінгвістичний університет

При вивченні особливостей функціонування запозичених лексем у мові неодмінно постає питання про те, наскільки виправдане їхнє використання. У зв'язку з цим склалися два оцінні підходи до трактування комунікативно-прагматичного призначення запозичень, відповідно до яких їх стали вважати виправданими, або ж доцільними, і неоправданими, або ж надлишковими. Слід зазначити, що вперше такий поділ запропонував німецький учений Е. Таппале, а пізніше французький дослідник К. Фрей використав цю дихотомію у своїх працях, присвячених англіцизмам у пресі міжвоєнного періоду (M. Johnson).

Дихотомія між “надлишковим запозиченням” (*emprunt de luxe*) та “доцільним запозиченням” (*emprunt de nécessité*) потребує детального розгляду, адже дискусії з цього приводу ведуться дуже давно. Багато лінгвістів, не знаходячи логічних пояснень цьому процесові, послуговуються навіть терміном “безглузді запозичення” (*emprunts stupides*).

За класичним визначенням ряду відомих французьких мовознавців, “надлишкове запозичення” – це запозичення через снобізм або через примху окремих людей, воно нічого не привносить у мову, а лише дублює вже існуюче французьке слово. Французький лексиколог Л. Гільбер, користуючись тим самим комунікативно-прагматичним принципом, удається до термінів “денотативний” (із власним значення) та “конотативний” (із додатковим значенням) для розрізнення цих двох видів запозичень. За його оцінкою, денотативні запозичення позначають вироби або поняття, які були створені в іноземній країні. Тоді введення іноземних термінів у когнітивно-дискурсний обіг відбувається за формулою латинського поета Горація: “слова сліднують за речами”. Цю ж ідею обстоював німецький лінгвіст Гуго Шухардт (кінець XIX – початок XX століть), який став засновником школи “Слів та речей”.

З іншого боку, існують конотативні запозичення, які не мають комунікативно-прагматичної доцільності використання. Такі запозичення у французькій мові є часто-густо результатом певної адаптації сприйняття способу життя американського суспільства, що проникає у Францію через фільми та вистави, пресу й літературу, через туристичні контакти, одним словом, через економічний і культурний тиск, що чиниться на французьке суспільство.

Таким чином, Л. Гільбер приписує різні функції цим двом видам запозичень, але їх розмежування саме по собі базується на тому ж судженні цінності – “доцільність”, якій відповідає чи не відповідає слово та розрізнення запозичень на “надлишкові” й “доцільні”. Цікаво, що Л. Гільбер визнає потрібними лише ті запозичення, які називають завезені фізичні предмети (*le sucre, le tabac*), і не говорить ні про нові поняття, як-

от *reaganomics* та *inflation*, ні про диференціацію й уточнення термінів, які приходять зі словами, що, на перший погляд, здаються дублікатами (*interview, meeting, shopping*). Проте, визначаючи денотативні та конотативні функції запозичених термінів, Л. Гільбер не стверджує, що “надлишкові запозичення” не відповідають жодній потребі, оскільки вони спрямовані на те, щоб вказати на тонку смислову відмінність, яка сама по собі дуже важлива для мови; саме з огляду на наявність синонімічних смислів, мовці хочуть мати кілька способів вираження однієї думки (L. Guilbert).

Канадська дослідниця М. Джонсон погоджується з тим, що розрізнення за принципом потрібний/непотрібний зумовлює появу судження про цінність запозичення, яке бере свій початок у нормативній, навіть пуристичній традиції. Тому “запозичення через снобізм” має й інші підстави, більш дієві, ніж ті, які називаються пуристами (M. Johnson). На думку М. Джонсон, саме французькі лінгвісти найчастіше дотримуються поділу на “надлишкові” та “доцільні” запозичення, оскільки їх дослідження орієнтовані лише на пуристичну традицію, згідно з якою вони дотримуються “каральної позиції” щодо вживання мовцями запозичених англійських лексичних одиниць (M. Johnson).

Важливо розуміти, що існує велика різниця між запозиченням (навіть надлишковими) та ксенізмами (у М. Т. Заноли – *перегринізм*), оскільки останні просто описують іноземну реальність (М. Т. Zanola). Якщо слово не затримується в мові надовго – воно не є запозиченням, це ксенізм, якщо воно описує іноземну реальність (що найчастіше відбувається у статтях преси), або *перегринізм*, тобто іноземне слово, яке ще не ввійшло до словника мови.

Отже, щодо запозичень надлишкових і доцільних можна констатувати таке: дослідники в основному погоджуються з думкою, що деякі слова, які називають фізичні речі, привезені до Франції (*sucre, tabac*), є денотативними й постають як необхідні запозичення. Інші вчені все ж таки наголошують на тому, що деякі об’єкти, які існують або імпортовані у Францію, але не залишаються тут надовго (*brownies, bagels, muffins*), є менш потрібними через їх короткочасний термін існування. М. Перньє дотримується думки, що жодне запозичення не може бути “надлишковим”, але разом з тим формує список так званих безглузких запозичень (*emprunts stupides*), в який він вносить і такі нині розповсюджені та усталені терміни, як *listing* та *mailing* (M. Pergnier).

Отже, поділ запозичених слів на категорії *надлишкових* та *доцільних* залишається об’єктом наукової суперечки, яка, як ми мали змогу переконатися, виявляється не дуже успішною. Усі погоджуються, що запозичення “надлишкові” менш необхідні, ніж інші, але не можуть дійти згоди щодо слів, які потрібно віднести до цієї категорії, а також щодо того, що робити з цими “некорисними” лексичними одиницями після їх виявлення в мовленні. Тому доцільним видається відмовитися від цього поділу як такого, що не має належного практичного обґрунтування, і зосередитись на аналізі мотивів і сфер використання запозичень, їх лінгвоструктурних типів та особливостей використання в сучасній французькій мові, яка невтомно намагається їм протистояти.

ЛІТЕРАТУРА

- Guilbert, L. (1975). *La créativité lexicale*. Paris: Larousse.
Johnson, M. (1985). *Les mots anglais dans un magazine de jeunes*. Frankfurt.
Pergnier, M. (1989). *Les anglicismes*. Paris: PUF.
Zanola, M. T. *L'emprunt lexical anglais dans le français contemporain: analyse d'un corpus de press* (1982–1989). Brescia: La Scuola.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ПРОРИВНИХ [k], [g] ТА ЗВУКІВ, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ З НИМИ

Сабо О. А.

Київський національний лінгвістичний університет

Розвиток англійських проривних приголосних [k], [g] сягає в історичне мовознавство значно глибше за давньоанглійський період. Попередній історії існування цих звуків цікаво приділити окрему увагу, але тут ми розпочнемо з давньоанглійського періоду, оскільки нас цікавить їх розвиток та розвиток звуків, що виникли на їх основі радше з точки зору практичної фонетики та формування правил читання, ніж проблеми історичного мовознавства.

Коли у давньоанглійській 7 ст. на зміну рунічному прийшов латинський алфавіт з додаванням деяких рун, змінених латинських літер, діакритичних знаків та лігатур, а саме: Þ “thorn”, å “a nasal”, ē “e long”, ȝ “ēoh”, ð “crossed d”, ð “eth”, æ “æsk”, в мові домінував фонетичний принцип орфографії. Велярний глухий проривний [k] позначався лише літерою “cen”–“c” OE *caru care*, а дзвінкий проривний [g] літерою “ēoh”–“z” на початку слова та після “n”: OE *zān go, sinzān sing*. Загалом літера “z” передавала п'ять різних звуків у давньоанглійській (Crystal, 1995, p. 9; Расторгуєва, 2007, с.71; Сабо, 2021, с. 25, 27).

В давньоанглійській не було палатальних проривних, але під впливом голосних переднього ряду почало відбуватись розщеплення велярних [k], [g] на велярні і палатальні. Велярними вони залишалися у поєднанні з голосними заднього ряду (a, o, u), а перед, іноді після голосних переднього ряду (i, y, e, æ), вони ставали палаталізованими приголосними [kʰ], [gʰ]: OE *caru* [k], OE *sinn* [kʰ], OE *zān* [g], *brucze* [gʰgʰ]. Палаталізація відбувалась до і-умлаута, між 5–6 ст., тому голосні, що утворились в результаті цього процесу, у подальшому не впливали на палаталізацію приголосних: OE *syninz* [k], OE *sēpan* [k] (Расторгуєва, 2007, с. 89; Minkova, 2014, p. 85).

Наприкінці давньоанглійського періоду (11 ст.) під впливом передньоязикової артикуляції з палатальних проривних утворились шиплячі та африкати [ʃ], [tʃ], [dʒ], а саме: [skʰ] > [ʃ] OE *fisc* [skʰ] > ME *fish* [ʃ], [kʰ] > [tʃ] OE *cild* [kʰ] > ME *child* [tʃ], [gʰ] > [dʒ] OE *brucze* [gʰgʰ] > ME *bridge* [dʒ]. Процес утворення нових шиплячих та африкат дістав назву “асибіляція” (Расторгуєва, 2007, с. 88; Minkova, 2014, p. 86).

Проте, деякі слова давньоанглійського періоду: *get, girl, give, forget, eager, skirt* не зазнавали асибіляції (як і слова типу OE *syninz* [k]), незважаючи на

наявність голосного переднього ряду. Це пояснюється їх скандинавським походженням. Вони почали потрапляти до мови англо-саксів з 9 ст., та здебільшого до 13 ст. не записувались. Загальна кількість скандинавських запозичень складає не менше 700 одиниць, не враховуючи численних топонімів, кількість яких сягає 1400 (Расторгуєва, 2007, с. 150, 151, 299; Сабо, 2021, с. 134, 135).

Після норманського завоювання 1066 року до мови англо-саксів потрапляють французькі запозичення, кількість яких до 13 ст. не перевищувала 1000 одиниць, а на початку 14 ст. вже складала 10000 запозичень (Расторгуєва, 2007, с. 302).

У середньоанглійській фонетичні зміни та численні запозичення сприяють ослабленню фонетичного принципу орфографії. Починає змінюватись місце наголосу у слові, довгота голосних змінює фонематичну характеристику на позиційну, з'являються нові звуки, літери та диграфи.

Для передачі звука [g] на зміну “z” приходиться літера “g”, для позначення звука [k] з'являється “k”. Літери “c” та “g” набувають варіантного читання під впливом французької орфографії: перед голосними заднього ряду вони читаються як [k], [g], а перед голосними переднього ряду як [ʃ], [dʒ]. З французької були запозичені диграфи “ch”, “tch”, “dg”, “sh”, “ssh”, “sch” для позначення африкат [ʃ], [dʒ], [ʃ], що виникли внаслідок асибіляції: ME shoures, ME swich. Деякі літери та диграфи потрапляли до англійської мови у складі французьких запозичень: ME joye [dʒ], ME gentil [dʒ], ME charme [ʃ] (Расторгуєва, 2007, с. 185, 209; Minkova, 2014, р. 88).

В англійську мову епохи ренесансу (16–17 ст.) потрапляє багато запозичень з латини та грецької: *aspiration, explicit, history*, чимало з яких запозичувались через французьку. Походження таких “франко-латинських” запозичень іноді неможливо визначити. Крім того, деякі запозичення з давньофранцузької, що походили від латинських коренів, були перероблені до своїх латинських прототипів під час латинізації 15–16 ст., утворивши *describe* замість *decrive*, *equal* замість *egal* та ін. Усі ці зміни не додавали прозорості до доволі складного правопису, основи якого закладались саме у цей час (Расторгуєва, 2007, с. 306, 307).

Утворення шиплячих та африкат вдруге в історії англійської мови (17–18 ст.) пов'язане з фонетичною асиміляцією французьких лексичних запозичень: [s]+[j] > [ʃ] *commission*, [t]+[j] > [tʃ] *nature*, [d]+[j] > [dʒ] *soldier*. На додаток до зазначених, утворюється абсолютно новий дзвінкий фрикативний звук [ʒ] з поєднання [z]+[j] > [ʒ] *pleasure*, який складає пару глухому фрикативному звуку [ʃ], що існував у мові з 11 ст. як результат асибіляції (Расторгуєва, 2007, с. 210;

Minkova, 2014, р. 141, 142).

Інформація, що стосується артикуляції та орфографії сучасних англійських велярних проривних [k] [g] і звуків, що з них розвинулись, охоплює усі три історичні періоди існування англійської мови, розподіляючи між ними за інтенсивністю процеси утворення звуків та розвитку орфографії. Такий історичний підхід дає пояснення розвитку та особливостям передачі

цих звуків та їх похідних, випадків які трактуються як винятки в правописі та відображають результат історичного розвитку звуків англійської мови під впливом лінгвістичних та численних екстралінгвістичних чинників.

ЛІТЕРАТУРА

- Расторгуева, Т. А. (2007). *История английского языка* (3-е изд.). Астрель: АСТ.
- Сабо, О. А. (2021). *История английської мови*. Матеріали до лекцій і семінарів. Вправи. Тести. Ключі для самоконтролю: Навч. Посібник. Видавництво Ліра-К.
- Crystal, D. (1995). *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambr. Univ. Press.
- Minkova, D. (2014). *A Historical Phonology of English*. Edinburgh University Press Ltd.

КОЛЕКТИВНА ПРОВИНА ТА КОЛЕКТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК МАРКЕРИ СУСПІЛЬНОГО БУТТЯ В ДЕМОКРАТИЧНИХ ТА ТОТАЛІТАРНИХ СУСПІЛЬСТВАХ

Саволайнен І. П.

Київський національний лінгвістичний університет

Мапа сучасного світу трансформується під впливом подій на світовій арені та військових конфліктах в Україні та Сирії. Актуальним, як ніколи за останні 80 років, стає питання світової системи безпеки, що ґрунтується на принципах колективної відповідальності та спроможності наднаціональних політичних, економічних та управлінських еліт адекватно реагувати на системні виклики та загрози.

Події в Україні активізували інтерес та нагадали всьому світові значущість ліберальних європейських цінностей, як основ демократичного порядку. Усвідомлення індивідуальних свобод, право на самовираження, самоцінності життя, відповідальність за себе та суспільство в цілому, показали світові незламність українців у боротьбі за свободу та незалежність. Суспільство власним досвідом демонструє рух від тоталітаризму, з його системою оцінок і цінностей, до неоліберальної демократичної системи цінностей, що лежить в основі нової картини світу.

Варто відзначити стабільно зростаючий суспільний інтерес до філософського аналізу історичного досвіду, історичного пізнання крізь призму діалогу культури, принципу нелінійності та множинності, критичного переосмислення минулого у проєкціях на сучасність, емпатії та бажання справедливості, феномену провини та відповідальності.

Почуття провини переживається людиною лише у взаємозв'язку з Іншим, коли виникає внутрішнє відчуття, що власна дія шкодить відносинам з іншими, вказує межі можливостей до певної дії, і безпосередньо граничить

з відчуттями свободи та невинуватості. Ґрунтовний філософський аналіз феномену провини ми знаходимо в творчості К. Ясперса. Так, останній виділяє чотири типи провини, які може відчувати людина, будучи вплетеною в соціальну площину подій: кримінальна, політична, моральна та метафізична. Перший тип лежить на людині, яка скоїла кримінальне правопорушення. Політична провина пов'язана з діяльністю державного істеблїшменту та/або окремих громадян, за яку має нести відповідальність все населення країни. Етичну/моральну провину філософ співвідносив з особистою відповідальністю (Jaspers, 2000).

Метафізична вина пов'язана з почуттям відповідальності за кожну неправильну й несправедливу дію у світі. “Якщо я не роблю, що можу... Якщо я не ризикнув своїм життям, щоб попередити вбивство іншого, але при цьому був присутній, я відчуваю себе виним таким чином, що жодні юридичні, політичні чи моральні пояснення тут не підходять” (Jaspers, 2000, с. 27). Ми можемо зробити висновок, що відчуття провини та відповідальність за неї, можливий лише в тому випадку, коли людина здатна до рефлексії, може оцінити ситуацію та власні дії.

Обстоюючи ідею колективної відповідальності крізь призму політичної провини, К.Ясперс наголошує, що народ не може вважатися повністю винним за дії власних правителів, таку відповідальність він застосовує лише до громадян певної країни (Ясперс, 1999).

Проблема особистої та колективної відповідальності проходить лейтмотивом творчості і у Х. Арендт. Філософія показує, як підтримка та супротив одним і тим же рішенням антигуманного характеру в тоталітарному суспільстві, розглядалися в системі моральності як відповідальні і невідповідальні рішення, одночасно. Не відкидаючи можливість колективної відповідальності всіх людей за вчинки, здійснені лише певною частиною суспільства, авторка наголошує про небезпеку: “Коли всі винні, то ніхто не винен” (Арендт, 2013, с. 41).

Колективна відповідальність постулюється як наслідок приналежності до громадянського суспільства, а позбутися її можливо лише шляхом одностороннього розірвання суспільного договору. Тягар колективної вини є результатом приналежності людини до певної спільноти.

Звернемо увагу ще на один аспект феномену колективної провини, а саме, тривалість її переживання, готовність людини досить довго нести тягар відповідальності за дії, які були вчинені раніше і до яких сам індивід не причетний.

Отже, осмислення власного та колективного трагічного досвіду особистості, переживання почуття провини постають регуляторами подальшого соціального буття, що запобігають та унеможливають такого ряду дій в майбутньому, прагнучі до відновлення нормального порядку речей. “Вина та страждання є темами, які зближують історію та пам'ять”. Ми маємо взяти на себе відповідальність надати належну оцінку історичним подіям, щодо російсько-української війни, задля унеможливлення повторення в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

- Jaspers, K. (2000). *The Question of German Guilt*. Fordham University Press.
Арендт, Х. (2002). *Джерела тоталітаризму*. Дух і літера.
Арендт, Х. (2013). *Ответственность и суждение*. Изд. Института Гайдара.
Ясперс, К. (1999). *Вопрос о виновности. О политической ответственности Германии*. Прогресс.

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ НА ПИСЬМІ ТА В УСНОМУ МОВЛЕННІ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Самаркіна А. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Емоції є невід'ємною частиною комунікації, чи то усної, чи то письмової. Мовні одиниці, за допомогою яких у мовленні реалізуються емоції, здатні посилити подачу інформації в цілому та зробити його більш цікавим, інформативним, тому аналіз лексичного рівня мови, як широкого поля вербалізації емотивності, становить для лінгвістів особливий інтерес.

Лінгвістика емоцій як наука сформувалась у ХХ ст. на основі психології та традиційного мовознавства. Проте до середини 70-х років проблема вираження емоцій не була основною в лінгвістиці, а роботи на цю тему з'являлися досить рідко, та і взагалі, не становили великого інтересу. На даному етапі розвитку лінгвістики емоцій існує низка проблем, які визначають декілька головних напрямів досліджень, зокрема і комунікацію емоцій, категоризацію емоцій та емотивний семантичний простір мови (Разуванова, 2013). Тож, можна поділити емоції на позитивні та негативні, а основним засобом їх передачі є використання вигуків. В українському мовознавстві вивченням вигуків займалися такі мовознавці як Р. І. Вихованець, І. М. Гуменюк, Л. І. Мацько. Здебільшого їх праці стосуються аналізу вигуків з точки зору їх частиномовної приналежності, семантики та функціонування у процесі комунікації (Нестеренко, 2015).

Потенціал вигуків проявляється лише у контексті. Але необхідно зазначити, що використання вигуків є доволі неформальним вираженням емоцій, і рекомендується не використовувати їх в офіційних документах, наукових статтях, ділових переговорах тощо. Найчастіше вигуки, як спосіб передачі емоцій, використовуються в усному мовленні, в субтитрах на телебаченні, кінотеатрах тощо, у соціальних мережах під час спілкування, блогах, де формальний характер тексту не є важливою складовою.

Характеризуючи вигуки сучасної китайської мови можна сказати, що вони переважно одноморфемні (嘿 Hēi 嘿 Āi 啊 A), рідше – дво- та триморфемні (哎呀 Āiyā, 哎哟哟 Āiyō yō). У реченні вигуки синтаксично автономні, їх місце зазвичай на початку речення: 啊, 你作什么? A, nǐ zuò shénme? – А, що ти робиш?

Розглянемо декілька прикладів: 1) 嘿 hēi – здивування, вітання. Використовується для передачі як позитивного відтінку емоцій, так і

негативного, а також нейтрального. 嘿, 这种事真少见! *Hēi, zhè zhǒng shì zhēn shǎojiàn!* – О, таке буває рідко! (嘿_百度百科, б.д.).

2) 喔唷 ō yō – О! Ого! Має значення здивування у випадках, коли людина шокована розміром, ступенем. Інше значення – ай! Тобто, вигук під час відчуття болю. 喔唷, 这么大的西瓜! *Ō yō, zhème dà de xīguā!* – Ого, який кавун! (喔唷_百度百科, б.д.). У даному прикладі є прикметник 大 *Dà* – великий, дослівний переклад може бути наступним: Ого, який великий кавун! Але так як відомо, що вигук 喔唷 має значення здивування у даному випадку розміром, тому перекладати слово 大 не обов'язково, тому що цим значенням володіє сам вигук.

3) 哎哟哟 āiyōyō – Ой-ой-ой! Ого-го! (Здивування, схвалення, інколи – висміювання). 哎哟哟, 这山好高啊! *Āiyō yō, zhè shān hào gāo a!* – Ого-го, яка висока гора! (哎哟哟_百度百科, б.д.). Проаналізовані приклади з використанням цього вигука говорять про те, що його значення схоже зі значенням 喔唷, тобто здивування від розміру, якості. Але особливість вигуку 哎哟哟 полягає в тому, що він притаманний віршам і частіше зустрічається саме в них, аніж в усній/письмовій комунікації.

У контексті структури вигуків сучасної китайської мови варто відмітити те, що подекуди ці лексичні одиниці можуть не просто піддаватись редуплікації, але й використовуватись у великій кількості повторів: 嗨嗨嗨嗨, 你还想什么啊? *Hēi hēi hēi hēi, nǐ hái xiǎng shénme a?* – Е-хе-хе-хе-хе, і про що ти думаєш? У такому випадку вигук має те ж саме емоційне забарвлення, що і його односкладовий (або двоскладовий) варіант, але вживається у більш гіпербалізованому значенні (Нестеренко, 2015).

Отже, основним засобом реалізації емоцій в усній та письмовій китайській мові окрім інтонації, є вигуки. Можна констатувати, що окремо вигуки не несуть чіткої інформації щодо їх конкретного значення, їх характер проявляється саме у контексті, де можна побачити який саме відтінок емоції (позитивний, негативний, нейтральний тощо) має той чи інший вигук.

ЛІТЕРАТУРА

Нестеренко, О. О. (2015). Розмежування вигуків сучасної китайської мови за структурно етимологічним параметром. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*, 14, 192–193.

Разуванова, Ю. Г. (2013). Мовні засоби вираження емоційного стану радості (на матеріалі твору Сомерсета Моєма “Театр”). У С. О. Швачко, І. К. Кобякова, О. В. Ємельянова (Ред.), *Перекладацькі інновації* (с. 119–123). Сумський державний університет.

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/30575>

嘿_百度百科. (б. д.). 百度百科.

https://baike.baidu.com/item/嘿/34432?fromModule=lemma_search-box

嘿_百度百科. (б. д.). 百度百科. https://baike.baidu.com/item/嘿/34432?fromModule=lemma_search-box

哎哟哟_百度百科. (б. д.). 百度百科.

[https://baike.baidu.com/item/哎哟哟/10942934?fromModule=lemma-qiyi_sense-lemma](https://baike.baidu.com/item/哎哟哟/10942934?fromModule=lemma_qiyi_sense-lemma)

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ТЕКСТІ ЯПОНСЬКОЇ ТУРИСТИЧНОЇ РЕКЛАМИ В УМОВАХ COVID-2019

Саф'янова М. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Реклама вже давно стрімко увірвалася у наше життя і фактично стала невід'ємною частиною сьогодення. Нині реклама – є одним із основних засобів маркетингової комунікації. Нашою метою є спроба подивитися на рекламу дещо глибше, а саме – як на своєрідний підручник історії. На нашу думку, через рекламу можна певною мірою дослідити хронологію розвитку країни, її звичаї, суспільні цінності, сфери інтересів різних соціальних груп і навіть державну ідеологію, оскільки все це так чи інакше знаходить у ній своє яскраве віддзеркалення.

Пандемія Covid-2019 також не залишилася осторонь, і стала значною подією в новітній історії як усього людства, так і Японії зокрема, проникаючи в усі сфери суспільного життя. Не оминула пандемія і рекламну сферу.

У цій статті ми намагаємось розглянути вплив пандемії Covid-2019 на лексику японської туристичної реклами і на туризм в цілому, як на лакмусовий папірець суспільного споживання специфічних благ та послуг, на рівень розвитку країни і суспільства.

Під час пандемії терміни 「自粛」/jishuku/ “добровільна відмова” та 「要請」/yōsei/ “прохання про співпрацю” міцно увійшли до лексики японців. Це заходи добровільного дотримання оголошених правил, які не мають законодавчої сили. Їх ефективність забезпечується за рахунок морального “тиску колективу” – специфічного і водночас традиційного явища японського суспільства – 「世間」 *секен*.

Саме у цей час типова реклама у всьому світі виглядала як ホームステイ HOME STAY. А у відповідній японській рекламі ще були дописи: 自分を守るため – /jibun o mamoru tame/ – щоб захистити себе、大切な人を守るため – /taisetsunahito o mamoru tame/ – щоб захистити своїх близьких、社会を守るため – /shakai o mamoru tame/ – щоб захистити суспільство.

Національним комітетом зв'язку в тісній співпраці з Міністерством землі, інфраструктури, транспорту та туризму, а також агентствами з туризму було розроблено 新しい旅のエチケット – /Atarashī tabi no echiketto/ – “новий етикет подорожей”.

Досліджуючи рекомендації щодо нововведень під час подорожей в період пандемії, можна виокремити в туристичних рекламних текстах нову лексику, а також розглянути деякі зміни в значеннях раніше активно використовуваної лексики.

旅先の状況確認 – /Tabisaki no jōkyō kakunin/ – статус призначення послуги. Це додаток в якому потрібно відмітити кінцеву точку призначення і мету подорожі.

マスク着け – /Masuku tsuke/ – малюнок з маскою чи напис “маска” – невід'ємна частина рекламних повідомлень.

手洗い・消毒 – /tearai shōdoku/ – миття та дезінфекція рук.

換気 – /kanki/ – вентиляція, провітрювання.

フレッシュ外気 – /Furesshu-gai ki/ – свіже повітря

健康チェック – /kenkō chekku/ – перевірка (контроль) здоров'я. Слово
チェック – “перевірка” розширило свою семантику. Тепер обов'язковою
процедурою стала щоранкова перевірка здоров'я, а не тільки перевірка
бронювання номеру в готелі, квитків на транспорт тощо.

おしゃれな旅の身だしなみ – /osharena tabi no midashinami/ – поняття
“стильний туристичний вигляд” поширилося на носіння маски і перевірку
здоров'я.

安全・安心なご旅行 – /Anzen anshin'na go ryokō/ – поняття “безпечна
подорож” стало включати також страхові поліси.

新しい生活様式 – /Atarashī seikatsu yōshiki/ – “новий стиль життя”
під час подорожей набув також іншого значення. Тепер це не тільки про
ексклюзивні та дорогі подорожі, але й про стиль туристичних мандрівок в
умовах пристосування до вірусу.

Керівництво міста Окаяма вдалося до інших заходів. З метою подальшого
просування третьої вакцинації новою вакциною від корона-вірусу префектура
співпрацює з JR Group для просування третьої вакцинації з концепцією
3回目接種をして安心して旅を楽しもう! – /3-kai-me sesshu o shite anshin
shite tabi o tanoshimou!/ – “Отримайте третє щеплення та насолоджуйтеся
своєю подорожжю спокійно!”.

Завзяті поціновувачі Гаваїв на час “Золотого тижня” (першотравневі
свята) також зіткнулися з нововведеннями:

自由旅行あんしんパック – /jiyū ryokō anshin pakku/ – “Вільні подорожі
з пакетом безпечних послуг”. Одна з відомих туристичних фірм для
подорожей на Гаваї при цьому рекламує цілодобову місцеву підтримку
японською мовою під час можливої ізоляції.

Отже, у період пандемії можемо спостерігати застосування різних
інструментів маркетингових комунікацій, та суттєву зміну наповненості
лексичного складу туристичної реклами.

ЛІТЕРАТУРА:

Васильців Н. М. (2020). Застосування маркетингових комунікацій у період
пандемії COVID-19. *Інфраструктура ринку*, 47.

http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/47_2020_ukr/15.pdf

Горбулін, В. П., Даник Ю. Г. (2020). Національна безпека України: Фокус
пріоритетів в умовах пандемії. *Вісн. НАН України*, 5.

[http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/170038/03-
Horbulin%20.pdf?sequence=1](http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/170038/03-Horbulin%20.pdf?sequence=1)

Як Японія, навіть під час пандемії, просуває внутрішній туризм. (2021).

[https://texty.org.ua/fragments/102657/yak-yaponiya-navit-pid-chas-
pandemiyi-prosuwaye-vnutrishnij-turyzm/](https://texty.org.ua/fragments/102657/yak-yaponiya-navit-pid-chas-pandemiyi-prosuwaye-vnutrishnij-turyzm/)

「世間のルール」に従え! : コロナ禍が浮き彫りにした日本社会のおきて. (2020).

<https://www.nippon.com/ja/in-depth/d00589/>

<https://www.mlit.go.jp/kankocho/content/001349264.pdf>

<https://www.city.izu.shizuoka.jp/soshiki/1006/4/1/358.html>

<https://shunkosha.co.jp/column/ad-board/column-45532>

<https://www.pref.okayama.jp/page/784695.html>

СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ПАРАМЕТРИЧНИХ ПРИКМЕТНИКІВ “大” – “小” В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Сидельнікова О. А.

Київський національний лінгвістичний університет

Семантична структура параметричних прикметників, їх функціональні особливості та когнітивні характеристики є предметом досліджень як українських (А. П. Грищенко, К. Г. Городенська, Н. Дідух, О. Ч. Кшановський, О. В. Кардашук, Т. А. Щєбликіна та ін.), так і китайських мовознавців (任永军, 宋玉柱, 沈阳 та ін.). Очевидно, що такий інтерес до параметричних прикметників пов'язаний насамперед з тим, що дана лексична група має складну та неоднозначну семантику, а також характеризується широким діапазоном лексичної сполучуваності (Линник, 1982).

Серед усіх параметричних прикметників антонімічна пара “великий/малий” займає особливе значення, оскільки дані прикметники характеризують об'єкт відповідно до його загального розміру, а не конкретних особливостей чи його розташування у просторі (Дідух, 2004).

В сучасній китайській мові семантична структура параметричних прикметників “大” – “小” представлена наступними значеннями:

1) Великий за своїми розмірами / невеликий за розміром, величиною: 大/小房子 dà/xiǎo fāngzi – великий/маленький дім, 大/小操场 dà/xiǎo cāochǎng – велика/маленький майданчик;

2) Значний за кількістю, чисельний / невеликий за кількістю, нечисленний”: 大/小班 dà/xiǎo bān – велика/маленька група, 大/小 amount dà/xiǎo é – велика/мала сума;

3) Дорослий за віком / Невеликий віком, малолітній” : 年纪大/年纪小 niánjì dà/ niánjì xiǎo – дорослий / молодий;

Також в китайській мові параметричні прикметники “大” – “小” використовуються для вираження старшинства у родині. Наприклад, 大儿子/小儿子 dà'érzi/ xiǎo'érzi – старший син/молодший син, 大哥/小弟 dàgē/ xiǎodì – старший брат/молодший брат.

Слід зазначити, що в китайській мові прикметник “大” може сполучатись з іменником 龄 líng – вік, утворюючи стале словосполучення 大龄 dàlíng, яке означає “старший, застарілий для чогось”. Наприклад, 大龄剩女 dàlíng shèngnǚ – стара діва, 大龄青年 dàlíng qīngnián – молоді люди віком за 30 років, які ще не одружились.

4) Який має чималу силу прояву, інтенсивність / Незначний силою, ступенем вияву”: 大/小风 dà/xiǎo fēng – сильний/слабкий вітер, 压力大/小 yālì dà/xiǎo – напруга сильна/слабка.

Слід також зазначити, що прикметник 大 може сполучатись з прикметниками на позначення кольору виражаючи “більш глибокий, насичений колір”. Наприклад, 大红 dàhóng – багряно червоний (任, 永军, 2004).

5) Який набагато переважає звичайний ступінь, міру / Який не має великого значення, неістотний”: 大/小进步 dà/xiǎo jìnbù – значний/незначний прогрес, 大的/小的努力 dà/xiǎo de nǚlì – великі/малі зусилля;

6) Який має важливе значення / Позбавлений внутрішньої глибини”: 大/小贡献 dà/xiǎo gòngxiàn – значний/незначний внесок, 大/小发明 dà/xiǎo fāmíng – велике/незначне відкриття.

7) Визначний за суспільним становищем / Який займає невисоке суспільне становище”: 大/小人物 dà/xiǎo rénwù – видатна особистість/маленька, проста людина (现代汉语词典, 2005).

Прикметник “大” також вживається для оцінки характерних рис особистості. Наприклад, 大好人 dàhǎorén – прекрасна людина, 大笨蛋 dà bēndàn – бовдур.

Чжу Баочжу (1994) виділяє ще один окремий спосіб використання прикметника “大”, а саме “大+时间词”. Наприклад, 大夏天 dà xiàtiān – саме спекотного літа, 大星期天 dà xīngqītiān – саме у неділю. В цьому типі вживання, параметричний прикметник “大” має підсилююче значення та вказує на те, що саме в цей період часу, слід або не слід щось робити (447).

Отже, проаналізувавши параметричні прикметники “大” – “小” в сучасній китайській мові ми прийшли до висновку, що вони мають складну семантичну структуру та характеризуються високим ступенем метафоризації своїх значень. Крім цього слід зазначити, що на відміну від прикметника “小”, параметричний прикметник “大” має ширшу лексичну сполучуваність та утворює більшу кількість сталих словосполучень.

ЛІТЕРАТУРА

- Дідух, Н. (2004). Семантична структура параметричних прикметників. *Науковий вісник Львівського університету*, 34, 159–167.
- Линник, Т.Г. (1982). *Параметричні прикметники і їх становлення*. Наукова думка.
- 任, 永军. (2004). 空间维度词 “大/小”的认识语义分析. *聊城大学学报*, 5, 30–33.
- 中国社会科学院语言研究所词典编辑室. (2005). *现代汉语词典*. 商务印书馆.
- 宋, 玉柱. (1994). “大”的区别词用法. *中国语文*, 6, с. 447.

ОБРАЗНІ ПОРІВНЯННЯ З ГУСТАТОРНИМ КОМПОНЕНТОМ ЯК ЗАСІБ ОПОВІДНОЇ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ М. СЕНЕТ “THE LOVE GODDESS’ COOKING SCHOOL”)

Сидоренко Т. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Порівняння як засіб художньої образності, основою уподібнення в якому є бінарна опозиція двох смислових планів, граматично оформлена на підставі уявної подібності (Присяжнюк, 2007, с. 40), є функціональним способом унаочнення думки. Цей стилістичний прийом, що полягає в частковому

уподібнені двох предметів на основі реально існуючої або створеної автором спільної ознаки, виконує одночасно поняттєво-логічну й експресивно-образну функцію. Художнє порівняння спрямовує увагу адресата на схожість порівнюваних сутностей, причому природа схожості має різний характер. Ознака, за якою встановлюється схожість між порівнюваними сутностями, може бути онтологічно притаманною об'єкту порівняння або приписаною, постійною чи змінною (Присяжнюк, 2015). За іншою класифікацією, в порівнянні виділяють позначуване, позначальне та основу для порівняння (Присяжнюк, 2007).

Художнє порівняння вивчалось на матеріалі англomовних художніх творів (Присяжнюк, 2007; Ortony, 1993), і воно може становити основу для вербального вираження сенсорики смаку. При цьому смакова образність може функціонувати в ролі позначуваного, тобто порівнюватися з чимось або навпаки, певні поняття можуть розглядатися крізь призму ольфакторних чи смакових образів. Розглянемо приклади використання образних порівнянь на матеріалі роману “The Love Goddess’ Cooking School”:

1) “*All of Camilla Constantina’s recipes called for wishes and memories, either sad or happy or unqualified. They were as essential to Camilla as were the minced garlic or the tablespoon of olive oil*” (Senate, 2010, с. 16). Особливістю рецептів бабусі головної героїні роману було додавання спогадів і побажань, які були такими ж важливими для успіху страви, як інгредієнти, що мають яскраво виражений смак. Таким чином, смакова образність діє в ролі позначального, візуалізуючи абстрактне поняття спогадів.

2) “*He was absentminded and ... so distracted he didn’t notice the penne was overcooked and the sauce too bland, but he was nice. Holly felt her crush creeping back inside her heart*” (Senate, 2010, с. 47). У цьому прикладі загальна неувважність героя підкреслюється тим, що він не звернув увагу на неякісне приготування страв, які він куштував, та на їх поганий смак. Тому факт ігнорування густаторних особливостей перевареної (overcooked) страви та прісного (bland) соусу надає більшої виразності образу персонажа.

Отже, густаторні компоненти можуть бути частиною порівнянь, функціонуючи як позначальне або позначуване, при цьому пояснюючи абстрактні поняття або додаючи виразності характеристиці персонажів.

ЛІТЕРАТУРА

- Присяжнюк, Л. Ф. (2007) *СВІЙ/ЧУЖИЙ в образній системі романів Г. Гріна: семантико-когнітивний аспект* [Автореф. дис. канд. філол. наук, Київський національний лінгвістичний університет]
- Присяжнюк, Я. М. (2015) Специфікація співвідношення порівняння та метафори в англійській мові. *Одеський лінгвістичний вісник*, 6, 85–89
- Ortony, A (1993). *Metaphor and Thought*. (2nd ed.). New York: Cambridge University Press
- Senate, M. (2010) *The Love Goddess’ Cooking School*. N.Y.: Simon & Schuster

CZUŁY NARRATOR ОЛЬГИ ТОКАРЧУК УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Сидяченко Н. Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Різні мови по-різному концептуалізують і категоризують реалії світу. Письменники, своєю чергою, нерідко модифікують усталені поняття, змінюючи семантику слів. Усе це слід враховувати перекладачеві навіть близькоспоріднених мов, скажімо, обираючи найкращий еквівалент українською мовою для ключового словосполучення *czuły narrator*, застосованого польською письменницею Ольгою Токарчук у її нобелівській промові. Вдумливому перекладачеві слід спершу визначити контекстуальне значення епітета *czuły*, потім зіставити загальномовну семантичну структуру польського прикметника *czuły* та українських прикметників *чутливий*, *чуйний*, *чутливий*, *ніжний* як можливих еквівалентів за лексикографічними джерелами.

Для визначення контекстуального значення прикметника *czuły* у функції епітета до слова *narrator* нами проаналізовано текст усієї промови авторки. У вступній частині тексту виявлено перші алузії на авторське розуміння: однокореневі деривати *czulki* (чутливі кінчки антени) і *czuły radar* (чутливий радар), та змальовано образ матері у її ставленні до дитини як прототипний для концепту *czuły narrator*. Наратор, або ж літературний суб'єкт в оповідному художньому творі, від імені якого письменник веде розповідь і з допомогою якого формується весь уявний світ, на переконання авторки, має ставитись до об'єктів оповіді так, як у чуйна мати до дитини. Далі авторкою висловлено прагнення бути причетною до народження нового виду наратора з особливою свідомістю. Новий наратор повинен усе бачити взаємопов'язаним і урухомити у себе і в читача *чуття цілості світу*, маючи при цьому “абсолютно інший вид відповідальності за світ” (О. Tokarczuk, 2020). На завершення промови нобелістка безпосередньо пояснює своє розуміння епітета: *czulość* є мистецтвом уособлення, співвідчування (не співчуття, а відчування того самого, що інший), відтак, невпинного відшукування схожості. *Czulość* є найскромнішим видом любові. Вона з'являється там, де ми з увагою і зосередженістю заглядаємо в інобуття. *Czulość* – це співпережиття долі, глибоке переймання іншим буттям, його крихкості, неповторності, його невідпирності до страждання і вплив часу. *Czulość* – це таке бачення світу, яке показує його живим, взаємопов'язаним, взаємозалежним, де все співпрацює (О. Tokarczuk, 2020). Отже, *czuły narator* – це *чутливий*, як радар, але не механічний, не байдужий, а з особливим *співвідчуванням світу (характерним для материнської любові)* та з *особливою за нього відповідальністю*.

Принагідно порівнюємо розуміння природи творчості в іншого польського нобелівського лауреата – Чеслава Мілоша. За Мілошем, поезія також резонує на світ, на його найтонші порухи, Мілошів наратор-поет теж безмежно любить життя і не раз у цій любові читачеві звіряється, прямо чи опосередковано. Але його любов чоловіча: він бажає оволодіти світом

за допомогою слова, жадає світу, як чоловік жадає жінки (Н. Сидяченко, 2013), натомість любов Токарчук є жіночою і материнською. Внаслідок аналізу семантичної структури прикметників *чуйний, чулий, чутливий* за лексикографічними джерелами повного збігу із семантикою польського прикметника *czuły* не виявлено. Але семантика “здатний пройматися чіми-небудь переживаннями, горем” наявна у всіх трьох українських лексем. Порівняльний аналіз доповнено висновками Ренати Гжегорчикової (R. Grzegorzczukowa, 2021), яка вказує: “Загалом образ *czułości*, сформований польським словом *czułość*, спрямовує увагу на аспект вразливості, співвідчування з іншою людиною, зосередження на її стані, ситуації, в якій вона перебуває, на її потребах”. Отже, робимо висновки, що для перекладу промови Ольги Токарчук можна використати близькі за семантикою українські прикметники *чулий, чуйний, чутливий*, натомість некоректним є вибір прикметника *ніжний*, у якого діапазон семантики любові обмежений лише делікатністю й лагідністю.

ЛІТЕРАТУРА

- Grzegorzczukowa, R. (2021). Pojęcie czułości w rozumieniu papieża Franciszka na tle danych językowych. *Język w służbie myśli. Szkice z dziejów polskiego słownictwa*. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 261–267.
- Сидяченко, Н. (2013). Про визначальні риси поета і поезії. *Мова і культура, випуск 16, том III (165)*, Видавничий Дім Дмитра Бураго, 319–326.
- Токарчук, О. (2020). *Czuły narrator*. Wydawnictwo Literackie.

ПЕРЕКЛАД ТУРЕЦЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Сіленко Н. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема перекладу термінів була й залишається однією з найбільш актуальних у сучасному перекладознавстві. Дослідження перекладу економічних текстів є актуальною проблемою перекладознавства, постійно знаходиться в центрі уваги фахівців, оскільки відбувається інтенсивний розвиток галузі економіки, а отже здійснюється відповідно збагачення новими термінами. Тому проблема перекладу економічних текстів, спеціальних термінів у них становить головну складність для перекладачів. Терміни складають основу спеціального перекладу і є найбільш складними для перекладачів, адже має бути вдало підібраний еквівалент українською мовою. Зважаючи на типологічні відмінності турецької та української мов під час перекладу економічних термінів можемо спостерігати труднощі в адекватності перекладу та певні семантичні розбіжності.

Адекватність – це співвідношення вихідного та кінцевого текстів, при якому враховується ціль перекладу. Переклад може вважатися, адекватним,

якщо були правильно перекладені всі термінологічні одиниці, їхні сполучення та результат перекладу є зрозумілим фахівцю. Адекватним є переклад, в якому наявні семантична та прагматична еквівалентність. Проблема перекладу термінів висвітлена в працях Кияка Т. Р., Карабанова В. І., Л. І. Борисової, Даниленко В. П., Коваленко А. Я. тощо.

Протягом останніх десятиліть зростає інтерес мовознавців та фахівців різноманітних галузей до проблем галузевих терміносистем, що пояснюється стрімким розвитком наукової, економічної та технічної галузей завдячуючи процесам інтеграції. У зв'язку з чим відбувається активний розвиток процесів термінотворення та збагачення термінологічних систем у цілому. Важливо зробити процес утворення і вживання термінологічних одиниць більш керованим, сприяти раціоналізації професійної комунікації для кращого взаєморозуміння спеціалістів у тій чи іншій галузі.

Термін є одиницею певної термінологічної системи, що належить до тієї чи іншої галузі науки, техніки, виробництва, і його концептуальний зміст визначається його місцем у визначеній системі. Кожен термін має свою дефініцію (точне наукове визначення), на специфіку якого слід звертати увагу. Термін, на відміну від інших слів, виникає лише одним способом – він створюється для назви спеціального поняття, явища, процесу, предмету. Спочатку з'являється спеціальне поняття, а потім знаходиться знак для його дефініції. У цьому сенсі термін вторинний і, отже, по суті, завжди мотивований. Часто незрозумілими, невмотивованими є запозичені економічні терміни, які нерідко використовуються в турецькому економічному тексті.

Головним способом перекладу економічних термінів є переклад за допомогою лексичного еквіваленту. Але для складних термінів або термінів словосполучень ми застосовуємо інші способи перекладу, окрім лексичного еквіваленту. Адже складні терміни є сталими словосполученнями, за якими закріплене конкретне термінологічне значення. Наприклад: *net gelir* – чистий дохід, *kiymetli evrak* – цінні папери, *pozitif iktisat* – позитивна економіка.

Для перекладу турецької економічної термінології можуть використовуватися лексичні перекладацькі трансформації – це транскрибування і транслітерація, але вони вимагають наявності в терміні певного звукового складу; з іншого – необхідно органічне включення запозичення в систему понять відповідної галузі. Наприклад деякі запозичені терміни в турецькій мові, є новими для української мови: *Bitcoin*. Турецька економічна термінологія є великим класом спеціальної лексики з великим вмістом інтернаціональних слів або ж запозичених з інших мов, які є зрозумілими українцям та має повний еквівалент в українській мові, наприклад: *enflasyon*, *spekülasyon*, *marka*, *kapitalizm*, *kredi*, *depozit*, *devalüasyon*, *ekonomi*. При перекладі турецьких економічних термінів українською мовою часто застосовується лексична перекладацька трансформація, а саме калькування наприклад: *bileşik faiz* – складні відсотки, *mali sektör* – фінансовий сектор, *ortalama enflasyon* – середня інфляція, середній рівень інфляції, *takas ekonomisi* – економіка обміну. Під час перекладу безеквівалентних турецьких економічних термінів українською

мовою може застосовуватися антонімічний переклад, описовий переклад для відтворення точності перекладу терміну, особливо при перекладі складних термінів, термінів з метафоричним значенням.

Отже, головне завдання для перекладача – це правильна і повна передача значення економічного терміну та його конотації. Переклад економічних термінів дуже відповідальне завдання для перекладача, яке потребує високого ступеня володіння ним обома мовами, багатогранного сприйняття мовної картини світу, а також відмінних знань економіки. Під час перекладу турецької економічної термінології українською мовою використовуються переважно такі способи перекладу як: калькування, транскрипція, транслітерація, описовий та антонімічний переклад.

РОЗВИТОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “ТУРИЗМ”

Слаба О. В.

Київський національний лінгвістичний університет

В сучасному світі міжкультурна комунікація є надзвичайно важливою в умовах глобалізації та розвитку туристичної галузі. Туризм є однією з найбільш швидких сфер, яка залежить від ефективної комунікації між різними культурами та національностями. Успішна міжкультурна комунікація в туризмі забезпечує збереження культурної спадщини, розвиток туристичних маршрутів та привабливість країни для туристів.

Метою даного дослідження є вивчення теоретичних аспектів міжкультурної комунікації та її особливостей в галузі туризму.

Міжкультурна комунікація – це процес спілкування між представниками різних культур з метою обміну інформацією, взаєморозуміння та взаємодії. Основні поняття і теоретичні концепції міжкультурної комунікації включають в себе такі поняття, як культура, етнічність, стереотип, культурний шок, міжкультурний конфлікт та інші.

В. В. Манакін (2012) зазначає, що завданнями міжкультурної комунікації є формування міжкультурної компетентності, необхідних знань про різні народи та культури з метою уникнення міжетнічних і міжкультурних конфліктів (с. 10).

Види міжкультурної комунікації можуть включати вербальну та невербальну комунікацію, а також формальну та неформальну комунікацію. Вербальна комунікація передається через мову та мовлення, тоді як невербальна комунікація передається за допомогою невербальних знаків, таких як міміка, жести та інше. Формальна комунікація відбувається в рамках офіційних зустрічей, тоді як неформальна комунікація має більш неофіційний характер та може відбуватися в будь-який час та місце.

Особливості міжкультурної комунікації в галузі туризму полягають у тому, що це галузь, яка залучає представників різних культур до взаємодії

та спілкування. Туристи з інших країн приїжджають до інших країн з різними культурними традиціями та звичаями, що може призводити до міжкультурних непорозумінь та конфліктів. Важливо мати розуміння та повагу до інших культур, щоб забезпечити успішну міжкультурну комунікацію в галузі туризму.

Культура професійного спілкування студентів спеціальності “Туризм” залежить від загального рівня мовців, а також від уміння дотримуватися загальноприйнятих етичних норм і правил. Більшість студентів мають базові знання теорії міжкультурної комунікації, але не вміють їх застосовувати на практиці. Вони не завжди усвідомлюють особливості культур і традицій інших країн, що може призвести до неправильного сприйняття іноземних туристів (Шестель, 2017).

У результаті дослідження були виявлені наступні основні труднощі в міжкультурній комунікації у студентів спеціальності “Туризм”:

1) студенти не володіють достатнім рівнем знань про інші культури, їхні традиції та способи поведінки, що може призвести до непорозумінь під час міжкультурних контактів;

2) студенти не володіють достатнім рівнем іноземної мови для ефективної міжкультурної комунікації з представниками інших культур;

3) відсутність поваги до інших культур деяких студентів до інших культур, не усвідомлюючи, що певні дії або вчинки можуть бути образливими для представників інших культур.

Враховуючи виявлені труднощі, можна зробити висновок, що студенти спеціальності “Туризм” потребують більш глибокого і систематичного навчання міжкультурної комунікації, щоб ефективно взаємодіяти з представниками інших культур в галузі туризму, а саме:

1) залучення до навчального процесу більш широкого спектру матеріалів та ресурсів з міжкультурної комунікації, зокрема використання сучасних інформаційних технологій та інтерактивних методів навчання;

2) організація міжнародних стажувань та обмінів для студентів, що дозволить їм здобути практичний досвід міжкультурного спілкування та розвинути міжкультурну компетентність.

Реалізація цих рекомендацій дозволить підвищити рівень міжкультурної компетентності студентів спеціальності “Туризм” та підготувати їх до успішної професійної діяльності у міжнародному туристичному середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

- Манакін, В. М. (2012). *Мова і міжкультурна комунікація*. Академія. <http://surl.li/foeue>
- Шестель, О. Г. (2017). Особливості формування і розвитку міжкультурної комунікації у системі професійної підготовки фахівців галузі туризму. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 28, 221–223. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2017_28_58

НАЦІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА ЗВЕРТАНЬ В КОРЕЙСЬКОМУ СІМЕЙНОМУ ДИСКУРСІ

Слудна Н. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Звертання – це важлива частина мовного етикету, воно є одним з основних засобів встановлення зв'язку між висловлюваннями та суб'єктами для обслуговування людського спілкування. Звертання часто відіграє дуже важливу роль у міжособистому спілкуванні. По-перше, звертання може передавати інформацію, яку мовець хоче виказати в першу чергу, а по-друге, соціальна культура, емоційне ставлення та прагматична функція, що містяться у звертаннях, можуть глибше розкрити зв'язок між мовою, культурою та прагматикою. Українські та корейські системи звертань повною мірою відображають різні традиційні культури, етику та мораль, цінності різних етнічних груп. Ці відмінності визначають прагматичні особливості українських та корейських звертань (*Сучасна лінгвістика*, 2006).

Однак при функціонуванні в сімейному дискурсі звертання необхідно розглядати у двох різних, але пов'язаних між собою аспектах, враховуючи той факт, що в ньому закладена не лише вказівна функція, а й оцінювальна. Комунікація всередині сім'ї та між родичами підпорядковується певним законам, що склалися внаслідок існування багатовікових традицій (Lee, 1973). Можливо, саме цей факт є однією з причин того, що терміни спорідненості становлять найбільш стійку групу особистих загальних іменників, що функціонують в рядах звернень сімейного дискурсу.

Правила поведінки, як і будь-який інший соціальний досвід, людина осягає у сім'ї. Як і в будь-якій іншій культурі, в Кореї сім'я виступає як найважливіший фактор формування традиційних цінностей, що передаються з покоління в покоління. Як відомо, саме в сім'ї відбувається первісна соціалізація дітей, закладаються ті світоглядні установки, які надають сильний вплив на поведінку людини протягом усього її життя. По мірі соціалізації людини у суспільстві засвоєні ще в дитинстві поняття про ієрархію, ранги і норми поведінки переносяться на суспільні відносини, які будуються за схемами, що формуються всередині сім'ї: між людьми, що належать до різних поколінь, учителем і учнем, підлеглим та начальником. Цим, зокрема, пояснюється величезна роль сім'ї як носія традиційних цінностей життя корейського суспільства (Lee, 1973).

Однією з найбільших особливостей звертань в корейській мові можна зазначити саме наявність різних лексем на позначення однієї особи в залежності від ступеня ввічливості, комунікативної ситуації та учасників діалогу. Так, наприклад, існують декілька слів зі значенням “мати” – *엄마*, *어머니*, *어머님* і кожне має свої особливості використання. Так слово *엄마* використовується безпосередньо як звертання до матері, вказує на близькі та дружні відносини в родині і частіше використовується

дітьми: 엄마, 난 잘 먹었어. 고마워 – мамо, я добре поїв, дякую. В свою чергу лексема 어머니 є більш ввічливою і частіше вживається старшими людьми для прояву поваги до матері, в українській мові можна провести паралель зі звертанням до матері на Ви. Щобільше, дане звертання завжди використовується корейцями як звертання або вказівка особи під час діалогу з іншими людьми або коли хтось є свідком розмови для демонстративного прояви поваги до старших: 저희 어머니께서 집에 가셨어요 – моя мати пішла додому. Також найбільшою особливістю корейських звертань, що відрізняє їх від української мови є наявність слів які використовують на позначення не своїх, а чужих родичів. Наприклад 어머님 (мати) ми вживаємо коли називаємо матір сторонніх людей, особливо часто використовують як звертання до матері чоловіка або дружини: 어머님, 안녕히 주무세요 – матінко, на добраніч. Таким чином слова 어머님 (мати) та 아버님 (батько) не можна використовувати для позначення рідних батьків, а лише при звертанні до батьків інших людей (권재일, 2011).

Іншою особливістю звертань в корейській мові необхідно зазначити вплив віку та статі на формування словникового складу мови. Так слова 언니 та 누나 обидва позначають “старшу сестру”, що одразу вказує на різницю у віці мовця та суб’єкта, так і залежить від статі оратора. 언니 використовують на позначення старшої сестри для дівчини, 누나 – для хлопця. Також, проаналізувавши еквівалентні випадки звертань до інших родичів можна помітити історичну та культурну специфіку корейців в особливій повазі саме до старших родичів: на позначення старших братів та сестер ми маємо різні слова в залежності від статі мовця та статі суб’єкта – 언니, 누나, 오빠 (старший брат для дівчини), 형 (старший брат для хлопця), тоді як на позначення молодших братів та сестер ми маємо єдине слово 동생 (초항범, 1991).

Отже, можна зробити висновок, що у корейської мовної культури терміни рідства функціонують як звертання у різних ситуаціях спілкування та їх вибір обумовлений такими чинниками: ступінь близькості комунікантів (актуально навіть у сімейних відносинах), вік (завжди підкреслює якщо співрозмовник старший за віком), стать учасників спілкування (існують звертання, які вживаються лише жінками або чоловіками), орієнтація того, хто говорить на сторонніх слухачів, які присутні при здійсненні акту комунікації, однак безпосередньо в ньому не беруть участь.

ЛІТЕРАТУРА

- Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. (2006). Довкілля.
Lee, K.-K., & Kim, Y.-s. (1973). *Teknonymy and Geononymy in Korean Kinship Terminology // Ethnology*. Harvey.
권재일. (2011). 표준 언어 예절. 국립국어원.
초항범. (1991). 국어 친족 호칭어. 미눔사.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ГРУПА ДІЄСЛОВА ГОВОРІННЯ У СУЧАСНІЙ ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ

Сорокін С. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Кожна мова має певні локальні граматичні, лексичні, фразеологічні й інші системи (підсистеми, мікросистеми), які, подібно до цеглинок, формують мовну систему загалом. Кількість цих систем, особливо на рівні лексики й фразеології, є значною, а від їхнього вивчення і якості опису залежить те, наскільки глибоко ми можемо оволодіти певною іноземною мовою. До таких мікросистем належать лексико-семантичні групи й тематичні групи лексики. Очевидно, що незбіги у групах лексики між різними мовами є цілком природним явищем (за приклад беремо пару “рідна мова – виучувана іноземна мова”, у нашому випадку українська – турецька), причому може йтися про те, що певних лексем чи груп лексики в певній мові бракує (наприклад, у турецькій мові немає дієслова “співати”) або наявні відмінності, інколи й істотні, між зовні подібними групами лексики у двох мовах. Незнання таких відмінностей нерідко унеможлиблює адекватне володіння іноземною мовою, зокрема й використання її у професійній (перекладацькій чи викладацькій) діяльності.

Предметом пропонованої доповіді є лексико-семантична група ДІЄСЛОВА ГОВОРІННЯ (KONUŞMA EYLEMLERİ) у турецькій мові. Ключовими (ядерними) лексемами цієї групи є дієслова *söylemek* і *demek* (говорити, казати), до периферійних належать дієслова й дієслівні сполучення: *konuşmak* (розмовляти), *bahsetmek* (розмовляти, казати про), *söz etmek* (розмовляти, казати про), *belirtmek* (зазначати), *ifade etmek* (висловлювати), *dile getirmek* (казати), *gündeme getirmek* (казати, згадувати про), *ileri sürmek* (припускати), *ortaya atmak* (припускати, висловлювати), *iddia etmek* (стверджувати), *savınmak* (стверджувати), *bildirmek* (повідомляти), *bilgi vermek* (інформувати), *haber vermek* (інформувати), *açıklamak* (роз’яснювати), *tartışmak* (обговорювати). Між цими дієсловами й дієслівними сполученнями немає (або не завжди є) відношення повної синонімії, і диференціація відбувається на рівні семантики (окремих сем) або функціонування (наприклад, певні з цих дієслів/ дієслівних сполучень властиві текстам певних функціональних стилів).

Основна відмінність між дієсловами *söylemek* і *demek* проходить по лінії “пряма мова – непряма мова”. Дієслово *demek*, причому в будь-яких своїх словоформах, зокрема й у формі дієприслівника *diye*, який давно вже набув своєрідного службового характеру й у багатьох працях ідентифікується як сполучник або сполучне слово, інколи як частка (Ediskun, 2004, s. 290, 307), є засобом оформлення прямої мови. Відповідно дієслово *söylemek* використовується для непрямой мови, поєднуючись переважно з герундієм для реалізації з’ясувальної/ фактичної семантики (синтаксична модель *-diğimi/ -acağımı söylemek*) або з усіченим інфінітивом для реалізації цільової/

контрфактичної семантики (синтаксична модель *-masını söylemek*); детальніше про пряму/ непряму мову див. (Сорокін, 2023, с. 304–305). Варто вказати також і на функцію спрощення громіздких синтаксичних конструкцій сполучника *diye* (Сорокін, 2021, с. 95–96). Поза межами прямої/ непрямої мови ці дієслова можна вважати синонімами, проте на практиці ця синонімія не є абсолютною: у переважній більшості випадків перевага віддається дієслову *söylemek*, проте є певна кількість усталених виразів і ситуацій, де цілком прийнятне використання дієслова *demek* поза прямою мовою (наприклад, *Ne dedi?*), хоча в усіх таких ситуаціях цілком доречним може бути й використання дієслова *söylemek*.

Окремою й доволі цікавою темою є використання дієслів говоріння у газетно-інформаційних текстах. У текстах цього жанру, крім стандартного використання дієслів *söylemek* (у синтаксичній моделі *-diğini/ -acağını söyledi*) і *demek* (у форматі прямої мови) частотним є використання дієслівних сполучень (у наведених синтаксичних моделях маються на увазі обидві часові форми герундія: і теперішній–минулий, і майбутній час): *ifade etmek* (у синтаксичній моделі *-diğini ifade etti*), *dile getirmek* (у синтаксичній моделі *-diğini dile getirdi*), *gündeme getirmek* (у синтаксичній моделі *-diğini gündeme getirdi*), *belirtmek* (у синтаксичній моделі *-diğini belirtti*), *bildirmek* (у синтаксичній моделі *-diğini bildirdi*), *açıklamak* (у синтаксичній моделі *-diğini açıkladı*), *ileri sürmek* (у синтаксичній моделі *-diğini ileri sürdü*), *iddia etmek* (у синтаксичній моделі *-diğini iddia etti*). Нерідко трапляється використання цих дієслів у формі пасивного стану (наприклад, за синтаксичною моделлю *-dığı/ -acağı bildirildi*). Набагато менш частотною, але все одно можливою, виявляється ситуація використання усіх цих дієслівних сполучень у форматі прямої мови зі сполучником *diye*. Тут слід ще раз підкреслити, що пряма мова, а насамперед моделі спрощення громіздких синтаксичних конструкцій за моделлю прямої мови з використанням сполучника *diye*, більш властиве розмовній мові: значне розшарування граматичних форм усної і письмової мови є нормою для сучасної турецької.

Решта дієслів розглядуваної лексико-семантичної групи, крім перелічених вище, є менш частотними, а їхнє використання залежить від ситуації. Так, група дієслів говоріння *konuşmak*, *söz etmek*, *bahsetmek* (два останні комбінуються лише з вихідним відмінком, перше – із знахідним або вихідним) представлена синонімічними дієсловами, основною семою яких є мовленнєва діяльність, і має значення *розмовляти, говорити, згадувати (про щось)*. Група дієслів говоріння *bildirmek*, *bilgi vermek*, *haber vermek* (комбінуються із знахідним відмінком), основною семою яких є інформування, мають значення *повідомити, поінформувати, дати знати* і також є де-факто взаємно синонімічними (з деякими можливими ситуативними винятками).

Таким чином, можемо говорити про наявність у лексико-семантичній групі ДІЄСЛОВА ГОВОРІННЯ кількох мікрогруп (які, утім, не є закритими одна відносно одної, тобто між ними можливі відношення синонімії і взаємозамінності), які поділяються на: дієслова на позначення прямої/

непрямої мови; дієслова говоріння, переважно властиві письмовому мовленню, передусім інформативним текстам; дієслова, основною семою яких є мовленнєва діяльність; дієслова, основною семою яких є інформування.

ЛІТЕРАТУРА

- Сорокін, С. В. (2021). Синтаксичні особливості турецької розмовної мови: моделі спрощення додаткової клаузи. *Закарпатські філологічні студії*, 15, 91–97. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.15.16>.
- Сорокін, С. В. (2023). *Практична граматики турецької мови. Початковий курс*. ВІКНЛУ.
- Ediskun, H. (2004) *Türk Dilbilgisi*. Remzi Kitabevi.

НАУКОВИЙ ДИСКУРС В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ В КОНТЕКСТІ МУЛЬТИМОДАЛЬНОСТІ

Сотников А. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Грунтовне визначення поняття мультимодальності запропонували Г. Крес та Т. ван Люен (2001) у спільній роботі “Multimodal discourse”. Як вважають дослідники, “теорія мультимодальності розглядає комунікацію людей через мовлення, жести, погляд та інші візуальні форми”. Сучасна комунікація все частіше розглядається в мультимодальній перспективі, а мультимодальні тексти стають актуальнішими та привертають увагу лінгвістів.

Глобалізація, з одного боку, та пандемія COVID-19, з іншого боку, привернули увагу дослідників до мультимодальності наукового дискурсу в мережі Інтернет. У сучасному зарубіжному мовознавстві проблема мультимодальності дискурсу активно розробляються представниками трьох основних шкіл, а саме, американською (Л. Лемке, А. Шефлен), австралійською (М. Халлідей, Р. Ходж) та європейською (Г. Кресс, Л. Мондала). Щодо вітчизняних дослідників, слід згадати М. Івасишина (2019) та Л. Макарук (2020). Дослідження модальності тексту ґрунтується на двох лінгвістичних теоріях, а саме, теорії когнітивної метафори (Lakoff, 1980) та системно-функціональної граматики (Halliday, 2004).

В межах системно-функціонального аспекту, мультимодальність може характеризуватися через три важливі функції, а саме: 1) забезпечення міжособистісної комунікації (interpersonal function); 2) номінативну (ideational function); 3) структурування тексту та його доцільну організацію (textual function) (Ventola, 2004). Не викликає сумнівів факт, що вищенаведені функції притаманні будь-якій семіотичній (знаковій) системі, а, оскільки текст виступає семіотичною системою, і будь-якому типу тексту.

Як влучно зазначає І. Колегаєва (2015), модальність це характеристика людських почуттів за якістю. Таким чином, сприймаючи текст, ми сприймаємо його як сукупність рівнів модальності. Сама специфіка

функціонування семіотичної системи призводить до перетину різних каналів сприйняття інформації (зоровий та слуховий, зокрема), що робить науковий дискурс мультимодальним.

Вважаємо за необхідне зазначити, що в сучасному мовознавстві також використовується термін полікодовість. При цьому, дослідники мультимодальності наголошують на необхідності розрізнення понять мультимодальність та полікодовість, оскільки, як зазначає Л. Макарук (2020), мультимодальність передбачає залучення декількох модальностей, а полікодовість передбачає залучення лише зорового каналу передачі інформації. При цьому, сам термін мультимодальність має на увазі поєднання декількох модусів (засобів передачі інформації у вигляді тексту, звуку, відеоряду тощо). Сама природа наукового дискурсу передбачає наявність мультимодальності, адже включають в себе вербальні, невербальні і паравербальні компоненти.

Мультимодальний науковий текст характеризується когезією (зв'язністю) та когерентністю (цілісністю). До вербальних відносимо або друкований текст або текст що звучить. До невербальних (по відношенню до друкованого тексту) відносять членування тексту на абзаци, використання різних шрифтів та кольорів. Говорячи про паравербальні засоби, назвемо інфографіку, іконічні елементи та непіктографічні компоненти (пунктуацію, діакритичні позначки).

Також, важливим є те, що розрізняють повну та часткову мультимодальність. Під повною розуміють пов'язаність вербальних, невербальних та паравербальних компонентів, які, власне і забезпечують зв'язність та цілісність наукового тексту. Під частковою мультимодальністю розуміють наявність семантичного зв'язку між вербальними та графічними компонентами, в той час як графічні елементи є відносно автономними від вербальних. В свою чергу, стрімкий розвиток інформаційних технологій, і цифрових зокрема, призвів до появи в науковому дискурсі цифрових модусів (фрагменти аудіозаписів, відео, анімація тощо, які активно використовуються в мережі Інтернет, читанні лекції, презентації результатів наукових досліджень тощо).

ЛІТЕРАТУРА

- Івасишин, М. Р. (2019). *Мультимодальність англomовного коміксу: лінгвальний і екстралінгвальний виміри*: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка.
- Колегаєва, І. (2015). Полікодовість відчуттів у дзеркалі полікодовості тексту, або ще раз про антропоцентризм у лінгвістиці. *Записки з романогерманської філології*, 2(35), 105–112.
- Макарук, Л. Л. (2020). Універсальність мультимодальної лінгвістики. *Сучасні тенденції фонетичних досліджень: збірник матеріалів IV Круглого столу з міжнародною участю (23 квітня 2020 р.)*. КІІ ім. Ігоря Сікорського, 16–19.
- Halliday, M.A.K. (2004). *An Introduction to Functional Grammar*. London : Arnold.

- Kress, G., & van Leeuwen, T. (2001). *Multimodal discourse: The modes and media of contemporary communication*. London : Arnold.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (2008). *Metaphors We Live by*. University of Chicago Press.
- Ventola, E., Charles, C., & Kaltenbacher, M. (2004). *Perspectives on Multimodality*. J. Benjamins Pub. Co.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЧАТ-БОТУ CHATGPT У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сташко Г. І.

Київський національний лінгвістичний університет

ChatGPT, що є оперативним інструментом штучного інтелекту, з'явився в Україні на початку 2023 року та спровокував лавину критики та захоплення. При цьому, освітяни також долучилися до палкого обговорення здатності ChatGPT виконувати складні завдання та бути активно задіяним у галузі освіти. Зокрема, чат-бот потенційно може використовуватися для просування викладання та навчання мові.

Відомо, що джерелом даних нейромережі є статті, підручники, веб-сайти, енциклопедії, задіяні за певним алгоритмом для моделювання власної моделі для реакції на взаємодію. Тому можемо припустити, що на перший погляд цей чат-бот схожий за принципом роботи на інші відомі пошукові системи. Відповідно, він може застосовуватися для пошуку інформації. Проте, за заявами розробників, ця нейромережа також може пояснити складну інформацію простими словами, згенерувати пісню чи написати висновки до будь-якого тексту, що не притаманно звичним для нас пошуковикам. У такому разі, педагог може використати чат-бот для створення нових вправ, завдань чи навіть унікальних методик.

До переваг також можемо віднести можливість сприяння персоналізованому та інтерактивному навчанню, практиці формульовального оцінювання тощо. Адже варто зазначити, що чат-бот здатен запам'ятовувати весь діалог з людиною і, відповідно, педагог може взаємодіяти зі штучним інтелектом на більш контекстуальному рівні, коригувати питання–відповіді та уточнювати інструкції.

Для викладача англійської мови вказана нейромережа може стати помічником, коли необхідно створити нові творчі вправи на закріплення матеріалу чи тести для перевірки знань та вмінь, теми, тим самим конструктивно покращити ефективність роботи педагога та прискорити підготовку до занять.

Оскільки для розробки чат-боту використовувались англійські дані, запити англійською мовою ChatGPT опрацьовує максимально ефективно та точно. Вагомою перевагою є те, що чат-бот здатен генерувати нові тексти відповідно до вказаної користувачем тематики та певними інструкціями щодо структури чи вікових обмежень. Текст для студентів початківців у вивченні мови буде відрізнятися від тексту для просунутих користувачів

мови. Крім того, бот здатен також провести аналіз тексту та запропонувати скоригувати недоліки чи спростити певні частини тексту тощо.

Студенти, як і викладачі, також можуть використовувати можливості нейромережі у процесі вивчення мови. Наприклад, щоб перевірити свої здібності у написанні висновків до тексту, студент може порівняти свої висновки з тими, що згенерував чат-бот, проаналізувати різницю та сфокусуватись на удосконаленні свого стилю.

Також чат буде корисним і педагогам і студентам для підказок необхідних для певної цілі платформ, застосунків чи сайтів з переліком переваг та недоліків. Важливо навчитися чітко формулювати інструкції для боту та задавати додаткові уточнюючі питання.

Як і будь-який новий продукт, цей чат-бот має певні недоліки, такі як неправильне генерування інформації, проблеми конфіденційності, плагіат тощо. У свою чергу, ці недоліки можуть значно ускладнити сприйняття студентом реальності та призвести до непередбачуваних наслідків на кшталт недобросовісного використання цього інструменту заради вищої оцінки в умовах обмеженого часу чи відсутності відповідних навичок. Проте, варто зазначити, більшість побоювань є марними, оскільки використання штучного інтелекту для виконання творчих завдань можна перевірити за допомогою спеціальних програм, а в усному мовленні діалог та уточнюючі питання унеможливають недоброчесність.

Відповідно, для викладача використання неправильних даних недопустимо взагалі, тому перевірка запропонованих чат-ботом результатів є важливим аспектом.

Отже, загалом, немає сумнівів, що чат може стати помічником для викладачів та студентів, але варто пам'ятати, що його роботу потрібно перевіряти на коректність та відповідність запиту.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ВВІЧЛИВОСТІ В КОРЕЙСЬКІЙ МОВІ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

Стелюк М. А.

Київський національний лінгвістичний університет

Мова як безпосереднє втілення мислення матеріалізує процес і результат пізнавальної діяльності людини на різних етапах та втілює у своїй формі будь-який індивідуальний акт пізнання як суспільну категорію (Бацевич, 2004). З давніх часів Корею називали “Східною країною високої моральності”. Оскільки в основі суспільного життя корейців лежать принципи конфуціанства, які привнесли традицію суворого дотримання міжособистісних відносин згідно з суспільною ієрархією, факторами якої тут будуть соціальний статус, вік, стать, сімейний статус тощо, то це неухильно вилилося не лише у певні усталені норми поведінки, а також і у ряд мовних норм, зокрема відображених категорією ввічливості.

Будучи похідною від соціального конструкту категорія ввічливості в корейській мові залишається в прямій кореляції з суб'єктивною оцінкою мовця стосовно ролей та взаємозв'язків між учасниками комунікативної ситуації. Проте, оскільки така концепція не є універсальною для всіх мов, а є представленою здебільшого лише зміною займенникового складу чи вживанням ввічливих слів, тим гостріше постає питання правильного розуміння всіх аспектів цього явища та правильного їх засвоєння тими, хто вивчає корейську мову, оскільки кальковане вживання конструктів їхньої рідної мови не надасть бажаного ефекту ввічливості. (Brown, L., Winter, B., Idemaru, K., & Grawunder, S., 2014).

Отож як похідне від суб'єктивного сприйняття явище, ввічливість в корейській мові може виражатися в кореляції з двома векторами такого сприйняття, а саме відобразатиме:

- ставлення до суб'єкту, про який йде мова в реченні (주체 높임법);
- ставлення до співрозмовника (상대 높임법).

Ввічливість до суб'єкту(주체 높임법) виражається у випадках, коли той, про кого йде мова, є вищим за соціальним статусом порівняно з мовцем. При цьому вербальними засобами її вираження в такому випадку виступатимуть лексичні одиниці, іменникові частки та суфікси (як-от -님, 씨, ввічливі форми називного та давального відмінку тощо), а також дієслівний афікс – (으)시, який може вживатися не лише з діями та ознаками, які безпосередньо стосуються суб'єкта, а і стосовно речей, які дотично стосуються його як приналежні йому. (유영관, 이지연, 김건희, 2022). Важливо окреслити, що застосування цього типу ввічливості обмежене у текстах офіційного характеру, зокрема в новинах, та у випадках, коли співрозмовник за соціальною ієрархією знаходиться вище, ніж той, про кого власне йде мова, хоч обидва і є вище за статусом, ніж мовець. (권재일, 2022)

Таким чином ми переходимо до іншого вектору ввічливості, а саме, до спрямованого стосовно співрозмовника (상대 높임법). Він буде представлений в різній мірі такими ж засобами, що і 주체 높임법, але окрім того також спектром стилістичних закінчень речення. Такі закінчення диференціюються за офіційним(격식체) та неофіційним(비격식체) стилем, кожен з яких відповідно розділяється декілька форм. Для офіційного стилю це ввічлива, нейтральна та напівнейтральна, а для неофіційного – ввічлива та фамільярна. У корейській мові ввічливий прояв досягається так званим “приниженням себе” стосовно того, хто вище за суспільною ієрархією, на що і спрямовані всі граматичні та лексичні засоби, що для нього застосовуються. (유영관, 이지연, 김건희, 2022)

Отож, в залежності від обраного стилю та форми ми можемо підкреслити як повагу та ввічливість, так і зневагу, за бажанням (чи за необережністю). В той же час фамільярні форми, які можуть в певних випадках бути розцінені як грубість, також можуть показувати ступінь близькості між учасниками комунікативної ситуації, приміром, надто ввічливі форми в дружньому спілкуванні можуть бути розцінені як відчуження. (김지은, 2022)

Таким чином, форма, в якій формуватиметься той чи інший рівень ввічливості обирається в залежності від дискурсу та тих аспектів, які мовець

бажає підкреслити. Зокрема, приміром, згідно дослідження, яке провели 손춘섭, 이건환 та 조경순 (2003), хоча в університетському комунікативному середовищі ввічливість добирається здебільшого з огляду на вік, професорський склад зберігає тенденцію проявлення ввічливості у мовленні для підкреслення взаємної поваги. (с. 190) Також варто зазначити, що в останніх дослідженнях спостерігається тенденція до прояву додаткової ввічливості при звертаннях, зокрема в сфері обслуговування, яка формулюється з певним порушенням нормативної граматики (권재일, 2022), тож подальші дослідження в цьому напрямку продовжуватимуть залишатися актуальними.

ЛІТЕРАТУРА

- Бацевич Ф.С. (2004). *Основи комунікативної лінгвістики*.
- Brown, L., Winter, B., Idemaru, K., & Grawunder, S. (2014). Phonetics and politeness: Perceiving Korean honorific and non-honorific speech through phonetic cues. *Journal of Pragmatics*, 66, 45–60.
- 김지은 (2022). 한국어 교재의 상대경어법 기술에 대한 검토와 제안: 일반 목적 및 특수 목적 교재를 대상으로. *다문화콘텐츠연구*, 40, 111–141.
- 권재일 (2022). 한국어 청자높임법의 강화. *중국조선어문*, (3), 12–18.
- 손춘섭, 이건환, 조경순 (2003). 교수 사회의 대우법 사용 양상에 대한 연구. *사회언어학*, 11(1), 149–192.
- 유영관, 이지연, 김건희 (2022). 한국어 교재에 나타난 높임법 연구: 경희대, 성균관대 고급 교재 담화 지문 분석을 중심으로. *언어과학연구*, 103, 301–339.

КОМП'ЮТЕРНІ ІГРИ ЯК МЕТОД ВМОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ

Стратілат Ю. В.

Київський національний лінгвістичний університет

За шість років викладання в університеті японської мови, як першої іноземної, студентам 1, 2 та 3 курсів, я спостерігала тенденцію погіршення результатів навчання. Розмовляючи зі студентами, я виділила для себе дві основні причини: зниження мотивації та інтересу до навчання. Звичайно, в рамках навчального плану та малої кількості аудиторних годин, дуже важко дотримуватися індивідуального підходу навчання та постійно підтримувати зацікавленість та мотивацію студентів, особливо на старших курсах.

Комп'ютерні ігри – одне з найбільш поширених захоплень студентів, тому можуть стати мотиваційним поштовхом. Для підтвердження теорії про актуальність їх використання в навчанні було проведено анкетування серед студентів та випускників КНЛУ.

Кількість респондентів – 70 студентів (1–4 курсів рівня “Бакалаврат та випускники”. Серед них близько 90% грають в комп'ютерні ігри і лише 11%

не зацікавлені в них. Але при цьому з цих 11% лише 1% не готові грати, навіть для навчання. Інші ж виявили бажання пограти, якщо це допоможе при навчанні та покращить їх здібності. Така картина результатів показує нам, що використання комп'ютерних ігор для студентів є досить актуальною і може бути інтегроване для ефективного навчання.

Велика більшість респондентів впевнена, що ігри можуть вмотивувати їх навчатися. Таких студентів було 60 із 70. Серед причин, про які вони вказали були “Формат відеоігор, є більш цікавим і через нього просто вивчати нові слова, так можна порівняти ігри з кіно/серіалами, які часто використовують для покращення навичок володіння іноземними мовами.”, “Це цікавий підхід, поєднання цікавого з корисним, це значить щось нове і незвичайне, в ігровій формі краще запам'ятати інформацію, ніж в звичайному навчанні за конспектами.”, “якщо гра має озвучку мовою, яку я вивчаю, то це, можна вважати, як практика. а практика, особливо коли розумієш, дуже мотивує!”, “для мене цікавіше навчатися з візуалізацією, діями, інтертейментом і т.д.”, “Цікаві мені ігри часто надихають та мотивують мене до різних занять”, було багато різних відповідей, що схожі на вище згадані. Тобто ми бачимо, що студенти досить свідомо розуміють переваги використання даного засобу та з задоволенням прийняли б участь навчанні з його використанням. Інші 10%, що відповіли запереченням, вказали, що “Немає інтересу до ігор, ніколи сильно не грала”, “Тому що я вже вмотивувалася...”, “Ігри займають забагато часу, якщо дуже зацікавлений ними” і подібні відповіді. Частина з них відносяться до звичайних ігор, які неможливо використати в процесі навчання, тому їх неможливо розглядати як засіб.

Комп'ютерні ігри – актуальний засіб технології ед'ютеймент для навчання іноземної мови та формування перекладацької компетентності. Може використовуватись як для самостійного навчання, так і для навчального процесу викладачами. Він може підтримати інтерес студентів та їх мотивацію до вивчення іноземної мови, допомогти отримати, або удосконалити навички, які необхідні для майбутньої професійної діяльності.

Візуальні новели, наприклад, можна ефективно використовувати для вдосконалення мовних та мовленнєвих компетентностей, формування перекладацької компетентності.

З розвитком комп'ютерних технологій багато вчених розглядають різні методики їх використання. До них відносяться і комп'ютерні ігри, як засіб навчання. Багато вчених з різних країн розглядають цей засіб як з боку психології, так і зі сторони методики викладання. Наприклад, Mackenzie Haydon (2017) в своїй роботі “Gaming the Education System: Interactive GameBased Learning” розглядав різні дослідження в даній темі та використання комп'ютерних ігор в класній кімнаті під час навчання. Serdar Arcagök (2021) розглядає в своїй статті вплив практик навчання, заснованих на іграх, доступних у різні навчальні програми. Крім цього розглядають проблематику впровадження комп'ютерних ігор в навчання. Наприклад, BJÖRN BERG MARKLUND (2013) захистив цілу дисертацію, де дослідив, чому незважаючи на те, що ігри пророкують як засіб, який суттєво змінить

обличчя освіти, поки інтерес вчителів до використання ігор залишаються рідкісними і визначив деякі з найбільш поширених перешкод, з якими стикаються як педагоги, так і розробники, починаючи навчальні ігрові проекти, як користувачів і творців. Як ми можемо побачити, використання комп'ютерних ігор в навчанні є актуальною областю досліджень і всесторонньо вивчається в різних сферах навчання.

Потенціал використання комп'ютерних ігор для навчання іноземної мови та способи використання не розкритий повністю, а подальше вивчення та, особливо, практичне використання може стати новим кроком для удосконалення методики викладання іноземних мов в вищих навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА

- Arcagok, S. (2021). *The impact of game-based teaching practices in different curricula on academic achievement. International Online Journal of Education and Teaching (IOJET)*, 8(2). 778–796.
- BJÖRN BERG MARKLUND (2013). *LICENTIATE DISSERTATION. GAMES IN FORMAL EDUCATIONAL SETTINGS. Obstacles for the development and use of learning games.* University of Skövde. Dissertation Series, No. 1 (2013)
- Mackenzie, Haydon (2017). *Gaming the Education System: Interactive Game Based Learning.* All Regis University Theses. <https://epublications.regis.edu/theses/808>

ФОНЕМНИЙ ІНВЕНТАР ГОТСЬКОЇ МОВИ

Субота С. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Готська мова вважається основним представником східної підгрупи давньогерманських мов, це пояснюється тим, що готи, на відміну від інших східногерманських племен (бургундів, вандалів, лангобардів, бастардів, ругійців та ін.), залишили численні писемні пам'ятки, насамперед уривки перекладу Біблії з грецької на готську мову, здійсненого вестготським єпископом Вульффілоу, який саме для цієї цілі й створив готський алфавіт.

Варто також відзначити особливе місце готської мови серед всіх інших давніх германських мов, оскільки писемні пам'ятки готської мови датуються IV–VI ст. н.е., в той час як писемні пам'ятки більшості західних та північних германських мов виникли щонайменше на декілька століть пізніше, що, в свою чергу, дозволяє дослідникам виявити значну кількість архаїчних рис, характерних для прагерманської мови-основи, які збереглися в готській мові, однак зникли в інших давніх германських мовах.

Кількість та склад голосних фонем готської мови визначається різними дослідниками неоднаково (Задорожний, 1960; Vasko, 2008; Wright, 2008).

Погляди дослідників розходяться стосовно включення до системи голосних готської мови коротких монофтонгів [e] та [o], оскільки деякі вчені розглядають їх як позиційні варіанти коротких голосних фонем /i/ та /u/ перед /r/, /h/ (Дубинин, 2006; Сизова, 2000). Крім того, ряд вчених інтерпретує диграфи <ai>, <au> як монофтонги [e], [o] (Wright, 2008; Bennett, 1980), в той час як інші вчені розглядають їх як дифтонги /ai/, /au/ (Braune, 1981; Гухман, 1958). Ця різниця, на нашу думку, пояснюється різними хронологічними періодами розвитку готської мови. Готська мова в дописемний період мала три короткі фонemi /a/, /i/, /u/, а також два позиційних варіанти останніх двох фонем – [e] та [o] перед /r/, /h/, але згодом ці звуки почали вживатися перед /r/, /h/, наприклад, у словах *hiri* (форма наказового способу) “*іди сюди*”, *uhteigo* “*вчасно*”, відповідно, в період створення перекладу Біблії в готській мові вже налічувалося 5 коротких голосних монофтонгів, які мали фонемний статус.

Теж саме можна сказати й про різні точки зору стосовно кількості дифтонгів у готській мові, адже голосні /ai/, /au/, /ei/ в дописемний період функціонували як дифтонги, рефлекси відповідних прагерманських дифтонгів, але пізніше вони монофтонгізувалися, насамперед це стосується дифтонга /ei/, який перетворюється на монофтонг раніше, ніж інші готські дифтонги, оскільки обидва елементи в його складі виявляють найбільшу подібність між собою. Відповідно якщо в дописемний період готська мова налічує чотири дифтонги (/ai/, /au/, /ei/, /iu/), які після виникнення готського алфавіту позначалися при написанні відповідними диграфами, то після VI сторіччя кількість дифтонгів у результаті монофтонгізації зменшується до одного – /iu/.

У системі приголосних фонем розходження у поглядах дослідників стосуються переважно трактування готських велярних лабіалізованих приголосних /k^w/, /h^w/, оскільки деякі вчені розглядають їх як двофонемні сполуки (Lehman, 1994; Moulton, 1948), а інші вважають, що вони є окремими фонемами (Васько, 2006; Задорожний, 1960). На нашу думку, ці звуки раціональніше розглядати як однофонемні утворення, оскільки вони є рефлексами прагерманських велярних лабіалізованих /k^w/, /h^w/, а ті, в свою чергу, є рефlekсами індоєвропейських /g^w/, /k^w/. Про те, що ці звуки варто розглядати як окремі фонemi, свідчить також використання спеціальних окремих літер для їх графемного позначення – <q> для /k^w/, <h> для /h^w/, (лігатуру *hw* для позначення /h^w/ запропонував використовувати німецький лінгвіст Герман Колиц).

Враховуючи все вище згадане, ми вважаємо, що класична система фонем готської мови, найвірогідніше, містила 13 голосних (/i/, /i:/, /e/, /e:/, /a/, /a:/, /o/, /o:/, /u/, /u:/, /ai/, /au/, /iu/) і 20 приголосних: /p/, /t/, /k/, /k^w/, /b/, /d/, /g/, /f/, /θ/, /s/, /z/, /h/, /h^w/, /m/, /n/, /ŋ/, /r/, /l/, /j/, /w/.

ЛІТЕРАТУРА

- Васько, Р. В. (2006) *Давньогерманський консонантизм: парадигматика і синтагматика*. Видавничий центр КНЛУ.
- Гухман, М. М. (1958) *Готский язык*. Москва: Издательство литературы на иностранных языках.

- Дубинин, С. И. (2006) *Готский язык*. Издательство Самарского университета.
- Задорожний, Б. М. (1960) *Порівняльна фонетика і морфологія готської мови*. Видавництво Львівського університету.
- Сизова, И. А. (2000) Готский язык. *Языки мира: Германские языки. Кельтские языки*, Academia.
- Bennett, W. H. (1980) *An Introduction to the Gothic Language*. New York: Modern Language Association of America.
- Braune, W. (1981) *Gotische Grammatik*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Lehman, W. P. (1994) Gothic and the Reconstruction of Proto-Germanic. *The Germanic Languages*. Routledge.
- Moulton, W. G. (1948). The Phonemes of Gothic. *Language*, 24(1), 76–86. <https://doi.org/10.2307/410289>
- Vasko, R. (2008) *A Grammar of the Gothic Language*. Видавничий центр КНЛУ.
- Wright, J. (2008) *Grammar of the Gothic Language*. Clarendon Press.

НОВИННЕ ВІДТВОРЕННЯ ЗВЕРНЕНЬ ПРЕЗИДЕНТА ЗЕЛЕНЬСЬКОГО ДО АМЕРИКАНСЬКОГО КОНГРЕСУ: КОНСТРУКЦІЙНИЙ РАКУРС

Талавіра Н. М.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Важливим чинником донесення позиції нашої держави до інших народів вважаємо зарубіжні новинні тексти про звернення Президента України до парламентів різних країн (див. <https://www.president.gov.ua/news/speeches>), які проголошуються з самого початку російської агресії з метою залучення підтримки та допомоги іноземних держав. У цьому руслі постає питання про критерії відбору цитат з виступів Президента та послідовність їх розміщення в новинах, а тому метою цієї розвідки є вивчення міжжанрових модифікацій під час новинного висвітлення двох звернень Президента Зеленського до Конгресу США у березні та грудні 2022 року.

Методика дослідження спирається на зіставлення задіяних у виступах та текстах новин морфосинтаксичних конструкцій, тобто поєднань форми, значення і функції, укорінених у готовому вигляді у свідомості носіїв мови (Goldberg, 2006). В аспекті ступеня фіксованості конструкції поділяють на незмінні (item-based), що зберігають свою форму у всіх контекстах, напр., “no-fly zone”, “ladies and gentlemen”; лексикалізовані з фіксованими опорами (islands of reliability), напр., “I X-ed it”, “Ukrainian history”; граматикалізовані, що узагальнюють відношення між учасниками подій, напр., “object transfer constructions”, “negation-construction” (Tomasello, 2000: 62). Застосування вказаної методики дозволило прийти до таких висновків.

На композиційному рівні перше звернення Президента Зеленського до Конгресу 16 березня 2022 року включає п'ять фрагментів: доля української держави і її народу в аспекті демократії; апеляція до загрозливих подій з історії США; прохання про допомогу; вдячність американському народові

та його керівництву; заклик до американського лідерства. Натомість композиція новинного повідомлення (www.bbc.com) складається лише з трьох блоків: минулі загрозливі події в США; заклик до допомоги Україні та американського лідерства. Дві перші теми виступу детально представлені у тексті та акцентовані в заголовку, тому що новинний текст звернений до американської аудиторії: “Ukraine war: Zelensky invokes 9/11 in plea to US Congress”. Заголовок запозичує з виступу дві модифіковані лексикалізовані конструкції: “invokes 9/11”, яка апелює до минулого США, та “plea to US Congress”, що кодує прохання про допомогу. У вступному абзаці історичні американські події позначені модифікованою лексикалізованою структурою “the horror of the 2001 terror attacks”, а заклик про допомогу – “more military aid”. В основній частині новинного тексту фрагмент виступу, що апелює до історії США, представлений лексикалізованими конструкціями, напр., оригінальні структури “Remember September 11th” та “A terrible day in 2001” втілені одиницею “11 September 2001”. Фрагмент звернення про допомогу Україні відображений незмінною конструкцією “enforce a no-fly zone over Ukraine”, що відповідає оригінальній структурі “to establish a no-fly zone over Ukraine”. Завершальний фрагмент промови з проханням до американського президента про лідерство, відображений ідентичними лексикалізованими конструкціями у відповідному блоці новинного повідомлення, напр., “I wish you to be the leader of the world”. Водночас у ньому взагалі не представлені фрагменти звернення про жорстокість росіян і цінності, які вони прагнуть зруйнувати.

Композиція звернення Президента Зеленського до американського Конгресу від 22 грудня 2022 року складається з чотирьох основних тематичних фрагментів: ментальна перемога; спротив; допомога Україні; рух до фізичної перемоги. Натомість композиція повідомлення включає блоки про спротив і допомогу нашій країні. У заголовку “Ukraine War: Zelensky urges us to help it defeat Russia” лексикалізовані конструкції “help it” та “defeat Russia” узагальнюють ідеї, подані у фрагменті звернення про спротив одиницями “more cannons and shells”, “American tanks and planes”, “financial assistance”, “assist in the implementation [our peace initiative]”, “strengthen sanctions”. У вступному абзаці та блоці повідомлення про спротив задіяні незмінні (“alive and kicking”, “a turning point”) та лексикалізовані (“brutality of war”) конструкції. Структури, які описують звірства ворога та рішучість українців боротися, запозичені з виступу без змін, напр., “Ukraine holds its lines and will never surrender.” Допомога Україні відображена лише в одному абзаці на початку основної частини повідомлення двома лексикалізованими конструкціями, які узагальнено репрезентують ідеї про підтримку нашої країни з виступу: “military aid”, яка охоплює всі види підтримки, потрібні Україні, та “investment in security”, котра описує ціль цієї допомоги. Ментальна перемога та рух до її фізичного втілення, представлені у зверненні президента 11 лексикалізованими конструкціями, що підтверджує важливість цієї теми для оратора, взагалі не відображені у новинному тексті, відбиваючи сумніви видання щодо швидкої перемоги, з одного боку, та меншу значущість для адресатів, з іншого боку.

Таким чином, аналіз способів відтворення звернень Президента Зеленського в англomовному новинному дискурсі засвідчив, що на композиційному рівні з промов обирають теми, актуальні та близькі цільовій аудиторії, представляючи їх лексикалізованими конструкціями у заголовках статей. В основній частині новинних повідомлень незмінні структури висвітлюють найактуальніші для аудиторії ідеї з промов – події з історії США і заклик до американського лідерства у першому зверненні та до спротиву в другому. Модифіковані конструкції репрезентують в обох повідомленнях необхідну Україні допомогу.

ЛІТЕРАТУРА

- Goldberg, A. E. (2006). *Construction at work: The nature of generalizations in language*. Oxford University Press.
- Tomasello, M. (2000). First steps toward a usage-based theory of language acquisition. *Cognitive Linguistics*, 11 (1/2), 61–82.

ВИКОРИСТАННЯ КОРОТКОМЕТРАЖНИХ ФІЛЬМІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Тегеньова Є. А.

Київський національний лінгвістичний університет

У зв'язку з надзвичайним розвитком кіноіндустрії у сучасному світі, попит на переклад кінофільмів стрімко зростає. Специфіка перекладу відеоматеріалу пов'язана насамперед із тим, що такий переклад має ознаки як письмового, так і усного перекладу. Професійний переклад фільмів виконується на основі скриптів (мовленнєвих реплік персонажів). Особливості перекладу будь-яких фільмів з будь-якої мови та будь-якого жанру полягають у тому, що крім завдань перекладу власне тексту з урахуванням культурних та мовних відмінностей, перекладач повинен приділяти особливу увагу довжині реплік та встановленню так званих часових обмежень.

До основних способів кіноперекладу належать дублювання, закадровий переклад та субтитрування (Демецька, Федорченко, 2010). Під час дублювання оригінальний звуковий ряд змінюється і глядачі мають змогу почути, як актори розмовляють потрібною мовою. У дублюванні важливо, щоб кожна перекладена репліка синхронізувалася з рухами акторів. Субтитрування – це створення субтитрів іноземною мовою, що з'являються внизу екрану та співпадають з губними змиканнями акторів у кожному кадрі.

Переклад кінематографічного тексту – це досить складний і трудомісткий процес, який вимагає певних знань і умінь, наприклад:

- 1) здатність сприймати на слух іноземне усне мовлення у всіх його стилістичних, психофізичних та етногеографічних варіаціях;
- 2) вміння відділяти головне від другорядного;

3) знання системних еквівалентів і здатність швидко витягати їх з оперативної пам'яті;

4) володіння арсеналом ситуативних ідіом.

Кваліфікований перекладач має перекласти текст фільму якнайближче до оригіналу, а також зробити його максимально зрозумілим для цільової аудиторії. До основних принципів кіноперекладу належать такі: синхронізація, розмовність і природність, а також розбірливість.

Мова персонажів фільму – це авторська стилізація звичайної розмовної мови, яка часто складається із різних реєстрів (наприклад, вульгаризмів чи офіційного стилю). При виконанні кіноперекладу, зокрема перекладу трейлерів до кінофільмів, спеціалісти часто зіштовхуються з низкою труднощів:

- проблема безеквівалентності;

- труднощі у виборі стратегій для передачі реалій, пейоративної лексики, інтертекстуальних елементів, засобів створення гумористичного ефекту;

- труднощі перекладу назв кінофільмів.

Для професійного перекладу кінофільмів необхідним є знання розмовної лексики для розуміння побутової мови, володіння значним обсягом лінгвокраїнознавчої екстралінгвістичної інформації, вміння розкодовувати підтекст, дотепи, асоціативний план висловлювань.

Дослідники вважають, що переклад назв фільмів можна порівняти з перекладом афоризмів та прислів'їв, оскільки вони мають схожі текстові ознаки і принципово схожий підхід до перекладу.

Перекладач має точно передавати всі власні назви, прізвища, імена, топонімічні назви. Особливо важко перекладати фільми пізнавального характеру (різноманітну документалістику), оскільки вони містять багато фактів, наукових термінів, мір різноманітних величин, що потребують перекладу.

Отже, щоб створювати кваліфікований кінопереклад, студентам необхідно тренуватись на практиці. Для цього добре підійдуть короткометражні фільми, на основі яких викладач може розробити спеціальний комплекс вправ. Він має охоплювати доперекладацькі вправи, власне перекладацькі вправи та післяперекладацькі.

На етапі доперекладацьких вправ студенти вчаться виділяти основну інформацію, передбачати подальший зміст та розвивати текст мови джерела, розширювати та поглиблювати загальні та попередні знання, використовувати різні джерела інформації.

Власне перекладацькі вправи спрямовані на розуміння та інтерпретування мови джерела з урахуванням лінгвістичних та екстралінгвістичних норм, аналіз мови джерела: визначити його тип та стиль, мету та намір автора, умови створення тексту оригіналу, характеристики автора та потенційних глядачів фільму тощо. Студент має навчитися виокремлювати найважливіші елементи тексту оригіналу, визначити потенційні проблеми перекладу та знаходити варіанти їх вирішення, застосовуючи відповідні прийоми перекладу.

Під час перекладу кінофільмів зазвичай використовується численна кількість перекладацьких трансформацій, таких як генералізація, конкретизація, описовий переклад, граматична трансформації тощо. Неправильно підібрана трансформація негативно вплине на процес сприйняття фільму у перекладі.

Післяперекладацькі вправи допомагають провести перевірку тексту перекладу, виконати редагування тексту перекладу, відформатувати текст перекладу відповідно до поставлених вимог та обґрунтувати вибір стратегій перекладу.

ЛІТЕРАТУРА:

Демецька, В., Федорченко, О. (2010). До проблеми перекладу кінотекстів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Лінгвістика": збірник наукових праць. Розділ IV*. ХДУ, 239–243.

ФУНКЦІЙНО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЛЕКСИКИ У СВІТЛІ ТЕОРІЇ ПОЛІПАРАДИГМАЛЬНОСТІ

Терехова С. І.

Київський національний лінгвістичний університет

Вивчення лексичного фонду сучасних мов, насамперед, мов міжнародного спілкування, привертає увагу вітчизняних та іноземних науковців сьогодення. Незважаючи на досить докладну розробку лексико-семантичного, структурно-семантичного, лексико-граматичного, концептуально-семантичного, лінгвокогнітивного, комунікативного, прагматичного та деяких інших сучасних підходів до вивчення лексичних одиниць мови, повне, вичерпне бачення сутності лексичної семантики в усіх її реалізаціях неможливо виявити без застосування функційного напрямку вивчення лексичних одиниць, а саме – функційно-семантичного підходу.

Актуальності функційно-семантичним розвідкам надає можливість їх застосування у зіставному аспекті. Зважаючи на складну, змінну ситуацію у світі в наш час, викликану процесами глобалізації й інтеграції світової спільноти, глобальною економічною кризою в багатьох країнах світу, спричиненою пандемією Sars-Cov-2 (COVID-19), війнами, численною трудовою та іншими видами міграції, а також різного роду соціальними проблемами, неабиякого значення набуває вивчення сучасних національних мов порівняно із мовами міжнародного спілкування, адже саме у такий спосіб різні категорії резидентів держав–реципієнтів можуть якнайшвидше соціалізуватися й інтегруватися у міжнародну спільноту, пристосуватися до нових умов життєдіяльності.

Оскільки системність лексики аксіоматична, найбільш принадною моделлю її систематизації є, як відомо, семантичне поле. Дослідити стан і динамічні процеси лексичного шару мови, особливості його функціонування

дозволяє функційно-семантичний аналіз. Відповідно, оптимальною моделлю систематизації лексики зі спільним лексичним значенням і/або функцією в мові (і мовленні) є модель функційно-семантичного поля (ФСП).

ФСП являє собою складну структурно-семантичну єдність різнорівневих одиниць мови (у т.ч. й лексем, що належать до різних частин мови), об'єднаних якнайменш одною спільною функцією та спільною семантикою. Саме на основі спільності функцій та семантики мовні одиниці взаємодіють у межах ФСП (Бондарко 2002, с. 289; Терехова 2012, с. 55–57). При цьому лексеми, об'єднані в ФСП, можуть репрезентувати абстрактну філософську категорію, функційно-граматичну або функційно-семантичну категорію мови. У такому разі спільною ознакою досліджуваних лексичних одиниць є абстрактність їх семантики.

У проведеному нами дослідженні репрезентацій різних видів референції в українській, російській та англійській мовах (Терехова 2012), функційно-семантичний аналіз застосований у параметрах поліпарадигмального підходу, що дозволило одержати досить точні наукові дані (Терехова 2020, с. 306–312) і для лінгвістичної типології (Терехова 2011, с. 227–231; Terekhova 2013, с. 458–464), і для лінгвістики перекладу (Терехова 2014, с. 195–200), розробити методологію і базову модель комплексного, зіставного поліпарадигмального аналізу складників ФСП (Терехова 2012), яка є універсальною для індо-європейських мов, про що свідчать подальше її впровадження на матеріалі різних європейських мов у зіставному аспекті та окремо.

Отже, функційно-семантичний аналіз, застосований у межах комплексного, зіставного поліпарадигмального підходу, дозволяє різнобічно проаналізувати лексику у статичі і динаміці, що забезпечує повноту й більшу точність результатів проведеного дослідження.

Подальші наукові студії вбачаються у напрямках мовознавства, функційної семантики і функційної граматики, соціолінгвістики, психолінгвістики, лінгвістичної типології, а також лінгвістики перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

- Бондарко, А. В. (2002). *Теория значения в системе функциональной грамматики. Языки русской культуры*.
- Терехова, С. І. (2012). *Референція в системі орієнтаційних репрезентацій української, російської та англійської мов (поліпарадигмальне дослідження)*. (Дис. ... д-ра філол. наук). КНЛУ.
- Терехова, С. І. (2020). Аломорфні й ізоморфні ознаки репрезентацій орієнтаційної референції до особи в українській, російській та англійській мовах (поліпарадигмальний підхід). In E. G. Rubio, etc. (Ed.). *Contributions to the 22nd Annual Scientific Conference of the Association of Slavists (Polyslav)*. 65. (pp. 306–313). Harrassovitz Verlag.
- Terekhova, S. I. (2011). Multy-Paradygmal Approach in Modern Contrastive Linguistics. In K. B. Karl, etc. (Ed.). *Berträge der Europäischen Slavistischen Linguistik (Polyslav)*. 14. (ss. 227–232). Verlag Otto Sanger.

- Terekhova, S. I. (2013). Multy-Paradygmal Researches in Linguistic Typology. In *Science and Education: Materials of the IV International Research and Practice Conference*. II. (pp. 458–464). Vela-Verlag.
- Terekhova, S. I. (2014). Modern Approaches in Linguistics and Theory of Translation: Multy-Paradygmal Translator's Text Analyses. In E. G. Rubio, etc. (Ed.). *Berträge der Europäischen Slavistischen Linguistik (Polyslav)*. 17. (ss. 195–200). Verlag Otto Sanger.

КОМПЛЕКСНЕ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ТА ПІДХОДІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ГРАМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗВО

Титова Н. Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасних умовах навчання граматики з метою формування комунікативної компетентності студентів приділяється достатньо багато уваги. Як відомо, без знання граматичної структури мови не можливо здійснювати будь-які комунікативні завдання іноземною мовою. Граматика – це своєрідний каркас, на якому базується лексика, а граматичні навички – невід’ємна складова всіх видів мовленнєвої діяльності. Однак засвоєння граматичної системи мови відбувається винятково на матеріалі опанованої лексики. Таким чином, граматичні та лексичні навички утворюють ядро мовної компетентності – основу мовленнєвих навичок та вмінь. Саме з моменту усвідомлення граматичної форми виразу та його лексичного значення, певний набір звуків і літер, який людина чує, промовляє або читає, набуває сенсу. Формування, вдосконалення та розвиток граматичних навичок – це одне з найголовніших завдань, що постає перед викладачем у процесі навчання іноземній мові.

Розвиток граматичних навичок іноземномовного спілкування веде до високого рівня підготовки студентів, який забезпечуватиме їм у подальшому можливість граматично коректно здійснювати свою професійну діяльність, а саме викладати іноземну мову, вільно спілкуватися під час ділових зустрічей, перемовин, презентацій, проводити навчальні тренінги тощо. Не лише навички спілкування, а й граматичні навички сприяють впевненому та ефективному використанню англійської мови. Граматичні вміння та навички студентів – основа мовної компетентності.

У теорії та методиці викладання граматики англійської мови існує багато підходів до навчання (функціональний, лінгвосоціокультурний, комунікативний та інші). Так, у минулому столітті викладання граматики мало дещо теоретизований та абстрагований характер. На противагу, у наш час викладання є прикладним. Сучасні умови життя диктують свої пріоритети щодо використання іноземної мови як засобу спілкування, отже комунікативний підхід виходить на перший план та передбачає занурення студентів у мовне середовище. Виконання комунікативних завдань

(заповнення пропусків відповідними граматичними формами; трансформації речень; відтворення діалогів у парах та створення діалогів аналогічно до прикладів; завершення речень; використання аутентичних відеороликів, пісень; рольові ігри та інше) забезпечує природне середовище для оволодіння іноземною мовою. Навчання граматики у межах комунікативного підходу спирається на професійні потреби студентів, на психологічну настанову на взаємодію викладача та студентів, а також на свідому навчальну діяльність студентів. Навчання, що базується на засадах спілкування, є сутністю всіх інтенсивних методів.

Варто зазначити, що на практиці не існує універсального методу чи підходу. Ефективність певного методу чи підходу завжди залежить від низки факторів: цілей та умов навчання, рівня попередньої підготовки студентів тощо. Викладачеві необхідно самому приймати рішення, який метод буде найефективнішим у конкретних умовах залежно від етапу навчання, цілей та завдань заняття. Отже, необхідно розглядати комплексні методи та підходи, синтез як класичних перевірених часом методів, так і нових. Оскільки головною метою є формування чіткої уяви про будь-яке граматичне явище, теоретичний матеріал має бути представлений дуже детально, але адаптовано та схематично (із використанням різноманітних опор, алгоритмів тощо). Згодом студенти зможуть самостійно складати власні опори, моделі та пропонувати їх один одному для роботи під час занять, що сприятиме розвитку їхніх творчих здібностей, самостійності та відповідальності.

Закріплення теорії може відбуватися під час виконання певної низки завдань. Це можуть бути вправи, які складаються з прикладів із сучасних літературних творів, газет, журналів. Студентам пропонується визначити значення граматичних форм та проаналізувати їх використання. Такі вправи, з одного боку, дають можливість студентам простежити за граматичними явищами та їхньою реалізацією у мовленні, а з іншого боку, змушують студентів повторити та закріпити правила. Під час виконання подібних вправ аналітичного характеру студенти мають можливість усвідомити сутність граматичного явища, у повній мірі охарактеризувати його та співвіднести або порівняти його з аналогічним явищем рідної мови.

Як було вже згадано вище, особливого значення при опануванні граматичними навичками набуває комунікативний підхід. Глибокий аналіз граматичних явищ має супроводжуватися відпрацюванням навичок формулювання граматично правильних виразів в умовах, які є максимально наближеними до реальних. Комунікативні вправи дають можливість студентам використовувати граматичні структури, що вивчаються у природних комунікативних ситуаціях. Під час виконання таких вправ студентам пропонується висловити власну думку, аргументувати чи прокоментувати щось, зробити опис, розказати про себе чи своїх близьких, а також розіграти ситуації з умовними чи уявними персонажами. Під час виконання комунікативних вправ типу “Пригадайте...”, “Надайте відповідь...”, “Обґрунтуйте...” тощо завданням викладача є подальший, часто спонтанний розвиток діалогу зі студентами. Викладач має спонукати

студентів використовувати граматичні форми та структури, що вивчаються у реальних комунікативних ситуаціях.

Отже, оскільки не існує єдиного, універсального та найефективнішого методу чи підходу навчання граматиці іноземної мови, вважається доцільним комплексне застосування методів та підходів. Усі вони мають свої позитивні риси та певні недоліки, але можуть доповнювати один одного в процесі навчання. Чергування методів сприяє оптимізації та підвищенню ефективності процесу навчання, пробуджує у студентів зацікавленість та інтерес до вивчення граматики.

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ОЦІНКИ В АНГЛОМОВНИХ МОТИВАЦІЙНИХ ПРОМОВАХ

Тищенко Т. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Оцінювання є невіддільною частиною процесу набуття людиною знань про явища та закономірності об'єктивного світу. Оцінювання передбачає встановлення суб'єктом оцінки наявності чи відсутності цінності оцінюваного об'єкта, зважаючи на системи цінностей як окремого суб'єкта, так і соціуму. Результатом оцінювання є оцінка, яка актуалізується у мові шляхом вираження ставлення суб'єкта до оцінюваного об'єкта.

На думку Приходько Г. І. (2019), оцінка є полістатусною когнітивною категорією, адже “оцінка має категоріальний статус на різних рівнях мовної системи й у мовленні – фонологічному, морфологічному, лексичному, на рівні речення і тексту”. Оскільки текст інтегрує різні категоріальні прояви оцінки, дослідження репрезентації категорії оцінки найдоцільніше здійснювати саме в тексті (с. 130).

Мотиваційна промова – це публічний виступ, покликаний надихнути аудиторію на зміни в житті. Зазвичай, мотиваційна промова має чітку мету, особисту історію, написану для конкретної аудиторії, і висновок, що містить заклик до дії. Ефективні мотиваційні промови можуть спонукати аудиторію покращити особистий розвиток, відкрити нову перспективу, зменшити страх, зміцнити впевненість та підвищити продуктивність праці, змінити частину життя, щоб покращити його для окремої особи або для суспільства (*How To Write a Motivational Speech (With Example)*, 2022).

На початку своєї мотиваційної промови “Чому веселощі – це секрет здорового життя” журналістка Кетрін Прайс спонукає аудиторію до роздумів, вживаючи оцінний прикметник з підсилювальним прислівником у запитанні “You know what’s a lot harder than it seems like it should be?” та відразу дає неочікувану відповідь: “Actually feeling alive”. Описуючи метушливе життя переважної більшості сучасних людей, Кетрін вживає негативнооцінні іменник, дієслово та прикметник з пом’якшуючим прислівником: “You know, we keep ourselves busy to the point of exhaustion, but

we're also *languishing*. We feel *a little bit dead* inside". На думку журналістки, вона зрозуміла, що з цим робити – нам треба більше веселитися (“We need to to have more fun”), чим викликає оплески та вигуки публіки (*Why having fun is the secret to a healthier life*, 2022).

В основній частині Кетрін позитивно оцінює веселощі шляхом вживання заперечних форм дієслова перед прикметниками негативної оцінки, вважаючи, що насправді веселощі – це не просто безтурботне задоволення (“fun is not just lighthearted pleasure”), вони не є легковажними (“it is definitely not frivolous”). Натомість, веселощі – це секрет того, як відчувати себе живим (“Instead, fun is the secret to feeling alive”). На її думку, веселощі – це одночасна дія грайливості, зв'язку і потоку (“playfulness, connection and flow”), від яких ми отримуємо задоволення. Далі жінка вживає більше позитивних емоційних прикметників та іменників, зазначаючи, що вона особисто вважає веселощі не просто результатом людського процвітання, а його причиною: “In fact, fun does so many amazingly good things for us that I personally believe that fun is not just the result of human thriving, it's a cause”.

У зачині своєї мотиваційної промови журналістка закликає публіку поставити розваги у список пріоритетів. Коли вона це зробила, її життя значно покращилося: “I'm more creative and more productive. I'm more resilient. I laugh more. Making sure that I'm having enough fun has made me a better partner, a better parent and a better friend”. Позитивні результати авторка описала прикметниками раціональної позитивної оцінки з підсилювальними прислівниками. У висновку Кетрін Прайс підвищує позитивне значення веселощів, називаючи веселощі сонячним світлом та дистиляцією життєвої енергії: “Fun is sunshine. It's a distillation of life's energy”. Вона переконує, що чим частіше ми переживатимемо це, тим більше відчуватимемо, що ми насправді живі: “And the more often we experience it, the more we will feel like we're actually alive”.

Колишній квотербек НФЛ Алекс Сміт починає свою мотиваційну промову “Квотербек НФЛ про подолання невдач і невпевненості в собі” зі спогадів про свій важкий післяопераційний стан. Алекс, ніби в тумані, почув невтішні слова лікарів про його стан здоров'я після того, як йому зламали ногу під час особливо грубого перехоплення у футбольній грі: “Everything is hazy....I have a bad infection in my leg. I went septic and almost died.” В описі переважають негативні дієслова, прикметники, іменники раціональної оцінки. На негативні коментарі лікарів, Алекс іронічно реагує: “Good morning to you, too, doctor”, викликаючи іронічний сміх глядачів (*An NFL quarterback on overcoming setbacks and self-doubt*, 2021).

Чоловік драматично порівнює, що під час гри його ногу скрутили і зламали по діагоналі, як штопор, додаючи, що це так само боляче, як і звучить: “... my leg was twisted and snapped diagonally, kind of like a corkscrew. And yes, it's as painful as it sounds”. Далі Алекс жвавіше повідомляє про те, що через два роки після тієї жахливої травми (“gruesome injury”) він вийшов на поле і вивів свою команду до плей-офф, змінюючи мінорний тон промови на дещо мажорний та спричиняючи аплодисменти глядачів.

Алекс бадьоро повідомляє, що хоче поговорити про страх, тривогу і невпевненість у собі. Свою ногу після операції чоловік описує заперечною формою дієслова з прикметником позитивної оцінки, як не дуже присмне видовище (“it wasn’t a pretty sight”); прикметником та іменником негативної оцінки, де нога була, по суті, величезною відкритою раною (“was essentially a giant open wound”). Алекс пом’якшує тембр та тональність, передаючи слова підбадьорення його дружини: “It looks so good”, “Babe, it’s so cool”. (“Виглядає так добре”. “Любий, це так круто.”). Знову в описі своєї травми він вживає емоційно-оцінні негативні прикметник та прислівник, називаючи її нечуваною для футболіста (“unheard of for a football player”) та до жаху схожою на травми поранених воїнів (“eerily similar to that of our wounded warriors”), яких він зустрів в реабілітаційному центрі та від яких він був в захваті “I was in awe of them”.

Після того, як один з фізіотерапевтів дав йому футбольний м’яч та сказав кидати з одного коліна, Алекс почав тренуватися та йому ставало краще. Думка про те, що чоловік знову зможе вийти на поле сприяла його одужанню. Його важкий досвід навчив його, що більшість тривог, які стримують нас у житті, ми самі собі створюємо та самі робимо собі гірше. Нормально потребувати підтримки, щоб, вирватися з цього стану: “I’ve learned that so much of the anxiety that holds us back in life, it’s self-inflicted. We make it worse on ourselves. And it’s OK if we need somebody to help us snap out of it”.

В кінці свої мотиваційної промови Алекс Сміт закликає аудиторію подивитися на свої шрами, відчути та прийняти їх, як найкраще нагадування про те, що попереду ще багато життя, яке ми повинні прожити: “But I’ll bet you’ve got some scars. And my hope for you is this. Look at them. Own them. They’re the best reminder you’ll ever have that there’s a whole world out there. And we’ve got a whole lot of living left to do”.

У проаналізованих мотиваційних промовах прикметники та іменники позитивної та оцінки акцентуються фразовими наголосами. Домінування поступово низхідної шкали з низьким низхідним термінальним тоном, помірна гучність та м’який тембр голосу додають вираженості та компетентності ідеям мотиваційних промов.

Отже, в англomовних мотиваційних промовах для вираження оцінки оратори вживають раціональні та емоційні прикметники, дієслова, іменники, заперечні форми дієслів перед оцінними словами, виділяючи їх фразовими наголосами, оформлюючи їх поступово низхідною шкалою з низьким низхідним термінальним тоном, помірною гучністю та м’яким тембром голосу.

ЛІТЕРАТУРА

- Приходько, Г. І. (2019). Полістатусність категорії оцінки. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності “Львівський філологічний часопис”*, (5), 128–133.
- An NFL quarterback on overcoming setbacks and self-doubt [Відео]. (2021, вересень). TED. https://www.ted.com/talks/alex_smith_an_nfl_quarterback_on_overcoming_setbacks_and_self_doubt

How To Write a Motivational Speech (With Example). (2022, 25 липня). Indeed Editorial Team. <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/how-to-write-motivational-speech>

Why having fun is the secret to a healthier life [Відео]. (2022, липень). TED. https://www.ted.com/talks/catherine_price_why_having_fun_is_the_secret_to_a_healthier_life/comments

СЕМІОТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРЕЦЬКОМОВНОГО КІНОДИСКУРСУ

Тімкова Т. М.

Київський національний лінгвістичний університет

Кінодискурс викликає великий інтерес сучасних дослідників різних галузей, зокрема лінгвістики, мистецтвознавства, філософії, літературознавства, семіотики тощо.

У сучасній лінгвістичній науці існує декілька підходів до дослідження кінодискурсу та його специфічних рис. Один із них – семіотика кіно розглядає кінодискурс як специфічну знакову систему або сукупність знакових систем. Семіотика кіно будується на основі структурної лінгвістики, поетики, етнології, і використовується як послідовний підхід до опису мовних, образотворчих і інших компонентів кіно.

У рамках семіотичного підходу кінодискурс став предметом дослідження наукових розвідок сучасних українських лінгвістів, таких як Крисанова Т. А., Котова І. А, Лавриненко І. Н., Шевченко І. С., Гридасова О. І., Мельник М. Є., Град Н. Я., Гайданка Д. В., Шнайдер А. тощо. Аспекти ж турецькомовного кінодискурсу потребують детальних досліджень у сучасній українській тюркології.

На думку Крисанової Т. А., кінодискурс уміщує в собі декілька семіотичних систем, які знаходяться у нерозривній єдності і зумовлюють полікодовий і мультимодальний характер кінодискурсу. Це пов'язано з тим, що кінодискурс містить не лише лінгвальні знаки, але й знаки іншої природи, пов'язані зі світом кінематографії. Ще одним фактором, що зумовлює полікодовий характер кінодискурсу вважається залучення посередника для здійснення успішної комунікації, віддаленість комунікантів у просторі і часі та неможливість прямої комунікації.

Кінофільм не є лише семіологічним твором, який зводиться тільки до системи знаків; водночас він насичений знаками, які створені його колективним автором та адресовані глядачеві. Однак система знаків – це не просто система знакових засобів, але й система смислів, за кожним знаком закріплена кодифікована думка, яка складає його знакове значення.

Кінодискурс є знаково неоднорідною семіотичною системою, що містить вербальні та невербальні складові, у кожній з яких можна виділити

так звані ікони, індекси та символи. Така модель ґрунтується на типології співвідношення форми і змісту, запропонованій відомим американським науковцем, засновником прагматизму Ч. Пірсом.

Кінодискурс з його семіотичною системою містить комбінацію трьох типів знаків, що слугують для побудови конкретних смислів. Так, Т.А. Крисанова у кінодискурсі як семіотичній системі виділяє вербальні, невербальні й кінематографічні знаки, що мають ознаки іконічності, індексальності й символічності (2017).

Ці знаки різняться за рівнем умовності (найбільш умовними є символи, найменш умовними – індекси, оскільки індекс має найбільше зв'язків із предметом).

Невербальна складова кінодискурсу, переважним чином, представлена іконічними й індексальними знаками, які також можуть бути візуальними та звуковими. До іконічних знаків відносять, наприклад, звуконаслідування. Візуальна частина представлена відеорядом – зображення людей, тварин, предметів тощо, які здійснюють послідовність рухів – переміщення, жести, міміку тощо, усе це – іконічні й індексальні знаки кінодискурсу.

Розпізнавання знаку–символу вимагає певних знань про аспекти певного суспільства. Знаки–ікони представлені звуковими та світловими ефектами, що імітують реальне життя, фотографічними зображеннями тощо. Знаки–індекси, можуть виражатись невербальними засобами комунікації за допомогою фізіологічних проявів таких як міміка, жести, інтонація, вигуки (сміх є індексом радості).

Звукова частина (природні шуми, технічні шуми, музика) також належить до індексальних знаків. До прикладу, музичний супровід фільму вказує на певну емоцію, задає настрій, виступаючи індексом, і, одночасно символізує її. Жест, будучи індексальним знаком, має риси іконічності, оскільки на конструювання смислу жесту впливає його зображення.

Щодо знаків–символів, то вони мають метафоричний характер і здатні замінювати певний об'єкт в кінодискурсі, наприклад, чорна кішка в кадрі є поганим передвісником, що має насторожувати і викликати страх. Знаки–символи можуть бути письмовими (титри, написи, листи, записки, оголошення, банери, таблички з назвами вулиць тощо) і усними (діалоги акторів, текст за кадром, пісні тощо). Деякі зображення в кінодискурсі виступають в ролі знаків–символів, оскільки вони набули символічного характеру у ході розвитку кінематографу (наприклад, календар – є символом часу).

Вербальні знаки, маючи символічний характер можуть набувати ознак іконічності (наприклад, письмовий текст, який існує як зображення на екрані).

Отже, кінодискурс, як семіотична система, є яскравим прикладом синтезу різних типів знаків, вербальних, невербальних та кінематографічних а розпізнавання знаків кінодискурсу є спільним процесом як для його колективного автора, так і для колективного реципієнта – глядачів.

ЛІТЕРАТУРА

- Крисанова, Т. А. (2017). Семіотичні аспекти кінодискурсу. *Вісник ХНУ імені ВН Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, (86), 23–31.
- Крисанова, Т. А. (2014) Основні підходи до розуміння поняття “кінодискурс”. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. Луцьк*, (4), 98–102
- Шевченко, І. С. (2017). Англomовний кінодискурс у полікодовому вимірі (Doctoral dissertation, Сумський державний університет).
- Шнайдер, А. (2021). *Кінодискурс: особливості та диференційні ознаки. Академічні студії. Серія “Гуманітарні науки”*, (3), 169–176.

ОСОБЛИВОСТІ СЛОВОТВОРУ В КОРЕЙСЬКІЙ МОВІ

Тогобицька А. І.

Київський національний лінгвістичний університет

У цьому дослідженні ми розглянемо особливості словотвору в корейській мові. Словотвір вивчає словотворення (деривацію), тобто утворення від наявних у мові нових слів з новим лексичним значенням.

Так, наприклад в українській мові існують такі способи словотвору:

- Афіксами (це відповідно (способи) суфіксальний, префіксальний, суфіксально-префіксальний, безафіксний), (префіксом: йти – за-йти, ви-йти, пере-йти, віді-йти, обі-йти, про-йти; суфіксом: ов – ліс-ов-ий; комбінаціями афіксів).

- Словоскладанням (гол-о-дранець) й словозростами (Велик-день).

- Абrevіатурою (сіль-рада, кол-госп, УНР (чит. уенер) – Українська Народна Республіка).

В цьому дослідженні ми розглянемо деякі способи словотвору в корейській мові та їх особливості.

Мета цього дослідження – показати способи словотвору в корейській мові та виділити їх класифікацію.

В корейській мові виділяють дві основні форми словотвору: словоскладання (복합법) та афіксація (파생법) (이익섭, 2005). За допомогою цих способів можуть утворюватися слова, які належать до різних частин мови. Наприклад, 불고기, 빛나다, 오늘날, 맨발, 지우개, 휘감다 та ін. Відповідно, слова, які утворені за допомогою словоскладання називають складеними (복합어), а слова, утворені за допомогою афіксального способу – складними (파생어).

Словоскладання – поєднання в одну наголосово-семантичну одиницю двох або більше слів чи коренів, що творять нове лексичне ціле (남신혜, 2016). В корейській мові при словоскладанні можуть використовуватися: іменник + іменник, іменник + дієслово, прикметник + іменник, числівник + іменник.

До словоскладання також відносять слова, утворені способом редуплікації, тобто “повторювання”, який досить поширений в корейській

мові. Такі слова часто набувають особливого емоційного забарвлення, як наприклад, 반짝반짝하다, що означає “сяяти” та часто має позитивне емоційне забарвлення та використовується в переносному значенні: 눈이 별처럼 반짝반짝하다.

Афіксальний спосіб словотвору часто використовують для утворення однієї частини мови з іншої, наприклад, іменників чи прислівників з дієслів, використовуючи такі суфікси: 이, 게, 개, 기 та інші, або прикметників чи прислівників з іменників за допомогою суфіксу – 적.

Варто зазначити, що в корейській мові існує багато слів, які утворені за допомогою одразу декількох способів словотвору. Наприклад, слово 귀걸이 (сережки) має ознаки як словоскладання, так і афіксації: 귀 – вухо, 걸다 – вшити, 이 – один із суфіксів, який вживається для утворення іменника з дієслова. Тобто, слово 귀걸이 утворена одразу обома з вищезазначених способів.

Особливу увагу варто приділити афіксам ієрогліфічного походження, які часто вживаються для словотвору в корейській мові. Найпростіший приклад, звичайно, слово 대학교: 학교 – школа, 대 (大) – великий.

У цьому дослідженні ми розглянули два способи словотвору в корейській мові та визначили основні способи, які використовуються в корейській мові, визначили їх основні особливості та вказали на труднощі, які можуть виникати при вивченні слів та перекладі з корейської мови на українську.

ЛІТЕРАТУРА

- <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BЕ%D1%82%D0%B2%D1%96%D1%80>
이익섭. (2005) 한국어문법. 서울대학교 출판부.
- Bybee, Joan L., William Pagliuca, and Revere D. Perkins. (1994). *The Evolution of Grammar: Tense, Aspect, and Modality in the Languages of the World*. Chicago: The University of Chicago Press.
- 남신해 (2016). 한국어의 가능성 표현에 대한 연구 – 한국어 문법 교육의 관점에서, 새국어교육 107, 한국어교육학회
- 유소영 (2015). 한국어교육에서의 표현 문형에 대한 연구, 연세대학교 대학원, 석사학위논문
- 김진호 외 (2011). 위국인을 위한 한국어 문법 – 의미·가능편, II, 박이정

НОВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Тронь Т. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Сьогодні вивчення іноземної мови є невід’ємною складовою здобуття професійної освіти. Завдання сучасного викладача іноземної мови – бути обізнаним у найбільш ефективних методиках викладання, щоб мати змогу обрати найкращу з них для своїх учнів та студентів з урахуванням рівня їхніх

знань та інтересів. Станом на сьогодні використання інформаційних технологій в освітньому процесі широко поширене в усьому світі. Важко переоцінити рівень використання цифрових ресурсів у викладанні іноземних мов. Мережа Інтернет пропонує низку можливостей для реалізації навчального процесу, оскільки вона є потужним і всеосяжним джерелом знань.

Свою чергою дистанційне навчання стало можливим завдяки цифровим технологіям. Здатність технологій дозволяти декільком людям навчатися одночасно з різних місць може мати найбільший вплив на освіту. Учасникам навчального процесу не обов'язково збиратися в певний час або в певному місці, щоб отримати інформацію або ж відвідати лекцію чи семінар. Крім того, розвиток технологій дає змогу індивідуалізувати темп навчання (Beckett G. H., Slater T.).

Викладачі іноземних мов зацікавлені у пошуку інноваційних та ефективних способів покращення мультимедійного середовища для викладання та вивчення іноземних мов, оскільки цифрові технології постійно розвиваються. Як наслідок, численні цифрові платформи та інші інструменти стають все більш популярними та доступнішими. Такі цифрові платформи, як *Schoology Moodle Cloud, Google Classroom, Edmodo, YouTube, Technology for Teaching (T4T), Quizlet* та інші, допомагають викладачам і студентам спілкуватися, ставити запитання для просування навчання, розміщувати свої заняття в хмарі та створювати різноманітні типи оцінювання. Варто також зазначити, що і соціальні мережі (Facebook, Instagram тощо) оптимізують та полегшують навчальний процес (Tron, 2022).

Онлайн-корпуси (online corpus) – ще один популярний та доступний метод навчання іноземних мов. Корпус – це набір текстів, який покликається на електронні бази даних, які можна або завантажити і встановити на персональних комп'ютерах, або отримати доступ до них онлайн, і які містять реальні мовні дані. Серед інструментів, які стали доступними в результаті аналізу текстів, можна виділити такі: *British National Corpus, Vocabulary Profilers, Linguae, New General Service List, TOEIC Word Lists* (Bober, N., Kapranov, Y., Kukarina, A., Tron, T., & Nasalevych, T.).

Ще одним інструментом для вивчення іноземних мов є навчання на мобільних пристроях. З розвитком мобільних технологій та зростанням популярності смартфонів все більше людей мають доступ до мережі Інтернет та великої кількості мобільних застосунків, що також дає змогу доснуватися о занять у форматі онлайн.

Під час навчання іноземних мов різних груп студентів доцільно використовувати й відеоконференції. Варто зазначити, що відеоконференції все ще залишаються ефективним способом проведення занять. Відеоконференції дозволяють викладачам запрошувати професійних викладачів англійської мови для індивідуальних занять, що дає змогу студентам спілкуватися з носіями англійської мови та брати участь у культурному обміні (Tron, 2022).

У підсумку варто сказати, що новітні інформаційні технології у навчанні іноземних мов сприяли низці вдосконалень у сфері освіти, а також значному

відходу від традиційної парадигми викладання та навчання. Таким чином, інструменти для комп'ютерного навчання можуть допомогти студентам, які вивчають іноземну мову, сформувати та розвинути різноманітні навички та компетентності. За допомогою технологій у студентів розвиваються уміння спілкуватися іноземною мовою: комунікативно-когнітивні здібності шукати, відбирати, узагальнювати, класифікувати, аналізувати та синтезувати отриману інформацію; вміння використовувати онлайн-ресурси для вивчення культурної та історичної спадщини народів. Отже, як для викладачів, так і для студентів усі ці ресурси та технології роблять вивчення іноземної мови простішим та успішнішим, що позитивно впливає на результати навчання.

ЛІТЕРАТУРА

- Beckett, G. H., & Slater, T. (2018). Project-based learning and technology. *The TESOL encyclopedia of English language teaching*. P. 1–7. <https://doi.org/10.1002/9781118784235.celt0427>.
- Bober, N., Kapranov, Y., Kukarina, A., Tron, T., & Nasalevych, T. (2021). British National Corpus in English Language Teaching of University Students. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 20(6), 174–193.
- Tron, T. (2022). Innovative Digital Technologies for Foreign Languages Teaching. Різновекторні підходи сучасної педагогіки для покращення ефективності викладацької, наукової діяльності та самовдосконалення (с. 79–82). Видавничий дім “Гельветика”.

СУГЕСТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЦИТАТИ В СУЧАСНОМУ МЕДІА-ДИСКУРСІ КИТАЮ

Трубіцина О. С.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасному динамічному цифровому суспільстві вплив засобів масової інформації через традиційні та новітні канали на сприйняття реципієнта більше не викликає сумнівів та має чимало тому підтверджень. Інформативна, рекламна, розважальна та освітянська функції ЗМІ вміло поєднуються з ідеологічною та комунікативно-когнітивною. Останні дві функції реалізують задачу побудови певної картини світу через інформування та здійснюють управління колективною свідомістю, тобто впливають та регулюють поведінку реципієнтів мовлення, формують певні моделі свідомості, які необхідні політичній системі.

За останні десятиліття Китай спрямував чималі зусилля на розвиток власних медіа як в межах країни, так і закордоном. Згідно Reuters Institute, за десятиліття протягом 2008–2018 років китайські інвестиції у внутрішні медіа сягнули 2,8 млрд доларів США, а з 2009 року Китай витратив близько

6,6 млрд доларів США тільки для збільшення присутності в іноземних медіа-ресурсах, щоб “поширювати офіційні погляди” (Pike, 2022).

Із початком вторгнення РФ в Україну китайські ЗМІ не залишили війну поза увагою, тому для нас ці новинні публікації становлять інтерес як поле функціонування сугестії в медіадискурсі. Адже в публіцистичному стилі головною задачею є не просто інформувати, а переконувати. Це завдання вміло реалізується в текстах китайськомовних новин через добір вербальних засобів та стилістичних прийомів. Серед них варто виділити цитату.

Цитатою в медіадискурсі вважаємо цільовий авторський прийом, націлений на здійснення прагматичного впливу на реципієнта через форму подання певної інформації. Отже, через аналіз сугестивного навантаження цитати можемо прослідкувати за самою метою, а значить і замислом авторів тексту.

Проаналізувавши статті, опубліковані на сайті державного інформаційного агентства Китаю Xinhua News Agency в період з 19 травня по 19 червня 2022 року, з’ясовано, що непряма цитата (тобто перифраз, інтерпретація) є переважаючим видом цитати в досліджуваних китайськомовних текстах новин та часто вживається одразу на початку статей. Західні медіа тут зазвичай не обходяться без прямих цитувань, які використовуються з метою надання доказовості або аргументації. Неповна цитата в китайськомовному варіанті не вимагає від авторів тексту суворо витримувати пряму мову того, кого цитують. Такий спосіб використання цитати уможливорює інваріативність та вибірковість у поданні інформації задля досягнення задуму творців тексту.

Іншим переважаючим видом цитування є фрагментарна цитата, використання якої засвідчує одноголосну позицію редакції з автором самої цитати. Наведені як пряма мова фрагменти зі слів мовця надають тексту більшої доказовості, сприяють легшому сприйняттю реципієнтом. В іншому випадку, фрагментарні цитати з’являються в тексті з діаметрально протилежною метою – якщо автори намагаються дистанціюватись від того, про що йдеться. Так, у проаналізованих статтях, аби уникнути прямої вказівки на дії РФ як військового вторгнення, слова “开战” (*розпочати війну*) та “战争” (*війна*) використовуються виключно у прямій мові представників української або третьої сторін. Окрім цього, фрагментарна цитата також може виконувати роль експресивізації. Автори новинного тексту часто відходять від “сухого” інформування та вводять експресивно-зabarвлені фрагментарні цитати, щоб у такий спосіб дати оцінку тому, про що мовиться в тексті, а отже надають висловлюванню більшої прагматичності.

У новинних текстах Xinhua здебільшого не використовується пряма (дослівна) цитата. Існує припущення, що журналісти в такий спосіб намагаються уникати прямих цитувань, в тому числі, щоб не допустити смислової помилки при переказі інформації з першоджерела. Однак у тих текстах, де все ж присутні прямі цитати останні надають доказовості та аргументованості, а тому виконують пряму сугестивну функцію – переконати, змусити прийняти необхідну точку зору.

Таким чином, використання прийому цитування в текстах сучасних мас-медіа Китаю підпорядковане загальному завданню дискурсу ЗМІ – впливати через інформування, тобто здійснювати сугестивний вплив. Оскільки цитатою може бути не лише повнозначна фразова одиниця, але й словосполучення або окреме слово, інколи цілі абзаци, що мають форму повної або неповної цитати, цитування реалізується в тексті не обов'язково як пряма мова або її фрагмент, виділений графічними маркерами (лапками) – цитата може повністю зливатись із текстом.

ЛІТЕРАТУРА

Pike, L. (б. д.). *How China uses global media to spread its views – and misinformation*. www.grid.news.
<https://www.grid.news/story/global/2022/05/18/how-china-uses-global-media-to-spread-its-views-and-misinformation/>.

МОРФОНОЛОГІЧНІ ПРОЦЕСИ КАТЕГОРІЇ ПОСТУПКИ У ДАВНЬОГЕРМАНСЬКИХ МОВАХ

Тугай О. М.

Київський університет імені Бориса Грінченка

У праці уточнено термін “ностратичний” та значення “індоєвропейський етимон” у германських мовах із уведенням нового поняття “індоєвропейський концесивний етимон”, та визначенням морфонологічних ознак концесивного маркера “*хоча – though / although*” у реченнях поступки давньогерманських мов.

Термін “ностратичний” походить від латинського *nostrās* – “our countryman – (наш земляк)” та у 1903 році був уведений в лінгвістичний узус данським лінгвістом Хольгером Педерсеном, який запропонував до ностратичної макросім'ї включити мовні сім'ї як: Індоевропейська, Алтайська, Уральська, Дравідська, Картавелська та Афразійська. Давньогерманські мови вже входили до західної гілки германської мовної групи індоєвропейської сім'ї ностратичної макросім'ї, які виявляли схожі морфолого-синтаксичні та фонологічні ознаки як споріднені мови від однієї протоіндоєвропейської мови, де остання була дуже флективною мовою із основою як “корінь + флексії” – за винятком часток, сполучників і деяких квазіприслівникових форм (Bomhard, 2021).

У ностратичних мовах поняття *етимон* пропонують визначати як “імовірну матеріальну мовну праформу фіксації численних інтерпретацій колективних ідей, образів, смислів, уявлень людини”. Етимон розрізняють на рівні групи споріднених мов та на рівні мовної сім'ї. На рівні індоєвропейської мовної сім'ї оперують терміном “індоєвропейський етимон” під яким розуміють “структурно оформлений [...] фонорморфологічний і семантичний комплекс, що є вихідним для конкретної лексеми або групи похідних утворень у різних індоєвропейських мовах” (Капранов, 2018).

У дослідженні увагу зосереджуємо на ідентифікації “індоєвропейського концесивного етимона” сполучника поступки “*хоча – though / although*” у давньогерманських мовах із виокремленням протоіндоєвропейського кореня протоностратичної етимологічної основи категорії поступки.

За версією А. Р. Бомхарда, сполучники *хоча – though / although*, *коли – when*, *оскільки – as* походять від протоностратичних основ відносного займенника $*k^{wh}i-$ [~ $*k^{wh}e-$] та питального займенника $*k^{wh}a-$ [~ $*k^{wh}ə-$] із утворенням протоіндоєвропейської основи $*k^{wh}ay-$ (Bomhard, 2021). Ми висуваємо гіпотезу про наявність у конектора “*хоча – though / although*” спільнокореневої протоіндоєвропейської основи $*k^{wh}$ та чергувань вокалічних фонем [ay-/i-/e-/a-ə-]. Поступальна семантика лексеми “*хоча – though / although*” дозволяє окреслити його праформу як $*k^{wh}ay-$ [$*k^{wh}i-$ / ~ $*k^{wh}e-$ / $*k^{wh}a-$ / ~ $*k^{wh}ə-$] із уведенням поняття “індоєвропейський концесивний етимон”.

Нами засвідчено наступні еквіваленти концесивного маркера “*хоча – though / although*”: 1) давньоанглійська мова: *þeah / þe / ðeah / hwæpre*; 2) давньовірхньонімецька мова: *doh*; 3) давньосаксонська мова: *thoh*; 4) давньофризька мова: *thāch*; 5) готська мова: *þauh / thauh / þan*; 6) давньоскандинавська мова: *þoh / þōt / þō*; 7) давньоісландська мова: *þō at* (Bosworth, 1898; Klein, 1971; Wright, 1966; Zoëga, 1910).

На морфологічному рівні виокремлюємо морфологічні ознаки (дали – МО) сполучника поступки “*хоча – though / although*” – корінь (морф), преформант / постформант (субморф), фонема – у давньогерманських мовах у порівнянні з праформою “індоєвропейського концесивного етимону” як (Капранов, 2020):

1) двн.-англ. – [be]ah / [pe] / [*ðe]ah / hwæ[þ*re]: морфемний корінь [pe] із чередуванням p/ð або додаванням фонему г, преформант [hwæ-], постформант [-ah]; спільні / відмінні МО з праформою: наявність преформанта [e-] / поява фонем [p/*ð*r], наявність преформанта [hwæ-];

2) двн.-в.-нім. – [do]h: морфемний корінь [do], постформант [-h]; відмінні МО з праформою: поява фонему [d], наявність постформанта [-h];

3) двн.-сакс. – [tho]h: морфемний корінь [tho], постформант [-h]; спільні / відмінні МО з праформою: поява фонему [th] / наявність постформанта [-h];

4) двн.-фризк. – [thā]ch: морфемний корінь [thā], постформант [-ch]; спільні / відмінні МО з праформою – поява фонему [th] / наявність постформанта [-ch];

5) гот. – [þa]uh / [tha]uh / [þa]n: морфемний корінь [þa] / [tha], постформанти [-uh] / [-n]; спільні / відмінні МО з праформою – поява фонему [th], наявність фонему [a] / наявність фонему [þ], наявність постформантів [-uh] / [-n];

6) двн.-сканд. – [þo]h / [þō]t / [þō]: морфемний корінь [þo], постформанти [-h] / [-t]; відмінні МО з праформою – наявність фонем [þ] / [o] / [ō], наявність постформантів [-h] / [-t];

7) двн.-ісл. – композитний сполучник [þō] [at]: морфемні корені [þo] / [at]; спільні / відмінні МО з праформою – наявність фонему [a] / наявність фонем [þ] / [ō] / [t].

Отже, праформу “індоевропейського концесивного етимона” сполучника поступки “*хоча – though / although*” ідентифікуємо як **k^{wh}ay-* [**k^{wh}i-* / *~ *k^{wh}e-* / **k^{wh}a-* / *~ *k^{wh}ə-*], завдяки чому реалізуються його морфонологічні процеси у давньогерманських мовах у спільних та відмінних із нею рисах.

ЛІТЕРАТУРА

- Капранов, Я. В. (2018). Архетип та етимон як когнітивно-прамовні протоструктури. *Наукові записки національного університету “Острозька академія”*: серія “Філологія”, 4(72), грудень, 92–95.
- Капранов, Я. В. (2020). Презентація наукових результатів квантитативної ностратичної верифікації ступенів споріднення афразійської, індоевропейської і картвельської мовних сімей. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*, 23(2), 58–71.
- Bomhard, A. R. (2021). *A comprehensive introduction to nostratic comparative linguistics: with special reference to Indo-European* (4th ed., Vols. 1–4). SC.
- Bosworth, J. (1898). *An Anglo-Saxon dictionary*. Oxford University Press.
- Klein, E. (1971). *A comprehensive etymological dictionary of the English language. Unabridged, one-volume edition*. Elsevier.
- Wright, J. (1966). *Grammar of the Gothic language* (2nd ed). Oxford University Press.
- Zoëga, G. T. (1910). *A concise dictionary of Old Icelandic*. Clarendon Press.

ТЕМАТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ІДІОМ 관용 표현 В КОРЕЙСЬКІЙ МОВІ

Урядова В. Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Як і будь-яка мова, яка має старовинну історію, корейська мова багата на фразеологізми. Існує три основних групи найбільш вживаних фразеологізмів в корейській мові: прислів'я та приказки 속담, ідіоми, або фразеологічні єдності 관용 표현, та ідіоми китайського походження 고사성어. В даній роботі ми розглянемо особливості фразеологічних одиниць 관용 표현 які включають до свого складу найменування предметів побуту, грошових одиниць, назви ігор, засоби вимірювання і т. д., тобто, так звані, етнографічні ідіолекси, які входять в основний словниковий запас мови, відображаючи характерні для мови процеси і її національну специфіку. За своєю будовою, ідіоми 관용 표현 найбільш наближені до фразеологічних єдностей, які являють собою стійкі словосполучення, загальне значення яких лише частково вмотивовується значеннями тих слів, що входять до їх складу. Але, разом з тим, можуть також мати риси фразеологічних зрощень або фразеологічних сполучень.

Розглянемо тематичну класифікацію фразеологічних одиниць корейської мови, які мають в своєму лексичному складі етнографічні ідіолекси, що

відображають національно-культурну специфіку корейського народу, містять культурну конотацію, образна основа яких пов'язана з культурно-національним світобаченням.

Ідіоми, що в своєму складі мають назви одягу: *삿갓을 세우다* – нанести комусь великий збиток (дослівно – одягнути комусь солом'яну шляпу на голову); *바지저고리* – пусте місце (про людину), ніхто (дослівно – традиційна куртка зі штанами).

Ідіоми, що в своєму складі мають назву їжі: *콩밥을 먹도* – бути за ґратами (дослівно – їсти рис з соєвими бобами); *국수를 먹다* – одружуватись (дослівно – їсти куксу); *미역국을 먹다* – не здати екзамен, “завалити екзамен” (дослівно – їсти суп з водоростей).

Ідіоми, що в своєму складі містять назви грошових одиниць: *한 푼은 가치도 없다* – немає жодної цінності, нічого не варте (дослівно – не вартий жодного пхуна); *돈을 물먹듯이 쓰다* – легковажно ставитись до грошей, “розкидатись грошима” (дослівно – витратити гроші, наче це вода).

Ідіоми, що в своєму складі мають назви мір вимірювання: *한치 앞을 못보다* – нічого не помічати, не бачити нічого далі свого носа (дослівно – не бачити нічого далі, ніж один чхі – 3,3 см); *천리만리* – дуже далеко, в тридев'ятому царстві (дослівно – тисяча лі, десять тисяч лі).

Ідіоми, що в своєму складі мають назви національних видів ігор або спорту:

줄다리를 하다 – змагатись з кимось (дослівно – перетягувати канат); *씨름하다* – битись над чимось, вирішувати складну проблему (дослівно – займатись ссірим. Ссірим – традиційна корейська боротьба).

Ідіоми, що в своєму складі мають релігійні назви або вірування: *고기 맛본 중* – людина у віці, що спробувала заборонене і не може від цього відмовитись (дослівно – буддйський монах, що спробував м'ясо); *집도 절도 없다* – нічого не мати, бути дуже бідним (дослівно – ні дому, ні буддистського храму).

Ідіоми, що в своєму складі містять назви речей домашнього вжитку: *바가지를 긁다* – надокучати чоловіку (дослівно – вишкрібати з гарбуза черпак); *밥솥가락을 놓다* – померти (дослівно – покласти прибори для їжі); *가마소에 든 고기* – потрапити у безвихідну ситуацію (дослівно – риба на кухонному столі); *바가지를 세우다* – 1) обманути; 2) нашкодити комусь, нанести матеріальну шкоду (дослівно – одягнути на голову черпак).

Ідіоми, що в своєму складі містять цифри та числа: *한수를 또 쓰다* – дивитись наперед (дослівно – зробити на один хід більше); *한자리 하다* – займати високу посаду (дослівно – займати одне місце); *팔방미인* – гарна на зовнішність людина (дослівно – дівчина гарна з усіх восьми сторін); *열에 아홉* – велика можливість (дослівно – дев'ять з десяти).

Ідіоми, що в своєму складі містять кінетичний аспект: *머리를 끄덕이다* – погоджуватись з кимось, давати свою згоду (дослівно – хитати головою); *허리를 펴다* – пройшовши життєві випробування, знати щастя (дослівно – випрямити спину); *가슴을 긁다* – мучити душу (дослівно – чухати серце); *입을 벌리다* – розказати таємницю, злякатись (дослівно – відкрити рот);

머리를 숙이다 – 1) виявити повагу комусь, бути зворушеним або признати чийсь думку правильною; 2) вибачитись, попросити пробачення (дослівно – опустити голову); 손목을 잡고 말리다 – наполегливо відмовляти когось від якоїсь дії (дослівно – відмовляти когось, тримаючи його за зап'ястя).

Ідіоми, що в своєму складі містять антропоніми та топоніми: 한강에 돌 던지다 – не мати ніякого впливу, безрезультатно (дослівно – кидати камінь у ріку Хан); 서울 가서 김 서방 찾다 – шукати голку в сіні (дослівно – приїхати у Сеул шукати пана Кіма); 함흥 차사 – пропав з кінцями (дослівно – людина, що поїхала у провінцію Хамхин).

Ідіоми, що в своєму складі містять назви тварин: 멀치 같이 말랐다 – худий, наче анчоус; 황소 같은 고집 – впертий, як бик; 곰처럼 미련하다 – дурний, як ведмідь; 돼지 같이 뚱뚱하다 – товстий, як свиня; 여우 같다 – хитрий, як лисиця.

Ідіоми, що містять вирази, які походять з літературних творів: 남가일몽 – тимчасове щастя (дослівно – один сон під віткою дерева, що росте на південь); 갈수록 태산이라 – чим далі іти, тим важче (дослівно – чим далі, тим ближче гора Тесан); 가물에 콩 나듯 – дуже рідко (дослівно – боби, що виростили під час засушливого періоду).

Фразеологізми завжди були об'єктом зацікавленості багатьох науковців, адже вони показують характерні риси життя народу і відображають їх в образному мисленні. Дослідники справедливо стверджують, що мовні вирази цього типу служать засобом освоєння емпірично пізнавальної дійсності і водночас оцінюють її в образах–еталонах. Фразеологізми представляють перетворену форму діяльності, що є характерною для певної общини, і розкривають оціночні еталони тієї чи іншої лінгвокультурної спільноти.

ДИПЛОМАТИЧНА ПРОМОВА ЯК ЖАНР КИТАЙСЬКОМОВНОГО ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ: КРИТИЧНИЙ ДИСКУРС-АНАЛІЗ

Федічев О. Є.

Київський національний лінгвістичний університет

На сучасному етапі досліджень не вироблено загальноприйнятого визначення терміну “дипломатичний дискурс”. Погоджуємося з О. В. Пономаренко, яка розуміє дипломатичний дискурс як комплексне комунікативне явище, що має статус окремого виду дискурсу й охоплює всю палітру мовленнєвих інтеракцій (актів) дипломатів, реалізується в усній і письмовій формах, регламентується жорсткими рамками як загальних (міжнародних), так й етноспецифічних правил, існуючих історичних традицій, риторико-стилістичних норм, а також має власні характерні риси (Пономаренко, 2014).

Одним із провідних діячів у сфері дискурсивних досліджень є нідерландський дослідник Т. Ван Дейк. Розроблені ним підходи та

методи дозволяють здійснювати комплексні дослідження творення (породження) та сприйняття різних типів та жанрів дискурсу, охоплюючи як структурні, так і змістові його аспекти. До основних методів критичних дискурсивних досліджень відносяться такі способи вивчення структур і стратегій дискурсу як граматичний, фонологічний, лексичний, семантичний, синтаксичний аналіз; прагматичний аналіз мовленнєвих і комунікативних актів; риторичний аналіз; стилістичний аналіз; аналіз специфіки дискурсивних жанрів; конверсаційний аналіз розмови; семіотичний аналіз звукового, візуального матеріалу та інших мультимодальних параметрів дискурсу й комунікації. Зазначені методики і підходи можуть комбінуватися та перетинатися різним чином, залежно від особливостей предмету та мети дослідження. Дискурс аналізується не лише як вербальний об'єкт, а й як контекстуальна взаємодія, соціальна практика або тип комунікації у соціальному, культурному, історичному чи політичному контексті. Ще одна характеристика критичних дискурсивних досліджень в інтерпретації Т. Ван Дейка (2013) полягає в обов'язковій наявності у дослідника особистої позиції щодо соціально-політичних аспектів предмету дослідження та в обов'язковості її експліцитного вираження, при чому ця позиція може бути виключно спрямована проти інтересів домінуючих груп (с. 25).

Із зростанням ролі КНР на світовій арені, розширюється й вживання китайської мови у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики й дипломатії. В умовах глобалізації та на сучасному етапі розвитку інформаційно-комунікаційних технологій публічні формати дипломатії, зокрема, багатосторонні міжнародні конференції та форуми, відіграють все більш значну роль у міжнародних відносинах. Частина таких заходів особливо збільшилась протягом останніх років, що зумовлено глобальною пандемією коронавірусу, яка примусила перевести комунікацію, зокрема й спілкування найвищих керівників держав в онлайн-формат. Відтак, одним з найрозповсюдженіших жанрів дипломатичного дискурсу є публічна промова високої посадової особи на міжнародну тематику. Зазвичай такі промови є центральною подією певного двостороннього чи багатостороннього заходу.

Розглянувши структурні та семантико-прагматичні характеристики дипломатичної промови на прикладі виступу Голови КНР Сі Цзіньпіна на 22-му засіданні Ради глав держав-членів Шанхайської організації співробітництва (ШОС) із застосуванням методів критичного дискурс-аналізу дійшли висновку, що результати здійсненого дослідження структурних і семантико-прагматичних особливостей промови Голови КНР Сі Цзіньпіна на 22-му засіданні Ради глав держав-членів Шанхайської організації співробітництва свідчать, що за своєю формальною структурою зазначений виступ відтворює традиційний для китайськомовного дипломатичного дискурсу формат, коли промова складається зі вступної частини, наповнення якої обумовлене правилами дипломатичного етикету і являє собою вітання та висловлення вдячності організаторам заходу; основної частини, де

чітко відтворюється традиційна змістова послідовність: політика–безпека–економіка–гуманітарна сфера–міжнародні питання; заключна частина, у якій висловлюється побажання та сподівання щодо позитивних перспектив майбутньої діяльності та висловлюється вдячність за увагу. З точки зору семантики і прагматики, зазначена промова побудована виходячи з основних дискурсивних цілей зовнішньополітичного дискурсу КНР на цьому етапі: зміцнення позиції Китаю як регіонального лідера; підтвердження прагнення КНР до глобального лідерства; формування кола стратегічних і тактичних союзників у протистоянні зі США; підтримання позитивного іміджу Китаю як держави з міцною економікою та стабільною зовнішньою політикою, захисника миру, безпеки та справедливості.

Підтверджено актуальність методологічних розробки Т. Ван Дейка для дослідження сучасного китайськомовного дипломатичного дискурсу, особливо таких його публічних жанрів як публічні виступи та заяви вищих посадових осіб, особливо з огляду на значну актуалізацію тематики зовнішньої політики КНР у глобальному дипломатичному дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

- Ван Дейк, Т. А. (2013). *Дискурс и власть: Репрезентация доминирования в языке и коммуникации*. Либроком.
- Ван Дейк, Т. А. (2000). *Язык. Познание. Коммуникация*. БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ.
- Пономаренко, О. (2014). Інтердискурсивність як провідна риса дипломатичного дискурсу (на матеріалі виступів экс-Міністра закордонних справ Італії Дж. Терці ді Сант-Агата на ІХ Конференції Послів у Римі). *Вісник Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія*, 1, 30–35

ТРАНСКРЕАЦІЯ І ЦЕНЗУРА У МЕДІЙНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Філоненко Н. Г.

Київський національний лінгвістичний університет

У нинішньому медіакратичному глобалізованому світі головною позитивною якістю сучасних медійних ресурсів, яка уможливорює їхню конкурентоспроможність, є швидкість розповсюдження інформації, що, у свою чергу, для кожної сучасної людини є визначальним фактором своєчасності прийняття рішень та здійснення вдалих виборів. Крім традиційних медіа, якими є преса, радіо та телебачення, останнім часом з'явилися нові типи медіа, функціонування яких стало можливим завдяки мережі Інтернет. Сьогоднішня технологічна революція і реалії інформаційної ери спонукали традиційні медіа до трансформацій і породили численні гібридні й альтернативні типи онлайн-медіа, такі як відеоблоги, різноманітні канали у соцмережах, інтернет-видання, інтернет-версії телеканалів, газет, журналів, інфомедіатори, агрегатори новин.

Разом із оперативністю публікації великих масивів інформації у медіа надзвичайно важливим є її швидка передача в іноземних медіа, що виводить питання перекладу медійних текстів у розряд першочергових. У такого цілком позитивного явища як свобода і швидкість передачі новин є й негативний бік, адже вільна циркуляція інформації в інтернет медіа часто сприяє появі навмисної чи ненавмисної дезінформації й піратських перекладів.

З метою економії часу і фінансових ресурсів медіа вдаються до пошуку універсальних фахівців, які б виконували водночас обов'язки журналіста, міжкультурного посередника і перекладача, однак, журналіст і перекладач порізному обробляють інформацію, зокрема, перекладач більше “прив'язаний” до мови з опорою на культурний складник (Lavault-Olléon & Sauron, 2009). Перед перекладачем, який працює із медійними концернами, часто ставиться глобальне завдання креативного перекладу через локалізацію видань, адже локалізація передбачає адаптацію медіатекстів до культури і потреб споживачів країни, у якій медіа планує розповсюджуватись.

Переклад медійних текстів може зазнавати трьох ступенів пристосування до культури країни мови перекладу:

1. Адаптація – переклад із пристосуванням інформації та тексту перекладу до культури адресату з метою досягнення зрозумілості; загалом, можна сказати, що будь-яка практика медійного перекладу є адаптацією.

2. Локалізація – ширше за адаптацію поняття, яке охоплює інтернаціоналізацію медіа-видань, міжкультурний трансфер інформації і пристосування текстів до особливостей країни мови перекладу. Потенційний конфлікт інформації у тексті мови–джерела із місцевою культурою, на мову якої здійснюється переклад може впливати на ракурс подачі інформації, отже при локалізації може застосовуватися цензура різного ступеню.

3. Транскреція – креативне переписування, підлаштування інформації, застосовується здебільшого у галузі маркетингу і реклами, однак у медійному перекладі цей тип найглибшої локалізації призначений не тільки для врахування культурного фактору, а й для викликання емоцій у цільової аудиторії. Саме створення позитивного емоційного фону на тлі соціокультурного чинника є основним завданням транскреатора, який створює новий текст і має зважати на абсолютно всі елементи поточної ситуації як у всьому світі, так і локальної, тоді як при традиційному перекладі увага фахівця концентрується передовсім на самому тексті. Можна сказати, що стрижнями транскреції є головна концепція і тональність тексту, який підлягає міжкультурній адаптації, та вільний переклад. Основними факторами, які впливають на транскрецію є цільова аудиторія, від якої очікується певна реакція, політика видання чи компанії, оригінальність, виважений баланс між світовою та місцевою поточною ситуацією, мета і передбачений комерційний успіх медіа. Отже, у медійному перекладі транскрецію можна характеризувати як найглибший ступінь локалізації.

Всі три зазначених види медійного перекладу можна оцінити як цілком позитивні явища, однак саме з огляду на ідеологію і міжнародну геополітику деякі видання вдаються до вільного перекладу і адаптації медійних текстів,

застосовуючи відкриту чи приховану цензуру до інформації, що не збігається з політикою медіа (Devilla, 2016, p. 23).

Часто перекладач медійних текстів може свідомо чи підсвідомо вдаватися до самоцензури, знаючи погляди і позицію замовника перекладу та дотримуючись політкоректності. Пом'якшення тону, зміна фокусу уваги, перефразування, зміщення акцентів, переінакшення структури тексту, опущення, фільтрація культурно значущих елементів, дозування інформації – це ті трансформації, які можуть бути варіантами цензури (Gambier, 2002, p. 210–211). Таким чином, у галузі медійного перекладу як тільки текст зазнає змін з будь-яких причин і відрізняється від тексту оригіналу, постає питання про цензуру, що обмежує волю перекладача.

Цензура у медійному перекладі межує з поняттям норми (Brunette, 2002), адже є інституційне регулювання інформації, яке продиктоване існуванням соціальних правил та моралі. Йдеться про контроль інформації для певних категорій населення, зокрема дітей чи вірян, а також про звуження використання певних типів соціально маркованої лексики. Не в останню чергу цензура у медійному перекладі може застосовуватись при питаннях державної безпеки.

При цензурі обмежується і дозується інформація, змінюються акценти, отже, переклад із адаптацією, локалізацією та транскреацією можуть приховано використовуватись як зручні інструменти цензури.

ЛІТЕРАТУРА

- Brunette, L. (2002). Normes et censure : ne pas confondre. *TTR*, 15(2), 223–233. <https://doi.org/10.7202/007486ar>
- Devilla, L. (2016). Traduire à l'heure de la mondialisation : localisation de l'information et idéologie. *Synergies Italie*, 12, 17–27.
- Gambier, Y. (2002). Les censures dans la traduction audiovisuelle. *TTR*, 15(2), 203–221, <https://doi.org/10.7202/007485ar>
- Lavault-Olléon, É., & Sauron, V. (2009). Journaliste et traducteur : deux métiers, deux réalités. *ILCEA*, (11), <https://doi.org/10.4000/ilcea.210>

ЛІНГВОСИНЕРГЕТИКА ІДІОЛЕКТУ ГОТФРІДА БЕННА

Ходаковська Н. Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Новий погляд на систему віршованого тексту й ідіолекту письменника пропонує лінгвістична синергетика – дослідна парадигма, що формується як прикладна галузь застосування ідей синергетики, теорії складних нелінійних систем. Синергетика як теорія самоорганізації робить акцент на динаміці становлення, функціонування й розвитку системи.

Аналіз динаміки формування й еволюції системи ідіолекту письменника з урахуванням взаємодії зовнішніх і внутрішніх системотворчих чинників – одна з актуальних проблем лінгвосинергетики. Базовим концептом системної

інтерпретації ідіолекту письменника виступає зовнішній щодо мовної системності, екстралінгвальний чинник – модальності ментальної сфери автора. (Семенець, 2012, с. 168). Саме вони визначають форму вираження думок і почуттів митця, всю систему експресивних мовних засобів.

Готфрід Бенн – німецький есеїст, новеліст і поет–експресіоніст. Спочатку був експресіоністом, пізніше запропонував своєрідну концепцію творчості як віртуозної гри. Автор філософської лірики, що торкалася різноманітних аспектів буття, історії і культури. Зі своєї елітарної позиції поет напочатку визнавав нацизм, але вже з 1934 року відійшов від нього; зазнав нападів гітлерівських політиків – аж до заборони писати. Як поет і теоретик поезії Г. Бенн впливав на післявоєнне покоління західнонімецьких поетів.

Світоглядні концепції, суспільно-політичні погляди та переконання, модальності (категорія філософської логіки) мислення поета – ці феномени ментальної сфери автора є найважливішими позалінгвістичними чинниками системності мистецького ідіолекту поета. Поетична творчість Готфріда Бенна припускає різні системні уявлення, а саме періоди його творчості – перший, довоєнний, і післявоєнний – які мають свою чітко виражену специфіку. Перший період припадає на 10-ті роки ХХ століття – “експресіоністичне десятиліття”, так назвав його сам Г. Бенн. У поетичних збірках “*Morgue, 1912*” (Morg), “*Fleisch, 1917*” (Тіло) автор звертається до людини як до знеособленого предмета, мертвого тіла. Через деякий час став поетом “заперечення”.

Яскрава манера його письма, що вирізняється відразливими подробицями життя і смерті, була націлена на розвінчання хибних цінностей, як він тоді розумів, буржуазної культури, бездушної цивілізації, що не приносить людині ніякого полегшення в повсякденному житті. У 1936 році поет був виключений з Академії мистецтв і отримав офіційну заборону на всі види літературної діяльності, і до кінця війни працював у глибокому тилу, у військовому госпіталі за своєю медичною спеціальністю (він був лікарем–венерологом). Після закінчення Другої світової війни поет заглиблюється у розуміння життя вже з зовсім іншою вимогою до себе та свого мистецтва. *Strenge* (суворість) стає основним поняттям його художньої етики. Відтоді творчість поета вступає на шлях пошуку істини, Бог як центральна світоглядна категорія стає основним символом поезики Г. Бенна. Це не тільки пошук абстрактної філософської істини, але й мірило людської справедливості. Але й досвід раннього Г. Бенна залишився – антиромантичний пафос експресіонізму трансформувалася в духовну боротьбу за правдивість блакитного кольору поезії – символ *blau* (вірш “*Blaue Stunde*”, блакитна година) таким чином стає основою поезики пізнього Г. Бенна. Поет називав блакитний колір “*das Südwort schlechthin*” (абсолютно південним словом). У вірші “*Blaue Stunde*” блакитний колір як вічне й прекрасне слово абсолютизується, набуває символічних функцій і є абсолютною метафорою. “*Ich trete in die dunkelblauen Stunde ... “, “Du bist so weich, du gibst von etwas Kunde, / von einem Glück aus Sinken und Gefahr / in einer blauen, dunkelblauen Stunde und wenn sie ging, / weiß keiner, ob sie war”.* “*die Kette schließt, man schweigt in diesen Wänden / und dort die Weite, hoch und dunkelblau*” (Benn, 1996, S. 368).

Діалектика поетичного символу *blau* – одна з ключів до світогляду Г. Бенна. Символу віри в добро, у найвищу тотожність Краси, Істини і Добра, віри в моральну могутність справді духовної культури.

Принципом ідіолекту поета є прагнення до “чистого мистецтва”. Особливу увагу потрібно звернути на вживання займенника “Я”, “Ми”, “Ти”, яке не є посиланням на автора або на конкретну людину, а розуміється як відокремлені один від одного тотожні субстанції в прямій опозиції “Я як сутність”, “Я серед людства”, “Я в очах людства”. Варте уваги словосполучення “вписане Я”, яке не має жодного відношення до автора і тим більше до ліричного Я, про що свідчить артикль *das*. З одного боку, слід припустити, що автор свідомо використовує артикль до конотативного значення саме цього “Я”, тобто закладає якийсь абстрактний образ, з іншого боку, враховуючи те, Г. Бенн – корінний житель півночі, можливе припущення граматично-лексичного інваріанта, що вживається в німецькій мові цього регіону.

Важливо зауважити, що до кінця життя Г. Бенн, геній силабо-тоніки, все частіше звертається до верлібру, очевидно, знаходячи для себе в цій новій формі можливість вираження свого духовного та життєвого досвіду. Верлібри Г. Бенна на сьогодні вважаються класикою ХХ століття, але тоді, у сорокові–п’ятдесяті роки, він визначив у своїй верлібровій творчості шляхи, як йому здавалося, які могли б у подальшому сприяти розвитку німецької поезії.

Лінгвосинергетичний підхід дозволяє розглядати взаємопов’язано зовнішні щодо системи чинники (вплив екстралінгвальних сутностей) та внутрішні (власне мовні) закономірності організації системи поетичного ідіолекту автора.

ЛІТЕРАТУРА

- Семенець, О. (2012). Синергетика модальностей поетичної творчості Євгена Маланюка. *UCRAINICA V: Současná ukrajinská jazyková, literaturná a kultúrna. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci*, 168–171.
- Benn, G. (2006). *Gedichte in der Fassung der Erstdrucke*. FISCHER Taschenbuch.

МОВА ЯК ВІДПОВІДЬ ЛЮДИНИ НА КРИК СВІТУ

Ходанич Ю. М.

Ужгородський національний університет

Мотиви інтерпретації феномену мови, який тут мною висвітлюється, можна віднаходити у таких мислителів як Х. Ортега-і-Гассет, М. Гайдеггер, В. Бібіхін і в деяких інших.

Пошук того, чим є за своєю сутністю такий значимий компонент людського буття як мова, схилив мене до його трактування як відповіді, як деякого сигналу, звуку, формулювання, врешті голосу, що звернені стосовно світу. Мова, отже, це відповідь на крик світу. Мова є те, що дає відповідь світу щодо того, чим він є. Мова постає найважливішим містком між

людиною і оточуючим її світом. Мова свого роду “ідентифікує” світ таким, яким він є. При цьому не йдеться про якусь об’єктивність (хоча остання й може бути присутня), а, скоріше, про прагнення детермінувати щось, назвати, поіменувати. В Книзі Буття знаходимо слова про те, що людині Бог доручив назвати кожне живе створіння. І як людина його назве, так воно й зватиметься (Бут. 2:19) (Святе Письмо, с. 5). Називання речей, отже, це одна із важливих “ролей” людини у Всесвіті, довірених їй Творцем.

Природно в людині закладена можливість мовити, висловлюватися, а водночас усвідомлювати речі. Свідомість про річ головним чином виражена в мові. Разом із тим, природно і культурно жодне інше створіння не здатне до мовлення. Дві природності, отже, – людини й іншого – формують передумову для розвитку мови, для того, аби називати речі, визначати речі, як з точки зору їх сутності, так і перспектив. Якщо уявити світ без людини, природне функціонувало би як і завжди, своїм руслом, мовчазно, безмовно. Однак фактор і факт існування людини зі всіма її здібностями й потребами зумовлює необхідність мовлення про світ. Світ, який не здатен висловитись про себе, вимагає людини, яка може і здатна подібні висловлювання здійснити. Я б навіть додав, що людина повинна ідентифікувати світ, кожну річ, яка стає предметом її свідомості – організовано чи спонтанно. Всі реакції людини про світ головним чином реалізуються засобами мови.

Постає вагоме запитання: чому світ саме кричить про себе? Чому кожне живе створіння волає про своє буття? Чому воно не може обійтись без людської мови, яка ідентифікує його? Що отримує істота, коли людина в якийсь спосіб висловлюється про неї? Відповідь моя звучить досить просто: всяке живе завдяки людській мові, яка його визначає, отримує свою повноту, свою завершеність. Доповнюючись людською свідомістю і мовою, світ заспокоюється в своєму крику. Він перестає кричати, зупиняється й утихомирюється. Мабуть, було б занадто упереджено сказати, що світ отримує свою цінність завдяки існуванню і діяльності людини, оскільки саме вона здатна висловитись про нього. Однак упередженням не буде зазначити позицію про посилення цінності світу, про його довершеність, коли останній отримує доповнення у вигляді людської істоти. Іншими словами, світ без людини і світ з людиною – два різні світи. При цьому як для самого себе, так і для людини, яка огортає його своєю мовою. Світ, у якого відсутня самосвідомість, доповнюється свідомістю про нього людини. Завдяки цьому людська свідомість стає його самосвідомістю.

Крик світу стосується того, що йому бракує. Світ кричить про неповноту, недовершеність, відсутність чогось, що б зробило його існування належним, достовірним. Людина чинить в подібний спосіб: шукає того, чого їй не вистачає, що б могло заповнити її і наповнити її існування. Злочинець шукає жертву, без якої не стане злочинцем; дитина шукає батьківські очі, які проявлять прихильність до неї; врешті Бог завжди шукає людину, очікуючи від неї шани Йому як Творцеві. Здавалося б, до прикладу, самодостатній і всемогутній Бог: чому Він потребує людину? Відповідь теж проста: бо ніщо інше у Всесвіті не заявить про Його існування, ніщо інше не вступить з Ним

у діалог, ніщо інше не виявить вдячність і повагу до Нього. Кожна істота, отже, прагне мовлення про неї. Адже мова слугує способом виразитись про чиєсь існування, а звідси – проявленням небайдужості.

Скажу більше: ніщо у світі не може бути самодостатнім, адже якщо навіть Творець якоюсь мірою не самодостатній (в силу факту творіння), то що говорити про інших істот. Моя позиція полягає в тому, що мова це найвагоміший фактор виявлення несамодостатності світу і кожної її частинки. Цей феномен, будучи притаманним тільки людській істоті, настільки значимий, що завдяки ньому світ здобуває таке обличчя, яке йому належить в силу того чи іншого рівня розуміння його людиною. Тому я й висловив позицію вище, за якою завдяки мовленню про світ не йдеться про об'єктивність його ідентифікації, але йде мова про ствердження і утвердження вагомості чийогось буття. Коли я висловлююся про світ, це означає, що він має для мене якесь значення, відіграє якусь роль. Навіть більше: я сам стверджую своє буття, висловлюючись про світ. Це взаємний зв'язок. Без світу, який я визначаю через мову, я б був інший. Чи, за іншого світу, який постає переді мною, я б був не такий. У мові я прагну відобразити світ таким, яким він є, хоча це й далеко не завжди вдається. І, відображаючи в свій спосіб світ, я усвідомлюю, що не даремне моє існування. Людина приходить у світ, аби утвердити його і саму себе в ньому. Перший засіб до цього – мова.

Таким чином, мова є відповіддю людини на крик світу, що означає наступне: по-перше, світ постійно кричить про себе, оскільки не здатен висловитись про себе, потребує людини, яка має таку здатність; по-друге, у висловленні про світ через людську мову він отримує свою повноту, довершеність, стверджується його існування; по-третє, не існує самодостатніх істот, оскільки кожна з них потребує мовлення про неї, що є знаком небайдужості й прихильності; по-четверте, відповідаючи світу на його крик через мову, людина й сама утверджує своє буття-в-світі, приходячи до висновку про немарність свого існування; по-п'яте, мова слугує головним містком між людиною і світом, завдяки чому невисловлене означатиме неіснуюче.

ЛІТЕРАТУРА

Святе Письмо Старого та Нового Завіту. (2008). Місіонер.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЧЕРЕЗ ІНТЕГРАТИВНЕ НАВЧАННЯ

Хоменко О. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Цілісність професійної діяльності фахівця вимагає міждисциплінарної інтеграції для його підготовки. Тому, саме інтегративне навчання здатне вирішити проблему підвищення ефективності професійної та іншомовної підготовки, об'єднавши їх у єдине ціле. Попри яскраво виражену тенденцію

до професіоналізації іншомовної підготовки у вищій школі, формування професійної іншомовної комунікативної компетентності відбувається відокремлено від формування професійної компетентності майбутнього фахівця. Досягти їх органічної єдності можна лише шляхом переходу на інтегративне навчання. Кожна навчальна дисципліна повинна виступати одним із засобів і одночасно фрагментом навчального середовища для формування професійних компетентностей. Інтегративне навчання – це спосіб організації навчального процесу, за якого інтегральна особистість студента перебуває в центрі лінгвоосвітнього процесу і спрямовує його на формування такої цілісності, як мовна особистість професіонала (Хоменко, 2014: 257).

На нашу думку, починати слід з уточнення предметного змісту, зокрема вимог до відбору й організації матеріалу для інтегративної іншомовної підготовки та визначення оптимального співвідношення фундаментальних і прикладних знань. Насамперед ідеться про удосконалення змісту, організації, технології оволодіння іноземними мовами, до якого спонукає компетентність як домінанта професійної підготовки фахівця. Тобто іншомовна підготовка фахівця розцінюється як елемент його фундаментальної підготовки, коли спеціальні дисципліни та іноземні мови взаємодіють і взаємодоповнюють одна одну, виступаючи як дві сторони однієї і тієї ж мети – формування полікультурної мовної професійної особистості, котра б володіла системним науковим мисленням, творчою активністю, інформаційною та виробничою культурою. Усі дисципліни – складові частини інтегративного навчання – об'єднані навчальним результатом, формуванням професійної компетентності, невід'ємним компонентом якої виступає професійна іншомовна комунікативна компетентність.

Таким чином, інтегративне навчання в межах іншомовної підготовки розуміється нами як одночасне і рівноцінне здійснення лінгвістичної та професійної підготовки. Стосовно ж самої іноземної мови слід зазначити, що ідеться про поєднання мовленнєвих дій іноземною мовою з діями, характерними для фахових дисциплін. Таке поєднання і взаємозв'язок фундаментальних і прикладних знань, на наше переконання, відображає критерій модульної організації навчального процесу, оскільки об'єднані в модулі дисципліни близькі одна до одної тематично, незалежно від їх загальнонаукового статусу.

Одним із головних критеріїв організації інтегративного навчання є забезпечення участі студентів у роботі комплексних полідисциплінарних, орієнтованих на практику колективів, у яких відбувається органічне включення майбутніх фахівців в активну творчу діяльність. Ідеться про бізнес-проекти чи участь у роботі навчально-дослідних лабораторій. Такі творчі колективи створюють передумови для переходу від навчально-освітнього процесу до професійно-освітнього і є, по суті, творчими майстернями.

Реалізувати все викладене можна лише завдяки міжкафедральній взаємодії, в рамках міжкафедральної навчально-наукової лабораторії, створеної у структурі кафедр або поза ними. У контексті міжкафедральної

взаємодії заслуговує на увагу концепція викладання командою (Davis, 1997) (team-teaching) – це спільне викладання або обмін викладацькими рішеннями та стратегіями між викладачем із фахової дисципліни та викладачем іноземної мови. Заняття може проходити двома мовами – іноземною та рідною. Тобто йдеться про білінгвальне викладання.

Таким чином, міждисциплінарна інтеграція виступає потужним засобом для реалізації стратегічної мети професійно орієнтованої іншомовної підготовки – формування професійної мовної особистості.

ЛІТЕРАТУРА

- Хоменко, О. В. (2014). *Іншомовна підготовка студентів економічних спеціальностей в контексті глобалізації : монографія*. КНУТД.
- Davis, J. R. (1997). *Interdisciplinary Courses and Team Teaching: New Arrangements for Learning*. Oryx Press.

ІНСТРУМЕНТАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ ЯК СКЛАДОВА ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Циган Л. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Перекладацька компетентність, яка, як відомо, є структурною складовою фахової компетенції перекладача, включає знання загальних принципів перекладу, а також навички і уміння його здійснення. Науковці включають до складу перекладацької компетенції і ті компоненти, що мають безпосереднє відношення до процесу перекладу, зокрема інструментальний (Черноватий, 2013). Інструментальний компонент передбачає використання документальних і технологічних ресурсів, які стосуються роботи перекладача. Сучасний перекладач повинен уміти не лише добре перекладати, а й користуватися різними електронними пристроями і програмним забезпеченням, знати технології пошуку та аналізу інформації, швидко і якісно друкувати на комп'ютері та ін. На сьогодні перекладач має у своєму розпорядженні безліч електронних ресурсів: текстовий редактор, електронні словники, ресурси Інтернету, термінологічні бази даних, спеціалізовані термінологічні словники і глосарії, програми автоматичного редагування, загальні та спеціалізовані енциклопедії, енциклопедичні словники, електронні збірки паралельних текстів, електронні бібліотеки, програми машинного перекладу, нові комунікаційні технології та ін. (Соболь, 2012).

Особливе місце у переліку електронних ресурсів для перекладачів займають системи автоматизованого перекладу або САТ-програми (*Computer Aided/Assisted Translation*). І якщо з деякими перерахованими вище засобами майбутні перекладачі знайомі ще зі шкільної лави, то про САТ-програми вони здебільшого мають неясне уявлення, що значною мірою

знижує ефективність формування професійної компетентності сучасного перекладача (Ольховська, 2013). Проте застосування таких програм вже давно стало стандартом галузі і використання CAT-програми у своїй роботі слід сприймати як звичну річ.

CAT-програми – професійні системи, які допомагають виконувати переклад, не повторюючи багаторазово ті самі дії. Головна функція цих систем – запам'ятовування всіх раніше виконаних перекладів: кожне речення записується в базу даних (яка називається “пам'яттю перекладів” – *Translation Memory*), де його можна знайти в будь-який момент. Ці програми допомагають автоматизувати процес перекладу, проте вони не мають нічого спільного з системами машинного перекладу. Їх призначення полягає у спрощенні процесу перекладу однотипних документів і скороченні часу, витраченого на сам переклад. При цьому CAT-програми не є заміною перекладача, вони є його інструментом.

Переваги CAT-програм очевидні: 1) підвищення продуктивності під час роботи над проектом; 2) підвищення швидкості роботи перекладача за рахунок збереження даних та готових перекладацьких шаблонів; 3) можливість збереження бази даних перекладів для подальшого використання під час роботи над новими проектами; 4) можливість створювати галузеві словники термінів та абрєвіатур; 5) контроль якості перекладу; 6) забезпечення одноманітності термінології; 7) можливість роботи з документами різних форматів (залежно від функціональних можливостей програмної оболонки).

На сьогодні з'явилося багато сервісів для автоматизації перекладацького процесу. Наведемо перелік деяких найрозповсюдженіших CAT-програм (Ольховська, 2013): *SDL Trados*, *OmegaT*, *OpenLanguageTools*, *Transolution* (необхідно мати встановлену мову програмування Python), *AidTrans Studio Basic*, *MemoQ 4Free* (не підтримує ієрогліфічні мови), *MetaTaxis*, *Across* (для перекладачів–фрілансерів доступна безкоштовна версія з обмеженою функціональністю), *DejaVu*, *STAR Transit*, *Tr-AID*, *T-Remote Memory*, *Wordfast*, *SmartCAT* (підходить для реалізації невеликих проєктів), *Transit NXT Professional*.

В пакетах деяких програм містяться додаткові програми, що дозволяють створювати термінологічні бази та працювати з ними. Наприклад, у пакеті Trados – це програма *Multiterm*. Ця програма може використовуватися разом із програмою для перекладу, виділяючи терміни та пропонуючи варіанти для перекладу. Вона дозволяє зробити переклад за допомогою програмного пакету максимально простим та ефективним, автоматично допомагаючи перекладачеві виконати важливе завдання – забезпечити одноманітність термінології (Ольховська, 2013).

Слід зазначити, що використання CAT-програм стає обов'язковою вимогою для участі у великих перекладацьких проєктах. Агенції та бюро перекладів стали висувати подібні вимоги до перекладачів під час роботи навіть над невеликими документами. Це пояснюється тим, що компанії, які тісно пов'язані з перекладацькою діяльністю, прагнуть створити та постійно

поповнювати пам'ять перекладів для її використання у майбутньому (Ольховська, 2016). Це свідчить про виключну значущість інструментальної складової під час підготовки майбутніх перекладачів, оскільки в сучасних умовах вона відіграє далеко не останню роль у визначенні конкурентоспроможності фахівця.

Отже, з методичної точки зору, найбільш ефективним та реалістичним рішенням є досягнення у студентів загальної комп'ютерної грамотності з особливим наголосом на володіння спеціальними програмами та ресурсами для перекладачів, що забезпечуватиметься під час фахової підготовки у вищому закладі освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Ольховська, А. С. (2013). Основи професійної майстерності перекладача. ХНУ імені В. Н. Каразіна
- Ольховська, А. С. (2016). Чинники успішного працевлаштування перекладача за фахом. ХНУ імені В. Н. Каразіна
- Соболь, Н. М. (2012). Інтерактивні технології навчання у підготовці перекладачів. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, 5. Retrieved from http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/Vnadsps/2012_5/12snmvnz.pdf.
- Черноватий, Л. М. (2013). Методика викладання перекладу: підручник для студ. вищих закладів освіти за спеціальністю "Переклад". Нова Книга.

ДИНАМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТУ BERUFSWAHL

Цісар А.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Специфіка цільової лінгвокультури відображається в здатності інтерпретувати колективний досвід та об'єктивний світ, в якому категоризуються явища Концептуальної картини світу та динамічний розвиток її елементів. Сутність внутрішньої форми елементів Концептуальної картини світу розкривається у дуальній репрезентації кванту знань у концептах, які прогнозують механізми вербалізації маркерів мовної та мовленнєвої свідомості мовної особистості.

Мета дослідження полягає у виявленні динамічних рис концепту *Berufswahl*, який інформаційно "обтяжує" міжкультурну комунікацію про професійну діяльність та професійний досвід мовної особистості цільової лінгвокультури.

Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань: виявити місце концепту *Berufswahl* в Концептуальній картині світу сучасної німецької мови та окреслити його категоріальні елементи. Предметом дослідження є

специфіка прояву динамічності формування концепту *Berufswahl* у сучасній німецькій мові.

Концепт є комплексом культурно детермінованих уявлень про предмет, певне культурно зумовлене ментальне утворення (Голубовська І. О., 2004) та інформаційною когнітивною структурою свідомості, певним чином організовану та вбудовану до колективної чи індивідуальної концептосистеми (Селіванова О. О., 2006).

Концепт *Berufswahl* (вибір професії або професійний вибір) є елементом Концептуальної картини світу сучасної німецької мови та належить до категорії універсальних концептів. Він зображує поняття вибору професії як факт, потребу, необхідність, стан (фізіологічний, духовний, емоційний) мовної особистості, яка намагається або прогнозує певні дії, що викликані подіями або провоковані позамовними чинниками.

Організація досліджуваного концепту має ієрархічну структуру розташування його елементів з врахуванням семантичних, денотативних та сигніфікативних відтінків.

Компонентами поняттєвого ядра концепту *Berufswahl* є такі категорії:

пошук (*suchen, aussuchen*);

порівняння (*vergleichen*);

перевірка або тестування (*prüfen*);

зважування/ визначення (*abwägen, Bestimmung nach eigenem Ermessen*);

вибір /альтернативні пропозиції (*Auswahl, auswählen, zwei oder mehrere Möglichkeiten, Dinge, Personen*);

рішення (вільне або вимушене) (*freier Entschluss, Entscheidung, Sichentscheiden, sich entscheiden*).

Зазначені компоненти формують своєрідний пласт механізмів формування лінгвокогнітивних, лінгвокультурних або психолінгвістичних явищ у Концептуальній картині світу сучасної німецької мови.

Концепт *Berufswahl* є конструктивним компонентом Концептуальної картини світу сучасної німецької мови. Семантичні відтінки та поняттєвий зміст його складників формується на засадах формування ментальної сутності мовної особистості та логічного перенесення її індивідуального досвіду в пізнавальній та мисленнєвій діяльності.

Здатність досліджуваного концепту до окреслення інтра- та екстралінгвістичних домінант цільової лінгвокультури прагматизує механізми функціонування міжкультурного простору.

Перспектива подальших досліджень полягає у вивченні конфігураційної специфіки досліджуваного концепту та її представлення у Концептуальній картині світу.

ЛІТЕРАТУРА

Голубовська, І. О. (2004). Етнічні особливості мовних картин світу. Логос.

Селіванова, О. О. (2006). Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія.

Довкілля-К.

ТЕОРІЯ ІНТЕРМЕДІАЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТЕКСТОЦЕНТРОВАНИХ СТУДІЙ

Чаюн І. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Теорія інтермедіальності є сьогодні однією з нових і перспективних теорій у сучасній філологічній науці. Виникнення нових мистецтв пов'язане з впливом специфічних знакових систем – медіа, які водночас транслюють інформацію та маніпулюють свідомістю реципієнтів. Завдяки цьому впливу формується новий художній простір, який характеризується яскравою міжмистецькою взаємодією.

Феномен інтермедіальності набув неабиякого значення у сучасному житті, реалізуючись у культурній та соціальній сферах. Сформувавшись у межах нової культурної парадигми, *інтермедіальність* постає знаковою тенденцією сучасного мистецтва, набуваючи яскравого відображення у мистецтві сучасної літератури, виникаючи внаслідок ускладнення принципів організації художнього тексту, який вбирає якості інших видів мистецтв.

Звертаючись до історії виникнення самого терміна "*інтермедіальність*", вважають, що його засновником став німецько-австрійський літературознавець Оге Ханзен-Льове, який увів у науковий ужиток термін "*інтермедіальність*" у 1983 році в своїй статті "Проблема кореляції словесного та зображального мистецтв на прикладі російського модерну". Виходячи з трактувань дослідника, за аналізом літературознавиці В. Просалової (2010), *інтермедіальність* постає своєрідним перекладом із однієї мови мистецтва на іншу в рамках однієї культури, або ж поєднання різних елементів мистецтва в одному дискурсі (література, живопис, музика тощо) (с. 176). Саме цього науковця вважають одним із *основоположників сучасної концепції* інтермедіальності, оскільки його праці стали відправною точкою для його однодумців.

Однак подальші дослідження щодо становлення терміна "*інтермедіальність*" доводять, що ще у 60-х роках ХХ ст. американський теоретик Дік Хіггінс (1965) вжив слово "*intermedia*", під яким мав на увазі поєднання кількох видів мистецтва. У своїх працях, зокрема "*Synesthesia and Intersenses: Intermedia*", він відштовхується від творів американського поета й філософа с. Колріджа та дає точніше визначення терміна "*інтермедіальність*", пояснюючи його як "*синтез мистецтв, концептуальні гібриди між двома або більше традиційними медіа (наприклад, музика, театр, кіно, література тощо)*" (Higgins, 1965). Виходячи з цього, ми розуміємо інтермедіальність як новий принцип перекодування того чи іншого виду мистецтва, що лежить в основі художнього твору.

Варто відмітити, що термін "*інтермедіальність*" намагалися трактувати багато дослідників у різні часові проміжки. Наприклад, відома науковиця Ірина Раєвські (2005) порівнює зазначений термін із *плюримедіальністю*, *трансмедіальністю* та змішаним *media (la plurimédialité, la transmédialité,*

le mixed media), аналізуючи його як “набір феноменів трансгресії кордонів між медіа, які охоплюють принаймні два окремі види медіа” (рр. 43–64). Загалом, інтермедіальність – це перехід одного мистецтва в інший, його нове сприймання та бачення в різних художніх стилях і жанрах.

Протягом останніх років *інтермедіальність* отримала визначення специфічної методології аналізу як окремого художнього твору, так і художньої культури загалом. Численні приклади проявів інтермедіальності в літературі, кінематографі, живописі мають різноманітні форми, стають підтвердженням значущості цього явища для всього літературного й культурного процесу в цілому і для творчості окремих авторів зокрема.

Взаємодія літератури й образотворчого мистецтва кінця XIX – початку XX століть у мовознавчій і літературознавчій науках постали об’єктом багатьох розвідок визначних дослідників, які працюють у сфері лінгвістики тексту, когнітивної поетики тощо (Н. В. Тішуніна, Р. Барт, Ю. Крістева, Ж. Женнет, О. Хансен-Льове, І. Пех, Ю. Мюллер та ін.). У контексті сучасних текстоцентризованих студій, *інтермедіальність* трактують досить широко та різнобічно. Її визначають і як феномен поліфонічності культури певного періоду, відбитий у структурі тексту, і як явище міжтекстових зв’язків у художньому творі, що виникає в результаті взаємозв’язку мистецтв, а також як поглиблене розуміння терміна *інтертекстуальність*, при якому письмовий текст несе в собі інформацію про живописний або музичний твір (Фесенко, 2014, сс. 156–177).

Отже, теорія інтермедіальності є міждисциплінарною та має безліч підходів до вивчення й аналізу. Термін “*інтермедіальність*” у контексті текстоцентризованих студій витлумачуємо як категорію художнього тексту, його нове відображення, осмислення крізь призму репрезентації та злиття різних видів мистецтв, які перебувають у гармонійній взаємодії, оскільки без розуміння мистецтва неможливо виявити інтермедіальні зв’язки, а без процесу інтермедіальності – визначити межі цих мистецтв. Сам же текст постає своєрідним інформаційним полотном, що здатне зберігати в собі різноманітні коди, трансформувати їх і породжувати нові, таким чином набуваючи нового смислу при поєднанні різноманітних мистецьких форм, іноді непокєднаних, що й створює нове авторське бачення.

ЛІТЕРАТУРА

- Просалова, В. А. (2010). Інтермедіальність у системі інтертекстуальних зв’язків. *Актуальні проблеми української літератури і фольклору*, 15, 175–184.
- Фесенко, В. І. (2014). *Література і живопис: інтермедіальний дискурс*. Вид. центр КНЛУ.
- Higgins, D. (1965). *Synesthesia and Intersenses: Intermedia*. UbuWeb: Papers. https://www.ubu.com/papers/higgins_intermedia.html.
- Rajewsky, I. O. (2005). Intermediality, Intertextuality, and Remediation: A Literary Perspective on Intermediality. *Intermedialités / Intermediality*, 6, 43–64. <https://doi.org/10.7202/1005505ar>.

“СТІЙКИЙ СЛОВЕСНИЙ КОМПЛЕКС”: ЛЕКСИЧНА ОДИНИЦЯ ЧИ МОДЕЛЬ?

Челік К. С.

Київський національний лінгвістичний університет

На сучасному етапі розвитку лінгвістики актуалізується питання, пов'язані, з одного боку, зі статусом “стійкого словесного комплексу” (далі – ССК), а з іншого боку, з його рівнем / ступенем стійкості, зокрема варто розуміти, який рівень / ступінь стійкості має ССК як мовленнєве (дискурсивне) й мовне (текстове) утворення?

Насамперед зазначимо, що термінопоняття “стійкий словесний комплекс” продовжують витлумачувати одночасно як утворення фразеологічного й нефразеологічного типу, яке має широке і вузьке розуміння: якщо при широкому розумінні до ССК належать одиниці фразеологічного (ідіоматичного) характеру, то при вузькому – одиниці нефразеологічного (неідіоматичного) характеру. Усі вони мають низку характеристик, які дають змогу їх розпізнати, а відтак і встановити їх статус: відтворюваність, стилістичну маркованість, стійкість та ін.

Остання характеристика – **стійкість** – є однією із ключових, адже саме вона відповідає традиційному термінопоняттю “стійкість мови” (англ. *language stability*) (Marshall, 2004; Milroy, 1992, 1993 та ін.), яке, у свою чергу, є протилежним до термінопоняття “зміна мови”. Причому “стійкість мови” охоплює рівень, тобто ступінь стійкості, виявлений у мовленні й мові відносно соціальних умов.

Припускаємо, що для набуття лексичною одиницею стійкого рівня / ступеня вона проходить декілька паралельних етапів: 1) *на дискурсивному рівні*: від природних змін до появи неприродних наслідків, що безпосередньо відповідає мовленнєвому рівню; 2) *на текстовому рівні*: від природних змін до появи неприродних наслідків, що безпосередньо відповідає мовному рівню. У першому і другому випадках відбувається свого роду “перехід / трансформація” від одного статусу (невизначеного / неозначеного) до іншого (визначеного / означеного).

Якщо зміна є природною або вона постійно простежується в будь-якій мові, то стійкість є неприродним наслідком, а інколи й винятковим, тому ці та інші характеристики є необхідними при вивченні мовленнєвих й мовних явищ, адже це дає змогу отримати більше інформації про природний стан мовленнєвих й мовних явищ. Так, стійкість мови означає повну стійкість, тобто відсутність змін протягом необмеженого періоду часу. Навіть у дуже стійких мовах можуть відбуватися певні зміни, хоча й повільніше, ніж у більшості інших (Frédriksson, 2008).

Приходимо до висновку, що охарактеризувати статус термінопоняття “стійкий словесний комплекс” залишається одним із актуальних у сучасній лінгвістиці, що полягає переважно у фіксації змін на дискурсивному й текстовому рівнях та їх закріплення у вигляді певної мовної моделі.

ЛІТЕРАТУРА

- Marshall, J. (2004). *Language Change and Sociolinguistics: Rethinking Social Networks*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Milroy, J. (1992). *Linguistic Variation and Change: On the Historical Sociolinguistics of English*. Oxford: Blackwell.
- Milroy, J. (1993). On the social origins of language change. In C. Jones (ed.) *Historical Linguistics: Problems and Perspectives* (pp. 215–236). Harlow: Longman.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ ВПРАВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ АНГЛІЙСЬКОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

Черненко Є. П.

Київський національний лінгвістичний університет

Ключова мета навчання іноземної мови (ІМ), в нашому випадку англійської, є набуття студентами іншомовної комунікативної компетентності, компонентами якої є мовна, мовленнєва та соціокультурна компетентності. Оволодіння навичками та вміннями англомовного говоріння в монологічній і діалогічній формі, аудіювання, читання та письмо належить до мовленнєвої компетентності. Де першочергового значення для майбутніх учителів набуває опанування компетентності у англійському діалогічному мовленні (АДМ). Адже навчання АДМ є одним з базових елементів навчання мовлення, оскільки кожен з учасників при цьому виступає у спілкування по черзі як слухач так і мовець.

Актуальність проблеми формування вмінь у майбутніх учителів АДМ зумовлюється низьким розвитком умінь спілкування, що негативно впливає на рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності. Це вимагає перегляду організації освітнього процесу й осучаснення засобів, методів та технологій навчання. Вирішення порушених питань у свою чергу потребує розробки ретельно відібраних та послідовно зорганізованих вправ навчання АДМ, зокрема з використанням інтерактивних технологій навчання (ІТН).

Створенню комплексів, систем та підсистем вправ для навчання АДМ присвятили свої праці багато науковців–методистів таких, як С. Ю. Ніколаєва, О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, В. В. Черниш, Н. К. Складенко, Л. В. Гайдукова, О. Б. Тарнапольський, Т.І. Коробейнікова та ін. Однак здійснені методичні дослідження не виснажують усіх питань, пов'язаних із навчанням АДМ майбутніх учителів, зокрема з використанням ІТН.

Перш ніж розглянути сутність системи вправ розглянемо детальніше саме поняття “вправа” у методиці викладання іноземних мов (Бігич, Бориско, та ін., 2013). Сучасна методика визначає термін *вправа* – як спеціально організоване в навчальних умовах багаторазове виконання окремих операцій, дій або діяльності з метою оволодіння ними або їх

удосконалення. Кожна вправа чітко структурована, тобто складається із чотирьох фаз: завдання, зразка виконання, виконання завдання та контролю. Розробка вправ для навчання АДМ потребує врахування наступних критеріїв (за Т. І. Коробейніковою): 1) вмотивованість; 2) ступінь комунікативності; 3) ступінь керування; 4) спрямованість навчальної дії на отримання або видачу інформації; 5) наявність/відсутність рольового компонента; 6) спосіб організації; 7) наявність /відсутність опор.

Мовленнєві вправи (МВ) передбачають рецептивну, репродуктивну та продуктивну діяльність студента, відповідно до якої виділяють наступні їх види:

✓ *рецептивні вправи*, до яких відносяться загально мовленнєві і стилістичні вправи, які вимагають від здобувача вищої освіти сприйняття, усвідомлення і фіксації в пам'яті отриманої інформації, характеристики мовних засобів або тексту з певного погляду, групування мовних засобів за вказаною ознакою, їх оцінку та аналіз, знаходження стилістичної невідповідності в сприйнятому висловлюванні тощо;

✓ *репродуктивні вправи*, пов'язані з умінням майбутніх вчителів АМ відтворювати набуті знання, відображають способи діяльності (за зразком чи схемою тощо.), передбачають добір мовних засобів за певною ознакою, поширення речень і вставку слів за змістом, відповіді на запитання, перекази (докладні, стислі і вибіркові) тощо;

✓ *продуктивні вправи* потребують від студента творчого застосування знань, використання їх у новій ситуації.

Ю. П. Гудима (2018) серед основних вимог до вправ для розвитку мовленнєвих умінь виділяє наступні: 1) МВ повинна надавати мовленнєво-мисленнєву задачу різного рівня; 2) МВ мають забезпечувати природну ситуацію навчання; 3) МВ має представляти нову мовленнєву ситуацію, 4) забезпечувати мотиваційну ініціативність здобувача вищої освіти; 5) мовленнєве вміння має бути пов'язане з діяльністю студента; 6) МВ повинна забезпечувати максимальну і постійну комбінованість мовленнєвого матеріалу, розвиваючи якості продуктивності в мовленнєвому вмінні; 7) МВ повинна бути одномовною.

Під *системою вправ* у методиці розуміють сукупність необхідних груп, типів і видів вправ, що виконуються в певній послідовності й у певній кількості, відповідають закономірностям формування навичок і умінь у різних видах мовленнєвої діяльності в їх взаємодії та забезпечують максимально високий рівень оволодіння ІМ у заданих умовах. Система вправ, за А. В. Медведчук (2018), повинна забезпечувати:

- ✓ необхідну поетапність вправ;
- ✓ розміщення навчального матеріалу та взаємозв'язок його складових;
- ✓ систематичність у виконанні вправ;
- ✓ зв'язність різних видів мовленнєвої діяльності.

Слідом за Т. І. Коробейніковою (2015), вважаємо, що вправи для розвитку умінь АДМ виступають як підсистема, яка входить до системи вправ для навчання говоріння, яка, відповідно, є частиною загальної системи вправ для навчання майбутніх учителів АМ.

Отже, підсистема вправ для розвитку вмінь АДМ це ретельно розроблена, послідовна організація груп, типів і видів вправ з використанням ІТН, яка спирається на особливості формування й удосконалення навичок та розвиток мовленнєвих умінь студентів, відповідно до етапів навчання АДМ.

ЛІТЕРАТУРА

Бігич, О. Б., Бориско, Н. Ф., Борецька, Г. Е., Ніколаєва, С. Ю. (Ред.). (2013). *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів*. Київ: Ленвіт.

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ СЕМНОГО КОМПОНЕНТА В ЗНАЧЕННІ СЛОВА

Черхава О. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Визначення семантичного компонента в значенні слова потребує звернення дослідника, як правило, до *теорії семантичного аналізу* (R. Montague [12], N. Chomsky [3], B. Partee [13], D. Lewis [9], J. Pustejovsky [14]), тобто підходу до мовленнєвого аналізу, який зосереджується на вивченні значень слів та їх відношень.

Як засвідчує практика, за допомогою семантичного аналізу можна встановити, які слова є пов'язаними між собою семантично, тобто які з них мають подібні значення або використовуються в подібних контекстах. Причому семантичний аналіз може здійснюватися за допомогою різноманітних методів, до яких належать *лексико-семантичні мережі*, які зображують відношення між словами у вигляді графу, та *машинного навчання*, яке може використовувати статистичні методи для аналізу великих обсягів тексту. Він може допомогти виявити та зрозуміти складні відношення між словами та поняттями, що простежуються в мовленні, і використовуються для передачі інформації.

Для визначення семного компонента в значенні слова застосовується *методика компонентного аналізу* (B. Berlin [1], R. Brown [2], Ch. F. Hockett [7], P. Kay [1], E. Rosch [15], A. Wierzbicka [16]), що полягає у визначенні окремих компонентів, які складають значення слова. Кожен компонент може відповідати певній ідеї або концепту, що є пов'язаним із словом. Ця методика дозволяє визначити семантичні компоненти, які є основою значення слова.

Ще однією методикою є *процедура визначення лексичних груп* (G. Lakoff [10], E. Malinowski [11], B. L. Whorf [17]), яка ґрунтується на відношеннях між словами у мові. Вона дозволяє виділити групи слів зі спільним семантичним компонентом, що може бути використаний для визначення семантичних компонентів слова (базується на лінгвістичних дослідженнях

та теоріях семантики). Один з найбільш відомих дослідників, які працювали у цій галузі, є це З. Янкундзевскі (Z. Zabokrtsky [18]), чеський лінгвіст, який був одним із розробників методу *Natural Language Processing* (NLP) із використанням алгоритмів машинного навчання та статистичних методів для визначення спільних семантичних компонентів слів у тексті.

У деяких випадках можна застосовувати *контекстний аналіз* (R. De Beaugrande [4], P. Grice [5], M. Halliday [6], M. Hymes [8]), у якому визначається семантичний компонент слова на основі його контексту. Контекст включає слова, які оточують певне слово, його місце в реченні, та інші чинники, які допомагають визначити семантику слова.

Як підсумок, зазначимо, що незважаючи на те, яка методика використовується для дослідження значення слова, важливо мати глибоке розуміння мови та семантики, щоб визначити коректні семантичні компоненти слова.

ЛІТЕРАТУРА

- Berlin, B., & Kay, P. (1969). *Basic color terms: Their universality and evolution*. University of California Press.
- Brown, R. (1958). How shall a thing be called? *Psychological Review*, 65(1), 14–21.
- Chomsky, N. (1972). *Studies on Semantics in Generative Grammar*. The Hague: Mouton.
- De Beaugrande, R. (1980). *Text, discourse, and process: Toward a multidisciplinary science of texts*. Ablex.
- Grice, H. P. (1975). Logic and conversation. In P. Cole & J. L. Morgan (Eds.), *Syntax and semantics* (Vol. 3, pp. 41–58). Academic Press.
- Halliday, M. A. K. (1978). *Language as a social semiotic: The social interpretation of language and meaning*. Edward Arnold.
- Hockett, C. F. (1958). *A Course in Modern Linguistics*. New York: Macmillan.
- Hymes, D. H., & Hymes, M. (1964). On communicative competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics* (pp. 269–293). Penguin.
- Lewis, D. (1973). *Counterfactuals*. Blackwell.
- Lakoff, George. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. University of Chicago Press.
- Malinowski, B. (1923). The problem of meaning in primitive languages. Supplement I. *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, 53, 11–22.
- Montague, R. (1973). The Proper Treatment of Quantification in Ordinary English. In J. Hintikka, J. Moravcsik, & P. Suppes (Eds.), *Approaches to Natural Language* (pp. 221–242). Dordrecht: Reidel.
- Partee, B. (1975). Montague Grammar and Transformational Grammar. *Linguistic Inquiry*, 6(2), 203–300.
- Pustejovsky, J. (1995). *The Generative Lexicon*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Rosch, E. (1973). Natural categories. *Cognitive Psychology*, 4(3), 328–350.
- Wierzbicka, A. (1972). *Semantic primitives*. Athenäum.

- Whorf, Benjamin Lee. (1956). *Language, Thought, and Reality: Selected Writings*. Edited by John B. Carroll. MIT Press.
- Zabokrtský, Z. (2002). Automatic text classification by lexical group differentiation. In *Proceedings of the First International Conference on Human Language Technology Research* (pp. 224–231).

ТУРЕЦЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЖАДІБНОСТІ

Четверня Т. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Фразеологія займає важливе місце у лексикології будь-якої мови, адже у фразеологічних одиницях вкладені менталітет, знання, досвід та світогляд носія мови. Фразеологізми прямо (в денотаті) або опосередковано (через співвіднесеність асоціативно-образної підстави з еталонами, символами, стереотипами національної культури) несуть в собі культурну інформацію про світ, соціум.

Існує два підходи до вивчення фразеології. Відповідно до першого підходу, який ще називають вузьким, до фразеології належать лише фразеологічні словосполучення. Його відстоюють такі вчені, як В. М. Білоноженко, Ю. О. Гвоздарьов, О. І. Молотков, С. І. Ожегов. Другий підхід передбачає включення прислів'їв, приказок, складених термінів, описових порівнянь, літературних цитат, крилатих висловів як об'єктів фразеології, називається широким підходом до вивчення фразеології. Прихильниками даного підходу є Б. М. Ажнюк, В. Л. Архангельський, Л. Г. Скрипник, І. І. Чернишова, М. М. Шанський.

У нашому дослідженні ми використовуємо широкий підхід до вивчення фразеологізмів турецької мови і дійшли висновку, що ідіоми (фраземи), прислів'я та приказки слід розглядати у комплексі. Адже прислів'я та приказки є джерелами народної мудрості, не мають автора, багато ідіом є скороченими варіантами прислів'їв (Покровська, 2007).

Фразеологічні одиниці є досить різномірними утвореннями, що відрізняються між собою структурою, типом семантики, характером поєднання компонентів. Питання пошуку об'єктивних критеріїв для ідентифікації певних фразеологічних класів та проблема класифікації фразеологізмів є досить актуальними питаннями.

Метою нашого дослідження є спроба класифікувати турецькі фразеологічні одиниці на позначення жадібності, які було отримано методом суцільної вибірки з турецьких фразеологічних словників, за їхніми семантичними характеристиками.

Фразеологічні одиниці на позначення жадібності, на нашу думку, слід віднести до групи розмовно-побутових фразеологічних одиниць, які переважно використовуються в усному мовленні. Майже всі розмовно-

побутові фразеологічні одиниці мають образний характер, додають мовленню відтінку певної невимушеності.

В жодній культурі жадібність не вважається позитивною моральною якістю. Відповідно, нам не вдалося виявити жодної фразеологічної одиниці з позитивною оцінкою жадібності.

Під час суцільної вибірки ми зустріли лише один фразеологізм, в якому використовується слово *pinti* – “жадібний” (*Kar kuytuda, para pintide eğleşir*).

На нашу думку, доцільно розглядати окремо прислів'я / приказки і ідіоми. До прислів'їв / приказок відносимо наступні фразеологізми: *Alacağına şahin vereceğine karga*. – “Як брати – яструб, як віддавати – ворона”. *Ateşe vursa duman vermez* – “Розведе вогонь, димом не поділиться”. *Kar kuytuda, para pintide eğleşir* – “Прибуток в закутку, гроші у жадібного залишаються”. *Yemeyenin malını yerler (üstüne bir bardak su içerler)* – “З'їсть те, що інший не з'їв (ще й стаканом води зап'є)”.

Звернімо увагу, що в морфологічних структурах наведених вище прислів'їв / приказок використовується типовий для турецьких прислів'їв / приказок теперішній тривалий час і теперішній час іменних присудків. З точки зору звукової організації всі прислів'я / приказки нейтральні за своєю фонікою. До ідіом відносяться: *Eli cebine (cüzdanına veya kesesine) gitmemek (varmamak)* – “Рука не тягнеться до кишені (гаманця, торбинки)”; *Eli sıkı* – “його рука щільна / міцно стиснута”; *Mal canlısı* – “живе втілення майна” (про тих, хто дуже тримається свого майна); *Para canlısı* – “живе втілення грошей” (про тих, хто дуже тримається своїх грошей); *Günahını vermez* – “не віддасть навіть свого гріха” (використовується як означення); *Cebinde akrep olmak* – “мати скорпіона в кишені”; *Düğüm üstüne düğüm vurmak (atmak)* – “на петлю зробити ще петлю”.

Варто зазначити, що більшість ідіом наведених вище використовуються в якості означення, як синонім лексемі “жадібний” (*eli sıkı; mal canlısı; para canlısı; günahını vermez; cebinde akrep olmak*). І деякі з них займають позицію присудка (*eli cebine (cüzdanına veya kesesine) gitmemek (varmamak); düğüm üstüne düğüm vurmak (atmak); günahını vermez*).

Отже, в сучасній турецькій мові існують фразеологізми з негативною оцінкою жадібності. Структури таких фразеологізмів дуже різноманітні. Виражені вони і в ідіомах, і в прислів'ях та приказках.

ЛІТЕРАТУРА

- Мініахметова, Е. Х. (2011). Теоретичні засади дослідження фразеосемантичного поля мовленнєва діяльність у сучасній турецькій мові. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*, 27, 159–166.
- Покровська, І. Л. (2007). *Національна специфіка семантики турецьких фразеологізмів з компонентом-зоонімом* [Дис. канд. філол. наук]. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ.
- Aksoy, Ömer Asım. (1988). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

ДИСКУРСИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОВЛЕННЕВОЇ ПОВЕДІНКИ АМЕРИКАНЦІВ І УКРАЇНЦІВ

Чхетіані Т. Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Дискурсивні характеристики мовленнєвої поведінки американців і українців базуються на спільностях і відмінностях культурного надбання обох народів (Barker, 2007; Шевченко, Морозова, 2005). Спільними є універсальні поняття культурних цінностей аксіологічного вектору “добре :: погано”. Відмінності дискурсивних практик базуються на різному розумінні об’єктивних явищ, таких як час (належності американців і українців відповідно до монохронної і поліхронної культури), сприйняття просторового ставлення співрозмовників (близкості :: дистанціювання), моральні якості (різне бачення скромності, наприклад, при влаштуванні на роботу, щирості ‘sincerity’, прямоти у висловлюваннях ‘directness – indirectness’), менталітет, традиції народу, поведінкові стереотипи, форми звертання.

Нашим предкам земля здавалась неосяжною. Сьогодні вона осяжна, вимірена, вивчена, стиснена до розмірів Global Village ‘Глобального села’. Однак усі ці чудеса науки і техніки, про які колись мріяли фантасти, неочікувано наштовхнулись на перешкоду, яку навіть уявити собі не могли – людський фактор. Термін розпливчастий, але всім добре зрозумілий, що він про зовнішній і внутрішній світ людини – спосіб життя, навички, традиції, світогляд, менталітет, систему цінностей – усе те, що сьогодні ми називаємо культурою в широкому антропологічному чи етнографічному смислі, поняттями душі і серця (Тер-Минасова, 2007, с. 9). Саме незнання цих складників є найбільшою завадою на шляху інтерактивного дискурсу.

Вербальні і невербальні складники дискурсу між американцями і українцями як носіями різних мов і культур залежать від мови (мовної компетентності) – найважливішого компонента культури та культури як обов’язкового компонента мови, а також від комунікативної і метакомунікативної компетентностей.

Дискурсивні відмінності є особливо помітними в одній і тій самій ситуації спілкування, коли і мовний, і культурний бар’єри тримають подвійну оборону, нерозуміння чого може призвести до виникнення культурного шоку. Запобіганням цьому слугують процеси культуралізації і рекультуралізації (англ. “acculturation” і “re-acculturation”).

Знання культурних норм поведінки, вибір поведінкового фрейму формує стереотип дискурсу. Так, в кондомініумах, багатоквартирних будинках незнайомі між собою американці в ліфті вітаються (завичай “Morning – Morning”), стають не спиною, а лицем до присутніх, тим самим виказуючи їм свою повагу; також притримують вхідні двері до будинку, якщо помічають людину, що наближається, і обов’язково вітаються першими.

Головний фактор – дотримання загальноприйнятих принципів співпраці, ввічливості, доброзичливості і зацікавленості, тобто в чітк

інтересах (ініціатора мовленнєвого контакту чи адресата) здійснюється комунікація. Так, секретарка в американському офісі скаже: *“Mr. Brown is not available now. We’ll call you back when he comes”*. В разі відсутності адресата залишають повідомлення на автовідповідач: *“Leave your message and we’ll call you back”* і дійсно передзвонять зацікавленій особі незалежно від того, чиї інтереси задовольняються. В українському варіанті чуємо *“Зателефонуйте, будь ласка, пізніше. Х немає вдома / зайнятий / на нараді”*. Адресат зазвичай не стане передзвонювати особі, якщо вона йому не відома. Додзвонитися до Х – справа зацікавленої особи, інколи з декількох спроб.

Як відомо, “дискурс мовчання” в ситуації спільного перебування не терпить пустоти (пор. мовчання у америндіанців). Тут етикетно бажаною є світська розмова “small talk”, при цьому балакучість є нормативно обмеженою – мовець говорить не більше однієї-двох хвилин, щоб надати можливість висловитись співрозмовнику. Зміна комунікативної ролі мовця і слухача – умова успішної дискурсивної інтеракції. Перебивання мовця або одночасне з ним говоріння (“overlapping”) вважається вкрай неввічливим. Максима спілкування вимагає “Only one at a time” (Кравченко, 2017, с. 145), тоді як в мовленнєвій поведінці українців перебивання не вважається чимось негативним. Радше це позитивний момент жвавого інтерактивного дискурсу, знак кооперації і солідаризації з думкою мовця.

Прагматичні відмінності у функціонуванні дискурсів.

Співставлення оголошень в американській і українській культурах:

Ам.: *“Keep the grass green”*

Укр.: *“По газонах ходити заборонено”*;

На дверях в американському закладі: *“For the staff”*, укр. *“Стороннім вхід заборонено”*.

На небезпечних ланках дороги: *“Dangerous driving”*

на водоймищі: *“Bathing here is dangerous”*.

В українській мові відповідно маємо: *“Проїзд заборонено”, “Не купатись!”*

або ж *“Купання заборонено!”*

Тут ми маємо справу з поняттям дискурсивної нормативності і тісно пов’язаним з нею стереотипним спілкуванням. В українській культурі в небезпечних для життя ситуаціях нормативними є мовленнєві акти заборони, тоді як в американській культурі перевага надається мовленнєвим актам інформативного або запобіжного характеру.

ЛІТЕРАТУРА

Кравченко, Н. К. (2017). *Дискурс и дискурс анализ: Краткая энциклопедия*. Інтерсервис.

Тер-Минасова, С. Г. (2007). *Война и мир языков и культур*. АСТ: “Астрель”.

Шевченко, І. С., Морозова, О. І. (2005). *Проблеми типології дискурсу*.

Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. Константа.

Barker, L. L. (2007). *Communication*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.

**РЕКОНСТРУКЦІЯ КОНЦЕПТУ *INIQUIDAD* / БЕЗЗАКОННЯ
У МЕЖАХ ІДЕНТИФІКАЦІЙНОГО ФРЕЙМУ
(НА МАТЕРІАЛІ ІСПАНОМОВНОГО ТЕСТУ БІБЛІЇ)**

Шевченко А. С.

Київський національний лінгвістичний університет

Ідентифікаційний фрейм, у якому дві предметні сутності поєднуються дієсловом-зв'язкою *e* (*es / son*), моделює відношення “ХТОСЬ / ЩОСЬ-ідентифікатив є ЩОСЬ-ідентифікатор” (Жаботинская, 2009). Такі відношення представляють узагальнену ідентифікаційну схему. Різновидності схеми виникають завдяки модифікації ідентифікатора.

У межах ідентифікаційного фрейму с. Жаботинська виділяє три схеми. Першою є схема персоніфікації “ХТОСЬ / ЩОСЬ-ідентифікатив є ЩОСЬ-персоніфікатор”, де в якості персоніфікатора виступає власна назва. Така пропозиція не реконструюється на прикладі біблійних віршів, які містять концепт *INIQUIDAD* / БЕЗЗАКОННЯ. Другою схемою є схема класифікації “ХТОСЬ / ЩОСЬ-ідентифікатив є ХТОСЬ / ЩОСЬ-класифікатор”, яка співвідносить ідентифікатор (індивідну чи видову сутність) із незмінним суперординатним таксоном (родо-видовим або титульним) як сутністю більш загального плану, ніж сам ідентифікатив. Концепт *INIQUIDAD* / БЕЗЗАКОННЯ моделюється за допомогою цієї схеми. Третьою і найбільш характерною для біблійних віршів є пропозиція характеристизації “ХТОСЬ / ЩОСЬ-ідентифікатив є ХТОСЬ / ЩОСЬ-характеризатор”, де ідентифікатив (індивідна чи родо-видова сутність) співвідноситься із змінним таксоном, який уточнює характеристику ідентифікатива і переводить поняття про нього у більш конкретний план.

Моделювання концепту БЕЗЗАКОННЯ у межах ідентифікаційного фрейму у тексті Біблії представлено класифікаційною та характеристизаційною схемами (Шевченко, 2014). Пропозицію персоніфікації не виявлено.

Прикладами класифікаційної схеми є наступні (3):

1) *Si fue mi corazón engañado acerca de mujer... porque es maldad e iniquidad que han de castigar los jueces (Job 31:9a, 11). Якщо моє серце зваблювалось до жінки чужої... бо гідота оце, й це провина підсудна (Йов 31:9а, 11).*

Si fue mi corazón engañado acerca de mujer es iniquidad – індивід є вид (класифікатор)

2) *Las palabras de su boca son iniquidad y fraude; ha dejado de ser cuerdo y de hacer el bien (Sal. 36:3). Слова його уст то марнота й обмана, перестав він бути мудрим, щоб чинити добро (Пс. 35:4).*

Las palabras de su boca son iniquidad – індивід є вид (класифікатор).

Концептуальні ознаки *INIQUIDAD* у представлених біблійних віршах – провина і марнота – постають як видова сутність, якою можна класифікувати людські вчинки або слова.

Схема характеристизації для моделювання концепту *INIQUIDAD* є продуктивною і представлена 34 рази у 38 проаналізованих прикладах:

1) *Ay de los que traen la iniquidad con cuerdas de vanidad, y el pecado como con coyundas de carreta (Is. 5:18). Горе тим, що вину притягають до себе шнурками марноти, а гріх як мотуззям від воза (Іс. 5:18).*

(Unos son) los que traen la iniquidad con cuerdas de vanidad – індивід є іпостась (характеризатор).

2) *Cuando yo dijere al justo: De cierto vivirás, y él confiado en su justicia hiciere iniquidad, todas sus justicias no serán recordadas, sino que morirá por su iniquidad que hizo (Ezeq. 33:13). Коли Я скажу справедливому: Буде конче він жити, а він надіявся б на свою справедливість, та робив би кривду, то вся його справедливість не буде згадана, і за кривду свою, що зробив, він помре! (Єзек. 33:13).*

Su iniquidad (es la) que hizo – індивід є іпостась (характеризатор).

Інші вислови, що містять концепт INIQUIDAD та які виконують функцію характеризатора є наступні: *el que sembrare iniquidad, los que aran iniquidad, los que hacen iniquidad, los que cometen iniquidad, el que funda una ciudad con iniquidad, los que en sus camas piensan iniquidad, el que cubre de iniquidad su vestido, los que se rebelan con iniquidad.* Такі вислови представляють людей, чії вчинки або думки основані на беззаконні. Інший смисловий відтінок мають вирази із характеристиками людей, кому Бог простиw їхні беззаконня: *cuvas iniquidades son perdonadas, a quien Jehová no culpa de iniquidad.* Бог постає як той, що прощає усі беззаконня: *quien perdona todas tus iniquidades.* Також представлені кілька прикладів із характеристикою міста (*ciudad de hacedores de iniquidad*), думок (*pensamientos de iniquidad*) та справ (*obras de iniquidad*), як такими, що базуються на беззаконні.

Посднання пропозицій різних фреймів для моделювання концепту INIQUIDAD не є типовим у межах ідентифікаційного фрейму і представлене лише один раз (акціональна та ідентифікаційна схеми): *Por tanto, yo os juzgaré a cada uno según sus caminos, oh casa de Israel, dice Jehová el Señor. Convertiros, y apartaos de todas vuestras transgresiones, y no os será la iniquidad causa deruina (Ezeq. 18:30). Томубудусудитивас, доме Ізраїлів, кожного за дорогами його, говорить Господь Бог. Покайтеся, і відверніться від усіх ваших гріхів, і не буде вам провина на спотикання! (Єзек. 18:30).*

No os será la iniquidad causa de ruina – для хтось (реципієнт) є індивід іпостась (характеризатор).

Концепт INIQUIDAD у біблійному тексті виступає у таких ролях:

- 1) характеризатора (32) – *el que funda una ciudad con iniquidad etc.;*
- 2) класифікатора (3) – *vuestras fiestas solemnes son iniquidad etc.;*
- 3) індивіда (3) – *la iniquidad que él sabe etc.*

ЛІТЕРАТУРА

- Жаботинская, С. А. (2009). Ономасиологические модели и событийные схемы. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, 837, 3–14.
- Шевченко, А. С. (2014). *Семантико-когнітивна структура концептів СПРАВЕДЛИВІСТЬ і БЕЗЗАКОННЯ (на матеріалі іспаномовного тексту Біблії)*. [Дис. канд. філол. наук]. Київський національний лінгвістичний університет.

НАУКОВА СТАТТЯ З ЛІНГВІСТИКИ КИТАЙСЬКОЮ ТА УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Шевченко К. В.

Київський національний лінгвістичний університет

В умовах швидкого прогресу науки та суспільства наукові тексти стають центром уваги дослідників багатьох країн, адже саме текст наукової статті передає інформацію конкретної галузі науки зацікавленій аудиторії порівняно коротко, але за допомогою регулярної публікації у фахових збірках дають можливість ознайомитись з інноваціями в конкретній науці швидко. Лінгвістична наукова стаття для фахівця з перекладу та викладача китайської мови слугує не тільки джерелом інформації, а й засобом професійного розвитку. Знання вимог до наукової статті у КНР та Україні дає можливість оформити власні наукові здобутки правильно та сприяє науковому обміну між китайськими фахівцями з лінгвістики та українськими. Правила написання, обов'язкові компоненти китайськомовних статей проаналізовано на матеріалі китайських статей, що індексуються в міжнародних наукометричних базах та їхнє порівняння з особливостями українських текстів статей є **актуальним** для сучасної вітчизняної лінгвістики.

Слід зазначити, що поняття наукова стаття у китайських довідниках визначають, як результати дослідження конкретної галузі науки, опубліковані в наукових журналах різного рівня в країні та за кордоном. Оцінка та кількість робіт, опублікованих у журналах, визначають, чи пройдуть такі важливі події, як закінчення навчання та просування по службі, а також відображає академічні досягнення фахівця в певній галузі (Л, б.д.). Українські дослідники визначають наукову статтю, як спеціальну публікацію невеликого обсягу, в якій відображуються погляди автора з конкретних наукових проблем або результати не великих за обсягом досліджень (Сурмін, 2022, с.35)

Китайські дослідники виділяють також такі типи наукових статей: аналітична стаття 分析性文章; критична стаття 评论性文章; оглядова стаття 因果性议论文; рефлексивна стаття 反思性文章; науково-популярна стаття 科普文章; науково-публіцистична стаття 研究论文, 学术文章. Зазначимо, що статі з лінгвістики китайською мовою є переважно науково-публіцистичними. У вимогах до них зазначається, що китайськомовні наукові статті мають містити такі основні компоненти, як анотація 摘要; вступ 引言; огляд літератури з теми 材料分析; методи дослідження 研究方法; результати дослідження 研究结果; висновки 结论; список використаних джерел 参考文献单 (Л, б.д.).

Важливо, що всі китайські наукові статті обов'язково мають підлягати критеріям формальності, точності та об'єктивності. Що є спільним і для українських наукових статей. Для досягнення формальності тексту необхідно

уникати неформальної лексики та конструкцій розмовного характеру та ураховувати загальні особливості наукових текстів китайської та української мов. Точність досягається шляхом логічної побудови структури наукової статті з початку і до кінця, починаючи заголовком, анотацією та вступом та завершуючи висновками. Для китайськомовної статі важливим є чіткий розподіл розділів та наявність їхніх підзаголовків. А саме, до особливостей китайського наукового, або академічного тексту можна віднести такі особливості, як лексичні: вживання двоскладових лексем замість звичних односкладових, наприклад 能够 замість 能 у значенні бути спроможним, 具有 замість 有 у значенні володіти; вживання термінів 术语, які вирізняються однозначністю або у їхньому прямому значенні; відсутність експресивної лексики, вживання здебільшого нейтральних слів, що допомагає досягти об'єктивності. Забороняється вживання жаргонізмів, часток, фразеологізмів, модальних часток, стилістичних фігур (метафор, гіпербол, тощо)

До граматичних особливостей відносимо: наявність розгорнутих речень, складні структури дозволяють чітко та логічно передати зв'язки між об'єктами наукового пошуку, прийменникових та союзних складних речень. Важливо, що граматичні конструкції можуть використовуватись тільки письмового характеру, наприклад 如果 замість 要是, 因为, тощо. До інших особливостей китайської наукової статті належить вживання веньянізмів, слів зі старої китайської книжкової мови, здебільшого службових частин мови, наприклад 则, що підсилює значення присудка. До спільних рис українського та китайського тексту наукової статті рівня А та В, можна віднести тенденцію спрощення тексту наукових статей. Це досягається за допомогою вживання переважно однозначних слів, уникання суто професійних термінів, пояснення абревіатур та скорочень, логічному та систематичному викладанню результатів дослідження, використання формальної, книжкової мови.

Отже, китайські та українські наукові статті з лінгвістики мають відображати сучасні актуальні проблеми цієї науки, мають спільні та відмінні риси, а саме більш чітку структурованість, обов'язкову наявність назв підпунктів, Можемо стверджувати, що китайські наукові статті мають більш чіткі вимоги, особливо до структури та граматичної побудови висловлювань. В китайськомовних статтях діє правило не використовувати займенник “Я”, для позначення автора, так само як і в українських, вживається “Ми”. Також, аналіз оригінальних текстів китайських та українських наукових статей дозволив виявити відмінності у стилістичному оформленні, а саме в україномовних статтях риторичні запитання майже відсутні, на відміну від китайськомовних, де такі синтаксичні фігури виконують одну з головних функцій – привернення уваги до теми та проблеми. Спільними рисами стилістичного оформлення можна вважати використання інверсії, коли потрібно підкреслити конкретний об'єкт, тощо. Перспективами подальших досліджень зазначимо дослідження та порівняльний аналіз особливостей та структури інших видів наукових та академічних текстів китайської та української мов.

ЛІТЕРАТУРА

- Сурмін, Ю. П. (2008). *Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація*. Національна академія державного управління.
林, 庆影. (б.д.). 学术论文写作指引.
<https://baike.baidu.com/item/学术文章/2933436>

МОВНІ ЗАСОБИ КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНОГО ВПЛИВУ У ПРОМОВАХ ІРАНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ДІЯЧІВ

Шевченко Ю. М.

Київський національний лінгвістичний університет

Задля кращого розуміння політичних інструментів впливу та лінгвістичних засобів його реалізації, пропонуємо звернутися до політичного дискурсу. Ця тематика на матеріалі інших мов неодноразово привертала увагу науковців різних галузей, зокрема й лінгвістів, оскільки зв'язок між мовою і політикою очевидний, адже жоден політичний режим не може існувати без комунікації. Основну увагу мовознавці звертають на механізми та технології впливу політика на адресата з метою маніпулювання його свідомістю, оскільки політичний дискурс є найвпливовішим явищем в сучасній політичній комунікації.

На нашу думку, характерною особливістю сучасної політичної лексики є її використання не лише для повідомлення інформації, а й для її приховування. Тому можемо констатувати, що така лексика постає не тільки засобом привертання громадської уваги, але й вживається для того, щоб її відвернути або значно послабити. Специфіка політичного дискурсу, зокрема й перського, полягає у тому, що він визначає політичні пріоритети суспільства, задає параметри інтерпретації політичних подій, орієнтує членів суспільства у світі політики, прямо або приховано об'єднує членів соціуму навколо певної політичної групи.

Для реалізації своєї думки політик повинен прогнозувати адресата, що потребує від нього адекватної побудови дискурсу композиційно, з урахуванням типу інформації та її оцінного аспекту. Оскільки іранські політики намагаються бути ближчими до народу, то вони свідомо пристосовуються до стилю усної розмовної мови, тому що такі розмовні елементи допомагають політику краще висловити свої думки, бути ніби на одному рівні з простими людьми, передати свій емоційний стан, роздратування, несхвалення тощо. У такий спосіб політична промова може уподібнитися невимушеній розмові. Типологічною особливістю перського політичного дискурсу постають також ключові слова і так звані слова-гасла, які є прикладом актуалізації загальнолітературної лексики. Їх основне завдання – якомога швидше викликати в адресата необхідну реакцію або асоціацію.

Крім того у політичному дискурсі, зокрема і перському, простежується багато стилістичних фігур, серед яких найвідомішими є замовчування,

перефразування, наприклад, евфемізми, які вживаються для того, щоб пом'якшити неприємні повідомлення та переконати своїх адресатів у чомусь. Такі політичні евфемізми можуть допомогти змінити сприйняття адресатами тих фактів і подій, які вважаються такими, що викликають антипатію. У цілому політичні евфемізми можна віднести до засобів семантичного маніпулювання, завданням якого є формування світогляду адресата, керування його поведінкою та вплив на свідомість.

Ще одним способом впливу на реципієнта в перському політичному дискурсі слугує політична метафора, яка допомагає зробити текст простішим для сприйняття та привертає увагу незвичністю своїх сполучень. Уважаємо, що політична метафора постає як один з найсильніших засобів впливу на політичну свідомість іранського суспільства. Така метафора слугує для зміни існуючої політичної картини світу в адресата, спонукає його до певних дій і формує в нього емоційний стан, який потрібний політичному діячу. Крім того, метафора може відвертати увагу народу від слабких місць у системі аргументації.

Розглянемо декілька аспектів синтаксичного рівня перського політичного дискурсу. Для кращого сприйняття інформації іранські політики віддають перевагу простим реченням. У випадку використання складних речень вони намагаються, щоб ці синтаксичні конструкції мали характер формально простого, або головне речення не несе значного інформаційного навантаження. Ці конструкції створюють видимість міркування, роздумів з наступним висновком, мають апелювативний або стверджувальний характер. Достатньо частотними є так звані неповні речення. Вони здебільшого наповнюються асоціативно діючими наочними елементами, що, безумовно, посилює їхній емоційний потенціал, надає промові динамічності та більшої експресивності.

У перському політичному дискурсі широкоживаними є питальні та умовні речення, які часто зустрічаються у текстах промов політиків. При цьому питальні речення можуть вживатися як риторичні запитання, що традиційно залишаються без відповіді. Трапляються випадки, коли на поставлене запитання політик може відповідати відразу, даючи реципієнту зрозуміти, що вони є ніби одностайними. Щодо умовних речень, то вони спираються на систему аргументації і зазвичай мають у такому політичному контексті модальне значення.

Серед стилістичних фігур на синтаксичному рівні у перському політичному дискурсі найчастіше виокремлюються паралельні конструкції і повтори. Ці фігури підвищують загальну експресію, створюючи особливий ритм словосполучення або цілого смислового фрагменту, є засобом акцентування найважливіших, змістовних елементів промови, посилюючи вплив виступу на реципієнта. Часті повтори є ефективним засобом переконання адресата у правильності певних дій з боку влад.

Підсумовуючи усе вищезазначене, можемо констатувати, що у дослідженні комунікативно-прагматичного впливу перського політичного дискурсу доцільно використовувати комплексний підхід до аналізу ролі

і особливостей взаємодії мовних засобів в організації змісту та вираженні прагматичного спрямування текстів іранських політичних промов. Всі перелічені вище засоби використовуються для того, щоб переконати реципієнта у необхідності виконання ним певних політичних дій, змінити його політичні погляди й вподобання, спонукати до тієї суспільно-політичної реакції, що є вигідною для політичного діяча.

КРИТЕРІЇ ТА ПРИНЦИПИ ВІДБОРУ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Шевчук М. Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Процес навчання англомовного професійно орієнтованого читання тісно пов'язаний з відбором навчального текстового матеріалу. Методична література висвітлює різні підходи до відбору текстового матеріалу, який залежить від характеру текстів та цілей роботи з ними. Зважаючи на їх характер, дослідники розробили вимоги до навчальних текстів (О.В. Носонович, Р. П. Мільруд, С. К. Фоломкина, I. Damen, Ch. Nuttal), а також критерії та принципи відбору автентичних текстів: наукових (Г. А. Костерін, С. О. Китаєва, О. С. Можаяєва), публіцистичних (О. В. Бирюк, А. Н. Богомолів, Л. В. Фарисенкова, Р. Sanderson), художніх (Т. О. Вдовіна, Н. В. Кулібіна, Т. К. Левіна, Л. П. Смелякова).

Л. П. Смеляковою були виділені принципи відбору автентичних художніх текстів (АХТ).

1. Принцип відбору іншомовних художніх творів за ступенем естетичного впливу на читача (Смелякова Л. П., с. 6). Цей принцип передбачає:

1) врахування психологічних аспектів виховання читача іншомовної художньої літератури (емоційна готовність студентів сприймати АХТ, кореляція якості АХТ зі всіма рівнями вторинної мовної особистості, якими є студенти, що вивчають ІМ, врахування всіх компонентів мотивації читання АХТ в мовному ВНЗ: потреби студентів у новій, цікавій і захоплюючій інформації, прагнення студентів до розширення знань про країну виучуваної мови); (Ніщик Р. О.)

2) взаємодію компонентів художнього твору для його (твору) сприймання;

3) потенціал естетичної взаємодії художніх творів (Ніщик Р. О.).

2. Принцип відбору АХТ за соціокультурним потенціалом. Цей принцип передбачає:

1) розгляд АХТ як джерела соціокультурної інформації;

2) систематизацію соціокультурної інформації в англомовних АХТ [3, с. 30];

3) врахування соціокультурного потенціалу АХТ (Смелякова Л. П., с. 42).

3. Системно-літературний принцип складання корпусу АХТ (Смелякова Л. П., с. 49). Окрім позитивного емоційного ставлення

до художньої літератури, студенти повинні мати повне і системне уявлення про художню літературу народу, мова якого вивчається. Тому слід використовувати не ізольовані художні твори, а цілий корпус творів, які складають певну систему. Цей принцип розглядає питання (Ніщик Р. О.).

- 1) часової співвіднесеності художніх творів;
- 2) національний характер літератури;
- 3) системно-художні характеристики художніх творів;
- 4) системно-літературний потенціал корпусу художніх творів

(Ніщик Р. О.).

4. Вокабулярно-стилістичний принцип складання корпусу АХТ (Смелякова Л. П., с. 69). Цей принцип враховує:

- 1) характеристику англomовного мовлення в плані його сприйняття;
- 2) вокабулярно-стилістичний потенціал корпусу АХТ (Ніщик Р. О.).

5. Принцип відбору художніх творів за “усномовленнєвим” потенціалом (Смелякова Л. П., с. 86). Цей принцип враховує питання, пов’язані з:

- 1) основними видами усномовленнєвих висловлювань на основі АХТ;
- 2) усномовленнєвим потенціалом художніх творів (Ніщик Р. О.).

Як бачимо, класифікація Л. П. Смелякової є дуже докладною і охоплює принципи, що також можна застосувати у процесі відбору АХТ для навчання професійно орієнтованого читання.

Таким чином, були проаналізовані основні принципи відбору автентичних текстів є основою для розробки критеріїв відбору художніх текстів, необхідних для навчання професійно орієнтованого читання англійською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

- Бирюк, О. В. (2005). *Методика формування соціокультурної компетенції майбутніх вчителів у навчанні читання англomовних публіцистичних текстів* [Дис. канд. пед. наук].
- Бочкарьова, О. Ю. (2006). Критерії відбору автентичних аудіотекстів для навчання майбутніх учителів англomовного професійно спрямованого аудіювання. *Вісник КНЛУ. Серія “Педагогіка та психологія”*. 11. 33–40
- Смелякова, Л. П. (1992). *Художественный текст в обучении иностранным языкам в языковом вузе (теория и практика отбор)*. Образование.
- Ніщик, Р. О. (2013). Принципи та критерії відбору автентичних художніх фільміві відеофрагментів для навчання майбутніх філологів англomовного говоріння з використанням фразеологічних одиниць. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Педагогіка та психологія*. 22. 35–45.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknlu_Ptp_2013_22_6

ОМОНИМІЯ. ТРУДНОЩІ ВИКОРИСТАННЯ ОМОГРАФІВ У КОРЕЙСЬКІЙ МОВІ

Шевчук О. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Слова у рамках лексичної системи вступають у різні парадигматичні стосунки одне з одним. Будь-яка система мови завжди містить у більш загальній системі меншу, або навпаки. Поширеними системами вважають семантико-граматичну групу (частини мови), словотворчу групу і семантичну (полісемія, омонімія, антонімія тощо).

Об'єднання слів на основі семантичних критеріїв для лексикології є найбільш важливими. Ми виділяємо омоніми – слова, які звучать однаково, однак які мають протилежне значення але у процесі розвитку з різних фонетичних причин стали однаково звучати. Інколи “вимова” вдягається у різні сенси. Слово стає багатозначним і таке явище прийнято називати полісемією. До омонімів належать слова (історично) різні, однак у силу різних обставин вони стали співпадати по звучанню.

Часто полісемію та омонімію плутають, так як перша основана на зв'язному значенні слів, яке виводиться одне з одного. Багатозначність слова виникає у процесі історичного розвитку слів (коли слово, через семантичні переноси починає використовуватись для означення іншого явища чи предмету яке дещо схоже). Також багатозначні слова мають властивість співвідноситись з різними поняттями. Тому багатозначність не піддається чіткому визначенню.

Омоніми – слова, які не дивлячись на різне лексичне значення мають однакову форму. Слова-омоніми співвідносяться з явищами у світі незалежно один від одного, між ними не існує асоціативного зв'язку, який часто буває у багатозначних слів. Тому у омонімів не можливо змішати їх лексичні значення (Selivan, 2018).

Серед причин виникнення омонімів ми виділяємо:

1. Раптовий збіг у звучанні корейського слова та слова, взятого з іншої мови (часто китайської ті ін.), збіг двох запозичених слів, які змінили свою фонетичну форму у результаті пристосування до фонетичної системи корейської мови, наприклад, 가제 – (походження “gaze” – нім.) – марля; 북 – book(книга) – (англ.) – корейською – один з корейських муз інструментів); 기타 (guitar – гітара (англ.) – корейською “і тд”);

2. Співпадіння у звучанні діалектного слова та слова з літературної мови;

3. Надання вже існуючому слову нового значення, яке відрізняється від основного: 삽질하다 – 일을 잘 못 하다, 쏘다 – 돈을 내다, 썩다 – 욱하다.

Словам омонімам притаманні такі основні особливості:

- наявність однакової звукової оболонки;
- визначення різноманітних об'єктів;
- відсутність можливості компенсувати одне одного в однаковому контексті;
- різне походження (Kim, 2019).

Виділяють також граматичні омоніми (омофони) та графічні омоніми (омографи). Омофони – це слова, які співпадають по звучанню лиш при окремих граматичних формах: 업꼬 (업고) – 업꼬 (업고); 입 (입) – 입 (입); 목다 (물다) – 목따 (뭉); 받드시 (받드시) – 받드시 (받듯이); 부치다 (부치다) – 부치다 (붙이다); 시키다 (시키다) – 시키다 (식히다).

Омофони вступають між собою у омографічні та омофонетичні зв'язки. Омографи – це слова, що мають однакове написання але відрізняються по довготі (у корейській мові немає семантичної різниці між наголосами).

Враховуючи надану вищу інформацію можна зробити висновок, що в корейській мові поняття “омофонів” є достатньо цікавою темою для вивчення. В той самий час ця тема достатньо складно сприймається студентами, особливо під час виконання аудіо-завдань, тож потрібно приділяти час вивченню цього розділу лексикології.

ЛІТЕРАТУРА

Selivan, L. (2018) *Lexical grammar*. Cambridge University Press.

Kim, J., Lee, W., Kim, C., Ock, C. (2019). *A Korean Homonym Disambiguation System*

Based on Statistical Model Using weight. Ulsan, South Korea. Dept. of Computer Engineering and Information Technology, University of Ulsan. С. 166–175.

МОВНИЙ ПРОСТІР І РОЗБІЖНІСТЬ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ В УКРАЇНІ

Шелюх О. М.

*Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного*

Мова часто була і є засобом політичного маніпулювання, окреслення політичного простору держави. Не раз на примітивному рівні йдеться про рівність становища мов в Україні. Рівність розуміємо, по-перше, як не однакові функції сильного і ослабленого, здорового і хворого. Рівність – це пільга слабшому. По-друге, наша держава не одна на Землі, отже, говорити про рівність слід у світовому контексті, то усі мови рівні, кожна має свою домівку. Проте в українському соціолінгвістичному просторі маємо парадоксальний факт нерівності, розбіжності у визначенні поняття рівності мов.

Зарубіжні джерела подають ґрунтовні дослідження соціопсихологічних процесів, що відбуваються в країні, у якій функції рідної мови поступово перебирає на себе інша мова, – найчастіше це мова, нав'язана колонізатором у випадку колоніальної залежності країни. Щодо України, то ця колоніальна радянсько-тоталітарна залежність, очевидно, і є причиною розбіжностей ідентичностей у межах народу, що й породжує явище двомовності.

Цікавими в цьому контексті є дослідження Жана П'єра Жанто, швейцарського соціолінгвіста, який вивчав ситуацію двомовності в

Білорусі, країні з таким же пострадянським минулим, як і Україна. Результати проведеного опитування вразили: білоруси, самі відхиляють свою мову на маргінес, обираючи російську мовою навчання, і лише незначна частина (2%) вважала, що білоруська повинна бути мовою освіти й науки (Жан Пьер Жанто, 2001, с. 212–221). Відповідно, можливі три варіанти поділу суспільства на три групи за особливостями вживання мов і мовної поведінки в суспільстві, де одні – поборники усього російського, інші – виступають на захист мови–підлеглої, за все білоруське, а третя група – “прихильники status quo, тобто рівноправності обох мов” (Жан Пьер Жанто, 2001, с. 216).

Подібна ситуація в Україні виникла, на думку Л. Масенко, з поділом суспільства на три групи за особливостями вживання мов і мовної поведінки, але із суттєвою відмінністю – у нас він має виразний територіальний вимір. Країну поділено на українськомовний Захід та російськомовні Схід і Південь з перехідною зоною Центральної України.

Вважаємо, розкол України, що виник на мовному ґрунті, – це, без сумніву, не тільки опозиція двох мов, це протистояння ідентичностей та цивілізаційних орієнтацій населення. Осмислюючи причини й масштаби розбіжностей між українськими ідентичностями, Іван Багряний стверджував, що на них значною мірою вплинув досвід Другої Світової війни.

Тому, спробуймо з’ясувати, чому в Україні виникли суттєві територіальні мовно-культурні розбіжності, що є причинками до послаблення національної безпеки.

По-перше, приєднання західноукраїнських земель до УРСР реалізувало надзавдання Росії – максимально розширити кордони російсько-радянського впливу, зокрема й російської мови.

По-друге, у західноукраїнських землях протягом усього ХІХ ст. – поч. ХХ ст. умови для суспільно-політичного і соціокультурного життя були більш сприятливими. Для прикладу, в Галичині і Буковині виходили нові газети, журнали, зокрема “Літературно-науковий вісник”, було створено наукові осередки, сформувались середовища національно-свідомої еліти, яка опікувалась “культурними і політичними потребами свого народу та дбала про утвердження української мови в усіх сферах суспільного життя” (Ткач Л. 2007, с. 215).

Третя причина – організований тоталітарним режимом Голодомор підірвав соціальну базу української мови і призвів до відновлення досягнутого ще в самодержавній Російській імперії поділу України на російськомовні міста і промислові центри та українськомовні села й невеликі містечка. При цьому найбільшого зросійщення зазнали Крим і Донбас.

Якщо говорити про Донбас, то специфіка його економічно-промислового розвитку призвела до високого рівня русифікації цього регіону. Помітний розвиток постійно потребував нових робочих сил (працівників), що спричинило масове заселення Донбасу народністю з різних куточків Союзу, і це зумовило поліетнічний склад його (Донбасу) населення, хоча і за цих умов українці все-таки чисельно у відсотковому відношенні переважали.

Ну і врешті по-четверте, серйозною проблемою були надзвичайно ідеологічно грамотні люди, що з'явилися на території західноукраїнських земель УРСР. Мету їхньої діяльності можна назвати стратегічною, оскільки вони втілювали політику радянського керівництва щодо повної денационалізації українців, знищення їх з національної, мовної і геополітичної карти світу.

Отже, бачимо, що в історії справді зафіксовані причини виникнення відмінних мовних середовищ в Україні, що становлять загрозу україномовному простору і стало підставою для появи та існування такого мовного явища як білінгвізм.

ЛІТЕРАТУРА

- Жанто, Жан Пьер. (2001) *Статистический способ изучения социолінгвістической ситуации в г. Минске*. Беларуская мова: шляхі развіцця, кантакты, перспектывы: матэрыялы III Міжнародн. кангрэса беларусі стаў “Беларуская культура ў дыялогуцьвілізацый”.
- Ткач, Л. (2007) *Українська літературна мова на Буковині в кінці XIX – на початку XX ст. Книги-XXI*. Ч. 2.

ОДНОКОМПОНЕНТНІ БІБЛЕЇЗМИ СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ ГІНДИ

Шершун Я. А.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження гіндімовних біблійних текстів автор розпочав з аналізу словотворення біблійної лексики сучасної літературної мови гінді (далі – СЛМГ). **Об’єктом** цього етапу наукового пошуку є біблеїзми гінді, а його **предметом** – однокомпонентні біблеїзми СЛМГ.

Наведемо визначення поняття “біблеїзму”, які запропоновано українськими мовознавцями. Так, українська дослідниця Піддубна Н. В. (2017) трактує “біблеїми” як “слова, усталені вирази, що мають структуру словосполучення або речення, а також цитати й тексти, що є фрагментами Біблії й уживаються в мовленні” (с. 42).

Водночас, українська філологиня Ботвин Т. М. (2020) зауважує, що біблеїзм лежить в “системі координат лексики загальноповживаної, а також тієї, котра за використанням є обмеженою” (с. 6).

Дослідження біблеїзмів з точки зору класифікації було розкрито також сучасними вітчизняними мовознавцями. Наприклад, Єщенко Н. О. і Бондаренко Ю. С. (2017) детально розглянули біблеїзми–топоніми і біблеїзми–антропоніми української художньої прози (сс. 22–23).

Мовознавець Пітин В. М. (2018, сс. 140–141) досліджує сакральну лексику української та французької лексикографії, зокрема виділяє 10 лексико-семантичних груп сакралізмів словника української мови за редакцією Грінченка Б. Д.

Отже, наведемо приклади однокомпонентних а) біблеїзмів–топонімів сучасної літературної мови гінді (далі – СЛМГ). У дослідженні відібрано приклади біблеїзмів СЛМГ (पवित्र बाइबल, 1991) і біблійних термінів сучасного перекладу Божого Слова українською мовою (Біблія, 2020). До прикладів пар біблеїзмів обома мовами надаємо варіант латиницею для зручності прочитання лексем СЛМГ: 1) *यरूशलेम Yarušalem – Єрусалим* (पवित्र बाइबल, с. 110; Біблія, 1007); 2) *दमिश्क Damišk – Дамаск* (पवित्र बाइबल, с. 14; Біблія, 21); 3) *काना Kānā – Кана* (पवित्र बाइबल, с. 253; Біблія, 243); 4) *यरदन Yardan – Йордан* (पवित्र बाइबल, с. 52; Біблія, 956); 5) *कफरनहूम Kapharnahūm – Капернаум* (पवित्र बाइबल, с. 71; Біблія, 971); 6) *नासरत Nāsarāt – Назарет* (पवित्र बाइबल, с. 3; Біблія, 910); 7) *बेतलहम Baitlaham – Вифлеєм* (पवित्र बाइबल, с. 116; Біблія, 1012); 8) *सामरिया Sāmariyā – Самарія* (पवित्र बाइबल, с. 925; Біблія, 809); 9) *गलील Galīl – Галілея* (पवित्र बाइबल, с. 4; Біблія, 911); 10) *बैतानियाह Baitaniyūāh – Витанія* (पवित्र बाइबल, с. 4; Біблія, 1017); 11) *कैसरिया Kaisariyā – Кесарія* (पवित्र बाइबल, с. 149; Біблія, 1041).

Наступною групою однокомпонентних термінів біблійного походження СЛМГ ми розглянемо б) біблеїзми–антропоніми: 1) *शमौन Šamaun – Симон* (पवित्र बाइबल, с. 107; Біблія, 1004); 2) *यूहन्ना Yūhannā – Йона* (पवित्र बाइबल, с. 107; Біблія, 1004); 3) *कैफा Kairphā – Куфа* (पवित्र बाइबल, с. 107; Біблія, 1004); 4) *पतरस Patras – Петро* (पवित्र बाइबल, с. 107; Біблія, 1004); 5) *फिलिप्पुस Philippus – Пилуп* (पवित्र बाइबल, с. 107; Біблія, 1004); 6) *मूसी Musā – Мойсей* (पवित्र बाइबल, с. 108; Біблія, 1005); 7) *यूसुफ Yūsuf – Йосун* (पवित्र बाइबल, с. 117; Біблія, 1014); 8) *लाज़र Lāzār – Лазар* (पवित्र बाइबल, с. 121; Біблія, 1017) тощо.

Також вважаємо важливим зауважити той факт, що біблеїзми–топоніми і біблеїзми–антропоніми, можуть мати ознаки полісемії. Щодо полісемії сакральних термінів посилаємося на доробок дослідника Пітина В. М. (Пітин, 2018, с. 141–142), про вказану наукову роботу якого вже було зазначено нами на початку дослідження. Прояв багатозначності мови релігії, англійської зокрема, було знайдено також і в аналізі й інших науковців (Бойчук, 2021, с.14).

Наведемо приклад полісемії у тексті Біблії СЛМГ, де поодинокий випадок біблеїзму–антропоніму *यूहन्ना Yūhannā* має переклад українською “Йона” (पवित्र बाइबल, с. 107; Біблія, 1004), проте у найбільш частотнішому випадку вживання лексему перекладено “Іван” (Біблія, с. 910, 1156).

Отже, ми проаналізували однокомпонентні біблійні терміни на прикладах біблеїзмів–топонімів і біблеїзмів–антропонімів СЛМГ. Топоніми біблійного тексту СЛМГ було представлено назвами міст і сіл, які зустрічаються в гіндімовному тексті біблійного походження, антропоніми – іменами біблійних персонажів СЛМГ.

ЛИТЕРАТУРА

- Біблія (2020). *Сучасний переклад*. Українське Біблійне Товариство. Надруковано у Фінляндії.
- Бойчук, М. І. (2021). *Функціонально-семантичне поле релігійної лексики англійської мови (поліпарадигмальне дослідження)* [Автореф. дис.

- канд. філол. наук, Львівський національний університет імені Івана Франка]. Наукова бібліотека ЛНУ ім. І. Франка. https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/aref_boychuk.pdf
- Ещенко, Н. О., Бондаренко, Ю. С. (2017). Біблеїзми у художньому тексті (на матеріалі української прози ХХ–ХХІ ст.ст.). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 30 (1), 21–25.
- Піддубна, Н. В. (2018). До питання про статус біблеїзмів у сучасній українській мові. *Лінгвістичні дослідження*, 45, 40–46.
- Пітин, В. М. (2018). Особливості репрезентації сакральної лексики в українській та французькій лексикографії. *Молодий вчений*, 3.1 (55.1), 139–143.
- पवतिर बाइबल (1991). पुराना और नया नियम. *India Bible Publishers*: ND.

ВІДТВОРЕННЯ КОНЦЕПТУ СТРАХ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ У СУЧАСНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Шкута О. Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Одним з пріоритетних напрямків лінгвістичних досліджень у рамках когнітивно-дискурсивної парадигми є вивчення взаємозв'язку емоційної сфери свідомості людини та мовної системи, яка використовується нею у процесі номінативно-комунікативної діяльності (Бацевич, с. 238).

Складна концептуальна структура відбиття емоцій у мові безпосередньо залежить від емоційного досвіду соціуму загалом та від індивідуального емоційного досвіду кожного представника цього соціуму зокрема (Михальчук, с. 212). Окрім усталених у мові й культурі того чи того соціуму загальноприйнятих визначень певного емоційного стану, специфіка його опису залишається індивідуальною для свідомості, яка різною мірою наділена уявою, чуттєвістю та здатністю до аналізу (Кирилюк, с. 102).

Таким чином, особливе місце з-поміж концептів абстрактних сутностей посідають концепти емоцій. Емоційний концепт тлумачать як “етнічно, культурно зумовлене складне структурно-сміслове, ментальне, як правило лексично і/або фразеологічно вербалізоване утворення, що базується на поняттєвій основі й включає в себе окрім поняття образ, культурну цінність і функціонально заміщає людині у процесі рефлексії і комунікації предмети (в широкому сенсі) світу, які викликають пристрасне ставлення до себе (Михальчук, с. 89). Тож, емоційний концепт є одиницею ментального лексикону, відображеною в людській психіці (Савчук, с. 228).

Емоційний концепт СТРАХ, що репрезентує базову емоцію, яка, маючи біологічний вимір, соціально конструюється і набуває відповідних культурних характеристик. Йдеться про накладання суспільних обмежень на способи емоційної експресії, усвідомлені та мимовільні дії людини, спрямовані на знаходження виходу із ситуації страху, серед яких чільне місце посідає вираження реакції на страх одиницями мови (Коляденко, с. 41).

При цьому, соціальна причина виникнення пояснює походження емоції, а культурно-історична причина виникнення визначає форми її вираження та способи впливу, і ці культурно-історичні знання включаються безпосередньо до структури емоційного концепту (Майстренко, Кирилюк, с. 111).

Ядро емоційного концепту СТРАХ, як і будь-якого іншого концепту, складають конститутивні ознаки поняття, відсутність яких перетворює концепт на іншу сутність. Периферія формується по мірі “занурення” концепту в англомовне культурне середовище. У цьому випадку емоційне поняття про страх дорівнює вже пережитому та оціненому досвіду людини, обумовленому певним світобаченням та, неначе, обростає додатковими ознаками, які в свою чергу вписуються у широко розвинену систему зв’язків концепту з навколишнім середовищем (Коляденко, с. 42).

Нині існує численна кількість трансформацій, до яких вдаються перекладачі, аби як найточніше втілити задум автора. Аналізуючи способи відтворення концепту “страх” у сучасній літературі можемо виділити граматичні і лексико-граматичні трансформації:

e.g. *When I was younger, I scared my mother to death, the things I would blurt out about District 12, about the people who rule the country, Panem, from the far-off the city called the Capitol* (Collins, с. 11). – Коли я була молодшою, то бовкала всілякі дурниці про Округ 12, чим до смерті лякала матір: я розводилася про людей, які керують нашим життям із Капітолія – далекої столиці нашої країни, Панему (Коллінз, с. 15).

That's how I feel now, trying to remember how to breath, unable to speak, totally stunned, as the name bounces around the inside of my skull (Collins, с. 19). – Приблизно так я почувалася зараз: дух перехопило, горло здавило, у скронях бамкало, а в голові калатало ім'я сестри (Коллінз, с. 25).

And then I see her, the blood drained from her face, hands clenched in fists at her sides, walking with stiff, small steps up toward the stage, passing me, and I see the back of her blouse has become untucked and hangs out over her skirt (Collins, с. 20). – А тоді я побачила її, маленьку і зовсім бліду, ручки міцно стиснуті у кулачки, короткими напруженими кроками вона, пройшовши повз мене, прямувала до сцени (Коллінз, с. 26).

Тож, незважаючи на увагу сучасних перекладознавців до такого явища як концепт та способів відтворення засобів його вербалізації, ця тема не є достатньо вивчена, особливо коли йдеться про відтворення засобів вербалізації концептів у сучасних літературних творах та їх перекладах українською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

- Бацевич, Ф. С. (2004). *Основи комунікативної лінгвістики*. Академія.
- Кирилюк, С. В. (2010). *Фреймова організація концепту ДОРОГА в німецьких народних казках*. Мова і культура. 13.
- Коллінз, С. (2010). *Голодні ігри*. КМ-БУКС.
- Коляденко, О. (2009). *Когнітивна метафора як засіб об'єктивізації концепту “СТРАХ” у творах М. Коцюбинського*. Українська мова. 3.

- Майстренко, М. І., Кирилюк, С. В. (2018). *Концепт SCHICKSAL / ДОЛЯ в німецькій мовній картині світу (на матеріалі німецьких народних казок)*. Молодий вчений. 4.4 (56.4).
- Михальчук, Н., Онуфрієва, Л. (2020). *Психолінгвістичні особливості репрезентації емоцій за допомогою концепту “страх”*. Проблеми сучасної психології. 48.
- Савчук, І. І. (2004). *Фреймова модель комунікативної ситуації суперництва*. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 17.
- Collins, S. (2008). *The Hunger Games*. Scholastic Corporation.

**СИСТЕМИ ПЕРСОНАЖІВ У НАРАТИВАХ
ЧЖИГУАЙ СЯОШО (志怪小说) ТА ЧУАНЬЦІ (传奇) (III–VIII СТ.):
МІФОПОЕТИЧНИЙ, ЕТИКО-ДИДАКТИЧНИЙ
ТА ЛІНГВІСТИЧНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ**

Щербаков Я. І.

Київський національний лінгвістичний університет

Збірки коротких оповідань *сяошо* та танських новел *чуаньці* набули значної популярності у період з III по VIII ст. н.е. (袁 & 罗, 2009a). Безумовно, кожна новела *сяошо* та *чуаньці* є завершеним наративом, у якому кожен персонаж відіграє свою сюжетну роль. Ранні збірки коротких оповідань Гань Бао “Записки про пошук духів” та збірки коротких оповідань, у яких діють запозичені з канонів буддійського вчення персонажі “Вісті з потойбіччя”, “Записки про темряву та світло” стали своєрідним каноном китайського короткого оповідання *чжигуай сяошо*, та згодом мали значний вплив на формування танської новели *чуаньці*. Отже, “белетристика китайського середньовіччя” також мала свій “канонічний базис”, “літературний канон”, на який спирався творчий здобуток ряду авторів (袁 & 罗, 2009b). Таким чином, ми можемо говорити як про типовість жанрової парадигми короткого оповідання, так і про типовість портретних характеристик та соціальної ролі головних героїв оповідання. “Типовість” головних героїв короткого оповідання є результатом високого ступеня “канонічності” збірників коротких оповідань. Герої більшості оповідань *сяошо*, як і танських новел *чуаньці*, є настільки типажними, що це дозволяє нам утворити класифікацію системи персонажів як в оповіданнях *сяошо*, так і у танських новелах *чуаньці* (郑, 2009a).

Отже, першим критерієм пропонованої класифікації персонажів є критерій антропоморфності героя. Ми одразу можемо виділити цілий клас неатропоморфних героїв у оповіданнях *сяошо* та *чуаньці*. У цей клас потраплять неатропоморфні персонажі: хтонічні демонічні істоти, хтонічні рослини, тварини, що уособлюють стихійне лихо, або негативні сили (наприклад, хмари сарани). Цей клас переважно пов’язаний з дихотомічним

уявленням про гармонію та мораль, відповідно гармонійний персонаж тотожний позитивному персонажу, персонажі з негармонійною зовнішністю переважно пов'язані з негативними подіями, які розгортаються у сюжеті оповідання.

Великий клас антропоморфних персонажів ми можемо поділити на дві великі групи головних героїв оповідання. Перша група – це “типові” представники китайського середньовічного суспільства. У цю групу входять китайські студенти та торговці, дружина, матір та вдова, даоський чи буддійський ченець, а інколи – шаман чи шаманка, мандрівник чи мандрівниця, воїн чи чиновник суддя, навіть – імператор. Класифікація персонажів цієї групи не викликає значних труднощів, це переважно персонажі, що характерні для середньовічного китайського суспільства. Згадаємо, це суспільство значною мірою традиційне, а інколи патріархальне, тому “типовість” персонажів та їхньої поведінки обумовлена традиційними уявленнями та реаліями раннього китайського середньовіччя (郑, 2009b).

Друга група антропоморфних персонажів може бути умовно поділена на дві великі групи – це персонажі питоми китайської міфології та персонажі, що запозичені з Індії та центральної Азії крізь призму буддійського вчення. Персонажі першої групи – це антропоморфні духи та демони, що можуть набувати людської подобі. Цю групу ми можемо умовно поділити на дві менші підгрупи. У першу підгрупу увійдуть духи – привиди та абсолютно антропоморфні духи, а також безсмертні та небожителі. У другу підгрупу увійдуть персонажі – перевертні, які можуть набувати людської подобі. Такі персонажі – це переважно лиси та борсуки, які мають не лише властивість перевертатися на людину, але і чималі інтелектуальні здібності. Ці дві групи персонажів особливо характерні для збірників оповідань III–IV століття, таких, як “Життєпис святих та безсмертних” Ге Хуна, “Записки про пошук духів” Гань Бао, продовження записок про пошук духів Тао Юаньміна, “Новий переказ чуток нашого світу” Лю Іціна.

Персонажі, що запозичені з буддійської літератури діють переважно у збірниках коротких буддійських оповідань, зокрема таких збірниках коротких оповідань, як “Записки про Гуаньшійін” Се Фу, “Продовження записок про Гуаншійін” Фу Ляна, “Додаткові записки про Гуаньшійін” Лу Гао, “Перекази про почуті благання” Ван Янсю, “Справжні події” Лю Іціна, “Пам'ятні події” Хоу Бо, “Вісті з потойбіччя” Ван Яна. Персонажі буддійського походження це герої канонів китайського народного буддизму.

Отже, коротке оповідання *сяошо* та танська новела *чуаньці* у прозовій міфопоетичній формі розкриває нам цілий психолого-міфологічний всесвіт середньовічної Піднебесної.

ЛІТЕРАТУРА

- 郑, 振铎. (2009a). 插图本中国文学史 (上). 当代世界出版社.
郑, 振铎. (2009b). 插图本中国文学史 (下). 当代世界出版社.
袁, 行霈, & 罗, 宗强. (2009a). 中国文学史. 第二卷. 高等教育出版社.
袁, 行霈, & 罗, 宗强. (2009b). 中国文学史. 第三卷. 高等教育出版社.

НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ В ЯПОНСЬКІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Щербань Н. І.

Київський національний лінгвістичний університет

В останнє десятиліття із збільшенням видимості ЛГБТ+ людей зростає кількість досліджень у сфері гендеру та гендерно-орієнтованій лінгвістиці. Також гостро постала проблема використання правильних займенників для ідентифікації особистості в соціумі.

Так, Дже М. Севелій, Діпаліка Чакраварті та ін. у своєму дослідженні стверджують, що соціальні взаємодії, коли до людини звертаються за її правильним іменем і займенниками, які відповідають її гендерній ідентичності, широко визнаються основним і водночас критично важливим аспектом підтвердження гендерності для трансгендерних та небінарних людей та допомагають їм почуватись безпечно у соціумі (Sevelius, J. M. at al., 2020).

Японська мова, із притаманній їй відсутністю категорії роду, проте із особливими гендерно-орієнтованими займенниками, афіксами та граматикою має свої особливості в питанні лінгвістичного вираження гендерної ідентичності.

Переповнена неоднозначними формами висловлювання, які співвідносяться із нормами непрямого вираження думки у японській культурі, в японській мовній картині світу лінгвістична невизначеність (аймай) сприймається як риса доброчинності та прояву поваги до співрозмовника (Щербань, 2013).

Якщо детально розглянути саме використання займенників та гендерно-забарвлених афіксів в японському мовному етикеті, то ми матимемо наступну картину: у розмовному стилі 普通体 мовці частіше використовуватимуть гендерно-забарвлену лексику для позначення своєї та чужої гендерної приналежності, тоді як у шанобливо-ввічливому стилі кейго 敬語 гендерні маркери стираються, використовуються шанобливо ввічливі еквіваленти гендерно-нейтральної лексики.

Розглянемо наступні приклади займенників: в японській мові на позначення першої особи однини використовуються різні варіанти займенників в залежності від віку та статусу. Наприклад, молодий чоловік 僕, дорослий юнак 俺, старий дід わし, молода жінка あたし. Проте також існують нейтрально-ввічливі форми без гендерного забарвлення: 私、わたくし, що частіше використовуються в діловому спілкуванні.

Звернення до другої та третьої особи однини, такі як ти君、あなた, він かれ та вона彼女 вживаються, але вважаються неввічливими. За мовним етикетом правильно звертатись до людини на її ім'я/прізвище та додавати шанобливий афікс: для дівчат та дітейちゃん, для хлопцівくん, у діловому нейтрально-ввічливому спілкуванніさん, 様, 氏. Або ж використовувати фрази “та людина, та особа” あの人、あの方. Тобто, не використовуючи

займенник можна зрозуміти старт на гендер співрозмовника. У позначенні другої особи множини *きみたち、あなたたち* гендерний маркер буде присутнім, тоді як третя перша та особа множини в залежності від рівня ввічливості матимуть або гендерно-нейтральний маркер: ми *私たち、われわれ*, або забарвлений: ми (чоловіки) *僕たち、俺たち*, вони (дівчата) *彼女たち*, вони (хлопці) *彼ら、彼たち*.

Під час першої зустрічі з людиною японці зазвичай використовують “ім’я-сан”, але коли мова йде про друзів, то “чан” або “кун”. Однак деякі люди ЛГБТ+ спільноти можуть відчувати себе незручно через те, як їх називають, тому слова з гендерним відтінком, такі як ви (жінка) 貴女, дружина妻, чоловік夫, працівник (чол. рід) サラリーマン тощо, слід якомога частіше замінити словами із більшим вмістом неоднозначності, такими як *あなた、配偶者、会社員* (Honoka Yan, 2020).

Отже, можна зазначити, що в японській мові завдяки відсутності категорії роду разом із гендерно-забарвленими займенниками та афіксами існують слова із гендерно-нейтральним забарвленням, які, переважно, використовуються у ввічливому та діловому спілкуванні. У сучасному світі для вияву взаємної поваги, яка важлива для японської культури, варто звертати увагу і на використання правильних займенників, афіксів та звернень, та продовжувати лінгвістичні гендерні дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

- Щербань, Н. (2013). *Явище あいまい (аймай) “невизначеності” у японській культурі*. Мовні і концептуальні картини світу. Вип. 45. с. 351–356.
- Sevelius, J. M., Chakravarty, D., Dilworth, S. E., Rebchook, G., & Neilands, T. B. (2020). *Gender Affirmation through Correct Pronoun Usage: Development and Validation of the Transgender Women’s Importance of Pronouns (TW-IP) Scale*. International Journal of Environmental Research and Public Health, 17(24), 9525.
- Honoka, Yan (2020). ノンバイナリーな代名詞「They」は日本語でなんという? NOISE ライター投稿型 LGBT情報発信サイト. <https://lgbter.jp/noise/0055/>
- Kaneko, Hiroyuki (2014). *ほんご敬語トレーニング：初級が終わったら始めよう*. アスク出版 東京.

ЕКОКРИТИКА Й ЕКОСЕМІОТИКА: ПОШУКИ ДО ВІДНОВЛЕННЯ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Юрчук О. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Екокритика викликає все більший науковий інтерес з боку соціо/етно/геопоетичної перспективи, інтер/трансмедійного підходу та історії репрезентацій і знань. Ця наукова галузь виходить за межі літературознавства,

залучаючи до співпраці антропологів, філософів та інших представників гуманітарних дисциплін. Все більше дослідників прагнуть долучитися до досліджень, актуальність яких зростає паралельно з екологічним занепокоєнням, яким позначений наш час.

У теорії літератури існують два основні наукові напрями, які поєднують географічні дослідження та літературознавство: з одного боку, геокритика Бертрана Вестфала (Westphal, 2007), літературна географія Франко Моретті і Мішеля Колло, а також геопоетика Кеннета Вайта (White, 2014); з іншого, еокритика Алена Субершіко (Suberchicot, 2012), а також екопоетика Томаса П'юже і П'єра Шонт'є.

Геокритика, яка запропонована Бертраном Вестфалем, зосереджує увагу на можливих взаємодіях між реальним і репрезентованим просторами. За його твердженням, вона ставить географічне місце в центр дискусії. На думку вченого, геокритику цікавлять не авторські ставлення до того чи іншого місця, а саме місце, яким воно представлене в різних художніх сферах (літературі, фотографії, живописі, кіно тощо). У центрі уваги геокритики – простір, в якому мешкає герой.

Габріель Віньола (Vignola, 2017) вважає, що з моменту появи еокритики на початку 90-х років минулого століття навколо неї точиться палка дискусія про здатність літератури відтворювати світ. Тоді як прихильники неореалізму задовольняються репрезентацією світу, посилюючись на мімезис, постструктуралісти стверджують розірваність між природою і культурою, вважаючи це очевидним фактом. Проміжний концепт, висунутий Лоуренсом Б'юелем (Buell, 2005) на початку XXI ст., що знайшов підтримку серед науковців, наголошує на вагомості культурно сконструйованих категорій, які позначають людські стосунки з навколишнім середовищем і доводять очевидну здатність літератури відтворювати світ. Але ця позиція компромісу, яка спирається на дещо нечіткий і невизначений діалектичний підхід, заважає еокритиці отримати особливу й виразну компетенцію у підході до літератури. Еокритика демонструє свою готовність втрутитися в існуючий діалог між екологією й літературознавством задля подолання апорій своїх репрезентативних моделей.

Спираючись на знакову концепцію Ч. С. Пірса та У. Я. фон Екскюля, Габріель Віньола доходить висновку, що екосеміотика наголошує на зв'язку безперервності, що існує між культурою і природою.

Вслід за Пірсом, знакова система дає можливість пов'язати мовне вираження з світом. Символічні знаки мови, якими пишуться літературні твори, дозволяють виразити різноманітний досвід світу, але незмінним залишається Umwelt, його сфера відліку. Навіть якщо цей зв'язок містить у собі частину фантазії, ідеалізації та уяви, то все-таки він визначається, перш за все, фізичними та біологічними параметрами.

Дослідник припускає, що крім спільного між постструктуралістами і неореалістами, яке існує на сьогоднішній день в еокритиці, екосеміотика прокладає шлях до глибокого перегляду теорії літератури, яка не є ані найвимірянішим, ані ідеалізмом, помилково заснованим на невизначеності

посилає. Екосеміотика дає змогу підійти до символічних стосунків людини зі світом у всій їх складності, спираючись на еволюційну парадигму, специфічну для екології. Внаслідок цього екосеміотика здатна розвивати узгоджену та дієву епістемологічну модель екокритики.

Чи була даремною дискусія, яка жила екокритика з 90-х років минулого століття? Безсумнівно, дебати навколо проблеми мімезису, історично обтяженого і заплутаного терміну, доводять, що він є принаймні частково відповідальним за цю безвихідь. Однак ідея зовнішнього та внутрішнього ландшафту, знаходить теоретичне підґрунтя, коли вона пов'язана з екосеміотичною знаковою концепцією. Насправді, деякі поняття семіотики дозволяють розглядати нарративний дискурс у його здатності точно описувати семіотичні відносини, які виникають між знаками, що містяться в природному середовищі, та інтерпретацією у формі літературного вираження.

У цьому сенсі екосеміотика чітко встановлює зв'язок безперервності між уявною і фізичною реальністю середовища. Оскільки, за теорією Пірса, культура завжди розвивається в контакт з природою, і хоча набуває певної незалежності від неї, проте ніколи не відривається повністю.

Отже, завдяки властивостям розглядати комунікативні процеси у всіх сферах життя на цій основі екологічної концепції нарративного дискурсу екосеміотика може сприяти розвитку літературознавства, інтегруючи його за межі дуалізму, властивого екокритиці. Ця спроба є очевидним проявом екологічної революції не лише в галузі літературної критики, а й в гуманітаристиці.

ЛІТЕРАТУРА

- Buell, L. (2005). *The Future of Environmental Criticism. Environmental Crisis and Literary Imagination*, Malden (MA, É.-U.), Blackwell Publishing.
- Suberchicot, A. (2012). *Littérature et environnement. Pour une écocritique comparée*, Champion.
- Vignola, G. (2017). "Écocritique, écosémiotique et représentation du monde en littérature", *Cygne noir*, 5.
<http://revuecygnoir.org/numero/article/vignola-ecocritique-ecosemiotique>
- Westphal, B. (2007). *La Géocritique. Réel, fiction, espace*. Minuit.
- White, K. (2014). *Panorama géopoétique – Théorie d'une tectonique de la Terre*, entretiens avec Régis Poulet, Carnets de la grande ERRance.

ПОНЯТТЯ ПРОСТОРУ ТА ПРОСТОРОВИХ ВІДНОШЕНЬ В КИТАЙСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

Ябченко В. Я.

Київський національний лінгвістичний університет

Культура народу завжди невід'ємно пов'язана з історією мови, із системою мови і особливостями прояви її елементів у мовленні носіїв. Особливості значення того чи іншого слова безпосередньо залежать від картини світу

певного етносу. Китайська мова з її довгою історією становлення, розвитку та формування – яскравий приклад того, як відбувається концептуалізація навколишнього світу і як вона відображається в граматичних формах і лексичному значенні слова в мові.

Саме поняття простору можна розуміти і по Ньютону – в науковому аспекті, і по Лейбніцу. У вокабулярі сучасного китайця термін “простір” 空间 (kōngjiān) скоріше розуміється по-ньютонівські, як дещо первинне, самодостатнє, незалежне від матерії і не визначене матеріальними об’єктами, що в ньому знаходяться. Однак, образ простору, що відображається в нашому концептуальному світі через лексичні одиниці і граматичні конструкції, скоріше співвідноситься з архаїчною моделлю світу. В процесі “обживання” і “освоєння” простору у кожного народу формується своя мовна свідомість, яка знаходить відображення в таких поняттях, як “місце”, “протяжність”, “орієнтація”, “рух”, “види руху”, “поза” і тощо. Всі вони, в решті-решт, зводяться до поняття “екзистенційності в різних її формах – статичних і динамічних. До перших відносяться існування і знаходження, до других – пересування і орієнтація (刘, 1998). Зупинимось більше детально на динамічних формах .

В сучасній китайській мові згідно з даними словника “现代汉语词典” Xiàndài hànyǔ cídiǎn (Словник сучасної китайської мови), нараховується 144 ієрогліфа, які мають детермінатив “рух” (Loag, 2011). Всі знаки з цим детермінативом так або інакше пов’язані з ідеєю обживання і освоєння простору. Для найрозповсюдженіших знаків ми можемо виділити семантичні типи, які описують: а) види цілеспрямованого руху: 逐 zhú виганяти, 追 zhūi наздоганяти, 逃 táo тікати, 遁 dùn втікати, 逮 dài заарештувати, 巡 xún обходити, 遣 qiǎn посилати, 还 huán повертати, 送 sòng посилати, 运 yùn перемішувати; б) результати неконтрольованого руху: 迷 mí заблукати, 矢 shǐ зникати, 逢 féng зустріти; в) спрямований рух: 进 jìn йти вперед/входити, 退 tuì йти назад/відступати, 返 fǎn повертатися, 过 guò обходити, 通 tōng проходити, 透 tòu проникати; г) оцінка відстані: 远 yuǎn далеко, 近 jìn близько; г) сліди переміщення: 迹 jì сліди, 道 dào дорога, 途 tú шлях; д) абстракції по лінії простору–часу: 迅 xùn швидко, 速 sù швидко/швидкість (孟, 1999).

Як бачимо з наведеного матеріалу, в архаїчній картині світу китайців рух людини асоціюється перш за все з його цілеспрямованим переміщенням у просторі, з напрямком і швидкістю цього переміщення, з масштабами простору і з його слідами, залишеними у процесі обживання і освоєння простору (Wu, 2017). Варто відзначити, що в характері просторових відносин в китайській мові ключову роль грає поняття “місце”, що в черговий раз підкреслює вибірковий характер вибору тих чи інших граматичних засобів етносу для передачі певної інформації.

Особливості просторового сприйняття світу носіями української та китайської мов в значній мірі збігаються. Проте найбільш яскравим проявом специфіки просторового сприйняття носіїв китайської мови є поверхневе локальне ставлення, що збігається з українською площинною концептуалізацією простору. Однак форма ієрогліфів в китайській мові значно впливає на роль китайської лексики в концептуалізації та репрезентації

простору, що не спостерігається в мовах з алфавітною писемністю. В основі концептуалізації простору в китайській мові лежить не класифікація просторових відносин, а формування поняття “місце” (文, 1998).

Таким чином, засоби вираження просторових відношень виступають в якості одного з можливих способів структурування навколишньої дійсності, важливим елементом мовної картини світу китайців. Характер структурування навколишнього світу знаходить своє відображення в системі та формах китайської мови, лексичних та граматичних, так і в системі писемності.

ЛІТЕРАТУРА

Loar, J. K. (2011). *Chinese Syntactic Grammar: functional and conceptual principles*. Peter Lang.

Wu, Y. (2017). *The Interfaces of Chinese Syntax with Semantics and Pragmatics*. London: New York.

孟, 琼. (1999). 汉语动词用法词典. 商务印书馆.

刘, 月华. (1998). 趋向补语通释. 北京语言文化大学出版社.

ОБРАЗ ЄВРЕЯ ТА ЄВРЕЙСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ У ЛІТЕРАТУРНІЙ ТВОРЧОСТІ ФРАНЦІШЕКА РАВІТИ-ГАВРОНСЬКОГО

Яковенко Я. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Одним із найбільш часто повторюваних образів у прозі Францішека Равіти-Гавронського є образ єврея. Неодноразова поява цього героя в текстах автора відображає соціальні умови старопольської доби (йдеться про XVIII століття), де відбувається більшість подій історичних романів Гавронського, оскільки, соціальний статус євреїв у цей період не сильно змінився порівняно з попередніми століттями. Неоднозначним є становище єврейської громади на території польської держави. Оскільки, євреї, яких масово вигнали із західноєвропейських країн, знайшли тут безпечний притулок, створивши сім'ї та роботу. З іншого боку, через свою монополію їх звинувачували в розбещенні польського суспільства, а також у лихварстві, тіншовому бізнесі з представниками інших країн, що стало причиною ворожнечі, а в деяких випадках – антисемітизму.

Вищезгадану амбівалентність щодо євреїв, яка значною мірою є результатом їхнього статусу меншин в польському суспільстві, показана Гавронським у першій сцені роману “Харцизи” (Rawita-Gawroński, 1893). До шляхтича Ольшевського з Янувки завітав поміщик місцевої корчми Саломон. Недаремно оповідач звертає увагу читача на подібність у віці та досвіді двох співрозмовників: “był to Żyd w tym wieku co Olszewski – sześćdziesiątkę dobrze minął i taką samą jak dziedzic Janówki miał długą, siwą brodę” (Rawita-Gawroński, 1893, с. 50). Близький вік і, можливо, роки знайомства повинні були надати

їм більше довіри у стосунках, але цього не сталося. Шляхтич з Янувки радо приймає і слухає корчмаря, який приносить цікаві, але шокуючі звістки про формування гайдамацької ватаги в степу та нібито плани повстання. Саломон безкорисливо подлився отриманою “przez Turków i Tatarów, co z nim handlują” (Rawita-Gawroński, 1893, с. 52) інформацією з Ольшевським, очікуючи, що той проявить ініціативу, щоб уникнути можливої небезпеки. Але хоча Саломон корисний як інформатор, він викликає обурення і навіть агресію на себе. На його пропозиції про необхідність швидких дій дворянин обурюється, бо “filozofia Salomona nie podobała się trochę Olszewskiemu i obrażała jego dumę szlachecką” (Rawita-Gawroński, 1893, с. 52). На сміливу заяву корчмаря, Ольшевський реагує серією образ на адресу єврея: “Dureń jesteś! Wojna szlachecka rzecz, karczma... żydowska” (Rawita-Gawroński, 1893, с. 75). “Durniu stary! Ruszaj! Pilnuj gorzałki... tam twoja rzecz” (Rawita-Gawroński, 1893, с. 77). Отже, незважаючи на очевидну асиміляцію, до євреїв ставилися зневажливо. Ще цинічніше ставилися до євреїв гайдамаки, які не упускали можливостей їх вбивати та грабувати.

Причини цієї ворожнечі, окрім уже згаданої меншовартості євреїв, також можна шукати у ставленні до семітів як до чужинців з іншим віросповіданням а, отже, як до потенційної загрози. (Łozowska, 2004, с. 52). Більше того, як зазначив Гавронський у своєму дослідженні, присвяченому ролі євреїв в історії Руси: “Gorzałka dopiero poczynała wchodzić w użycie, a głównymi jej popularyzatorami okazali się Żydzi, gdyż dawała najszerze pole do wyzysku ludności pod różną formą” (Rawita-Garwoński, 1924, с. 43). У цій же праці вказав: “Z pokornych i upośledzonych przeobrażali się wkrótce w pysznych, zuchwałych i bezwzględnych wyzyskiwaczy niedawnych dobrodziejów. Stąd też od zarania dziejów budzili nienawiść ku sobie” (Rawita-Garwoński, 1924, с. 54–55).

Серед багатьох звинувачень, які Гавронський висуває проти євреїв, можна сформулювати одне головне: євреї, яких захищало польське суспільство під час переслідувань у минулому, швидко зайняли більшість найважливіших секторів місцевої економіки, витісняючи місцеве населення, що призвело до швидкого збагачення перших за рахунок експлуатації та деморалізації своїх “благодійників”. Серед вищезначених зауважень Равіті щодо єврейської громади більшість має своє історичне об’єктивне виправдання, але деякі безперечно є міфотворчими.

У своїх історичних романах Гавронський увічною деякі стереотипи про євреїв, які жили в Річ Посполитій у XVIII столітті. Серед них, ведення “подвійного життя”, так зване, і нашим, і вашим: “Służył i naszym i waszym. Posłom lub hajdamakom umiał coś szepnąć w porę, przestrozec o tym, czego się bano i spodziewano od Lachów, ale o czym Lachom ani się śniło, a czasem wymykał się przy sposobności za raportami do starostów kaniowskiego lub czerkaskiego, zawsze zastonił się jakimis̄ pozorami, nałgał na hajdamaków – i z jednej i z drugiej strony korzystał” (Rawita-Garwoński, 1886, с. 94–95). Ще одна риса євреїв, що несе чіткий відбиток стереотипного сприйняття, – це майже нестримна жадібність. Здебільшого, вона призводила до колабораціонізму чи доносу, за що, звичайно, євреї отримували грошову винагороду. “Kiedy piją głupie chłopczy, niech piją – powiadał – a ja sobie będę pieniądze zbierać. To moje żniwo...” (Rawita-Garwoński,

1895, с. 265). Як зазначав Александр Герц, “єврей був хитрим і підступним. Він думав лише про свою вигоду та намагався обдурити християнина. У Польщі, де купцем, особливо дрібним, був майже завжди єврей, ці риси приписувалися усій касті” (Hertz, 1988, с. 41).

Досліджуючи вплив стереотипного мислення на створення образу єврея в прозі Равіти, слід також помітити тенденцію представлення семітів як людей, нездатних розпізнавати аксіологічні істини, особливо ті, що стосуються патріотизму. Гавронський шукає докази крайнього космополітизму євреїв у поселенському житті: “Nie Ignęli Żydzi do ziemi, bo i własną nie bardzo miłowali skoro [j]ą opuszczali” (Rawita-Garwoński, 1924, с. 58). Євреї в романах автора викликають підозру й огиду ще й тому, що фізично відрізняються від місцевого населення: “Zjawili się także i Żydki, zwracając na siebie powszechną uwagę – chude, blade twarze, długie, rude najczęściej brody, oczy połyskujące chytrością i niespokojne odróżniały ich od innych ludzi” (Rawita-Garwoński, 1923, с. 64). Євреям, за словами Гавронського, також властивий егоїзм і відсутність емпатії, особливо до представників різних соціальних груп.

Як видно з наведених прикладів, у творчості Равіти-Гавронського переважає дублювання типових стереотипів щодо створення єврея. Цей образ виглядає у його творчості корисливим, егоїстичним, нездатним до вищих почуттів, боягузливим, жадібним, неохайним корчмарем, ласим до збагачення та таким, що не хехтує способами, заради власної вигоди.

ЛІТЕРАТУРА

- Hertz, A. (1988). *Żydzi w kulturze polskiej*.
Łozowska, R. K. (2004). “*Obca*” ojczyzna: szkice i eseje historycznoliterackie. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
Rawita-Gawroński, F. (1893). *Charczy. Powieść historyczna z II połowy XVII-go wieku*.
Rawita-Gawroński, F. (1886). *Na kresach. Opowiadanie historyczne z XVIII wieku*.
Rawita-Gawroński, F. (1923). *Od Poznania do Kijowa wszędzie Polska jednakowa. Opowiadanie na tle historycznym. Rok 1018*.
Rawita-Gawroński, F. (1895). *Raclawice. Rok 1794. Powieść historyczna*.
Rawita-Gawroński, F. (1924). *Żydzi w historii i literaturze ludowej na Rusi*.

ZUM WORTSCHATZ UND ZUR GRAMMATIK DES DEUTSCHEN: HISTORISCHE UND KRITISCHE BETRACHTUNGEN

Bilous O. M.

Nationale Linguistische Universität Kyjiw

Die deutsche Sprache wie alle anderen Sprachen der Welt, die menschlichste aller Eigenschaften des Menschen, ist ein *äußerst komplexes Phänomen*. Wie ein Gegenstand, je nachdem von welcher Seite her das Licht auf ihn fällt,

unterschiedliche Erscheinungsweisen zeigt, so auch die Sprache gemäß der ihr gegenüber eingenommenen Perspektive: Wir können z. B. *nur ihre lautliche Seite, ihre Formbildung oder ihren Satzbau ins Auge fassen*. Die Komplexität der Sprache lässt also eine methodische Reduzierung zu, indem man sie in eine *Anzahl sprachwissenschaftlicher Aspekte* aufteilt. Traditionell werden solchen Aspekten linguistische Disziplinen zugeordnet wie “Phonetik/Phonologie” (Lautlehre), “Morphologie” (Formenlehre), “Syntax” (Satzlehre) usw. Eine dieser vielen möglichen Betrachtungsweisen von Sprache ist die Betrachtung des Wortschatzes.

Die Sprache gehört zu jenen Dingen von alltäglicher Selbstverständlichkeit, über die man sich selten Gedanken macht – ähnlich wie bei der Brille, durch die man zwar sieht, ohne sie selbst noch zur Kenntnis zu nehmen. *Wer weiß schon, welch eines komplizierten Zusammenspiels zahlloser Gehirnpulse, Muskelinnervationen und Organreaktionen es bedarf, um einen einzigen Laut zu artikulieren, und bei normalem Sprechtempo bilden wir deren mehr als 800 in einer einzigen Minute*

(vgl. Lenneberg, 1974, S. 102). Die entstehenden Klanggebilde sind durchaus keine zufälligen “Geräusche“, sondern sie formieren sich zu jenen festen, sinntragenden Lautketten, die wir “Wörter” nennen. *Diese dienen ihrerseits, in nahezu uneingeschränkter Wortarchitektur, als Bausteine immer neuer, komplexer Ausdruckseinheiten: Wortfolgen, Sätze, Texte.*

Gleichwohl artikulieren wir nicht Laute um ihrer selbst Willen und reihen auch keine Wörter sinnlos aneinander: Alles, was wir sagen, steht innersprachlich in einem mehr oder minder engen Zusammenhang inhaltlicher Beziehungen (“Kontext“) und nimmt außersprachlich Bezug auf Sachverhalte oder Vorgänge der Wirklichkeit (“Referenz“). Mit anderen Worten: die von uns geäußerten Wörter, Sätze, Texte “bedeuten” etwas – sie haben im sprachwissenschaftlichen Sinn “Bedeutung“, die Gegenstand der “Semantik” (Bedeutungslehre) ist. Die linguistischen Disziplinen Phonetik/Phonologie, Morphologie, Syntax und Semantik werden herkömmlich zusammengefasst unter dem Begriff der “Grammatik“. *Eine Grammatik beschreibt, allgemein formuliert die Organisation der Sprachstruktur, ihrer Elemente und Regeln – kurz: das “Sprachsystem“. Eine deutsche Grammatik hat es konkret mit den Lauten, Formen und Wörtern der deutschen Sprache als ihren Elementen sowie den grammatischen Regeln ihrer sinnvollen Verknüpfung zu Sätzen und Texten zu tun* (Jewgenenko et al., 2018).

Forschungsmaterial und Methoden. Das Deutsche wird heute von etwa 100–110 Mill. Menschen gesprochen (im Vergleich dazu das Englische von 250 Mill.). Es zählt auch zu den wortreichsten Sprachen. Man schätzt den deutschen Wortschatz auf etwa 300.000 – 500.000 Wörter. Johannes Erben gibt in seinem “Abriss der deutschen Sprache” (1996) den Bestand des deutschen Wortschatzes mit ungefähr 400 000 Wörtern an (S. 18). Verben machen schätzungsweise ein Viertel (S. 63), die Substantive mehr als zwei Viertel (50–60%) (S. 624), das Adjektiv und das Adverb fast ein Sechstel (S. 66) des Gesamtwortschatzes aus. Die Zahl der Präpositionen und Konjunktionen beläuft sich auf fast

200 (S. 89), die der Pronomen auf nicht einmal 100 Wörter (S. 211). Der Durchschnittssprecher verfügt über einen Wortschatz von ca. 6 000 bis 10 000 Wörtern, wobei zwischen aktivem und passivem (nur verstehenden) Gebrauch große Unterschiede bestehen.

Die deutsche Hochsprache oder Schriftsprache, als historische Einzelsprache, war im 19. Jahrhundert im Wesentlichen eine geschriebene Sprache, gesprochen aber wurde Mundart. Im 20. Jahrhundert ist diese Sprache auch eine gesprochene Sprache geworden. Sie hat heute zwei Existenzweisen, eine *geschriebene* und eine *gesprochene*, die man unter dem Begriff *Standardsprache* zusammenfasst. Sie ist durch ein kodifiziertes Regelwerk standardisiert und in der Schrift festgelegt und wird nicht nur in deutschsprachigen Ländern sondern auch weltweit in der Schule gelehrt. *“Wir sollten uns bewusst sein, dass die deutsche Standardsprache eine auf schriftlicher Ebene aus verschiedenen Dialekten etwa seit dem 15. Jh. auf schwierigen Wegen geschaffene labile Einheitssprache ist”* (Albert GREULE, beim Sprachforum der Hanns-Seidel-Stiftung, 2006). Nach 1945 hat sich die *Hochsprache* infolge eines wachsenden Interesses und der Unfähigkeit zum korrekten Gebrauch in Wort und Schrift weit gegenüber der kleinräumigen, regional geprägten stilniedrigen *Alltagssprache* oder vielfach auch *Umgangssprache* geöffnet.

WALTER PORZIG hat in seinem Buch *“Das Wunder der Sprache”* (1950, 1962) Vorzügliches zur Kenntnis der beschriebenen Redeweise beigetragen. In der ersten Auflage des Buches, 1950, hat er sie *Umgangssprache* genannt, in der zweiten und dritten, 1962, nennt er sie *Alltagssprache*.

Aber Sie sehen nun im Folgenden wie schwebend einstweilen noch die Terminologie ist. Es sind ja auch nicht alle bereit, den neuen *Terminus* *Alltagssprache* anzunehmen, der im Wesentlichen auf den bekannten Germanisten HUGO MOSER mit seiner *“Deutschen Sprachgeschichte”* zurückgeht.

Unter deutscher Sprache im engeren Sinn versteht man die allgemeine deutsche Hochsprache oder Schriftsprache. Wesentlicher Teil der deutschen Sprache sind aber auch die *Umgangssprache* oder *Alltagssprache*, die Mundarten, die landschaftlich geprägten Formen der Hochsprache und die Fachsprachen.

LITERATUR

- Lenneberg, E. H. (1974). *Die biologischen Grundlagen der Sprache*, in : H. Bühler/G. Mühle (Hrsg.), Sprachentwicklungspsychologie. Weinheim/Basel.
- Erben, Johannes (1996). *Deutsche Grammatik. Ein Abriss*. Max Hueber Verlag.
- Jewgenenko, Dmytro; Bilous, Oleksandr; Kutschynskyj, Boleslaw; Bilous, Olha (2018). *Gramatyka nimetskoji mowy: teoretytschnj materialy, komunikatywni prawpy i zawdanja*. Winnjtsja: Nowa Knyha.

PROPER NAMES: WITNESSES OF THE NATION'S VITALITY AND LIFE

Prof. Habil. Dr. Grāsilḁa BlaŹienė

*Full Member of the Lithuanian Academy of Sciences,
Research Centre of the Baltic Languages and Onomastics
of Institute of the Lithuanian Language*

Proper names attesting to the vitality and endurance of all nations have a special meaning when we speak about those nations, which have already been erased from all maps, i.e., extinct or extinguished nations. What I mean is the powerful Baltic tribe of Old Prussians whose extinction is a crime against humanity as pointed out by Vladimir Toporov, a famous Balticist and humanist and a faithful friend of the living Baltic nations. The tragic fate of Old Prussians attests to the above assertion. As a result of ruthless historical circumstances, today we speak about two Baltic nations – Lithuanians and Latvians. All others were erased from the map of Eastern Europe. Two tribes, which I prefer to refer to as nations, were mentioned as far back as the 2nd century AD (s. Jovaiša, 2020, pp. 189–212). Proper names of Old Prussians (toponyms and anthroponyms) outlived the nation, because they were diligently recorded in thousands of manuscript documents executed by the Teutonic Order in the 13th–16th centuries and survived through them. Proper names tell a lot about the nation's history, culture, mentality, life and, of course, the language of the nation, which has disappeared from all maps and was once referred to as Prussia. But not the Prussia, which emerged in the 17th century and later, but the true Baltic Prussia. Few written artefacts of Old Prussian have reached our days. Approximately 1,700 words. We study toponyms, hydronyms, anthroponyms. I have to admit that once I delved into this work, I did not only take the language into account but also the needs of naming, historical circumstances and other extralinguistic factors. It was already done in the monographs published in Germany, the series *Hydronymia Europaea* 2000 and 2005. The work is ongoing. Our Polish colleagues have also made an attempt to embrace what could not be embraced until the second half of the 20th century. For example, Old Prussian anthroponym *Iboto*, *Ibuto* or, to be more precise, the Latin dative *Ibotoni*, *Ibutthoni Sambite* was mentioned in 1255 (SUB, pp. 12–13), indicating that the name-bearer was an inhabitant of Samland, present-day Kaliningrad Region. In 1258, the Prussian man, named *Ibuthe*, was confirmed to be the owner of meadows and fields. Yet another Prussian man, named *Dirrgethe*, disputed the ownership of the meadow (OF 103 96r; SUB, pp. 29–30). Later records already include 1396 *Hannus Nyden son* (OF 107 8v). The record proves the change in the naming situation. Bilingual names were already emerging in families. Can we answer the question, “What kind of people bore those names, how they lived, thought, spoke and whether they still spoke Old Prussian?” The above questions are difficult to answer, they require plenty of arguments, as it is a serious science. In 1258, a high-ranking officer, Gerhard von Hirsberg, divided Samland and the Vistula Lagoon into three parts. Heinrich, Bishop of Samland, selected the part with *Quedenow* (later *Quednau*). The letter also included such settlements as *Preybutten*,

Velowe, Labegowe, etc. The Spit, Lith. Nerija, was referred to as *Nergia* (SUB, p. 24–29). The toponyms of Samland remained Germanized, but the processes which took place did not disguise their Prussian origin. In the aftermath of World War II, the names of settlements were replaced with Russian ones, which already had nothing in common with their Prussian forms. In Polish lands, the Germanized form of 1342 *Kurkelauk* was *Korklack*, whereas its Polonized form was *Kurkuławki* (Blažienė, 2005, p. 287). What people and what settlements and other objects were recorded in historical sources available to this day? Most documents are kept in the German Secret State Archives Prussian Cultural Heritage (headquartered in Berlin). A lot of questions are still pending, and we have to answer them to the best of our ability and in good faith so that our Prussian kinsmen would not fall into oblivion; the people whose mother tongue is the language of the oldest Baltic written artefacts and who are, in fact, our flesh-and-blood ancestors.

REFERENCES

- Blažienė, G. (2000). *Die baltischen Ortsnamen im Samland* (=Hyronymia Europaea, Sonderband II). Franz Steiner Verlag.
- Blažienė, G. (2005). *Baltische Ortsnamen in Ostpreußen* (=Hyronymia Europaea, Sonderband III). Franz Steiner Verlag.
- Jovaiša, E. (2020). *The Aestii. The Western Balts*. Vytautas Magnus University.
- OF = Ordensfolianten aus dem Geheimen Staatsarchiv „Preußischer Kulturbesitz“.
- SUB = *Urkundenbuch des Bisthums Samland* (1891). Hrsg. von C. P. Woelky und H. Mendthal. Duncker & Humblot.

THE REFLECTION OF THE ARTISTIC REALITY VIA ONOMATOPOEIA IN CLASSICAL CHILDREN'S LITERATURE AND MODERN COMICS"

Bobrovskaja S.

Bila Tserkva Lyceum 'Minor academy of Sciences'

Sound relations and their playback have been the issue of scientists' interest for a long time and are considered to be up-to-date and connected with the problem of etymological meaning of the word. The term describes the fact that each nature's noises is transmitted into everyday language with the usage of various sounds is called onomatopoeia. The research is relevant due to fact that its purpose is to discover typical features of children's literature which has a gradual impact on the awareness of the audience and acts as so-called "language-creating mirror".

The *purpose* of the study is highlighting the structural and semantic features of onomatopoeic vocabulary from the point of their use view in classic children's literature and modern comics. We consider the topic relevant since the phenomenon of onomatopoeia, which reproduces the sounds of the Russian-Ukrainian war, has not yet been studied and/or compared to the classic English language literature in particular.

Taking into account the significant side of the word, we should note several important components for sound imitation (according to V. Skalichka): 1) an

acoustic component, 2) an optical component of movement, 3) a component of presence of the acting person and body parts that create sound; 4) an emotional component [12, c. 90–293]. A group of modern domestic linguists, led by L. Mats'ko, consider onomatopoeic words (onomatopoeia) to be invariable lexical units that reproduce the natural inarticulate sounds of people, animals, and objects that are the result of human imitation by the means of language. They might be bird calls, beeps; cries and sound signals of pets and animals; sounds that occur when living and inanimate objects fall; sounds of action of various mechanisms; actions of physiological processes; noises of various natural phenomena [9]. Classifying onomatopoeic words according to the stem principle, a group of scientists led by R. Ginsburg [17], distinguish their *simple (one-stemmed)*, like buzz) and *complex structural forms*. The latter are divided into *two-stemmed* (bow-wow) and *multi-stemmed* (rum-tum-tum-tiddle-um) forms.

Having put under analysis of B. Potter's works with the examples of speaking constructions and emotional emphasis, created with a view to allow children to understand the contents, we can conclude that the largest percentage of onomatopoeias in the works of B. Potter are the sounds of animals, which can also be used to describe people and their character traits. The next most used in her works group are the sounds of movement which often become parts of adjectival constructions in sentences, and the sounds of objects and natural phenomena. This variety of onomatopoeic units has *nominative* and *expressive functions*.

Modern Ukrainian comics in English have also been analyzed as the type of art, which uses onomatopoeia and authorial neologisms as the main type of language, which writers use with a view to influence the emotional acceptations of the recipients. Onomatopoeia is widely used in comics, where the main impact of the message is perceived by the reader through pictorial and text series. However, the onomatopoeia of comics about the realities of the russian-Ukrainian war are significantly different from the fairy-tale world of B. Potter's characters. The objective reality of today is saturated with other sounds, which we classified into 5 groups: sounds of explosions and destruction (36%), sounds of military and other equipment (33%), sounds of various weapons (15%), signals of warning systems (8%) and people (8%).

Simple (one-stem) onomatopoeias dominate over complex onomatopoeias in comics (their percentage is 85% compared to 32% of onomatopoeias in fairy tales). This is explained by the fragmented nature of the actions depicted in comics, the need to reproduce everything that is conveyed in an animated film by means of a sound series. Multi-stem lexemes dominate precisely in the texts of fairy tales (42%: 10%), which is due to the need to rhyme and maintain the necessary rhythm, especially in children's songs, which are filled with the texts of fairy tales by B. Potter. Complex two-stem sound imitations are used least often in the two types of studied texts, although classical children's literature is much richer in these means, as evidenced by quantitative indicators – 36% : 5%.

As a result, we came to a conclusion that onomatopoeia can recreate the reality quite accurately and their function could not be overwhelmed. Having conducted research in the area of sounds of children's literature and sounds of the modern

generation of Ukrainians, we should note that they represent diametrically opposed pictures of the world, and the latter is extremely unfavorable for forming of a healthy nation generation.

LITERATURE

- Mats'ko, L. I. (2003). Rytoryka: Pidruch. dlya stud. vyshch. zakl. osvity / L. I. Mats'ko, O. M. Mats'ko. Vyshcha shk.
- Skalichka, V. (1967). Issledovaniye vengerskikh zvukopodrazhatel'nykh vyrazheniy / Prazhskiy lingvisticheskiy kruzhok. M.: Progress.
- Scientific supervisor: PhD Nataliia SHCHASLYVA

EL PROCESO DE EQUIVALENCIA EN LAS TRADUCCIONES DE LOS TEXTOS UCRANIANOS

Bokhun N. V.

Universidad nacional lingüística de Kyiv

El objeto de estudio de este trabajo son los problemas culturales que se presentan en la traducción del ucraniano al español. El hecho de comparar dos nociones en diferentes culturas conlleva de forma implícita la noción de equivalencia. Los científicos como M. S. Zarytskyi (2004) y A. O. Tkachenko (1997) destacan la existencia de dos tipos fundamentales de equivalencia, destacando sobre todo la figura del receptor en el proceso comunicativo: *correspondencia formal* y *equivalencia dinámica*. La primera de ellas, pone énfasis en el mensaje en sí, prestando especial atención tanto a la forma como al contenido. Se trata de un tipo de traducción que tiene como principal objetivo mantener la pauta de polo de origen en todos los niveles, primando, por lo tanto, por el polo de adecuación. Sin embargo, la dinámica estaría basada en el principio de “efecto equivalente”, es decir, sería un principio de traducción según el cual el traductor buscaría una traducción del original que produjera el mismo impacto en la LM que el produjo en la LO.

Según G. Izquierdo (2000) el proceso de la traducción se puede dividir en varias fases que se pueden denominar: 1) preparación, 2) realización y 3) valoración.

El proceso de valoración incluye tanto los componentes subjetivos como los objetivos. El hablante se apoya en su propio sistema de valores para la autodeterminación emocional del sujeto de la evaluación.

Vamos a considerar el ejemplo dado: *¡Quita estos trastos de mi vista!* – Прибери це барахло подалі від моїх очей!

El hablante reacciona estando ante el objeto, expresando una intención (etapa emocional). El hablante evalúa el objeto ubicado frente a él, que tiene ciertas propiedades y, en base a ellas, llega a una conclusión sobre su inadecuación. (etapa no emocional: evaluación utilitaria negativa). El hablante expresa un alto grado de evaluación negativa frente al objeto (etapa emocional-evaluativa: el hablante provoca descuido).

De acuerdo con este concepto del proceso de valoración y su verbalización, podemos afirmar que existen dos tipos de evaluación:

1) evaluación emocional externa expresada por el hablante sobre la base de las cualidades del sujeto mismo;

2) evaluación interna o emocional relacionada con los gustos y disgustos del hablante.

A la hora de traducir el texto hace falta tener en cuenta la ley de los significados asociativos según la cual, por ejemplo, el nombre de cualquier animal puede usarse en un significado figurativo, emocionalmente coloreado, cuyo significado es nacionalmente peculiar.

Por ejemplo, en la lengua ucraniana la palabra *баран* simboliza estupidez, *осел* – testarudez, *ведмідь* – lentitud, mientras que en la lengua española los rasgos de estupidez y testarudez son típicos para el burro y la lentitud para el pato.

Durante la traducción hace falta tener en cuenta la evaluación general y particular del objeto, la situación, atmósfera, etcétera.

Vamos a investigar la equivalencia en la traducción de algunas palabras ucranianas usadas en su significado metafórico: Por ejemplo, la palabra “блиск”: *блиск дотепності* – *brilla por su extraordinaria inteligencia*; *блиск таланту* – *brilla por su talento*; *блиск слави* – *brilla por su prestigio*; *ти сьогодні всіх затьмарюєш своїм блиском!* – *¡hoy estás estúpida, extraordinaria, elegantísima!*

El estado de buena salud de la persona se expresa en español con ayuda de la metáfora gastronómica que tiene su adecuación en la lengua ucraniana. Por ejemplo: *tomaré la ducha y estaré fresco como una lechuga* – *прийму душ і буду бадьорим живчиком*. Otros ejemplos – *duerme cuatro horas y cuando llegue el momento vas a estar como una rosa*; *здорова як вода* – *sana como una manzana*.

La palabra ucraniana *нісенітниця* en español significa “absurdo, sin sentido, disparate; tontería”. No hay una traducción exacta de esta palabra en castellano, pero sí un equivalente que expresa el mismo significado. *¿Cómo no vas a aprobar con todo lo que has estudiado? ¡No digas tonterías!*

Vamos a considerar un ejemplo más: la palabra *окозамілювання* se usa en ucraniano cuando hablamos de algo insignificante, sin importancia, mentira. Su equivalente en español puede ser *humo*. – *En la prensa hoy en día sólo venden humo*. La expresión ucraniana *замілювати комусь очі* en español será *contar un cuento chino*. *No me cuentes un cuento chino, a mí no me engañas*.

En conclusión, podemos decir que equivalencia es un proceso de la traducción oblicua. Consiste en transmitir el mismo significado a través de medios estilísticos y estructurales diferentes, es decir a través de una expresión distinta.

LITERATURA

Зарицький, М. С. (2004). *Переклад: створення та редагування*. Парламентське видавництво.

Ткаченко, А. О. (1997). *Мистецтво слова*. Правда Ярославичів.

Izquierdo, G. (2000). *Análisis textual aplicado a la traducción*. Tirant lo Blanch.

Lvovskaya, Z. (1997). *Problemas actuales de la traducción*. Lingüística.

LA TRADUCCIÓN LITERARIA Y EL COMPROMISO ÉTICO DEL TRADUCTOR

Bokova P. M.

La Universidad Nacional Lingüística de Kyiv

Cuando hablamos de traducción tenemos la preocupación de no enredarnos en los estigmas y creencias que siguen la vida y la experiencia del traductor a lo largo de la historia, como si éste estuviera predestinado a cometer errores, traicionar a los autores, y construir mundos lingüísticos lejanos de la realidad original. Muchas de las creencias que nacen del trabajo traductor involucran esta “frágil” autonomía del traductor, el desconocimiento por parte de la gran mayoría de las técnicas y soportes de la actividad, y principalmente la construcción histórica decretada de que todas las lenguas tienen “supuestas” equivalencias. El traductor no es un mero buscador de equivalencias lingüísticas, es un pensador preocupado por la transmisión de valores y de identidad, que utiliza su creatividad e inspiración en el entendimiento de la realidad textual. Con todo, como el público desconoce la planificación de la actividad traductora, no tiene muchas veces el conocimiento de las nociones básicas que llevan al traductor a determinar el resultado final de su trabajo.

La traducción ha sido definida de diferentes formas y contextos, depende de miradas, propósitos, épocas y escuelas. Sin embargo, los profesionales que trabajan en la traducción, sea ella técnico-científica o literaria, muchas veces están lejos del debate filosófico y analítico, y de acercarse a la función social que ejerce el trabajo traductor; optando así, por ejecutar sus trabajos y los encargos que reciben de modo mecánicamente aceptable. Dejan así de lado los cuestionamientos, las reflexiones y especulaciones restringidos a intelectuales que han insistido en que el acto traductor carga en sí un mosaico de interpretaciones que vale la pena rescatar en el ámbito de la universalidad, del estudio de la lengua y de la cultura. En esta instancia nacen nuestros interrogantes, basados en hechos que reflejan cuán lejos estamos de considerar que la formación del traductor, y la idea de traducir excede a las habilidades lingüísticas.

La traducción es un modelo de comunicación, y si es así “...Cualquier modelo de comunicación es al mismo tiempo un modelo de traslado, de transferencia vertical u horizontal de significados.” (Steiner, 1980, p. 67), la comunicación en sí es un mundo de significados, y si así lo son, están sometidos a interpretaciones. Los textos, demuestran que se priva a la comunidad receptora de los códigos comprendidos por las comunidades originales o grupos, y por lo tanto, resultan desconocidos para el “otro”. La conducta, las actitudes y el espíritu radicados en la comunicación demuestran la capacidad de informar y construir del grupo al cuál pertenece la comunicación.

El papel del traductor en su acto de transferir significados y códigos recae también en el posible entendimiento de la conducta del “otro”. Un entendimiento que pasa por la identidad cultural representada en los valores y las costumbres, un elemento tan manoseado, y tan poco comprendido; este signo del pensamiento del

hombre confinado en su experiencia diaria: la cultura. Dicho eso, los hechos, las cosas, las palabras, los códigos solo son una parte de este mundo de interpretación de signos. Los textos cargan pues, significados y contextos, y el traductor, en nuestro caso literario, divagará por un espacios de flujos constantes, que escapan muchas veces a su comprensión; son esas imágenes condensadas de la cultura y del imaginario de los pueblos que esconden sus sueños y poesía. En este sentido, el traductor en esta dinámica decisiva optará por signos que crea correctos del mundo desconocido.

La traducción literaria asumiendo padrones más complejos dentro de este mundo de trasposos y traslados de lenguaje, merece una atención especial, cuando nos referimos a la verdad que está por detrás de una obra y de su autor. Los textos literarios, corrompen significados, signos, códigos desde la imaginación y la espiritualidad de quienes los crean (contextos/autor). El tiempo, el espacio, el lenguaje todos se construyen a través del interés de acercamiento entre el sujeto-creador, la criatura y los lectores. El traductor literario tendrá que cruzar una esfera de conexiones lingüísticas dentro de la lengua y la cultura original, y reconstruirá esas conexiones de acuerdo a la conducta de la lengua y la cultura meta. La literatura tiene relación directa con los elementos de la nación, y representa sin duda la imaginación y la sublime sensibilidad de una comunidad.

En la traducción literaria, lo traducible y lo intraducible implican un reto mayor para el traductor. Las singularidades de la lengua y la identidad cultural del original, demandan un mayor universo lingüístico a ser descifrado, donde muchas veces el desafío del traductor consiste en superar las fronteras de la creatividad, y el estilo del autor, articulando contextos y discursos buscando un resultado perfecto para la conformación de la imagen del original. Podemos describir entonces la naturaleza del acto de traducir como una confrontación entre lo conocido y lo extraño, donde encontramos los contrastes de la propia existencia humana. La búsqueda de las equivalencias lingüísticas, es una ambición del traductor, que muchas veces son superadas por las fronteras de lo imposible, tornándose “infinitamente” un ejercicio de sobrevivencia, donde las imperfecciones de las palabras, tienen que volverse perfectas dentro del intento de comunicar lo extraño. Las obras clásicas y universales, aquellas consideradas dentro de los cánones civilizatorios, y que por una u otra razón son los modelos de pensamiento y de conocimiento, son traducidas en diferentes épocas, pero con diferentes propósitos. Eso demuestra, que no existe, y no ha existido una traducción perfecta, o mejor, que dentro de los padrones de las lenguas, podemos continuar buscando las acciones humanas, que nos remitan a universos metamorfoseados por las negociaciones lingüísticas de los diferentes traductores. Al apropiarse de una obra, como traductor, el sujeto cambia lo extraño en conocido, es decir, muestra su capacidad moral, ética y su carácter responsablemente relacionado en el acto traductor. La creatividad del traductor puede ser considerada traidora, pero su intento por demostrar la verdad de la obra traducida solo puede ser considerado un aporte en la concepción de los que leen (los lectores).

Traducir significa siempre “limar” algunas de las consecuencias que el término original implicaba. En este sentido, al traducir, *no se dice nunca lo mismo*. La

interpretación que precede a la traducción debe establecer cuántas y cuáles de las posibles consecuencias ilativas que el termino sugiere pueden limarse”. (Eco, 2008, p.118). Buscamos decir lo mismo o “casi” lo mismo, pero esta operación es una negociación en la cuál perdidas existirán, pero también podemos ganar en este desafío ventajas incalculables.

LITERATURA

Eco, U. (2008). Decir casi lo mismo. Experiencias de traducción. (H. L. Miralles trad.). Lumen.

Steiner, G. (2001). Después de Babel. (A. Castañón trad.). Fondo de Cultura Económica.

SEMIOTIC MODEL OF CONFLICT COMMUNICATION IN FICTIONAL DISCOURSE

Chernenko O. V.

Kyiv National Linguistic University

Contemporary semiotics is increasingly being viewed as a general meta theory dealing with the production, transmission, exchange and interpretation of meanings encoded in signs and symbols, which can be used to analyze some phenomena in the fields of culture, art, linguistics, literature. The modern tendency of philological and socio-humanistic studies to involve the tools of semiotics in the process of complex analysis of a work of art as a fictional model of reality highlights the generalized and comprehensive character of linguosemiotic study of intrapersonal and interpersonal conflicts in modern English fictional discourse.

The theoretical and practical substantiation of the linguosemiotic specificity of the unfolding of intrapersonal and interpersonal conflicts in English-language fictional discourse presupposes the construction of a semiotic communicative model for its analysis and interpretation. To meet the goal it is important not only to outline the semiotic nature of synthetic level communicative systems containing conflict and to reveal the semiotic potential of intrapersonal and interpersonal conflicts in modern fictional discourse, but also to highlight the role of a multimodal semiotic resource in the study of fictional discourse. The multimodal implementation of conflict in fictional discourse incorporates a set of semiotic resources, such as verbal, visual, nonverbal, graphic and other modes for the explication of conflict meanings (Черненко, 2022).

The methodology of this study also involves general-scientific methods of analysis, synthesis, comparing, deduction as well as the method of multimodal and linguosemiotic analysis to determine the components of semiosis of intrapersonal and interpersonal conflicts in modern English fictional discourse. To present an integral semiotic model for the study of different types of conflicts in contemporary fictional discourse it is necessary to reveal the semiotic potential

of intrapersonal and interpersonal conflicts in fictional discourse, their role and place in its structure and interrelation with other components of fiction. Moreover, conflict serves as an integral part of fictional discourse being closely connected with the idea, characters, plot, genre, style of a dramatic work. It can be regarded not just as an imprint or trace of conflicts in objective reality, but as a way of modeling this reality semiotically (Kumral, 2013).

A semiotic study of conflict in fictional discourse scrutinizes the various signs representing conflict attempting to identify potential meanings and to analyze the interconnections between signs belonging to different sign systems. Also, emphasis is placed on the semiosis as a dynamic process of unfolding of interpersonal conflicts in the discursive zone of the character and intrapersonal conflicts in the discursive zone of the narrator as a primary/secondary narrative strategy. This process presupposes the procedure of semiotic reading of conflictives as emergent discursive constructs, the result of interactive construction by means of verbal, nonverbal and graphic semiotic resources functioning in different stages of conflict communicative process.

A comprehensive approach of semiotic reading activity is developed in consecutive steps such as mimesis, or deconstruction of the conflict discourse fragment to reach the sense, semiosis as reconstructing a new text with a new center based on its interpretation, which also require understanding of cognitive, psychological, social, and cultural aspects accompanying narration, and synthesis or reading against the text for the critique by counter arguments (Kumral, 2013, p. 39). Thus, the dynamic component in the structure of semiotic model of conflict communication in fictional discourse is represented by the semiotic reading activity within the text for the sense, upon the conflict text fragment for the interpretation, and against the whole text for the critique. Together, the work of fiction, in which the conflict is being developed, is viewed as a network of semiotic relationships involving the basic levels of semiotic interaction, those between the text producer and a text receiver, between the writer and the text, and between the reader and the text (Long, 2019, p. 375).

The static component in the structure of semiotic model of conflict communication in fictional discourse is represented by the following constituting elements: temporary space, psychological space and symbolic space which can be constant or transient (Хайруліна, 2017). Signs and symbols as a part of code semiotic systems are used to communicate information about conflict on the deep and surface levels of the semiotic reading of the text.

Thus, the integral semiotic model of conflict communication in fictional discourse comprises the detailed analysis of its static and dynamic components as a means of the text construction process. Semiotic analysis of intrapersonal and interpersonal conflicts in fictional discourse provides an effective descriptive and interpretive framework for analyzing the language of conflict.

REFERENCES

- Kumral, N. (2013). Semiotic analysis of textual communication in *Snow* by Julia Alvarez. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 9(2), 31–44.

- Long, J. (2019). Semiotic study of English text. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 324, 372–377.
- Хайруліна, Н. Ф. (2017). Семіотична модель як інтертекстуальна інтерпретація “знаковості” художнього твору. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія “Філологія”*, 76, 341–344.
- Черненко, О. В. (2022). Семіозис інтерперсональних конфліктів в англійськомовному художньому дискурсі. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія*, 25 (1), 134–141.

THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE TO STUDENTS OF HIGH SCHOOLS

Granskyi O. I.

Kyiv National Linguistic University

In the modern world, every year digital technologies are increasingly used in all areas of human life, in particular in the educational process, namely, in the teaching of foreign languages in higher education institutions, which increases the level and quality of training future specialists. Digital technologies provide significant help in the development of skills and improvement of speech preparation in the study of lexical and grammatical material, processing pronunciation, teaching dialogic and monologic speech, writing, during the control of acquired skills and abilities.

The use of digital technologies in the educational process (use of modern computer technology, the capabilities of the local and global Internet, multimedia educational complexes, electronic learning tools with relevant classes of informative software systems) creates the prerequisites for a radical renewal of the process of teaching foreign languages to students of higher education institutions.

The social nature of learning and personality development should become an important component of the educational process. Such a principle will make it possible to use technologies in both individual and group forms of education, which will diversify the interaction of students. Obviously, it is extremely important to create conditions for the student's self-development and self-realization. Therefore, the main principles of technologies used in the process of teaching foreign languages to students of higher education institutions are:

- a) the principle of integrity (ensures a harmonious combination of all elements);
- b) the principle of variable-personal organization of the learning process (ensures the adaptability of technologies to the student's personality).

Therefore, teachers of a foreign language, first of all, should conduct an adequate assessment of the need for the use of digital technologies, which will allow making a decision regarding the use of optimal types of such digital technologies and specific educational materials in teaching activities.

It should be noted that the use of digital technologies without the support of the educational process by the teacher cannot be effective, since such technologies are only a means of teaching foreign languages. They do not act as an analogue of the teacher, but only improve and expand the possibilities of teaching. In addition, the use of digital technologies is possible and appropriate for students of any age category. For example, teachers of foreign languages try to interest students in a “digital game”, creating favorable conditions for learning foreign languages using computer games as part of the educational process, or digital game-based learning. Such technologies are especially effective if they are combined with project technology, since in this case foreign languages can be learned in a natural way, using thematic types of educational activities and different educational disciplines.

Thanks to digital technologies, distance education is successfully carried out in higher education institutions using the most modern online platforms, namely, Microsoft Teams, Zoom, Google Meets, MyEnglishLab, etc.

At DTEU, the digital platform Microsoft Teams is the most common for organizing the educational process.

Microsoft Teams is an enterprise platform that combines video conferencing, chats, meetings, notes and attachments in the workspace.

This platform allows students to present multimedia material, distribute system audio and video materials on a computer. It is important for the teacher that the information can be presented in the virtual classroom with the simultaneous demonstration of the teacher’s computer screen. The Microsoft Teams online platform offers the following options for conducting classes: virtual class support for multilateral conversations and discussions, file sharing, formulating personal tasks, receiving and checking assignments completed by students in a single browser window on any electronic device. The advantages of this platform are access to cloud storage, where you can store all projects and documents. In addition, there are functions for checking tasks and assigning deadlines in the calendar, which allows you to export points in the form of tables.

In order to choose the right strategy for the use of digital technologies in the process of learning foreign languages, it is necessary to take into account various factors: the student’s level of foreign language proficiency language, competence and professionalism of the teacher, availability of resources, access to online platforms, etc.

Therefore, the use of digital technologies in traditional foreign language classes in higher education allows diversifying the learning process, making it intensive and more effective, which will allow students – future specialists – to become more competitive in the modern labor market.

REFERENCES

Scrivener, J. (2018), *Learning Teaching: The Essential Guide to English Language Teaching* (5th Ed.). MacMillan.

CHAT GPT AND TRANSLATION

Karpenko Yu. V.

Kyiv National Linguistics University

As the world becomes increasingly globalized, the ability to communicate effectively across different languages has become more important than ever before. Translation, the process of converting written or spoken language from one language to another, plays a vital role in enabling communication between people from different linguistic backgrounds. However, translation has always been a complex and challenging task, requiring a deep understanding of both the source and target languages, as well as the cultural nuances that underlie them. In recent years, however, a new technology has emerged that is changing the game when it comes to translation: Chat GPT.

Chat GPT (Generative Pre-trained Transformer) is a language model developed by *OpenAI* that is revolutionizing the field of natural language processing. Unlike traditional rule-based translation systems, which rely on a set of predefined rules to translate text from one language to another, Chat GPT uses advanced algorithms and neural networks to generate human-like language. Trained on a vast amount of text data from the internet, Chat GPT is capable of understanding the context and nuances of different languages, making it an incredibly powerful tool for translation.

Translation has always been a challenging task, and there are many factors that make it difficult. For example, different languages have different grammatical structures, vocabulary, and syntax, which can make it difficult to translate from one language to another. Additionally, languages often have regional dialects, idiomatic expressions, and cultural differences that can further complicate the translation process. These challenges are further compounded by the volume of text that needs to be translated in today's fast-paced global environment.

Chat GPT is revolutionizing translation by leveraging the power of artificial intelligence and machine learning. Using advanced algorithms and neural networks, Chat GPT is able to understand the context and nuances of different languages, making it an incredibly powerful tool for translation. Unlike traditional rule-based translation systems, which rely on a set of predefined rules to translate text from one language to another, Chat GPT is able to learn from vast amounts of data and generate human-like language that is both accurate and natural-sounding.

There are many benefits of using Chat GPT for translation. First and foremost, Chat GPT is incredibly fast and efficient, making it possible to translate large volumes of text in a matter of minutes. This is particularly important in industries such as healthcare, where the ability to translate medical records and patient data quickly and accurately can be a matter of life and death. Additionally, Chat GPT is highly accurate, with a level of precision that may even rival that of human translators. Finally, Chat GPT is incredibly cost-effective, making it an affordable solution for businesses and individuals alike.

Chat GPT has already been used in a variety of industries, with impressive results. For example, in the healthcare industry, as was mentioned above Chat GPT

has been used to translate medical records and patient data, allowing healthcare professionals to provide better care to patients from diverse backgrounds. In the education sector, Chat GPT has been used to translate textbooks and other educational materials, making it possible for students from different parts of the world to learn from the same resources. And in the business world, Chat GPT has been used to translate documents and contracts, enabling companies to do business with partners in different countries and regions.

As with any new technology, there are concerns about the use of AI in translation. Some worry that AI may not be as accurate as human translators or may lead to the loss of jobs for human translators. However, it is important to note that AI is not intended to replace human translators, but rather to supplement and enhance their work. AI can handle routine, repetitive, or time-consuming translation tasks, freeing up human translators to focus on more complex or creative aspects of translation. Additionally, as AI technology continues to evolve, it is likely that the quality of AI translations will continue to improve, making it an even more valuable tool for translators.

Chat GPT is revolutionizing the field of translation, offering a fast, accurate, and cost-effective solution to the challenges of multilingual communication. By leveraging the power of AI and machine learning, Chat GPT is able to understand the nuances and context of different languages, making it an incredibly powerful tool for translation. While there are concerns about the use of AI in translation, it's important to remember that AI is not intended to replace human translators, but rather to supplement and enhance their work. As we continue to move towards a more interconnected and globalized world, Chat GPT and other AI-based translation technologies will play an increasingly important role in enabling effective communication across different languages and cultures.

The author has cooperated with Chat GPT to write this work.

REFERENCES

- Mihai, V. (2020, December 19). *How will ChatGPT impact the translation industry?* RWS. <https://www.rws.com/blog/chatgpt-impact-translation-industry/>
- Product. (6. д.). OpenAI. <https://openai.com/product>

LE DISCOURS DE GUERRE DANS LES MÉDIAS FRANCOPHONES

Khoda A. O.

Université nationale linguistique de Kiev

La guerre forme de nouveaux récits, de nouvelles significations, dans lesquels il n'y a pas de place pour les ambiguïtés ou les malentendus. Le discours lié aux événements en Ukraine a acquis une ampleur mondiale, tout en variant considérablement aux niveaux local, interétatique et mondial. L'interprétation de la guerre et des conflits dépend de la façon dont ils sont conceptualisés. Ces

schémas narratifs ou d'autres distinguent les événements de différentes manières et définissent leurs participants de différentes manières (Яворська, 2016).

Il est nécessaire d'ajouter que dans chaque camp la presse devait être utilisée pour la transmission des discours de propagande. Les textes ont été censurés et les journalistes ont été intimidés. C'est encore actuel dans de nombreux pays (Mercier, 2004). Il est également important que les journalistes ne déforment pas les faits, créent et soutiennent des récits qui formeront l'attitude sans équivoque de l'ensemble du monde civilisé face à la guerre, en l'occurrence la guerre en Ukraine.

Les médias francophones couvrent également activement ces événements, en utilisant certains vocabulaires et clichés linguistiques. Pour analyser le discours de guerre on va prendre un quotidien tabloïd québécois *Le Journal de Montréal* et deux hebdomadaires français *Le Nouvel Observateur* et *L'Express* et on va étudier les articles qui ont été publiés à l'occasion de l'anniversaire de l'invasion russe de l'Ukraine. Il convient de noter que *L'Express* et *Le Journal de Montréal* ont distingué des rubriques spécifiquement consacrées à la guerre en Ukraine. Les trois médias essaient de couvrir les événements en Ukraine selon la chronologie. Par exemple, lors du premier anniversaire de la grande invasion, ils ont consacré des articles séparés avec les titres : “*Guerre en Ukraine, un an après : les six photos marquantes du conflit*” (*L'Express*), “*Un an de guerre en Ukraine: le conflit en cinq moments clés*” (*Le Journal de Montréal*), “*Un an de guerre en Ukraine et le spectre de la guerre nucléaire*” (*Le Nouvel Observateur*). Il convient de noter que le mot “guerre” apparaît dans tous les titres, c'est-à-dire que ces éditions n'hésitent pas à appeler les choses comme elles sont. En outre, tous les articles mettent l'accent sur “l'invasion russe de l'Ukraine”.

Dans l'article du magazine français *Le Nouvel Observateur*, une autre question est également soulevée – la question de la guerre nucléaire. Une question rhétorique se pose : “*Un an après l'invasion russe en Ukraine, ce danger est-il de retour pour les nouvelles générations ?*” L'article utilise les lexèmes suivants qui indiquent un danger : “dangereuse”, “ces menaces”, “l'arme ultime”, “la crise des missiles”, “le risque d'une apocalypse”, “nucléaire”, “une attaque”, “menace existentielle”, “un usage d'armes nucléaires”, “une escalade du conflit”, “la mort”, “une guerre nucléaire”. L'article mentionne huit fois le mot “menace”, qui est utilisé indépendamment ou renforcé par d'autres adjectifs (par exemple, “nucléaire”) ou noms (par exemple, “de la Russie”). *Le Nouvel Observateur* prête plus d'attention à l'éventuelle menace nucléaire, la coïncidant avec le premier anniversaire de la guerre.

L'hebdomadaire français *L'Express* essaie d'évoquer la compassion et l'admiration du peuple, en mettant l'accent sur les pertes humaines et la souffrance, mais aussi sur la force et le courage des gens, en utilisant des unités lexicales appropriées : “l'horreur”, “la résistance d'un peuple”, “l'une des premières victimes”, “symbole du massacre à venir”, “des milliers de morts chez les civils”, “les zones libérées”. Cet article fournit un bref compte rendu des premiers jours de la guerre et mentionne également l'un des événements les plus sanglants – la désoccupation de la ville de Boutcha : “des dizaines de cadavres de civils”, “la vie sous occupation russe”, “les mains attachées dans le dos”, “des viols et des exécutions”, “des crimes de guerre”. De plus, à la fin de l'article lui-même, il

est mentionné que “*L’Express a consacré plus de 1 500 articles à la guerre en Ukraine [...]*” et “[...] *L’Express vous raconte aussi, à travers des témoignages exceptionnels, un an de guerre et un choc pour l’Ukraine, pour l’Europe et pour nos démocraties*” (*L’Express*).

Un tabloïd québécois *Le Journal de Montréal* souligne cinq moments clés de la guerre. Le sous-titre de l’article contient la phrase : “*Il y a un an, le président russe Vladimir Poutine a déclenché une opération militaire à grande échelle*”. La phrase “une opération militaire” est principale pour la propagande pro-russe, mais puis le mot approprié “guerre” est utilisé. Une combinaison de mots “une invasion à grande échelle” est également employée. En ce qui concerne la ville de Boutcha, on peut remarquer des clichés similaires dans *L’Express* et *Le Journal de Montréal* : “des dizaines de cadavres de civils” – “des cadavres de civils”, “gisant dans les rues” – “gisent à même le sol”, “certains portant des marques de tortures” – “certains ont les mains attachées”.

Donc, le discours de guerre dépasse la sphère médiatique – ce n’est pas seulement de l’information, mais aussi un puissant outil d’influence. Grâce aux clichés, expressions, phrases du langage utilisé, il est possible d’influencer la perception d’une information, la position et le choix du côté du conflit.

RÉFÉRENCES

- Guerre en Ukraine, un an après: Les six photos marquantes du conflit. (2023, 23 février). *L’Express*. <https://www.lexpress.fr/monde/europe/guerre-en-ukraine-un-an-apres-les-six-photos-marquantes-du-conflit-I6YQQNF2PNCRNGFKRGAUZPSS3Q/>
- Un an de guerre en ukraine: Le conflit en cinq moments clés. (2023, 24 février). *Le Journal de Montréal*. <https://www.journaldemontreal.com/2023/02/24/un-an-de-guerre-en-ukraine-le-conflit-en-cinq-moments-cles>
- Un an de guerre en ukraine et le spectre de la guerre nucléaire. (2023, 25 février). *Le Nouvel Observateur*. <https://www.nouvelobs.com/monde/20230225.AFP8169/un-an-de-guerre-en-ukraine-et-le-spectre-de-la-guerre-nucleaire.html>
- Mercier, A. (2004). Guerres et médias : Permanences et mutations. *Raisons politiques*, 13, 97–109.
- Яворська, Г. (2016). Гібридна війна як дискурсивний конструкт. *Стратегічні пріоритети. Серія: Політика*, 4, 41–48.

NEW CHALLENGES OF COMMUNITY INTERPRETER PROFESSION

Koziarevych-Zozulya L. V.
Kyiv National Linguistic University

The article is dedicated to the importance of community interpreting that has been increasing day after day particularly determined by the war. Community

interpreting has been the focus of much research within Interpreting Studies since the 1990s. Since community interpreting is giving the aid in the fulfillment of significant community services such as public health, educational facilities, or social services. Community interpreting is demanding and emotionally challenging.

What is Community Interpreting?

Community interpreting (also called public service interpreting) is defined as a specific type of interpreting that can take place in many different communication settings and transactions. Community Interpreting has already evolved into a modern profession. The main purpose of community interpreting is to make communication between two parties that don't speak the same language possible. This communication is needed to carry out important community services. Community interpreting contributes to break a language barrier in order to help to provide those who need with public services. The people who are in need of community interpreting services belong to the following groups: immigrants or refugees, who are often families with children and they constitute LEP (Limited English Proficiency) communities. Many refugees feel unsafe, confused and vulnerable, experience language barriers, culture and hopelessness. Community interpreters are responsible for enabling the communication between a professional and a client, with very different backgrounds and perceptions and in an unequal relationship of power and knowledge, to communicate to their mutual satisfaction"

Public services include social security, family services and health care. Community Interpreting is vital in helping the Ukrainian refugees that are provided with professional and empathetic community interpreting services to support their wellbeing recovery needs, to build a dialogue between them and host families. Thus, community interpreting is focused on supporting immigrants, refugees settling into a new country, accessing community services available to all citizens of the country.

What are the functions of Community Interpreters?

Community Interpreters are specialized interpreters whose main job is to translate messages between different groups of people that don't share a common language, so that providers of community and public services can help those who need them. The community interpreter is both a translator and a coordinator of the interaction. Without the aid of community interpreters, it is obvious that many people will be left without the basic needs they need to survive and function in society. Community interpreters can often be found in educational settings, medical settings, public and social services settings, public housing and transportation services settings, hospitals, job training services, refugee and resettlement centers, legal settings, lawyer's offices, immigration offices, police stations, prison and detention centers, courtrooms, business settings, etc. Due to their role, the community interpreter has gained social and interactional visibility.

What are the requirements to the Community Interpreters?

1. Observe confidentiality;
2. . Strive for Accuracy;

3. Display impartiality;
4. Ensure transparency;
5. Respect Professional Boundaries;
6. Support Intercultural Communication;
7. Maintain Professional Conduct (Marjory A. Bancroft, MA, Sofia Garcia Beyaert, MA, Katharine Allen, MA, Giovanna Carriero-Contreras, Denis Socarras-Estrada, MA. 2015: 33).

What are Community Interpreters' Skills?

1. Have an indepth knowledge and understanding of their working languages and the required range of language registers. Have wide knowledge of subject areas and relevant terminology;

2. Excellent communication skills in English and the target language;

3. Good people skills;

4. Organizational, problem solving and conflict resolution skills;

5. Ability to adapt and work independently in fast-paced situations while interpreting confidential and sensitive information;

6. Experience working with diverse populations such as immigrants, newcomers and refugees (Llewelin Jones, 2021).

Thus, in addition to fluency in the target language, community interpreters must also specialize in the public services being used, as well as have extensive cultural knowledge and cultural sensitivity. The community interpreting requires particular interpersonal traits, linguistic and cultural competence. Trustworthiness, integrity and empathy are necessary. Such skills, values and professionalism are developed through intensive training.

LITERATURE

Marjory, A. Bancroft, MA, Sofia Garcia Beyaert, MA, Katharine Allen, MA, Giovanna Carriero-Contreras, Denis Socarras-Estrada, MA. (2015). *The Community Interpreter – An International Textbook*. . – 453 p.

Peter Llewellyn-Jones and Robert G. Lee. (2009). *The 'Role' of the Community/ Public Service Interpreter*.

https://www.asli.org.uk/wp-content/uploads/2017/07/llewellyn-jones_and_lee_-_the_role_of_the_communitypublic_service_interpreter.pdf

http://wasli.org/wp-content/uploads/2013/10/80_coe-svt.pdf

<https://www.maxwell.vrac.puc-rio.br/59659/59659.PDF>

UKRAINIAN COUNTERPROPAGANDA IN THE 2022 WAR

Kravchenko N. K.

Kyiv National Linguistic University

Both propaganda and counterpropaganda operates at all levels of discourse stratification, with ideational structures determining discursive strategies and tactics, which, in their turn, underly the verbal and multimodal codes. The ideational

level relies on discourse-forming concepts, underpinned by mythologemes with symbols, national archetypes, and values as their structural part, and ideologemes as prescriptions to act with reliance on mythologemes and toposes.

Mythologemes are understood as narrative-based structures, which in a folded form contain a set of contemporary and historical narratives underlying them. Ideologemes are defined as illocutionary-based ideational structures that implicitly contain a call to action.

The tools of Ukrainian counterpropaganda that operate at ideational level include de-mythologizing, referring to national narratives, based on the memory fields of the Ukrainian people (Binbin, Kravchenko, Matvieieva, 2022), anti-mythologizing based on ongoing facts and events, as well as identification of the incoherence of the Russian propaganda mythologemes, ideologemes and narratives in their basic ideational structures integrated by concepts-ideas of self-defense / self-preservation, messianism and reunification.

The tools of Ukrainian counterpropaganda that operate at strategic level, involve the strategies of the enemy ridicularization through memes, de-euphemization, exposure of fakes, the tools to block hate speech, the derogatory neologization and allusions-based metaphorization to debunk the propaganda simulacra and dehumanize the enemy, dysphemization and turning Russian euphemisms into memes, the strategy of expansion of “Own Group” with the involvement of the international community, the propaganda neutralization by (i) shifting the accusations onto the accuser, (ii) “distraction” through foregrounding the negative aspect of the positively connotated propaganda, (iii) undermining the credibility of sources, (iiii) “contrasting” and countering with the repair of the inverted roles of Criminal-Victim, Aggressor-Peacemaker, Accuser-Defendant, etc.

A separate strategy of Ukrainian counterpropaganda at the strategic level is the value polarization of the “US vs Them” group in dichotomies of truth-false, honesty-manipulation, legitimacy-illegitimacy, human values-pseudo values, based on the archetypal dichotomy of justice-injustice and good-evil. Ukrainian counterpropaganda constructs a cooperative-holistic model of justice (Plato, Aristotle) by topoi of freedom, equality, truth, decency, humanism, democracy with pathos- and ethos-based persuasion placing shared values in the “justice-injustice” coordinates. It counters the history-based Russian ideologemes with both the Ukrainian grand narrative and the historical narratives of democratic states to build the widest “inner group”, and position Ukrainian statehood as an integral part of European history.

In the “crime-terrorism-tyranny-genocide-threat to human values” paradigm, the Ukrainian counterpropaganda exposes the simulacrum nature of the enemy justice with a distorted conceptualization of (a) “compensatory justice” as “revanche” in narratives “Russia is robbed by Ukraine”, “NATO proxy aggression”, “change of the civilizational code of Russia by Western propaganda”, and (b) distributive justice to restore influence of Russia in world politics proportionally to its resources, strength, historical merits in narratives “Russia was the guarantor of the global international system during the Napoleonic Wars and after World War II”, “monocentric world”, “without Russia there would be no Ukraine”, with a manipulative strategy of struggle for a fair world order.

On the axiological scale of “good-evil”, Ukrainian counterpropaganda debunks the propaganda narratives “saving Ukraine”, “salvation of world”, and “self-protection” from the “Tale of a Just War” (Kravchenko, 2022; 2023).

In linguistic-pragmatic terms, UCPD observes the maxims of truthfulness, relevance (consistency) and unambiguousness of information as opposed to ignoring maxims by Russian propaganda on the “absolute-relative” scale: “absolute lies”, insufficient amount of information (hushing up, verbosity to blur denotations), its veiledness, confusion, that results in discursive implicatures.

These pragmatic features correlate with rhetoric of propaganda discourse. The logos-based argumentation in RPD relies on (a) non sequitur – a conclusion made out of an argument that does not justify it and flouts the maxim of truthfulness, (b) digression as departure from logical progression, violating the maxim of relevance, (c) exergasia – numerous repetition of the same idea, which flouts the maxim of quantity of information, (d) testimonial (damaging quotation), (e) apagogesis aimed at intimidation of both inner and outer groups, etc.

REFERENCES

- Binbin, Sh., Kravchenko, N., Matvieieva, S. (2022). Archaic archetypes and symbols of the Ukrainian and Russian peoples: to debunk the myth of a single people. *Amazonia Investiga*, 11(59), 184–193.
- Kravchenko, N. (2022). Manipulative Argumentation in Anti-Ukrainian Discourse of Russian Politicians: Integration of Discourse-Analytical and Classical Rhetorical Approaches. *Cogito. XIV* (3), 224–247.
- Kravchenko, N. (2023). Manipulative Anti-Ukrainian discourse of the official media in the construction of elimination strategies. *Studia Polityczne, XIV* (1). (accepted for publication).

LINGUISTIC AND CULTURAL CHARACTERISTICS OF THE FORUM AS A GENRE OF INTERNET COMMUNICATION

Kravchenko O. O.

Kyiv National Linguistic University

An Internet forum is a stand-alone website or section of a site. It is an asynchronous communication tool that has no analogue in other areas due to the fixed form of speech (Парпушева, 2013). Nowadays, forums are extremely popular, that allow users to engage in discussions, share ideas, and seek help or advice from others.

The forum has both linguistic and cultural characteristics that shape its use and effectiveness as a genre of internet communication.

Linguistic characteristics:

1. Conversational tone: the forum is a conversational genre of communication, with participants engaging in informal discussions that mimic natural conversation. This means that forum users tend to use a less formal style of language than other written genres, including abbreviations, emoticons, and colloquial expressions.

2. Interactive structure: the forum is an interactive genre, with participants engaging in back-and-forth conversations. This means that users often respond to each other's comments and ideas, creating a multi-threaded conversation.

3. Use of hyperlinks: forums often include hyperlinks to other websites or resources to support or expand upon the discussion.

4. Use of visual aids: forums also often include visual aids such as images, videos, or diagrams to support or explain ideas.

5. Use of emoticons and abbreviations: emoticons and abbreviations are common in forums as they allow users to express emotions or convey messages with fewer characters. For example, LOL (laugh out loud), ROFL (rolling on the floor laughing), or BTW (by the way) are commonly used in forum discussions.

6. Jargon and technical terms: depending on the forum topic, users may use specialized jargon or technical terms to describe or discuss specific topics. This helps to create a shared language among users with common interest.

Cultural characteristics:

1. Community-based: forums are often used to build communities around a particular topic or interest. Participants may form strong connections with other users, and the forum can become an important part of their social identity.

2. Diversity: Forums can attract a diverse range of participants with different backgrounds, experiences, and viewpoints. This can lead to lively discussions and debates but can also create challenges in maintaining a respectful and inclusive environment.

3. Shared knowledge: Forums are often used to share knowledge or seek advice on a particular topic. Participants may draw on their own experiences or expertise to help others, creating a collaborative environment.

4. Anonymous or pseudonymous: Many forums allow users to remain anonymous or use pseudonyms, allowing them to express themselves more freely without fear of judgment or retaliation.

5. Rules and norms: Forums often have rules and norms that govern behavior and ensure that discussions remain productive and respectful. These rules can include guidelines for posting, moderation policies, and sanctions for inappropriate behavior.

Overall, the forum is a genre of internet communication with unique linguistic and cultural characteristics that shape its use and effectiveness. Understanding these characteristics is essential for participating effectively in forums and using them to build communities, share knowledge, and seek help or advice.

REFERENCES

Патрушева, Л. С. (2013). Функционально-стилистические особенности форума как жанра интернет-коммуникации. *Вестник Удмурского университета*, 4, 128–134.

Crystal, D. (2006). *Language and the internet*. Cambridge University Press.

Kadir, Z. A., Maros, M., & Hamid, B. A. (2012). Linguistic Features in the Online Discussion Forums, *International Journal of Social Science and Humanity*. Retrieved from: <http://ijssh.org/papers/109-CH227.pdf>

Thurlow, C., & Mroczek, K. (2011). *Digital discourse: Language in the new media*. Oxford University Press.

FORMATION OF STUDENTS' MOTIVATION TO STUDY FOREIGN LANGUAGES: PSYCHOLINGUISTIC APPROACH

Kryknitska I. O.

Kyiv National Linguistic University

Nowadays there is an acute interest in forming and maintaining students' motivation to study a foreign language. The teacher's role is constantly increasing in boosting this motivation. **The main objective of the research** is to prove the importance of stable language habits in the teaching and learning process; to investigate experimentally behavior change in English learners and figure out by-step process learning tools to make goals like language learning be more productive in the study process.

The professor of Psychology and Linguistics at Pennsylvania State University Dr. Ping Li explains that "full knowledge of a language includes remembering the words (lexicon), learning its sound system (phonology), acquiring the writing system (orthography), getting familiar with the grammar (syntax) and picking up the subtle ways to express oneself (pragmatics)" (Li Ping & Zhao Xiwei, 2017). These distinct linguistic elements require the brain to activate different parts, including the frontal and parietal cortical regions, the frontal and temporal regions, the occipital and temporal-parietal regions, and the frontal and subcortical regions. Also involved in the process is the corpus callosum, a white matter pathway that connects the left and the right hemispheres, enabling the transfer and integration of information between them.

According to Chomsky, "It has long been established that human's capacity to use their native language is stored in the left hemisphere of the brain in over 90% of the normal population" (Chomsky, 2006). The main parts of the brain involved in language processes are the Broca's area, located in the left frontal lobe, which is responsible for speech production and articulation, and the Wernicke's area, in the left temporal lobe, associated with language development and comprehension (Wood & Runger, 2016). However, language learning is a complex process. It is not only limited to any hemisphere of the brain but instead involves information exchange between the left and the right sides. Although the scientific community is still debating some aspects of memory and linguistics. Many processes that occur in the brain of a language learner are well understood, yet largely neglected in our educational system.

Language Learning undergoes 6 stages: Introduction, Recognition, Familiarization, Proficiency, Deeper Proficiency, and Mastery (Verplanken & Aarts, 1999).

The first phase is **Introduction**. It refers to the initial few times you come across a language. The learners get their first taste of the language and find the utterances weird or funny.

Recognition stage. Learners will enter this next stage when, because of repeated presentations, they are now able to pick out the language from other languages. They may recognize the tones or patterns.

Familiarization is an advanced form of recognition in which the most fundamental elements of the language are known. For example, learners know

how to say “thank you”, “please” or “good morning”. Perhaps they can also count. They wield the most basic vocabulary and know the equivalence of simple words.

Proficiency – When students are able to converse naturally with a native speaker. Their grammar may not be perfect, but they know the rules well enough and hold sufficient vocabulary to make themselves understandable to a native speaker.

Deeper Proficiency comes next and is an advanced stage where students speak the language as well as a native speaker. They are well informed in the nuances of the tongue and hold equal, if not more, vocabulary than the natives.

Mastery happens when they not only converse just as well as a native speaker, but they are able to talk formally or academically in the adapted language as well. This higher form of discourse, which is the result of years of training and immersion, is something that even native speakers do not aspire to.

In spite of a number of scientific works dedicated to the issue of language motivation, learning habits still remains quite open and requires new outlook and methodological recommendations. The approach of our research lies in creating powerful “micro-habits” that catalyze students’ brain to perform difficult new behaviors, even when their conscious brain does not want to.

Language motivation formation is a step-process for reprogramming brain that makes language learning so efficient that it automatically becomes part of students’ everyday life (Dietrich, Klein & Noyau, 1995). Thus, we recommend foreign language teachers to launch a 30 day language learning challenge. It consists of the following tasks to perform each day: learn 10 new words; learn a new joke; listen to a playlist; try a new language application; label items around the house; write a shopping list in English; watch a TV show with subtitles; translate something; revise the words learnt on the first day; search for information on favourite artist; answer an online quiz in English; write about your day; watch a blog or a YouTube lesson; learn 5 idioms; watch a film without subtitles; try out a recipe in English; learn a poem; learn a tongue twister; message a friend in English; read a short news article; watch an interview in the targeted language; learn a song; take a language test online; make a short self-presentation video; listen to a podcast etc.

LITERATURE

- Chomsky, N. (2006). *Language and mind* (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press, 121–129 p.
- Dietrich, R., Klein, W., & Noyau, C. (1995). *The acquisition of temporality in a second language*. Amsterdam: John Benjamins.
- Li Ping & Zhao Xiwei (2017). *Computational modeling*. In A. de Groot & P. Hagoort (Eds.), *Research methods in psycholinguistics and the neurobiology of language: A practical guide*. Malden, the USA: John Wiley & Sons, Inc.
- Verplanken, B., & Aarts, H. (1999). *Habit, Attitude, and Planned Behavior: Is Habit an Empty Construct or an Interesting Case of Goal-Directed Automaticity?* *European Review of Social Psychology*, 10, 101–134. <http://dx.doi.org/10.1080/14792779943000035>
- Wood, W., & D. Rünger. (2016). *Psychology of habit*. *Annual Review of Psychology*, 301, 67:289-314. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-122414-033417>

LINGUOKULTUROLOGISCHER ASPEKT DER MODIFIZIERTEN PARÖMIEN DES DEUTSCHEN

Kulyk N. D.

Nationale Linguistische Universität Kyjiw

Der Zusammenhang zwischen Sprache, Denken und Kultur lässt sich von den Funktionen der Sprache wie Kommunikationsmedium, Deutungssystem, Gruppensymbol ableiten. Sprache drückt die kulturelle Wirklichkeit aus, sie ist eine grundlegende Komponente der Kultur und verkörpert kognitive Modelle des sozialen Denkens. Csaba Földes (2019) betont: “Der Konnex von Sprache, Kultur und Denken stellt ein mannigfaltiges interdisziplinäres Problembündel dar, das nur unter Rekurs auf Ansätze von Philosophie, Soziologie, Psychologie, Kulturwissenschaft und nicht zuletzt von Linguistik zu untersuchen ist” (S. 87).

Die Kultur entwickelt sich in den Tiefen der Nation und gewährleistet die Einheit der nationalen kulturellen Traditionen. Nach V. V. Kozlowskij (2019) verwandelt sich die Verbindung zwischen Sprache und Kultur in das Zusammenwirken der Sprache, der Nation, der Kultur (S. 126). Auf die engen Beziehungen zwischen Menschen, Sprache, Kultur und wird in den Forschungen von W. von Humboldt, O. Potebnja, L. Weiserger hingewiesen, die Sprache wird als grundlegende Informationsquelle über die Kultur des jeweiligen Volkes gesehen. Die Sprachkulturen sind weltweit vielfältig. Jede Sprache interpretiert die Welt anders; das ist Ergebnis der subjektiven Wahrnehmung der Wirklichkeit durch die Benutzer einer bestimmten Sprache.

Sprachliche Einheiten wie Parömien / Sprichwörter verallgemeinern die Resultate der Tätigkeit des menschlichen Bewusstseins, indem sie einen abgeschlossenen Gedanken bildhaft mit lehrhafter Tendenz ausdrücken und von Generation zur Generation weitergegeben werden. Sie liefern Erkenntnisse über die gesellschaftlichen Interaktionen, die Vorstellungswelt und Bräuche jener Epochen. Die gegenwärtige deutsche Sprache kann Parömien verlieren und neue gewinnen, die aufgrund einer Abänderung traditioneller Sprichwörter entstehen. Sie werden im Neuhochdeutschen durch semantische Transformationen zu den Antisprichwörtern. Die Antisprichwörter weisen eine enge Beziehung zu den ursprünglichen Sprichwörtern auf und werden als Reaktion auf die Aussage der Originaltexte bezeichnet (Hrisztova-Gotthard, 2008).

Die Parömien widerspiegeln moralische, ästhetische Ideale und Werte der Gesellschaft. Ehrlichkeit wird durch die Parömien beigebracht: *Ehrlich währt am längsten; Kindermund tut Kotze kund; Ehrlichkeit hält am längsten, sagt der Bauer, sie wird aber auch nicht viel strapaziert; Zwischen ehrlichen Leuten bedarf es keiner Rechnung; Es tut einem ehrlichen Manne eine Wunde nicht so weh wie eine Ohrfeige; Finden und verhehlen ist so gut wie stehlen; Ehrlichkeit und Achtung sind wertvolle Gaben...Erwarte sie nicht von den oberflächlichen Menschen; Ehrlichkeit wiegt mehr als der Erfolg des Augenblicks.* Durch die semantische Transformation der ursprünglichen Parömie *Ehrlich währt am längsten*, die folgenderweise definiert wird “*Sagt man dafür, dass jemand auf*

Dauer am weitesten kommt, wenn er andere nicht täuscht, anlügt oder betrügt, sondern sich anständig und aufrichtig verhält“, entstehen modifizierten Parömien *Ehrlich währt am längsten, aber manchmal ist es besser, die Schnauze zu halten; Redlich währt am längsten – Mogeln geht schneller?; Ehrlich währt am bängsten; Ehrlich hat am längsten gewährt, so wie jetzt offizielle Lügen die längsten Beine haben; Ehrlich wehrt sich am längsten.*

Das ursprüngliche Sprichwort *Der Klügere gibt nach* verfügt über die modifizierte Variante *Der Klügere muss nicht nachgeben, sonst herrschen die Dummen*, die vor den Folgen warnt.

Das gegenwärtig geläufige Sprichwort *Man soll den Tag nicht vor dem Abend loben*, das in dieser Formulierung zum ersten mal in Friedrich Schillers *Wallensteins Tod* (1800) auftritt, zählt über 63 modifizierten Varianten, die vom Herrn Professor Wolfgang Mieder sorgfältig belegt sind (Mieder, S.194–201). Die modifizierten Parömien gehören diversen Lebensbereichen an wie Werbung, Gastronomie, Gesundheit u.a.: *Man soll den Handwerker nicht vor der Rechnung loben; Man soll den Tag nicht vor dem letzten Ehekrach loben; Man soll am Tag nicht für den Abend proben; Mit dieser Tagespflege können Sie den Tag schon vor dem Abend loben; Man soll den Tag nicht vor dem Abendprogramm loben; Man soll das Leben nicht vor dem Sterben loben; Man soll das Kind nicht vor der Zeugung loben; Man soll den Tag nicht vor dem Feierabend loben; Man soll den Haag nicht vor dem Abend loben!*

Die Parömien sind dem Wandel unterzogen. Die modifizierten Parömien bestätigen den Gedanken, dass der Wahrheitsgehalt der Sprichwörter relativ ist, den Bedürfnissen des Menschen in der modernen veränderlichen Gemeinschaft angepasst werden kann. Man kann nicht umhin, die Anmerkung von Herrn Professor Csaba Földes über das Wahrnehmen der osteuropäischen Ansätze im internationalen Wissenschaftsdiskurs anzuführen, die gar nicht oder kaum wahrgenommen werden. Linguokulturologie benötigt ein neues Paradigma.

LITERATUR

- Földes, Cs. (2019). Sprache – Interaktion – Kultur: ein Beitrag zur Problemdonstruktion anhand des Paradigmas Linguokulturologie. In Reeg, Ulrike / Simon, Ulrike (Hrsg.), *Facetten der Mehrsprachigkeit aus theoretischer und unterrichtspraktischer Sicht (Interkulturelle Perspektiven in der Sprachwissenschaft und ihrer Didaktik)* (S. 85–115). Waxmann.
- HRISZTOVA-GOTTHARD, H. (2008). Vom gedruckten Sprichwörterbuch zur interaktiven Sprichwortdatenbank. Überlegungen zum linguistischen und lexikographischen Konzept mehrsprachiger Sprichwortdatenbanken. <http://docplayer.org/23255467-Vom-gedruckten-sprichwoerterbuch-zur-interaktiven-sprichwortdatenbank.html>
- Kozlovskij, V. V. (2019). Die semantische Struktur des linguakulturellen Konzepts (anhand der deutschen Gegenwats Sprache). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 43, 2, 126–129.
- Mieder, W. (2010). “Man soll den Tag nicht vor dem Abend loben“ – vom Sprichwort über Schillers geflügeltes Wort zum Antispruchwort. *Germanica Wratislaviensia* 130, 181–202.

A TRANSLATION ANALYSIS OF ENGLISH SOCIAL ADVERTISING

Kuruts B. M.

Kyiv National Linguistic University

Social advertising is a type of advertising that is designed to promote a particular social cause or raise awareness about an issue in society. It is intended to influence people's behavior and attitudes towards certain social issues. When translating English social advertising, it is essential to consider the cultural nuances of the target audience to ensure that the message is understood correctly. Thus, the translator should focus on conveying the meaning of the message and adapting it to the cultural context of the target audience (Yifeng Sun and Honghua Wang, 2022).

Translation analysis of English social advertising involves examining the original English text and its cultural context, and then producing an accurate and culturally appropriate translation that conveys the intended message to the target audience. To conduct a translation analysis of English social advertising, several key factors need to be considered:

The target audience: The first step in any translation analysis is to identify the target audience for the translated ad. This will help the translator understand the cultural and linguistic nuances that are most relevant to that audience.

The original text: The translator should carefully analyze the original English text, looking for any wordplay, puns, idioms, or other linguistic devices that may need to be translated in a specific way. A good translation analysis would need to identify these linguistic nuances and find ways to translate them accurately into the target language.

The cultural context: English social advertising often incorporates cultural references and values that may not be immediately understandable to a different culture. The translator should consider the cultural context of both the source and target languages and identify any cultural differences that may affect the translation.

The tone and register: A successful translation analysis would need to take into account the target audience and adjust the tone and register of the translation accordingly.

Clarity and Simplicity: Social advertisements should be clear, concise, and easy to understand. Translators should avoid using overly complex or technical language that may confuse the target audience.

Visual elements: Social ads often incorporate images and graphics that play a significant role in conveying the message. A translation analysis would need to consider these visual elements and find ways to effectively translate them, if necessary.

Call to action: Social advertisements often include a call to action, encouraging the audience to take specific actions. The translator must ensure that the translated text includes an appropriate and effective call to action that is relevant to the target audience.

Localisation: The translation should not only reflect the language of the target audience but also their customs, habits, and beliefs.

Simplify the language: The translator should avoid using complex or technical language that may be difficult to understand for non-native speakers. The message should be simple, concise, and easy to read (Christina Schaeffner and Susan Bassnett, 2020).

Hence, a translation analysis of English social advertising requires a deep understanding of both the source text's message and the target audience's cultural context. It is crucial to ensure that the translated text accurately conveys the intended message while still resonating with the target audience. The translator should aim to convey the message effectively while adapting it to the local cultural context. Visual aids can help to overcome language barriers, and testing the translation is essential to ensure its effectiveness.

REFERENCES

Christina Schaeffner and Susan Bassnett (2020). *“Translating Advertising: Ads in the Global Village”*

Yifeng Sun and Honghua Wang (2022). *“Advertising Translation: Global Perspectives”*

GRUNDLAGEN DER DEUTSCHEN SCHRIFTSPRACHE

Kuzmenko T. M.

Nationale Linguistische Universität Kyjiw

Die Sprache als nationales, überindividuell-gesellschaftliches Phänomen wird durch phonologische, grammatische, lexikalische, syntaktische, Text- und Diskurs-Ebenen bestimmt. Da jede dieser Ebenen ihre eigenen Einheiten besitzt, die miteinander verbunden sind und vielerlei Normen bzw. Regeln anpassen, stellt die Sprache hiermit ein komplexes System dar.

Die Sprache wird in der Rede realisiert. Die Rede ist in diesem Sinne individuell, konkret und präsentiert Realisierung aller Einheiten aller Ebenen in gesprochener (mündlicher) oder geschriebener Form. Man nennt diese Formen auch als “gesprochene Sprache” und “geschriebene Sprache” (Steriopolo, 2018, S. 47). Um gesprochene Sprache zu beherrschen, braucht man mündliche Sprachfertigkeiten: das Sprechen und das Hören. Um geschriebene Sprache zu meistern, sind das Schreiben und das Lesen wichtig.

Geschriebene Sprache oder Schriftsprache ist ein System der Einheiten, die eine schriftliche Kommunikation ermöglichen. Zu den Einheiten der Schriftsprache gehören:

1) der Buchstabe als ein alphabetisches Zeichen, dem in der Regel ein Laut (die kleinste Einheit der mündlichen Rede) entspricht.

In den meisten Fällen stimmen die Buchstaben und Laute nicht überein (Steriopolo, 2018, S. 47–64), d. h.

– ein Buchstabe kann mehrere Laute wiedergeben, z. B. *d* – [*d*] *danken, Dame; d* – [*t*] *Rind [rInt]*;

– ein Laut können mehrere Buchstaben präsentieren, z. B. *g* – [*g*] *Gabel*, *g* – [*k*] *Tag*, *g* – *Ich-Laut* – *fleißig*;

– ein Laut wird durch mehrere Buchstaben wiedergeben, z. B. *Schule*, *Koch*, *Philosoph*, *Stadt*.

2) das Graphem als die kleinste bedeutungsunterscheidende Einheit geschriebener Sprache,

– ein Graphem kann für eine Reihe von Phonemen stehen, z. B. *v*: /*v*/ – /*ff*/ (*Vase* – *v*, *Vater* – *f*);

– dasselbe Phonem wird durch ganz verschiedene Grapheme wiedergegeben, z. B. /*i*:/ – <*i*, *ie*, *ieh*, *ih*>, also das Phonem /*i*:/ hat vier Grapheme (*ich*, *Liebe*, *sieh*, *ihn*).

Ein Graphem ist also manchmal ein Buchstabe, manchmal eine Buchstabenverbindung.

3) Das Wort ist der kleinste relativ selbstständige Bedeutungsträger. Jedes geschriebene Wort besteht aus Graphemen und Morphemen.

4) Der Text. Der Text ist ein Resultat und eine Einheit der Kommunikation. Der Text beteiligt sich in der Kommunikation; hilft, eine Information aufzubewahren und zu übergeben; fixiert das Leben eines Menschen; ist ein Produkt einer historischen Epoche; ist eine Form der Kultur; ist eine Widerspiegelung der bestimmten soziokulturellen Traditionen (Бацевич, 2004, с. 146).

Ein geschriebener Text ist eine schriftliche Äußerung, die man lesen oder selbst produzieren kann. Der Texttyp wird anhand der Funktion des Textes, seiner Struktur und sprachlichen Merkmale ermittelt.

Man unterscheidet folgende Texttypen:

1. *Expositorische (erklärende) Texte* sollen Phänomene, Tatsachen, Situationen, Handlungen, abstrakte oder konkrete Sachverhalte aufzeigen und beschreiben:

– *in der Geschäftswelt*: Bericht, Brief, Zusammenfassung;

– *im Journalismus*: Essay, Nachricht, Meldung, Berichterstattung;

– *bei der technischen Kommunikation*: Bedienungsanleitung, Fachbericht;

– *bei der wissenschaftlichen Kommunikation*: Lehrbuch, Leitfaden für Studenten, wissenschaftlicher Bericht.

2. *Narrative (erzählende) Texte* wollen die Leser unterhalten, bilden, informieren, indem sie eine Geschichte erzählen. Sie beschäftigen sich mit Fantasiewelten oder mit der realen Welt. Diese Texte kann man in folgende Textsorten gliedern:

- *Fiktionale*: das Märchen, der Roman, Science-Fiction, die Horror- oder Abenteuererzählung, die Fabel, die Sage, die Mythe;

- *Nichtfiktionale*: der Artikel, der Zeitungsbeitrag, die historische Schrift...

3. *Argumentative (überzeugende) Texte* haben ein Ziel, die Ansichten des Lesers zu ändern, oder versuchen zu überzeugen, dass eine Sache, ein Produkt oder ein Gedanke besser ist als andere.

Jedes geschriebene Wort oder jeder geschriebene Text bezieht sich auf die Normen der Orthographie, d.h. die moderne deutsche Schriftsprache unterliegt den Regeln der Rechtschreibung, die 2017 veröffentlicht wurden und die man beim Schreiben beachten soll. Diese Regeln betreffen sowohl die Schreibung der Laute

(Vokale und Konsonanten) in ihrer Kongruenz zu den Buchstaben, Silbentrennung, Groß- und Kleinschreibung, Schreibung mit / ohne Bindestrich, Getrennt- und Zusammenschreibung, als auch die Zeichensetzung auf der Satzebene.

LITERATUR

- Бацевич, Ф. (2004). с. *Основи комунікативної лінгвістики*. Видавничий дім “Академія”.
- Steriopolo, O. I. (2018). *Phonetik und Phonologie des Deutschen*. Видавничий центр КНЛУ.
- Texte verfassen. (2014). Abgerufen von: http://ger.explainwell.org/wp-content/uploads/2016/08/o2_HB_student_DE.pdf

IMPROVING ONLINE TEFL EFFICIENCY FOR PSYCHOLOGY STUDENTS: TOOLS AND STRATEGIES

Kuzmytska M. O.

Kyiv National Linguistic University

Effective communication is one of the key elements of professional primeness, especially in the field that requires the most accurate expression of thoughts and ideas and within which false signals may not only lead to misunderstanding, but also completely misguide the healing process of sensitive clients. Future psychologists, as many other professionals-to-be, have been challenged with turbulent conditions in terms of their education, professional and personal development, including the foreign language skills. One of the main tasks of a modern higher educational establishment is to provide their students with the most efficient tools and strategies that will enable them to acquire the necessary skills as a top specialist in the field of psychology.

The development of information and communication technologies pushes education to search for new tools and methods of teaching. This tendency was greatly enforced by the events of recent years that forced the educational process out of the classroom. The call for innovation, modernisation and reforming of TEFL drew attention to distance learning, e-learning, online learning, computer-assisted language learning (CALL) and other terms.

The above stated terms were coined and described decades ago, and the correlation between them can be briefly described as follows. *The Regulation on Distance Education* and *the Concept of Distance Education Development in Ukraine* (2000) define distance learning, as well as the rights and obligations of participants of the educational process. Based on these documents, distance learning is a form of education that is equal to fulltime education and extramural education and if performed by means of distance information and communication technologies. According to Ramtek (2021), electronic learning (e-learning) is “carrying out learning and training using digital resources” such as personal computers, laptops, tablets and mobile phones that are connected to the Internet.

Potapenko (2021) defines online learning as an improved form of distance learning, which uses a unified integrating model of educational platforms, testing programs, and information resources of different forms.

The common advantages and disadvantages of online learning, as a form of distance learning, has been discussed in many research papers. This article will look at basic factors that affect the efficiency of online English language learning and the most effective tools and strategies of online TEFL. It needs to be highlighted, though, that despite substantial research data on online learning worldwide and distance learning in Ukraine, the application of information and communication technologies lacks systematic approach in education. According to Vysotchenko (2022), this represents an urgent problem that needs to be addressed in the nearest future.

Among the main factors that influence efficiency of online form of teaching and learning EFL are the following:

- effective cooperation between teachers and students;
- educational technologies in use;
- effectiveness of reference materials and the ways of their delivery;
- effective feedback (Potapenko, 2021).

Application of the main principles of online learning, as well as the above listed factors, refer to every stage of language learning process: choosing the study materials at the preparation stage, teamwork and individual practice both at the lesson and as a self-study work, knowledge and skills testing and effective feedback at the control stage.

As for the preparation stage, it is obvious that the Internet resources give the access for both teachers and students to endless mass of data, which is particularly useful in terms of professionally oriented education. High competition, latest scientific discoveries and constantly growing requirements to the job in the field of psychology require constant update of study materials. Only electronic resources can be quickly updated and filled with up-to-date vocabulary, communication patterns, reading and media resources that meet all the requirements.

Language practice itself can be improved by numerous computer-based and Internet-based activities and applications, additional resources that can be used both for in-class practice and self-study work. One of the ways to maintain positive attitude and diversify the educational process is the gamification of various activities, such as vocabulary and grammar practice, developing reading and listening skills. Numerous platforms and websites allow free access to interactive activities or allow creating your own activities using online tools (such as *LearningApps*).

At the control stage, it is extremely important to set the deadlines and teach the students to submit the tasks on time and follow the rules of academic integrity. Online learning often includes a number of written tasks and teachers should not only encourage their students to meet the deadlines, but also provide substantial feedback as soon as possible. This will help to compensate the lack of individual consultations as a part of full-time education process.

Finally, it is important to provide students with a course outline that will lead the student through the whole education process within a particular course and

illustrate the final goal at the end of it. This will also provide a certain balance for students who have different technical skills and opportunities and will ensure that every student completes all the requirements of the course.

REFERENCES

- Vysotchenko, S. (2022). Викладання іноземних мов в умовах дистанційного навчання [Teaching foreign languages as a part of distance learning]. *Використання дистанційних освітніх технологій у викладанні іноземних мов*, 17–19.
- Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. (2000) *Освітній портал*. <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>.
- Potapenko, N. (2021). Особливості дистанційного навчання англійської мови [Peculiarities of distance learning of English]. *Актуальні проблеми навчання іноземних мов в умовах дистанційної освіти. Збірник наукових праць*, 53–56.
- Ramtek, D. E. (2021) Making Online English Language Teaching Effective. *Сape Comorin*, 4(3), 202–207.

TYPOLOGY OF NATIONALLY-BIASED LEXICON IN MODERN BRITISH MEDIA DISCOURSE

Lutsenko R. I.

Kyiv National Linguistic University

Media discourse is broadly defined as any way in which the media – including news sources, authors, and others – presents certain problems and creates public debate. In some ways, all media, by definition, promotes some form of debate.

Another way to put it is that media would not be media if it did not spread information with a particular slant or through a particular viewpoint. Breaking down particular types can be difficult, but it's often easier to consider in terms of general groups. Different media sources distribute and spread their work in various ways, ranging from printed volumes and internet blogs to radio and television broadcasts.

It is sometimes useful to distinguish between written and spoken media. Other academics examine speech in terms of its impacts on society as a whole, or examine it in terms of the governing principles or broader culture of its writers and players. Much of the debate is unavoidably regional, and it is heavily influenced by the norms and habits of both media actors and information consumers.

Nationally-biased lexicon in modern British media discourse can take several forms, hence, it is reasonable to present the following typology of nationally-biased units:

First of all, we speak about regionalisms. British media may use language specific to certain regions or localities within the United Kingdom, which can reflect cultural or political biases. For example, the use of the phrase “*The British-*

Spanish Society” to refer to organisation which is aimed at establishing contacts with the British and Spanish political institutions is considered as an optimal way to represent collaboration between Spanish and UK governments in terms of science, social insurance, technology and other vital aspects of human life and existence (BSS).

Secondly, we distinguish nationally-biased units which may reflect events of historical significance. Mr. Jimmy Burns, while interviewing the Spanish Ambassador to the United Kingdom, mentioned the term “*Brexit*” which reflects one of the most striking political venues for Great Britain in the XXI century, the anti-EU course of this country (BSS).

Thirdly, it is reasonable to mention political ideology, since British media often reflects political biases through the language it uses. For example, Boris Johnson, the former Prime Minister of the UK, pointed out the essence of the Ukraine-Russia war by using peculiar lexical units, such as “*the price of freedom*”, “*long-term instability and anxiety*”, “*military support*” (BBC). We consider such nationally-biased units as ideological, since they bear ideological and mental “routes” of each country in terms of political affairs and collaboration with other countries in ensuring global stability.

Fourthly, we present national identity: The language used in British media can also reflect biases towards national identity. The use of terms like “British values” or “Britishness” can be seen as excluding or diminishing the contributions of people from other cultures or ethnic backgrounds who live in the UK (TP). Among the main British values it is important to point out the four dominant ones: *Democracy, Rule of Law, Respect & Tolerance, Individual Liberty* (TP).

Finally, British media can sometimes use language that reinforces stereotypes about certain groups of people, such as immigrants or people from certain regions or social classes. This can perpetuate negative attitudes and discrimination towards these groups.

The BBC’s Creative Diversity Report 2020 has revealed “often those from poorer socio-economic origins are portrayed unfavorably, driven by preconceptions and seen as the target of derision” (BBC20). According to BBC audience research on the portrayal and representation of British television, 66% believe it is important that TV features content related to people from diverse socioeconomic backgrounds, while 27% believe there is currently too little coverage of diverse socioeconomic backgrounds on TV (BBC20). In particular, the “Skint” documentary series tracked members of the general public in different places, often government estates, who are either jobless or have very little money and are shown to be engaged in drinking, substance abuse, and prostitution.

To make a conclusion, we would like to note that nationally-biased lexical units typology is based on British media discourse, which is rich in using various manipulative techniques, but not all media outlets or journalists will use them. It is important to analyze media critically and to look for a range of perspectives to gain a more balanced understanding of issues.

REFERENCES

- Helping British tourists caught by the pandemic. *The British-Spanish Society*. Retrieved March 3, 2023, from <https://www.britishspanishsociety.org/wp-content/uploads/2020/05/HElliottinterviewfulltranscript.pdf>
- Whannel, B. K. (2022, June 27). Ukraine war: The price of freedom is worth paying, says Boris Johnson. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/uk-politics-61949714>
- TP *Fundamental British Values*. (2022, March 9). Total People. <https://www.totalpeople.co.uk/about/british-values/>
- BBC20 (2020, December 22). Report finds British TV portrays working class 'negatively and fuelled by stereotypes.' *UK*. <https://thetab.com/uk/2020/12/22/all-these-tv-series-show-the-working-class-negatively-and-fuelled-by-stereotypes-186984>

TRAINING OF POST-PRIMARY TEACHERS IN THE IRISH LANGUAGE AT ST. ANGELA'S COLLEGE, SLIGO

Lysenko O. A.

Kyiv National Linguistic University

Currently, the higher education system is being reformed in Ukraine, this process is aimed at the ensuring high-quality professional training of various profile specialists. Studying the best practices of the Irish language teacher training in the third level institutions of Ireland can be a good basis for successful reforming of the domestic higher education system.

The purpose of the work is to reveal the peculiarities of the structure and content of the Irish language secondary school teacher training programs at St Angela's College, Sligo.

St Angela's College, Sligo is located in the north-west of Ireland and provides university level programs for future language teachers. Until recently, St Angela's College degrees were awarded by the National University of Galway, but at the beginning of 2022 St Angela's College was integrated into the Atlantic University of Technology (ATU). It means that degrees awarded as a result of mastering college programs are validated by ATU. (St. Angela's College, Sligo, 2022a, p. 6).

St. Angela's College offers undergraduate teacher education programs in Home Economics and Irish. The pedagogical component of these programs covers basic and professional disciplines. Basic disciplines include: educational psychology, history of education and educational policy, philosophy of education and sociology of education, which in its turn includes special education and educational development. Among the professional disciplines the following components should be distinguished: curriculum, pedagogy, teaching methods, information and communication technologies, implementation of scientific research (St. Angela's College, Sligo, 2022b, p. 13).

School placement and micro-teaching are integral components of the programs too. They provide a unique interface between education and subject disciplines. It allows student teachers to create connections between theory, planning and practice of teaching and learning. Students complete their teaching practice in various schools and educational institutions, which contributes to the formation of professional competence of the appropriate level.

Fulfilling the tasks of the Teaching Council of Ireland, teacher education colleges strengthen the practical orientation of their programs, as this component contributes to the formation of the appropriate professional competence in future language teachers. It is worth mentioning that the bachelor degree educational programs provide the completion of pedagogical practice every spring semester during four years of study. The final block of pedagogical practice lasts 10 weeks, the total duration of pedagogical practice is 24 weeks (Hall, K., Murphy, R., Rutherford, V., & Ní Áingléis, B., 2018).

The mentioned teacher education programs enable students to master the Irish language at a high professional level during four years of study thanks to the communicative direction of practical classes. While mastering the Irish language, students study different modules such as Irish literature, poetry, drama, folklore, sociolinguistics, Irish media and film industry. According to the requirements of the Teaching Council of Ireland, students taking the Irish language programs must complete a two-month language practice in the Gaelic areas of Ireland. In our opinion, the technology of “immersion into the language environment” undoubtedly contributes to overcoming the language barrier and the formation of a high professional level language competence in future language teachers (The Teaching Council, 2012, 2013, 2017).

Thus, having studied the structure and content of the bachelor degree programs for training teachers in the Irish language of St. Angela’s College, we came to the conclusion that the mentioned programs have double specialization, which expands the employment opportunities of future teachers. They correspond to the 8th level of accreditation of the National Qualifications Framework and consist of 240 credits. An indisputable advantage of such programs are language practices that involve living and working in the areas (countries) of the language being studied, which contributes to the formation of a high professional level foreign language communicative competence. An equally important advantage of undergraduate Irish language programs is their practice orientation, which aims to prepare teachers who can work effectively in the classroom. The total duration of pedagogical practice is 24 weeks. Moreover, in the third year of study, future teachers have the opportunity to undergo pedagogic practice abroad. In our opinion, the experience of academic mobility will allow future teachers to improve their professional level and enrich their professional portfolio.

REFERENCES

Hall, K., Murphy, R., Rutherford, V., & Ní Áingléis, B. (2018). School Placement in Initial Teacher Education Final Report 2018. University College Cork, Dublin City University.

- St. Angela's College, Sligo (2022a). Postgraduate and Part-time Programmes Prospectus 2022. Atlantic TU.
- St. Angela's College, Sligo (2022b). A College of NUI Galway. Undergraduate Prospectus 2022. Galway.
- The Teaching Council. (2012). Report of the Gaeltacht Placement Working Group to the Teaching Council. <https://www.teachingcouncil.ie/en/Publications/Teacher-Education/Report-of-the-Gaeltacht-Placement-Working-Group-to-the-Teaching-Council.pdf>
- The Teaching Council (2013). Guidelines on School Placement. Maynooth: Co. Kildare, The Teaching Council. <https://www.teachingcouncil.ie/en/publications/ite-professional-accreditation/guidelines-on-school-placement.pdf>
- The Teaching Council (2017). Initial Teacher Education: Criteria and Guidelines for Programme Providers. In accordance with Section 38 of the Teaching Council Act, 2001 (Revised Ed.). Maynooth: Co. Kildare.

A COGNITIVE AND PRAGMATIC APPROACH TO SITUATION-BOUND COMPLIMENTARY UTTERANCES

Musienko Yu. A.

Kyiv National Linguistic University

Situation-bound utterances (SBUs) as a part group of formulaic expressions (Kecskes, 1999) are highly conventionalized, prefabricated units whose occurrence is tied to standardized communicative situations (Wray, Wood, 2002). A cognitive-pragmatic approach to SBUs reveals that cognitive mechanisms such as metaphor and conventional knowledge are responsible for the unique situational meaning of SBUs (Kecskes, 1999). Collocations, fixed expressions, lexical metaphors, idioms and SBUs can be as example of formulaic language in which word strings tend to convey holistic meanings that contain grammatical units, fixed semantic units, and pragmatic expressions, such as SBUs, complimentary remarks in particular. The findings of research (Manes, 1983; Wolfson, 1989) point out the difference between compositional meaning of the complimentary utterance and its actual situational meaning. Thus, complimentary utterances can function as formulaic sequences that recur in the same form and adjust to lexically substantive constructions within the framing procedure. Moreover, most fixed expressions are defined relative to a conceptual framework (Wray, 2002). According to Woods (2002) there is a significant role of formulaic language units viewed as ready-made chunks or preferred sequence of words in language acquisition and production (p. 1–15). It is worth mentioning that complimentary remarks play the role of formulaic sequence in communication, particularly with regard to spontaneous spoken language.

According to cognitive theories knowledge is organized by means of structures that create their case frames (Fauconnier, Turner, 2002). As people

usually categorize events and situations in terms of a scenario, a typically structured idealized cognitive model is a sequence of events with typical components being either logical or semantic by nature. It is our belief that a new prospective approach can be worked out to analyze the pragmatic value and loading of complimentary utterances in modern English speaking environment due to the very nature of situation-bound communicative processes. The full acquisition and proper use of a concept requires people to know not only its lexical-semantic counterpart and the associated declarative knowledge, but also the multi-modal mental representation and culturally-based behavioral schema which are acquired through communication. What makes the use of situation-bound complimentary utterances (SBCUs) difficult is the fact that complimentary remarks receive their specific pragmatic charge from the situation creating their own separate case frame.

In American English compliments are used for a variety of reasons: to express admiration or approval of someone's work, appearance, taste; to reinforce desired behavior (Manes, 1983); to establish, confirm, maintain solidarity; to replace greetings, gratitude, apologies, congratulations (Wolfson, 1989); to soften face-threatening acts such as apologies, requests and criticism; to open and sustain conversation (Manes, Wolfson, Judd, 1983). In terms of SBUs studies show that functional characteristics of compliments are mostly used as case frames depending on the situation they are generated and directed to the recipient.

There are SBCUs that are distinguished by categories: complimenting positivity with a focus on the joy, fun, and positive outlook the person brings (*Your smile is contagious. You have such a great sense of style.*); complimenting personal traits that acknowledge different qualities the person exhibits (*You're so sweet.*); complimenting intelligence, creativity, and resourcefulness emphasizing that you appreciate the person's abilities (*Jokes are funnier when you tell them. You're great at figuring stuff out.*); complimenting accomplishments; complimenting personal relationships (*You're an awesome friend. Hanging out with you is always fun. You're a gift to those around you.*) etc., and are usually generated in terms of formulaic language patterns with semantic and syntactic shape of an utterance performing an action of complimenting. Most complimentary utterances are simple sentences with a compound nominal predicate (*Your dress looks gorgeous.*); exclamatory sentences with 'what-clause' (*What a cute baby you have!*); sentences with superlative adjectives and perfect aspect (*You are the best chess player I've met in my life!*); interrogative sentences (*Well, don't you look lovely?*). Paying a compliment a speaker uses the standard set of adjectives (*great, cool, wonderful, magnificent, nice, kind, etc.*). However, complimenting a speaker intends not only to build solidarity with an addressee, but also to use the compliment to fulfill many other functions such as encouragement, gratitude, etc. To express various functions of compliments a speaker uses a semantic formula in the utterance that can vary in its construction depending on purposes and strategies. Thus, praising contains metaphors (*You are as real start!*), admiration is expressed explicitly by using verbs *like, love* and adjectives (*It is nice. I like it.*), and exclamatory sentences (*What a beautiful hairstyle!*).

The semantic and syntactic formulas are the strategies of the speech act of compliments in different cross-cultures. Further studies will help broaden the investigation of formulaic complimentary utterances and draw theoretical considerations about their role and functions in different types of discourse.

REFERENCES

- Fauconnier, G., Turner, M. (2002). *The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*. New York: Basic Books.
- Kecskes, I. A. (1999). A Situation-Bound Utterances from an Interlanguage Perspective. *Journal of Pragmatics*, 2, 299–310.
- Manes, J., Wolfson, N., Judd, E. (1983). Compliments: A Mirror of Cultural Values. *Sociolinguistics and Language Acquisition*. Rowley (Mass.), London, Tokyo: Newbury House, 96–102.
- Wolfson, N. (1989). *Perspectives: Sociolinguistics and TESOL*. Newbury House.
- Wood, D. (2002). Formulaic Language in Acquisition and Production: Implications for Teaching. *TESL Canada Journal*, 20 (1), 1–15.
- Wray, A. (2002). *Formulaic Language and the Lexicon*. Cambridge University Press.

SERIAL “ŚWIĘTY” W NAUCZANIU JPJO ORAZ KULTURY POLSKIEJ OBCOKRAJOWCÓW

Minenkova N. E.

Kijowski Narodowy Uniwersytet Lingwistyczny

Potencjał seriali w nauczaniu języka polskiego jako obcego (jpjo) jest dzisiaj nie podważalny ani w literaturze przedmiotu, ani w praktyce. Ewentualne problemy powstają podczas wyszukiwaniu, odpowiedniego dobrania, dopasowania metod dla efektywnego wykorzystania owych materiałów. Pod tym względem przedstawiony w tym studium badawczym serial *Święty* (*Święty*, 2020 serial opis – Filmweb, б.д.) może być pewnym rozwiązaniem tych wyzwań, powstających przed lektorami jpjo.

Informacja o serialu.

Święty to polski serial fabularny produkowany w latach 2020–2022, na razie ukazało się 6 sezonów, każdy odcinek trwa ok. 21 min (*Święty*, 2020 serial opis – Film polski.pl, б.д.). Telenowela pokazuje codzienne życie niewielkiej podwrocławskiej społeczności, lokalne kryminalne zagadki oraz osobiste problemy mieszkańców, na dodatek to wszystko jest wzbogacone dobrym humorem i dynamicznymi zwrotami akcji.

Dydaktyczne możliwości serialu *Święty* w nauczaniu jpjo.

Serialom, jako narzędziom dla nauczania jpjo, często zarzuca się potoczność używanego języka, wraz z tym jak od uczniów oczekuje się znajomość oraz stosowanie struktur zgodnych z normą językową wysoką (A. Jasińska, 2017). Proponowany serial, mimo że nie został stworzony w celach glottodydaktycznych,

dysponuje językiem poprawnym, pod względem fonetycznym, a więc bohaterowie mówią wyraźnie, nie za bardzo szybko co stwarza szerokie możliwości dla ćwiczenia wymowy oraz rozumienia ze słuchu nawet na podstawowych poziomach. Na przykład dialog (od 17 do 20 minuty) w odcinku 11 sezonu pierwszego może być wykorzystany podczas wprowadzania/drylowania czasu przeszłego. Co więcej ten serial ma wiele dialogów życiowych: w sklepie, na plebanii, na policji ect., które efektownie i pożytecznie można stosować dla poszerzenia zasobów leksykalnych, jak z uczniami początkującymi tak i z bardziej zaawansowanymi. *Święty* także jest kopalnią związków frazeologicznych co stwarza świetną możliwość do uczenia się owych zwrotów w naturalny sposób. Jak nie “zjeść konia z kopytami”, kiedy jesteś głodny, kto i dlaczego kładzie się spać bardzo wcześniej czyli “chodzi spać z kurami”, kto jest “czarną owcą” w rodzinie o tym można dowiedzieć się oglądając tylko pierwszy odcinek serialu.

Święty to serial fabularny o życiu małego miasteczka, który zawiera nieograniczone możliwości dla kształcenia również kompetencji interkulturalnej. Obcokrajowcom, nawet z sąsiadujących z Polską państw, niekiedy jest bardzo trudno zrozumieć, więcej tego poruszać się swobodnie w polskiej przestrzeni kulturalnej, która ma swoje normy, tradycje i zwyczaje. Jedną z takich kwestii jest kościół, jego rola i znaczenie w życiu codziennym mieszkańców oraz tradycje religijne. Książka, gospodyni, plebania, msza, ogłoszenie duszpańskie, ministrant ect. to tylko niewielka lišta wyrazów, która może wprowadzić w zakłopotanie nawet uczniów na zaawansowanych poziomach znajomości językowej. Ten serial w sposób przystępny, ale i prawdziwy pokazuje rolę i znaczenie tej instytucji na przykładzie małej, wiejskiej miejscowości. Oglądanie *Świętego* da możliwość obcowania się z kulturą polską w sposób bezpośredni i ciekawy.

Kolejnym zagadnieniem także trudnym dla zrozumienia cudzoziemcowi jest polski system samorządowy. Przyjeżdżając do Polski obcokrajowiec będzie poczuwał się bardziej komfortowo rozumiejąc pewne podstawy organizacji życia miast, miasteczek i wsi. Dlatego oglądanie tego serialu pomoże zapoznać się z głównymi bohaterami i zrozumieć kim jest sołtys w małym miasteczku, a kim komendant na posterunku policji, kto i za co może dostać mandat.

Serial *Święty* da się wykorzystywać jak na zajęciach z jppo w klasie, tak i jako pracę domową. Serial nie może zamienić podręcznika, jest tylko dodatkowym, ciekawym narzędziem do urozmaicenia lekcji, dlatego przed wykorzystaniem wideo materiałów lektor musi dośostosować je do celu zajęć i przygotować odpowiednie zadania. Ponieważ odcinki są krótkie nie wyklucza się także możliwość ubudowania całej jednostki lekcyjnej wokół poszczególnego epizodu.

Wnioskując, trzeba podkreślić, że polski serial fabularny *Święty* ma obszerne możliwości dla wykorzystania na zajęciach jppo jak na podstawowych poziomach, tak i na bardziej zaawansowanych. Krótkie odcinki, życiowe tematy, poprawny język (bez mocnych przekleństw i żargonizmów), a także wartka akcja umożliwiają dysponowanie się nim jak dla rozszerzenia kompetencji lingwistycznych, tak i interkulturowej. Dodatkowo, urozmaicając zajęcia, wykorzystaniem serialu, stwarzamy możliwości do samodzielnego sięgania studentów po śledzenie losów bohaterów, albo wyszukiwania podobnych produkcji.

LITERATURA

- Święty, (2020) serial opis. *У Filmweb.* (б. д.). Filmweb. Узято з <https://www.filmweb.pl/serial/Święty-2020-849346/descs>.
- Święty, (2020) serial opis. *У FilmPolski.pl.* (б. д.). Узято з <https://filmpolski.pl/fp/index.php?film=1252870>.

CHAT GPT DANS LA TRADUCTION ET L'ÉDUCATION

Myronova N. V.

Université nationale linguistique de Kyiv

Chat GPT est un chat bot à intelligence artificielle, développé par le laboratoire Open AI. Il s'agit d'un grand modèle de langage statistique, optimisé pour le dialogue et affiné avec des techniques d'apprentissage tutoré et par renforcement. Le prototype Chat GPT, basé sur le modèle Open AI GPT-3.5 – une version améliorée de GPT-3, est sorti le 30 novembre 2022 et dans trois mois à peu près nous avons un nouveau modèle – GPT-4 qui peut traiter non seulement du texte mais aussi des images.

Autrement dit Chat GPT est un modèle de réseau neuronal pour le moment de quatrième génération du développeur Open AI qui a été formé pour traiter le langage humain et l'image. Il a été créé pour effectuer diverses tâches basées sur des données provenant d'Internet. Un tel développement n'est pas vraiment une percée pour le marché et pour la traduction y compris.

Historiquement, la principale technique d'apprentissage automatique utilisée dans l'industrie a été la traduction automatique statistique (TAS). TAS utilise une analyse statistique avancée pour estimer la meilleure traduction des mots compte tenu du contexte de plusieurs mots. SMT est utilisé depuis le milieu des années 2000 par tous les principaux fournisseurs de services de traduction, y compris Microsoft.

L'émergence de la traduction automatique neurale (TAN) a provoqué un changement radical dans la technologie de traduction, entraînant une qualité de traduction nettement supérieure. Nous voyons que le principe du travail du Chat GPT et des autres systèmes automatiques utilisés en traductologie est pareil. Comme nous pouvons le voir, l'incroyable percée technologique ne s'est pas réellement produite. Les technologies de l'IA se développent depuis les années 1960, ce progrès est donc progressif et assez attendu par ceux qui comprennent l'industrie. Bien que, bien sûr, dans une certaine mesure, les résultats soient impressionnants. En raison du détail et de la clarté des réponses, sa popularité a augmenté incroyablement rapidement, bien que l'exactitude réelle de ces réponses ait fait l'objet de critiques.

La principale différence entre Chat GPT et tous les autres traducteurs informatiques est le réseau neuronal qui peut créer du contenu indépendamment sur les instructions de l'utilisateur. Grâce à elle, le chat bot donne des réponses détaillées aux questions, avec des justifications et un raisonnement logique, et

fournit un ensemble complet de faits intégrés dans la base de données. Et tout cela en langue dont vous avez besoin. Vous pouvez même définir le style de réponse et profiter d'un beau texte. Il faut confirmer que la différence avec le traducteur Google par exemple est énorme.

Cependant, ce programme miracle a ses limites et ses caractéristiques. Les demandes doivent parfois être reformulées pour être comprises, elle est capable d'éluder certaines demandes et même de lire une morale verbeuse en réponse. De plus, sa base de connaissances ne comprend que des informations jusqu'en 2021, et à notre époque, toute information devient extrêmement rapidement obsolète.

La question *Comment choisir le bon interprète ?* trouble, bouleverse et devient de plus en plus aiguë. Tout dépend des tâches pour lesquelles vous avez besoin de traduction. Par exemple, vous discutez dans un chat sur un site de rencontre ou dans un jeu en ligne, la langue de communication est en langue dont aucun des participants à la conversation n'est natif. Les sujets sont simples, la conversation est détendue, tout le monde est content l'un de l'autre, les difficultés de traduction peuvent se transformer en plaisanterie. Cela vaut la peine de compliquer un peu la tâche – par exemple, recourir au traducteur Google dans la correspondance commerciale courante – de graves malentendus sont possibles. Chat GPT est plus adapté dans ce cas. Mais que faire si vous avez devant vous toute une montagne de textes à traduire et que les affaires, les relations avec les organisations gouvernementales, la sécurité du travail, la santé, l'éducation et juste les vies humaines dépendent de sa qualité ? La réponse se trouve dans un simple tableau comparatif.

Traducteur Google	Chat GPT	Traducteur / Interprète
Traduit selon des algorithmes prédéterminés qui changent relativement rarement. Ne pose pas de questions de clarification.	Il dispose de bases de connaissances sur le monde jusqu'en 2021, est capable d'auto-apprentissage basé sur un dialogue avec l'utilisateur.	Pose des questions de clarification, recherche des informations à jour dans toutes les bases de connaissances disponibles, ainsi que sur Internet. Si nécessaire, attire d'urgence des consultants de l'industrie.
Ne reconnaît pas le contexte.	Reconnaît essentiellement le contexte.	Reconnaît toujours le contexte.
Traduit des phrases spécifiques.	Peut composer une phrase en fonction des paramètres donnés.	Traduit des phrases spécifiques, peut composer une phrase selon les paramètres spécifiés et la concevoir magnifiquement (selon un modèle ou dans le style corporatif de l'entreprise du client, dans le respect de la typographie).

Impossible d'expliquer brièvement le sens du texte, car il ne fonctionne pas du tout avec le sens.	Peut énoncer brièvement le sens, mais ne le comprend pas toujours correctement.	Effectue des traductions assermentées, approfondissant le sens des textes et la tâche du client.
Ne reconnaît pas les différents styles.	Peut traduire dans un style donné, mais ne tient pas toujours compte des différences culturelles.	Travaille dans un style donné, en tenant compte des caractéristiques linguistiques et socioculturelles (pertinentes pour les traductions marketing et la localisation de sites).
Ne convient pas aux sujets étroits – juridiques, médicaux, techniques etc.	Peut travailler avec des textes spéciaux, bien que parfois confus.	Fonctionne avec n'importe quel sujet, attire des traducteurs expérimentés dans un domaine donné.
Peut prendre certains mots pour des abréviations et déformer le sens du texte. Il peut donner une transcription de l'abréviation, qui n'était pas dans le texte original.	Peut utiliser des abréviations rarement utilisées dans la pratique par les locuteurs natifs.	Travaille avec compétence avec des abréviations et des abréviations de différents domaines de connaissances – par exemple, lors de la traduction de documentation scientifique.
Ne traduit pas les sceaux, timbres, dessins, schémas.	Peut traduire les sceaux, timbres, dessins, schémas.	Traduit toutes les inscriptions présentées dans n'importe quel format.
Ne fait pas de traductions notariées. Ne fait pas d'interprétation. Ne traduit pas les documents audio et vidéo.		Fait des traductions notariées. Fournit tous les types d'interprétation. Traduit et fait le doublage de vidéos, traduit le matériel audio.
Fonctionne dans n'importe quel pays du monde.		
Fonctionne gratuitement.	Abonnement payant.	Évalue chaque commande individuellement, offre des réductions aux clients réguliers.

La conclusion est évidente. Le niveau final peut être déterminé comme suit: Google Translate est un élève diplômé érudit du secondaire ; Chat GPT est un étudiant préparant des thèses de licence ; le traducteur ou l'interprète est un professionnel expérimenté.

ЛІТЕРАТУРА

Comment traduire avec Chat GPT. Взято з <https://www.canalmalek.com/comment-traduire-avec-chat-gpt>

Chat GPT dans l'éducation. Взято з <https://ecole-futee.com/chat-gpt-dans-education>

Chat GPT. Взято з <https://uk.wikipedia.org/wiki/ChatGPT>

Chat GPT доступний в Україні: що це таке і як він змінить освіту? Взято з <https://osvitoria.media/experience/kontrolnu-napyshe-shtuchnyj-intelekt-shho-take-chatgpt-ta-yak-vin-zminyt-osvitu/>

UNITS OF NATIONALLY BIASED LEXICON AND WAYS OF THEIR TRANSLATION

Nadolna Y. O.

Kyiv National Linguistic University

Each nation in the course of its historical development acquires a great number of features characteristic of the nation only and not pertained to any other, even to a genealogically related nation. The distinguishing features reflect in different aspects of material and spiritual life and are materialized in separate words and word-groups designating national customs, traditions, folk rites and feasts, administrative or political systems, etc. They may also designate peculiar geographical, geological or environmental conditions of a nation's life. No less peculiar may also be the cultural or religious traditions of a nation often expressed through certain proper names or names of saints (e.g. Ukrainian Івана Купала, Маковія, or Ireland's St. Patrick).

The monetary systems in most countries contain some nationally peculiar units as well (e.g. shilling, penny, dollar, hryvnia). Culturally biased are mostly the ways of conduct, and, at last but not at least, some articles of clothing/footwear (e.g. the Scottish kilt, the Ukrainian вишиванка, кептар or the American Indians' moccasins).

Most peculiar are always national meals, beverages and even partaking of food, established as a result of a nation's agricultural traditions and consumption of peculiar products. The nationally biased notions as non-equivalent units of lexicon are also observed in some national systems of weights and measures (e.g. English mile, ounce, Ukrainian верства, пуд).

As it may be observed, the units of culturally biased/specific national lexicon are rarely similar by their nature and meaning in either of the two languages. Consequently, there must also exist various approaches to expressing their meanings in the target language.

The following methods of conveying the meaning of specifically national units of lexicon can be recognized as quite reliable:

By transcription or transliteration exclusively. The units of the nationally specific lexicon, whose meanings are rendered at the phonological level, usually belong to genuine internationalisms and comprise social and political units of lexicon in the main (e.g. lord, lady, mister, shilling, kozak, hryvnia, etc.).

By Transcription or Transliteration and Explication of Their Genuine Nationally Specific Meaning. In many cases the lingual form of a unit of nationally specific lexicon conveyed through transcription or transliteration can't provide a full expression of its lexical meaning. Then an additional explication of its sense becomes necessary. It happens when the unit/notion of the culturally biased lexicon is introduced in the target language for the first time or when it is not yet known to the broad public of the target language readers/listeners. The explanation may be given either in the translated passage/speech flow, where the culturally biased unit is used, or in a footnote – when a lengthy explication becomes necessary.

Footnotes or lengthy explications should always be used when the culturally biased notions are not yet well-known in the target language. For example, surfing when only transliterated/transcribed as серфінг will not express its denotative meaning which it in reality is – “the sport of riding waves into shore on a surfboard”. Hence, a combined translation must be resorted to: серфінг (ковзання на широкій овальній дошці по високій морській хвилі до берега); similarly with snowboarding which denotes спуск із гори на широкій лижві.

The kind of explication, naturally, can be acceptable in a dictionary but scarcely acceptable in a broader text. That’s why footnotes become helpful here, though a frequent usage of them should be avoided as well, since footnotes may divert the reader’s attention from the content of the passage/work in which the specific national notions occur.

3. By descriptive explaining/explication only. For some reason or other the orthographic form of a considerable number of sense units belonging to the nationally specific lexicon of the source language can’t be rendered into the target language. That happens mostly when the transcription/transliteration can’t be helpful in expressing the sense of the culturally biased national unit, or when it may bring about an unnecessary ambiguity in the target language narration/text.

4. By Translation of Componental Parts and Additional Explication of Units of the Nationally Biased Lexicon. The proper meaning of some specific units of the national lexicon can be faithfully rendered by way of regular translation of all or some of their componental parts and explication of the denotative meaning pertaining to the source language unit. The way of rendering the meanings of the culturally biased lexical units involves two simultaneous performances. The first is a regular translation of the main, if not all, componental parts and the next, which follows it, is a more or less exhaustive explanation of the essence pertained to the specific national element of the source language.

5. By Ways of Word-for-Word or Loan Translation. When the componental parts making up the units of the nationally specific lexicon are at the same time the main transparent bearers of their proper sense, expressed through their meaning, a faithful translation of such sense units may be achieved either by way of word-for-word translation or by loan translation.

The denotative meaning of many units of the specific national lexicon may be rendered by way of loan translating as well: Salvation Army (USA, Great Britain) – Армія порятунку; орден Ярослава Мудрого – the Order of Yaroslav the Wise/Yaroslav the Wise’s Order.

The number of English genuine translation loans in Ukrainian, as well as Ukrainian in English, is considerable: skyscraper – хмарочос; гривня – hryvnia, etc.

6. Translating by Means of Semantic Analogies. Some peculiar notions in both the languages may be identical or similar/analogueous in their meaning and functioning. It happens due to the existence of common routine or habitual actions, common occupations, social services, food, etc., in the contrasted language communities.

REFERENCES

- Корунець, І. В. (2003). Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Нова Книга.
- Корунець, І. В. (2003). Порівняльна типологія англійської та української мов. Нова книга.

EL REALISMO MÁGICO COMO ESTRATÉGIA NARRATIVA EN LAS OBRAS DE ISABEL ALLENDE

Navarenko I. A.

Universidad Nacional Lingüística de Kyiv

El realismo mágico generalmente se asocia con la literatura de América Latina, gracias a la cual la literatura latinoamericana se ha dado a conocer en todo el mundo, ganando actualmente varios premios Nobel. En primer lugar, con sus representantes más brillantes: Carpentier, Márquez, Asturias, Cortázar y otros escritores. Pero las raíces de realismo mágico se encuentran en la tradición folclórica, en el modernismo europeo, y en particular en la obra de Franz Kafka. Probablemente fue el primero en combinar elementos realistas y fantásticos de la historia de tal manera que nadie tuviera dudas sobre la realidad de los eventos representados. Hay que destacar que esta diferencia es clave entre el realismo y la ciencia ficción y la fantasía. La ficción es algo que puede suceder, en particular, gracias al progreso científico y técnico, la fantasía es algo que en principio no puede suceder. Y el realismo mágico es lo que sucede aquí y ahora. El mundo no se pone patas arriba, la vida es real y continúa. Si la literatura del absurdo distorsiona la realidad, los surrealistas la reemplazan con un sueño, entonces los representantes del realismo mágico representan la vida tal como es: "...esta realidad no existe en el papel, vive con nosotros, llevándonos cada momento a un sinfín de muertes que se han vuelto completamente comunes" (Márquez García, 1982).

En cuanto al realismo mágico en su sentido moderno, encontró terreno fértil en los países del tercer mundo gracias a las tradiciones folclóricas, en particular en América Latina, donde la cosmovisión mitológica aún no ha dado paso al pragmatismo de la civilización occidental. Donde vive la tradición popular, y la identidad no se disuelve en el multiculturalismo y la nueva mitología, crece el realismo mágico, que en este contexto debe ser considerado como una alternativa al posmodernismo.

Entre las preguntas básicas de la filosofía de literatura mágica: ¿qué es la realidad? ¿cuáles son formas de mirar y percibir los hechos? ¿cómo la gente genera mecanismos de defensa para las situaciones más tristes y los problemas más graves?

La escritora chilena Isabel Allende en sus obras expresa la profunda capacidad del ser humano para enfrentar la adversidad y celebrar la vida. La escritora chilena en sus obras muestra la conexión de las personas entre sí, con la naturaleza, con

los animales, con la tierra (que es nuestra madre), con lo espiritual y la fuerza de nuestros sentimientos, que nos definen como humanos.

La magia y lo sobrenatural se entremezcla con la realidad más cruda, con la historia de Latinoamérica. Lo mágico se esparce por los rincones de los hogares, los pueblos lejanos, la naturaleza indomable, la vida de las personas decididas a luchar, a no dejarse vencer, que dan batalla hasta las últimas consecuencias. La especie humana aparece invencible a pesar de tantos errores y fracasos.

“La novela de Isabel Allende es inequívocamente una novela chilena. Sus técnicas se inscriben en las tendencias cultivadas y perfeccionadas por los narradores de la generación denominada del 38. Se advierte resaltantemente su individualidad destreza narrativa” (Orellana, 1994, pp. 72–73).

La autora realiza un análisis profundo de las desigualdades sociales y los estereotipos. Sus personajes femeninos son personas profundamente conectadas con su espiritualidad, con la naturaleza, con sus instintos más primitivos y sobre todo con las demás personas. Privilegian el amor y la acción para ayudar a otros, construyendo su fortaleza interior, que es la más importante. La relación madre/hija, binomio que se repite en todas sus obras, es fuerte, maravillosa, llena de amor, de alegría, indestructible aún más allá de la muerte. La mirada femenina está presente en la construcción de los personajes. Ellas muestran fortaleza desde antes de su nacimiento, rompen los moldes y abofetean a las costumbres conservadoras con su inteligencia. Fuertes, inmensas, cada una tiene reservada una batalla que deberá enfrentar sin la ayuda del hombre, destruyendo el tradicional concepto de la figura masculina como salvadora.

En sus novelas (“La casa de los espíritus”, “Paula”, “Mi país inventado”) Isabel Allende muestra un realismo mágico descarnado: la historia de Chile desde sus costumbres conservadoras, el machismo imperante, la preponderancia de las ideologías de derecha, mezclado con la fascinante historia de familias singulares, con poderes extraordinarios que nacen de una comprensión superior de los hechos presentes, pasados y futuros. Hay un lazo inseparable entre las historias reales, cargadas de elementos políticos y problemáticas sociales, y los hechos sobrenaturales, que son tomados con naturalidad por los personajes, que se valen de ellos para sortear situaciones difíciles y sobrevivir a las tormentas más feroces.

Otros recursos literarios muy usados son: anticipación de los desenlaces en el relato, predicción de momentos de cambio, nacimientos e incluso muertes. Variación en los narradores, desde el omnisciente a la primera persona, que sirven para expresar los sentimientos y las emociones más hondas. Abundancia de personajes y escenarios diversos, los protagonistas van y vienen de un capítulo a otro, son dinámicos, crecen con el transcurso de las páginas, nacen y mueren de manera asombrosa y perduran en este mundo después de muertos, visitando a sus seres queridos, cuidándolos, guiándolos en su accionar. Asombra la construcción de cada personaje con una creatividad magistral, cada uno nacido bajo un designio divino, con poderes tan obvios como la intuición, la capacidad de observación, el análisis y el pensamiento crítico, dones que todos poseemos, pero que cada vez son menos apreciados.

REFERENCIAS:

- Allende, I. (2006) *La casa de los espíritus*. Debolsillo.
- Márquez García, G. (1982, abril 17). *Discurso al recibir el Nobel de Literatura*. Notimérica. <https://www.notimerica.com/cultura/noticia-discurso-gabriel-garcia-marquez-recibir-premio-nobel-literatura-1982-20140417235150.html>
- Orellana, M. E. (1994). Aproximaciones a “La Casa de los Espíritus”. *Pluma y Pincel*, 13, 72–73.

TITRES HONORIFIQUES ET LEURS RACCOURCIS À L'ÉCRIT

Olefir H. I.

Université linguistique nationale de Kiev

À l'écrit, les titres peuvent être inscrits en toutes lettres ou sous leur forme abrégée. Les abréviations des titres de civilité, académiques, ecclésiastiques, honorifique et de noblesse sont censées faire gagner du temps, éviter l'erreur d'orthographe et fluidifier les documents. Or, ces abréviations demandent une attention soutenue et imposent des règles très précises.

De nos jours, les *termes de civilité* les plus courants sont “monsieur” et “madame”. Encore courante dans les lettres françaises au XVIIIe siècle, l'abréviation “Mr” n'a désormais plus sa place dans les usages. Elle ne doit pas être confondu avec “M.”, qui est l'actuel raccourci français du mot “monsieur” et “MM.” pour “messieurs”.

Le terme “mademoiselle” et son abréviation “Mlle”, qui désignait autrefois une jeune femme non mariée et sans titre, ne sont plus utilisés dans les documents administratifs depuis 2012. Quel que soit l'âge de la femme, le terme de civilité utilisé est désormais “madame”, autrefois réservé aux femmes mariées, veuves ou divorcées. Le raccourci du “madame” est quant à lui “Mme” et “Mmes” lorsque ces dernières sont au moins deux.

Il faut noter que la forme abrégée des titres de civilité “M./ MM.” “Mme/ Mmes” ou encore “Mlle” est en général utilisée devant un nom de famille, un titre de noblesse, fonction ou grade qui ne prennent pas de majuscule. Cependant, dans la correspondance, si l'on s'adresse directement à la personne concernée, comme dans l'appel, dans la formule de salutation d'une lettre, et sur l'enveloppe, il faut écrire le titre de civilité en toutes lettres, avec la majuscule initiale. La capitale induit ici une déférence, la majuscule du titre rappelle celle du prénom du destinataire. À l'inverse, “madame” ou “monsieur” ne prendront pas de majuscule initiale dans le corps d'un texte, et notamment si le titre sera accompagné du nom de la personne, mais qu'on ne s'adressera pas à elle directement.

Bien que les *titres académiques* soient centenaires, leurs abréviations ne sont pas encore admises par les dictionnaires. Néanmoins, on reconnaît parfaitement “docteur(s)”, derrière “Dr” ou “Drs”, s'ils sont quelques-uns. “Pr” ou “Prs”

remplacent “professeur(s)” des universités. Les formes “Me” ou “Mes” désignent “Maître(s)”, toute personne exerçant les métiers juridiques (avocat, avoué, notaire, huissier de justice, commissaire-priseur public ou judiciaire, mandataire et liquidateur judiciaire). “Aud.” est employé pour “auditeur”. “Arch.” veut dire “architecte”. En Belgique, une personne détentrice d’un diplôme d’ingénieur civil ou d’ingénieur agronome est désignée par le raccourci “Ir”, et celle détentrice d’un diplôme d’ingénieur industriel – “Ing.”

Si dans la correspondance les titres académiques ne prennent pas obligatoirement de majuscule quand on parle de la personne qui les porte, il faut les écrire en toutes lettres.

Les *titres ecclésiastiques* et leurs formes raccourcies se sont figées dans l’usage depuis longtemps et sont parmi les plus codifiés. Ainsi, l’appellation “Sa Sainteté”, abrégée “S.S.”, est le traitement accordé au pape et aux patriarches orthodoxes. “Monseigneur”, raccourci “Mgr” et “Mgrs.” pour “Messeigneurs” désignent évêques ou archevêques. Une qualité d’un évêque peut être titrée “S.Exc.”, raccourci de “Son Excellence”. Le titre honorifique accordé aux cardinaux est “Son éminence”, “S.Ém.”

Attention! “Son Excellence”, abrégé “S.Ex.”, est le titre honorifique que l’on donne aux ambassadeurs et aux maréchaux de France. Sous forme “S.E.”, “Son Excellence” s’écrit pour toutes les personnes exerçant les fonctions de président de la République ou d’ambassadeur à l’extérieur du pays.

Le “RP”, ou “RR PP” au pluriel, sont les abréviations de “révérend père”, un individu exerçant les fonctions de prêtre régulier, d’abbé, de prieur ou de dirigeant d’un monastère qui abrite plusieurs “frères”, notés “F.” Pour la révérende mère, la supérieure d’un couvent, la mère prieure ou la mère abbesse, on emploie “M.” et “RM” au singulier et “RR MM” au pluriel. Elle dirige les “sœurs”, notées “Sr”.

Dans la correspondance, les titres religieux ne sont jamais abrégés et s’écrivent par une majuscule de respect. Ces titres sont utilisés officiellement dans le protocole diplomatique international sans tenir compte de ses origines doctrinales, philosophiques et théologiques.

Historiquement, les *titres de noblesse* réfèrent à l’exercice de fonctions d’autorité déléguées de celles du souverain: militaires, judiciaires, honorifiques à la cour ou dans le conseil du roi. Le titre correspondait à la possession d’une terre et au pouvoir souverain sur celle-ci (duché, marquisat, comté, vicomté, baronnie) et ses habitants, les serfs, qui étaient attachés à la circonscription territoriale et attendaient protection de leur seigneur en cas de guerre. Avec le temps, les titres ont été hiérarchisés en perdant un peu leur signification historique et devenant honorifiques. Cependant, on retrouve toujours ces titres honorifiques dans le protocole diplomatique international, sous sa forme complète ou abrégée selon le cas précis.

Ainsi, le “S.M.”, est une forme raccourcie attestée de “Sa Majesté”, titre honorifique des monarques exerçant les fonctions de roi ou de reine. “Son Altesse”, les princes et princesses de sang royal ainsi que les membres secondaires des familles régnantes et princières européennes, est notée “S.A” et “L.L.A.A.” pour “Leurs Altesses”. Les titres de “duc” et “duchesse” ne sont jamais abrégés.

“Marquis”, s’écrit “Mis” et “Mise” pour “marquise”. Le “comte” et la “comtesse” sont respectivement notés “Cte” et “Ctesse”. Le titre de “vicomte”, est attesté abrégé “Vte” et “Vtesse” pour son homologue féminin “vicomtesse”. “Baron” a le raccourci de “Bon” et “baronne” doit s’écrire en abrégé “Bonne”. “Chevalier”, personne qui a été adoubé ou héritant ce titre d’un ancêtre, est désigné “Cher”. Son homologue féminin n’existe pas.

En général, les titres honorifiques s’abrègent lorsqu’ils sont suivis de la mention de la qualité ou du titre de noblesse de la personne et que l’on parle de la personne en question. Les titres ne s’abrègent pas quand on s’adresse à la personne elle-même ni, par conséquent, dans une adresse ou dans la vedette d’une lettre. On met toujours la majuscule aux noms et aux adjectifs, qualificatifs ou possessifs, qui entrent dans la composition des titres honorifiques.

EMT-BASED APPROACH TO DEVELOPING TRANSLATOR TRAINER COMPETENCE

Pasichnyk T.

Kyiv National Linguistic University

At present, there is an increasing demand for interpreter and translator trainers who are competent, knowledgeable, and skilled in training interpreters and translators. A qualified translator trainer is an essential component of the translation industry. Qualified translator trainers should possess several essential qualities and skills. Firstly, they should have a high level of expertise and experience in the translation industry. They should have a thorough understanding of the translation process, the relevant terminology, and the various tools and technologies used in translation. Additionally, they should be knowledgeable in translation theory, including the different approaches and methodologies used in translation. Secondly, qualified translator trainers should possess excellent teaching skills. They should be able to effectively communicate and transfer their knowledge and expertise to their students. It includes the ability to explain complex concepts in a clear and concise manner, provide feedback, and motivate and inspire their students. Finally, translator trainers should be committed to ongoing professional development. They should keep themselves up-to-date with the latest trends and developments in the translation industry and continuously improve their skills and knowledge. This includes attending conferences, workshops, and training courses and conducting research and publishing articles in the translation field.

Nowadays there is still a lack of training programs that provide a comprehensive and innovative approach to training interpreter and translator trainers. The innovative approach, based on The European Master in Translation (EMT) framework, may solve this problem.

What is The European Master in Translation (EMT) framework? The European Master in Translation (EMT) framework is a quality standard that has

been established by the European Commission. It aims to provide a common framework for the training of translators, interpreters, and terminologists. The EMT framework has been designed to ensure that the training provided by different institutions across Europe meets a certain level of quality and standards.

The innovative approach to training interpreter and translator trainers, which is based on The EMT framework, involves a comprehensive and holistic training program that provides interpreter and translator trainers with the necessary skills, knowledge, and competencies to train pre-service translators and interpreters effectively. The program is designed to cover the following key areas: 1) pedagogical skills (planning, instructional design, assessment and evaluation, classroom management, etc.), 2) interpreter and translator skills, 3) knowledge of the profession (interpreter and translator trainers are provided with a thorough understanding of the profession, including its history, ethics, standards, and best practices), 4) research skills (research design, data collection, analysis, and interpretation).

The benefits of this approach:

- 1) it ensures quality and standardization,
- 2) it enhances the skills and competencies of interpreter and translator trainers: the program provides trainers with the necessary skills, knowledge, and competencies,
- 3) it improves the quality of interpreter and translator training: the program enables trainers to provide practical training and feedback to translators, which in turn improves the quality of interpreter and translator training.

Overall, the approach to training interpreter and translator trainers based on The European Master in Translation (EMT) framework is unique in several ways. Firstly, it provides a training program that covers all the essential areas. Secondly, it is based on a quality standard that has been established by the European Commission, which ensures that the training provided meets a certain level of quality and standards. Finally, it enables interpreter and translator trainers to contribute to the development of the translation studies providing them with research skills.

REFERENCES

- European master's in translation. Competence framework 2022. URL: https://commission.europa.eu/news/updated-version-emt-competence-framework-now-available-2022-10-21_en
- European quality standard for translation service EN-15038:2006. URL: <http://www.qualitystandard.bs.en-15038.com/>
- The EMT Translator Trainer Profile. 2013. URL: http://www.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/translator_trainer_profile_en.pdf 2013

TOWARDS THE INTEGRATION OF MULTIDIMENSIONAL CONCEPT LOVE

Pinich I.

Kyiv National Linguistic University

Sheer complexity of the human mind, let alone human soul and heart, poses conspicuous challenges for scientific reductionism in its attempt to explain abstract phenomena, feelings and emotions inclusively, by disrupting their gestalt integrity. Valuable findings in modern philosophy of love (Grau & Smuts, 2017; Grahle, McKeever & Saunders, 2022), psychological (Sternberg & Weis, 2006) and sociological accounts of love (Rusu, 2018), cognitive linguistic studies of the concept (Kövecses, 2004; Panasenko, 2012; Wierzbicka, 2019) contribute significantly to our understanding of the concept and yet venture into overfragmentation of the knowledge.

The very lack of unanimity as regards definitive features of LOVE attributes to a number of seemingly incompatible interpretations of the phenomenon each valid in its own view. Consequently, love is profiled as a sensation, a feeling, an emotion or emotion complex, a state or dispositional feature, a faculty or even an evolutionary force and Divinity. The choice of the perspective is governed by a contextually predetermined salience of one or several love's facets. The selection of the stance, though, exposes frequent inability to provide a plausible definition of the abstract phenomenon impartially and therefore, is largely delivered in an opposition to other kind(s) of love through a moralizing reading of the experience.

In the historical perspective, GOD'S LOVE is glorified over the deficiency of HUMAN LOVE. IDEAL LOVE calls the image of an opposite flawed erotic feeling, whereas romantic feelings are counter opposed to PRAGMATIC LOVE devoid of spontaneity and unconditionality. Self-directed adoration is "frowned" upon by AGAPEIC or NON-PREFERENTIAL LOVE. PARENTAL LOVE claims its longevity as compared to short-lived experiences of AFFECTIONATE LOVE and FRIENDSHIP, meanwhile love of nature displays passivity of the experiencer unlike an active engagement with one's infatuation. Then, the realness of one's feelings are often contrasted to imaginary or idolized relationships constructed mainly by beliefs rather than a sober assessment of the situation.

But, should the grandeur of love undergo a scrutiny of propositional logic rendering the truth-value of statements about love? Or should love be reduced to physically measurable features alone? Obviously, the differential perspective on the concept structure procures the so-called "dissection of an elephant" (see more Russell & Barrett, 1999) artificially separating cognitive models of LOVE and the lived experiences. Similarly, the oppositional account that derives in Aristotelian logic and substantiates the ensuing judgmental folk understanding of the concept proves insufficient for constructing an all-embracing and unbiased network of LOVE.

Alternatively, a view of multidimensional concept organization features LOVE metaphorically as an environment that surrounds and penetrates into every element of the system, integrates into its every possible sphere, develops in time and

modifies it. The elaborate network of knowledge about love including the images and verbal expression of the concomitant feelings empowers a multidimensional environment-based model of LOVE.

Configuration space and operational space are chosen as theoretical tools for operationalizing love's multidimensionality model at a higher level of abstraction. The configuration space tool secures a grasp of multifaceted knowledge of love, irrespective of love kinds, prototypical models or specific cognitive organization of their concepts. The three relevant hyperdimensions of *Directionality*, *Perceptuality*, and *Teleologicalness* manage to cover the knowledge about relations between or to subjects of love, their ensuing experiences and behaviour, along with the overall vision of the effect love produces in its subtle interrelation with the context.

Each of the dimensions unfolds itself in at least three further subdimensions: *dynamism*, *agentivity*, and *selectivity* for *Directionality*; *affectability*, *beneficiality*, *actionality* for *Perceptuality*, and *processuality*, *causality*, *eventuality* for *Teleologicalness*. The dimensions profile the concept of LOVE in terms of further tripartite spatial correlations represented in the form of unities of extremities such as for instance, inwardness :: outwardness as of *dynamism*, enjoyment :: distress as of *affectability* or activity :: passivity as of *processuality* (see more Pinich, in press). The combinations of parametric indicators make an operational space of LOVE and bring about the understanding of critical features of every particular case, and also the other way around, the repetitive patterns of operational spaces can prove beneficial for establishing configuration class parameters of multifarious kinds of love.

REFERENCES

- Grahle, A., McKeever, N., & Saunders, J. (Eds). (2022). *Philosophy of love in the past, present, and future*. Routledge.
- Grau, Ch. & Smuts, A. (Eds). (2017). *The Oxford handbook of philosophy of love*. Oxford: Oxford University Press.
- Kövecses, Z. (2004). *Metaphor and emotion: Language, culture, and body in human feeling*. Cambridge University Press.
- Panasenko, N. (2012). Linguistic markers of emotional concept LOVE in literary texts. In *US-China foreign language*, 10 (4), 1067–1084.
- Pinich, I. (in press). 'Love' is all you need: an attempt at critical conceptual account. *Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava*. University of SS Cyril and Methodius in Trnava, 2023, VIII (1), Special issue.
- Russell, J. A., & Barrett L. F. (1999). Core affect, prototypical emotional episodes, and other things called emotion: Dissecting the elephant. *Journal of personality and social psychology*, 76 (5), 805–819.
- Rusu, M. I. (2018). Theorising love in sociological thought: Classical contributions to a sociology of love. *Journal of Classical Sociology*, 18 (1), 3–20.
- Sternberg, R. J., & Weis, K. (Eds). (2006). *The new psychology of love*. Yale University Press.
- Wierzbicka, A. (2019). The biblical roots of English 'love': The concept of 'love' in a historical and cross-linguistic perspective. *International journal of language and culture*, 6 (2), 225–254.

LINGUISTIC AND CULTURAL ASPECT IN TEACHING ENGLISH AS THE SECOND FOREIGN LANGUAGE

Ptukha V. A.

Kyiv National Linguistic University

Nowadays the linguistic and cultural approach to teaching any foreign language, including English, is one of the most important ones in the process of learning a language. The educational process which involves this aspect is of an interest not only to teachers, but also to philologists and researchers of various linguistic phenomena (O. Akhmanova, O. Bigych, O. Halynska, V. Koštomarov, G. Tomakhin, E. Vereshchagin etc.). After all, it provides inexhaustible and wide opportunities for the successful mastery of educational material by the students who study philology and who are future researchers and foreign language teachers.

The aim of this research is to identify the essence and substantiate the linguistic and cultural approach in the educational process of the future philologists at Kyiv National Linguistic University, based on the elective course “Linguistic and Country Studies (the United States of America)”.

Today, linguistic and cultural study is a young, but quite widespread and promising branch of linguistics. According to the language researchers D. Myronets and Y. Veklych (2012), its main goal is to find out the relationship between the language and culture of the people who are speakers of these languages (p. 118). In the modern methodology linguistic and cultural study is interpreted as a separate aspect of a foreign language teaching, which encodes the national and cultural semantics of the language material (Vereshchagin, 1980). The result of mastering this material is the formation of linguistic and country studies competence among the students of philological specialty, namely the idea of customs and traditions, lifestyle, state system of the country the language of which is studied.

We are convinced that any contemporary language teacher should bring students as close as possible to the background knowledge of native speakers, which is a kind of “receptacle” of knowledge of the surrounding reality embraced by a person. It is necessary for a deeper understanding and, consequently, communication in a foreign language. For each country it is unique, characteristic only for it and therefore is not familiar to foreigners, which makes the process of communication more complex to some extent (Myronets, Veklych 2012).

The researchers mentioned above (2012) state that country study texts are becoming increasingly important in the process of foreign languages teaching. Owing to them, students get acquainted with the realities of the country, gain additional knowledge in the field of geography, culture etc. The content of country study texts has to be meaningful for students and include information about the state system, geography, characteristic objects of material culture, elements of folklore and etiquette (p. 121).

That is why we have prepared a number of authentic texts about the geographical location, regionalism, the country’s largest cities, holidays and traditions, as well as the character of Americans.

The course “Linguistic and Country Studies (the USA)” for philology students is the continuation of school acquaintance with the culture, traditions and customs of this country, but at a higher level. We support the opinion of the researcher Y. Veklych that it is necessary to improve students’ linguistic and country studies competence by studying more complex, but extremely important topics for future philologists (Myronets, Veklych, 2012).

The content of this course includes: expanding students’ knowledge of the history, geography, politics, and culture of the United States from the everyday to the professional level; teaching students to conduct a conversation on any of the topics studied, express their opinions, use materials independently, process the information received, and make a report on a given topic. The course helps to improve the general cultural level of students in the process of acquiring knowledge of the geography, history, politics, and culture of the country under study (Ptukha, 2021).

Taking into account the fact that due to the global coronavirus pandemic and the full-scale war in Ukraine, the educational process has recently been carried out mainly remotely, the use of the wide capabilities of the Internet is becoming increasingly relevant in learning any foreign language. In particular, it is quite common for students to communicate and discuss their views on various issues in “chats” and via Telegram channels with a representative of the country which language they are studying, and then discuss different points of view. In this way, a number of tasks can be solved more effectively, including those of a linguistic and country studies nature, such as familiarization with cultural information, namely language etiquette, peculiarities of the language behaviour of the population, culture and traditions of the country of the language under study. We recommend watching short videos about the difference between American and British versions of English, geographical regions of the country, a virtual tour of Washington D.C., New York City and so on.

Therefore, during the learning process, it should be kept in mind that all country studies phenomena in the world are reflected in culture in one way or another and are subsequently transmitted through its language. Thus, language learning should be carried out using the linguistic and country studies approach, which promotes conscious assimilation of information, creates positive motivation, provides an incentive for independent work on the language and prepares future philologists and researchers for successful work.

REFERENCES

- Веклич, Ю. І., & Миронець, Д. К. (2012). Формування лінгвокраїнознавчої компетенції у процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови. *Молодь і ринок*, 3, 118–121.
- Верещагин, Е. М., & Костомаров, В. Т. (1980). *Лингвострановедческая теория слова*. М.
- Птуха, В. А. (2021). Формування лінгвокраїнознавчої компетенції у майбутніх філологів. В *Professional training of a modern philologist: the use of European practices in the education system of Ukraine*. Матеріали Міжнародного науково-практичного стажування, October 25–December 5 (pp. 157–161). Czestochowa, Republic of Poland. Baltija Publishing.

QUE VEUT DIRE LE STYLE DU TRADUCTEUR : VERS LA QUESTION DE L'IDENTITÉ DU TRADUCTEUR DANS LA TRADUCTION LITTÉRAIRE

Savchuk R. I.

Université nationale linguistique de Kyiv

Dans cette communication j'aimerais bien aborder le thème qui s'inscrit dans le paradigme traductologique et concerne principalement l'axe pragmatique de la traduction. On sait très bien qu'une large activité traduisante en Ukraine, même si elle était souvent entravée ou interdite dans les années 20 et 30 du XXe siècle, a préparé du terrain pour le développement des théories ukrainiennes de la traduction. Dans la tradition traductologique ukrainienne, toutes ces théories portaient essentiellement sur *la traduction littéraire* qui restait depuis longtemps, d'ailleurs, l'un des rares domaines d'application de la langue ukrainienne sous le régime soviétique (Tcherednychenko, 1997, p. 13).

Il convient alors de préciser que les succès de la traduction littéraire en Ukraine ont entraîné la mise au point des principes théoriques de cette activité créatrice (ibid.). Parmi de nombreuses questions qui ont attiré l'attention des théoriciens et des praticiens de la traduction des œuvres était l'interrogation sur le style du traducteur. Je tiens à souligner que de nos jours, cette même question semble susciter toujours des polémiques. Si l'on jette un coup d'œil sommaire sur l'histoire des débats sur la traduction, on constate que *la fidélité* constitue la notion fondamentale du domaine. La question du *style* est habituellement traitée en tant qu'aspect indispensable de la notion de fidélité (Miao, 2012, p. 22).

Or, l'école ukrainienne moderne, depuis Ivan Franko jusqu'aux maîtres du XXe siècle, n'a jamais considéré la traduction littéraire comme un champ de bataille ou de rivalité entre l'auteur original et le traducteur (Tcherednychenko, 1997, p. 13). Par conséquent, les traducteurs ukrainiens dans leur majorité écrasante n'ont pas accepté l'idée de "traduttore-tradittore". Si la plupart des recherches traductologiques contemporaines reposent sur la relation génétique qui unit le texte original au texte traduit et commencent par l'examen du transfert des caractéristiques de l'un à l'autre, l'interrogation de style du traducteur prend l'hypothèse que la créativité du traducteur ait des traits particuliers et se manifeste dans ses œuvres. En ce sens, la recherche des particularités de chaque traduction constitue une passerelle vers l'étude du style du traducteur (Miao, 2012, p. 4).

Dans son article (1997), Oleksandr Tcherednychenko fait un tour d'horizon de l'élaboration et du développement de la pensée traductologique ukrainienne, y compris concernant le concept de style du traducteur et le rapport de ce dernier au texte original et à son auteur. Ainsi, doit-on constater que les théories ukrainiennes excluent la possibilité même de la domination du style du traducteur sur le style original (Tcherednychenko, 1997, p. 14).

Cette idée se résume clairement dans les recommandations de Bohdan Lepkyi, traducteur et critique, qui estime qu'en premier lieu, on doit traduire uniquement à partir de l'original et seulement au cas où notre connaissance de la langue source

n'est pas inférieure à celle de la langue cible. En deuxième lieu, il faut choisir les œuvres que nous aimons le plus et les auteurs qui sont proches de notre âme car le traducteur est appelé à *ressentir l'auteur original, percevoir sa manière de penser et d'écrire son tempérament*, il se doit de s'identifier à l'auteur traduit et de s'oublier (ibid.).

Telles tendances dans la tradition traductologique ukrainienne sont parfaitement dans la note avec les idées de la méthode d'interprétation initiée par les auteurs romantiques allemands, dont le principal promoteur dans le domaine de la traduction est Friedrich Schleiermacher. Rappelons que pour lui, la traduction est un processus de compréhension et qui doit mener à la compréhension du texte, dans lequel *le traducteur se met dans la peau de l'auteur pour essayer de ressentir ce qu'il a senti et réfléchi* (Raková, 2014, p. 87). Le traducteur herméneutique est ainsi censé aborder le texte source de façon subjective et essayer d'intérioriser le point de vue de l'auteur. La vraie traduction doit, donc, se lire comme une œuvre étrangère et elle doit faire transparaître la langue de l'œuvre originale (ibid.).

Dans cette perspective traductologique, j'aimerais aussi mentionner l'herméneutique traductionnelle de George Steiner qui, à son tour, a proposé le modèle de traduction dynamique et herméneutique en quatre phases dont l'une des étapes est celle d'un " élan de confiance " : le traducteur étant obligé de *se soumettre au texte source et lui faire confiance* (Raková, 2014, p. 88). À l'étape finale, celle de la restitution, le traducteur doit rechercher la fidélité au texte. Apparemment, il doit être en mesure de rétablir l'équilibre des forces entre la source et la cible (ibid.).

Si complexe que puisse paraître la notion de style du traducteur, on est conscient du fait qu'on doit absolument faire d'abord l'analyse d'une œuvre originale afin de comprendre sa rythmicité, son jeu des temps et des espaces, ses champs sémantiques et associatifs (vocabulaire de la perception, des formes, des couleurs), sa construction des phrases, leur enchaînement et la cohésion, la présence éventuelle d'images etc. Il me semble que cette idée est très bien développée par Martin de Haan, prix triennal de la meilleure traduction en néerlandais d'une œuvre francophone, qui explique qu'*on traduit le style et non pas les mots* (Smeets & Nieten, 2021).

RÉFÉRENCES

- Miao, J. (2012). *Approches textométriques de la notion de style du traducteur. Analyses d'un corpus parallèle français-chinois : Jean-Christophe de Romain Rolland et ses trois traductions chinoises* [Thèses de doctorat, Université Sorbonne Nouvelle – Paris 3]. NNT : 2012PA030045. <https://theses.hal.science/tel-00846619/document>.
- Raková, Z. (2014). *Les théories de la traduction*. Masarykova univerzita.
- Smeets, M., & Nieten, M. (2021). Il faut traduire le style, pas les mots. Entretien avec Martin de Haan. *RELIEF – Revue électronique de littérature française*, 15(1), 156–165. <https://doi.org/10.51777/relief10887>.
- Tcherednychenko, O. (1997). La traduction en Ukraine : histoire et modernité. Dans O. Tcherednychenko (Éd.), *La traduction au seuil du XXI siècle : histoire, théorie, méthodologie* (pp. 8–18). Strasbourg-Florence-Grenade-Kyiv.

PHÄNOMEN DER ETHISCHEN KOMPETENZ DES ÜBERSETZERS

Sereda N. A.

Nationale Linguistische Universität Kyjiw

Das Übersetzen muss den gut qualifizierten Fachleuten, die nicht nur über professionelle Kompetenz, sondern auch über ethische verfügen, d.h. die beim Übersetzen den moralischen Aspekt ihrer Tätigkeit berücksichtigen können, anvertraut werden (Лашкул, 2021).

Das Problem der beruflichen und ethischen Kompetenz von Übersetzern wurde zu Beginn des 21. Jahrhunderts in der ukrainischen Pädagogik besonders aktuell (Шевчук, 2013). Dies ist in erster Linie auf die Modernisierungsprozesse der sozioökonomischen Gesellschaft, die sich verändernde geopolitische Lage in der Welt, neue Herausforderungen der Gesellschaft und die Entstehung eines offenen europäischen Raums zurückzuführen. Die ethische Ausbildung sollte im Rahmen der Berufsausbildung von Übersetzern das Ziel haben, bei den künftigen Fachleuten hohe moralische Qualitäten und ein Verantwortungsbewusstsein für Qualität und für Ergebnisse ihrer Tätigkeit verursachen.

Der Begriff "Berufsethik" wird in drei verschiedenen aber zusammenhängenden Bedeutungen verwendet. Am häufigsten wird dieses Fachwort zur Bezeichnung der Ethik aller Berufe eingesetzt. In erster Bedeutung haben alle Berufe ähnliche ethische Standards, die eine persönliche und berufliche Integrität, Ehrlichkeit, Unterstützung von anderen Menschen, Beachtung der demokratischen Prozesse meinen. Bei zweiter Bedeutung geht es um die Aufmerksamkeit zu einem bestimmten Beruf und um normative Eigenschaften, die nur für diesen Beruf typisch sind. Die dritte Bedeutung des Begriffs wird bei der Analyse der ethischen Normen verwendet, die man mit einem Fachmann identifiziert und mit seiner Eignung für einen bestimmten Beruf verbindet (Лашкул & Тимофеев, 2021; Шевчук, 2013).

Die allgemeinen ethischen Standards werden durch berufliche Beziehungen bestimmt. Je nach ihrer Art gibt es typische Situationen in der beruflichen Tätigkeit, an denen eine Person mit ihrem subjektiven Empfinden beteiligt ist. Das ist Welt der Gefühle, Erfahrungen, Bestrebungen, Überzeugungen und der moralischen Bewertungen.

Das System der beruflichen und moralischen Beziehungen umfasst: a) die Einstellung des Übersetzers zum Gegenstand seiner Arbeit; b) die Einstellung des Übersetzers zu seinen Kollegen; c) die Einstellung des Übersetzers zur Gesellschaft.

So können in der Ethik des Übersetzers die folgenden Beziehungen unterschieden werden: Übersetzer-Kunde, Übersetzer-Übersetzer, Übersetzer-Organisation (Лашкул, Тимофеев, 2021). Spezifische moralische Normen und Grundsätze eines bestimmten Fachmanns werden auf der Grundlage der beruflichen Beziehungen und Grundsätzen eines bestimmten Spezialisten

entwickelt. Der ethische Kodex des Übersetzers umfasst traditionell die Grundsätze der Vertraulichkeit, Genauigkeit und Neutralität.

Die Grundlage für die Zusammenstellung allgemeiner und spezifischer Grundsätze und Normen der Berufsethik sind solche Konzepte des moralischen Bewusstseins wie "das Gute", "Gerechtigkeit", "Pflicht", "Verantwortung", "Gewissen", "Würde und Ehre", "Humanismus". Sie spiegeln die wichtigsten Elemente der Moral wider (Шевчук, 2013).

Wird diese Übereinstimmung beobachtet, dann hat der Mensch ein Gefühl von der erfüllten Pflicht. In der Übersetzerethik ist die Verantwortung vielleicht der zentralste Begriff des moralischen Bewusstseins. Schließlich trägt der Übersetzer die volle Verantwortung für die Qualität seiner Arbeit, für moralische und materielle Schäden, die durch seine Unredlichkeit entstehen können (Шевчук, 2013). Achtung vor dem Originaltext, seine Ausstattung, Wiedergabe aller Teile der Informationen machen die Vollständigkeit und Genauigkeit der Übersetzung, die Wahrnehmung von dem Übersetzer der Verantwortung für die Qualität seiner Arbeit aus (Лашкул & Тимофеев, 2021).

Die aufgeführten Kategorien der Ethik stellen gleichzeitig die höchste Ebene der geistigen Werte, die ihren Zweck erfüllen, wenn eine Person positive moralische Eigenschaften oder Tugenden wie Altruismus, Mitgefühl, Barmherzigkeit, Mut, Vertrauen, Genauigkeit, Weisheit, Ehrlichkeit, Sensibilität, Zurückhaltung und Selbstkritik besitzt.

Universelle moralische Werte dienen als die Grundlage für die Ausbildung spezifischer beruflicher und moralischer Qualitäten. Es gibt spezifische Verhaltensnormen für bestimmte Berufsgruppen. So stellt beispielsweise die Übersetzungsethik den Übersetzer als Arbeitnehmer vor besondere Anforderungen an die Kommunikationskultur, Vertraulichkeit, Pünktlichkeit und Toleranz.

Man könnte also schlussfolgern, dass die Berufsethik eines Übersetzers die Werte, Pflichten und Verantwortlichkeit, die das Verhalten der Fachleute steuern, untersucht. Jede Berufsgruppe hat ihre eigenen ethischen Pflichten und Normen, die Entwicklung davon ist eine Voraussetzung für die zunehmende Professionalisierung der Tätigkeiten.

LITERATUR

- Лашкул, В. А. (2021). Аналіз сутності етичної компетентності майбутнього перекладача. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія*. Т. 12 (4), 31–40.
- Шевчук, Н. В. (2013). Професійно-етична компетентність перекладача. *Педагогічні науки*, 109, 235–242.
- Лашкул, В. А., & Тимофеев, В. А. (2021). Структура та компонентний аналіз етичної компетентності майбутнього перекладача. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія*. Т. 12 (1), 24–30.

SOCIOLINGUISTIC FACTORS IN TRANSLATION OF ENGLISH ADVERTISING TEXTS

Shcherbak A. O.

Kyiv National Linguistic University

The translation of English advertising texts can be affected by various sociolinguistic factors that need to be taken into consideration in order to effectively communicate the intended message to the target audience. Some of the important sociolinguistic factors in translation of English advertising texts include:

1. **Cultural Differences:** The cultural differences between the source language and the target language can affect the way the advertising message is conveyed. A translator must be aware of the cultural norms, values, and beliefs of the target audience to ensure that the message is culturally appropriate and does not offend or mislead the audience.

2. **Linguistic Differences (Registers):** Advertising texts often use a particular language register, which is a particular style of language used for a specific purpose or audience. The translator needs to understand the register used in the source text and recreate it in the target language. The translator must consider the target audience's level of education, age, gender, and social status to choose an appropriate language register that effectively communicates the message.

3. **Style and Tone:** The style and tone of the advertising text can affect how it is translated. The translator must choose a language style that is appropriate for the product or service, and effectively communicates the intended message to the target audience. For example, a humorous advertising text may require a translator to recreate the humor in the target language to ensure that the message is effective.

4. **Branding and Idioms:** Translating advertising texts may require the translator to consider the branding used in the original text, including slogans and idioms, and to ensure that the translated text retains the same branding and messaging in the target language.

5. **Intended Audience:** The intended audience of the advertising text is an essential factor that must be considered during the translation process. The translator must take into account the target audience's preferences, values, and cultural norms to ensure that the translation resonates with them. (Christelle K. F., 2012)

6. **Localization:** Localization involves adapting the advertising message to the local culture and language of the target audience. A translator must consider the regional variations in language, customs, and beliefs to ensure that the message is effectively localized and resonates with the target audience. For example, the translator may need to make decisions about whether to translate certain words or phrases literally or to use equivalent expressions in Ukrainian. (Dutton A., 2017; Santos, E.R., Marín, M., Bautista, J.M., Iluštre, R.G., 2022).

English advertisement: *"Our product is top-of-the-line quality!"*. In Ukrainian culture, traditions and customs are highly valued and it is important for many people to support local products and manufacturers. Therefore, the sociolinguistic translation emphasizes that the product is not only of high quality

but also made with consideration of Ukrainian customs, which may increase its appeal to the target audience:

“Наш продукт є найвищої якості і виготовлений з урахуванням українських традицій!” (Lit. “Our product is of the highest quality and made with consideration of Ukrainian customs!”)

Overall, a sociolinguistic analysis of the English-Ukrainian translation of an advertising text requires careful consideration such of cultural context, language register, style and tone and local language variations that play a crucial role in the translation of English advertising texts. A translator needs to consider these sociolinguistic factors to ensure that the advertising message is not only translated accurately but also effectively conveys the intended message to the target audience.

REFERENCES

- Dutton, A. (2017). *Translation as sociolinguistic activity*.
https://www.researchgate.net/publication/318960167_Translation_as_sociolinguistic_activity
- Kappe, C. F. (2012). *The translation of advertisements: issues of semiotics, symbolism and persuasion* [Thesis]. <http://hdl.handle.net/10539/12095>
- Santos, E. R. B., Marin, M. A. M., Bautista, J. M., & Ilustre, R. G. (2022). Sociolinguistics as a Crucial Factor in Translation and Analysis of Texts: A Systematic Review. *International Journal of Translation and Interpretation Studies*, 2(1), 91–97.
<https://doi.org/10.32996/ijtis.2022.2.1.12>

MULTIMODALITY OF TELEVISION PORTRAIT INTERVIEWS

Sieriakova I. I.

Kyiv National Linguistic University

The television interview as a communicative genre is an important tool for sharing information and ideas with a wide audience and facilitating communication between individuals or groups. As a communicative genre, television interviews serve as a platform for individuals to share their thoughts, ideas, and experiences with a wide audience. The goal of the interview is often to provide insight or information to the audience about a particular topic or issue. The genre of television interview has repeatedly been the object of linguistic research, which has addressed lingual, social, cultural, gender, communicative, and pragmatic aspects of interviews (Byrman, 2018; Fuller, 2003; Seryakova, 2009, p. 122 – 125).

Television interviews are a popular form of communication in the media industry. Television interviews can vary in format and style, ranging from serious news interviews to lighthearted entertainment segments. However, regardless of the style, a good television interview is able to effectively communicate information and ideas to the audience, while also entertaining and engaging them.

Television interviews are typically conducted in a structured format with the interviewer asking questions and the guest providing answers. The interviewer's role is to guide the conversation and keep it on track while allowing the guest to express their views and opinions. Television interviews can be live or pre-recorded and can be conducted in a variety of settings, from studios to remote locations. They can also vary in length, from a few minutes to several hours.

The portrait television interview is a type of interviews the purpose of which is to comprehensively reveal the personality of the interviewee, his / her character, views, motives, thoughts, opinions. Priority is usually given to socio-psychological, emotional characteristics, identification of the interviewee's system of values and worldview.

The portrait interview is always multimodal – the oral narrative meaning of discursive actions of the interviewee and the interviewer are perceived and interpreted through the audial and visual channels of communication. Multimodality of oral narrative refers to the use of multiple modes of communication, such as verbal language, facial expressions, gestures, tone of voice, and body language, to convey meaning and exchange information.

In addition to the words themselves, the nonverbal cues that accompany them can greatly enhance the meaning and impact of an oral narrative. For example, a speaker might use hand gestures to emphasize a point, use a change in tone to convey emotion, or use facial expressions to indicate surprise or disbelief. In addition to verbal language, nonverbal cues such as facial expressions, gestures, and posture can greatly impact the effectiveness of an interview. For example, a candidate who maintains eye contact and sits up straight is likely to be perceived as confident and engaged, while a candidate who slouches or avoids eye contact may be seen as disinterested or unprepared. Similarly, the tone of voice and pacing of speech can also convey meaning during an interview. A candidate who speaks confidently and clearly is more likely to be perceived as competent and qualified, while a candidate who speaks hesitantly or with a monotone voice may be perceived as less confident or unprepared.

Effective interviewers are skilled at recognizing and interpreting nonverbal cues, as well as adapting their own communication style to be more effective in the specific context of the interview. By paying attention to both verbal and nonverbal communication, interviewers can more accurately assess the candidate's qualifications, personality, and fit for the role.

The multimodality of oral narratives is particularly important in cross-cultural communication, where nonverbal cues can be interpreted differently by different cultures. Effective communication in these situations requires an understanding of the different modes of communication that are being used and the ability to adapt one's own communication style to be more effective in that particular cultural context.

Overall, the television portrait interview is a genre form of communication that involve a structured conversation between two or more individuals, usually with a specific purpose to comprehensively reveal the personality of the interviewee. The multimodality of the television portrait highlights the importance of paying attention to not only what is being said, but also how it is being said, and the various nonverbal cues that accompany it.

REFERENCES

- Byrman, Y. (2018). In evidence: linguistic transformations of events in police interview reports. *Nordic Journal of Linguistics*. V.4. Special Issue 2. *Forensic Linguistics: European Perspectives*, 155 – 181.
- Fuller, J. (2003). Use of the discourse markers LIKE in interviews. *Journal of Sociolinguistics*. 7/5, 165 – 177.
- Seryakova, I. (2009) *Magic of Nonverbal Communication*. Освіта України.

AZƏRBAYCAN DİLİNDƏ QOŞMALARIN LEKSİK-SEMANTİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ (TARİXİ NÖQTEYİ-NƏZƏRDƏN)

Şıxızadə İ. Ə.

Kiyev Milli Linqvistik Universiteti

Azərbaycan dilində qoşmalar köməkçi nitq hissələrindən biri olaraq sözlər arasında əlaqə yaradır və müəyyən leksik-semantik funksiyanı yerinə yetirərək qoşulduğu sözə müxtəlif məna çaları aşılayır. Müasir azərbaycan dilində qoşmalar ismin adlıq, yiyəlik, yönlük və çıxışlıq halında olan sözlərə qoşulur və qoşulduğu sözlərlə birlikdə zaman, istiqamət, məsafə, səbəb, məqsəd, bənzətmə, fərqlənmə, ziddiyət, kəmiyyət və s. kimi mənalara ifadə edir.

Qoşmalar müəyyən mənada hal şəkilçiləri ilə eyni olan funksiyanı yerinə yetirir. Buna belə, qoşmalar tam olaraq halları əvəz edə bilmir. Türkoloqlar B.A.Serebrennikov, N.Z.Hacıyeva (2002) qoşmaların yaranma səbəbini şərh edərək yazırlar: “*Türk məkanı hallar sistemi məkan və zaman münasibətlərini incəliklə ifadə etmək gücündə deyil. Görünür, buna görə də hələ ulu türkcənin ilk dövrlərində bu ehtiyacı ödəmək üçün əlavə dil vasitələrinin yaranması lazım idi. Bu cür vasitələr qoşmalar sistemi ola bilərdi*” (səh. 310).

Nəzərə almaq lazımdır ki, dil canlı bir orqanizmə bənzəyərək daim inkişaf edir. Tarixən qoşmalar müştəqil mənaya sahib olan sözlərdən əmələ gəlmişdir və bu proses hal-hazırda da davam edir. Bir qrup söz əsas nitq hissəsi kimi işlənərək, bəzən həm də qoşma vəzifəsində çıxış edə bilir. Bunların sırasına *tək, doğru, əlavə, tərəf* və s. qoşmalar daxildir. Qoşmaların digər qismi isə qədim dövrlərdən təşəkkül taparaq Azərbaycan dilində yalnız qoşma kimi işlənmişdir. Bu qrupa *üçün, aid, kimi, məxsus, görə* və s. qoşmalar daxildir. Bir sıra qoşmalar isə köməkçi sözlərdən şəkilçiləşməyə doğru inkişaf edir. Məsələn: *-can, -cən, -ca, -cə, -dək, -la, -lə* və s. Q.Kazımov (2010) qoşmaları inkişaf səviyyəsini nəzərə alaraq üç yerə ayırır: *sabit qoşmalar, qeyri-sabit qoşmalar, şəkilçiləşən qoşmalar* (səh. 345).

Tarixi təkamül nəticəsində bir sıra qoşmalar zaman keçdikcə arxaikləşmiş (məsələn, məsafə məzmunlu *-dək* qoşmasının sinonimi olan *-din* qoşması, bənzətmə məzmunlu *kimi, tək* qoşmalarının sinonimi olan *cələyin, cılayın* qoşması), bəzi qoşmalar isə müxtəlif formalarda müasir dilimizdə işlənməkdədir. Məsələn, müasir Azərbaycan dilində zaman mənası bildirən *bəri* qoşmasının qədim şəkli olan *bərli* qoşması müəyyən bir çıxış nöqtəsindən cərəyan edən hərəkətin və

ya işin inkişafını göstərir. Tarixən arxaikləşməyə doğru gedən bu qoşmaya Şah İsmayıl Xətayi kimi orta əsr şairlərinin əsərlərində rast gəlmək mümkündür:

Sən gedəndən bərlu anca zarü əfğan etmişəm,

Yerü gög, insü mələk cümlə baxa qaldı mana (Xətayi, 2005, səh. 30).

Digər tərəfdən *bərlu* qoşması müasir canlı danışıq dilində və ya Azərbaycan dialektlərində öz zaman məzmununu saxlayaraq feli bağlama şəkilçisi *-alı, -əli* ilə əvəz edilmişdir. Məsələn: *alandan bəri (bərlu) – alalı, oxuyandan bəri (bərlu) – oxuyalı* və s. (Mirzəzadə, 1962, səh 300).

Tarixi təkamül nöqtəyi-nəzərindən müasir Azərbaycan dilində iştirak anlamı kəsb edən *ilə* qoşmasının keçdiyi inkişaf yolu dilçilik tariximizdə böyük maraq doğurur. Özümdən əvvəlki ismin adlıq halında işlənməsini tələb edən *ilə* qoşması müxtəlif zamanlarda *birlən, birlə, bilən, bilə, menen, berlə, belən, ilən, inən, -lən, ilə* və şəkilçilənmiş *-la, -lə* formasında işlənmişdir. Müasir Azərbaycan dilində yalnız *ilə, -la, -lə* şəklində işlənən bu qoşma qaraqalpaq, tatar və s. türk dillərində indi də işlənməkdədir. Bu qoşmanın tarixən ən geniş yayılmış formalarından biri *birlə* qoşmasıdır. H.Mirzəzadə (1990) *birlə* qoşmasının iki tərkib hissəsindən, yəni say bildirən *bir* sözünün fel düzəldən *-lə* şəkilçisi və qədim qədim feli bağlama şəkilçisi *n* ünsürü ilə düzəldiyini qeyd edir (səh. 208). Qədim köklərə malik *birlə* qoşması birgəlik, iştirak mənası ilə Orxon-Yenisey yazılı abidələrində geniş istifadə olunmuşdur: *Eçim kağan birlə ilgəri Yaşıl üzgüz şantun yazıka təgi sülədimiz (Kül tigin abidəsi, s. 17) (Tərcüməsi: Əmin xaqan ilə şərqa Yaşıl çay Şandun düzünə təki qoşun çəkdi* (Rəcəbov, 1993, səh. 79).

Azərbaycan ədəbi dilinin inkişafında böyük rol oynamış İmaddədin Nəsiminin əsərlərində *ilə* qoşmasından geniş istifadə olunur:

Xəlvəti-ərbəin ilə kimsə irişmədi həqqə,

Zöhdü səlahə meyl edən fikri-məhalə düşməsin (Nəsimi, 2013, səh. 98).

Tarixi inkişaf nöqtəyi-nəzərindən xüsusi maraq doğuran qoşmalardan biri də *üçün* qoşmasıdır. İsmi adlıq və yiyəlik halında olan sözlərə qoşularaq səbəb-məqsəd məzmunu bildirən *üçün* qoşmasının mənşəyi haqqında müxtəlif fikirlər mövcuddur. H.Mirzəzadə (1990) *üçün* qoşmasını canlı danışıq dilində, habelə Bakı dialektində mövcud olan *uc, ucbatından* sözləri ilə əlaqəli olduğu fikrini irəli sürür: *Qızun ucbatından mən də öydə oturdum* (səh. 203).

Üçün qoşması Azərbaycan dilində tarixən *cün, cin, üçün, için, için* və s. formalarda işlənmişdir. Nəsimi yaradıcılığına diqqət salaq:

Canını qurban edəndir yar için gerçək şahid,

Səd həzaran rəhmət olsun ol şahidin canına (Nəsimi, 2013, səh. 10).

Qeyd etmək lazımdır ki, dilimizə mövcud olan qoşmaların hamısı Azərbaycan və türk mənşəli deyil. Tarixən Azərbaycan dilində ərəb və fars mənşəli qoşmalardan da istifadə olunmuşdur. Bunların sırasına ərəb dilindən alınmış fərqlənmə mənası kəsb edən *ğeyri, səvayı* qoşmalarını, istiqamət, tərəf məzmunlu *səmt, canib* qoşmalarını, bənzətmə mənası bildirən *nisbət, nisbətli* qoşmalarını, müasir Azərbaycan dilindəki kimi qoşmasının sinonimi olan *misali* qoşmasını və ya fars dilindən alınmış *asa* qoşmasını aid etmək olar. Bu qoşmalar dilimizdə o qədər də çox işlənməmişdir. Onlara əsasən orta əsr klassik Azərbaycan şairlərinin əsərlərində rast gəlmək mümkündür:

*Ta gördü gözlərim səni, ey hüsn ilən ǧəni,
Məcnun misali əqlim ilən görmədim səni* (Xətayi, 2005, səh. 198).

Qoşmalar köməkçi nitq hissəsi kimi Azərbaycan dilinin inkişaf tarixində mühüm yer tutur. Məhdud sayda olmasına baxmayaraq, onların böyük əksəriyyəti minilliklər ərzində öz leksik-semantik xüsusiyyətlərini və ofijinallığını qoruyub saxlaya bilmişdir. Qoşmaların tarixi nöqteyi-nəzərdən tətqiqinin nəticələri Azərbaycan dilininin qədimliyini bir daha sübut edir.

ƏDƏBİYYAT

- Kazimov, Q. S. (2010). *Müasir Azərbaycan dili. Morfologiya*. “Nurlan”.
- Mirzəzadə, H. (1990). *Azərbaycan dilinin tarixi qrammatikası*. Azərbaycan Universiteti Nəşriyyatı.
- Mirzəzadə, H. (1962). *Azərbaycan dilinin tarixi morfologiyası*. “Azərtədrisnəsr”.
- Nəsimi, İ. (2013). *İmadəddin Nəsimi. Seçilmiş əsərləri. İki cildə. I cild*. “Şərq-Qərb”.
- Rəcəbov, Ə., Məmmədov, Y. (1993). *Orxon-Yenisey abidələri*. “Yazıçı”.
- Serebrennikov, B. A., Hacıyeva N. Z., (2002). *Türk dillərinin müqayisəli tarixi qrammatikası*. “Səda”.
- Xətayi, Ş. İ. (2005). *Şah İsmayıl Xətayi. Əsərləri*. Tərt. ed. Ə. Səfərli, X. Yusifli. “Şərq-Qərb”.

COGNITIVE, SOCIOCULTURAL AND DISCURSIVE COMPONENTS OF COMMUNICATION IN DIGITAL SOCIETY

Sluchaina L.

*Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman*

The development of science and technology in digital era requires that the students possess a number of the *soft skills of the future*, such as critical thinking, communication, collaboration, and creativity. The educators of the Department of Foreign Languages and Intercultural Communication at Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman (KNEU) would like to add cultural awareness to the above list. Thus, the purpose of our paper is to go into the cognitive, sociocultural and discursive components of Intercultural Communication Course aimed at facilitating students to develop their cognitive and communicative abilities as well as discourse and intercultural competencies.

Van Dijk triangulates discourse, cognition and society by defining discourse as a form of social interaction in a society and at the same time as the expression and reproduction of social cognition. He also characterizes discourse as the mental model of the communicative situation construed by the participants. The parameters of such situations, their spatiotemporal perceptions, social and

cultural identities, roles and relations of participants are typical social and cultural dimensions [Teun A. van Dijk 2014].

According to E. Frendo, discourse is used to describe how people interact with each other within context. Typical examples of this include negotiations, correspondence, presentations, meetings and so on [E. Frendo, 2005].

Considering the influence of culture on perception, M. Cole and S. Scribner in their work "Culture and Thinking" explore the specifics of perception in a culturally specific way. The main question is whether the main categories of perception are innate or they are the result of cultural-historical experience. [Cole, Scribner, 1977].

According to D. Matsumoto, representatives of different cultural groups may use different strategies for processing information. North Americans, for example, may consider and test a number of possibilities, and then choose the best solution based on the available information and rational approach. In more rigid, homogeneous cultures and cultures with a high degree of uncertainty avoidance, there is a greater tendency to make decisions based on representativeness, i.e. in addition to argumentation, graphic applications are needed in the form of presentations, layouts, etc. In addition, D. Matsumoto argues that people in different cultures choose certain types of strategies and use them differently. For example, the decision-making process in different cultures is heterogeneous: in individualistic cultures, it is customary to independently seek additional information about events [Matsumoto, 2002].

Speaking about such cognitive phenomenon as creativity, it should be noted that in countries with a high index of individualism, a creative approach to solving problems and making decisions is encouraged more than in collectivist cultures. R. Nisbet in his works describes the specifics of how different systems of thinking arise from different cultural practices, comparing Western and Eastern traditions. The author argues that the social differences that exist between cultures affect not only specific ideas about the world, but also the very nature of cognitive processes. [Ross, Nisbet, 1999].

Over the past ten years, the Department of Foreign Languages and Intercultural Communication at KNEU has been developing its own model for the formation of socio-cultural competence of master's students. The uniqueness of our discipline is the logic of its layout which is based on fundamental cultural theories of H. Hofstede, E. Hall, E. Hirsch, S. Ting-Tumi, H. Triandis, F. Trompenaars, and others.

In our opinion, it is an innovative theoretical and methodological complex that meets the requirements of synergetic and systemic education. It consists of the scientific, educational, and cultural components which are fused into a monolithic unit by a communicative linguistic trajectory. The basis of intercultural didactics encompasses a number of directions: detailed descriptors of goals and values of the academic process in each group of learners; culturally specific features of cognitive activity; diverse styles of training; specifics of pedagogical discourse; control and measurement of learners' and educators' cultural intelligence (CQ).

The course is multidisciplinary and multi paradigmatic in its nature, which means that the educators can apply such techniques and practices as system analysis, factor analysis, situation analysis etc. For our part, we would extend the list of research tools by adding the methodology of cross-cultural analysis.

The basic premise of Cross-Cultural Analysis is that statistical cross-cultural comparisons can be used to discover traits shared between cultures and generate ideas about cultural universals. Cross-cultural analysts create hypotheses and consult data into order to draw statistical correlations about the relationships among certain cultural traits [Ember, 1988.]

The didactics of *Intercultural Communication* course encompasses a number of directions: detailed descriptors of goals and values of the academic process in each group of learners; culturally specific features of cognitive activity; diverse styles of training; specifics of pedagogical discourse; control and measurement of learners' achievements.

These are the practical steps of the implementation process: 1) organization of intercultural training 2) development of cognitive abilities and critical-thinking skills through the participation in the annual scientific conference "Strategies of Intercultural Communication in Teaching Languages at Modern Universities" (it has been held at KNEU since 2014); 3) development of assessment kit; 4) design of the culturally adapted distance course.

The above approach reflects a synergistic change in the pedagogical philosophy, during which the formation of the in-demand *soft skills* of the XXI century is integrated into the process of acquiring procedural knowledge at the macro level and creates a reliable basis for training KNEU's masters as competitive participants in the international labor market.

REFERENCES

- Cole, M., Scribner, S. (1997). Developmental theories applied to cross-cultural cognitive research. Laboratory of Comparative Human Cognition. Rockefeller University. New York.
- Ember, Carol, R. (1988). Guide to Cross-cultural Research Using the HRAF. HRAF Press.
- Frendo, E. (2005). How to Teach Business English. Pearson Education Limited.
- Matsumoto, D. (2002). American-Japanese cultural differences in judgements of emotional expressions of different intensities. *Cognition and Emotion*. 16 (6), 721–747.
- Ross, L., Nisbet, R. I. (2011). *The Person and the Situation: Perspectives of Social Psychology*. Pinter & Martin; 2nd edition.
- Teun, A. van Dijk. (2008). *Discourse and knowledge: a sociocognitive approach* Van Dijk, T. A. Cambridge University Press.

INTERCULTURAL DIALOG IN THE EDUCATION POLICIES OF THE COUNCIL OF EUROPE AND THE EUROPEAN UNION

Sokolets I. I.

Kyiv National Linguistic University

Intercultural dialog has always been a key component of crosscultural communication but now it is of paramount importance due to the current quick transformation of European societies. Europe has become a diverse continent where many people simultaneously associate themselves with different cultural and social groups.

The Council of Europe and the European Union, the core international organizations of the European continent, realized that these transformations in Europe are transnational, and bigoted attitude to and intolerance of differences present challenges to the whole continent. Therefore, a strategy was needed to assist European citizens and all those living in the European Union in acquiring the knowledge and attitudes to enable them to deal with a more open and more complex environment. And intercultural dialogue was chosen as a core policy instrument to ensure a respectful interaction between individuals, groups and organisations with different cultural backgrounds or world views.

Intercultural dialogue has been utilized as a policy by the Council of Europe and the European Union since the early 2000s. Though education is a profoundly national sector with distinct national education acts, policies, and curricula, it is considered to be a key sector through which inclusion, tolerance, and respect for diversity can be advanced and is being advanced. The education policies of these two European organizations address, give meanings to, and utilize the concept and idea of intercultural dialogue through their conventions, declarations, policy recommendations, programmes, and projects aimed at children and young people, to educate them to encounter cultural differences.

These education policies are implemented by multiple organizations named Centers for Intercultural Dialogue around the world. Among them is, for instance, The Center for Intercultural Dialogue in the USA which was established by the Council of Communication Associations in March 2010. Its goal was to connect researchers, teachers, and practitioners, encourage their research on intercultural dialogue and share intercultural dialogues about their work.

Another center is The Anna Lindh Euro-Mediterranean Foundation for the Dialogue Between Cultures, which is a network of civil society organisations, set up in 2005 by the governments of the Euro-Mediterranean Partnership (Euromed) and dedicated to promoting intercultural dialogue in the Mediterranean region. The Foundation's programme is focused on activities essential for human and social dialogue, such as education and youth; culture and arts; peace and co-existence, etc.

Among other Centers are: The Center for Intercultural Dialogue based in Macedonia which emphasizes youth projects; The Center for Intercultural Dialogue and Translation in Egypt that translates Arab media publications; Akdim, Antalya

Intercultural Dialogue Center, intended to improve cross-cultural awareness, and many other.

The Centers for Intercultural Dialogues set up research centers, created E-platforms and websites. The Anna Lindh Euro-Mediterranean Foundation for the Dialogue Between Cultures opened the Intercultural Dialogue Resource Centre in 2020. Its goal is to conduct research, implement good practices, learning activities, share expertise and events on intercultural dialogue in the Euro-Mediterranean region accessible to everyone. The Centre contains information on more than 100 academic publications and the biographies and contact information for 100 experts. It also has a selection of journalistic articles, events, learning activities developed especially for civil society and also successful projects addressing a variety of issues relating to intercultural encounters, trends and affairs in the Euro-Mediterranean region.

UNESCO created an E-platform for Intercultural Dialogue in 2018. Its goal is to share and advance best practices from all over the world, that will help build good relations among people from diverse backgrounds, create more inclusive societies where all people are valued and their differences are respected.

The Center for Intercultural Dialogue in the US has a website which collects and distributes information related to intercultural dialog, for instance, profiles of 250 people interested in intercultural dialogue, links to over 300 organizations around the world, a list of hundreds of publications on the topic of intercultural dialogue, etc. The Center produces a series of online publications, among which is Key Concepts in Intercultural Dialogue, one-page introductions to essential vocabulary (such as KC1: Intercultural Dialogue) which are being translated into nearly three dozen languages; and many other.

The National Communication Association and the Centers for Intercultural Dialog conduct numerous conferences, round tables and World Forums in Istanbul, Baku, Macau, Vienna and other cities round the world. Their goal is connecting participants and their organizations and publishing presentations.

The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation organized two events in September 2022 devoted to intercultural dialogue in order to promote and disseminate values, attitudes and behaviours which will help people with different cultural backgrounds or world views learn how to live together with equal dignity, non-violence and in sustainable peace.

On 20 September 2022 at UNESCO Paris, UNESCO's Social and Human Sciences Sector launched the Global Framework to Foster Intercultural Dialogue, showcasing concrete implementations and success stories.

So, it can be stated that intercultural dialogue operates at all levels – within societies, between the societies of Europe and between Europe and the wider world. The awareness and understanding brought by intercultural dialogue are seen as means of reconciliation and tolerance, understanding of diverse perspectives and practices; increasing participation and the freedom and ability to make choices; fostering equality; as well as preventing conflicts and ensuring integration and the cohesion of society.

DETECTING THE SCHEMATIC SEMANTIC DOMAINS OF THE IMAGE “LABYRINTH” USING A MACHINE LEARNING ALGORITHM

Stetsenko D. V.

Kyiv National Linguistic University

The convergence of cognitive grammar and machine learning models to analyze fictional texts is a new synthetic approach in linguistic research. The presented study is grounded on the modern American dystopian text, “The Maze Runner” by D. Dashner. Dystopian literature is an instance of language use where the author manipulates lexical and syntactic choices to encode meanings. The study aims to reconstruct the schematic semantic domains of the image “*labyrinth*” by discerning scaffolding lexemes and applying a deep learning model to extract word embeddings. The image “*labyrinth*” is analyzed as a predication embodied by the complex conceptual matrix following the principles of cognitive grammar.

Cognitive grammar has a few fundamental claims: first, that grammar is symbolic and imagistic in nature, and second, that cognition shapes language in terms of its production and comprehension (Harrison, 2017). Tackling the aim to reconstruct the schematic semantic domains of the image “*labyrinth*,” we first discern the scaffolding lexemes of these domains, further applying the state-of-the-art deep learning models to extract word embeddings that compose them.

The schematic semantic domains reflect essential experiences a person acquires while encountering new objects or concepts. Hence, external factors such as body changes, kinesthetic movements, and sensory exposures determine the lexemes that comprise the basic semantic domains of the image “*labyrinth*.” We identify the main nominal semantic domains of the image “*labyrinth*” such as the Maze, the Box, the Glade, the Cliff, Thomas, and the Grievors. These terms build a mental map in the reader’s mind and bind the prominent topological landmarks. By applying the deep learning algorithm word2vec (Mikolov, 2013), we further discern the top ten word embeddings that make up these domains.

The highlighted nouns are not chosen randomly. “The Maze Runner” is a story about fifteen teenagers trapped in the **Maze** against their will. The labyrinth where they live is an artificial construct designed to test their intellectual and physical abilities. The Maze has a tangled architecture, the starting point is the **Box**, which is, in essence, “*an old lift in a mine shaft*” that transports any newcomer “*Greenie*” to the **Glade** (Dashner, 2009). The Glade is the main area where characters reside: “*a vast courtyard several times the size of a football field, surrounded by four enormous walls made of gray stone and covered in spots with thick ivy*” (Dashner, 2009). Each stone wall has a large opening that leads to the passages of the Maze, which is divided into eight subsequent sections: “*So we have the Glade, surrounded by eight Sections, each one a completely self-contained square and unsolvable in the two years since we began this freaking game. The only thing even approaching an exit is the Cliff, and that ain’t a very good one unless you like falling to a horrible death*” (Dashner, 2009). All pathways of the Maze lead teenagers to the only way out – the **Cliff**.

We have discovered four topological landmarks of the image “*labyrinth*” crucial to navigate in the dystopian Maze, but what about Thomas and Grievors? As a reader follows the protagonist’s footsteps in the story, we add **Thomas**, the leading character, to the schematic semantic domains of the image “*labyrinth*” as he guides the readers through the landmarks. The **Grievors** are creatures that inhabit the alleys of the Maze; they appear from the Cliff and control the sections of the labyrinth, restricting anyone who penetrates them from getting to the exit alive.

We analyze the grammatical categories that comprise each schematic semantic domain and check whether the model’s output can contribute to the generalized inference of the basic domains that construct the image “*labyrinth*”. The study discusses the consistency of deep learning models with the expected output and limitations that can be traced by utilizing only a machine learning algorithm. We conclude that the deep learning approach can bring logical structure to the discerned schematic semantic domains of the image “*labyrinth*” and highlight their relations. However, the attained lexemes are sometimes not fully comprehensible and interpretable to rely on in constructing the senses of the image “*labyrinth*”.

Key words: image “*labyrinth*”, schematic semantic domain, cognitive grammar, deep learning model.

REFERENCES

- Dashner, J. (2009). *The Maze Runner*. Somerset: Chicken House. 375 p.
- Harrison, C. (2017). *Cognitive grammar in contemporary fiction* (Vol. 26). John Benjamins Publishing Company.
- Knobloch, S. (2003). Suspense and mystery. In J. Bryant, D. Roskos-Ewoldsen, & J. Cantor (Eds.), *Communication and emotion: Essays in honor of Dolf Zillmann* (pp. 379–395). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Mikolov, T., Chen, K., Corrado, G., & Dean, J. (2013). Efficient estimation of word representations in vector space. *arXiv preprint arXiv:1301.3781*.

LA GRAMMAIRE DE PORT-ROYAL DANS L'HISTOIRE DE LA LINGUISTIQUE ROMANE

Sydelnykova L. V.

Université nationale linguistique de Kyiv

La linguistique du XVIIe siècle principalement suivi deux voies dans le domaine de la théorie: déductive (construction de langages artificiels) et inductive, liée à une tentative de découvrir les propriétés générales des langues réellement existants. L'exemple le plus célèbre et le plus populaire de l'approche inductive était la soi-disant “Grammaire de Port-Royal”, publiée pour la première fois en 1660 sans indiquer les noms de ses auteurs A. Arnaud et K. Lancelot.

La Grammaire de Port-Royal est l'un des textes les plus significatifs et célèbres du patrimoine linguistique et philologique mondial. Cet ouvrage a marqué un

tournant dans le développement de la pensée linguistique européenne. Les auteurs de la grammaire – le remarquable logicien et philosophe A. Arno et l'excellent grammairien K. Lancelot ont réussi à jeter les bases d'une nouvelle approche de la grammaire sous une forme concise, presque aphoristique. Ils ont clairement exprimé le but de leur ambitieuse *Grammaire* en déclarant qu'elle est à la fois "générale" et "raisonnée" (Perru, 2007).

C'est une grammaire *générale* parce qu'il ne s'agit pas ici d'exposer les règles de telle ou telle langue, comme le font les grammaires particulières, mais les vrais fondements de l'art de parler. Lancelot et Arnauld empruntent donc leurs exemples à l'ensemble des langues qu'un homme cultivé de ce temps pouvait connaître, à savoir (outre le français) le latin, le grec, l'hébreu, l'italien, l'espagnol, l'anglais et l'allemand. Leur grammaire est *générale*, c'est-à-dire universelle, dans la mesure où elle s'intéresse à ce qui est commun à toutes les langues, même si le français fait près que toujours office de référence. Par ailleurs elle est *raisonnée* en ce sens que le langage repose sur des fondements rationnels: le parler coïncide avec le penser, et toute proposition grammaticale coïncide avec une proposition logique (Zemmour, 2008).

La *Grammaire de Port-Royal* a manifesté une volonté typique pour son époque de construire un système grammatical complet basé sur la généralisation des faits d'un certain nombre de langues. Les auteurs de la *Grammaire de Port-Royal* ont tenté de formuler des lois générales de construction du langage naturel basées sur les idées et les principes du rationalisme.

La grammaire se compose de deux parties. La première est consacrée aux sons c'est-à-dire au matériau qui a été choisi pour constituer des signes: il consiste en un certain nombre d'éléments qui sont d'une part porteur de variables (ouverture de la bouche, durée du son) et d'autre part susceptible de combinaison (les syllabes): celles-ci à leur tour ont pour variable l'accent qui peut être présent ou absent. En tant que sons, les mots sont des syllabes ou des ensembles de syllabes accentués de différentes façons. La seconde partie est consacrée aux différentes sortes de mots (noms, verbes, prépositions), c'est-à-dire aux multiples manières dont les hommes parviennent à signifier leurs pensées. En d'autres termes, les premiers chapitres de la *Grammaire* traitent de la nature matérielle du signes, les autres des diverses manières de signifier (Foucault, 1967).

Un ouvrage mentionné présente quelques principes, qui sont assez utiles, en comparant initialement l'ordre des mots dans le cas de l'anglais et du français. Elle examine non seulement des éléments communs dans les langues, mais la définition du langage aussi. C'est un travail qui divise les langues en familles afin d'expliquer des phénomènes grammaticaux et syntaxiques.

Les éléments de la grammaire raisonnée comprennent les catégories du discours qui se définissent en fonction de l'activité de l'esprit. On voit dans la pensée cartésienne, distingués deux constituants fondamentaux: l'objet de la pensée (renvoie à l'entendement) et la forme de la pensée (renvoie à la volonté). A ces deux constituants correspondent deux catégories de mots qui les représentent: 1) les noms, les articles, les pronoms, les participes, les prépositions, les adverbes sont les signes, objets de la pensée et 2) les

verbes, les conjonctions et les interjections représentent la forme de la pensée (Zemmour, 2007).

Les auteurs affirment qu'il existe des règles uniformes pour le fonctionnement de la structure grammaticale. Comme l'entendement est partagé, son fonctionnement est supposé universel par les grammairiens. La manière d'agencer les signes devrait être universelle pour tout le monde. Par exemple d'un point de vue logique, l'adjectif et le nom rapportent à une même chose. La clarté de la communication veut que l'on sache de quel nom dépend l'adjectif. Ces deux aspects (logique et communicationnel) sont valables pour toutes les langues du monde qui recourent à un accord entre l'adjectif et le nom, de sorte que cet accord sera opéré en termes d'identité de nombre, de genre et de cas. En conséquence, la *Grammaire* formule les règles générales de la langue, révèle des régularités qui transforment les structures profondes en structures superficielles (ibid.). Ces théories ont durablement marqué l'enseignement de la langue et la réflexion linguistique. Cette grammaire philosophique a influencé la composition des grammaires descriptives et comparatives caractéristiques des représentants de la direction logique-grammaticale. Ainsi, le linguiste américain Noam Chomsky revendique une partie de l'héritage de Port-Royal lors qu'il aborde notamment la question des universaux du langage et développe les concepts de structure profonde ou de créativité.

RÉFÉRENCES

- Foucault, M. (1967). La Grammaire générale de Port-Royal. *Le langage*, 7, 7–15.
Perru, O. (2007). *L'usage du signe en Histoire naturelle au XVIIIème siècle et la Logique de Port-Royal*. Université Lyon.
Zemmour, D. (2008). *Initiation à la linguistique*. Ellipses.

CLASSIFICATION OF STIMULI AND REACTIONS IN COMMUNICATION

Tkachenko N. D.

Each sign, verbal or nonverbal can be stimulus or reaction to stimulus, so both of them have semiotic nature.

Verbal stimuli and reaction are divided after their notional semantics into cognitive, emotional, sociological: pragmatic and non-pragmatic, ethical, aesthetical. Verbal or linguistic stimuli and reactions are distinguished by the form: sound, word, word combination, sentence, mini- and maxi-text, book, etc.; by the content: style, stylistic, genre, ethnic, social.

Communicative stimuli: discussion, colloquy, conference, legal case, negotiations, order, etc. reflect speech acts.

Discourse stimuli; greeting, parting, invitation, etc. recreate speech steps.

Cognitive speech samples – sentences, reflecting search and development of knowledge about objects, phenomena, people are represented by the typical

didactic questions: “Do you know that...?”, by the statements: “I know that he, she, they... .

Sociological, in part, pragmatic stimuli and reactions include orders, requests, requirements, ambitions, influence, etc.

Emotional stimuli are the most impressive and evoke similar reactions: love for love, hatred for hatred, indifference for indifference, etc. Opposite reactions are rare, e. g. love may evoke dependence, hatred, disbelief or repulsion.

Ethical stimuli and reactions are: conscience, honesty, pride, freedom, independence, etc.

Aesthetical stimuli and reactions are produced by eloquent speech, literature, poetry, music, natural beauty, etc.

Each object, phenomenon, people, time, place and other communication conditions can be nonverbal stimulus of cognitive and emotional reactions of people. Nonverbal stimuli may differ by sources, e. g., all kinds of objects, art works: pictures, sculptures, architecture, drawings, formulas and other signs, natural objects and phenomena, landscapes, spaces, creatures; physical and spiritual people qualities, activity, influence, creativity, appearance, etc.

Reactions to stimuli depend on subjective emotions, physical, moral, ethical, aesthetical requirements. Social individual, group, national, global interests form the surface or deep layer in the people conscience, thus they may or may not influence their reactions.

Verbal and nonverbal stimuli and reactions undergo linguistic and statistical methods of analysis, nonlinguistic stimuli and reactions are described and interpreted considering knowledge, subjective images and associations.

LITERATURE

All-about-linguistics <https://all-about-linguistics.group.shef.ac.uk/branches-of-linguistics/psycholinguistics/>

TEACHING INFORMATION TECHNOLOGIES TO STUDENTS OF LINGUISTICS: A CASE-BASED PROPOSAL

Vakhovska O. V.

Kyiv National Linguistic University

This paper presents the practical case of teaching a course in Information Technologies to students of Linguistics at the Chair of English Philology and Philosophy of Language of the Department of Germanic Philology and Translation at Kyiv National Linguistic University (see Загальноуніверситетський каталог, 2022/2023), and is a primer for a larger-scale account of this case underpinned by its methodological and philosophical implications, as well as by a discussion of the gains that this case promises to Ukrainian university education in its transition to European practices and standards and in its integration into the European academic landscape.

The course that this paper discusses aims to journey its students over the area of Computational Linguistics. It offers an overview of the major theoretical concepts of Computational Linguistics, explains the objectives of the discipline, and reviews the authoritative approaches and perspectives taken by theorists and practitioners in order to compute natural language(s). The course looks at Computational Linguistics both diachronically, with a survey of the sources and backgrounds where the discipline has had its roots, and synchronically, with a view on the state of the art and also on the interdisciplinary ways that Computational Linguistics has presently taken. The course, specifically, examines some of the central syntactic and semantic approaches to natural language processing and looks at their origins, evolution, and modern applications in the domains of machine translation, document retrieval and clustering, information extraction and summarization, sentiment analysis, chatbots and companionable dialogue agents, virtual worlds, games, and interactive fiction, natural language user interfaces (database front-ends, inferential (knowledge-based) question answering, and voice-based web services and assistants), collaborative problem solvers and intelligent tutors, and language-enabled robots. A special emphasis is laid upon the maturing bonds between Computational Linguistics and (General) Artificial Intelligence and Robotics.

The course was conceived and has now been taught for several semesters as our aspiration and venture to capture the spirit of those good academic practices that we have had the chance to be exposed to at big-league universities of Ukraine, Germany, and Poland. The course, in particular, is based on our experience of studying Computational Linguistics at the Institute of Cognitive Science at Osnabrück University and it is by the milieu of this University that our course has largely been shaped. On that account, we choose to base our course on the project approach to university teaching and learning and aim to engage our students' minds with Computational Linguistics via authentic scholarly papers on subject-related topics: presentations and teacher-facilitated discussions of these papers in class boost our students' hard and soft skills, invite the students to independent research and real-world academic writing, and also, in effect and action, cultivate academic integrity and academic freedom. These are some of the virtues that we believe make our course the desideratum for the Ukrainian system of university education in its ongoing harmonization with the European one.

A comprehensive discussion of these virtues, with a particular reference to our current research (Vakhovska, 2022; Vakhovska, & Isaienko, 2021; Vakhovska, & Jusuk, 2021; Ваховська, 2022) and also to our authorial handbooks on Computational Linguistics (Ваховська, 2023a,b), makes the prospect of this paper.

REFERENCES

- Ваховська, О. В. (2022). Імперативи сучасності і переклад: від теорії перекладу до практики його університетського викладання. In Babelyuk O. (Ed.), *Innovative pathway for the development of modern philological sciences*

- in Ukraine and EU countries. Scientific monograph. Volume 1*, 242–267. Polonia University in Czestochowa.
<https://doi.org/10.30525/978-9934-26-196-1-10>
- Ваховська, О. В. (2023а). *Основи комп'ютерної лінгвістики. Навчально-методичний посібник*. Видавничий центр КНЛУ.
- Ваховська, О. В. (2023b). *Прикладні аспекти комп'ютерної лінгвістики. Навчально-методичний посібник*. Видавничий центр КНЛУ.
- Загальноуніверситетський каталог навчальних дисциплін для обрання студентами Київського національного лінгвістичного університету в 2022/2023 н.р. Денна форма здобуття освіти. Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти. (2022/2023).
https://onedrive.live/?auth_key=%21AJnPon%2D8KPL7Z8Q&id=68696B3E65309B90%2132477&cid=68696B3E65309B90&parId=root&parQt=sharedby&o=OneUp
- Vakhovska, O. V. (2022). Interpretation in translation as a word-image metamorphosis. In *Proceedings of the International scientific conference "Philological sciences and translation studies: European potential"* (November 3–4, 2022). 235–238. Polonia University in Czestochowa. Riga, Latvia: "Baltija Publishing."
<https://doi.org/10.30525/978-9934-26-261-6-58>.
- Vakhovska, O. V., & Isaenko, O. M. (2021). Language, culture, and image-driven interpretations in translation: a case for the university translation classroom in Ukraine. *Amazonia Investiga*, 10(47), 240–249.
<https://doi.org/10.34069/AI/2021.47.11.25>
- Vakhovska, O. V., & Jusuk, F. F. (2021). Image-driven interpretations in professional communicative mediation: bringing translation and psychotherapy together. *Science and education a new dimension. Humanities and social sciences*, 48(261), 63–67.
<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2021-261IX48-11>

THE CHALLENGES OF ONLINE TEACHING

Vasylenko O. B.

Kyiv National Linguistic University

Online teaching has become nowadays a necessity for many educational institutions because of the pandemic and wartime in Ukraine. In order to make distant teaching effective, several important challenges are to be overcome by teachers, students and educational institutions.

Accessibility of the necessary technology and resources is to be maintained by educational institutions for teachers and students to participate in the distant teaching and learning. Educational institutions should consider providing laptops or tablets to students who don't have access to them at home, and also ensure that the internet connection is stable and fast enough for the online classes. Teachers should be

comfortable with the technology they are using and ensure that their students are as well. It's important to make sure that all students can access the necessary software, hardware, and internet connectivity to participate in online classes.

Clear and effective communication between teachers and students is essential. Teachers should provide students with clear instructions on how to access and use online learning platforms, and also establish a regular communication channel with their students to answer questions and provide feedback. This could be through email, a messaging platform, or a video conferencing tool. Teachers should use a variety of teaching methods to keep students engaged and motivated. This can include interactive online activities, virtual group discussions, quizzes, interactive games and regular feedback on student performance. It's also important to provide opportunities for students to collaborate with their peers in online environments.

Online teaching can present unique challenges for students, such as lack of access to resources or difficulties with time management. Teachers should be flexible and understanding of these challenges, and be willing to adapt their teaching methods to better support their students. Teachers should also be flexible with due dates and assignment deadlines. Teachers should use a variety of assessment methods to evaluate student progress and understanding, this could include quizzes, essays, or online discussions, and provide regular feedback to help students improve their learning outcomes.

By focusing on these important considerations, teachers and educational institutions can help make the process of online teaching effective and be sure that their students are learning effectively during distant teaching.

Assessing students' knowledge objectively in online teaching can be problematic, but there are several strategies that teachers can use to do so effectively. To overcome these challenges, the teachers can use online assessments, such as quizzes or tests. These assessments can be timed, randomized, and automatically graded, which can help to minimize bias and ensure fairness. Rubrics can be used to provide clear expectations for student work and to objectively evaluate their performance. Teachers can provide detailed rubrics for assignments and use them to score student work in a fair and consistent manner.

Self-assessments can help students to evaluate their own understanding of the material and identify areas where they may need additional support. Teachers can use these self-assessments as a starting point to guide their instruction and to provide feedback. Online discussions can be used to gauge students' understanding of the material and to assess their ability to apply what they have learned. Teachers can monitor these discussions and provide feedback to students to help them improve their understanding. Teachers can schedule one-on-one virtual meetings with students to provide individualized feedback on their work and to assess their understanding of the material.

By using these strategies, teachers can objectively assess students' knowledge in online teaching and help to ensure that all students are learning effectively.

Online teaching has gained a lot of attention during the COVID-19 pandemic and especially during the Russian aggression against Ukraine, and it is likely to continue to be an important aspect of education in the near future. We can predict

that hybrid learning, which combines in-person instruction with online learning, is likely to become more popular in the near future. This approach provides the flexibility and convenience of online learning while still allowing for face-to-face interaction and socialization.

Online teaching also allows for personalized learning experiences that cater to the individual needs of students. In the near future, we may see more adaptive learning platforms that use data analytics and artificial intelligence to personalize learning experiences. As technology continues to evolve, we are likely to see more advanced and interactive online learning tools that engage students and enhance their learning experiences. We may see more use of virtual and augmented reality, gamification, and other technologies to make learning more engaging and effective.

While distant teaching can be effective at teaching academic content, it may not always provide the same opportunities for students to develop soft skills such as collaboration, communication, and problem-solving. In the near future, we may see more emphasis on integrating soft skills development into online learning experiences. Online teaching has the potential to provide greater access to education, especially for students in remote areas or those with disabilities. In the near future, we may see more efforts to bridge the digital divide and provide equitable access to education for all students.

Overall, distant teaching is likely to continue to evolve and play an important role in education in the near future.

REFERENCES

- Boettcher, J., & Conrad, R.-M. (2016). *The Online Teaching Survival Guide* (2nd ed.). Wiley.
<https://www.perlego.com/book/997500/the-online-teaching-survival-guide-simple-and-practical-pedagogical-tips-pdf>
- Teaching Online: A Guide to Theory, Research, and Practice*. (2015). Johns Hopkins University Press.
<https://doi.org/10.1353/book.38784com>

INDIRECTNESS IN CONVERSATIONAL DISCOURSE

Volkova L. M.

Kyiv National Linguistic University

As a linguistic phenomenon, indirectness can be defined as a mismatch between the surface (direct) meaning of the utterance or discourse fragment and the implied meaning – the one that is actually revealed and understood. Indirectness creates a certain ambiguity and sometimes cannot be cleared by the pragmatic context or various speech means. Indirectness can be observed at two levels: at the utterance level – in this case we face indirect speech acts, and at the discourse level – in this case we observe indirect strategies and tactics.

We are going to focus our attention on discourse markers of a special kind, those that can also render the idea of indirectness. These discourse markers are function words belonging to three functional classes (Volkova, 2012).

Discourse markers of Group One possess the ability to correlate two pieces of information. They bring together two utterances within the same logical fragment and what is important, one of those pieces of information is usually implicit. They are termed as particles. Here belong such units as *after all*, *really*, *anyway*, *in fact*, *at last* and some more items (the full list is provided in our book, see above).

Within Group Two, discourse markers are defined as conjunctions and conjunctive units and connect two explicit pieces of information within the same discourse. They provide logical connection bringing the fragments of the discourse together, turning it into a single logical unit. Here belong such items as *finally*, *therefore*, *besides*, *on the other hand* (the full list is provided in our book, see above).

By contrast, discourse markers of Group Three, modal words and parenthetical expressions, refer only to their respective utterances. They have absolutely no connection with the discourse as a whole. Their most evident function is to provide the speaker's evaluation of the event described in the utterance. Here belong such units as *hopefully*, *possibly*, *foolishly*, etc. (Volkova, 2012).

The unique ability of the discourse markers of Group One to correlate two pieces of information (explicit and implicit) makes it possible for them to serve as the key units for the correct interpretation of indirect speech acts or strategies. Consider the following example:

"He's willing to go in wherever we want him," Norman said. "And I've spent time with him. He is a Communist, but a realist too. Not at all the raving ideologue."

"It's likely he'd wave Das Kapital in your face?" Edward demanded. Everyone chuckled. "He wants the job, Norman. And from what we can gather, he wants it badly – so he can pass information back to the Russians."

*"They are our ally **after all**," Norman protested, although without much conviction*

(Isaacs, 1989).

The use of *after all* in this example suggests the presence of the implicit information *Communists cannot be our ally because of their ideology*. This implicit statement discloses the real attitude of the Germans towards their temporary ally (the Russians) at the first stage of World War II. The unit *after all* in this discourse fragment is an indicator of the indirect strategy of negative evaluation.

Of all the units of Group Two, *so* is one of the most frequently used units in conversational discourse. It is a summarizing conjunction, and it functions as a marker of logical inference or conclusion. In order to see how this small unit works let us turn to the example:

"Ermano is a very good teacher," Luigi was saying.

"You have used him before?" Marco asked casually.

"Yes."

"So how often do you bring in someone like me and turn him into an Italian?"

Luigi gave a smile and said, "From time to time" (Grisham, 2005).

The presence of *so* in this fragment shows that the speaker has come to a certain logical conclusion. At the same time, its use in the question that looks more like a statement reveals the speaker's hidden intention to induce the hearer (an FBI agent) to tell the truth. Thus, in this case *so* is a component of the indirect inducement strategy.

The indirect potential of the units of Group Three is not so evident and strongly depends on the context like in the example to follow:

"I'm tired of Italian no, okay? You're not a student."

Deceit was difficult for Ermanno, and he paused a bit too long. "I am," he said, without much conviction.

"No, I don't think so. You're obviously not taking classes, otherwise you wouldn't be able to spend all day teaching me."

"Maybe I have classes at night. Why does it matter?"

"You're not taking classes anywhere. There are no books here, no student newspaper, none of the usual crap that students leave lying around everywhere."

"Perhaps it's in the other room" (Grisham 2005).

In the quoted fragment of conversational discourse, the teacher of English, Ermanno, had to lie, even though he did not like it. He chose to use the modal words *maybe* and *perhaps* to avoid responsibility and to weaken a possible negative perlocutionary effect of his vagueness. At the same time, his student Marco is sure that he understands everything; that is why he uses *obviously* to convince Ermanno that lying makes no sense in this situation. In any case, it is the example of the indirect hedging strategy as the interlocutors try to reduce possible negative circumstances of their talk.

Our study on discourse markers makes it possible to define them as units capable of rendering the idea of indirectness. Besides, it proves the fact that they are important means of rendering information necessary for discourse comprehension.

REFERENCES

- Volkova, L. M. (2012). *Function Words in Language and Speech: Secrets of Felicitous Communication*. Osvita Ukrainy.
- Isaacs, S. (1989). *Shining Through*. Ballantine Books.
- Grisham, J. (2005). *The Broker*. A Dell Book.

POETIC TEXTS: TRANSLATION PREPARATORY STAGES

Yemets N. O.

Kyiv National Linguistic University

Following Roman Jakobson's belief that "poetry by definition is untranslatable. Only creative transposition is possible" (Jakobson, 1959), we will try to tackle the question of identifying the possible translation strategies to create these best "transpositions".

The problem of the translatability of poetry has given rise to theoretical and practical debates among scholars: some scholars believe that “what is lost in translation is the poetry itself” (Robert Frost’s definition), while others state that all meanings are translatable and only the form (i.e. structural organization) of poetic discourse is lost in translation. There are still other scholars who believe that poetry translation is possible only if both, the meaning and style of the source text, are kept intact in the target language.

There is inevitably a compromise assuring that translation and more specifically poetry translation is sometimes possible, sometimes impossible, sometimes easy, sometimes difficult, sometimes a failure, sometimes an amazing success. In the translation of poetry there will always be aspects (if not significant ones) that will be missing, as languages do not have the same phonology, grammar, syntax, vocabulary, poetic traditions. A poem leaning towards prose is less problematic for translation, but a poem with highly complex structure, symbolism, imagery, intertextuality, and complex tonalities will definitely have to sacrifice some aspects in translation.

A poetic text, as a rule, can be easily identified visually by its unique positioning on the page: short lines, stanza organization, blank spaces left. However, we should admit that, for example, the blank verse, would not fit this formal and to certain extent superficial definition. The answer lies not in the outside (that is structure of the poem), but inside of it – the content of the text. Symbolism and imagery, saturating each line, become inalienable markers of a poetic text. Therefore, we assume that combination of both – form and content – should be carefully observed while working on poetic text translation.

Based on Andre Lefevere’s (1975) outline of translation strategies, we may come to the conclusion that every single poetic text demands a special approach to translation with reference to the original. The author expands on the idea that though formal textual organization is a structural text “imagery” constituent, the translator should never sacrifice the content side to satisfy the structural composition.

On the one hand, this approach is absolutely unquestionable: no one would argue that formal textual organization alone could create senses. On the other hand, some poetic texts, such as sonnets or limericks, are fully dependent on their form. Shakespearean sonnet cannot be considered to be such without 14 line structure and definite rhyming pattern. Consequently, the translator should be guided by the formal structure to fill it with the encoded message.

We must remember that a poem is indivisible, and the new poem must be too. In the target text some features may resemble the original more than others, but if the poem is truly alive, then the new features that have occupied the place of the ones we have lost must also incorporate to the whole in an organic way.

The translation preparatory stages should be developed with reference to both – structure and content. The initial stages, undoubtedly, concentrate on the general message of the verse: the poem must be read a couple of times, discussed with other readers, native speakers (if possible). Though, there is no single objective poem interpretation (otherwise the multiple translations would be impossible), we

believe that there exists generally acceptable for this particular period, culture, situation, etc. poem interpretation.

In case of a strict structural pattern to be followed, the translator should outline the stanza and rhyming patterns to create a “carcass” to be filled with words later on. The next stage tackles the content itself: having done literal translation of every line, the translator reaches for the best word to satisfy the lexical properties of the original. If possible, the translator tries to resemble phonological patterns of the source text. However, bearing in mind the idea that there is no need for a sacrifice of the content side, the phonological approach should not be prioritized.

The final stages of translation include final drafts carefully examined for possible amendments. The translator once again may turn for help and piece of advice from critics or natives speakers. If the decoded message of the poetic text is interpreted in terms of the original, the translation is considered to be successful.

Poetry translation process is as creative as writing itself; consequently, the translator may violate the order of steps taken or add some stages. The translations that we can enjoy are the result of hard work, acquired skill, mastered dexterity and exceptional creativity.

REFERENCES

- Jakobson, R. (1959). On Linguistic Aspects of Translation. In R. Brower (Ed.), *On Translation* (pp. 232–239). Cambridge, MA and London, England: Harvard University Press.
<https://doi.org/10.4159/harvard.9780674731615.c18>
- Lefevere, A. (1975). *Translating poetry: Seven strategies and a blueprint*. Van Gorcum.

CARACTERÍSTICAS ESPECÍFICAS DE LA TRADUCCIÓN DEL TEXTO POLÍTICO

Zaliesnova O. V.

La Universidad Nacional Lingüística de Kyiv

Como subrayan muchos estudiosos de la traducción, la política constituye uno de los sistemas culturales de la sociedad con una mayor influencia directa sobre la vida diaria de las personas que forman parte de ella, y en cuyo seno el lenguaje juega un papel fundamental en relación con la consecución, el mantenimiento y el ejercicio del poder. En un mundo como el nuestro, cada vez más globalizado e inmediato, esta clase discursiva es objeto frecuentísimo de traducción por parte de gobiernos nacionales, de partidos políticos o de otras instituciones, así como de organismos internacionales.

Sobre la base de la traducción del texto político, puede afirmarse, siguiendo a Christina Schaffner (2004), que las características específicas de la traducción del texto político son varias y dependen, sobre todo, del propósito del texto para la

acción política. Dichas características son de tres tipos fundamentales: culturales, ideológicas y estilísticas (c. 133).

En función de su propósito comunicativo, el texto político presenta diferentes grados de contextualización cultural, puesto que en él destaca como característica definitoria su especificidad cultural. Ser específicamente cultural significa tener un trasfondo histórico, ya que la cultura es producto de las sociedades y se acumula en la memoria común de sus individuos durante largos periodos de tiempo.

Un problema muy concreto relacionado con la especificidad cultural del texto político viene dado por las abreviaturas – siglas y acrónimos – que pueden ser usadas para hacer referencia a instituciones gubernamentales o a partidos políticos. Usualmente existen expresiones estandarizadas en la CM, y para localizarlas el traductor ha de consultar las posibles traducciones publicadas con anterioridad en ella – así, por ejemplo, *Partido Socialista Obrero Español (PSOE)* se acostumbra a traducir al ucraniano como *Соціалістична робоча партія Іспанії (PSOE)*. Si el nombre de un parlamento no tiene una traducción “fácil” (*Bundestag*, Alemania; *Sejm*, Polonia; *Verjovna Rada*, Ucrania; *Kneset*, Israel), se da la traducción oficial reconocida si se trata de documentos administrativos (*Parlamento Federal Alemán* por *Bundestag*; *Parlamento Ucraniano* por *Verjovna Rada*).

En función de su propósito comunicativo, el texto político presenta también diferentes grados de carga valorativa, puesto que en él opera como característica inexcusable su especificidad ideológica. En relación con las características ideológicas del texto político, Schaffner (2004) fundamenta su estudio de la traducción de esta clase discursiva en su consideración como texto sensible, en tanto que su traducción enriquece la vida intelectual de las comunidades destinatarias con nuevas estructuras lingüísticas y/o géneros y puede, al mismo tiempo, causar o mover sentimientos de confusión o irritación en el receptor-meta. Aunque se puede pensar que su sensibilidad se debe a razones lingüísticas, ésta tiene mucho más que ver con contextos situacionales concretos y con culturas específicas, es decir, con aspectos de comunicación transcultural (c. 131).

Para Christina Schaffner (2004), pueden ser tres casos de sensibilidad que están en la base de los problemas traductológicos del texto político. El primero está relacionado con la función del texto político. Así, si un texto político tiene como principal objetivo la persuasión y no tanto la información en el marco de la cultura original, dicho texto reflejará de un modo específico el contexto socio-político y el periodo histórico de su producción. En el marco de la cultura meta, sin embargo, donde los destinatarios de su traducción no tienen por qué disponer ni de los mismos conocimientos previos ni de los mismos intereses, la función del texto político cambiará y podrá dejar de ser persuasiva para convertirse, sin más, en informativo acerca de los hechos o los acontecimientos en el marco de la cultura original. Como explica Schaffner, el segundo caso de sensibilidad está relacionado con el proceso de producción real de textos políticos y su subsiguiente utilización para negociaciones diplomáticas.

En ellos la correspondencia del nivel oracional, sintáctico y léxico, debe ser mantenida del TO al TM, aunque el resultado sea una especie de texto híbrido que refleje características sintácticas y léxicas específicas de la LO. Y el tercero está relacionado con la terminología específica del texto político y con su interpretación, puesto que los sustratos ideológicos pueden conducir a diferentes interpretaciones de un mismo término político en distintos contextos lingüístico-culturales (c. 134–135).

A la categoría del texto político corresponde una gran variedad de tipos textuales o géneros, y cada género plantea la aplicación de toda una serie de convenciones macroestructurales y microestructurales propiamente estilísticas. Este tipo textual presenta una construcción lingüística fundamentalmente orientada al receptor y al que pertenecen tanto los discursos electorales como los discursos parlamentarios, que son textos retóricos u oratorios con base argumentativa. A este tipo textual se aplican las convenciones estilísticas mediante las que su material semántico es distribuido retóricamente por el autor en una estructura composicional lógica y racional que sigue las líneas fundamentales de la organización de las partes, las convenciones estilísticas mediante las que el uso retórico de la lengua potencia sus dispositivos expresivos, contribuyendo por su parte a la realización de la influencia persuasiva y convincente de este tipo textual a través, y sobre todo, de los mecanismos propios de la emoción y del sentimiento. En este sentido, el eufemismo, la metonimia, la sinécdoque, el paralelismo, el símil y, especialmente, la metáfora, además de las restantes figuras retóricas, están puestas al servicio de la eficacia comunicativa del texto.

El texto político constituye una clase discursiva que se encuentra marcada por un carácter profundamente cultural e ideológico y el traductor del discurso político ha de ser consciente de hacer de su transferencia interlingüística un ejercicio especialmente necesitado de cuidado y habilidad para no dar lugar a ningún tipo de distorsión del mensaje original.

LITERATURA

Schaffner, C. (2004). Political discourse analysis from the point of view of translation studies. *Journal of language and politics*, 3(1), 117–150.

ENGLISH SENTENTIAL SUBJECTS

Zinchenko H. Ye.

Kyiv National Linguistic University

The analysis of a basic clause distinguishes between two core constituents, subject and predicate, which in canonical clauses are normally represented by NP and VP respectively. However, it is grammatically possible to express essentially the same meaning by means of syntactically different constructions. Hence, besides the typical syntactic structures comprised of canonical constituents

in the basic order, there are non-canonical clause patterns that demonstrate a variety of structural interpretations (Huddleston & Pullum, 2007).

A number of predicates in English may select an embedded S-structure, mainly a *that*-clause, as their subject (or object). The *that*-clause in this case is presupposed to be true, for example, (1) [*That the team won the competition*] *surprised us* implies that the team won the competition, with *surprised* functioning as the main lexical predicate of a main clause. Such predicates share the property of factivity, which is defined as both a semantic and syntactic feature (Seuren, 2006).

The following sentences provide more examples of sentential subjects in English:

- (2) *It surprised us [that the team won the competition].*
- (3) *[For the team to lose the championship] would be terrible.*
- (4) *[Whether we make a profit or not] is irrelevant to us.*

Sentential subjects consist of a finite or a non-finite clause that appears to occupy the subject position. The question arises concerning the position of the sentential subject in the tree structure, in other words, whether it lands in subject position as a result of movement or it is base-generated there (Lohndal, 2014). On the one hand, it has been claimed that sentential subjects are topics in SpecTopP and that some other kind of a constituent occupies the canonical subject SpecTP position. On the other hand, sentential subjects are analysed as real subjects in SpecTP. Therefore, sentential subjects appear to behave somewhat like topics – they cannot generally occur in subject positions in embedded clauses, and somewhat like regular subjects – they trigger subject-verb agreement (Lohndal, 2014).

The non-prototypical nature of sentential subjects is reflected in the existence of an alternative structure where the clausal subject is extraposed, and the subject position is assumed by the dummy NP *it* (Huddleston, 2002), as in (2). W. D. Davies and S. Dubinsky (2009) outline the transformational accounts of sentential subjects (pp. 111–114). Among various scientific perspectives, the authors mention P. Rosenbaum's approach, according to which all sentential arguments are generated as complements to a subject pronoun *it*, thus sentences (1) and (2) have identical underlying structure: [_{NP} *It* [_S *that the team won the competition*]] *surprised us*. In (1), the pronoun deletes, leaving the S in subject position dominated by a headless NP projection. In (2), the S extraposes to the right, leaving the pronoun *it* stranded in subject position. J. Emonds proposed a reverse movement analysis: sentential subjects are base-generated in an adjunct position and then intraposed into subject position (Davies & Dubinsky, 2009). However, the scholar's later interpretation suggests that sentential subjects are generated under an NP node with an empty N head, as (5) shows:

- (5) [_{NP} \emptyset [_S *that the team won the competition*]] *surprised us*.

These sentential arguments leave their base position to complete the derivation process. In case of rightward movement, or extraposition, there is an expletive *it* in the argument position; otherwise, topicalization results in erasure of the empty

head. Finally, the sentential subjects are analysed by J. Koster as constituents that occupy the position outside the main clause, and it is even assumed that sentential subjects do not exist (Davies & Dubinsky, 2009).

All in all, this paper has considered the syntactic status of sentential subjects. Whether they take the position of a canonical subject, the topic, or stay out of the scope of the clause remains a rather debatable matter.

REFERENCES

- Davies, W. D., & Dubinsky, S. (2009). On the existence (and distribution) of sentential subjects. In D. B. Gerdts, J. C. Moore, & M. Polinsky (Eds.), *Hypothesis A / hypothesis B: Linguistic explorations in honor of David M. Perlmutter* (pp. 111–128). MIT Press.
- Huddleston, R. (2002). The clause: complements. In R. Huddleston & G. K. Pullum (Eds.), *The Cambridge Grammar of the English Language* (pp. 213–321). Cambridge University Press.
- Huddleston, R., & Pullum, G. K. (2007). *A Student's Introduction to English Grammar*. Cambridge University Press.
- Lohndal, T. (2014). Sentential Subjects: Topics or Real Subjects? In R. E. Santana-LaBarge (Ed.), *Proceedings of the 31st West Coast Conference on Formal Linguistics*, (pp. 315–324). Cascadilla Proceedings Project.
www.lingref.com
- Seuren, P. A. M. (2006). Factivity. In E. K. Brown & A. Anderson (Eds.), *Encyclopedia of language & linguistics* (2nd ed.) (pp.2927 – 2928). Elsevier.

PECULIARITIES OF ALICE MUNRO'S FICTION

Zinevich V. V.

Kyiv National Linguistic University

Alice Munro's fiction evokes a considerable interest among literary critics as well as readership. Known as a Canadian master of a short story she goes beyond the limits of this genre, some critics say that her stories are richer than most novels. Her style is often compared with the one of Ernest Hemingway, Marcel Proust, Eudora Welty, Flannery O'Connor and Anton Chekhov. Such views show us that Alice Munro is a master of variation. So, let us have a look at some distinctive features of her works.

Elizabeth Poliner (2021) states that one of the main mastery and innovative peculiarities of Alice Munro's writing is the "endings that change everything". Those endings make the reader look back and re-evaluate the story through the prism of the new knowledge, see it in a different light and in such a way enlarge its sense radically. Moreover, they bring the resolution at its deepest emotional core. In "Friend of my Youth", the narrator is a middle-aged woman who tries to find in her soul forgiveness to her mother that died of a disease before the daughter

was fully-grown. Recalling some events from her mother's life she comes to the conclusion that she knows little about her mother as well as about her friend Flora. So, all the assumptions turn out to be relative, the narrator fills in the blanks using her imagination and conclusions and tries to find some peace. However, at the very end of the story after a space break the author adds a paragraph that at first seems odd. Still after a second thought we understand that it reveals the hidden layer of the story that explodes everything we believed in following the narrator's story. Alice Munro uses such twists to puzzle the reader, to stir up his strong emotions in other stories as well, for example in "Child's Play".

Another feature of Alice Munro's writing is her manipulation of time. Though the great theme in her stories is memory that makes obvious for her characters to plunge into the past revealing new layers and diving deeper into their relations with other characters, the author adores using a coda to a story introducing it by the words "years later". At the same time too many shifts in time and place are viewed by some critics as an imperfection that leads to diffusion and disorganization (Mambrol, 2019).

Juxtaposing of the elements of realism and regionalism is also a peculiar characteristic of Munro's fiction. All literary critics praise her clear and vivid realistic style, though some consider a fault its simplicity (Lorentzen, 2013). Born in southwestern Ontario, Canada, she creates a fictional female world in this particular region. Mostly all her short stories revolve round her native Huron County. Setting, speech, social structure and customs of this region effect the temperament of the characters, their interacting, feelings and ways of thinking. She draws her inspiration from the Ontario landscape; she poeticizes this place, praises its mysteries and as a result creates a maternal myth for her characters, a psyche's fortress. A subjective landscape gains different forms and variations from story to story. Still her regionalism is not about rural pastoral or idyllic life but about socially marginalized people living in a confined area at close quarters (Sinha & Kumar, 2022).

Some of her stories are written in a particular subgenre of Canadian literature that is Southern Ontario Gothic. Its peculiarities are strong realistic style, description of a typical protestant life in a small town including themes of moral hypocrisy and postmodern interest in eccentric, gay and other ethic voices.

The main topics of Munro's fiction are love, death, transience and memory. With the psychological penetration of character, the author reveals all the pain of human contact that can be both humiliating and alluring. Desiring or not, her characters encounter various difficulties, unvoiced secrets, awkward situations and weird people. Their family life is, as a rule, a continuing disaster that cannot be overcome but is hard to face. Another dimension of these relations is women's sexual life. The writer unveils the whole spectrum of problems women have because of either their indecisiveness or wrong vision of their partners and consequently deceived expectations.

Writing about ordinary people for so many years Alice Munro revealed her talent to speak of usual life and conventional situations without making the reader bored, without falling into sentiments. Many scholars emphasize that among the

strong points of her writing are her natural style and faultless usage of details, exceptional sympathy and empathy, innate understanding of human psychology and emotions.

REFERENCES

- Lorentzen, C. (2013). Poor Rose. *London Review of Books*. Vol. 35. № 11. <https://www.lrb.co.uk/the-paper/v35/n11/christian-lorentzen/poor-rose>
- Mambrol, N. (2019). Analysis of Alice Munro's Stories. <https://literariness.org/2019/10/31/analysis-of-alice-munros-stories/>
- Poliner, E. (2021). Endings That Change Everything: On Alice Munro's Literary Innovations. <https://lithub.com/endings-that-change-everything-on-alice-munros-literary-innovations/>
- Sinha, A., & Kumar, G. (2022). Alice Munro: Fusion of Regionalism and Realism. *Research Journal of English Language and Literature (RJELAL)*, Vol.10. <http://www.rjelal.com/10.3.22/135-140%20Gangesh%20Kumar.pdf>

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ. ПЕДАГОГІКА

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ КОМПОНЕНТІВ СИСТЕМ MOODLE ТА MICROSOFT TEAMS ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

Бесклінська О. П.

Київський національний лінгвістичний університет

Перехід на дистанційну форму навчання спонукає викладачів використовувати різні інструменти для роботи зі студентами під час проведення занять. Вже декілька років у закладах вищої освіти під час впровадження дистанційної й змішаної форм навчання використовують модульне об'єктно орієнтоване динамічне навчальне середовище Moodle і корпоративну платформу Microsoft Teams. У цих системах викладач має можливості для розміщення робочих програм, різних навчальних матеріалів, презентацій, різного роду завдань і тестів, посилань на зовнішні інтернет ресурси тощо. Суттєвим недоліком є те, що викладач не має можливості перевірити знання студента у дошки (як при традиційному режимі навчання), переглянути конспекти студентів, провести коротке письмове опитування, або контрольну роботу, щоб бачити як студенти це виконують в аудиторії. Зрозуміло, що при дистанційному режимі навчання існує багато можливостей для не доброчесності, фальсифікації результатів при виконанні завдань і тестів, ніж у традиційній формі навчання. Така проблема особливо відчувається викладачами з математичних дисциплін. Частково проблему можна було б вирішати аби студенти мали графічні планшети, або пристрої з сенсорними екранами й стилуси для написання. На жаль, не всі студенти можуть дозволити собі купити такі гаджети для навчання. Тому, на перший план виходять інтерактивні можливості програмних продуктів, що використовуються викладачами для взаємодії зі студентами під час online занять.

Розглянемо деякі можливості використання інтерактивних компонентів систем Moodle і Microsoft Teams. Щоб мати уявлення про активність студентів на заняттях, а також для проведення контролю знань і рівня підготовки до занять, доречно використовувати такі види діяльності у системі Moodle – завдання, тести, анкета; а у платформі Microsoft Teams – опитування, чат, сумісна робота на дошці Microsoft Whiteboard.

Діяльність “Завдання” у системі Moodle, як правило, використовується для самостійного виконання студентами після занять, але якщо дати коротке завдання і накласти обмеження часу на виконання цього завдання на парі, то студенти пишуть розв’язок, фотографують і відправляють фото. Що правда

одразу перевірити роботи викладач не зможе, можливі також труднощі з відправленням відповідей студентами.

“Тести” у системі Moodle можна використовувати у різних варіантах. Можна зробити короткі експрес-питання з банку тестових завдань, зробити випадковий вибір цих питань, встановити короткий термін виконання 5–10 хвилин. Переваги тестів у тому, що студенти отримують оцінки одразу після проходження тесту і викладачу не треба їх перевіряти. Це можна робити у будь-який момент заняття, щоб перевірити як студенти слухають, як сприймають матеріал, або, як виконали самостійне завдання. Особливо ефективними є тестові питання типу “Вкладені відповіді (Cloze)” та “Формули (Moodle Formula Question)”. Запитання типу Cloze дозволяють створити в одному питанні декілька завдань різного типу. Тут можна вставляти малюнки, ставити питання з теорії, пропонувати задачі з числовою, або короткою відповіддю, задавати відповідь у вигляді випадуючого списку тощо.

Особливої уваги потребують тестові питання типу Formula Question. Тести створені за допомогою цього типу питань дозволяють зробити тест по одній структурі, але для кожного студента з різними вхідними даними, тому відповіді у всіх студентів будуть різні. Тут також є можливість в одному завданні зробити декілька питань. Недоліком є те, що процес створення таких питань є не простим і викладачу треба витратити багато часу на розробку таких тестових запитань.

Питання і відповіді у діяльності “Анкета” у системі Moodle і “Опитування” у Microsoft Teams дають можливість викладачу оцінити у відсотках як студенти сприймають навчальний матеріал, яка частина студентів дала правильні відповіді на питання. Тут, наприклад, можна використовувати питання типу “кнопка вибору” або “числова відповідь”.

Ефективним інтерактивним компонентом є використання діяльності “Чат” у Microsoft Teams. Тут, поставивши запитання студентам, можна одразу побачити їх відповіді. В залежності від питань це може бути відповідь у вигляді текстового повідомлення, числова відповідь, фото розв’язку задачі у зошиті студента тощо.

Корисним при спілкуванні зі студентами на заняттях є використання дошки Microsoft Whiteboard. Викладач розміщує на дошці завдання, студенти пишуть відповіді на дошці, а оскільки курсори студентів на дошці підписані то викладач бачить їх відповіді у реальному часі. Звичайно, треба підбирати такі задачі, щоб студент зміг написати мишею (стилузом), або ввести на дошці текст відповіді.

Ще один спосіб долучення студентів до спілкування у режимі реального часу є підключення викладачем у свої курси зовнішніх інтернет-ресурсів, які дозволяють виконувати завдання, розв’язувати задачі та кросворди. Наприклад, вправи зроблені викладачем у програмі LearningApps.org, що розміщені на сторінці навчального курсу, студент відкриває і демонструє свій екран. Всі студенти бачать завдання, беруть участь в обговоренні та виконанні цього завдання.

Демонстрація екрана студентами особливо корисна при виконанні таких завдань де передбачено використання програмних продуктів, наприклад, таких як Microsoft Excel, GeoGebra, Desmos тощо.

Отже, використання інтерактивних компонентів систем Moodle та Microsoft Teams при дистанційному навчанні сприяє досягненню головного завдання – підвищення ефективності роботи викладача і, відповідно, підвищення якості навчання студентів. Вони допомагають виявляти тенденції та динаміку освітнього процесу, аналізувати отримані результати, поліпшують мотивацію студентів до підготовки до занять. При цьому важливим є зворотний зв'язок між усіма дійовими особами, залученими у системах управління навчанням Moodle та Microsoft Teams.

КВЕСТ-КІМНАТА ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ

Бігич О. Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Здобувачам вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, які навчаються за спеціальністю 014 Середня освіта, спеціалізацією 014.024 Іспанська мова і література, в межах професійно орієнтованого курсу “Методика навчання іспанської мови в закладі загальної середньої освіти” пропонуються дві вибіркові дисципліни: на III курсі – “Сучасні засоби навчання іспанської мови”, на IV курсі – “Методика формування іспанськомовної лінгвосоціокультурної компетентності”. Обидві вибіркові дисципліни забезпечено друкованими навчальними посібниками для самостійної роботи студентів (Бігич, 2019 а, б), а також їхніми електронними форматами, розміщеними на авторському освітньому сайті (<http://bihych.knlu.edu.ua/VybirkoviiKursy.htm>).

Під час вивчення першої вибіркової дисципліни студенти набувають методичних декларативних і процедурних знань про сучасні засоби навчання іспанської мови (Бігич, 2022б), зокрема про лепбук як потенційний засіб навчання іноземної мови на різних ступенях її викладання (Бігич, 2021), про кроссенс як зоровий ілюстративний засіб унаочнення лінгвокраїнознавчого матеріалу (Бігич, 2022а), про власноруч виготовлені вітальні листівки до свят в Іспанії й інших іспанськомовних країнах (Бігич, 2022в) тощо.

Повторно з кроссенсом і вітальними листівками студенти зустрічаються під час вивчення другої вибіркової дисципліни як прикладами, які ілюструють сучасні засоби формування у школярів іспанськомовної лінгвосоціокультурної компетентності. Поточного навчального року ці засоби я доповнила квест-кімнатою (*escape-room*), запозиченою з професійних блогів ProfeDeELE та ProfesoresdeELE. Наразі цей засіб навчання іспанської мови представлено чотирма методичними розробками: *Salva la Navidad* для рівнів володіння іспанською мовою A1/A2 (дата оприлюднення 20.12.2021; режим доступу <https://www.profedeele.es/actividad/er-salva-la-navidad/>), *Salva el verano* для рівня B1 (дата оприлюднення 24.06.2022; режим доступу <https://www.profedeele.es/>)

actividad/escape-room-salva-el-verano/), *Google maps y los países hispanohablantes* для рівнів B1-C2 (дата оприлюднення 28.10.2022; режим доступу <https://www.profedelee.es/actividad/escape-room-google-maps-y-los-paises-hispanohablantes/>), *Escape room navideño* для рівнів A1-C2 (дата оприлюднення 28.12.2022; режим доступу <https://profesoresdeele.org/2022/12/28/escape-room-navideno/>).

На практичному занятті з вибіркової дисципліни “Методика формування іспанськомовної лінгвосоціокультурної компетентності” майбутні вчителі іспанської мови аналізували завдання цих методичних розробок щодо доцільності й ефективності їх використання під час різних організаційних форм навчання (на уроці, позакласному заході, під час самостійної чи домашньої роботи учнів з іспанської мови). Оскільки за місяць розпочиналась педпрактика, студенти прагматично аналізували ці методичні розробки як потенційні для використання. Зокрема найбільший інтерес студентів викликали завдання квест-кімнати “Salva la Navidad” як актуальні для учнів початкової й основної школи, оскільки термін проходження педпрактики припадав і на грудень.

Завдання третьої квест-кімнати “Google maps y los países hispanohablantes” були дотичні el Día de Hispanidad, який відзначається 12 жовтня. На практичному занятті, яке проводила студентка магістратури в межах науково-асистентської практики з методики навчання іспанської мови, студенти аналізували завдання двох методичних розробок: “Los países hispanohablantes” (режим доступу <https://www.profedelee.es/actividad/paises-hispanohablantes/>) вище згаданого професійного блогу та “Georfia en clase de espanol: países hispanohablantes y sus banderas” (режим доступу <https://www.laclasedeele.com/2022/09/geografia-en-clase-de-espanol-paises.html>) професійного блогу LaClaseDeELE щодо їхньої цільової спрямованості на формування іспанськомовної лінгвосоціокультурної компетентності, а також інтересу й доступності їхньої змісту для школярів,

Відповідно, студенти порівнювали завдання квест-кімнати із завданнями попередньо опрацьованих методичних розробок. Неодноразово аналізуючи дидактичні матеріали цих професійних блогів, студенти зазвичай їх схвалювали. Однак цього разу найбільшої критики зазнали завдання методичної розробки професійного блогу LaClaseDeELE.

У такий спосіб методичні скарбнички майбутніх учителів іспанської мови поповнилась новим сучасним засобом навчання іспанської мови – квест-кімнатою.

ЛІТЕРАТУРА

- Бігич, О. Б. (2022а). Кроссенс як візуальна опора для навчання іноземних мов і культур. *Іноземна мова у професійній підготовці спеціалістів: проблеми та стратегії*: Збірник тез доповідей. Кропивницький. 139–142.
- Бігич, О. Б. (2021). Лепбук і лепбукінг – альтернатива цифровим засобам і технологіям навчання іноземних мов? *Вісник КНЛУ. Серія Педагогіка та психологія*. 35. 88–96.
- Бігич, О. Б. (2019а). *Посібник для самостійної роботи студентів бакалаврату з вибіркової дисципліни “Методика формування*

- іспаномовної лінгвосоціокультурної компетентності школярів у закладах загальної середньої освіти*". Вид. центр КНЛУ.
- Бігич, О. Б. (2019б). *Посібник для самостійної роботи студентів бакалаврату з вибіркової дисципліни "Сучасні засоби навчання іспанської мови в закладах середньої освіти"*. Вид. центр КНЛУ.
- Бігич, О. Б. (2022б). Сучасні засоби навчання іноземної мови й культури. *Сучасні методики навчання іноземних мов і перекладу в Україні та за її межами*. Університет Григорія Сковороди в Переяславі. 12–15.
- Бігич, О. Б. (2022в). Cardmaking як професійне вміння вчителя іспанської мови. *Світ цінностей і цінності у світі*. Вид. центр КНЛУ. 380–382.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ВИКЛАДАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У МАГІСТРАТУРІ

Волярська О. С., Філатов А. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Нині спостерігаємо ускладнення професійних завдань, які стоять перед вищою педагогічною освітою. Насамперед, таке ускладнення пов'язане зі зміною цілей освіти, зокрема: перехід від завдань передачі знань до проблеми формування в учнів здатності самостійно вчитися й ефективно здобувати нову навчальну інформацію в умовах загальної середньої освіти (Рибалка, 2014; Чистякова, 2021). Такий стан речей викликав розуміння невідповідності традиційних методологічних підходів щодо підготовки майбутніх педагогів новим вимогам.

У контексті нашої наукової розвідки підкреслимо, що магістратура в КНЛУ розвивається у напрямку розширення магістерських освітньо-професійних програм на університетському рівні для первинної підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів.

У дослідженні ми поставили за мету схарактеризувати методологічні підходи щодо підготовки майбутніх педагогів у межах освітньо-професійних програм магістратури з нормативної дисципліни "Педагогіка і психологія вищої школи" у КНЛУ.

До основних сучасних методологічних підходів нами віднесено такі: технологічний, андрагогічний, інноваційний. У викладанні нормативної дисципліни "Педагогіка і психологія вищої школи" викладачами використано технологічні інновації (технологічний підхід) та андрагогічні інновації (андрагогічний підхід).

Технологічні інновації спрямовані на створення і застосування нових технологій для вирішення освітніх завдань вищої школи, удосконалення методики проведення семінарсько-практичних занять. Наприклад, на заняттях впроваджено такі методи навчання магістрантів, що дозволяють інтенсифікувати процес усвідомлення, розуміння, засвоєння і творчого застосування знань у вирішенні практичних завдань. Ефективність забезпечується завдяки більш активному включенню студентів у процес не тільки отримання, але і

безпосереднього практико орієнтованого використання знань. Технологічний підхід на заняттях застосовуються регулярно, що дозволяє сформувати у магістрантів умовленості до оволодіння майбутньою професією. Це підвищує залученість здобувачів другого рівня вищої освіти до розв'язання обговорюваних на заняттях проблем.

Андрагогічні інновації зорієнтовані в напрямі створення й імплементації модернізованих організаційно-навчальних структур і механізмів функціонування основних підсистем університетської освіти з урахуванням специфіки дорослої аудиторії. Зауважимо, що важливим у магістратурі є визнання того, що джерелом компетентності, необхідної для успішної професійної діяльності, є не стільки педагогічна освіта, скільки попередній професійний досвід магістранта, отриманий ним раніше, його особистісні якості, що сприятимуть у майбутньому стати успішним педагогом.

За обсягом змін при викладанні психолого-педагогічних дисциплін у магістратурі, нами використовуються рекомбінаційні і модифіковані освітні інновації (інноваційний підхід). Наприклад рекомбінаційні інновації передбачають використання викладачами існуючих технологічних та організаційних рішень з метою створення дидактичних технологій в освітньому процесі вищої школи. Модифіковані освітні інновації характеризуються тим, що в їх межах використовуються нові навчальні ресурси і з'являються цікаві рішення. Зазначені інновації є системними і впливають на підвищення якості викладання навчальних дисциплін педагогічного спрямування в магістратурі у контексті європеїзації.

Результати впровадження в умовах КНЛУ зазначених методологічних підходів дозволили констатувати, що визначені підходи є синтезом різноманітних складових психологічних, педагогічних та андрагогічних інновацій, які спрямовані на особистісний і професійний розвиток майбутніх педагогів як окремої цільової групи дорослого населення в процесі отримання ними вищої освіти і проходження професійної підготовки. Удосконалення академічного університетського середовища передбачає якісне оновлення змісту викладання через органічне поєднання навчальної, самостійної роботи студентів і науково-дослідницької діяльності викладачів, теорії з практикою, класичних методів викладання з інноваційними.

У перспективі потребує подальшого дослідження імплементація елементів системи підготовки майбутніх педагогів у країнах Європейського Союзу в систему другого рівня вищої педагогічної освіти України.

ЛІТЕРАТУРА

- Рибалка, В. В. (2014). *Психологія та педагогіка праці особистості: від обдарованості дитини до майстерності дорослого: посібник*. Інститут обдарованої дитини.
- Чистякова, І. (2021). Характеристика міжнародного досвіду магістерської підготовки педагогічних кадрів: уроки для України. *Теорії та технології інноваційного розвитку професійної підготовки майбутнього вчителя в контексті концепції "Нова українська школа": монографія*. 318–343. DOI 10.24139/978-966-698-308-7/318-343

РОЛЬ АНАЛІЗУ ПІДРУЧНИКА У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Зєня Л. Я.

Київський національний лінгвістичний університет

Коломінова О. О., Роман С. В.

Український гуманітарний інститут

За даними сучасних досліджень процеси інтеграції України у загальноєвропейський освітній простір (Ніколаєва, 2003) і світовий (Редько, 2017; Редько, Буренко, 2021) суттєво підвищують увагу до визначення ролі аналізу підручника у формуванні готовності до професійної діяльності майбутніх учителів іноземних мов (ІМ). Актуальність цього питання є цілком закономірною, адже підручник ІМ – це призма, в якій висвітлюється сучасний стан розвитку методики викладання ІМ на певному етапі шкільного курсу. В ньому втілюються всі компоненти системи навчання ІМ: соціальне замовлення суспільства, реалізоване в конкретних цілях і стратегії навчання, відбір навчального матеріалу тощо.

Ось чому свого часу британські дослідники трактували цей засіб навчання як “agent of change” (Hutchinson, 1997).

А відтак, з одного боку, аналіз підручника допомагає не лише визначити, у який спосіб зазначені вище чинники знаходять втілення в тій чи іншій авторській концепції конкретного підручника, але й, з іншого боку, мотивує студентів / вчителів до усвідомлення сучасних пріоритетів у викладанні ІМ у процесі рефлексії, синтезу, аналізу, порівняння та узагальнення під час аналізу.

До того ж, сам по собі ґрунтовний, всебічний аналіз підручника ІМ можливий лише за умов достатньо високого рівня методичної підготовки студентів / вчителів. І це, в свою чергу, може слугувати певним стимулом до опанування теоретичного курсу методики викладання ІМ, оскільки у процесі аналізу підручника студенти можуть виявити певні прогалини в знаннях або відчутти необхідність в уточненні певної інформації:

1) спрямованості змісту обраного підручника на реалізацію цілей навчання ІМ: практичних, освітніх, розвивальних, виховних;

2) побудови змісту підручника на засадах гуманістичної методології, тобто гуманізації, олюднення, на встановлення відносин співпраці між учасниками навчального процесу;

3) дотримання ідей гуманітаризації: залучення до морально-етичних та естетичних цінностей культури народу, мова якого вивчається;

4) мотивації учіння, ознайомлення з доступними зразками іншомовної дитячої художньої літератури;

5) застосування елементів дитячого іншомовного фольклору у вигляді його малих форм;

6) урахування досвіду вивчення учнями рідної мови, комунікативного досвіду спілкування нею;

7) урахування характерних ознак світу підлітків, їхньої зацікавленості комп'ютерними іграми, особливостями субкультури своїх іншомовних однолітків у сфері комп'ютерних технологій, телебачення, кіно, спорту, підліткової моди, преси, літератури.

Розглядаючи, услід за Редько В. Г. (2017), шкільний підручник як засіб набуття досвіду іншомовного спілкування і як механізм управління учителем пізнавальною діяльністю школярів, а також усвідомлюючи значущість його структури і змісту в досягненні очікуваних результатів навчання, визначаємо *об'єктом нашого дослідження* уточнення ролі аналізу підручника у формуванні готовності до професійної діяльності майбутніх учителів ІМ в контексті нової освітньої парадигми.

Готовність до професійної діяльності будемо розглядати як результат професійної підготовки у єдності інтегральної, загальних та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей і професійно-особистісних якостей, якими повинен володіти вчитель ІМ для вирішення типових задач професійної діяльності та виконання виробничих функцій.

В контексті реформування шкільної освіти зазнають змін і функції сучасного вчителя. Аналіз шкільного підручника має сприяти усвідомленню вчителем його ролі для взаємопов'язаної та взаємообумовленої реалізації всіх аспектів практичної мети навчання ІМ і культури у школі: прагматичного, когнітивного, педагогічного.

Змістом наших подальших наукових розвідок має стати визначення сучасного контексту педагогічної діяльності вчителя ІМ, уточнення його виробничих функцій з урахуванням змін в шкільній освіті, переліку компетентностей як складових його готовності до професійної діяльності, стратегій і тактик аналізу сучасного підручника і навчально-методичного комплексу.

ЛІТЕРАТУРА

- Ніколаєва, С. Ю. (2003). *Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання*. Ленвіт.
- Редько, В. Г. (2017). *Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика*: монографія. Педагогічна думка.
- Редько, В., Буренко, В. (2021). Функції сучасного вчителя іноземної мови в умовах компетентісно орієнтованого навчання: дидактичні та методичні аспекти проблеми. *Іноземні мови в школах України, 1*, 2–5.
- Hutchinson, T., Hutchinson, Eu. (1997). *The textbook is agent of change // Power. Pedagogy and Practice / edited by Tricia Hedge and Norman Whitley*. Oxford Univ. Press, 307–323.

TASK-МЕНЕДЖЕРИ: ЗАВДАННЯ, ОГЛЯД, МОЖЛИВОСТІ

Коваль Т. І.

Київський національний лінгвістичний університет

Рано чи пізно будь-яка організація стикається з проблемами, що приводять до рішення впровадження систем автоматизації робіт з підготовки і виконання проєктів. Основний мотив – це вдосконалення, оптимізація і прискорення всіх проєктних робіт. Важливе місце при цьому належить удосконаленню проєктного управління, а саме, необхідність вирішувати такі завдання: “як спланувати та скоординувати реалізацію проєкту; як залучити кошти із зовнішніх джерел фінансування для реалізації проєкту; як краще розпорядитись власними коштами; як досягти максимальних прибутків за мінімальних витрат; як створити команду працівників для реалізації проєкту; як мотивувати персонал до ефективної діяльності; як уникнути конфліктів у команді проєкту” (Тарасюк, 2004); як створити інноваційний проєкт.

Проєкт – це ідея (завдання, проблема) та необхідні засоби його реалізації з метою досягнення бажаного результату.

До специфічних ознак проєктної діяльності, які вирізняють її серед інших заходів і видів діяльності, відносять: наявність чітко визначених завдань і мети; координація взаємозалежних завдань, робіт і ресурсів; обмеженість ресурсів; унікальність мети і умов її досягнення; ймовірність матеріалізації ризику (Гринчуцька, 2017).

Дивно, але за статистикою лише 54% користувачів вважають, що сервіси для управління проєктами дозволяють економити кілька робочих годин на день, 35% керівників задоволені своїми інструментами управління проєктами (ТОП 5 інструментів управління проєктами у 2022 році, 2022).

Таск-менеджер – це автоматизована програмна система, за допомогою якої можна значно полегшити роботу над проєктами. Таск-менеджери відрізняються функціями. Вони дозволяють ставити задачі, планувати бюджет, підтримувати постійний зв'язок із колегами та замовниками, допомагають організувати спільну роботу над проєктами всередині колективу, забезпечують управління ризиками, ведуть обліку часу та правильно розподіляють ресурси.

На сьогоднішній день існує безліч різних програм для управління проєктами, і кожна з них має свої особливості, основна мета яких зробити процес управління проєктом простішим, швидшим і зручнішим для всіх членів команди (Інструмент керування проєктами: 10 найкращих безкоштовних інструментів у 2023 році, 2022; ТОП-7 систем управління проєктами та завданнями для вашого бізнесу, 2021; ТОП 5 інструментів управління проєктами у 2022 році, 2022). Серед них можна виділити такі таск-менеджери, в яких є також і безкоштовні (free) ресурси:

1). Worksection (<https://worksection.com/>) – український онлайн-сервіс управління проєктами, хмарне SaaS-рішення, яким користується більше, ніж

півмільйона людей у місяць. У нього простий і функціональний інтерфейс, з яким легко планувати і вести проекти різної складності, контролювати терміни та бюджети, готувати звіти і координувати команди. До основних можливостей Worksection можна віднести: чати та комунікація всередині системи; побудова діаграми Ганта; Канбан-дошки; звіти за проектами та ін. Безкоштовно можна вести 2 проекти, в яких до 5 учасників, і користуватися сховищем даних 0,1 Gb.

2). Asana (<https://asana.com/ru/product>) – це популярний task-менеджер, який має як веб-версію так і мобільний додаток, і включає певні інструменти для безкоштовної роботи, зокрема можна керувати необмеженою кількістю задач і проектів і група до 15 чоловік може використовувати Asana для спільної роботи.

3). Trello (<https://www.atlassian.com/ru/software/trello>) – безкоштовна багато платформна система управління проектами, розроблена Trello Enterprise, дочірньою компанією Atlassian. Має простий у використанні хмарний сервіс для спільної роботи над проектами, який підійде для невеликих проектів та команд. Trello дозволяє організувати вашу роботу на Канбан-дошках, які є його основними складовими.

4). Just Task (<https://microsoft.github.io/just/>) – один з найкращих безкоштовних task-менеджерів із симпатичним дизайном та простим управлінням. У ньому можна створювати категорії, які складають завдання з різних сфер життя – домашні відносини, робота, навчання та ін. Just Task дозволяє надіслати завдання поштою. Ця програма – чудовий варіант для тих, кому потрібно щось просте.

5). Google Tasks (<https://uk.go-travels.com/66207-google-tasks-4149414-8990183>) має безліч різноманітних інструментів, зокрема: менеджер завдань; календар, який підтримує миттєві повідомлення; список покупок та ін. Дає змогу користувачам створювати проекти та завдання, призначати тих, хто їх виконуватиме, проставляти терміни закінчення робіт, відслідковувати завдання поштою, дискутувати з учасниками проекту та ін.

Отже, task-менеджери сприяють створенню та збереженню кращих практик управління проектами, більш ефективній роботі команди проекту, забезпеченню необхідного рівня прозорості та збереженню аналітичної інформації про проект, підвищуючи її корпоративну цінність.

ЛІТЕРАТУРА

- Тарасюк, Г. М. (2004). *Управління проектами*. Каравелла.
- Гринчуцька, С. В. (2017). *Конспект лекцій з курсу “Управління проектами інформатизації” для студентів напряму підготовки 6.030502 “Економічна кібернетика”, спеціальності 051 “Економіка”*. ТНТУ імені І. Пулюя, 194.
<https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/22498?locale=gl>
- ТОП 5 інструментів управління проектами у 2022 році*. (2022).
<https://worksection.com/ua/blog/5-project-management-tools.html>

ТОП-7 систем управління проектами та завданнями для вашого бізнесу.
(2021).

<https://lightspider.net/top-7-sistem-upravleniya-proyektami-i-zadachami-dlya-vashego-biznesa/>

Інструмент керування проектами: 10 найкращих безкоштовних інструментів у 2023 році (2022).

<https://businessyield.com/uk/management/project-management-tool/>

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ І КУЛЬТУРИ

Майєр Н. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Засадничим підходом до формування креативної компетентності майбутніх викладачів французької мови і культури є компетентнісний підхід як сукупність принципів, що зумовлюють визначення цілей формування цієї компетентності, відбору змісту навчання та організаційного, методичного, технологічного забезпечення навчання й оцінювання його результатів.

Основними принципами компетентнісного підходу до формування креативної компетентності майбутніх викладачів французької мови і культури визначаємо принцип мінімізації для відбору змісту навчання і принцип організації квазіпрофесійної методичної діяльності майбутніх викладачів. Особливості їх реалізації розкриємо в наступному викладі.

Зміст навчання для формування креативної компетентності у предметному аспекті представлений темами і ситуаціями професійно-методичної діяльності майбутніх викладачів французької мови і культури, а в процесуальному аспекті – методичними знаннями і методичними вміннями як складниками цільової компетентності.

Відбір змісту навчання здійснюється за принципом мінімізації (Тарнопольский, Кожушко, 2004, с. 63), що зумовлює достатність і доступність відбраного змісту для формування креативної компетентності майбутніх викладачів французької мови і культури під час їхнього навчання у закладі вищої освіти та її розвитку в реальних умовах професійно-методичної діяльності впродовж життя.

Керуючись принципом мінімізації, зміст навчання в його предметному аспекті складають такі теми: теоретичні основи креативного навчання французької мови і культури; арт-технології креативного навчання французької мови і культури та прийоми їх використання для формування мовних видів французькомовної комунікативної компетентності; театральні технології креативного навчання французької мови і культури; технології навчання французькомовного креативного письма.

У межах відібраних тем у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта спеціалізації 014.023 Французька мова і література формуються методичні знання про теоретичні основи креативного навчання іноземних мов і культур; цілі й завдання креативного навчання іноземних мов і культур; сучасні підходи до креативного навчання іноземних мов і культур; арт-технології креативного навчання іноземних мов і культур; прийоми креативного навчання іноземних мов і культур. Задля оволодіння методичними знаннями магістранти повинні залучатися до активної навчально-пізнавальної діяльності у різних формах організації освітнього процесу.

Відповідно до принципу організації квазіпрофесійної методичної діяльності майбутніх викладачів французької мови і культури моделюються типові ситуації професійно-методичної діяльності, в яких діє викладач у реальних умовах освітнього процесу: аналіз чинних програм і підручників з французької мови для закладів вищої освіти, конкретизація цілей креативного навчання на різних етапах оволодіння студентами французькою мовою, відбір навчального матеріалу, добір / розроблення креативних прийомів, засобів навчання та контролю тощо.

Квазіпрофесійна діяльність як на практичних заняттях з навчальної дисципліни “Технології креативного навчання іноземних мов і культур”, так і під час самостійної позааудиторної роботи, сприяє формуванню методичних умінь майбутніх викладачів організувати креативне навчання французької мови і культури, а саме:

- формулювати цілі креативного навчання французької мови і культури на різних етапах освітнього процесу;
- використовувати систему рівнів володіння іноземною мовою для конкретизації цілей, змісту навчання, відбору навчальних матеріалів і визначення прийомів креативного навчання на різних етапах освітнього процесу;
- використовувати арт-технології і прийоми креативного навчання французької мови і культури на різних етапах освітнього процесу;
- формувати французькомовну комунікативну компетентність студентів та окремі її види і складники із застосування арт-технологій і прийомів креативного навчання, здійснювати контроль перебігу та результатів навчання.

Квазіпрофесійна методична діяльність магістрантів – майбутніх викладачів французької мови і культури – повинна бути особистісно значущою, сприяти розвитку їхньої індивідуальності, оригінальності, творчості та мотивації до креативного навчання французької мови і культури.

ЛІТЕРАТУРА

Тарнопольский, О. Б., Кожушко, С. П. (2004). *Методика обучения английскому языку для делового общения: учебное пособие*. Ленвит.

НОМЕНКЛАТУРА НАВЧАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ АУДИТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Мельник К. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасний вчитель англійської мови повинен бути професіоналом, який можуть навчатися, вдосконалюватися та йти в ногу зі змінами і обмінюватися досвідом, ідеями з колегами з різних країн, а це можливо реалізувати лише за допомогою уміння спілкуватися іноземною мовою. Комунікація передбачає не лише навички говоріння, а й слухання. Розвивати аудитивну компетентність потрібно для того, щоб слухати інформацію, сприймати її та адекватно реагувати.

Компетентність в аудіюванні – це здатність слухати автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту в умовах прямого й опосередкованого спілкування. Його складовими є вміння, навички, знання та комунікативні здібності (Ніколаєва С. Ю, 2013, с. 280–297).

Компетенція – це певна норма, досягнення якої може свідчити про можливість правильного вирішення якого-небудь завдання, а компетентність – це оцінка досягнення (або недосягнення) цієї норми. Компетентність виступає в мові якістю та характеристикою особи, основою цієї якості є знання та обізнаність. І це підкреслює інтегративний характер поняття компетентність (Головань М. С., 2011, с. 224–233).

Компетентнісна система включає в себе: надпредметні (міжпредметні) компетентності і спеціальнопредметні (стосовно певного предмету) (Калмикова Л. О, 2010, с. 97–101).

Складниками професійно орієнтованої компетентності в аудіюванні є вміння, навички, знання, а також комунікативні здібності. Визначальними складниками компетентності в аудіюванні є мовленнєві, навчальні, інтелектуальні, організаційні та компенсаційні вміння.

Стратегія формування аудитивної компетенції майбутніх учителів англійської мови визначається як логічна послідовність дій викладача та студентів, спрямованих на формування їхніх аудитивної компетенції. Такі стратегії методисти класифікують за способом сприйняття та обробки слухачем прослуханої інформації, виділяючи низхідні (top-down) та висхідні (bottom-up) (Wang H., 2011, с. 360).

Низхідні стратегії зорієнтовані безпосередньо на слухача, який попередньо одержує фонові знання з відповідної теми, ситуації чи контексту, дізнається про тип і мовні особливості тексту для прослуховування. Низхідні стратегії спрямовані на розвиток умінь визначати основну думку повідомлення, прогнозувати можливий перебіг подій, робити висновки, підсумовувати прослуханий матеріал.

Висхідні стратегії зорієнтовані власне на текстовий фрагмент. Слухач зосереджує увагу на змісті повідомлення, тобто на інтерпретації значення звукових комбінацій, слів, граматичних структур тощо. Висхідні стратегії

спрямовані на розвиток умінь детального сприйняття інформації, розпізнавання когнітивних елементів та змін порядку слів у реченні.

Британський дослідник Т. Лінч наголошує на важливості формування у студентів умінь занотовувати матеріал під час прослуховування. Стратегії занотовування не є універсальними, вони залежать від індивідуальних психофізичних особливостей студента. Однак, дослідник визначає три найважливіших правила занотовування інформації під час аудіювання: обирати лише основну інформацію; записувати коротко, використовуючи загальноновживані скорочення, абрєвіатури, ініціали та символи; чітко зазначати взаємозв'язки між подіями, їх учасниками, об'єктами у формі тезових або схематичних записів, кореляційних карт (Lynch T., 2004)

Стратегії формування професійно орієнтованої аудитивної компетенції можна класифікувати за способом сприйняття та обробки слухачем прослуханої інформації, виокремлюючи низхідні (зорієнтовані безпосередньо на слухача), висхідні (зорієнтовані власне на текстовий фрагмент). Гнучкість та інтерактивність процесу аудіювання, комплексний підхід до вибору стратегій формування аудитивної компетенції дають можливість покращити сприйняття інформації, посилити впевненість студентів у власних навчальних можливостях.

ЛІТЕРАТУРА

- Головань, М. С. (2011). Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, (8), 224–233.
- Калмикова, Л. О. (2010). Генезис сприймання і розуміння дошкільниками комунікативних одиниць рідної мови – операціональних мовленнєвих структур. *Матеріали II Всеукраїнського психологічного конгресу, присвяченого 110-й річниці від дня народження*, 1, 97–101.
- Ніколаєва, С. Ю. (2013). *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів*. Ленвіт.
- Lynch, T. (2004). *Listening A Course in Listening to Lectures and Note-taking*. Cambridge University Press.
- Wang, H. (2011). An Exploration on Designing College English Listening Class. *Journal of Language Teaching and Research*, 2(2), 359–363.

ТРУДНОЩІ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ В АПРОБАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ніколаєва С. Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з цілей підготовки молодих науковців є навчання апробації результатів дослідження. **Основними формами апробації** наукових досліджень є обговорення їх на засіданнях кафедри, наукових семінарах,

практичних і науково-практичних конференціях, передзахистах і захистах кваліфікаційних робіт і дисертацій, оприлюднення та експериментальне впровадження. Ключовим елементом зазначених форм апробації є **усний виступ або доповідь** науковця з повідомленням проміжних або остаточних результатів дослідження (Конівіцька, 2019).

“Усну наукову доповідь або виступ” розглядаємо як публічне повідомлення, розгорнутий виклад певної наукової проблеми (теми, питання), в нашому випадку з методики навчання іноземних мов і культур (МНІМіК), що досліджується.

Багаторічна робота зі студентами бакалаврату, магістратури та аспірантами дозволяє констатувати, що вони зазнають значних труднощів як у підготовці, так і в реалізації свого наукового виступу.

Для визначення труднощів молодих науковців та їх аналізу ми використали низку методів дослідження: аналіз і синтез недоліків підготовлених виступів для їх наступної презентації на засіданнях кафедри, науково-практичних конференціях, передзахистах та захистах кваліфікаційних робіт тощо; педагогічне спостереження процесу підготовки наукових доповідей з МНІМіК; порівняння виступів різних дослідників; вивчення публікацій з проблеми підготовки наукових доповідей, бесіди з молодими науковцями; аналіз відеозаписів захистів дисертацій доктора філософії.

Проведене дослідження дає можливість стверджувати, що у здобувачів вищої освіти у значній кількості випадків відсутнє чітке розуміння перелічених нижче факторів (SYNTEGO):

- функцій усної наукової доповіді: презентаційної, оцінювальної, комунікаційної та атестаційної;
- особливостей і стилю презентації наукової доповіді;
- відмінностей між різними видами наукових доповідей: звітним, тематичним, інформаційним тощо;
- структури наукових доповідей вищезазначених видів;
- правил підготовки доповіді;
- основ візуалізації усної наукової доповіді.

Виявлені нами недоліки наукових доповідей молодих науковців, зводяться в основному до таких:

- невміння акцентувати провідну ідею наукової доповіді;
- ігнорування загальних вимог до усного наукового виступу;
- надмірна описовість та відсутність ґрунтовності викладу думок;
- неповнота висвітлення наукової новизни дослідження;
- невідповідність виступу його назві та темі обговорення;
- невизначеність викладу матеріалу;
- відсутність конкретних наукових висновків;
- невміння дотримуватися рекомендованого часу регламенту тощо.

Вважаємо, що для усунення зазначених недоліків у якомусь з курсів, що викладаються у закладах вищої освіти України, наприклад таких, як “Методи та організація сучасних досліджень з методики навчання іноземних мов і культур”, “Наукова комунікація: оприлюднення результатів дослідження

з методики навчання іноземних мов і культур” тощо, мають розглядатися питання підготовки та презентації наукових доповідей. Бажано, щоб робочі програми цих дисциплін охоплювали такі питання:

- основне призначення усної наукової доповіді з МНІМіК;
- види усних наукових доповідей з МНІМіК;
- зміст і структура різних видів усних наукових доповідей з МНІМіК.
- стратегії підготовки і презентації різних видів усних наукових доповідей;
- детальний аналіз помилок молодих науковців у різних видах усних наукових доповідей;
- аналіз відеозаписів усних наукових доповідей;
- аналіз та створення електронних презентацій до усних наукових доповідей.

У результаті опанування вищезазваного курсу молоді науковці мають насамперед зрозуміти різницю між видами усних наукових доповідей з МНІМіК, їх змістом і структурою. Так, метою **звітної доповіді** є узагальнення стану і ходу роботи над науковою проблемою за певний час, окреслення досягнень та недоліків. На засіданнях кафедри, факультету, університету магістранти, аспіранти і докторанти регулярно звітують про виконання індивідуальних планів з наукової роботи. **Тематична доповідь** присвячена розгляду досліджуваної наукової проблеми на наукових або фахових семінарах, різного типу конференціях, симпозіумах тощо. Значну роль в ній відіграють наукові погляди автора, його наукові надбання. У такій доповіді бажано зупинитися саме на дискусійній тезі, а також враховувати тематику інших запланованих доповідей. Метою **інформаційної доповіді** є об’єктивне інформування наукової спільноти про стан досліджуваності певної наукової проблеми в галузі МНІМіК.

ЛІТЕРАТУРА

- Конівіцька, Т. Я. (2019). *Підготовка до публічного виступу: практичний посібник для студентів–психологів*. ЛДУ ДЖД.
file:///D:/01%20ЖЕЛТАЯ%20диск% 20D%20на%2003.09.2020/
Підготовка %20публічного%20виступу.pdf
- SYNTEGO (2020). *How to Give a Fantastic Scientific Talk: 8 Presentation Tips*.
<https://www.synthego.com/blog/scientific-talk-tips>

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ГАЛУЗІ БУДІВНИЦТВА ТА ЦИВІЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ АНГЛОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ЧИТАННЯ

Рубцова С. В.

Київський національний університет будівництва і архітектури

Навчання з урахуванням особливостей професійного мислення навчальних груп викликає зацікавлення науковців. Цим питанням займалися Л. С. Бірецька, З. М. Корнєва, Є. О. Литвиненко, В. І. Рибальський, О. І. Самойленко, С. В. Осадча,

Н. М. Тарасюк, О. Б. Тарнопольський та ін. Г. Гарднер, американський психолог, запропонував теорію множинного інтелекту для різних груп людей. Особистостей, які люблять спостерігати, вміють виражати власні ідеї графічно, можуть легко орієнтуватися у просторі було віднесено до групи просторово-візуального інтелекту. Такі особливості властиві фахівцям з розвиненим образо-творчим мисленням, зокрема інженерам, архітекторам, дизайнерам тощо (Gardner, 2011).

З урахуванням досвіду і досліджень науковців нами було розроблено і випробувано методику професійно-орієнтованого активного читання (ПОАЧ) з використанням автентичної візуалізації навчальної інформації (АВНІ) для майбутніх інженерів–будівельників бакалаврського рівня для курсу професійної англійської мови (Рубцова, 2021а, 2021б).

Відбір АВНІ було проведено з урахуванням професійних інтересів студентів технічного спрямування. Під візуалізацією навчальної інформації (ВНІ) розуміємо різні форми наочності і різний їх характер від креслень, рисунків, фотографій, схем і графіків до відеоматеріалів тощо.

Особливості відбору АВНІ проводились за такими принципами: оцінка технічної інформаційної цінності (проводиться фахівцем певної галузі), автентичності (використання візуалізації з фахових статей і професійних матеріалів, які розроблені для кращого засвоєння певної фахової теми), ступінь складності візуалізації для сприйняття (допускається спрощення, розподілення складного візуального матеріалу на декілька простих частин для кращого сприйняття, розуміння і запам'ятовування), кількість нових термінів з фаху (приблизний обсяг нових технічних термінів в межах п'яти – дев'яти нових одиниць, що підтверджено дослідженнями науковців і власним практичним досвідом, а також експериментальним опитуванням при візуальному запам'ятовуванні), колір презентаційного матеріалу навчальної візуальної інформації (виконує додаткову компенсаторну роль при сприйнятті, розумінні і запам'ятовуванні нової інформації) (Рубцова, 2019).

Під принципом розуміємо практичну засаду, засновану на власному досвіді, оціночне ставлення викладача або науковця, якою користуємося в професійній діяльності для досягнення певних практичних навчальних цілей.

Слід зазначити, що відбір АВНІ пов'язаний безпосередньо з технічним текстовим тематичним матеріалом, а також з урахуванням лексичної цінності фахової тематичної термінології певної галузі. Отже, вибір навчального матеріалу певної теми виконано в певній галузі і обмежено рамками певної фахової теми.

Використання АВНІ з урахуванням особливостей групи просторово-візуального інтелекту відкриває можливості викладачу професійної англійської мови створити цікавий і ефективний навчальний процес для студентів університетів технічного спрямування. Дозволяє розкрити додаткові професійні можливості майбутніх фахівців успішно реагувати на нові ситуації і навчатись на власному досвіді. У процесі роботи студенти опановують такі стратегії: когнітивні (аналіз і трансформація навчального матеріалу, комбінація технічних термінів в словосполученнях, реченнях,

тексті, смислове комбінування тексту, зокрема визначення головних ідей, встановлення логічних зв'язків технічного матеріалу), метакогнітивні (планування індивідуального завдання самостійно працюючи автономно, оцінка і самооцінка за розробленими завданнями і тестами), компенсаторні (прогнозування основних ідей за додатковою візуальною інформацією, краще сприйняття і розуміння фахових текстів при професійному читанні).

Використання АВНІ має безперечні переваги і перспективи, які ми вбачаємо у розробленні теоретичних і практичних засад для розвитку образотворчого мислення груп просторово-візуального інтелекту у оволодінні англійською мовою в умовах контекстного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

- Рубцова, С. В. (2019). Передумови відбору англомовних фахових текстів для навчання читання майбутніх інженерів галузі будівництва та цивільної інженерії. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Серія: Педагогіка та психологія, 31, 61–70.
- Рубцова, С. В. (2021a). *English for Specific Purposes: English for Civil Engineering*. (Навчальний посібник). КНУБА. Видавничий будинок “Аванпост-Прим”.
- Рубцова, С. В. (2021b). *Методичні рекомендації до навчального посібника “English for Specific Purposes: English for Civil Engineering”*. (Методичні рекомендації для викладачів). КНУБА. Видавничий будинок “Аванпост-Прим”.
- Gardner, H. E. (2011). *Frames of mind: the theory of multiple intelligences*. Basic Books. 3rd edition.

ВИДИ СКАФФOLDИНГУ В ПРОЄКТНОМУ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ З ВИКОРИСТАННЯМ ВЕБ-КВЕСТ ТЕХНОЛОГІЇ

Устименко О. М.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасних умовах цифровізації суспільства і цифрової трансформації освіти питання впровадження цифрових технологій в освітній процес є надзвичайно актуальним. До базових педагогічних технологій, необхідних для створення цифрового навчального середовища, відносять не лише технології дистанційного навчання, “перевернутого” чи “змішаного” навчання, а й “технологію організації проектної діяльності” (Биленко та ін., 2020, с. 54), оскільки провідною формою цифрового навчання є динамічне, гнучке, інтерактивне, групове та індивідуальне учіння (Биленко та ін., 2020, с. 66).

Веб-квест технологія, як “цифронароджена технологія” (Биленко та ін., 2020, с. 48), посідає вагомe місце в проектному навчанні. **Веб-квест** ми розглядаємо як *веб-проект з покроковим сценарієм організації проектної діяльності учнів/студентів задля розв'язання значущого проблемного завдання з використанням авторитетних ресурсів інтернету, відібраних*

викладачем та/або самими учнями/студентами (Устименко, 2017, с. 57). Структуру веб-квесту та його типи докладно описано в працях авторів веб-квест технології Берні Доджа і Тома Марча (Dodge, 2001; March, 2004).

Веб-квест – це “навчальна структура” (March, 2004), модель навчання, в центрі якої – використання скаффолдингу задля організації проблемно-пошукової, дослідницької, проектної діяльності учнів/студентів у цифровому навчальному середовищі. Скаффолдинг у проектному навчанні (Устименко, 2021; Field, 2021) із застосуванням веб-квест технології імплементується в конструктивістській парадигмі (March, 2004).

Дослідники пропонують різні класифікації скаффолдингу як для проектного навчання (Field, 2021), так і для навчання іноземних мов (Echevarria et al., 2016; Gibbson, 2015; Pawan, 2008). Винахідник веб-квест технології Берні Додж виокремив **три види скаффолдингу** (Dodge, 2001): *рецептивний (reception)*, *трансформаційний (transformation)* та *продуктивний (production)*.

Інструменти **рецептивного скаффолдингу** допомагають збирати різними способами необхідну інформацію та вилучати з неї найсуттєвіше. Цей вид скаффолдингу дає змогу здійснювати пошук і відбір даних, фіксувати, організувати, аналізувати й оцінювати зібрану інформацію. Прикладами таких інструментів в іншомовному проектуванні з використанням веб-квест технології є навчальні підказки з підготовки і проведення інтерв'ю або опитування, зразки, опори для самостійного створення планів, календарів проектної роботи, контрольних списків, описів зображень, креслень, схем, діаграм, графіків, таблиць, “хронологічних ліній”, поради щодо користування словниками, довідниками, створення довідкових матеріалів, глосаріїв тощо. Сюди можна віднести такі інтерактивні прийоми, як “опитування”, “мозкова атака”, “снігова куля”, “піраміда” та ін., застосування яких допомагає учням/студентам вже на підготовчому етапі проектної діяльності генерувати ідеї щодо майбутньої проектної роботи з виконання завдань веб-квесту.

Трансформаційний скаффолдинг сприяє подачі проаналізованої інформації у нових формах у цифровому навчальному середовищі. Завдяки інструментам цього виду скаффолдингу учні/студенти навчаються виучуваною мовою зіставляти об'єкти дослідження, висувати гіпотези, обґрунтовувати висновки. До таких інструментів відносяться різноманітні діаграми, схеми, графіки, таблиці, мапи та інтерактивні прийоми типу “мозкової атаки”.

Завдяки інструментам **продуктивного скаффолдингу** учні/студенти мають змогу створювати і захищати проектні продукти, що ілюструють результати проектного навчання і виконання завдань веб-квесту, а також навчаються оцінювати свою проектну роботу. Інструментами можуть бути плани, поради, підказки, зразки різних форматів проектних продуктів, шаблони для їх створення, контрольні списки, оцінювальні шкали, опитувальники, рефлексивні щоденники або журнали, проектні портфоліо тощо.

З розвитком проектних, рефлексивно-аналітичних умінь та навчальної автономії учнів/студентів кількість інструментів скаффолдингу в

цифровому навчальному середовищі скорочується, їх характер змінюється. Див. приклади різних інструментів скаффолдингу в проєктному навчанні англійської мови у публікації (Устименко, 2021).

ЛІТЕРАТУРА

- Биленко, П. Н., Блинов, В. И., Дулинов, М. В., Есенина, Е. Ю., Кондаков, А. М., & Сергеев, И. С. (2020). *Дидактическая концепция цифрового профессионального образования и обучения* (В. И. Блинов, Ред.). Изд-во “Перо”.
- Устименко, О. М. (2017). Проєктна технологія навчання іноземних мов і культур студентів мовних вищих навчальних закладів. *Іноземні мови*, 2, 44–58.
- Устименко, О. М. (2021). Скаффолдинг у проєктному навчанні іноземних мов. *У Problems of Modern Science and Practice: Abstracts of I International Scientific and Practical Conference* (p. 296–303). Boston, USA.
- Dodge, B. (2001). FOCUS: Five Rules for Writing a Great WebQuest. *Learning and Leading with Technology*. 28(8), 6–9, 58.
- Echevarria, J., Vogt M., & Short, D. J. (2016). *Making Content Comprehensible for English Learners: The SIOP Model* (5th ed.). Pearson Education, Inc.
- Field, S. (2021). How to Scaffold in Project Based Learning. *PBLWorks – Buck Institute for Education*. <https://www.pblworks.org/blog/how-scaffold-project-based-learning>
- Gibbons, P. (2015). *Scaffolding language, scaffolding learning: teaching English language learners in the mainstream classroom* (2nd ed.). Heinemann.
- March, T. (2004). The Learning Power of WebQuests. *Educational Leadership: New Needs, New Curriculum*, 61(4), 42–47.
- Pawan, F. (2008). Content-Area Teachers and Scaffolded Instruction for English Language Learners. *Teaching and Teacher Education: An International Journal of Research and Studies*, 24(6), 1450–1462.

ІНЖЕНЕРНА ОСВІТА В БРИТАНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ: ТРАДИЦІЯ ЯКОСТІ Й ПРЕСТИЖУ

Ящук О. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Міць суспільно-економічного розвитку Великої Британії чималою мірою пов’язана зі стійкими багатовіковими традиціями вищої освіти – справжнім національним брендом, що репрезентує країну в світі й створює її позитивний імідж на глобальному конкурентному ринку надання освітніх послуг. Якість британської освіти впродовж століть примножує репутаційний капітал держави в його розумінні як “значимого нематеріального активу, здатного забезпечити стійке положення держави на міжнародній арені, інвестиції в економіку, соціально-демографічний комфорт усередині країни” (Варібрусова, 2018,

с. 250). Репутабельність вищої освіти у Великій Британії кристалізувалася впродовж багатьох сторіч, і точкою відліку формування університетських традицій є заснування знаменитих на весь світ Оксфордського університету (1096 р.) й Кембриджського університету (1209 р.). Багатовікова суспільно-історична еволюція названих закладів символізується з престижністю і взірцевістю усієї британської освіти, що є істотними передумовами вибору університетів для навчання майбутніх фахівців у цій країні.

Технічний прогрес у Європі XVII ст., оприявлений бурхливим розвитком машинної індустрії, інтенсифікував виокремлення інженерної справи як самостійної і водночас розгалуженої області діяльності. Для сукупності інженерних знань, що існували на той час, необхідна була систематизація й опертя на точні розрахунки, дослідження, науку – отже, почав формуватися запит на спеціальну технічну освіту, яка б орієнтувалася на потреби промисловості й виробництва. Це завдання починає реалізовуватися через заснування в 1660 р. Лондонського королівського наукового товариства, чие функціонування задеклароване гаслом “Nullius in verba” (з лат. – “Нічого зі слів”), крізь призму якого під інженерну справу закладається науково-дослідницький фундамент. У XIX ст., в залежності від актуальних для того періоду напрямів інженерії і потреби в їхньому розвитку, у Великій Британії один за одним виникають заклади інженерно-технічної освіти – Інститут цивільних інженерів (Лондон, 1818 р.), Інститут механіки (Манчестер, 1824 р.), Інститут військово-морських архітекторів (Лондон, 1860 р.) та чимало інших.

Тяглість інженерно-освітніх традицій мультиплікується в сьогоденні британських університетів, у яких навчаються майбутні інженери. Вони реалізують свій професійний потенціал у різноманітних важливих галузях, що в своїй сукупності становлять основу потужного економічного розвитку країни: авіаційного машинобудування, автомобілебудування, суднобудування, хімічного машинобудування, цивільного будівництва, комп’ютерного проектування, електротехнічного проектування, промислового будівництва, інженерної механіки та багатьох інших. Із зазначеними царинами інженерної діяльності корелюють навчальні дисципліни й курси, що вбудовані в трендову STEM-парадигму університетської освіти, яка ґрунтується, відповідно, на актуалізації науки, технології, інженерії, математики (science, technology, engineering, mathematics) як магістральних і перспективних напрямів професійної реалізації майбутніх фахівців. Інженери відіграють особливу важливу роль як проєктувальники технологічних систем та процесів, і такі STEM-професіонали працюють на глобальному підприємстві, що охоплює уряд, промисловість і наукові кола (Engineering Technology Education in the United States, 2017). Власне, в моделі STEM репрезентується сучасна інженерна освіта як “різновид професійної освіти, що забезпечує підготовку фахівців з різних галузей інженерії” (Енциклопедія сучасної України, 2014).

Велика Британія визнана однією з країн для навчання за програмами STEM, а отже й інженерної підготовки. З-поміж суспільно-економічних чинників зумовленості цього лідерства – п’яте місце в світі за інноваціями й те, що 27% підприємств країни, на яких задіяно 5,6 мільйонів

людей, пов'язані з машинобудуванням. Британські університети мають відмінні галузеві зв'язки, а це гарантує, що їхні випускники знаходяться на передньому краї теорії та практики. STEM-предмети є надзвичайно важливими для економіки Сполученого Королівства з огляду й на те, що додана валова вартість інженерного сектору становить 25% економіки країни, а вироблена продукція – 50% експорту (British Council; Morgan & Kirby, 2016).

На сьогодні якісна інженерна освіта забезпечується британськими університетами, що займають топові позиції в актуальних авторитетних рейтингах. Зокрема, за 2022 р. техніка і технологія (Engineering and Technology) як предметна (subject-wise) область репрезентується у верхніх рядках QS рейтингу Оксфордським університетом (2), Кембриджським університетом (3), Імперським коледжем Лондона (8). Загальний рейтинг університетів у світі – 2, 4, 7 місця відповідно (QS World University Rankings, 2022). Також майбутні інженери навчаються у високорейтингових Королівському коледжі Лондона, Манчестерському університеті, Единбурзькому університеті, Бристольському університеті, університеті Глазго та ряді інших поважних установ, що гарантують своїм здобувачам достойний рівень інженерної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Варібрусова, А. С. (2018). Національний бренд як конкурентна перевага на глобальних ринках. *Молодий вчений*. 7, 244–251.
- Енциклопедія сучасної України [електронна версія] (2014). *Інженерна освіта*. <https://esu.com.ua/article-12289>
- British Council. Study UK. *Study engineering in the UK*. Retrieved from <https://ucarecdn.com/4e82140e-7c8b-4744-8401-32ba98a7a1c7/>
- Engineering Technology Education in the United States (2017). Washington, DC: The National Academies Press. <https://doi.org/10.17226/23402>.
- Morgan, R., & Kirby, Ch. (2016). *The UK STEM Education Landscape*. Royal Academy of Engineering.
- QS World University Rankings 2022 (2022). <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2022>

ISSUE OF DIRECTIONALITY IN TEACHING TRANSLATION OF EDUCATIONAL TEXTS

Fabrychna Y.

Kyiv National Linguistic University

Internationalization, which finds its manifestation in educating foreign students, engaging foreign lecturers, participating of students, educational and administrative staff of Ukrainian higher educational institutions (HEI) in the international programmes of mobility and research projects, has become a key change agent in policies, strategies and practices realized by Ukrainian

universities. Achieving defined strategic goals depends on the ability of a HEI to reach prospective international applicants and staff candidates and clearly depict its prowess and accreditations. In this connection, the value of a university website, and its English language version in particular, is widely recognized. From this perspective, the problem of training a professional translator whose job description includes translation into a foreign language is of great importance. This is where the issue of translation directionality comes into play.

Directionality in translation studies literature refers to the direction of translation in terms of the two languages involved. The distinction is made between translation from a foreign language into translator's first language (L1 translation) and from the translator's mother tongue into a non-native language (L2 translation).

It has traditionally been taken for granted that professional translators should work into their native language or the language of habitual use in the case of those who have lived in a certain linguistic and cultural environment most of their lives. This attitude traces its roots to traditional prescriptivism and is advocated by many translation scholars who subscribe to the supremacy of L1 translation. The native speaker principle is also followed by professional associations for translation services providers who urge their members to work into their native language. Many translation agencies claim the policy of employing mother-tongue translators to assure their customers of quality and professionalism in translation.

The key to L1 translation supremacy is translator's proficiency in mother tongue which is thought to enable a translator to produce natural, accurate and maximum effective translation since it encompasses language and culture competence area as well as immunity from language interference. Regarded as a perfect mastery of all subsystems and rules of a target language and awareness of cultural references, the language and culture competence acquired naturally makes the task of producing a fit-for-purpose translation easy. In contrast, a non-native translator who works into a foreign language may lack knowledge of and full control over the target language grammar, have gaps in lexical repertoire and struggle while coping with translation problems which involve unmatched cultural references. Another advantage of L1 translation is the ability of a native speaker to avoid transferring source language phenomena into the target text.

However, with internationalization at the top of the reform agenda the issue of L2 translation has gained high topicality and an increased scholarly attention on account of various factors. First of all, it is the special role of English as a lingua franca which means that the number of people using this language for communication has considerably increased. No less important is the fact that the expectations of these people as recipients of the translated texts may be different from native speakers of English, meaning that they may accept translations that are informatively accurate and fit-for-purpose but not necessarily native-like from a stylistic point of view. L2 translation is also a reality for reasons linked to the demands of the translation market, for example, when translation graduates find jobs in translation departments of government and non-government institutions. Another key argument in favor of L2 translation is that producing an accurate translation depends on an in-depth

understanding of the source text – an area in which translators working into the L2 may be at an advantage over those who work into the L1.

In the context of translating texts published on Ukrainian educational websites, L2 translation is becoming the order of the day. The first and the principal reason for it is creating an English language version of a university website aimed at remaining internationally competitive and enhancing the integration into the global and European educational, research and social areas. In terms of producing accurate and fit-for-purpose translations it is necessary to take into account that large and diverse international website's audience is mostly made-up of non-native speakers of English with a wide range of proficiency levels in it. Considering market reality, translation of Ukrainian educational websites into English is exclusively in the hands of Ukrainian native speakers.

Defining factors influencing Ukrainian translators' performance and the acceptability of the English language output in the field of education include: a) excellent source language comprehension skills, which provide a reliable foundation for the decisions the translator has to make in a particular translation process; b) profound understanding of the subject-field for solving problems of the conceptual mismatch between terms in the languages involved; c) sufficient level of English-language proficiency (general and specialized terms, grammar, genres, peculiarities of composition, stylistic characteristics of educational texts) for the target text production in accordance with target audience expectations; d) use of translation corpora as a resource that provides the translator with relevant and authentic information for more informed decision-taking.

The ways in which student translators should be trained to perform L2 translation in the educational domain well are as follows: 1) specially organized training process realized through the combination of practice classes (aimed at the development of a relevant translation competence) and simulation of a university translation department staffed and run by students performing the roles of project managers, translators, revisers, editors who prepare and deliver authentic translation projects for real clients (university subdivisions); 2) incorporation of professional practices of translation quality assessment and assurance, methods and forms of self- and peer evaluation into the procedures of learning outcomes assessment; 3) use of parallel and comparable corpora of educational English and Ukrainian texts not only as a professional but also as a pedagogical tool to increase self-confidence and autonomous learning.

LEARNING CONTRACT AS A SELF-ASSESSMENT TOOL IN PROSPECTIVE PHILOLOGISTS' UNDERGRADUATE TRAINING

Korol T. H.

National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic"

Current changes in modern educational paradigm are quite logically reflected and accepted by prospective philologists' training in Ukraine, which is getting more student-centred and flexible. Student-centredness transforms the roles and

reviews the functions of the training process participants, converting the student into an active and responsible agent. Under such conditions, the importance of self-assessment is growing. It belongs to the well-known 'assessment triad' (hetero assessment – peer assessment – self-assessment), forming the top priority and focal point of the assessment continuum in the translation classroom. On the one hand, self-assessment arrangement requires well-developed tools and procedures, rests on the prior application of hetero and peer assessment techniques, while, on the other, it involves plentitude of aspects and performs a number of functions.

First, we should keep in mind metacognitive nature of any self-assessment practice: 1) it develops students' reflective skills in terms of both learning and translation activities; 2) directs, monitors, and improves their translation performance; 3) arranges, facilitates, and supports autonomous learning; 4) contributes to the formation of their adequate self-esteem, self-efficacy and self-concept in general.

Self-assessment takes place simultaneously on several levels based on spiral cyclicity: 1) local in the situation of a particular translation task performance here and now in terms of the process (individual translation style; applied problem-solving strategies and techniques; efficiency of the use of external and internal resources; performance speed and productivity) and received results (target text quality and its correspondence to the given translation brief; current learning outcomes); 2) ipsative when the changes in student's learning and translation performance are compared and contrasted iteratively by them within their personal previous and current experience; 3) global i.e. the summarising and evaluation of their current level of translation and learning strategic competence acquisition; 4) prospective that is connected with formulating, planning and implementing overall learning and professional goals and predicting one's performance success or failure as to specific translation task.

Prospective level of self-assessment is closely connected with the concept of self-efficacy, widely discussed in modern psychology. It relates to one's confidence level as for their ability to complete the given task successfully, based on the inventory of their knowledge, skills, abilities and other psychological resources. However, modern translation pedagogy does not provide ready-made tools to determine students' self-efficacy. Moreover, it should be extended into outlining the aspects, which should be improved with the help of active learning, and planning how to reach these goals in translation training. With this view, we suggest learning contract development and application.

Learning contract is a prospective self-assessment tool, which helps personalize one's learning experience and boost their autonomy. In fact, it is a written agreement between a student and the instructor that particular tasks or activities will be performed to gain a specific learning objective or goal. It launches ipsative and global self-assessment mechanisms, urges students to define their self-efficacy, specify existing learning gaps and relevant needs, set clear goals and objectives, select learning strategies and methods, evaluate and take responsibility for their achieved results. All this structures learning process and contributes to its efficiency.

Learning contracts are strongly dependent on the course syllabi and even interwoven with them. That is why learning contract should be drafted on the basis of thorough analysis of the translation course syllabus and student's individual translation competence level. In some situations, it can be useful to ensure proper review of the course syllabus provisions by the students and serve as a tool to promote its overall contents internalization and acceptance. That is why learning contract can be treated like personalised and situated syllabus adjusted to student's individual needs and objectives. Having analysed the typical structure of a learning contract, suggested by M. S. Knowles, we have developed our own one applicable to translation training in general and prospective self-assessment in particular. It is presented in Table 1.

Table 1

Translator's learning contract structure

General translation training objectives defined in course syllabus (What are we supposed to learn?)	Personal translation training objectives in the context of course syllabus (What do I actually have to learn?)	Resources and learning strategies (How am I going to learn it? What resources do I have for this?)	Materials (What materials do I need to use?)	Required scaffolding (What kind of external help and support do I need for this?)	Comments on completion (Have I achieved my objectives? Why if not?)
--	---	--	---	--	---

Such kind of learning contract with some changes can be also helpful for the situational performance of any type of individual translation tasks, group translation projects and individual research ones. In this case, it can serve as an additional source of information about task or project performance, student's awareness of potential problems and difficulties directly connected with their self-efficacy beliefs and strategic competence. It is also advisable to negotiate and incorporate the definition of the expected outcome or product as well as the list of criteria to be used for the assessment of learning contract completion. The learning contract can and should be reviewed periodically in the process of translation training.

LA APROXIMACIÓN PSICOLINGÜÍSTICA HACIA EL PROCESO DE ENSEÑANZA-APRENDIZAJE DE ELE

Ruban A. M.

Universidad nacional lingüística de Kyiv

En primer lugar cabe enfatizar la definición de *la psicolingüística* que se presenta en el Diccionario de términos clave de ELE según el cual ésta se considera un área del saber interdisciplinar entre la lingüística y la psicología.

Aquí mismo se define su principal objeto de estudio centrado en la relación que se establece entre el saber lingüístico y los procesos mentales que están implicados en él.

El actual concepto de la psicolingüística se basa en la comprensión de esta por los científicos pioneros Charles Osgood y, luego, Noam Chomsky. El primero, siendo un famoso psicólogo estadounidense, desarrolló la escuela conocida como “diferencial semántico” que permitió medir las actitudes de las personas hacia una cuestión, en base a la elección de una u otra palabra, que se encuentran en el polo opuesto. A su vez, el segundo explicó que el lenguaje debe comprenderse como un proceso sistemático compuesto por una serie de principios y reglas que cumplen su función a nivel cognitivo y se encargan de crear oraciones de manera hablada (Arrimada, 2021).

Dentro del tema a que nos referimos, hace falta acentuar que el foco de análisis de la psicolingüística no es ni el de la lingüística ni el de la psicología, sino que se trata de un nuevo objetivo o foco de estudio que ha desplazado, no eliminado, a los que ambas disciplinas por separado dedicaron durante décadas sus esfuerzos. Por tanto, un desplazamiento en los objetivos implica necesariamente un cambio metodológico y, consecuentemente, un cambio en la forma y el contenido de los resultados obtenidos.

A este respecto un grupo de los científicos en su artículo “Psicolingüística y enseñanza de lenguas” (2008: 386–388) llegan a la conclusión de que el proceso de enseñanza-aprendizaje de las lenguas extranjeras ha pasado del *porqué* al *cómo*, es decir, se ha pasado de preguntar por las razones básicamente teóricas que hacen referencia a cuestiones lingüísticas por un lado y didácticas por otro, a examinar los procesos cognitivos y productivos. Los autores ofrecen una lista de las preguntas las respuestas a las cuales, según su punto de vista, representan el central foco del análisis psicolingüístico, entre otras:

- cuál es la secuencia temporal y lógica mediante la cual llegamos a aprender una lengua;
- qué órganos intervienen en el aprendizaje de una lengua y cuál es su misión;
- cómo podemos explicar fenómenos como la producción creativa y no la exclusividad de la producción imitativa;
- cómo se efectúan las distintas operaciones que han de darse necesariamente en el interior de nuestro cerebro hasta llegar a entender el significado de una secuencia de sonidos;
- cómo y en qué medida la madurez de nuestro cerebro puede convertirse en un problema a la hora de aprender una lengua distinta de aquella que definimos como lengua materna;
- qué mecanismos activamos para almacenar información lingüística tan dispar como pueda serlo la estructuración gramatical o agramatical de un enunciado, o el valor significativo sesgado por el contexto de una unidad léxica concreta.

La psicolingüística responde a los planteados arriba interrogantes relacionados con el aprendizaje o la adquisición de una lengua extranjera partiendo del paradigma chomskiano generativista construyendo una cadena de los interrelacionados e insolubles procesos que (Benítez Pérez, 2008: 386–388):

1) parten de la capacidad innata que el ser humano tiene para aprender una lengua;

2) pasan por la existencia de una Gramática Universal que podría entenderse como el receptáculo en el que van colocando aquellas reglas genéricas que serán universales sea cual sea la lengua (composición, abstracción, creatividad);

3) y, finalmente, alcanzan los parámetros específicos de la lengua (sonidos, morfología, reglas de concordancia o de construcción oracional) que conformarán la gramática particular y específica de una lengua materna.

En suma, las primeras dos ideas son universales y afectan al ser humano aún con independencia de su capacidad intelectual y habrán de desarrollarse desde la gramática, la filosofía, la computación o la biología. La tercera, sin embargo, incide directamente en el ámbito de la didáctica de lenguas porque establece, en alguna medida, un puente entre la teoría del estudiante y la práctica del aula.

En pocas palabras se puede resumir, aceptando la conclusión de los científicos P. Benítez Pérez y R. Romero Guillemas (2008: 386–388), que como la psicolingüística proporciona una explicación acerca de la naturaleza y el funcionamiento del lenguaje, y lo hace desde dos posiciones complementarias, la que deriva de la psicología y pretende mostrarnos cómo procesamos el conocimiento lingüístico, y la que deriva de la misma lingüística y tiene como fin dar una explicación de cómo conocemos una lengua, entonces la interacción de éstos dos componentes y la perspectiva que sus postulados nos abren justifica el inicio de un nuevo ciclo en la enseñanza de lenguas.

BIBLIOGRAFÍA

Arrimada, M. (2021). *Psicolingüística: qué es, objetivos y áreas de investigación*.

Recuperado de: <https://psicologiaymente.com/psicologia/psicolinguistica>.

Benítez Pérez, P. y Romero Guillemas R. (2008). *Psicolingüística y enseñanza de lenguas*. Actas del I Simposio Internacional de la Lengua Española del Instituto Cervantes de São Paulo.

https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/publicaciones_centros/PDF/saopaulo_2008/32_benitez-romero.pdf.

Psicolingüística. *Diccionario de términos clave de ELE*. Centro Virtual Cervantes.

https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/diccio_ele/diccionario/psicolinguistica.htm.

ЕСКАПІЗМ ЯК ОСОБИСТІСНА ВЛАСТИВІСТЬ ОСІБ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Бабатіна С. І.

Київський національний лінгвістичний університет

Підлітковий вік це нова епоха яка приходить на зміну епохі дитинства і починається тривалий період на шляху дорослішання і зростання особистості.

Не викликає сумніву, що будь яка поведінка, яка має певні характерологічні ознаки залежності має скоріш за все не зовнішній вплив, а внутрішню готовність і сприятливий ґрунт для укорінення і розвитку. Індивід стає залежним не тому, що зовні, а тому що є готовність (внутрішня) підкорятися. Гармонійна доросла особистість прагне до незалежності і свободи. Залежна особистість інфантилізована, не бажає дорослішати, брати відповідальність за власне життя і комфортно відчуває себе з об'єктом залежності (втеча від дійсності – ескапізм – психологічне дезертирство). Така поведінка почасти властива представникам підліткового віку.

Ескапізм як психологічна втеча проявляється у вигляді “занурення у себе” шляхом медитації, наркоманії, комп'ютерних ігор, алкоголізму, ігроманії, трудоголізму тощо. Головна задача ескапіста – це бажання уникнути відповідальності за будь яку ціну. Вигаданий світ спочатку поглинає людину поступово, а потім безповоротно і назавжди. Ескапізм може бути активним: робота, спорт, ігроманія; пасивним – постійні медитації, слухання трансової музики, читання книг. тощо. Усе це є компенсаторними механізмами, що дозволяють особистості відсторонитися від вирішення повсякденних завдань і проблем, зануритися у свій вигаданий фантазійний світ – в якому підлітку безпечно.

Отже, підлітковий вік є періодом у якому багато з них відчувають себе глибоко самотніми, нещасними, відсторонюються, плачуть і почасти виникають думки кинути усе і усіх. В такому ауто стані спадає на думку, як вихід – ідея самогубства. Найбільш вразливими до розвитку, дебюту і прояву залежності, втечі від реальності є саме підлітковий вік, психологічна астенія. Головною небезпекою такого стану є послаблення вольової регуляції, сили характеру, зниження резистентності щоденним стресовим подіям, будь-яка трудність викликає тривожність, а отже все с початку, і починається психологічна втеча від дійсності як неможливість (відсутність внутрішньої опори і ресурсу) зарадити собі.

Головним мотиваційним драйвом залежної поведінки є стенічне прагнення відсторонитися від реальності, таке собі “психологічне дезертирство” яке має науко-обґрунтовану основу у вигляді особистісної властивості “ескапізм”. В уявному (віртуальному) світі відчувається повноцінно, вільно,

аніж у світі реальному (константному) в якому потрібно бути вільним, приймати рішення і брати за них відповідальність. Залежна особистість це психологічна незріла, інфантилізована особистість, добре якщо це специфічно і нормативно віку, наприклад підлітковому, але залежність може спіткати особистість у будь якому віці якщо соціально-психологічні умови будуть сприяти розвиткові залежності і як наслідку уже адиктивної поведінки. На поведінку людини впливають зовнішні та внутрішні фактори, а саме індивідуально-психологічні властивості особистості та ситуація в якій поведінка реалізується. І тільки від самоусвідомлення буде залежати полюс атрибутивної властивості, чи то буде гармонійна зріла особистість, чи дисгармонійна інфантильна особистість.

Отже ескапізм – це психологічне дезертирство, нездатність боротися з викликами сьогодення. Усе частіше психологічну втечу почали фіксувати у осіб 14–24 років, основою розвитку такого стану є невпевненість та інфантильна поведінка. Ескапізм – це не хвороба, це лише спосіб втекти від проблем буденності, що є характерним для осіб підліткового віку і періоду ранньої дорослості. Мріяти, фантазувати і захоплюватись звичайно потрібно, але в міру без звикання і відходу від дійсності.

Таким чином, можна сказати, що залежна поведінка має дуже різноманітні соціально-психологічні підвалини. І кожна людина зобов'язана мати на увазі, що залежність – це не вирішення проблеми а крок у прірву, а чи буде повернення це питання з багатьма невідомими.

О.С. Блинова (2020) відомими вченими сучасності питання розвитку і формування залежності на оминає уваги, у своїх дослідженнях вони обґрунтовують, що “соціально-психологічними чинниками інтернетзалежності є самотність, невпевненість у собі, незадоволеність собою, низький рівень комунікативної компетентності, неспроможність вирішувати проблеми у реальному житті, відсутність підтримки сім’ї та друзів” (с. 43).

Отже, *соціальні фактори* (підвалини) ризику розвитку залежності і формування “психологічного дезертирства” – це сім’я (деструктивна) як соціальний інститут виховання дитини; залежність батьків (хімічна або нехімічна) – залежність з’являється тоді, коли сучасним батькам не вистачає часу на емоційне і контактне спілкування, соціальний інститут (школа, референтна група); і звісно, *психологічні підвалини* це нормативність віку і сприятливих умов до формування ознак інфантилізму і втечу від реальності. Залежна поведінка вона багатокomпонентна і варіативна, її необхідно діагностувати, збирати анамнез і комплексно підходити до вирішення проблем щодо профілактики її виникнення і корекції якщо вона уже діагностована психологом чи суміжним фахівцем.

ЛІТЕРАТУРА

Блинова, О. С., & Казібекова, В. Ф. (2020). Психологічна безпека як чинник задоволеності якістю життя в студентів закладів вищої освіти. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*, 2, 146–154.

- Блинова, О. Є. (2021) *Соціально-психологічні особливості взаємовідносин студентської молоді у соціальних інтернет-мережах . Психологічні ресурси в умовах життєвої та суспільної кризи: соціальний та особистісний виміри*. Вид-во ФОП Вишемирський В. С., 28–47
- Popovych, I. S., & Blynova, O. Ye. (2019) The Structure, Variables and Interdependence of the Factors of Mental States of Expectations in Students' Academic and Professional Activities. *The New Educational Review*, 55 (1), 293-306.
<https://doi.org/10.15804/tner.2019.55.1.24>

ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В СВІТІ

Васильчук В. М.

Київський національний лінгвістичний університет

Питання розвитку туризму у сучасних умовах останніми роками набуло особливої актуальності за умов пандемії, війни та перебуває у колі уваги науковців та практичних досліджень (Ugur & Akbiyik, 2020).

У багатьох країнах світу туризм є однією з найбільш пріоритетних галузей, валовий національний дохід складає 20–45 %. Цей бізнес приваблює підприємців із багатьох причин: невеликі стартові інвестиції, зростаючий попит на туристичні послуги, високий рівень рентабельності й мінімальний термін окупності витрат (Любіцева, 2003, с. 33).

Сучасна наука поділяє історію туризму на декілька етапів:

1-й, початковий етап, – до 1841 р.

2-й, етап становлення туризму як галузі, – 1841–1914 рр.

3-й, етап формування індустрії туризму, – 1914–1945 рр.

4-й, етап монополізації туристичної індустрії, – з 1945 р. до наших днів.

Початок розвитку індустрії туризму можна вважати 1841 р., коли англійцем Т. Куком була здійснена перша комерційна туристична поїздка з Лейстера до Лафборо, під час якої було перевезено залізницею з метою прогулянки 600 чоловік. 1847 р. Далі він створив туристичне товариство, яке розповсюджувало білети (путівки) не тільки в Англії, а й за її межами.

Т. Кук вперше створив специфічний туристичний продукт – тур, уклавши угоди із залізничниками і пароплавними компаніями, готелями та ресторанами на обслуговування туристів.

Значну роль в розвитку туризму відіграли нові географічні відкриття, подорожі мореплавців, освоєння Американського, Африканського і Австралійського континентів.

Розвиток туристичної індустрії привів до створення у 1898 р. Міжнародної ліги туристичних асоціацій зі штаб-квартирою в Люксембурзі. Туристична активність була перервана Першою світовою війною, після закінчення якої туризм знову активно розвивається. В середині ХХ ст. уряди багатьох країн світу звернули серйозну увагу на розвиток туризму. Після другої світової

війни в розрізнені міжнародні туристичні організації були об'єднані в Міжнародний союз офіційних туристичних організацій (МСОТО). У 1947 р. його дійсними членами стали як державні, так і недержавні офіційні національні організації 116 країн світу.

Необхідність постійних міжнародних контактів з метою розвитку і координації туристичних обмінів, погодження політичних, економічних, соціальних і культурних аспектів діяльності стала причиною реорганізації в 1969 р. згідно з резолюцією Генеральної асамблеї ООН неурядової організації МСОТО в міжурядову Всесвітню туристичну організацію (ВТО).

Сьогодні ВТО – провідна спеціалізована міжнародна міжурядова організація у сфері подорожей та туризму, що діє під патронатом ООН, об'єднує 139 країн – дійсних членів, представлених відомствами з туризму, а також 88 асоційованих членів і 350 приєднаних членів. Штаб-квартира у Мадриді. Статут ВТО прийнято 27 вересня 1970 р. Починаючи з 1980 р., цей день святкується як Всесвітній день туризму. Головний орган ВТО – Генеральна Асамблея (ГА), що скликається кожних два роки. Керівними органами є Виконавча Рада і Секретаріат ВТО.

Україна – дійсний член ВТО з 1997 р. і член виконавчої Ради ВТО з 1999 р. У структурі ВТО діють шість регіональних комісій: Європейська, Африканська, Американська, Південноазіатська, Близькосхідна і Тихоокеанська. Функціонує вищий навчальний центр з туризму (СІЕСТ) у Мексиці.

З'явилися принципово нові види туризму – гастрономічний туризм, дегустаційні тури, дієтичні, шопінг-тури, тури-детокс, серф-тури (у які туристи відправляються тільки для того, щоб навчитися серфінгу) та інші. У структурі попиту відбувається зсув пріоритету зі “стандартних” турів (приміром, пляжного відпочинку) на користь екскурсій і спеціальних програм. Особливу популярність здобувають екстремальні подорожі: на повітряній кулі, виживання джунглях, експедиції в Арктику, на Камчатку, аж до подорожей у космос.

Також впродовж останніх десятиліть ринок морських круїзів демонстрував значне збільшення і стабільний приріст. У світі існує 650 круїзних портів, з яких у Середземному морі – 158, у Чорному морі – 16 (з них на території України – 6, не рахуючи портів басейну Азовського моря та гирла річки Дунай).

Отже, останні роки змінили погляд практично на всі аспекти життя загалом, і туристичну сферу зокрема. Правила та вимоги безпеки, що постійно змінюються, стали новою нормою та вимогою сучасності.

ЛІТЕРАТУРА

- Любіцева, О. (2004). *Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти)*. Альтерпрес.
- Ugur, N.G., & Akbiyik, A. (2020). Impacts of COVID-19 on global tourism industry: A crossregional comparison. *Tourism management perspectives*, vol. 36, Article 100744.

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Гедін М. С.

Київський національний лінгвістичний університет

Як відомо, туристичний потенціал складається із взаємопов'язаних елементів, зміна одного з них впливає на стан іншої компоненти потенціалу та безпосередньо на туристичний потенціал загалом. Водночас, в багатьох випадках використовується лише формальне визначення туристично-рекреаційного потенціалу, без глибокого аналізу сутності й специфіки взаємозв'язків, що виникають між різнорідними елементами, які входять до складу потенціалу. Тобто, при проведенні аналізу туристично-рекреаційного потенціалу, як правило, враховуються не всі важливі структурні елементи, що призводить до неповної та неточної кількісної оцінки, а якісна оцінка взагалі залишається не врахованою. Структура туристичного потенціалу складається з таких компонентів туристичного потенціалу: природно-ресурсна, історико-культурна, економічна та соціальна, які взаємопов'язані й взаємодіють між собою (Домбровська, 2016, с. 35).

Нині Україна впевнено та активно інтегрується до світового культурного простору. Тому при розробці регіональних стратегій розвитку пріоритетними мають бути проблеми збереження та використання пам'яток культурної спадщини. Для цього потрібне повноцінне виявлення й вивчення культурної спадщини з метою виваженого використання і комплексного збереження її. наукові дані твердять, що в Україні налічується більше 140 тис. історико-культурних пам'яток. Захист культурної та духовної спадщини визнано одним з пріоритетів Стратегії національної безпеки України.

Важливою складовою ресурсно-туристичного потенціалу є історичні та культурно-духовні об'єкти минулого різних регіонів України. Потенціал ресурсів історико-культурної спадщини майже необмежений із погляду можливостей створення нових туристичних і аналогічних продуктів і навіть формування нових ринків (тобто інновацій у галузі історико-культурної спадщини). Хороші оференти спадщини задовольняють наявні потреби, але тільки найкращі з них створюють нові ринки. Такі дії випереджають поточні потреби і дають певну конкурентну перевагу дестинації, регіону і навіть всієї країни на міжнародному ринку туристичних послуг (Ганський, 2018, с. 95).

В умовах гуманізації суспільства культурна спадщина відіграє особливу роль серед багатьох факторів життя людства протягом усієї його історії. Саме культурно-історичні пам'ятки тримають культурну рівновагу світу, роблять його збалансованим. Тому кожна держава визначає відповідальність за збереження своєї ідентичності, культурно-історичної спадщини й передачу її наступним поколінням.

Історико-культурна територія – це єдиний комплекс, що забезпечує збереженість найбільш значимих об'єктів і явищ людської історії й культури.

Як правило, унікальні території становлять каркас регіональних систем спадщини. Виділяються такі основні типи історико-культурних територій: історичні міські та сільські поселення й території; монастирські, садибні, палацові комплекси; етноекологічні райони проживання нечисленних народів; місця бойових дій; історичні виробничі території; історичні шляхи й дороги; археологічні території.

Специфічною особливістю ринку об'єктів історико-культурної спадщини є їх значною мірою нематеріальний, а отже, обслуговуючий характер. Відвідування історичних пам'яток, участь у концертах, перебування в музеях – це споживання послуг, що надаються в даний момент часу. Таким чином, ми маємо справу зі збігом у часі виробництва та споживання, оскільки послуги ні можна зберегти, ні накопичувати, ні переміщати в часі і просторі, більше того, їх не можна набувати у власність, можна отримати лише право користування ними. Таким чином, існує можливість багаторазового створення таких продуктів, в основі яких будуть одні й ті ж матеріальні ресурси. Якість пропозиції у цьому разі сприймається й оцінюється через призму кваліфікації персоналу (там само, с. 97).

У кожному регіоні України на державному обліку перебувають чимало пам'яток історії та культури, в тому числі міжнародного та національного значення. Базовим ресурсом є національна історико-культурна та природна неповторність і самобутність, однак можливості його використання в кожному регіоні індивідуальні через розбіжності щодо складу, кількісних і якісних характеристик об'єктів. Кількість таких пам'яток у кожному регіоні дуже різниться.

Отже, аналіз сучасного стану та основних проблем збереження і використання культурної спадщини України показав, що країна та її регіони володіють величезним історико-культурним потенціалом, деякі складові якого мають загальносвітове значення. Тому одним з актуальних завдань держави має бути виважена, консолідована політика щодо використання національної культурної спадщини та підвищення ролі культурного туризму у формуванні спільних цінностей.

Важливість наукового підходу щодо збереження історико-культурного туристичного ресурсу стає ще значимішою, якщо ми визнаємо наявність деструктивного впливу туристичного бізнесу на культуру. Належне вивчення і збереження визначних пам'яток матеріальної і духовної культур, поряд з іншими заходами, забезпечує зростання ролі історико-культурної складової в індустрії туризму.

ЛІТЕРАТУРА

- Ганський, В. О. (2018). Комерціалізація ресурсів історико-культурної спадщини в туризмі: механізми, ліміти та бар'єри. *Економіка і суспільство*, 15, 95–99.
- Домбровська, С. (2016). *Державне регулювання туристичної галузі України*. НУЦЗУ.

РЕКРЕАЦІЙНІ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Сухорська Н. І., Гнятюк І. С., Терлецька Н. А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Території, на яких здійснюється рекреаційна діяльність в Українських Карпатах, в останні роки відчувають значне зростання туристичної активності, обумовлене військовими діями на сході України та окупацією традиційних зон відпочинку на півдні. Водночас, у 2020 році світ постав перед необхідністю серйозних змін звичного стилю життя, викликаних пандемією та пов'язаних з нею довгостроковими економічними наслідками. Туристична галузь однією з перших відчула на собі потребу трансформації усталених підходів. Відтак, при відвідуванні рекреаційних територій, акцент змістився на використання приватного автотранспорту та формування невеликих, різновікових, переважно сімейних груп [1]. Особливою популярністю, за умови прийнятної транспортної доступності та інфраструктури, користувалися національні природні парки (НПП) та ареали відпочинку у сільській місцевості. Натомість у 2022 році, рекреаційна діяльність в Українських Карпатах здійснювалась переважно поблизу місць локалізації нічліжної інфраструктури – лісопарки, приміські ліси, території курортних населених пунктів та розташовані неподалік них туристичні маршрути. Часткова стабілізація воєнних дій та фінансового становища вимушено переселених осіб, розширила можливості для відвідування основних туристичних районів Українських Карпат.

З початком повномасштабної російської агресії, кількість відвідувачів туристичних маршрутів Карпатського національного природного парку (КНПП) зменшилась, хоч і залишається досить високою (2021 рік – 95841 ос., 2022 рік – 79873 ос. [2]). Найбільшу популярність серед відвідувачів мають Говерлянське, Яремчанське та Ямнянське природоохоронні науково-дослідні відділення (ПНДВ). Окрасою Говерлянського ПНДВ є гора Говерла, а популярність Ямнянського та Яремчанського ПНДВ обумовлюється значною кількістю рекреаційних об'єктів та близькістю до міста–курорта Яремче.

Впродовж багатьох років, Говерлянсько-Чорногірський напрям зі сторони верхів'я р. Прут характеризується одним з найвищих показників туристичного руху. Цьому сприяли також масові заходи: започаткована у 1964 році “Говерляна” – щорічний масовий похід–сходження на г. Говерла; традиційні масові сходження до річниці прийняття Декларації про державний суверенітет та Акту проголошення незалежності України з кінця 80-х років. Ця територія, і в першу чергу урочище Заросляк, почала виконувати функцію основної “туристичної брами” на найвищу вершину України – гору Говерлу. У 2021 році на території Говерлянського ПНДВ зафіксовано найбільшу кількість відвідувачів поміж інших підрозділів – 38223 особи. Вдвічі менше – у Яремчанському (19473 ос.) та Ямнянському (17865 ос.).

Водночас, у 2022 році, навпаки, особливою популярністю користувалися атракції та еколого-пізнавальні стежки (ЕПС) поблизу місць проживання та основних транспортних артерій (Яремчанське ПНДВ – 23449 ос., Ямнянське ПНДВ – 21373 ос.). На території Говерляньського природоохоронного науково-дослідного відділення КНПП, з його відносною віддаленістю та складністю для жінок і дітей, побувало 14646 осіб [2]. Третина екскурсійних груп обмежувалась відвідуванням околиць спортивної бази “Заросляк”, що посилювало і без того значну рекреаційну дигресію в нижніх частинах стежок “На Говерлу” та “На озеро Несамовите”. Водночас, така популярність вершини та її підніжжя призвела до надмірної засміченості та витоптування високогірної рослинності, оскільки велика кількість учасників масових сходжень не здатна рухатись лише існуючими туристичними маршрутами. Відтак, актуальним є розробка та популяризація альтернативних маршрутів (зокрема і маршрутів “Дощового дня”, адже досить часто, відвідувачі високогір’я можуть потрапити у ситуацію, коли погіршення погодних умов вносить істотні корективи у попередні плани [1]), які би розвантажили існуючі та перерозподілили наявні туристичні потоки. Враховуючи строкатість вікових груп та переважання серед відвідувачів жінок, дітей та осіб похилого віку, доцільним є використання маршрутів, що сприятимуть комфортному відпочинку та помірним фізичним навантаженням для осіб різного віку; розташовані поблизу основних доріг та дають можливість спостерігати ландшафтні особливості даної території.

Пандемія та воєнна агресія призвели і до суттєвого зменшення кількості іноземних відвідувачів рекреаційних територій Українських Карпат та країн звідки вони прийшли. Водночас, порівняно значною залишилась кількість туристів з Польщі, Угорщини, Словаччини та Австрії – країн, у складі яких певний час перебували українські землі. Історичні обставини або певне відношення самих учасників (включаючи родинні зв’язки) до відвідуваних земель створили передумови для сентиментальних турів. Висока чисельність української діаспори, що сформувалась в результаті чотириох хвиль еміграції, є значним ресурсом для розробки та реалізації сентиментально-туристичних турів.

В цьому контексті, перспективним та досі мало розробленим є використання потенціалу іспаномовних країн Латинської Америки та Карибського басейну. Тільки в Аргентині постійно проживає сьома за чисельністю українська діаспора у світі. Серед інших видів туристичної діяльності, сентиментальний туризм потребує найменших капіталовкладень, що є особливо актуальним під час глобальних викликів які постали перед Україною.

ЛІТЕРАТУРА

Гнатяк, І. С., Гнатяк, О. І., Євтушок, О. В. (2022). Науково-пізнавальний потенціал туристичного маршруту Прип’ір – Заросляк. *Геотуризм: практика і досвід. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції*. (с. 32–34). 20–22 жовтня, 2022, Каменяр.

Петрашук, О., Том'юк, А. (2022). Динаміка відвідування території, як один з основних інструментів аналізу туристичної діяльності Карпатського національного природного парку. *Готельно-ресторанний бізнес та курортна справа України: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, присвяченої 15-літтю кафедри готельно-ресторанної та курортної справи*. (с. 403–407). 6 грудня, 2022, ПНУ ім. В. Стефаника.

ПСИХОЛОГІЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ У СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Жукова А. Р.

*Львівський національний університет імені Івана Франка
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного*

За сучасних умов розвитку суспільства, динамічного розвитку науки й техніки, глобалізації та інформатизації постають нові вимоги до освітньої системи та підготовки фахівців. Однією з найбільш популярних і водночас найбільш складних та актуальних у сучасній педагогіці є проблема лідерства та формування лідерської компетенції у студентів (Гура та ін., 2017). На сучасному етапі чітко стало зрозуміло, що освітню діяльність необхідно спрямовувати не стільки на отримання практичних знань, навичок, умінь, скільки на формування всебічно розвиненої особистості, яка оволоділа ключовими компетентностями, здатністю вчитися впродовж усього життя та готова до рішучих дій в умовах швидкозмінного зовнішнього середовища (Вижва, 2020).

Проблема лідерства та формування лідерської компетенції почала активно досліджуватися в Україні тільки протягом останнього десятиліття. Українські науковці вивчають психологічні характеристики, стилі діяльності та способи взаємодії з послідовниками, які характерні ефективним лідерам, розглядають особливості лідерства у різних сферах діяльності, досліджують питання природи лідерства та умов формування лідерських якостей. Серед цих науковців С. І. Нестуля, О. О. Нестуля, С. А. Калашнікова, Л. М. Карамушка, Н. В. Кононець, А. І. Комаринська, Л. О. Ніколаєв, О. О. Романовський, В. О. Татенко, Л. І. Уманський та ін.

У сучасній педагогіці послуговуються різними психологічними концепціями формування лідерської компетенції у студентів, як зарубіжних, так і вітчизняних авторів. Зокрема, використовується концепція емоційного лідерства розроблена Д. Гоулдменом, Е. Маккі та Р. Боятіз (Goleman, et al., 2013). За словами цих дослідників, “фундаментальним завданням лідера є розпалення позитивних почуттів у тих, кого він веде. Це відбувається, коли лідер створює резонанс – резервуар позитивності, який вивільняє у людях найкраще”. Науковці переконані, що найголовнішою для лідера є

здатність залучати та скеровувати емоції своїх послідовників, змінюючи їх у позитивний бік та справляючись із негативними, тобто саме емоційний інтелект являється запорукою успіху лідера. Проте концепція емоційного лідерства не обмежується застосуванням позитивних емоцій, але й передбачає використання лідером емпатії, що дає можливість на емоційному рівні поєднуватися з іншими таким чином, що вони почувають себе захищеними. Ця взаємодія дозволяє створювати тривалі позитивні почуття у послідовників та сприяє підвищенню продуктивності.

Широко застосовується також концепція лідерства-служіння, розроблена Р. Грінліфом (Greenleaf, 2008), яка передбачає, що лідер повинен насамперед служити людям, тобто піклуватися, щоб їх потреби були задоволені. Лідер-слуга не вважає, що він вищий за тих, кого він веде, він скоріше є першим серед рівних та готовий вести за собою інших для того, щоб досягти узгодженої мети. Такому лідеру не притаманна статусна позиція лідера, а тому він постійно працює над розвитком команди, опирається на сильні сторони своїх послідовників, дозволяє кожному робити те, що у нього виходить найкраще. На думку Р. Грінліфа, саме така позиція лідера дає можливість його послідовникам зростати, досягати спільно поставленої мети та створювати такі умови, у яких кожен може виявляти себе як лідер.

Набуває популярності у педагогіці сучасна трирівнева модель лідерства Дж. Скуллера (Scouller, 2016), яка об'єднує класичні теорії, усуваючи їх недоліки, та звертає увагу на психологію лідера, впроваджуючи ідею про те, що лідер повинен піклуватися про задоволення потреб своїх послідовників, так само як і стосовно своїх власних. Дж. Скуллер стверджує, що лідер працює разом з іншими та для них, а не навпаки, тому він повинен пам'ятати, що усі члени команди є важливими та їх думки заслуговують на увагу.

Таким чином, проаналізувавши сучасні психологічні концепції формування лідерської компетенції у студентів у сучасній педагогіці, можемо зробити висновок всіх цих концепцій, що лідер є командним гравцем, який повинен володіти здібностями цілісного бачення, системного мислення, свідомого спілкування, діалогу та ефективної колективної взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

- Гура, Т., Романовський, О., & Книш, А. (2017). Психологія лідерства в бізнесі: навчальний посібник. Друкарня Мадрид.
- Вижва, М. (2020). Сучасні теорії лідерства: гуманістичний ракурс. *Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць*, 47, 9–26.
- Goleman, D., Boyatzis, R., & McKee, A. (2013). *Primal leadership: Un-leashing the power of emotional intelligence*. Harvard Business Review Press.
- Greenleaf, R. (2008). *Servant as a Leader*. Greenleaf Center for Servant Leadership.
- Scouller, J. (2016). *The Three Levels of Leadership: How to Develop Your Leadership Presence, Knowhow and Skill*. Management Books 2000.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Зінченко О. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Основою дистанційного навчання є самостійна робота здобувача освіти (Прибилова, 2017). Н. Кучеренко (2018) на основі аналізу теоретичних джерел виокремлює основні складові дистанційного навчання: використання інформаційно-комунікаційних технологій; можливість синхронної та асинхронної освіти; наявність традиційних і специфічних організаційних форм і методів навчання; суб'єкт-суб'єктний характер навчання. Отже, використання сучасних інформаційних технологій є однією з базових рис дистанційного навчання. На думку М. Смульсон (2012), дистанційне навчання передбачає діяльність, суб'єкт якої здійснює учіння та одночасно управляє процесом власного навчання.

Очевидно, що досягнення ефективних показників дистанційного навчання особливо ускладнюється під час кризових соціальних явищ. Зокрема, дослідження означеного процесу у період пандемії коронавірусу дозволило виокремити такі ключові завдання: належне забезпечення зворотного зв'язку; трансформування змісту навчальних курсів, що врахуванням особливостей дистанційної освіти; стимулювання мотивації здобувачів; формування оптимальних стосунків між учасниками освітньої взаємодії; проведення заходів зі стабілізації психоемоційної сфери (Martin, 2020).

З початком російсько-української війни суттєво зросла актуальність дослідження дистанційної освіти в умовах тривалих воєнних конфліктів. Проаналізувавши теоретичні джерела, актуальний досвід педагогічної діяльності, можемо зробити певні узагальнення стосовно психологічних умов ефективності дистанційного навчання в умовах війни:

1. *Чітке планування діяльності.* Організація дистанційного навчання має враховувати такі аспекти: визначення мети і бажаних результатів; вивчення особливостей і можливостей здобувачів освіти; вивчення особливостей і можливостей викладача, що передбачає ґрунтовний самоаналіз; визначення часових ресурсів занять; вивчення матеріальних ресурсів; визначення методів і форм навчання; прогнозування процесу з урахуванням можливих труднощів; чіткі форми контролю.

2. *Вивчення і формування готовності здобувачів освіти до дистанційного навчання в умовах війни.* Реалізація означеного завдання передбачає спрямованість на такі складові: мотиваційний; когнітивний; операційно-діяльнісний; рефлексивний.

3. *Вивчення і формування готовності викладачів до дистанційного навчання в умовах війни.* Для педагогів важливими є методично обґрунтовані знання, уміння та навички дистанційного навчання, стресостійкість і самоаналіз.

4. *Стимулювання мотиваційної сфери навчання.* Доцільним є використання спеціальних вправ, спрямованих на формування інтересів здобувачів, зміну ставлення до навчальної й життєвої ситуацій з емоційного на раціональне.

5. *Формування стабільного комунікативного середовища дистанційного курсу.* В умовах війни реалізація цього завдання пов'язана з створенням мережеских робочих груп, що уможливають ефективне вирішення робочих питань.

6. *Дотримання педагогічної гнучкості.* Воєнний період – час, коли дотримання протокольних процедур може шкідливо позначитися на ефективності й мотивації здобувачів освіти. При цьому гнучкість має поєднуватися з можливістю належного досягнення освітніх цілей.

7. *Формування рефлексії здобувачів дистанційної освіти.* Доцільним є використання вербальних самозвітів, де фіксується власна успішність, а також відповідні навчальні труднощі.

8. *Збереження психічного здоров'я учасників освітнього процесу.* Реалізація цього завдання передбачає залучення кваліфікованих психологів і медиків.

Отже, запорукою ефективності дистанційного навчання в умовах війни є чітке планування діяльності. Важливим є вивчення і формування готовності здобувачів освіти і викладачів до дистанційного навчання в умовах соціальних криз. Ключовими психологічними умовами дистанційного навчання є стимулювання мотивації і формування рефлексії здобувачів освіти, а також конструювання психологічно ефективного комунікативного середовища. В умовах війни актуальними є реалізація педагогічної гнучкості викладача й збереження психічного здоров'я суб'єктів освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

- Кучеренко, Н. (2018). Дистанційне навчання як виклик сучасної університетської освіти: філософсько-правовий вимір. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія: *Юридичні науки*, 906. 34–40.
- Смульсон, М. Л., Машбиць, Ю. І., Жалдак, М. І., Назар, М. М. та ін. (2012). *Дистанційне навчання: психологічні засади*. Імекс-ЛТД.
- Прибилова, В. М. (2017). Проблеми та переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України. *Проблеми сучасної освіти*. 4. <https://periodicals.karazin.ua/issuesedu/article/view/8791>
- Martin, A. (2020). *How to optimize online learning in the age of coronavirus (COVID-19): A 5-point guide for educators*. https://www.researchgate.net/publication/339944395_How_to_Optimize_Online_Learning_in_the_Age_of_Coronavirus_COVID19_A_5Point_Guide_for_Educators

СЕНС ПРАВОСВІДОМОСТІ Й ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ

Карпіцький М. М.

Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля

Нинішня війна між Росією й Україною відбувається не лише на військовому, а й на ціннісному рівні. Тут зіткнулася архаїчна система цінностей та етична і правова система цінностей сучасної цивілізації. Ми спостерігаємо, що багато людей, які засуджують Захід з етичної позиції, підтримують інтервенцію Росії в Україну. Річ у тому, що люди, які розглядають етику окремо від правосвідомості, легко втрачають свою етичну позицію і переходять на бік зла. Етика стверджує цінності, які спрямовують власні вчинки, а правосвідомість – вимагає визнання за іншим право вчиняти. Однак є підстави вважати, що без правосвідомості етика не гарантує збереження людяності. Етика розкриває ціннісну значущість вчинків людини, дає змогу відрізнити добрий вчинок від злого й орієнтує чинити морально. Разом з цим вона дає людині впевненість у своїй правоті, адже заради етичних ідеалів людина багато чим жертвує, морально чинить всупереч своїм бажанням, вигоді для себе, тиску навколишніх. Однак тут не передбачається жодних установак, які спонукають засумніватися у своїй винятковій правоті. Це схиляє людину абсолютизувати свою етичну позицію і переконує її, що вона має моральну перевагу над навколишніми й має право пред'являти їм претензії та вимоги.

Якщо така людина стає жертвою пропаганди, то її віра у свою етичну перевагу поєднується з хибною картиною світу, і вона стає переконаною прихильницею людиноненависницької ідеології. Це пояснює, чому десятки мільйонів обивателів підтримували Гітлера у нацистській Німеччині, Сталіна у Радянському Союзі та Путіна в Росії. Ба більше, вони не просто стають пасивними прихильниками агресора, а починають претендувати на свою виняткову правоту, відмовляються спілкуватися з жертвами війни, втрачають здатність до розуміння та співчуття, і стають нетерпимими до тих, хто зберіг совість та здоровий глузд. Проте правосвідомість обмежує претензії людини на винятковість своєї правоти заради визнання права іншої людини вчиняти на власний розсуд і жити так, як вона вважає правильним. Так правосвідомість вимагає, щоб людина захищала від самої себе іншу людину навіть у тому випадку, коли вона вважає, що та точно неправа. Без такого самообмеження етична позиція легко перероджується на свою протилежність.

Правова система завжди ґрунтується на правосвідомості. В основі будь-якої правової системи повинні лежати правові принципи – принцип презумпції невинності, принцип рівності перед законом, принцип правової справедливості та інші. Якщо юридичні норми видаються всупереч усім правовим принципам, всі вони складаються в юридичну систему, яка має антиправовий характер, як і сталося у Росії. Як тоді мають регулюватися відносини для людей, якщо правова система зруйнована? Якщо немає можливості дотримуватися юридичних норм, людина має слідувати своїй правосвідомості, в основі якої лежать ті самі принципи, що і в основі системи права. Юридичні норми

мають забезпечити реалізацію цих принципів. Якщо відповідних юридичних норм немає, то залишитися лише дотримуватися свого внутрішнього рішення керуватися правосвідомістю за будь-яких умов, тобто чинити відповідно до правових принципів всупереч антиправовій системі тоталітарної держави.

В основі будь-якої правової системи має лежати право на життя, бо якщо це право не визнається, то всі інші права також втрачають сенс. Принцип правової справедливості у тому, що заради захисту ширшого права може бути обмежене локальне право. Коли влада в Росії розв'язала широкомасштабну війну, то цим скасувала найширше право, тобто право на життя, тим самим заперечивши право на життя як мобілізованих, яких використовують як витратний матеріал, так і жителів України. Тепер подивимося на цю саму ситуацію з позиції правової системи України. Кожен російський мобілізований, який потрапляє на територію України, опиняється в юрисдикції української системи права, основою якої також є право на життя. Проте право на життя окупанта набуває конфлікту з правом на життя жителів України, оскільки він прийшов вбивати. У разі такого конфлікту пріоритетним є право на життя того, на кого нападають, відповідно, право на життя окупанта обмежується, і якщо його хтось із простих мешканців ліквідує, то не нестиме за це жодної правової відповідальності. Це становище закріплено в українському законодавстві. Право життя відновлюється лише у тому випадку, якщо російський військовослужбовець здається чи починає бунт в армії окупантів. У цьому випадку, попри те, що російська правова система відмовила йому у праві на життя, українська правова система відновлює це право. Якщо революція руйнує правову систему, як це було в період більшовицького перевороту, то вона злочинна, а якщо відновлює як, наприклад, Революція Гідності в Україні, то вона виправдана з позиції правосвідомості. Тому не тільки виправдані, а й необхідні всі революційні виступи проти антиправових диктатур, як це ми спостерігали у Білорусі у 2020 році, і зараз в Ірані, оскільки вони спрямовані на відновлення правової системи. У Росії державна влада керується антиправовими нормами й перевела значну частину своїх громадян, які не згодні зі скасуванням права на життя, на нелегальний стан. З позиції правосвідомості людина має право не співпрацювати з владою, а боротися за відновлення правової системи.

Отже. У нинішній війні старій архаїчній етиці моральної переваги має бути протиставлена етика, яка пов'язана з правосвідомістю і повагою до іншої позиції, а антиправовій юридичній системі – розуміння юридичної системи на основі правових принципів і правосвідомості. Формальне підпорядкування наказу чи закону не може бути виправданням, якщо людина виконує злочинні накази російської влади, бо правосвідомість передбачає право людини повставати проти злочинної влади. Російський уряд виправдовує інтервенцію тим, що нібито Революція Гідності була антидержавним переворотом. Проте з позиції правової свідомості таким антидержавним переворотом було формування антиконституційної вертикалі влади в Росії, а Революція Гідності в Україні була одним з етапів формування правової системи у сучасному розумінні.

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ: ФРАКТАЛЬНИЙ І СИСТЕМНО-СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХОДИ

Кириленко В. Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Процеси розвитку суспільства, його модернізація супроводжуються різкими змінами екологічної, економічної, соціальної ситуації та обумовлюють необхідність розгляду основних особливостей і тенденцій розвитку здоров'я людини. Такі трансформації позначаються і характері соціальних стосунків, психологічній атмосфері суспільства, життєвих стратегіях людини, її фізичному і психологічному благополуччі.

Термін “здоров'я” був визначений ВООЗ у 1947 як стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність фізичних вад та хвороб (Якобчук А. В., Курик О. Г., 2017). А зміст поняття “психічне здоров'я” можна трактувати як стан душевного комфорту, благополуччя людини, яке забезпечує адекватну поведінкову реакцію на певні події, які відбуваються в соціумі та житті людини. Фізичне і психічне здоров'я є взаємопов'язаними і важливими напрямками життя. Відповідно, здоровою можна вважати ту людину, яка гармонійно розвивається, добре і швидко пристосовується до оточуючого фізичного і соціального середовища, має позитивне налаштування на діяльність і є оптимістичною.

Узагальнення і систематизація різних наукових поглядів, дозволяє виділити, що здоров'я як багатовимірний феномен в своїй основі має фрактальну складову, самоповторюючу структуру внутрішньої природи людини, яка підтримується принципом самоорганізації розвитку. Структури, які розвиваються, знаходяться в ситуації постійного вибору що замінювати, чим замінювати та як замінювати. Цей відбір має свої механізми і є необхідною умовою для розвитку особистості в межах “здоров'я – нездоров'я – хвороба”. А перехід до нездоров'я і хворобливого стану є певним безладом і хаосом, тобто зворотнім станом, невірноваженістю системи, порушенням системи самоорганізації.

Самоорганізація є основною структурною одиницею в синергетичній науковій парадигмі. Організм людини в психології здоров'я, реабілітаційній психології та інших психологічних напрямках розглядається як складна система, яка постійно змінюється під впливом зовнішнього світу і внутрішніх факторів, але сила цих впливів залежить від розвиненості інтелекту, вихованості, фізичного здоров'я, інтересів та нужд і потреб, ставлення до себе та світу. Та й вплив зовнішніх і внутрішніх факторів по різному впливає на людину в залежності від їх внутрішніх особливостей.

Сила, ступінь взаємовпливи різноманітних факторів постійно змінюється, що вказує на нелінійність впливу на організм людини. Врахування впливу усіх чинників не є можливим, але для аналізу й оцінки найбільш значущих варто використовувати засоби фрактальної геометрії (Мандельброт, 2001).

Основною ознакою фракталу є самоподібність та межові стани фракталу – стійкість та незмінність і визначає лінійність, нелінійність та стохастичність за формою. Фізіологи вказують, що всі органи і системи людини є нелінійними фрактальними структурами. Фрактали проявляють себе не тільки в об'єктах оточуючого світу, а й в структурі, розвитку та способах функціонування. Фізіологи зазначають, що й мозок людини функціонує за принципом фракталу, зокрема в роботах Т. Бьюзена (2004), описана фрактальна структура думки. Фрактал прийнято вважати певною геометричною формою, яка поділяється на менші частки і в яких відтворена і повторена більша. Фрактальний принцип самоподібності розповсюджується і на структуру і будову людського організму та часові цикли життя людини, цикли її психічної активності, її самопочуття.

Здоров'я, маючи фрактальну структуру, яка визначається ієрархічною впорядкованістю, складається з компонентів: фізичного, емоційного, психічного, психологічного, духовного, морального і соціального, які і визначають види здоров'я людини. Прийнято виділяти такі види здоров'я людини: фізичне, емоційне, психічне, психологічне, моральне, духовне, соціальне і професійне.

Фрактал кожного з видів здоров'я складається з декількох інших, наприклад соціальне здоров'я людини залежить від її морального і духовного та іншого здоров'я, а на психічне здоров'я значний вплив має фізичне і соціальне здоров'я. Фрактальна структура здоров'я людини представляється нам як стохастична структура, яка здатна швидко реагувати і пристосовуватись до неперервної зміни буття, часу і подій та забезпечувати саморганізацію, самонастрій, власну цілісність та взаємодію з іншими.

Аналіз окремих наукових праць (Чепа М.-Л., 2013), дозволяє припуститись думки, що складні психологічні системи складаються з певних окремих частин-фракталів, які певним чином взаємодіють між собою та дозволяють в процесі онтогенези перейти на інший рівень розвитку (організмичний, індивідний, особистісний), але для цього має бути певний набір властивостей, які є характерними для людини як біопсихосоціальної системи.

ЛІТЕРАТУРА

- Marks-Tarlow, T. (2010) The Fractal Self at Play. *American Journal of Play*. Summer. 31–62.
- Якобчук, А. В., & Курик, О. Г. (2017) *Основи медичної валеології*: навч. посіб. Ліра. 13–29
- Бьюзен, Т. (2004) *Научите себя думать!* (2 изд.) Попурри
- Dey, P., & Banik, T. (2012) Fractal dimension of chromatin texture of squamous intraepithelial lesions of cervix DOI: 10.1002/dc.21631
- Мандельброт, Бенуи (2001) *Фрактальная геометрия природы*. Книжный дом.
- Чепа, М.-Л. А. (ред), Маценко, В. Ф., Маценко, Ж. М., Бугайова, Н. М. (2013) *Парадигмальні зміни основ загальної психології у синергетичному контексті : колективна монографія*. Імекс-ЛТД.

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ ТУРИЗМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Комова О. С.

Київський національний лінгвістичний університет

Керівництву закладів вищої освіти зараз, як ніколи, важливо попри все підтримувати якість освітньої діяльності. Тривале дистанційне навчання може відбуватися із застосуванням єдиної спеціальної онлайн-платформи Microsoft Teams. Платформа забезпечує ефективне навчання, оскільки наші здобувачі вищої освіти та науково-педагогічні працівники можуть створювати навчальний контент і ділитися ресурсами завдяки функціоналу Microsoft Teams. Науково-педагогічним працівникам важливо надавати зворотний зв'язок здобувачам вищої освіти та налагодити систему оцінювання через чіткі критерії, терміни виконання завдань та запровадження дедлайнів.

В умовах війни організувати змішане навчання складно, втім є інші моделі його організації, які стосуються переважно форм і методів навчання, які сприяють досягненню програмних результатів навчання здобувачів вищої освіти спеціальності Туризм. Освітній процес здійснюється на денній та заочній формі здобуття освіти вказаної спеціальності реалізується через такі форми: навчальні заняття (лекція, семінар, практичне заняття, консультація), самостійна робота, практична підготовка, науково-дослідна робота, контрольні заходи. Семінарські заняття проводяться в інтерактивному форматі з використанням сучасних видів навчання (дискусія, круглий стіл) і передбачають усне опитування, виконання письмових практичних завдань, презентацію індивідуальних завдань. Самостійна робота здобувачів вищої освіти здійснюється під керівництвом науково-педагогічних працівників та передбачає опанування науково-методичних джерел, виконання індивідуальних та групових проектів та представлення їх результатів у формі мультимедійної презентації, реферату, есе, що сприяє досягненню програмних результатів навчання.

Експерти наголошують, що в сучасних умовах під час освітнього процесу необхідно робити акцент на запитах здобувачів вищої освіти. В умовах стресових ситуацій, в межах пар важливо забезпечити різноманітність пізнавальної діяльності та заохотити здобувачів вищої освіти (Бедрій, 2010, с. 45). Науково-педагогічні працівники, які забезпечують підготовку фахівців спеціальності Туризм, реалізують цю пораду, обираючи такі методи навчання, які покликані забезпечити якість освітнього процесу. Серед них: пояснювально-ілюстративний (пояснення матеріалу із застосуванням різного роду ілюстрацій), частково-пошуковий (викладач формулює проблему, а здобувачі поетапно вирішують її під його керівництвом), метод проблемного викладу матеріалу, який передбачає створення проблемної ситуації, а також пошук шляхів для її вирішення. Активно використовується

в освітньому процесі спеціальності 242 Туризм діалогово-комунікаційний метод навчання, який полягає в обміні інформацією між здобувачами вищої освіти і науково-педагогічними працівниками. Цей метод дає змогу розвивати громадянську позицію здобувачів, акцентувати увагу на національно-патріотичній складовій освітнього процесу, наголошувати на важливості взаємодопомоги, волонтерства та протидії російській пропаганді, що є важливими складовими успіху в боротьбі з російськими загарбниками (Коваленко, 2022, с. 355).

Серед методів навчання, які ефективно застосовуються для підготовки фахівців спеціальності Туризм, необхідно виділити дослідницький, який забезпечує процес міркування при отриманні конкретних фактів під час самостійного спостереження і вивчення об'єктів здобувачами. Одним з різновидів організації такого навчання може бути процес, що передбачає надання здобувачам завдань для ознайомлення ними з новим матеріалом до того, як його пояснюватиме науково-педагогічний працівник. Це може бути перегляд відео, розбір практичних проблемних ситуацій, опрацювання навчального тексту та перетворення його в іншу форму – таблицю, інфографіку, графіки, діаграми, тести тощо. Науково-педагогічний працівник створює умови для того, щоб підвищувати активність здобувачів вищої освіти. Наприклад, під час семінарського заняття можуть обговорюватися питання, які сформулювали здобувачі після перегляду відео, разом створювати ментальну карту, моделювати, дискутувати тощо. При цьому опановувати новий матеріал варто лише після обговорення виконаних завдань, зворотного зв'язку від науково-педагогічного працівника або взаємооцінювання виконаних завдань. Така модель є варіантом змішаного навчання, оскільки здобувачі половину матеріалу опрацьовують у дистанційному форматі самостійно (там само, с. 356).

Отже, дистанційне навчання здобувачів вищої освіти спеціальності Туризм потребує особливої побудови навчального курсу, врахування психологічних особливостей здобувачів сприймати інформацію, збалансованої комунікації науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти. Незважаючи на всю трагічність ситуації, пов'язану з війною, дистанційне навчання стало поштовхом для розвитку онлайн-курсів, відеолекцій, застосування різноманітних методів навчання, посилення ролі самостійної роботи тощо.

ЛІТЕРАТУРА

- Бедрій, Я. (2010). *Безпека життєдіяльності*. Магнолія.
- Коваленко, Н. І. (2022). Педагогічна техніка в сучасній вищій освіті. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*. Матеріали XXI Міжнародної науково-практичної конференції (с. 354–357). ГО “ВАДНД”.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Кучай О. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Індустрія туризму є однією з найбільш інвестиційно привабливих галузей економіки через низькі початкові інвестиції, постійно зростаючий попит суспільства на туристичні послуги, високу рентабельність і середній термін окупності проектів. Сфера туризму стимулює розвиток суміжних галузей національної економіки, насамперед будівництва та торгівлі, сприяє створенню нових робочих місць.

Військове вторгнення Російської Федерації на територію України змінило життя всієї нашої країни. Багато людей втратили роботу або фізично не можуть працювати, як раніше. Незважаючи на активні бойові дії, значній кількості підприємців вдалося відновити діяльність і стати досить успішними, навіть в туристичні галузі (Козлова, 2022).

Після повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну туризм значно знизив свою активність. Ситуація ускладнюється тим, що після значного спаду в 2020 році через пандемію коронавірусу туристичний ринок в Україні почав лише поступово розвиватися, але, на жаль, галузь знову повернулася до збитковості і навіть не встигла відновитися до встановлення показників 2019 року. Загалом про іноземний туризм зараз говорити важко, тому що на це є ряд причин. На наш погляд, причини такі:

- грошова проблема з огляду на те, що доходи громадян значно зменшилися, а видатки об'єктивно зросли;
- більшість чоловіків не можуть виїхати за кордон з сім'єю, навіть якщо вони мають фінансові можливості;
- дефіцит часу через логістичні труднощі під час відправлення (аеропорти не працюють, потяги іноді затримуються, необхідно робити кілька пересадок тощо).

Тож залишається сподіватися на внутрішній туризм. Так, справді, у 2022 році західний напрямок був найпопулярнішим. Прогнозувати показники як кількості внутрішніх туристів, так і надходжень від цих коштів до місцевих бюджетів сьогодні складно, оскільки навіть у мирний час статистика була неточною. Єдине, що варто сказати – економіка має працювати, тож не шкодуйте здійснити невелику подорож сім'єю, підтримавши таким чином як місцевих підприємців, так і бюджети різних рівнів загалом (Артюх, 2022).

Так, внаслідок війни попит на послуги розміщення в готелях у більшості регіонів України значно знизився, те ж саме характерно для туристичних компаній. Більшість підприємств готельного та туристичного бізнесу майже не виходять на беззбитковість і покривають збитки за рахунок інших джерел доходу. Іноземні мережі готелів менш ризиковані, і багато мереж залишаються закритими. Бізнес розвивається переважно в західних регіонах України. Більшість туристичних компаній перейшли на онлайн-режим,

наразі внутрішній туризм актуальний у найбезпечніших містах країни. Основними проблемами організації діяльності туристичних підприємств є комендантська година, відсутність бомбосховищ, нестача працівників, падіння доходів населення і, як наслідок, неможливість користування послугами. Проте вітчизняні підприємці туристичної сфери знаходять вихід із ситуації та поступово пристосовуються до нових умов господарювання.

Війна Росії проти України та її активна фаза, яка триває з 24 лютого 2022 року, змушує багатьох вважати, що іноземці до нас не прийдуть ще дуже довго. Однак у світі є багато прикладів, коли країни швидко оговтувалися після серйозних конфліктів і знову почали приймати гостей. Потрясіння, викликані збройними конфліктами, вносять глибокі зміни в туристичний “ландшафт” країн. Створюється нова спадщина, а постконфліктний “меморативний туризм” з часом змішується з іншими напрямками – культурним чи морським.

Основними напрямками розвитку конкурентного середовища туристичних підприємств на вітчизняному ринку туристичних послуг у повоєнний період можна назвати такі:

- відбудова зруйнованої туристичної інфраструктури на території України (аеропортів, доріг, закладів розміщення, розважальних центрів) на основі останніх досягнень у сфері гостинності відповідно до міжнародних стандартів у цій сфері, що дозволить Україні отримати конкурентну перевагу інновацій у цій сфері розвитку в майбутньому;

- надання податкових пільг підприємствам гостинності (в тому числі іноземним туристичним підприємствам), створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення фінансування для відновлення та розвитку туристичної діяльності в майбутньому;

- розвиток окремого напрямку туристичних потоків, орієнтованих на запобігання воєнній агресії та вшанування пам’яті жертв російської агресії (розвиток пам’ятних турів на кшталт відвідування концтаборів Другої світової війни в Польщі).

Таким чином, можна з упевненістю сказати, що в майбутньому, в умовах післявоєнної відбудови України, туристична галузь може стати і стане локомотивом залучення міжнародних інвестицій у відновлення інфраструктурної, технологічної та економічної складових конкурентоспроможного розвитку, а також сприяння швидкому відновленню міжнародних туристичних потоків до нашої країни.

ЛІТЕРАТУРА

- Артюх, К. (2022, Жовтень 6). Як туристична індустрія намагається працювати під час війни. *Укрінформ*. Взято з <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3586986-ak-turindustriya-namagaetsa-pracuvati-pid-cas-vijni.html>.
- Козлова, А. (2022, Червень 15). Туризм в умовах війни: що відбувається з галуззю й які перспективи на цьогорічний сезон. *Коментарі Україна*. Взято з <https://money.comments.ua/ua/news/economy/turizm-v-umovahvijni-scho-vidbuvaetsya-z-galuzzyu-y-yaki-perspektivi-nacogorichniysezon-699311.html>.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ТУРИСТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Кучерява Г. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Туризм є одним із важливих сегментів економіки України. Водночас, за період пандемії COVID-19 та в умовах війни український туристичний сектор зазнав значних втрат, про що свідчать дані Державного агентства розвитку туризму. За підсумками 2020 р. туристичний бізнес отримав збитки на суму близько 60 млрд. гривень. Надходження від туристичної галузі України до державного бюджету у 2022 році скоротилися на 31%, а загальна кількість платників податків, які займаються туристичною діяльністю, зменшилася за рік на 17%. Відтак підтримка галузі вимагає чітких інструментів туристичної політики в умовах кризи.

Відомо, що будь-яку кризу варто розглядати крізь призму нових можливостей, що виникають за рахунок антикризових заходів та нестандартних рішень. Правильні дії в умовах продуманої політики дозволяють виявити невикористаний потенціал країни та відкривають для неї нові можливості для росту та розвитку.

На сьогоднішній день центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику в галузі туризму і курортів України шляхом забезпечення сталого розвитку галузі та об'єднання досвіду і ресурсів учасників українського туристичного ринку та міжнародних партнерів є Державне агентство розвитку туризму (ДАРТ). Ключовими завданнями ефективного державного управління у сфері туризму є оновлення національного законодавства, що викликано євроінтеграційними процесами, зміна підходів до статистики туристичної діяльності, посилення процесів діджиталізації, створення нових робочих місць на туристичних та суміжних з туризмом підприємствах. Особливої уваги потребує питання створення Національної туристичної організації на принципах державно-приватного партнерства.

Одним із важливих стратегічних напрямів роботи ДАРТ є якісна інформаційна політика в туристичному секторі. Слід згадати успішні проекти, які потребують подальшої реалізації після Перемоги України у війні. Це всеукраїнський проєкт "Мандруй Україною", що передбачає популяризацію внутрішнього туризму серед українців, що стане ще більш актуальним у повоєнні часи. Цей проєкт був започаткований та реалізовувався у тісній взаємодії держави, бізнесу, креативних індустрій та туризму. Ключові ідеї проєкту спонукали українців до подорожей рідною країною та розміщення світлин з мандрівок на сайтах, сторінках у соціальних мережах та у різних месенджерах, чим саме інформувати потенційних туристів про унікальні місця та незабутні емоції.

У напрямі інформаційної політики в туристичному секторі також варто згадати створення цифрового англomовного порталу UKRAINE.UA. На цьому порталі зосереджено численні публікації та різноманітні матеріали про історію, культуру, сучасність, можливості для бізнесу і туризму тощо.

З точки зору обізнаності у світі про Україну важливим став запуск першого англomовного онлайн-курсу про Україну “Ukraine: History, Culture, and Identities”, а також залучення до найбільшої у світі онлайн бази TransArtists 14 мистецьких резиденцій з України (Дашук & Матвійчук, 2022).

Знаковою подією стало проведення в березні 2023 року міжнародної туристичної виставки ITB BERLIN, на якій був представлений і стенд України. Він користувався значною увагою з боку поважних гостей, зокрема з українським стендом ознайомила делегація Всесвітньої туристичної організації ООН на чолі з Генеральним секретарем Зурабом Пололікашвілі. Це засвідчує впевненість у майбутньому України на ринку туристичних послуг.

Отже, продовження активної роботи з туристичного брендингу та ефективного маркетингу, промоції України як важливої туристичної дестинації, формування культури подорожей є вкрай необхідним. Важливим завданням у галузі туристичної політики також є створення логістичної, сервісної, навігаційної інфраструктури для розвитку внутрішнього та в'їзного туризму. Саме розвиток туристичної інфраструктури є ключовим завданням у відновленні регіонів, їх туристичної привабливості.

Слід зазначити, що пріоритетним напрямом туристичної політики також є розвиток українських курортів. Україна володіє потужним природно-рекреаційним потенціалом, що може використовуватися для організації відпочинку, оздоровлення, лікування. Більшість українців після війни потребуватимуть як фізичного, так і психологічного відновлення, а сприятливі природно-кліматичні умови, унікальні об'єкти лікувально-рекреаційного призначення багатьох регіонів України здатні задовольнити ці потреби.

З реалізацією процесів децентралізації в Україні підсилюється інтерес до менеджменту туристичною галуззю на регіональному та місцевому рівнях, про що свідчить поява відповідних посад у структурі органів управління. Але питання формування якісного кадрового складу відділів туризму залишається актуальним. Тому одним із стратегічних завдань є забезпечення установ туристичного профілю висококваліфікованими фахівцями з метою переходу до проєктного менеджменту, налагодження зв'язків зі стейкхолдерами.

Отже, стратегічні напрями туристичної політики України мають враховувати виклики сьогодення. Туристична політика має бути гнучкою та реалізовуватися за умови комплексної співпраці представників усіх рівнів управління. Після Перемоги Україна має трансформувати свою впізнаваність у світі у потужні туристичні потоки, стати однією з найпривабливих для туристів європейських дестинацій, місцем проведення престижних міжнародних заходів. Необхідним є створення якісних туристичних продуктів, орієнтованих як на внутрішнього, так і на іноземного споживача.

ЛІТЕРАТУРА

- Дашук, Ю., & Матвійчук, Л. (2022). Туристична політика в умовах сьогодення: досвід України. *Економіка та суспільство*, 36.
<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-2>.
Державне агентство розвитку туризму. www.tourism.gov.ua.

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТУРИЗМУ

Лебедева І. М.

Київський національний лінгвістичний університет

Серед провідних тенденцій, які характеризують сучасний розвиток людства, однією з визначальних є процес глобалізації. Існує кілька визначень цього явища, у тому числі під глобалізацією розуміють “гранично широкий процес розширення контактів суспільств, країн, людей, що підсилюється завдяки досягненням науково-технічного прогресу” (Орлова, 2021, с. 434). Глобалізація зачепила практично всі сфери життя людства, проявилася майже у всіх галузях економіки, перетворилася на важливий фактор суспільних змін, сприяла поглибленню крос-культурного діалогу між представниками різних соціумів, культур, цивілізацій. З іншого боку, глобалізація стала важливим дискусійним явищем, про що свідчить поглиблення в окремих спільнотах антиглобалізаційного дискурсу.

Одним з проявів тенденції до глобалізації світових процесів є збільшення значення міжнародного туризму. Крім того, варто наголосити, що туризм не лише суттєво впливає на економіку окремих країн, на рівень життя місцевого населення, але є чинником важливих змін у суспільній свідомості людства. Контакти між представниками різних культурних спільнот, в основі яких знаходиться прагнення налагодити взаємовигідну співпрацю, ведуть до зменшення напруги між народами на сучасному етапі.

Серед важливих причин появи туризму дослідники цього явища називають такі: соціально-науковий прогрес; розвиток економіки; зміни мотивації подорожей; освоєння географічного простору; розвиток світової торгівлі; розвиток інфраструктури для подорожуючих (Устіменко & Афанасьєв, 2013, с. 71). Не заперечуючи важливість наведених аргументів, варто звернути увагу на важливі соціальні зміни, які підготували умови для появи цього феномену. Акцентування на зрушеннях у суспільній свідомості, які стали наслідком фундаментальних за своїм значенням процесів – зародження та розвитку ринкової економіки, промислової революції, виникнення нових суспільних прошарків, – є також важливим поясненням причин появи туризму як сфери економічної діяльності саме у Великій Британії і саме в середині XIX ст. На цей час у країні склалися відповідні передумови, до яких призвели зрушення у політичній, економічній та соціальній сферах, що відбулися у попередні століття. Велика Британія остаточно перетворилася на конституційну монархію з домінантою парламенту у державному управлінні. У галузі економіки внаслідок промислового перевороту на зміну мануфактурній прийшла фабрично-заводська промисловість.

Такі фундаментальні зрушення не могли не позначитися на структурі британського суспільства. Промислова революція значно пришвидшила урбанізацію суспільства. За даними першого офіційного перепису, на 1801 рік близько 30% населення королівства проживало у великих містах, ще трохи більше 20% – у містах з не менш ніж 10 тисячами мешканців. У Лондоні

перепис зафіксував 1,1 млн. жителів, що становило третину мешканців англійських міст, в Единбурзі – 83 тис., у Дубліні – 165 тис. (Морган, 2008, с. 441). Упродовж XIX ст. процеси урбанізації лише прискорювалися. Крім того, поява фабрик і заводів призвела до формування нових суспільних прошарків – промислової буржуазії та пролетаріату.

Соціальні трансформації знайшли своє відображення у політичній площині: торі та вігі, які у XVIII ст. діяли як політичні клуби, оформилися у політичні партії консерваторів і лібералів. У пошуках способів розширення власної електоральної бази вони були змушені рухатися шляхом реформування суспільства, ініціюючи прийняття важливих виборчих і соціальних законів, наслідком яких було поліпшення умов життя найбільш вразливих прошарків населення. Крім того, структурні зміни британського суспільства призвели до зменшення кількості сільського населення, спосіб життя якого був тісно пов'язаний з аграрним виробництвом. Ліквідація феодальних пережитків призвела до відсутності особистої залежності селянства, а отже, – до соціальної мобільності. Ще одним важливим чинником можна вважати революційні зміни у розвитку транспорту та шляхів сполучення. Загалом усі ці фактори призвели до того, що можливості подорожувати та кількість тих, хто міг це собі дозволити, значно зростає.

Відповідно з'явилася нова форма дозвілля, яка до цього часу не мала підстав для розвитку – подорожі з метою відпочинку, що згодом оформилися в явище туризму. Ці тенденції особливо яскраво проявилися у середовищі буржуазії, яка прагнула наслідувати практики відпочинку аристократії.

Буржуазія була соціально мобільною суспільною групою, мала певні культурні потреби, час, який могла витратити на власне дозвілля, а також вільні кошти. Вже у другій половині XVIII ст. буржуазні родини, копіюючи дозвілля аристократії, вирушають до містечок, де звик проводити літні місці англійський нобілітет. Це призвело до перетворення невеликих селищ на відомі курорти, як це сталося з Батом, Брайтоном, Маргітом, Танбріджем та ін. Іншим наслідком цього процесу стали трансформації місцевої економіки цих нових курортів, переорієнтація місцевого населення на продаж послуг відпочиваючим. Хрестоматійним прикладом цих процесів є перетворення Бата, який за часи Середньовіччя був центром виробництва вовняних тканин, на відомий бальнеологічний курорт. З іншого боку, завдяки зазначеним процесам зараз Бат є одним з об'єктів Списку світової спадщини людства – як елегантне місто–курорт (об'єкт № 428) та як один з відомих європейських курортних міст (об'єкт № 1613).

На сучасному етапі туризм продовжує відігравати важливу роль у суспільних трансформаційних процесах, сприяючи зближенню людей, перемозі толерантності та зменшенню напруги у крос-культурних взаєминах.

ЛІТЕРАТУРА

- Морган, К. (Ред.). (2008). *История Великобритании*. Весь мир.
Орлова, Т. В. (2012). *Всесвітня історія. Історія цивілізацій*. Знання.
Устименко, Л., & Афанасьєв І. (2013). *Історія туризму*. Альтпрес.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ–ФІЛОЛОГІВ

Семенова О. В.

Горлівський інститут іноземних мов Державного вищого навчального закладу “Донбаський державний педагогічний університет”

На сучасному етапі, в освітньому процесі увага переноситься на підготовку особистості, яка має власну точку зору, здатна аргументовано та впевнено переконати, відрізнити факт від припущення, спираючись на власний досвід, піддати сумніву сталі судження, визначити проблемну ситуацію та може запропонувати шляхи її вирішення. І як результат, суспільству потрібні випускники закладів вищої освіти з широко розвиненими навичками критичного та творчого мислення. Тому викладач постійно знаходиться в пошуку нових форм роботи зі студентами, спеціальних прийомів та технологій, які дозволяють міркувати, аналізувати інформацію, створювати логічні моделі, приймати виважені рішення тощо. Одним із можливих шляхів розвитку критичного мислення вважається використання ментальних карт в освітньому процесі.

Метою попереднього аналізу є обґрунтування дидактичних умов використання ментальних карт та їх ефективності в освітньому процесі закладів вищої освіти як засобу розвитку критичного мислення студентів–філологів.

Для розв’язання поставлених завдань використовувались наступні методи дослідження: **критичний аналіз** психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження; **метод педагогічного аналізу** (анкетування, тестування) застосовувався для виявлення рівня критичного мислення студентів.

Критичне мислення неодноразово ставало об’єктом дослідження як зарубіжних так і вітчизняних вчених, а саме Дж. Брунера, Ж. Піаже, О. Халабузар, А. Федчиняк, О. Пометун, С. Терно та інших.

Слідом за с. О. Терно, вважаємо що “критичне мислення – це здатність використовувати певні прийоми обробки інформації, що дозволяють отримати бажаний результат. До основних рис критичного мислення слід віднести такі вміння: робити логічні умовиводи; приймати обґрунтовані рішення; давати оцінку позитивних та негативних рис як отриманої інформації, так і самого розумового процесу; спрямувати зусилля на результат” (Терно 2008, 5).

Використання ментальних карт є способом систематизації знань, запропонований Т. Бьюзеном, який вважав, що людина ефективно запам’ятовує інформацію не лінійно (лекції, таблиці, конспекти), а асоціативно. В методичній літературі зустрічаються й інші терміни: інтелект-карта, карта пам’яті, карта ума, *carte mentale*, *carte heuristique*, *carte conceptuelle*, *association network*, *diagrams*, *network building*, *spidergrams*, *word webs*.

З-поміж дидактичних умов використання ментальних карт як засобу розвитку критичного мислення студентів можна виділити: *поетанність впровадження* (обговорення запропонованої карти; групове аудиторне створення карти; складання карти студентом з власної ініціативи та її презентація; корегування вже існуючої карти (на вимогу викладача); *формування індивідуального стилю* студента зі створення ментальної карти

(власний спосіб сприйняття, обробка та презентація інформації з певного проблемного питання, що дозволяє адаптувати навчальний матеріал, враховуючи особливості мислення студента); *групове аргументоване обговорення* попереднього або готового варіанту ментальної карти (дискусія, “мозковий” штурм, конкурс, презентація з використанням засобів інформаційно-комунікативних технологій, виправлення помилок, неточних міркувань, причинно-наслідкового і логічного зв’язку; *створення функціонального динамічного продукту* – ментальної карти (структура ментальної карти дозволяє збільшувати та розширювати її; ментальна карта може бути доповнена студентом в процесі опанування освітнім компонентом або окремої теми й активно використана в подальшому); *цілеспрямоване та системне використання* ментальних карт в аудиторному та поза аудиторному режимі на різних етапах засвоєння дисципліни (знайомство з новим матеріалом, вирішення нових проблемних завдань, візуалізація навчального матеріалу з певної теми, самостійне опанування теми, узагальнення матеріалу при підготовці до іспиту, колоквиуму, практичного, семінарського або лабораторного заняття).

За допомогою анкетування, тестування та оцінювання викладача можна продіагностувати рівень критичного мислення студентів. На підставі проведеного аналізу психолого-педагогічної літератури та власного досвіду, нами було виділено наступні рівні критичного мислення студентів: емпіричний, творчий та креативний.

Аналіз дидактичних умов використання ментальних карт в процесі навчання студентів дозволяє констатувати підвищення рівня критичного мислення у студентів; мотивації (заміна традиційних підходів більш динамічними); якості засвоєння навчального матеріалу (техніка асоціативного мислення); актуалізації необхідної інформації завдяки візуалізації матеріалу; інтенсивності вивчення навчального матеріалу (економія часу), яка дозволяє аналізувати, систематизувати, критично розглядати, структурувати, наочно візуалізувати масиви інформації.

Для створення ментальних карт існує багато інтернет-сервісів, а саме: Xmind (<https://xmind.app>), Diagrams (<https://www.diagrams.net>), Simple Mind (<https://simplemind.eu>), MindManager (<https://www.mindmanager.com/en/>), Coggle (<https://coggle.it>), Mindmup (<https://www.mindmup.com>), Mapul (<https://www.mapul.com/>), Wise Mapping (<https://www.wisemapping.com>) тощо.

Отже, критичне мислення забезпечує активність студентів в освітньому процесі, формує його інформаційну культуру, самостійність, індивідуальність, дозволяє скласти цілісну уяву про певну тему, підтему, проблемне питання тощо, формує оціночне логічне мислення (власний досвід), мотивує їх до навчально-пізнавальної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

Терно, С. О. (2008). Розвиток критичного мислення старшокласників на уроках історії. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки)*, 4, 5–13.

**ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ ДЖОРДЖА РОБЕРТА
АКВОРТА КОНКВЕСТА У РОБОТАХ “ВЕЛИКИЙ ТЕРОР.
СТАЛІНСЬКІ ЧИСТКИ ТРИДЦЯТИХ РОКІВ” ТА “ЖИВА СКОРБОТИ:
РАДЯНСЬКА КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ І ГОЛОДОМОР”.**

Хромова В. В.

*Національний університет
“Чернігівський колегіум” ім. Т. Г. Шевченка*

Найбільш відомим британським дослідником в історії Голодомору 1932–1933 рр., та політичних репресій в СРСР можна вважати Джорджа Роберта Акворта Конквеста. Дж. Р. А. Конквест неодноразово був в СРСР, варто зазначити, що перший раз саме в 1937 році – в рік масових репресій.

Досліджувати політичні репресії в СРСР Дж. Р. Конквест розпочав у 1960 – х рр. 1968 р. вийшла його монографія: “Великий терор. Сталінські чистки тридцятих років” (Konkvest? 2009).

Важливо зазначити, що робота вченого є абсолютно історичною і базується на аналізі радянських енциклопедій, стенограмах, звітах партійних з’їздів Комуністичної партії СРСР, спогадаг очевидців, творах радянських літературів та письменників, статтях із видань: “Известия”, “Правда”, “Социалистический вестник”, “Безбожник”, “Problems of Communism”.

З огляду на те, що предметом нашого дослідження є репресоване духовенство, ми виділяємо історико-філософські міркування та погляди вченого саме щодо даного суспільного стану.

Окремий розділ у своїй роботі Дж. Р. А. Конквест присвятив репресованому духовенству.

Проводячи історичні паралелі між радянським правосуддям та Нюрберзьким процесом, вчений вважав, що вирокі в СРСР готувалися заделегідь органами, які не мали стосунку до юриспруденції, що в свою чергу було грубим порушенням прав людини. (Konkvest, 2009, с. 169).

Автор також звернув увагу на форми і методи допитів, базуючись на спогадах очевидців подій. Одним із методів допиту був шантаж, пов’язаний з рідними підсудного. На думку Дж. Р. А. Конквеста, маніпуляції з родичами це нововедення Й. Сталіна, і в період існування Російської імперії вищевказаний метод не використовувався.

Вчений намагався проаналізувати політику і Й. Сталіна. За висновками Дж. Р. А. Конквеста, Й. Сталін знищував будь-які форми солідарності та товариських стосунків, за винятком тих, які були створені на основі особистої відданості йому самому (Konkvest, 2009, с. 446).

Відповідно до своїх філософських поглядів Дж. Р. А. Конквест засуджував будь-які прояви агресії, терору, насильства, які були присутні в авторитарних і тоталітарних режимах Європи 1930-х рр. З огляду цього, він неодноразово в своїй роботі порівнював фашизм і сталінський тоталітаризм. Він писав: “...якщо фашизм сприяв виходу назовні садистських інстинктів, закріпивши – це на законодавчому рівні, то сталінський тоталітаризм заохочував до підлості та злостивості...” (Konkvest, 2009, с. 441).

Друга, не менш відома монографія Дж. Р. А. Конквеста, присвячена репресіям, була опублікована у 1986 році в Нью-Йорку – “Жнива скорботи: радянська колективізація і голодомор” (Konkvest, 1993). Основа увага у праці приділена подіям 1929–1932 рр. у Радянському Союзі, а саме розкуркуленню і колективізації.

Загалом у другому доробку автор намагався знайти причини ненависті радянської влади до українського народу. На його думку, коріння радянської ненависті розпочалося ще за часів Російської імперії, коли російські імператори указами та універсалами нищили українську мову та культуру та мордували населення панщиною. За словами Дж. Р. А. Конквеста радянська влада вважала, що будь-які прояви націоналізму можуть породити волевиявлення, яке призведе до інакодумства і створення власної держави “ (Konkvest, 1993, с. 234).

Вся робота Дж. Р. А. Конквеста спрямована на те, щоб показати один із світових прикладів, людської ненависті та геноциду базуючи при цьому на архівних справах та людських спогадах.

Отже, виходячи із висловів і роздумів Дж. Р. А. Конквеста, ми можемо припустити, що він притримувався гуманістичних поглядів, засуджував насильство та агресію. Шукаючи причини радянського терору православної віри в Україні та знищення її інститутів, він дійшов висновку, що національна ідентичність українців, яка містилася у релігійній культурі спричинила абсолютно не виправдані та незаконні акти агресії з боку влади.

ЛІТЕРАТУРА

- Konkvest, Dzh. R. A. (2009). *The Great terror: Stalin's purges of the thirties*. Teren.
- Konkvest, Dzh. R. A. (1993). *Harvest of Sorrows. Soviet collectivization and famine*. Oxford University Press.

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА ТА ПРИРОДООХОРОННА ЗАПОВІДНА СПРАВА В ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНИХ ПОДОРОЖЕЙ: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Шевченко Р. Ю.

Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління

Шевченко З. М.

Заклад загальної середньої освіти № 210 Оболонського району м. Києва

В умовах воєнного стану права та свободи людини та громадянина обмежуються, в тому числі на право перетинання державного кордону військовозобов'язаним представникам обох статей. Пересування Україною, окрім тимчасово окупованих територій дозволяється у випадках переїзду до місця реєстрації або переміщення з дозволу центру комплектування та соціальної підтримки МО України. Для потреб задоволення від участі в туристичних подорожах, обмежень з боку держави немає. Але дозволяється контроль особистих паспортних даних.

Майже рік міжнародний туризм в Україні внаслідок російсько-української війни заморожений або ледве функціонує в анабіозному стані. Національний (внутрішній) туризм став пріоритетним для переважної більшості громадян України. Це подорожі залізничними та автомобільними шляхами, вело- та байкерські маршрути, водні сплави за стрімко плінними річками Західної України, еколого-туристичні освітні стежки та екскурсії на територіях історико-культурних та природних заповідників (об'єктів природно-заповідного фонду України, далі – ПЗФ).

Сучасні туристсько-екскурсійні подорожі Україною поділяються: тури національними природними парками та історико-культурними заповідниками. При чому, часто-густо, на території об'єктів ПЗФ України розташовуються споруди, комплекс ансамблів культових та музеєфікованих фортифікаційних споруд, об'єднаних у державні історичні та водночас природні заповідники (національні природні парки). Для потреб туризму та рекреації історико-культурна та природоохоронна заповідна справа має свої спільні риси, а також значні відмінності. Особливо вони виявляються під час надзвичайної ситуації військового характеру. Визначенню відповідних чітких категорій присвячена пошукова робота.

Необхідно зазначити нове визначення (дефініцію) заповідної справи в контексті туристичного обслуговування. *Заповідна справа* – це комплекс наукових, пошукових, рекогносцирувальних польових (полігонних) експедицій з метою координатного визначення унікальних, ендемічних, ексклюзивних об'єктів та предметів простору, які мають історичну, культурну, мистецьку, природознавчу, топографічну та екологічну цінність з метою укладання документів їх юридичного оформлення, як правило у вигляді карт, схем, абрисів, літописів та кадастрових звітів, а також передача відповідного пакету до природоохоронних та пам'яткоохоронних наукових установ та контролюючих організацій (інспекцій).

Для потреб туризму та рекреації методологія заповідної справи у розрізі історико-культурного та природознавчо-охоронного напрямку діяльності має наступні спільні риси. Вони стосуються технологій та методики отримання фактологічного матеріалу для заповідання (музеєфікації). Це дистанційні та тактильні геоінжинірингові технології цифрової геодезії, картографії, фотограмметрії та геоінформаційних систем. Використання матеріалів аерознімків з БПЛА (безпілотних літальних апаратів – дронів), даних оптичного та багатозонального космічного знімання, польових геодезичних зйомок, дозволяє чітко визначати заповідні межі та об'єкти, які повинні знаходитися під охороною держави. В результаті оброблення матеріалів полігонних досліджень в середовищі ГІС укладаються тематичні електронні (віртуальні) глобуси, атласи, серії карт, оціночні карти, плани–схеми, абриси, які імпортуються до спеціалізованого геопорталу геопросторових даних. Наступною спільною рисою постає методика організації моніторингу (перманентного спостереження) за заповідною територією, прокладання історико-культурних та еколого-освітніх туристсько-рекреаційних стежок, нанесення обмежувальних

маркерів та аншлагів із інформацією про час створення заповідника, права та обов'язки рекреантів та туристів, категоричні обмеження у діяльності, попередження про відповідальність (Шевченко, 2014).

Відмінності в організації заповідання для потреб історико-культурного та природо пізнавального туризму полягають у змісті наукових вишукувань, що здійснюються на відповідних територіях. Наприклад, при організації історико-культурного заповідника, як правило, проводяться археологічні розкопки та дослідження історичних літологічних шарів. Відповідні роботи категорично забороняються на локаціях природно-заповідних територій, навіть, якщо артефакти у ґрунті мають значну мистецьку або історичну цінність. Може дозволятися, як виключення, магнітна або лазерна дистанційна зйомка з метою визначення меж підземної споруди або печери. У національних природних парках, як правило, на цьому місці дозволяється збудувати без фундаментну інформаційну стелу, пам'ятний знак або геодезичний центр. Прикладом може слугувати геодезичний знак "Географічний центр Європи" у Карпатському біосферному заповіднику. Відповідні природоохоронні методи застосовувалися при організації природного заказника "Старокиївська гора" у м. Києві (Шевченко, 2021).

За рік російсько-української війни окупантами знищено неможливу кількість історико-культурних артефактів, пам'яток природи: дерев-старожилів, червоно- за зеленокнижних представників флори та фауни Українського Приазов'я, автономної республіки Крим, Присиваш'я, Донецького кряжу. Постраждала величезна кількість культових споруд, печер, пам'яток топіарного мистецтва тощо.

Поточною задачею представників історико-культурних та природознавчих туристичних заповідників постає картографічне та фотографічне документування злочинів країни-агресорки для подальшої передачі у Міжнародний Трибунал із визначення розмірів компенсаційних виплат галузі туризму та рекреації України.

ЛІТЕРАТУРА

Шевченко, Р. Ю. (2014) *Картографічні технології в туризмі*. КиМУ

Шевченко, Р. Ю. (2021) *Києвознавство: просторова інтерпретація*. ДЕА

ЕМПІРИЧНІ РЕФЕРЕНТИ ЕМОЦІЙНИХ ПЕРЕЖИВАНЬ БАТЬКІВ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З КОМПЛЕКСНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ

Шевчук В. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Досліджуючи емоційні переживання батьків, які виховують дітей з комплексними формами дизонтогенезу, за допомогою статистичного аналізу було здійснено факторизацію вихідних даних для виявлення факторної

структури їх особистісних та міжособистісних характеристик. Вихідним емпіричним фактажем для факторизації даних стали змінні, визначені за допомогою таких психодіагностичних методик, як опитувальники: для виділення батьківського ставлення (А. Варга, В. Столін); для аналізу сімейних взаємин (Е. Ейдемільер, В. Юстицкіс); для вивчення батьківських установок тест–опитувальник PARI (Е. Шефер, Р. Белл) (Hintermair, Sarimski, 2017); для дослідження особистісних характеристик Фрайбурзький багатофакторний особистісний опитувальник (FPI); для оцінки психічної активації, інтересу, емоційного тону, напруги та комфортності однойменну методику Н. А. Курганської, Т. А. Немчин; для кількісного та якісного індексування значень “Семантичний диференціал” (Ч. Осгуд); для діагностики сталення батьків до хвороби дитини відповідний опитувальник В.С. Кагана та І. П. Журавльової; для виявлення ставлення досліджуваних батьків до себе, свого минулого, сьогодення, майбутнього, сімейного життя та дитини методика “Незакінчені речення” (Дж. Сакс, Л. Сідней); для виявлення рівня батьківського емоційного вигорання однойменна методика І. М. Єфімової (Шевчук, 2021).

Під час реалізації цього етапу здійснено мінімізацію вихідного масиву емпіричних даних до рівня їх компактною і зручною репрезентації для подальших математико-статистичних розрахунків та достовірних психологічних узагальнень. З цією метою використано факторний аналіз психологічних шкал як метод переходу від множини вихідних змінних до суттєво меншої кількості нових змінних – чинників, який інтерпретується як причина спільної мінливості кількох вихідних змінних. Факторний аналіз ми використовували з метою верифікації факторної моделі особистісних та міжособистісних характеристик батьків, які виховують дітей із комплексними порушеннями розвитку шляхом зменшення розмірності вимірюваних показників до меншої кількості незалежних чинників. Змістовний характер і специфічні особливості виявлених інтегральних особистісних чинників досліджуваних можуть слугувати у подальшому особистісними предикторами ефективності їх психологічного супроводу. Факторний аналіз психологічних шкал, вимірюваних за допомогою вищезазначених методик, методом Principal Components із наступним Varimax normalized матриці, дав змогу отримати факторну модель особистісних та міжособистісних характеристик батьків дітей із комплексними порушеннями розвитку. Підсумовуючи статистичний аналіз із виявлення факторної структури особистісних та міжособистісних характеристик батьків, які виховують дітей з комплексними порушеннями розвитку, за допомогою такого вихідного емпіричного фактажу, як стандартизовані опитувальники для вивчення батьківського ставлення, аналізу сімейних взаємин, особистісних особливостей, виокремлено факторну модель особистісних і міжособистісних характеристик батьків. Вона складається з дев'яти інтегральних особистісних та міжособистісних чинників, які характеризують наших досліджуваних на рівні шлюбної та батьківської підсистем сім'ї як системи (див рис. 1).

Рис.1. Модель особистісних та міжособистісних характеристик батьків, які виховують дітей з комплексними порушеннями розвитку

Можна зробити припущення, що змістовний характер і специфічні особливості виявлених інтегральних особистісних чинників досліджуваних батьків є особистісними предикторами ефективності їх психологічного супроводу. Отримані результати будуть покладені в основу пошуку оптимальної моделі психологічного супроводу як окремої особистості, так і сім'ї в цілому та дитини з комплексними порушеннями розвитку, яку ми розглядаємо крізь призму діагностики, психоедукації, консультування та психотерапії її батьків.

ЛІТЕРАТУРА

- Шевчук, В. В. (2021). Батьківське ставлення до дітей з комплексними порушеннями розвитку. *The scientific heritage*, 71, 61–65 .
- Hintermair, M., & Sarimski, K. (2017). Sozial-emotionale Kompetenzen hörgeschädigter Kleinkinder. Ergebnisse aus einer Studie mit zwei neueren Fragebogeninventaren für das 2. und 3. Lebensjahr. *Zeitschrift für Kinder- und Jugendpsychiatrie und Psychotherapie*, 45(2), 128–140.

ГЕОСТРАТЕГІЧНИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У НАРАТИВІ СУЧАСНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ

Малюта О. В.

Київський міжнародний університет

Вперше вжитий Фредеріком Шуманом у його праці “Let us Learn our Geopolitic” термін “геостратегія” засвідчив зв’язок між геостратегічним статусом держави та балансом сил у світовій політиці. Геополітичний статус України в умовах нового світового порядку впливатиме на світову систему колективної безпеки. Відчутним є вплив геополітичних чинників на геостратегічний вектор зовнішньої політики України, що виявляється в її участі у відновленні міжнародного миру та безпеки задля збереження власної державності, забезпеченні свого місця у системі колективної безпеки, євроінтеграційних процесах, влитті у внутрішній ринок ЄС, перетворенні і нарощуванні свого потенціалу, мінімізації спричинених війною збитків та ризиків. У майбутньому східні кордони України перетворяться у зовнішні східні кордони розширеного внутрішнього ринку Європейського Союзу та безпекової політики у межах Північноатлантичного альянсу. Геостратегічний вектор зовнішньої політики України має бути націленим на знешкодження супротивників в умовах ведення воєнних дій та перемогу над ними. Геостратегія завжди є невід’ємною складовою національної безпеки держави. З огляду на це, геостратегія визначає зв’язок геостратегічного статусу держави зі стратегіями війни, вимагає точного огляду географічних характеристик території з точки зору військової сили (Тову).

В умовах сучасних євроінтеграційних перспектив України важливою є можливість стати суб’єктом формування політики Європейського Союзу.

Найпереконливішим наративом сучасної європейської політики впродовж десятиліть став мирний проект підтримки інтеграції до Європейського Союзу. Очевидно, через відсутність спогадів у нових поколінь про Другу світову війну цей наратив втратив актуальність. У ХХІ ст. популярним став наратив стосовно мети ЄС, що дозволяє подолати конфлікт політичних і культурних цінностей між європейцями. Цей наратив мав побороти “антиєвропейські наративи”, інституційні та політичні кризи, обмеженість демократії (Baldoli). Світові гравці мають власні наративи щодо ролі ЄС у наративах інших країн, сприйняття ЄС у різних частинах світу, способів європейської інтеграції.

Інституції Європейського Союзу використовують розроблені ними наративи європейської інтеграції про витоки, наміри батьків-засновників

ЄС та політиків стосовно інтеграції. У формуванні культурної ідентичності працювала стратегія “згори донизу” стосовно національної інтеграції та державотворення. З ініціативи члена Європейського парламенту Мортена Льоккегора сформовано наратив “маніфест для Європи”. У квітні 2013 р. Європейська комісія створила проект “новий наратив для Європи”, для втілення якого залучили 70 вчених, митців, які мали реалізовувати ініціативу інституцій ЄС з вирівнювання колективної пам’яті задля віднайдення колишньої культурної та політичної єдності.

В Україні втрата історичної пам’яті буде подолана колективним досвідом пережитого в умовах інтервенції росії, тому наратив мирного проекту інтеграції до Європейського Союзу набуває величезну кількість прихильників серед українських громадян. Способом подолання наративів є визначення та впровадження чіткого геостратегічного вектора зовнішньої політики України.

ЛІТЕРАТУРА

- Baldoli, R., Radaelli, C. A Nonviolent Narrative for European Integration? https://oer-pressbooks-pub.translate.googleusercontent.com/translate/scienceofstoriesv2/chapter/ch-8-a-nonviolent-narrative-for-european-integration/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc (доступно 01.03.2023).
- Tovy, Tal. (2015). *The changing nature of geostrategy, 1900–2000: the evolution of a new paradigm*. Air University Press Air Force Research Institute. https://www.airuniversity.af.edu/portals/10/aupress/books/b_0140_tovy_changing_nature_geostrategy.pdf (доступно 01.03.2023).
- Kaiser, W. One Narrative or Several? Politics, Cultural Elites, and Citizens in Constructing a ‘New Narrative for Europe’. <file:///D:/77049301.pdf> (доступно 01.03.2023).

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Подрез-Ряполова І. В.

*Науково-дослідний інститут
правового забезпечення інноваційного розвитку
Національної академії правових наук України*

Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р, є основним планувальним документом для реалізації розвитку сфери інноваційної діяльності, її мета полягає у розбудові національної інноваційної екосистеми для забезпечення швидкого та якісного перетворення креативних ідей в інноваційні продукти та послуги, підвищенні рівня інноваційності національної економіки, що передбачає створення сприятливих умов для розвитку інноваційної сфери, збільшення

кількості впроваджуваних розробок, підвищення економічної віддачі від них, залучення інвестицій в інноваційну діяльність (Стратегія розвитку...).

Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року визначає основні рушії економічного зростання країни. Так, промисловість зможе бути рушієм прискорення економічного розвитку та якісних змін у структурі економіки лише після суттєвої модернізації, виправлення ситуації із зношеністю основних фондів на більше ніж 80 відсотків та впровадження новачій і переходу до виробництва конкурентоспроможних продуктів з високою часткою доданої вартості.

Іншим рушієм економічного зростання у найближчій перспективі може виступати аграрний сектор як такий, що має високий потенціал до модернізації, впровадження новітніх технологій та підвищення рівня переробки власної продукції, але його перспективи обмежені.

Зважаючи на це, саме інноваційний потенціал має стати рушієм економічного зростання та сприяти розвитку всіх сфер економіки, зокрема промисловості та аграрного сектору. Україна має ряд конкурентних переваг (ємність ринку, здатність до інновацій, наявність освічених кадрів тощо), які дають змогу їй успішно виробляти інтелектуальні продукти, найвигідніші з яких – інновації науково-технічного характеру. Основою української інноваційної конкурентоспроможності має стати людський капітал, а також знання і результати наукових досліджень, ефективна реалізація яких в Україні з можливістю виходу на світові ринки сприятиме розвитку держави.

Крім цього, слід визначити, що наука та науковий потенціал також є рушієм у забезпечення економічного розвитку країни і це насамперед пов'язано із тим, що саме завдяки провадженню наукової діяльності з'являються інновації, що мають безпосередній вплив на економічний розвиток країни та всього світу.

Слід погодитись, що для розвитку інноваційного потенціалу країни необхідні дієві заходи, спрямовані на активізацію інноваційних процесів, саме активна інноваційна політика забезпечує стійкий розвиток економіки. Гармонізація законодавства мотивує учасників інноваційних процесів та створює можливості для запровадження досягнень їх наукових досліджень та розробок. При цьому система цілеспрямованих заходів держави щодо забезпечення структурної перебудови економіки та переходу на засади інноваційного розвитку є змістом державної інноваційної політики (Остапенко).

Втім, у Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року відмічається, що незважаючи на спроби активізації інноваційної діяльності, більшість державних цільових програм (концепцій) щодо інноваційного розвитку економіки не було реалізовано у повному обсязі. Також встановлюється необхідність законодавчого унормування заходів державної підтримки суб'єктів інноваційної діяльності.

Сучасні умови воєнного стану, встановленого Указом Президента України “Про введення воєнного стану в Україні” від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 (Про введення...) призвели до глибокого падіння економічної активності. Тому, в умовах кризового стану економіки важливим процесом

є реалізація заходів щодо підтримки та активізації інноваційної діяльності. Таким чином, з урахуванням вищезазначеного, у межах відновлення економіки потрібна розробка відповідних національних програм та дієве нормативне забезпечення заходів з їх реалізації.

Отже, подальших наукових досліджень потребують питання вдосконалення нормативно-правового забезпечення реалізації державної інноваційної політики.

ЛІТЕРАТУРА

- Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: схв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80>.
- Остапенко, В. М. (2022). Теоретичні аспекти формування інноваційної економіки. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 23–24 вересня 2022 р.).
- Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2>.

УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ В УМОВАХ РИЗИКУ І НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

**Решетник Н. І.
Решетник О. А.**

Київський національний лінгвістичний університет

Управління бізнесом в сучасних умовах є надскладним процесом, оскільки здійснюється в умовах загострення ризиків і невизначеності. Категорії “ризик” і “невизначеність” в багатьох працях подаються як синоніми. Однак слід розуміти, що хоча ці категорії мають тісний взаємозв’язок, їх не варто ототожнювати, оскільки неточність їх трактування може впливати на прийняття управлінських рішень та ведення бізнесу.

Зокрема Рішняк (2014) зазначає, що “ризик” як поняття відображає можливість недосягнення суб’єктом поставленої мети, зумовленої необхідністю прийняття рішення в умовах невизначеності. На відміну від ризику, “невизначеність” – стан неоднозначності розвитку певних подій у майбутньому, незнання і неможливості точного передбачення основних величин і показників розвитку певного явища (Решетило & Федотова, 2016). Отже, ризик є залежним від невизначеності і зменшуючи невизначеність можна в певній мірі мінімізувати ризики.

Враховуючи широкомасштабні зміни в сучасному житті в цілому і в бізнесі зокрема, варто звернути увагу на моделі VUCA та BANI-світу. Термін VUCA-світ (volatility (нестабільність), uncertainty (невизначеність),

complexity (складність) та ambiguity (двозначність основних умов та ситуацій) був запроваджений у 1990-х роках американськими військовими та згодом почав активно використовуватися в економічній теорії. Концепція VUCA-світу пояснює як діяти в нестійких, невизначених, складних, неоднозначних ситуаціях (Сагайдак & Соболева, 2021, с. 42). З 2020-х років різке загострення означених понять посприяло зародженню нової моделі світу – VANI-світу. Жаме Касіо за аналогією з попередньою концепцією, запропонував використовувати новий термін – VANI (крихкий (brittle), неспокійний (anxious), нелінійний (nonlinear), незбагнений (incomprehensible)). Умови такого світу внутрішньо сприяють необхідності в процесі управління бізнесом формувати нові реакції на складні умови функціонування.

Крихкість руйнує звичні системи, організаційні механізми, налагоджені зв'язки, бізнес стосунки і домовленості. Невизначеність породжує тривожний стан, страх, і невпевненість, що в бізнесі призводить до втрати можливостей. Складність сприяє нелінійності, що призводить до втрати причинно-наслідкових зв'язки між певними процесами та їх результатами. Незбагненість не дозволяє розібратися в правильності рішень, що приймаються. Усі ці процеси руйнівним чином впливають на звичні системи і способи прийняття управлінських рішень в комерційній діяльності.

У зв'язку з цим більшого значення набувають цифрові трансформації, лідерство, репутація, фінансова стабільність, соціальна відповідальність, які повинні змінити стан неспокою на життєстійкість. Стан нелінійності вимагає гнучкості в бізнесі, швидкого пристосування до мінливого середовища. Особливої актуальності набуває посилення і активізація нетворкінгу, комунікаційних зв'язків, розвиток соціального інтелекту, широке використання інформаційних технологій, творча ініціатива, управління ризиками.

Управління ризиками також актуалізується, оскільки бізнес-керівники стикаються в умовах невизначеності з ризиками нової якості. Для українського бізнесу найбільшими загрозами є очікувана геополітична невизначеність, що провокує операційний та регуляторний ризики, нестачу кваліфікованого персоналу (KPMG 2022 CEO Outlook Стратегії зростання у кризові часи, 2022), нестачу фінансових ресурсів, необхідних для ефективної реалізації господарської діяльності, логістичні ризики, ризики втрати споживачів, підвищення цін на енергію, технологічні та репутаційні ризики.

Для управління бізнес-ризиками слід використовувати класичні, перевірені методи: відмова від ризиків, зниження їх ступеню, передача ризиків і прийняття ризиків. Звичайно, що ця методика повинна органічно поєднуватися з глибоким аналізом і врахуванням умов невизначеності.

Отже, виклики сучасного світу, його невизначеність та спроба надати йому окреслених характеристик в новій моделі бачення світу є вкрай важливою для управління бізнесом та прийняття управлінських рішень. У підходах до управління мають отримати переваги такі менеджерські навички як критичне мислення, управління змінами, співробітництво, комунікативність, висока адаптивність, креативність, уміння і бажання ризикувати, життєстійкість, гнучкість, відповідальність.

Уміння об'єктивно оцінювати ситуацію, гнучкість, уміння приймати раціональні рішення, розробляти нові цілі, застосовувати нові алгоритми, вчасно знаходити можливості використовувати постійні зміни для особистого розвитку – це ті навички, які адаптують бізнес до умов невизначеності, що в свою чергу сприяє мінімізації ризиків.

ЛІТЕРАТУРА

- Решетило, В. П., & Федотова, Ю. В. (2016). Аналіз невизначеності як категорії економічної науки. *Економіка і суспільство*, (3), 13–16.
- Рішняк, І. В. (2014). Моделювання процесу управління ризиками у мультипроектному середовищі. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*, (783), 264–269.
- KPMG 2022 CEO Outlook Стратегії зростання у кризові часи (Звіт KPMG International № 138294G). (2022).
<https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ua/pdf/2022/10/2022-ceo-outlook-ukr.pdf>
- Сагайдака, М. П., & Соболева, Т. О. (Ред.). (2021). *Трансформація менеджменту бізнес-організацій: сучасні тренди та виклики*. КНЕУ.

ІНСТРУМЕНТИ МОДЕЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Тарасюк М. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Моделювання бізнес-процесів підприємства дозволяє підняти на якісно новий рівень управлінську діяльність в суб'єктах господарювання завдяки можливості у формалізованому вигляді представити їхні бізнес-процеси, що робить більш доступним аналіз, покращення та автоматизацію.

Успіх процесу моделювання бізнес-процесів у першу чергу залежить від освіченості та досвіду учасників цієї діяльності, які, по-перше, повинні мати ґрунтовні знання та досвід у сфері моделювання, а по-друге, мати ґрунтовні знання про сам бізнес-процес, що моделюється. Таким чином, моделювання слід здійснювати у формі командної роботи за участі представників консалтингових структур та фахівців підприємства, які безпосередньо беруть участь у реалізації всіх етапів та контролюють бізнес-процеси – в кращому випадку із залученням власників бізнес-процесів.

Головними завданнями моделювання бізнес-процесів підприємства у сучасних умовах можна визначити такі:

- чіткий опис всіх етапів та процедур реалізації бізнес-процесу;
- створення моделей, що спрощують автоматизацію управління бізнес-процесами;
- виявлення слабких місць бізнес-процесу, які викликають зайві витрати ресурсів та часу;

- розробка чітких та регламентованих у часі процедур бізнес-процесу з метою скорочення періоду його реалізації в цілому;
- збільшення кількості циклів реалізації бізнес-процесу за заданий період часу;
- підвищення якості та безпечності товарів та послуг підприємства внаслідок створення можливості чіткої регламентації процедур бізнес-процесу;
- виявлення додаткових резервів щодо підвищення ефективності реалізації певного бізнес-процесу тощо.

Історичними етапами розвитку методів моделювання бізнес-процесів були такі: звичайна блок-схема підрозділів, схема розподілу функціональних обов'язків, блок-схема системи управління підприємством, діаграма Ганта, діаграми PERT та IDEF, уніфікована мова моделювання та нотація і модель бізнес-процесів.

На сучасному етапі розвитку управлінської науки серед найбільш поширених інструментів або методів моделювання бізнес-процесів можна назвати такі:

- нотація і модель бізнес-процесів (BPMN) – спеціальна графічна мова у сфері економічного програмування та менеджменту бізнес-процесів, яка надає в розпорядження символи за допомогою яких працівники, методологи та програмісти можуть документувати та моделювати бізнес-процеси та трудові процеси;
- мова моделювання життєвого циклу (LML) – повідомляє вартість графіки та виробничу потужність усім зацікавленим особам;
- ланцюжок процесів, що керуються подіями (EPC) – блок-схеми, що використовуються для бізнес-моделювання, використовується для покращення управління бізнес-процесами підприємства та інші.

Таким чином, наявні інструменти моделювання дають можливість візуалізації бізнес-процесів на підприємствах, при чому моделювання процесів стає критичним фактором в рамках ефективного процесного менеджменту. Простішою та прозорішою стає система управління та господарська діяльність підприємства в цілому, створюються всеохоплюючі описи всіх процесів підприємства, що унеможливує втрату вже наявних знань внаслідок плінності кадрів, а також сприяє виробленню нових знань за результатами аналізу перебігу бізнес-процесів.

ЛІТЕРАТУРА

- Milad Safar, (2023). Prozessmodellierung: Einführung in Business Process Modeling. [https://weissenberg-group.de/prozessmodellierung-einfuehrung/#:~:text=digitalen%20Transformation%20unterst%C3%BCtzt.,Was%20ist%20Business%20Process%20Modeling%20\(BPM\)%3F,Rahmen%20eines%20effektiven%20Gesch%C3%A4ftsprozessmanagements%20dar](https://weissenberg-group.de/prozessmodellierung-einfuehrung/#:~:text=digitalen%20Transformation%20unterst%C3%BCtzt.,Was%20ist%20Business%20Process%20Modeling%20(BPM)%3F,Rahmen%20eines%20effektiven%20Gesch%C3%A4ftsprozessmanagements%20dar).
- Kai von Rappard, (2023). Business-Modellierung – Das Geschäft aus der Perspektive des Kunden betrachten. Взято з <https://mesg.ch/business-modellierung-das-geschaeft-aus-der-perspektive-des-kunden-betrachten/>.

СТАНДАРТИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ НА НАЦІОНАЛЬНИХ ТА ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНИХ РІВНЯХ

Товстенко В. Р.

Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

Розширення міжнародних контактів сприяє інтенсифікації запозичання термінів в економічній сфері. У мовних паралелях європейських мов є тенденція до розширення інтернаціональності, яка полягає в тому, що новітні запозичення не завжди підпорядковані фонетичним законам та орфографічним правилам мов-отримувачів: *паблік рилейшнз*, *бойент*, *неттинг*, *уош*, *алонж* тощо. Графічне оформлення запозичень та інтернаціональних елементів підпорядковане певним правописним традиціям відповідної мови. Формально всі запозичені терміни можна поділити на дві великі групи: 1) терміни з повним структурним збігом: *маркетинг* – англ. *marketing*, *лізинг* – англ. *leasing*, *каса* – нім. *die Kasse* ; 2) терміни з частковою заміною компонентів, оформлені словотвірними засобами мови-реципієнта (*рентабельність* – нім. *die Rentabilitat*). У кінці XIX – на початку XX ст. в економічній термінології переважали словотвірні кальки з німецької мови (*Selbstkosten* – *собівартість*, *Kostenanschlag* – *коштунок*), у сучасній превалюють кальки, основним джерелом яких є англійська мова (причому переважно в її американському варіанті): *shadow economy*, *shadow business*, *shadow cabinet*, *shadow capital* – тіньова економіка, тіньовий бізнес, тіньовий кабінет, тіньовий капітал. Деякі групи лексики особливо активні у формуванні стійких словосполучень-кальок за походженням. Значну групу такого типу в економічних терміносполуках формують прикметники на позначення кольору. Практично всі кольори в системах спеціальної лексики мають переносне значення. Частина таких значень – це результат впливу іншомовних одиниць. Так, сполучення *чорний ринок* є калькою нім. *Schwarzmarkt*, *сірі дилери* – калька англ. *grey dilers*, *сірий ринок* – англ. *grey market* (сполучення з прикметником сірий функціонують на позначення напівлегальних осіб, операцій та структур в економіці), *зелені* у знач. “долари” – англ. *greens*. За допомогою транслітерації утворюються, наприклад, *карт-бланш* (фр. *carte blanche*) – 1) чистий бланк, підписаний особою, яка надає можливість іншій особі заповнити цей бланк текстом; 2) необмежені повноваження; *де-юре* (лат. *de jure*) – юридично, по праву, формально. Памва Беринда у “Лексиконі словенороському” (1627 р.), не маючи точного українського відповідника для слова *заимодавец*(и), тлумачить його описово й наводить латинізм *creditor*, який пізніше був засвоєний українською мовою (пор. *кредитор*) на позначення організації, установи або окремої особи, що позичає гроші у борг, надає кредит. Кальки – найбільша група термінів-запозичень, напр.: *довгостроковий кредит* (англ. *long-term credit*), *короткостроковий кредит* (англ. *short-term credit*). Потрібно зважити на те, що ненормативним є користування абсолютними кальками й використання псевдотермінів англійською транслітерацією, пор.: *cash flow* (*кеш-фло*) – український нормативний варіант *грошові потоки*.

Сучасні фахівці намагаються залучати одиниці питомого українського термінологічного фонду, знаходячи відповідники іншомовним термінам галузі: *квзігроші – регіональні гроші, сертифікат депозитний – ощадний, ремітент – перший векселетримач, перевірка камеральна – попередня, індосамент – передавальний (передатний) напис, неустойка – безпека, недоїмка – недоплата, надбавка – надвишок, підвишка, дорогоцінне каміння – коштовне каміння* тощо. Повного граматичного переосмислення зазнають деякі терміни–запозичення на українському мовному ґрунті внаслідок явища субстантивзації, тобто слова, які належали в мові–джерелі до різних частин мови, в українській мові стають іменниками. Це явище найбільш притаманне давнім запозиченням з латинської мови, що стали інтернаціоналізмами, напр.: *імпорт, експорт, дотація, кредо, оренда* (лат. *importo* – довожу, ввожу; лат. *exporto* – вивожу; лат. *doto* – наділяю; лат. *credo* – вірю; лат. *agendo* – здаю в найми, наймаю); *кредит, дефіцит* (лат. *credit* – він вірить, лат. *deficit* – не вистачає); *ліквідність* (лат. *liquidus* – рідкий). Окремі терміни–іменники, що сприймаються як одне слово, походять від словосполучень, напр.: *диверсифікація* (лат. *diversus* – різний, *facere* – робити). Низка термінів змінила свій рід із середнього на жіночий (*субсидія* – лат. *subsidium*) або ж унаслідок відсічення закінчення деякі з них стали іменниками чоловічого роду (*дивіденд* – лат. *dividendum*). У результаті транслітерації фахівці отримують однозначне та стандартизоване “інтернаціональне” написання лексичних одиниць мов з нелатинськими системами письма, а головне її призначення – гарантоване стовідсоткове відтворення транслітерованої лексичної одиниці в оригінальному написанні без будь-яких спотворень: англ. *holding*, нім. *das Holding*, укр. *холдинг* – підприємство, фірма, акціонерне товариство, що є власником частини або всіх акцій іншого підприємства та здійснює контроль над його діяльністю; англ. *leasing*, нім. *das Leasing*, укр. *лізинг* – довгострокова оренда обладнання, машини, споруд виробничого призначення; англ. *royalty*, нім. *das Royalty*, укр. *роялті* – вид ліцензійної винагороди, що є щорічними відсотками або поточними відрахуваннями, які встановлено у вигляді фіксованих ставок (у відсотках) на основі підрахунку фактичного економічного результату від використання ліцензії й виплачено покупцем ліцензії через певний проміжок часу. У сучасному глобалізованому світі особливо важливою є необхідність стандартизації термінології.

Отже, сучасна українська економічна термінологія – це передусім продукт історичного розвитку суспільства, а шляхи її формування є достатньо традиційними. Стандартизація термінологічних систем на національних та інтернаціональних рівнях необхідна й актуальна, оскільки спрямована на вибір термінологічної норми та її затвердження.

ЛІТЕРАТУРА

- Козловська, Л. С. Культура наукової мови: навч. посібн. для самост.вивч. дисц. : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2009. 23 с.
- Товстенко, В. Р. Культура наукової мови: практикум для студентів–економістів : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2013. 146 с.

КЛЮЧОВІ НАПРЯМКИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Шульпіна Н. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Вступаючи в нову епоху розвитку бізнесу, теоретики і практики не можуть ігнорувати глибокий вплив штучного інтелекту (ШІ) на те, як компанії працюють і впроваджують інновації. ШІ вже змінив наше повсякденне життя, а тепер починає активно змінювати світ бізнесу.

Штучний інтелект має найбільший потенціал у трансформації способів ведення бізнесу шляхом автоматизації процесів, оптимізації процесу ухвалення рішень і покращення взаємодії з клієнтами. Багато компаній у різних галузях активно вивчають можливість використання ШІ у своїх бізнес-операціях. Деякі з них вже активно його використовують. Серед іноземних компаній на увагу досвід найвідоміших компаній, зокрема, Google, яка інвестує в дослідження та розробки штучного інтелекту, з такими продуктами та послугами, як Google Assistant, Google Search і Google Translate. Значну увагу розвитку можливостей використання ШІ приділяє і Amazon. Ця компанія використовує штучний інтелект для персоналізації взаємодії з клієнтами, оптимізації управління ланцюгами поставок і розробки нових продуктів, таких як Amazon Go і Amazon Alexa. IBM розробила власну платформу штучного інтелекту Watson, яка використовується в різних галузях для таких завдань, як обслуговування клієнтів, управління ланцюжками поставок і виявлення шахрайства. Microsoft, Tesla, Uber та інші інвестують значні кошти в дослідження та розробку штучного інтелекту, створюючи як власні продукти на основі штучного інтелекту, так і технології оптимізації і персоналізації різних бізнес-процесів і операцій.

Дослідження досвіду використання штучного інтелекту інноваційними компаніями дозволяє виділити основні напрямки його застосування в бізнесі:

1. *Обслуговування та підтримка клієнтів*: чат-боти та віртуальні помічники на основі штучного інтелекту допомагають компаніям надавати цілодобову підтримку своїм клієнтам, відповідаючи на типові запити та звільняючи команди підтримки для складніших питань.

2. *Маркетинг і продажі*. ШІ використовується для аналізу даних і поведінки клієнтів, допомагаючи компаніям розробляти ефективніші маркетингові стратегії, персоналізувати контент і пропозиції, а також прогнозувати продажі.

3. *Операції та логістика*: штучний інтелект допомагає оптимізувати управління запасами, управління ланцюгом поставок і логістику, прогнозуючи попит, покращуючи маршрути доставки та зменшуючи неефективність.

4. *Фінансові послуги*: штучний інтелект використовується для автоматизації оцінки ризиків, виявлення шахрайства та фінансове прогнозування, надаючи

інформацію для інвестиційних рішень, оптимізації портфеля та управління капіталом.

5. *Управління персоналом*: штучний інтелект допомагає із залученням та управлінням талантами, автоматизацією перевірки резюме, оцінки кандидатів і перевірки ефективності.

6. *Виробництво*: штучний інтелект використовується для оптимізації виробничі процеси, прогнозування та запобігання випадковим зупинкам обладнання, скороченню простоїв та покращенню якості продукції.

7. *Дослідження та розробки*: штучний інтелект може допомагати в наукових дослідженнях, винаході ліків і матеріалознавстві шляхом аналізу величезних обсягів даних, виявлення закономірностей і моделювання експериментів.

Особливо перспективними видаються можливості використання штучного інтелекту у маркетинговій діяльності. Найближчим часом ми ймовірно побачимо активне використання штучного інтелекту у прогностичній аналітиці, де штучний інтелект допомагатиме аналізувати дані клієнтів, щоб виявити закономірності та передбачити поведінку, дозволяючи маркетологам розробляти цільові та персоналізовані кампанії, які з більшою ймовірністю привернуть увагу потенційних клієнтів. Продовжитися використання чат-ботів, які будуть використовуватися для надання персоналізованих рекомендацій щодо продуктів і рекламних акцій. Штучний інтелект буде активно використовуватися для аналізу зображення та відео, щоб ідентифікувати об'єкти, людей і емоції, дозволяючи компаніям адаптувати свої маркетингові повідомлення на основі візуального вмісту, який найбільше резонує з цільовою аудиторією. Почнеться активне використання ШІ у таргетованій рекламі: штучний інтелект зможе аналізувати дані клієнтів, щоб визначити найкращу аудиторію для певної реклами та оптимізувати розміщення реклами в різних каналах, щоб максимізувати залучення та рентабельність інвестицій. Звісно ж продовжитися використання штучного інтелекту у створенні контенту. Деякі компанії уже сьогодні використовують штучний інтелект для створення такого контенту, як статті, електронні листи та описи продуктів, що дозволяє їм надавати високоякісний, персоналізований контент у великих масштабах. У подальшому цей досвід ще більше пошириться. Зокрема, представники Ощадбанку оголосили про свою готовність замінити копірайтерів та менеджерів соціальних мереж штучним інтелектом.

Таким чином, штучний інтелект стрімко змінює світ бізнесу, надаючи нові можливості для зростання та інновацій. Автоматизуючи рутинні завдання, аналізуючи дані та покращуючи якість обслуговування клієнтів, ШІ допомагає підприємствам підвищити продуктивність, ефективність та конкурентоспроможність. Однак активне використання штучного інтелекту призведе до появи серйозних проблем та ризиків, що пов'язані з потенційним впливом на зайнятість, алгоритми ухвалення рішень та ін.

МОВОЗНАВСТВО. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО. ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО. ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ

<i>Александренко Є. Я.</i>	Навчання іноземної мови у постковідний період: тенденції та перспективи	3
<i>Алімова А. Ю.</i>	Провина віцілого. Відтворення засобів невербальної комунікації персонажа з ПТСР в українському перекладі роману В. Вулф “Місіс Деллоуей”	4
<i>Аль-Зоабі А. Х.</i>	Ідеоетнічні властивості одиниць фразео-семантичного мікрополя “щастя” в сучасній арабській мові	7
<i>Ан Дон</i>	Смислові акценти в реченнях з “把” та “被”	8
<i>Анохіна Т. О.</i>	Сучасні корпусні інструменти в перекладацьких студіях	10
<i>Артьомова Є. О.</i>	До питання про віртуальну мовну картину світу.	12
<i>Барабаш А. В.</i>	Особливості офіційно-ділового стилю у корейській мові	15
<i>Бастун М. В.</i>	Головні поняття європейської метрики у застосуванні до давньоарабської поезії	17
<i>Бачуріна М. В.</i>	Метонімія в арабській мові як стилістичний прийом лексичного мовного рівня	18
<i>Беля В. В.</i>	Китайська мова та її діалекти: проблема визначення.	20
<i>Березовська Н. С.</i>	Використання автоматизованих програм забезпечення перекладу для формування навичок перекладу у студентів–тюркологів	22
<i>Бессєдіна В. В.</i>	Морфологічні синоніми в мові гінді	24
<i>Білоус О. М.</i>	Фахова мова теленовін: шляхи аналізу та перекладу	26
<i>Бобчинець Л. І.</i>	Лінгвістичний пейзаж воєнної України.	28
<i>Бойцян Л. Ф.</i>	Лексичні засоби репрезентації концепту природа в романах В. Вульф: семантико-когнітивний аспект	30
<i>Бондар М. В.</i>	Сучасні меседжі як маркер національної ідентичності (лінгвокраїнознавчий аспект у викладанні української мови як іноземної)	32
<i>Бруцька В. С.</i>	До питання про сирконстантний компонент у світлі теорії композиційного синтаксису	34

<i>Бугайчук О. В.</i>	Функціональні особливості військового тексту.	36
<i>Бурка Н. А.</i>	Вплив комунікативної ситуації та умов спілкування на сугестивне мовлення підлітка	39
<i>Валігура О. Р.</i>	Сучасні підходи до фоносемантичних досліджень	41
<i>Василенко Д. В.</i>	Номенклатурні одиниці сучасного англомовного військового лексикону	43
<i>Васько С. Р.</i>	Фраземотвірна семантика квантитативів англійської мови.	45
<i>Ващенко О. О.</i>	Етапи розвитку та сучасний стан чеської екзотопонімії.	46
<i>Веліканова Г. М.</i>	Основні тенденції розвитку освітніх технологій та методів навчання в Іспанії.	48
<i>Висоцька Н. О.</i>	Міфоруальний та культурно-історичний контексти постгуманістичного роману Кадзуо Ішігуро “Клара і сонце” (2021)	51
<i>Вітомська Н. М.</i>	Оказіональна субстантивіація як різновид голофразису у романі П’єра Даніноса “Un certain Monsieur Blot”	53
<i>Водяницька Т. С.</i>	Мова ворожнечі стосовно біженців у Південній Кореї: різновиди за об’єктом спрямування	55
<i>Вознюк Г. А.</i>	Мотив самотності у ранній поетичній творчості Йосано Акіко.	57
<i>Галич О. Б.</i>	Інтертекстуальність як спосіб формування підтексту: перекладацький аспект	59
<i>Гевордян К. Л.</i>	Реалізація концепту “знання”, “вчення” в китайських фразеологічних одиницях	60
<i>Герасімова І. А.</i>	Синестезія і метафора: когнітивні механізми творення	62
<i>Глей А. М.</i>	Принципи укладання слів у тезауруси.	63
<i>Гмиря Л. В.</i>	Формування моделей семантико-синтаксичної структури речень з двовалентними дієслівними предикатами з загальним значенням надання руху або надання певної форми об’єктові.	66
<i>Гнезділова Я. В., Махия Л. М.</i>	Фармацевтичний метадискурс: постановка проблеми.	68
<i>Голець О. Я.</i>	Тема обману в Книзі Буття	70
<i>Голінко А. М., Василевська Т. В.</i>	Використання інтерактивних технологій для формування мовної компетенції студентів	71
<i>Городілова Т. М.</i>	Підсилювальні елементи у західнодавньогерманських заперечних конструкціях.	73

<i>Грежук Ю. В.</i>	Роль хеджів у встановленні довірливих відносин між комунікантами в англomовному діалогічному дискурсі	76
<i>Григун Ю. О.</i>	Феномен “кризи ідентичності” у японському соціальному дискурсі.	78
<i>Гриненко О. Ю.</i>	Причини й обсяги гібридного словотворення в сучасному українському комунікативному просторі.	80
<i>Грищук Ю. В.</i>	Семантичні паралелі терміна “резилентність” зі стимулами криза, крах, стрес, травма.	82
<i>Даліда А. В.</i>	Особливості перекладу перських фразеологізмів–реалій українською мовою.	86
<i>Далте О. Ю.</i>	Каузальні відношення у сучасній китайській мові в контексті теорії Ч. Лі й С. Томпсон	88
<i>Данилич Ю. О.</i>	Етимологічна метафора у розвитку семантики слів (на прикладі іспанського слова <i>flamenco</i>)	90
<i>Девос А. О.</i>	Концепт “MENACE” (“ЗАГРОЗА”) у дискурсі французької соціальної реклами	92
<i>Дейгун О. П.</i>	Картина світу англійців та українців: перекладацький аспект (на матеріалі заголовків BBC News)	94
<i>Декало О. О.</i>	Маркери модальності у сучасному німецькомовному діловому дискурсі.	96
<i>Дементьєва Т. С.</i>	Використання термінів “подовження” і “подвоєння” при описі фонетичних явищ японської мови	98
<i>Дем’янова Д. І.</i>	Актуальні питання міжкультурної комунікації в рамках корейської і української соціокультур	100
<i>Деркач І. В.</i>	Принципи сучасного навчання міжкультурного іншомовного спілкування студентів вищих навчальних закладів немовних спеціальностей	102
<i>Джавад А. Г.</i>	Вторинне коренеутворення в сучасних арабських діалектах Машрика.	104
<i>Доброштан Т. В.</i>	Особливості вивчення кличного відмінка в іноземній аудиторії.	106
<i>Долішня Н. Ю.</i>	Інтенція мовця в контексті досліджень штучного інтелекту	108
<i>Дубровська І. Б.</i>	Евфемізація новомови тоталітарних держав як інструмент в інформаційних війнах	110
<i>Дяченко Н. Л.</i>	Актуальні підходи до дослідження фольклорного поетичного тексту.	112
<i>Євенко Д. С.</i>	Зростання популярності корейської мови через всесвітню популяризацію культури Південної Кореї	114

<i>Єльнікова Н. І.</i>	Мобінг як вияв девіантної комунікації: лінгвістичний аспект	115
<i>Єнько С. В.</i>	Особливості перекладу текстів соціальної реклами.	117
<i>Єсипович К. П.</i>	Інтеграція та синтез лінгвокультурного і когнітивного підходів в дослідженні фольклорного концепту.	119
<i>Жалко Д. Д.</i>	Інтерпретація діади понять дискурс – текст vs інтердискурс – інтертекст у сучасному мовознавстві	121
<i>Задорожна А. І.</i>	Просодія як механізм реалізації китайськомовного політичного дискурсу	122
<i>Заскалета В. П.</i>	Мовний образ російських вояків як зовнішнього ворога (на матеріалі інтернет-комунікації).	125
<i>Ігнатенко В. Д.</i>	Цифровізація та трансформація ринку перекладацьких послуг як відповідь на виклики сьогодення	127
<i>Ізотова Н. П., Потапенко С. І. Ізотова Н. П., Ситенька О. В.</i>	Дискурсивне буття війни в Україні	129
<i>Кан Ден Сік</i>	Трансmodalна стилістика українського воєнного дискурсу: репрезентація і рецепція.	131
<i>Капранов Я. В.</i>	Походження корейської мови і вплив іншомовних запозичень у формуванні корейської мови	133
<i>Каратєєва Г. М., Кромбет О. В. Кендюшенко А. Г.</i>	Sketch Engine як програмне забезпечення при укладанні корпусів текстів.	135
<i>Кирилюк А. А.</i>	Особливості розмовної французької мови в Квебеку.	137
<i>Кирий А. С.</i>	Зоометафоричні характеристики людини в англійській мові (порівняльний аспект)	139
<i>Кінтеро О.-Й.</i>	Корпусний тезаурус як ресурс для побудови синонімічних рядів лексики	141
<i>Клеофастова Т. В.</i>	Труднощі в процесі формування фонетичних навичок на сегментному рівні в умовах дистанційного навчання	142
<i>Клепак А. В.</i>	Концепт ідентичності в міждисциплінарному висвітленні	144
<i>Ковальчук Ю. Ю.</i>	Особливості постмодернізму та постструктуралізму як основних творчих методів сучасності	147
	Засоби вираження умови в сучасній японській мові	148
	Класифікація оцінних предикатів у сучасній китайській мові	150

<i>Козловська Л. С., Терещенко С. І. Коломієць В. О.</i>	Національний контент сучасних українських неймів	152
<i>Комірна Є. В.</i>	Принципи укладання англо-українського словника з психології.	154
<i>Комісар Л. П.</i>	Ритмічна група та ритміко-просодичні фактори на заняттях з практичної граматики французької мови	156
<i>Кононенко В. Г.</i>	Нова українська автентичність у дзеркалі ребрендингу універсалістської макроетики.	158
<i>Копчак О. І.</i>	Шляхи подолання перекладацьких помилок під час навчання усному перекладу (на матеріалі сучасних арабської і української мов)	160
<i>Корольова Н. В., Лазер-Паньків О. В.</i>	Дієслівні фразеологізми з компонентом– глютонімом (на матеріалі сучасних перської і української мов)	162
<i>Корсун М. Ю.</i>	Еволюція поглядів на “чесноти” і “вади” у морально-етичній традиції античності та середньовіччя	164
<i>Костанда І. О.</i>	Неологізми корейської мови періоду COVID-19	166
<i>Кравець О. І.</i>	Принцип контрасту як композиційно– стилістична основа “передмови до “записів на камені”” (“戚蓼生序本”) авторства Ці Лушена (戚蓼生)	168
<i>Кривошеєв Л. Д.</i>	Словотвір як спосіб поповнення словникового складу молодіжних соціолектів у сучасній японській мові	170
<i>Кулешір М. М.</i>	Засоби реалізації семантики переконання в сучасній китайській мові	171
<i>Кульчинська О. В.</i>	Використання технології кроссенс у навчанні англійської мови як іноземної	173
<i>Курбаль-Грановська О. О. Лао Хуася</i>	Конотативна семантика прецедентних міфонімів <i>Αφροδίτη / Venus / Αφροδιτα / Венера</i> в античних текстах і в сучасному українському комунікативному просторі	175
<i>Лисенко Н. Є.</i>	Проблематика фахових мов у мовознавстві	177
<i>Ліннік Л. А.</i>	Викладання української мови в Пекінському університеті іноземних мов: сучасний стан і перспективи розвитку спеціальності	179
	Лексичні інновації у сучасному французькому лексиконі.	181
	Частиномовно-функціональна типологія фразеологічних одиниць в англійській і українській мовах: граматичний аспект.	183

<i>Любимова Ю. С.</i>	Категорійні ситуації побажання й прокльонів в контексті дослідження модальності оптативності в сучасній китайській мові.	185
<i>Макатер С. В., Яценко Л. М. Малинюк І. В.</i>	Сфери концентрації національно-маркованих елементів англійської мови.	187
<i>Марченко І. С.</i>	Вплив звукообразальної лексики на еволюцію структури слів китайської мови	189
<i>Маслова Л. О.</i>	Функціонування ономапопеїчної лексики в сучасній мові іврит	190
<i>Матвієнко Т. І.</i>	Лексичний підхід як одна з основ формування мовної особистості студента.	192
<i>Матвієнко Т. І.</i>	Використання інтернет-ресурсів у викладанні української мови іноземним студентам протягом війни в Україні.	195
<i>Мелешкевич Л. М.</i>	Англійськомовна політкоректна лексика: перекладознавчий аспект.	197
<i>Мерзлюк Д. О.</i>	Концепція 学 “навчання” в китайській класичній філософії	199
<i>Мірошниченко А. В.</i>	Сучасні тенденції кризової психології в Україні	201
<i>Могила Ю. А.</i>	Українська пісня як ключовий компонент художньої системи С. Васильченка	203
<i>Мудринич С. Ю.</i>	Концепт “нового життя” як психолінгвістичний елемент в інавгураційних промовах американських президентів	205
<i>Настенко С. В.</i>	Особливості вербалізації емоцій в іспанській поезії XII–XX століть.	206
<i>Наумова Ю. С.</i>	Міжкультурна комунікація у процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів (на прикладі японської мови). . . .	208
<i>Нижегородцева А. О.</i>	Переклад китайських слоганів китайською і українською мовами крізь призму теорії функціональної еквівалентності.	210
<i>Никитченко К. П.</i>	Англійська термінологія готельно-ресторанного бізнесу: структурно-семантичні особливості.	212
<i>Обідченко О. О.</i>	Дієслівна синоніміка руху в романі І. Багряного “Тигрлови”	214
<i>Образцова Т. В.</i>	ChatGPT як технологія навчання арабської мови студентів – майбутніх перекладачів.	217
<i>Оксак Г. Л.</i>	Концепція метафори у розумінні У. Еко	219
<i>Охрімко В. О.</i>	Традиційні підходи до вивчення ономапопеїчної лексики (на матеріалі сучасної корейської мови).	221
<i>Охрімко М. А.</i>	Лінгвокультурологічний аспект перських емотивних фразеологічних одиниць	222

<i>Охріменко Т. В.</i>	Польсько-українські паралелі концептуалізації грошових відносин (на матеріалі паремій)	224
<i>Падалко Я. В.</i>	Медіаосвіта та медіаграмотність як частина освітнього процесу.	226
<i>Палатовська О. В.</i>	Салієнтність у когнітивних дослідженнях мови.	228
<i>Паршикова О. О.</i>	Підготовка майбутніх перекладачів до проведення ділових телефонних переговорів німецькою мовою.	230
<i>Пашинська Л. М., Школа Г. М.</i>	Типові порушення фразеологічної норми	232
<i>Петлюченко Н. В.</i>	Харизма як медійно-політична зброя в українському воєнному дискурсі.	234
<i>Петрова Г. Л. Петрова Ю. І.</i>	Джерела походження грецьких прізвищ Присвята на честь гетьмана Мазепи в арабському Євангелії XVIII ст.: композиційні та стилістичні особливості	236 238
<i>Пиж Н. М.</i>	Організація вищої освіти в умовах війни в Україні	240
<i>Пілік В. В.</i>	Специфіка перекладу турецьких інструкцій до медичних препаратів українською мовою	242
<i>Плахотнюк Є. І.</i>	Українська ідентичність у виступах на Євробаченні 2003–2023: динаміка політичних наративів	244
<i>Погоріла А. І. Подкур І. В.</i>	Евфемізми політичного дискурсу. Вік і стать у фокусі лінгвістичних досліджень	246 248
<i>Пожар А. Б.</i>	Особливості англомовного дискурсу COVID-19	250
<i>Поздняков К. О.</i>	Канонічні форми давньоперських іменних словоформ.	252
<i>Потапенко С. І.</i>	Міжнародний воєнний дискурс Президента Зеленського: творення ефекту опору	254
<i>Пророченко Н. О.</i>	Політика Японії щодо російської агресії проти України	256
<i>Редька І. А.</i>	Відтворення емотивів у англомовних поетичних текстах засобами української мови.	259
<i>Реутов Є. О.</i>	Леопольд Вайс, Леополіс, Асад-Лев і мова урду в становленні Ісламської Республіки Пакистан	261
<i>Реутов Є. О.</i>	Мотиваційна поезія Ікбала – долання особистої кризи і погляд у майбутнє	263
<i>Решетник О. А.</i>	Фреймова модель резилентності як лінгвокогнітивна структура	265

<i>Рибаківа К. А.</i>	Застосування комунікативно-ігрових прийомів під час навчання англійськомовної граматичної компетентності	267
<i>Рибалкін В. С.</i>	QaDaR: семантика й особливості перекладу коранічної лексеми.	269
<i>Рибалкін С. В.</i>	Уд як символ ідентичності в романі Ахмада Аль-Кармалаві “Літні дощі”	271
<i>Рибачківська Л. Є.</i>	Збагачення словотвірної системи української мови антропонімічними похідними в часи складних подій і викликів	273
<i>Родзінська О. Ю.</i>	Особливості перекладу фразеологічних одиниць з японської на українську мову	275
<i>Рубан В. О.</i>	Підходи до трактування “надлишкових” англомовних запозичень у французькому мовознавстві	277
<i>Сабо О. А.</i>	Історія розвитку в англійській мові проривних [к], [g] та звуків, що пов’язані з ними	279
<i>Саволайнен І. П.</i>	Коллективна провина та колективна відповідальність як маркери суспільного буття в демократичних та тоталітарних суспільствах	281
<i>Самаркіна А. О.</i>	Засоби вираження емоцій на письмі та в усному мовленні сучасної китайської мови . . .	283
<i>Саф’янова М. О.</i>	Лексичні трансформації у тексті японської туристичної реклами в умовах COVID-2019. . .	285
<i>Сидельнікова О. А.</i>	Семантична структура параметричних прикметників “大” – “小” в сучасній китайській мові.	287
<i>Сидоренко Т. В.</i>	Образні порівняння з густаторним компонентом як засіб оповідної візуалізації (на матеріалі роману М. Сенет “The Love Goddess’ Cooking School”).	288
<i>Сидяченко Н. Г.</i>	Czuły narrator Ольги Токарчук українською мовою	290
<i>Сіленко Н. В.</i>	Переклад турецьких економічних термінів українською мовою	291
<i>Слаба О. В.</i>	Розвиток міжкультурної комунікації у студентів спеціальності “Туризм”.	293
<i>Слудна Н. О.</i>	Національна специфіка звертань в корейському сімейному дискурсі	295
<i>Сорокін С. В.</i>	Лексико-семантична група дієслова <i>говоріння</i> у сучасній турецькій мові	297
<i>Сотников А. В.</i>	Науковий дискурс в мережі інтернет в контексті мультимодальності.	299
<i>Сташко Г. І.</i>	Особливості використання чат-боту ChatGPT у навчанні англійської мови	301

<i>Стелюк М. А.</i>	Диференціація вербальних засобів вираження ввічливості в корейській мові та їх особливості.	302
<i>Стратілат Ю. В.</i>	Комп'ютерні ігри як метод вмотивації студентів до вивчення японської мови	304
<i>Субота С. В.</i>	Фонемний інвентар готської мови	306
<i>Талавіра Н. М.</i>	Новинне відтворення звернень Президента Зеленського до американського конгресу: конструкційний ракурс	308
<i>Тегеньова Є. А.</i>	Використання короткометражних фільмів для формування перекладацької компетентності студентів	310
<i>Терехова С. І.</i>	Функційно-семантичний аналіз лексики у світлі теорії поліпарадигмальності	312
<i>Титова Н. Ю.</i>	Комплексне застосування методів та підходів при викладанні граматики англійської мови у ЗВО	314
<i>Тищенко Т. В.</i>	Засоби вираження оцінки в англійськомовних мотиваційних промовах.	316
<i>Тімкова Т. М.</i>	Семіотичні аспекти дослідження турецькомовного кінодискурсу	319
<i>Тогобицька А. І.</i>	Особливості словотвору в корейській мові.	321
<i>Тронь Т. В.</i>	Новітні інформаційні технології у навчанні іноземних мов.	322
<i>Трубіцина О. С.</i>	Сугестивний потенціал цитати в сучасному медіа-дискурсі Китаю	324
<i>Тугай О. М.</i>	Морфологічні процеси категорії поступки у давньогерманських мовах	326
<i>Урядова В. Д.</i>	Тематична класифікація ідіом 관용 표현 в корейській мові	328
<i>Федічев О. Є.</i>	Дипломатична промова як жанр китайськомовного дипломатичного дискурсу: критичний дискурс-аналіз.	330
<i>Філоненко Н. Г.</i>	Транскреація і цензура у медійному перекладі	332
<i>Ходаковська Н. Г.</i>	Лінгвосинергетика ідіолекту Готфріда Бенна	334
<i>Ходанич Ю. М.</i>	Мова як відповідь людини на крик світу.	336
<i>Хоменко О. В.</i>	Підвищення ефективності професійної та іншомовної підготовки студентів через інтегративне навчання.	338
<i>Циган Л. В.</i>	Інструментальний компонент як складова перекладацької компетентності	340
<i>Цісар А.</i>	Динамічні особливості концепту <i>Berufswahl</i>	342
<i>Чаюн І. О.</i>	Теорія інтермедіальності у контексті сучасних текстоцентризованих студій.	344
<i>Челік К. С.</i>	“Стійкий словесний комплекс”: лексична одиниця чи модель?	346

Черненко Є. П.	Особливості використання системи вправ навчання студентів англійського діалогічного мовлення	347
Черхавя О. О.	Методика визначення семного компонента в значенні слова	349
Четверня Т. В.	Турецькі фразеологічні одиниці на позначення жадібності	351
Чхетіані Т. Д.	Дискурсивні характеристики мовленнєвої поведінки американців і українців	353
Шевченко А. С.	Реконструкція концепту <i>INIQUIDAD</i> / <i>БЕЗЗАКОННЯ</i> у межах ідентифікаційного фрейму (на матеріалі іспаномовного тексту біблії)	355
Шевченко К. В.	Наукова стаття з лінгвістики китайською та українською мовами: порівняльний аспект. . . .	357
Шевченко Ю. М.	Мовні засоби комунікативно-прагматичного впливу у промовах іранських політичних діячів	359
Шевчук М. Д.	Критерії та принципи відбору художніх текстів для навчання професійно орієнтованого читання англійською мовою	361
Шевчук О. В.	Омонімія. Труднощі використання омографів у корейській мові	363
Шелюх О. М.	Мовний простір і розбіжність ідентичностей в Україні	364
Шершун Я. А.	Однокомпонентні біблієзми сучасної літературної мови гінді	366
Шкута О. Г.	Відтворення концепту <i>страх</i> українською мовою у сучасній літературі	368
Щербаків Я. І.	Системи персонажів у наративах <i>чжигуай сяошо</i> (志怪小说) та <i>чуаньці</i> (传奇) (III–VIII ст.): міфопоетичний, етико-дидактичний та лінгвістично-функціональний аспекти	370
Щербань Н. І.	Невизначеність в японській мовній картині світу: гендерний аспект.	372
Юрчук О. О.	Екокрітика й екосеміотика: пошуки до відновлення літературознавства . . .	373
Ябченко В. Я.	Поняття простору та просторових відношень в китайській лінгвокультурі	375
Яковенко Я. В.	Образ єврея та єврейської спільноти у літературній творчості Францішека Равіти-Гавронського.	377
Bilous O. M.	Zum Wortschatz und zur Grammatik des Deutschen: historische und kritische Betrachtungen	379
Blažienė G.	Proper names: witnesses of the nation's vitality and life	382

<i>Bobrovska S.</i>	The reflection of the artistic reality via onomatopoeia in classical children's literature and modern comics	383
<i>Bokhun N. V.</i>	El proceso de equivalencia en las traducciones de los textos ucranianos	385
<i>Bokova P. M.</i>	La traducción literaria y el compromiso ético del traductor	387
<i>Chernenko O. V.</i>	Semiotic model of conflict communication in fictional discourse	389
<i>Granskyi O. I.</i>	The use of digital technologies in the process of teaching a foreign language to students of high schools	391
<i>Karpenko Yu. V.</i>	Chat GPT and translation	393
<i>Khoda A. O.</i>	Le discours de guerre dans les médias francophones	394
<i>Koziarevych-Zozulya L. V.</i>	New challenges of community interpreter profession	396
<i>Kravchenko N. K.</i>	Ukrainian counterpropaganda in the 2022 war . . .	398
<i>Kravchenko O. O.</i>	Linguistic and cultural characteristics of the forum as a genre of Internet communication	400
<i>Kryknitska I. O.</i>	Formation of Students' Motivation to Study Foreign Languages: Psycholinguistic Approach . . .	402
<i>Kulyk N. D.</i>	LinguOkulturologischer Aspekt der modifizierten Parömien des Deutschen	404
<i>Kuruts B. M.</i>	A translation analysis of English social advertising . .	406
<i>Kuzmenko T. M.</i>	Grundlagen der deutschen Schriftsprache	407
<i>Kuzmyska M. O.</i>	Improving online TEFL efficiency for psychology students: tools and strategies	409
<i>Lutsenko R. I.</i>	Typology of Nationally-Biased lexicon in modern British Media Discourse.	411
<i>Lysenko O. A.</i>	Training of post-primary teachers in the Irish language at St. Angela's College, Sligo.	413
<i>Musiienko Yu. A.</i>	A cognitive and pragmatic approach to situation-bound complimentary utterances	415
<i>Minenkova N. E.</i>	Serial "święty" w nauczaniu jppo oraz kultury polskiej obcokrajowców.	417
<i>Myronova N. V.</i>	Chat GPT dans la traduction et l'éducation	419
<i>Nadolna Y. O.</i>	Units of nationally biased lexicon and ways of their translation.	422
<i>Navarenko I. A.</i>	El realismo mágico como estrategia narrativa en las obras de Isabel Allende.	424
<i>Olefir H. I.</i>	Titres honorifiques et leurs raccourcis à l'écrit . . .	426
<i>Pasichnyk T.</i>	EMT-based approach to developing translator trainer competence	428
<i>Pinich I.</i>	Towards the integration of multidimensional concept love	430

<i>Ptukha V. A.</i>	Linguistic and Cultural Aspect in Teaching English as the Second Foreign Language	432
<i>Savchuk R. I.</i>	Que veut dire le style du traducteur : vers la question de l'identité du traducteur dans la traduction littéraire	434
<i>Sereda N. A.</i>	Phänomen der ethischen Kompetenz des Übersetzers	436
<i>Shcherbak A. O.</i>	Sociolinguistic Factors in Translation of English Advertising Texts	438
<i>Sieriakova I. I.</i>	Multimodality of television portrait interviews . .	439
<i>Şıxızadə İ. Ə.</i>	Azərbaycan dilində qoşmaların leksik-semantik xüsusiyyətləri (tarixi nöqteyi-nəzərdən)	441
<i>Sluchaina L.</i>	Cognitive, sociocultural and discursive components of communication in digital society. .	443
<i>Sokolets I. I.</i>	Intercultural Dialog in the Education Policies of the Council of Europe and the European Union . .	446
<i>Stetsenko D. V.</i>	Detecting the schematic semantic domains of the image “labyrinth” using a machine learning algorithm	448
<i>Sydelynykova L. V.</i>	La grammaire de Port-Royal dans l'histoire de la linguistique romane	449
<i>Tkachenko N. D.</i>	Classification of stimuli and reactions in communication.	451
<i>Vakhovska O. V.</i>	Teaching information Technologies to students of Linguistics: a case-based proposal	452
<i>Vasylenko O. B.</i>	The challenges of online teaching	454
<i>Volkova L. M.</i>	Indirectness in conversational discourse	456
<i>Yemets N. O.</i>	Poetic texts: translation preparatory stages	458
<i>Zaliesnova O. V.</i>	Características específicas de la traducción del texto político	460
<i>Zinchenko H. Ye.</i>	English sentential subjects	462
<i>Zinevich V. V.</i>	Peculiarities of Alice Munro's fiction	464

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ. ПЕДАГОГІКА

<i>Бесклінська О. П.</i>	Використання інтерактивних компонентів систем <i>Moodle</i> та <i>Microsoft Teams</i> при дистанційному навчанні	467
<i>Бігич О. Б.</i>	Квест-кімната як сучасний засіб навчання іспанської мови.	469
<i>Волярська О. С., Філатов А. О.</i>	Методологічні підходи викладання педагогічних дисциплін у магістратурі	471
<i>Зєня Л. Я., Коломінова О. О.,</i>	Роль аналізу підручника у формуванні готовності до професійної діяльності	

<i>Роман С. В.</i>	майбутніх учителів іноземних мов	473
<i>Коваль Т. І.</i>	Task-менеджери: завдання, огляд, можливості	475
<i>Майєр Н. В.</i>	Компетентнісний підхід до формування креативної компетентності майбутніх викладачів французької мови і культури.	477
<i>Мельник К. О.</i>	Номенклатура навчальних стратегій для формування у майбутніх учителів англійської мови професійно орієнтованої аудитивної компетентності	479
<i>Ніколаєва С. Ю.</i>	Труднощі молодих науковців в апробації результатів дослідження	480
<i>Рубцова С. В.</i>	Особливості організації контекстного навчання майбутніх інженерів галузі будівництва та цивільної інженерії англійськомовного професійно орієнтованого читання.	482
<i>Устименко О. М.</i>	Види скаффолдингу в проєктному навчанні іноземних мов з використанням веб-квест технології	484
<i>Яцук О. В.</i>	Інженерна освіта в британських університетах: традиції якості й престижу	486
<i>Fabrychna Y.</i>	Issue of directionality in teaching translation of educational texts.	488
<i>Korol T. H.</i>	Learning contract as a self-assessment tool in prospective philologists' undergraduate training	490
<i>Ruban A. M.</i>	La aproximación psicolingüística hacia el proceso de enseñanza-aprendizaje de ele	492

ПСИХОЛОГІЯ І ТУРИЗМ

<i>Бабатіна С. І.</i>	Ескапізм як особистісна властивість осіб підліткового віку	495
<i>Васильчук В. М.</i>	Історія та сучасні тенденції розвитку туризму в світі	497
<i>Гедін М. С.</i>	Історико-культурні чинники формування туристичного потенціалу України	499
<i>Сухорська Н. І., Гнатяк І. С., Терлецька Н. А. Жукова А. Р.</i>	Рекреаційні території українських Карпат в контексті глобальних викликів	501
<i>Зінченко О. В.</i>	Психологічні концепції формування лідерської компетенції у студентів у сучасній педагогіці .	503
<i>Карпіцький М. М.</i>	Дистанційне навчання в умовах війни: психологічний аспект	505
	Сенс правосвідомості й правової системи в контексті війни	507

<i>Кириленко В. Г.</i>	Психічне здоров'я людини: фрактальний і системно-синергетичний підходи	509
<i>Комова О. С.</i>	Особливості дистанційного навчання здобувачів вищої освіти спеціальності туризм в умовах воєнного стану.	511
<i>Кучай О. В.</i>	Особливості організації діяльності туристичного підприємства під час війни.	513
<i>Кучерява Г. О.</i>	Стратегічні напрями туристичної політики України	515
<i>Лебедєва І. М.</i>	Соціальні аспекти становлення туризму	517
<i>Семенова О. В.</i>	Розвиток критичного мислення студентів-філологів	519
<i>Хромова В. В.</i>	Історико-філософські погляди Джорджа Роберта Акворта Конквеста у роботах “Великий терор. Сталінські чистки тридцятих років” та “Жнива скорботи: радянська колективізація і голодомор”	521
<i>Шевченко Р. Ю.</i>	Історико-культурна та природоохоронна заповідна справа в організації туристичних подорожей: спільне та відмінне в умовах воєнного стану	522
<i>Шевченко З. М.</i>		
<i>Шевчук В. В.</i>	Емпіричні референти емоційних переживань батьків, які виховують дітей з комплексними порушеннями розвитку	524

МЕНЕДЖМЕНТ І МАРКЕТИНГ

<i>Малюта О. В.</i>	Геостратегічний вектор зовнішньої політики України у наративі сучасної європейської політики.	527
<i>Подрез-Ряполова І. В.</i>	Основні тенденції економіко-правового забезпечення розвитку інноваційної діяльності в сучасних умовах	528
<i>Решетник Н. І.</i>	Управління бізнесом в умовах ризику і невизначеності	530
<i>Решетник О. А.</i>		
<i>Тарасюк М. В.</i>	Інструменти моделювання бізнес-процесів підприємства.	532
<i>Товстенко В. Р.</i>	Стандартизація української економічної термінології на національних та інтернаціональних рівнях	534
<i>Шульпіна Н. В.</i>	Ключові напрями застосування штучного інтелекту у підприємницькій діяльності	536

Підписано до друку 21.04. 2023 р. Формат 60x84 1/16
Папір друк. №1 Спосіб друку офсетний. Обл. вид. арк. 45,33
Умов. друк. арк. 45,44. Умов. фарб. відб. 45,44
Тираж 100. Зам. № 23–59

Видавничий центр КНЛУ
Свідоцтво: серія ДК № 1596 від 08.12.2003 р.

Віддруковано "Видавництво Ліра – К"
03142, м. Київ, вул. В.Стуса, 22/1
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
серія ДК № 3981